

სოსო მარგიშვილი
გოდერძი ნარიძანიშვილი

ალბუმის ხეობის ანტიკური ხანის
არქეოლოგიური ძეგლები

საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები
№ 1

თბილისი
2004

კულტურული ანთროპოლოგიის განვითარების
საერთაშორისო ფონდი
**Cultural Anthropology Development International
Foundation**

საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის
ძეგლები

Monuments of Georgian Cultural Heritage

№ 1

სარედაქციო საბჭო: გურამ კვიციანი
ნიკა ვაჩიანი
ზურაბ მახარაძე
ნუგზარ მგელიაძე
შალვა მელიქიძე
გიორგი მინდიაშვილი
გოდერძი ნარიანიშვილი
კახა ხიმშიაშვილი (თავმჯდომარე)
ნინო შანშიაშვილი

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია
არქეოლოგიური კვლევის ცენტრი
კულტურული ანთროპოლოგიის განვითარების
საერთაშორისო ფონდი

ს. მარგიშვილი, გ. ნარიმანიშვილი

**ალგეთის ხეობის ანტიკური ხანის არქეოლოგიური
ძეგლები**

S. Margishvili, G. Narimanishvili

**АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ПАМЯТНИКИ АНТИЧНОЙ
ЭПОХИ АЛГЕТСКОГО УЩЕЛЬЯ**

S. Margishvili, G. Narimanishvili

**ALGETI VALLEY ARCHAEOLOGICAL RELICS OF
THE CLASSICAL PERIOD**

**თბილისი
2004**

წინამდებარე ნაშრომში განხილულია ალგეთის ხეობის ანტიკური ხანის ორი ძეგლის – შავსაყდარა I და პაპიგორას სამაროვნებზე მოპოვებული მასალები.

ანტიკური ხანა ის პერიოდია, როდესაც ყალიბდება ქართლის (იბერიის) სამეფო. ამდენად ამ ხანის არქეოლოგიური ძეგლების შესწავლას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საქართველოს ისტორიის კვლევისას. ამ ეპოქის ქართლის არქეოლოგიური ძეგლები ნაკლებადაა შესწავლილი. დღეისათვის ცნობილი ძეგლების მხოლოდ მცირე ნაწილია გათხრილი, რომელთა შორის უმეტესობას სამაროვნები წარმოადგენენ, სადაც ძირითადად რამდენიმე სამარხია შესწავლილი. მხოლოდ ზოგიერთი სამაროვანია შედარებით სრულად გამოკვლეული. სამწუხაროდ მათი მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილია გამოქვეყნებული. წინამდებარე ნაშრომით გარკვეულწილად შეივსება ეს ხარვეზი, სამეცნიერო მიმოქცევაში შემოდის საკმაოდ მრავალრიცხოვანი და საინტერესო მასალა (პაპიგორის სამაროვანზე გაითხარა 79 სამარხი, შავსაყდარა I სამაროვანზე – 97 სამარხი).

ნაშრომში ორიგინალურადაა გადაწყვეტილი მასალის ტაბულებზე განლაგება – ჯერ მოცემულია სამარხთა საველე ფოტოები და ჩანახატები, შემდეგ სამარხთა კომპლექსები და ბოლოს ერთვის მასალის ტიპოლოგიური ტაბულები, რაც მკვლევარებს მნიშვნელოვნად გაუადვილებს ასეთი არქიტექტონიკის ნაშრომზე მუშაობას.

ნაშრომი შესრულებულია 1990 წელს და ქვეყნდება უცვლელად.

რედაქტორი: † აკადემიკოსი ოთ. ლორთქიფანიძე

რეცენზენტები: ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი იულონ გაგოშიძე
ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი ვახტანგ ნიკოლაიშვილი

ISBN 99928-0-794-6

ISBN 99928-0-795-4

© მარგიშვილი
ნარიმანიშვილი

შესავალი

ქვემო ქართლის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან რეგიონს, ალგეთის ხეობას დიდი ეკონომიკური და სტრატეგიული მნიშვნელობა ჰქონდა აღმოსავლეთ საქართველოსთვის, იგი ყოველთვის მჭიდროდ იყო დასახლებული და ათვისებული, რაზეც მიუთითებს აქ მდებარე მიწისზედა (ციხე-სიმაგრეები, ეკლესია-მონასტრები, ნასოფლარები, ნახიდრები, ტბისის ძველი წყალსაცავი და სხვა) თუ არქეოლოგიურ ძეგლთა სიმრავლე.

ალგეთის ხეობაში მდებარე, შუა საუკუნეების რიგი მნიშვნელოვანი ისტორიული ძეგლები (მანგლისის ტაძარი, გუდარეხის მონასტერი, აბელიის ეკლესია, კლდეკარის, ფარცხისის, ბირთვისის ციხეები და სხვა) კარგადაა ცნობილი ფართო საზოგადოებისათვის, ისინი არაერთგზის გამხდარან მეცნიერული შესწავლის საგანი.¹ ასევე კარგადაა ცნობილი და ქართულ ისტორიულ ლიტერატურაში გაშუქებული ქართველი ხალხის მიერ ალგეთის ხეობაში გადახდილი მრავალრიცხოვანი ბრძოლა სხვადასხვა მტრის წინააღმდეგ (გიორგი II-ის ბრწყინვალე გამარჯვება თურქ-სელჯუკებზე ფარცხისის ციხესთან, ბირთვისის ციხის თავდაცვა თემურ-ლენგის ურდოებისაგან, გარისთან მოგებული ბრძოლა ლუარსაბ და სიმონ მეფეების მიერ, სიმონ მეფის ბრძოლები ფარცხისთან სპარსელებისა და თურქების წინააღმდეგ, მარაბდის ცნობილი ბრძოლა და სხვა),² რომელთა სადიდებლადაც შეიქმნა ქართული ხალხური პოეზიის ერთ-ერთი უბრწყინვალესი ნიმუში „ალგეთელი მგლის ლეკვები“.

ყოველივე ეს, მოკლედ აღნიშნული, განეკუთვნება შუა საუკუნეებს. ამის გვერდით, ალგეთის ხეობაში გამოვლენილი მრავალრიცხოვანი არქეოლოგიური ძეგლი ნათლად გვიჩვენებს, რომ ეს ხეობა უფრო ადრეულ პერიოდებშიც ისევე მჭიდროდ დასახლებულ და მოწინავე მხარეს წარმოადგენდა, როგორც შუა საუკუნეებში.

ალგეთის ხეობის არქეოლოგიურ შესწავლა იწყება 1923 წლიდან, როდესაც ლ. მელიქსეთბეგმა მანგლისთან გათხარა რამ-

¹ Г. Н. Чубинашвили, Вопросы истории искусства, т. I, Тб., 1970, გვ. 81-92; ვ. ბერიძე, ძველი ქართული ხუროთმოძღვრება, თბ., 1974, გვ. 58, 62, 145, 158.

² საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. III, თბ., 1979, გვ. 202, 704-708; საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. IV, თბ., 1973, გვ. 114, 118-119, 148, 283-285.

დენიმე ადრეელინისტური ხანის ქვაყუთი.³ 30-40-იან წლებში აქ ჩატარდა რამდენიმე არქეოლოგიური კამპანია, კერძოდ, 1948 წელს სოფ. კიკეთთან აკად. ბ. კუფტინმა გათხარა ელინისტური ხანის რამდენიმე ქვაყუთი.⁴ 1938-1939 წლებში, ლ. მუსხელი-შვილის ხელმძღვანელობით, მიმდინარეობდა სამუშაოები გუდარეხის ნაქალაქარზე, რომელიც შუა საუკუნეების ნაქალაქართა არქეოლოგიური შესწავლის პირველ ცდას წარმოადგენდა.⁵

1940 წელს ალგეთის ხეობაში აღმოჩნდა მნიშვნელოვანი არქეოლოგიური ძეგლი – სოფ. წინწყაროს მცხოვრებლებმა შემთხვევით მიაკვლიეს ადრეელინისტური ხანის მდიდრულ სამარხს, რომლის ინვენტარიც შეისწავლა და ნაწილობრივ გამოაქვეყნა აკად. ბ. კუფტინმა.⁶ აღნიშნული სამარხი იქცა ანტიკური ხანის აღმოსავლეთ საქართველოს ერთ-ერთ საეტაპო ძეგლად და მის მიმართ მეცნიერული ინტერესი დღემდე არ შენელებულა, იგი ისტორიულ ლიტერატურაში შევიდა ალგეთის (წინწყაროს) სახელით და არაერთი მეცნიერის შემდგომი კვლევა-ძიების საგანი გახდა.⁷

ალგეთის ხეობაში 1948-1949, 1954 წლებში არქეოლოგიურ კვლევა-ძიებას აწარმოებდა ნ. ბერძენიშვილის ხელმძღვანელობით მომუშავე ქვემო ქართლის კომპლექსური ექსპედიციის არქეოლოგიური რაზმი. ამ პერიოდში გაითხარა აბელიის სამაროვანი, ჩატარდა ფართო მასშტაბის არქეოლოგიური დაზვერვები, რის შედეგადაც მიაკვლიეს რამდენიმე ათეულ არქეოლოგიურ ძეგლს, ზოგიერთ მათგანზე მცირე მასშტაბის გათხრებიც აწარმოეს.⁸

50-60-იან წლებში ალგეთის ხეობაში არქეოლოგიურ სამუშაოებს აწარმოებდა ჯერ თეთრიწყაროს (შემდეგ დაერქვა ბოლ-

³ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა ძვ.წ. I ათასწლეულის მეორე ნახევარში, თბ., 1983, გვ. 3.

⁴ Б. А. Куфтин. Археологические раскопки в Триалети, I, Тб., 1941, გვ. 53-64; ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა., გვ. 4.

⁵ ლ. მუსხელიშვილი, შ. ხიდაშელი, ვ. ჯაფარიძე, გუდარეხი, თბ., 1954.

⁶ Б. А. Куфтин. Археологические раскопки в Триалети, I, Тб., 1941, გვ. 34-41.

⁷ ი. გაგოშიძე, ადრეანტიკური ხანის ძეგლები ქსნის ხეობიდან, თბ., 1964, გვ. 69-79; ც. დავლიანიძე, ადრეანტიკური ხანის ძეგლები ქვემო ქართლიდან (ხელოსნური ნაწარმის მიხედვით), – სსმპ, XXXII-B, თბ., 1976, გვ. 118-147, ტაბ. X-XIII.

⁸ გ. ლომთათიძე, არქეოლოგიური კვლევა-ძიება ალგეთისა და ივრის ხეობებში, თბ., 1989, გვ. 13-91, ტაბ. I-XIV.

ნისის, ხელმძღვ. ი. გრძელიშვილი), შემდგომ კი ალგეთის ხეობის ექსპედიცია (ხელმძღვ. ნ. თუშიშვილი). ამ პერიოდისათვის არქეოლოგიური კვლევა-ძიება ალგეთის ხეობაში ძირითადად დაკავშირებულია აწ განსვენებული მკვლევრების – ნ. თუშიშვილისა და კ. კვიციანიძის სახელებთან. ნ. თუშიშვილის მიერ 1960 წელს გაითხარა ადრეანტიკური ხანის რამდენიმე სამარხი, შუაბრინჯაოს ხანის აკლამა და სხვა ძეგლები სოფ. არდასუბანთან,⁹ ხოლო 1963-1964 წლებში იგი ხელმძღვანელობდა საველე-არქეოლოგიურ სამუშაოებს გვიანბრინჯაოს ხანის მადნისჭალის სამაროვანზე.¹⁰ მადნისჭალის სამაროვანის გათხრების პარალელურად მიმდინარეობდა სამუშაოები ნახიდრების ჭალის ადრეანტიკური ხანის ნამოსახლარზე და აბელიის სამაროვანზე, რომელსაც ხელმძღვანელობდა კ. კვიციანიძე.¹¹ მის მიერვე, 1965-1966 და 1968 წლებში გაითხარა ასურეთისა (სამაჩვეთის) და გარისისგორის ადრეანტიკურ-ადრეელინისტური ხანის სამაროვნები.¹²

1967 წელს ალგეთის ხეობის სოფლებთან კუმისთან და ახალსოფელთან ადგილი ჰქონდა სამარხთა შემთხვევით აღმოჩენებს. აქ არქეოლოგიური სამუშაოები ჩაატარა საქართველოს სახ. მუზეუმის ექსპედიციამ ც. დავლიანიძის ხელმძღვანელობით, რის შედეგადაც გაითხარა ადრეელინისტური ხანის რამდენიმე სამარხი.¹³

არქეოლოგიური კვლევა-ძიება ალგეთის ხეობაში 1973 წლიდან ძირითადად დაუკავშირდა ახალმშენებლობებს. ალგეთის წყალსაცავის მშენებლობის გამო, ნ. თუშიშვილის ხელმძღვანელობით, შეიქმნა ალგეთის ხეობის არქეოლოგიური ექსპედიცია, რომელ-

⁹ ნ. თუშიშვილი, ბოგვისხევის ადრეანტიკური ხანის სამაროვანი, – მაცნე 3, 1970, გვ. 127-140; მისივე, არდასუბნის ზოგიერთი ადრეული ძეგლი, – „ძეგლის მეგობარი“, № 15, თბ., 1968, გვ. 41-45; მისივე, არდასუბნის შუაბრინჯაოს ხანის სამარხი. – მაცნე № 4, თბ., 1967, გვ. 225-231.

¹⁰ ნ. თუშიშვილი, მადნისჭალის სამაროვანი, თბ., 1972, გვ. 3-166.

¹¹ კ. კვიციანიძე, ზ. შატბერაშვილი, ალგეთის ხეობის არქეოლოგიური ექსპედიციის II და III უბნის მოკლე ანგარიში, სამეცნიერო სესია მიძღვნილი 1964 წლის საველე-არქეოლოგიური კვლევა-ძიების შედეგებისადმი, მოკლე ანგარიშები, XIV, თბ., 1965, გვ. 28-31.

¹² კ. კვიციანიძე, 1966 წ. აღმოჩენილი ადრეანტიკური ხანის ძეგლები არუხლოს „გეოი-თეფესა“ და „სამაჩვეთის“ სამაროვანზე, სამეცნიერო სესია მიძღვნილი 1966 წლის საველე-არქეოლოგიური კვლევა-ძიების შედეგებისადმი, მოკლე ანგარიშები, XIV, თბ., 1967, გვ. 64-66.

¹³ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა..., გვ. 5.

მაც 1987 წლამდე გამოავლინა და შეისწავლა რამდენიმე ათეული ძეგლი, მათ შორის: ჭალის ადრებრინჯაოს ხანის ნამოსახლარი, კობალას, ჭალის, პანტიანის გვიანბრინჯაოს ხანის სამაროვნები, წინამდებარე ნაშრომში წარმოდგენილი პაპიგორისა და შავსაყდარა I სამაროვნები, ელინისტური ხანის შავსაყდარა II სამაროვანი და ნასახლარი, ადრეშუასაუკუნეების ხოპისის ქედის ნამოსახლარი და სამაროვანი და სხვა (ტაბ. I).¹⁴

1988 წლიდან ალგეთის ხეობაში მუშაობს ალგეთისა და ხრამის ხეობების არქეოლოგიური ექსპედიცია (ხელმძ. ჯ. ამირანაშვილი), რომელმაც შეისწავლა შუა საუკუნეების ძეგლები: ურვანებისგორის სამაროვანი და სიონისგორის ნასახლარი, აგრეთვე მიაკვლია ელინისტური ხანის ძალზედ საყურადღებო სამაროვანს სოფ. ლოუბანთან.¹⁵

1989 წელს შეიქმნა შავსაყდარა-ენაგეთის დამოუკიდებელი არქეოლოგიური რაზმი (ხელმძღვ. ს. მარგიშვილი), რომელმაც გააგრძელა შესწავლა შავსაყდარა II სამაროვნის და ნამოსახლარისა და ამის პარალელურად სამუშაოები ჩაატარა სოფ. ენაგეთის მახლობლად გამოვლენილ ადრეანტიკურ-ადრეელენისტური ხანის სამაროვანზე.¹⁶

როგორც ვხედავთ, რამდენიმე ათეული წლის მანძილზე, ალგეთის ხეობაში საკმაოდ დიდი მასშტაბის საველე-არქეოლოგიური სამუშაოებია ჩატარებული, რომლის შედეგადაც გამოვლენილია სხვადასხვა პერიოდის (ადრებრინჯაოს ხანიდან გვიანი შუა საუკუნეების ჩათვლით) არაერთი მნიშვნელოვანი ძეგლი, რომელთა საგრძნობი ნაწილიც უკვე გამოცემული და სამეცნიერო მიმოქცევაშია შესული. აქედან მონოგრაფიული ნაშრომი მიეძღვნა მადნი-

¹⁴ დასახელებული და აგრეთვე სხვა ძეგლების თხრის ანგარიშები წარმოდგენილია საველე არქეოლოგიური კვლევა-ძიებისადმი მიძღვნილ შესაბამისი წლების (1973-87) კრებულებში (რუსულ ენაზე). იხ. აგრეთვე, ნ. თუშიშვილი, ს. მარგიშვილი, ალგეთის ხეობის არქეოლოგიური ექსპედიციის მუშაობა 1983-85 წლებში. – ძეგლის მეგობარი, № 4, 1987, გვ. 44-47.

¹⁵ ალგეთისა და ხრამის ხეობების არქეოლოგიური ექსპედიციის საველე ანგარიშები იბეჭდება შესაბამისი წლების საველე-არქეოლოგიური კვლევა-ძიებისადმი მიძღვნილ კრებულებში.

¹⁶ შავსაყდარა-ენაგეთის არქეოლოგიური რაზმის 1989-1990 წლების მუშაობის ანგარიში იბეჭდება 1989-90 წლების საველე-არქეოლოგიური კვლევა-ძიებისადმი მიძღვნილ კრებულში. იხ. აგრეთვე, ს. მარგიშვილი, ენაგეთის სამაროვანი, – ძეგლის მეგობარი № 1, 1990 წ. გვ. 46-51.

ჭალის სამაროვანს.¹⁷ გამოქვეყნებულია ალგეთის (წინწყაროს) სამარხის კომპლექსი, კიკეთის, კუმისის, ახალსოფლის სამარხები,¹⁸ ნაწილობრივ აბელიის სამაროვანი.¹⁹ საველე არქეოლოგიური კვლევა-ძიებისადმი მიძღვნილ კრებულებში ფართოდაა წარმოდგენილი კობალას, ჭალის, პანტიანის, პაპიგორის სამაროვანთა, აგრეთვე ხოპისის ქედის ნამოსახლარის თხრის შედეგები.²⁰ იმავე კრებულებში წარმოდგენილია შავსაყდარა I, შავსაყდარა II სამაროვანების რამდენიმე კომპლექსი²¹ და სხვა ძეგლები. ალგეთის ხეობაში მოპოვებული არქეოლოგიური მასალები ფართოდაა განხილული სხვადასხვა მონოგრაფიებსა თუ სტატიებში, აგრეთვე კ. კვიციანიძის სადისერტაციო ნაშრომში.²²

მაგრამ მიუხედავად ამისა, მეცნიერული საზოგადოებისათვის ჯერ კიდევ ხელმიუწვდომელი რჩება ალგეთის ხეობაში გათხრილი რიგი მნიშვნელოვანი ძეგლები (მაგალითად, ასურეთის, გარისისგორის, შავსაყდარა II სამაროვანი და სხვა), რომელთა პუბლიკაცია უაღრესად საშური საქმეა.

წინამდებარე ნაშრომი, რომელშიც წარმოდგენილია პაპიგორისა და შავსაყდარა I სამაროვანების გათხრების შედეგები (მოცემულია სამარხთა ტიპები, აღწერილია დაკრძალვის წესები, წარმოდგენილია არქეოლოგიური მასალის სრული კატალოგი გრაფიკული ჩანახატებითა და ფოტო სურათებით), სწორედ ამ ხარვეზის ნაწილობრივ შევსებას ისახავს მიზნად. ვფიქრობთ, რომ იგი გარკვეულ დახმარებას გაუწევს მკვლევარებს საქართველოს ისტორიის ისეთი მნიშვნელოვანი პერიოდის შესწავლაში, როდესაც აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე ყალიბდებოდა ქართლის (იბერიის) სამეფო.

¹⁷ ნ. თუშიშვილი, მადნისჭალის სამაროვანი, გვ. 3-166.

¹⁸ ც. დავლიანიძე, ადრეანტიკური ხანის ძეგლები ქვემო ქართლიდან, გვ. 119-147; მისივე, О некоторых неопубликованных материалах раннеантичной эпохи из Юго-Восточной Грузии. – КСИА, № 151. М., 1977, с. 122-126.

¹⁹ გ. ლომთათიძე, არქეოლოგიური კვლევა-ძიება ალგეთისა..., გვ. 73-83.

²⁰ იხ. 1977-1982 წწ. საველე არქეოლოგიური კვლევა-ძიებისადმი მიძღვნილი კრებულები (რუსულ ენაზე).

²¹ იხ. 1984-1985 წწ. საველე არქეოლოგიური კვლევა-ძიებისადმი მიძღვნილი კრებულები (რუსულ ენაზე).

²² კ. კვიციანიძე, ადრეანტიკური ხანის ძეგლები სამხრეთ-აღმოსავლეთ საქართველოდან (ხელნაბეჭდი), თბ., 1975 (ინახება ისტორიის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკაში).

თავი I პაპიგორის სამაროვანი

პაპიგორის სამაროვანი მდებარეობს თეთრიწყაროს რაიონში, თბილისი-თეთრიწყაროს საავტომობილო გზის მახლობლად, სოფ. შავსაყდარის გადასახვევთან, რომლის სამხრეთით 2,5 კმ-ზე მდებარეობს სოფ. შავსაყდარი, აღმოსავლეთით კი – 1,5 კმ-ზე სოფ. ასურეთი. სამაროვნს დასავლეთიდან ესაზღვრება ენაგეთისხევი, თვითონ კი გაშლილია მინდორზე, რომელსაც ადგილობრივი მოსახლეობა „პაპიგორს“ უწოდებს.

სამაროვნი აღმოჩნდა 1983 წლის მიწურულს ტბისი-კუმისის სარწყავი სისტემის ერთ-ერთი არხის გაყვანისას. 1984 წელს აქ გათხრები აწარმოვა ალგეთის ხეობის არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ (ხელმძ. ნ. თუშიშვილი).¹ სულ გაითხარა 79 სამარხი, რომელთა ერთი ნაწილიც იმდენად იყო დაზიანებული, რომ მხოლოდ სამარხის კვალს წარმოადგენდა და მათი დოკუმენტირებული დაფიქსირება შეუძლებელი აღმოჩნდა (№№ 27, 28, 31, 38, 46, 53-55, 58, 59). ფაქტიურად, გაითხარა 64 სამარხი, თუმცა დაზიანებული და გაძარცვული სამარხები მათ რიცხვშიც იყო, მაგალითად № 22 ქვის სამარხი მხოლოდ ბრინჯაოს ძეწკვის ორ რგოლს შეიცავდა, № 37 სამარხი – რკინის სამაჯურის ნატეხს, № 39 სამარხი – ორ მძივს. № 20, 71, 74 ორმოსამარხები სრულიად უინვენტაროები აღმოჩნდნენ და ა.შ.

პაპიგორის სამაროვანზე წარმოდგენილია სამარხის სამი ტიპი: ქვაყუთი, ორმოსამარხი და ქვევრსამარხი.

ქვაყუთები (გამოვლინდა 50 ქვაყუთი: №№ 1-9, 11-15, 17-19, 21-23, 25-26, 30, 32-37, 39-45, 48, 51-52, 56-57, 60-62, 66, 68-70, 72-73) ნაგებია ქვიშაქვის მოყვითალო ფერის ფილებით. სამარხთა კედლები, როგორც წესი, თითო ფილითაა შედგენილი. სახურავი კი – თითო, ან რამდენიმე ფილისგან შედგება, თუმცა უმრავლეს შემთხვევაში გადახურვა არ შემონახულა. ქვაყუთებს გეგმაში ოთხკუთხა მოყვანილობა აქვთ, ზომები საკმაოდ მცირეა, სიგრძე-სივანე საშუალოდ მერყეობს 100×70, 60×40 სმ შორის,

¹ პაპიგორის სამაროვანზე ალგეთის ხეობის არქეოლოგიური ექსპედიცია მუშაობდა შემდეგი შემადგენლობით: ნ. თუშიშვილი (ხელმძ.), ჯ. ამირანაშვილი (ხელმძღვ. მოადგ.), ჩ. მეტრეველი, ს. მარგიშვილი (უფრ. ლაბ.), ზ. ჩხაიძე (მხატვარი), გ. სეხნიაშვილი (არქიტექტორი). ფოტოფიქსაციას აწარმოებდა ჯ. ამირანაშვილი.

სიღრმე კი საშუალოდ 30-50 სმ-ია. ყველაზე მცირე სამარხის (№ 13 ქვაყუთი) ზომები უდრის 50×40×35 სმ, ყველაზე მოზრდილის (№ 44 ქვაყუთი) კი – 160×95×88 სმ. მაგრამ ეს უკანასკნელი გამონაკლისია, ზომების მიხედვით მომდევნო სამარხი (ქვაყუთი № 2) უდრის 130×70×45 სმ-ს. ქვაყუთების იატაკი თითქმის ყველა შემთხვევაში თიხატკეპნილია, მხოლოდ ორ სამარხში (№№ 1, 2 ქვაყუთები) აღმოჩნდა მიცვალებულის თავის ქალასთან დადებული ბრტყელი ქვის „სასთუმალი“. ქვისსამარხების სახურავები მიწის ზედაპირიდან საშუალოდ 40-60 სმ სიღრმეზე მდებარეობენ. მათ განლაგებაში რაიმე კანონზომიერება არ შეინიშნება (ტაბ. III), არც სამშენებლო მასალაშია რაიმე განსხვავება.

ქვაყუთებისა (სულ გამოვლინდა 13 სამარხი, №№ 10, 16, 20, 24, 29, 47, 65, 67, 71, 74-77) გამართული იყვნენ მიწის ზედაპირიდან დაახლოებით 40-70 სმ სიღრმეზე. სამარხი კამერები ოვალური მოყვანილობისაა, სიგრძე-სიგანე საშუალოდ უდრის 100×70 სმ-ს. სახურავები შედგენილია ქვიშაქვის ერთი ან რამდენიმე ფილით.

ქვისსამარხისა და ორმოსამარხის გარდა, პაპიგორის სამაროვანზე გამოვლინდა ქვევრსამარხიც (ქვევრსამარხი უნდა ყოფილიყო № 27 სამარხიც, მაგრამ იგი მთლიანად განადგურებული და უმნიშვნელო ფრაგმენტების სახით დაგვხვდა), რომელიც ქვემოთ გვაქვს დაწვრილებით განხილული.

სამივე ტიპის სამარხში დადასტურებულია დაკრძალვის ერთგვარი წესი, № 44 სამარხის გამოკლებით, სადაც ორი მიცვალებული იყო დაკრძალული. ყველა სამარხი ინდივიდუალურია, მიცვალებულები დაკრძალული არიან მარჯვენა ან მარცხენა გვერდზე მკვეთრად მოხრილი კიდურებით, დამხრობაში რაიმე კანონზომიერება არ შეიმჩნევა. იმ 57 სამარხიდან, სადაც მიცვალებულთა დამხრობის გარკვევა მოხერხდა, 21 მიმართული იყო ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ (№№ 1, 3, 6, 8, 10-12, 15-19, 42, 47, 52, 66-69, 72); 18 სამარხი – ჩრდილო-დასავლეთიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ (№№ 4, 7, 9, 33, 37-39, 43-45, 48-49, 51, 57, 61, 73-74, 76), 12 სამარხი – ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან სამხრეთ-დასავლეთისაკენ (№№ 14, 21-23, 25-26, 28-32, 34, 36), ხოლო დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ დამხრობილი იყო ყველაზე ნაკლები, სულ 5 სამარხი (№№ 2, 5, 35, 41, 70).

სამარხეული ინვენტარის შედგენილობა ძირითადად ერთგვაროვანია, როგორც წესი, შეიცავს ერთ-ორ, იშვიათ შემთხვევაში სამ-ოთხ ჭურჭელს, რომელსაც ხშირად ემატება ბრინჯაოს ან

რკინის სამაჯურები, საკინძები, ბრინჯაოს ან ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლები, ბრინჯაოს რგოლები, სხვადასხვა მასალის მძივები. უფრო იშვიათადაა წარმოდგენილი რკინის დანები და საბრძოლო იარაღი, რომლიდანაც მხოლოდ შუბისპირები გვხვდება. სანამ პაპიგორის სამაროვნის არქეოლოგიურ მასალას წარმოდგენდეთ ტიპოლოგიურად, მანამდე განვიხილავთ № 49 ქვევრ-სამარხის კომპლექსს, რადგან მას დიდი მნიშვნელობა აქვს დათარიღებისათვის. გარდა ამისა, აღნიშნული სამარხეული კომპლექსი ინვენტარის შედგენილობითაც მკვეთრად განსხვავდება დანარჩენი სამარხებისაგან.

№ 49 ქვევრსამარხი წარმოადგენს აგურისფრად გამოძვარ ბრტყელძირიან ქვევრს (სიმაღლე – 105 სმ, პირის დმ – 34 სმ, მუცლის დმ – 80 სმ, ძირის დმ – 17 სმ), რომელიც დაწვენილია გვერდზე ჰორიზონტალურად, პირით ჩრდილო-დასავლეთისაკენ. პირზე აფარებული ჰქონდა წრიული მოყვანილობის ქვიშაქვის ბრტყელი ქვა. ქვევრს ყელზე შემოუყვება სოლისებური ნაჭდევეები (ტაბ. IX_{2,3}; XIV₂).

ქვევრში დაკრძალული იყო ერთი მიცვალებული, რომლის ჩონჩხიც ძალზე ცუდად შემოინახა და დაკრძალვის პოზის ზუსტად დადგენა ძნელდება; სავარაუდოა, რომ მიცვალებული მარცხენა გვერდზე უნდა ყოფილიყო დაკრძალული ხელ-ფეხმოკეცილი. სამარხეული ინვენტარი, თუ არ ჩავთვლით ერთადერთ ხელადას, რომელიც იღო ქვევრის გარეთ, მისი ყელის ქვეშ, მთლიანად წარმოდგენილია თავის ქალისა და გულ-მკერდის არეში აღმოჩენილი ოქროს, ვერცხლისა და ბრინჯაოს სამკაულით, აგრეთვე მინისა და პასტის მძივებით, (ტაბ. XXXIX_{1,9}; LIX_{1,18}).

პაპიგორის სამაროვნის № 49 ქვევრსამარხი მრავალ პარალელს პოულობს თანადროულ ძეგლებთან.

დაკრძალვის ასეთი წესი ამ ტიპის სამარხებში (ჰორიზონტალურად დაწვენილი ქვევრი, პირზე ქვის აფარება, ჭურჭლის გარეთ დადგმა, ყელის გარშემო გაკეთებული ნაჭდევეები და სხვა) აღმოსავლეთ საქართველოში დამახასიათებელია დაჭრილების სამაროვნისთვის,² რომელიც ძვ.წ. IV-III სს თარიღდება.³

პაპიგორის ქვევრსამარხის ინვენტარში შემავალი ნივთებიდან ნაწილს დამათარიღებელი მნიშვნელობა აქვს.

² ნ. ნაკაიძე, ძვ.წ. IV-II სს. ქვევრსამარხები „დაჭრილების“ სამაროვნიდან. – კავთისხევის არქეოლოგიური ძეგლები, თბ., 1980, გვ. 28.

³ იქვე, გვ. 28; აგრეთვე, ვ. თოლორდავა, დაკრძალვის წესები ელინისტური ხანის საქართველოში, თბ., 1980, გვ. 43.

განსაკუთრებით თვალშისაცემია ქვევრსამარხში აღმოჩენილი სამკაულის მსგავსება თანადროულ მასალებთან. ეს პირველ რიგში ითქმის ვერცხლის მთვარისებურ საკიდზე (ტაბ. XXXIX₅; LIX₁), რომელიც ერთ-ერთი საიმედო დამატარილებელი ნივთია. ამ ტიპის საკიდები აღმოჩენილია ახალგორის განძში,⁴ დაბლაგომის № 27 ქვევრსამარხში,⁵ დაფნარის სამაროვნის № 31 ქვევრსამარხში,⁶ ვანში № 16 სამარხში,⁷ ქლივანის II სამაროვნის № 34 სამარხში,⁸ აბულმუგი I სამაროვნის № 19 სამარხში.⁹ მართალია, დასახელებულ ძეგლებზე აღმოჩენილი ჩვენთვის საინტერესო ეს ნივთები სხვადასხვა მასალისგან არის დამზადებული (ოქრო, ვერცხლი, ბრინჯაო), მაგრამ ფორმათა თითქმის იდენტურობა მსგავსება მათ ქრონოლოგიურ სიახლოვეს საეჭვოს არ ხდის. როგორც ვხედავთ, მთვარისებური საკიდები მოპოვებულია ძვ.წ. IV ს. მეორე ნახევრისა და ძვ.წ. III ს. ძეგლებზე და ისინი დღევანდელი მონაცემებით, ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელ ნივთებს წარმოადგენენ.

დაახლოებით ამავე პერიოდის ნივთია ჩიტისთავიანი ბრინჯაოს ილარი (ტაბ. XXXIX₁₈, LIX₁₄), რომლის ანალოგიებიც ცნობილია დაჭრილების სამაროვნის № 14 ქვევრსამარხიდან,¹⁰ კამარახევის სამაროვნის № 65, 70 და ქლივანი II სამაროვნის № 40 სამარხებიდან.¹¹ აღნიშნული აზრი და პარალელები თამამად შეგვიძლია გავავრცელოთ ცხენისთავიან საკინძის მიმართაც, რომლის საერთო მსგავსება ჩიტისთავიან ილარებთან, როგორც დამზადების ტექნიკით, ასევე სტილისტურადაც (საკინძის ან ილა-

⁴ Я. И. Смирнов. Ахалгорский клад, Тб., 1934, табл. X₇₂.

⁵ Б. А. Куфтин. Материалы к археологии Колхиды, т. II. Тб., 1950, с. 34, табл. 15-6

⁶ Н. Кигурадзе. Дапнарский могильник, Тб., 1976, с. 34, табл. XI₁.

⁷ Полевые археологические исследования в 1980 году, Тб., 1982, с. 43, табл. LXVIII₁₉.

⁸ ა. ასლანოვი, ქლივანის სამაროვანი, მოხსენება წაიკითხეს 1985 წელს საველე არქეოლოგიური კვლევა-ძიებისადმი მიძღვნილ სესიაზე 1986 წ. აპრილში.

⁹ კ. კახიანი, მაშავერას ხეობის არქეოლოგიური ექსპედიციის 1985 წლის საველე მუშაობის ანგარიში, მოხსენება წაიკითხეს აღნიშნულ სესიაზე.

¹⁰ ნ. ნაკაიძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 55, ტაბ. XXXIV_{4,6}.

¹¹ თ. ჯღარკავა, კამარახევის სამაროვანი, – მცხეთა VI, 1982, გვ. 162, 164, სურ. 1155, 1198; იხ. აგრეთვე, ა. ასლანოვის მოხსენება, შუნ. 8.

რისთავის ცხოველის ან ფრინველის გამოსახულებით დაგვირგვინება), იმდენად დიდია (ტაბ. XXXIX₁₇, LIX₁₅), რომ მათი თანადროულობა ეჭვმიუტანელია, მითუმეტეს, რომ მსგავსად პაპიგორის ქვევრსამარხისა, დაჭრილების სამაროვნის უკვე აღნიშნულ № 14 ქვევრსამარხში, ჩიტისთავიან ბრინჯაოს ილართან ერთად კომპლექსში აღმოჩნდა ისეთივე საკინძი.¹²

ამ პერიოდისთვის დამახასიათებელია ცილინდრულთავიანი საკინძიც (ტაბ. XXXIX₁₉, LIX₁₂).¹³ მისი პარალელები უხვად გვხვდება წინარეელინისტურ-ადრეელინისტური ხანის ძეგლებზე,¹⁴ კამარახევის,¹⁵ დაჭრილების,¹⁶ „ქასრაანთ მიწების“¹⁷ და სხვა სამაროვნებზე.

ქვევრსამარხში მოპოვებულ სხვა ნივთებსაც პარალელები ამ პერიოდის ძეგლებზე ეძებნებათ. ლურჯი მინის ჩიტისთავიანი მძივ-საკიდი (ტაბ. XXXIX₁₄, LIX_{11,13}) მსგავსია წნისის სამაროვნის № 29 სამარხში მოპოვებული ანალოგიური ნივთისა.¹⁸ ბრინჯაოს მილაკები (ტაბ. XXXIX₁₅, LIX_{4,16}) მოპოვებულია ბეშთაშენის სამაროვნის № 5,¹⁹ ღრმახევისთავის სამაროვნის № 20, 93,²⁰ შავსაყდარა I სამაროვნის № 13²¹ სამარხებში, დაჭრილების სამაროვნის № 14 ქვევრსამარხში²² და სხვა. ფართოდ გავრცელებულია პაპიგორის ქვევრსამარხში მოპოვებული სამივე ტიპის ზარაკების ფორმები (ტაბ. XXXIX_{10,13}; LIX_{2,7,9}), რომელთა

¹² ნ. ნაკაიძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 35, ტაბ. XXXIV_{4,5,6}.

¹³ ვ. თოლორდავა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 42.

¹⁴ Б. А. Куфтин. Археологические раскопки в Триалетии. с. 42.

¹⁵ რ. რამიშვილი, კამარახევის სამაროვანი, – მასალები საქართველოსა და კავკასიის ისტორიისათვის, II, თბ., 1959, ტაბ. XIV, XVI.

¹⁶ ნ. ნაკაიძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 34, 36, 38, ტაბ. XXXII, XXXVI, XXXVIII.

¹⁷ ე. ბერაძე, ანტიკური ხანის ორმოსამარხები „ქასრაანთ მიწების“ სამაროვნიდან. – კავთისხევის არქეოლოგიური ძეგლები, თბ., გვ. 22, ტაბ. XX.

¹⁸ კ. კვიციანიძე, წნისის ხევის ადრეელინისტური ხანის სამაროვანი. – ძეგლის მეგობარი, № 63, თბ., 1983.

¹⁹ მ. მენაბდე, ც. დავლიანიძე, თრიალეთის სამაროვნები, თბ., 1968, გვ. 120, ტაბ. XI.

²⁰ ღრმახევისთავის არქეოლოგიური ძეგლები, თბ., 1980, გვ. 21, 120, ნახ. 102.

²¹ იხ. წინამდებარე ნაშრომი, ტაბ. CVII₃₈.

²² ნ. ნაკაიძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 35, ტაბ. XXXIV.

მსგავსი აღმოჩენილია შავსაყდარა I,²³ გომარეთის,²⁴ კამარახევის,²⁵ დაჭრილების,²⁶ ყანჩაეთის²⁷ სამაროვნებზე, სამადლოზე²⁸ და მთელ რიგ სხვა ძეგლებზე. ყურადღებას იქცევს ოქროს სასაფეთქლე რგოლები (ტაბ. XXXIX; LIX₅). როგორც სამკაულის სახეობა ისინი ადრეანტიკური და ადრეელინისტური პერიოდებისათვის თითქმის აუცილებელი ატრიბუტებია. მაგალითად, ქვემო ქართლში (და არა მარტო ქვემო ქართლში) სამკაულის ეს სახე გვხვდება ამ პერიოდების თითქმის ყველა სამაროვანზე.²⁹ მართალია, პაპიგორის ქვევრსამარხში აღმოჩენილი რგოლები რამდენადმე განსხვავდებიან იმ დროს გავრცელებული ძირითადი ტიპებისაგან, რომლებიც, უმეტეს შემთხვევებში, თავებგაბრტყელებულ-გახვრეტილებია და გველის თავის სტილიზებას წარმოადგენენ, მაგრამ გვხვდება სადა, მრგვალდეროიანი რგოლებიც, საერთო იერით მსგავსი პაპიგორულებისა, თუმცა ბევრად მცირე ზომების, მაგალითად, შავსაყდარა I სამაროვანზე.³⁰ განსხვავებულია მასალაც: ამ ტიპის სამკაულის დასამზადებლად ძირითადად ვერცხლს ხმარობდნენ, უფრო ნაკლებად ბრინჯაოს, ხოლო ოქრო ქვემო ქართლის ძეგლებიდან ჯერჯერობით მხოლოდ არდასუბნის სამაროვანზე შეგვხვდა.³¹ მიუხედავად ყოველივე ამისა, არ არსებობს არავითარი საფუძველი პაპიგორული ოქროს სასაფეთქლე რგოლების სხვა პერიოდით დათარიღებისათვის. პარალელები ეძებნება დახვრეტილ ბრინჯაოს გულსაკიდსაც (ტაბ. XXXIX₇; LIX₃). ამგვარი ნივთი აღმოჩენილია ქლივანის II სამაროვნის № 34 სამარხში. საყურადღებოა რომ იგი იყო კომპლექსში მთვარისებურ საკიდთან ერთად. ძეგლი

²³ იხ. წინამდებარე ნაშრომი, ტაბ. CVI₂₉; CXII₆₄; XXV₁₃₆.

²⁴ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა..., ტაბ. XIX₁₄.

²⁵ თ. ჯღარკავა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 164, სურ. 1203.

²⁶ ნ. ნაკაიძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 35, ტაბ. XXXIV.

²⁷ ი. გაგოშიძე, ადრეანტიკური ხანის ძეგლები ქსნის ხეობიდან, გვ. 49-50.

²⁸ Ю. М. Гагошидзе. Самадло, каталог: Тб., 1981, табл. LXI_{30,31}.

²⁹ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა..., გვ. 71-76, იქვეა დასახელებული სხვა ლიტერატურაც.

³⁰ იხ. წინამდებარე ნაშრომი, ტაბ. CCII.

³¹ ნ. თუშიშვილი, ბოგვისხევის ადრეანტიკური ხანის სამაროვანი, გვ. 129, სურ. II₃.

ძვ.წ. IV ს. II ნახევრით თარიღდება.³² მსგავსი საკიდი აღმოჩნდა საირხეშიც.³³ ცნობილია ბადისებური საკიდის სხვა ანალოგიც, ნასტაკისის ველზე გათხრილ, ძვ.წ. I საუკუნით დათარიღებულ № 9 ორმოსამარხიდან.³⁴

ძვ.წ. IV-III საუკუნეების ძეგლებზე ფართოდ არის გავრცელებული პაპიგორის ქვევრსამარხში აღმოჩენილი მძივების ანალოგები (ტაბ. XXXIX_{3,8,9}; LIX₉). მაგალითად, თეთრი თვალებით ინკრუსტირებული მძივები უხვად გვხვდებიან შავსაყდარა I,³⁵ გომარეთის, კუშჩის,³⁶ კამარახევის,³⁷ ქლივანის II³⁸ და სხვა სამაროვნებზე. იგივე შეიძლება ითქვას ცისფერი პასტის იოტებზე, რომლის მსგავსებიც თვით პაპიგორის სამაროვანზე გვხვდება საკმაოდ უხვად. დაკრებილტანიანი მძივები კი ცნობილია ასურეთის სამაროვნიდან.³⁹ სამწუხაროდ ძნელია პარალელების მოძებნა გიშრის მძივსაკიდებისათვის მათი დაზიანების გამო.

რაც შეეხება ბეჭდის ფარაკს, რომელზედაც მზის სტილიზებული გამოსახულებაა გამოყვანილი (ტაბ. XXXIX₄; LIX₁₀), პარალელები მასაც ძვ.წ. IV-III საუკუნეებით დათარიღებულ ძეგლებზე ეძებნება, კერძოდ, მსგავსი ნივთები აღმოჩენილია არდასუბნის სამაროვნის № 1 სამარხში,⁴⁰ ეცოს სამაროვანზე.⁴¹

როგორც ვხედავთ, პაპიგორის სამაროვნის № 49 ქვევრსამარხის ინვენტარი მიუთითებს ძვ.წ. IV-III საუკუნეებზე, ხოლო ზოგიერთ ნივთზე დაყრდნობით (მთვარისებური საკიდი, ფრინველისთავიანი ილარი, ცხენისთავიანი საკინძი და სხვა) სამარხი,

³² ა. სლანოვი, იხ. ზემოთ მითითებული № 8 შენიშვნა.

³³ ჯ. ნადირაძე, საირხე საქართველოს უძველესი ქალაქი, წიგნი I, თბ., 1990, გვ. 63, ტაბ. XXXIII₁₀.

³⁴ Полевые археологические исследования в 1977 году, Тб., 1980, с. 104, табл. LXXVI₁₁.

³⁵ ნ. თუშიშვილი, ს. მარგიშვილი, დასახ. ნაშრომი, ტაბ. 87, 92, 105, 110, 113, 120, 139, 140.

³⁶ ც. დავლიანიძე, დასახ. ნაშრომი, ტაბ. XIX.

³⁷ თ. ჯღარკავა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 164, 173, სურ. 1200, 1323.

³⁸ ა. სლანოვი, იხ. შენიშვნა № 8.

³⁹ კ. კვიციანიძე, ადრეანტიკური ხანის ძეგლები სამხრეთ-აღმოსავლეთ საქართველოდან (ხელნაბეჭდი), თბ., 1975, ტაბ. XIII.

⁴⁰ ნ. თუშიშვილი, ბოგვისხევის ადრეანტიკური ხანის სამაროვანი, გვ. 129, სურ. III.

⁴¹ ცნობა მოგვაწოდა ვ. შატბერაშვილმა.

ვფიქრობთ, შეგვიძლია დავათარილოთ ძვ.წ. IV საუკუნის მიწურულითა და III საუკუნის I ნახევრით.

რაც შეეხება მთლიანად სამაროვნის თარიღს, იგი უნდა განისაზღვროს ძვ.წ. IV საუკუნითა და III საუკუნის I ნახევრით. ამ თარიღზე, № 49 ქვევრსამარხთან ერთად, მიუთითებს აქ მოპოვებული არქეოლოგიური მასალა: კერამიკა, სამკაული, იარაღი, რომელთაც განვიხილავთ მოკლედ ტიპოლოგიურ ჯგუფებად.

დოქები და ხელაღები. პირის ფორმის მიხედვით ორი ტიპის გამოყოფა შეიძლება: 1) სამტუჩა (ნისკარტიანი) და 2) მრგვალპირიანი.

პირველი ტიპის ჭურჭელი ორ ათეულამდე ეგზემპლარით არის წარმოდგენილი.

დოქები შედარებით მცირე რაოდენობით აღმოჩნდა (სამარხი № 2, ტაბ. XVII₁₂, LX₁; სამარხი № 17, ტაბ. XXVII₁, LI₃, LX₄; სამარხი № 21, ტაბ. XXIX₅, LI₂, LX₅). ყველა მათგანი დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან, გამომწვარია მოვარდისფროდ და შეღებილია წითელი საღებავით. ფორმის მიხედვით ისინი მსგავსია ნისკარტიანი, მრგვალმუცლიანი და ბრტყელპირა ხელაღებისა.

შედარებით დიდი რაოდენობითაა აღმოჩენილი ხელაღები. ყველა მათგანი დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან, გამომწვარია მოვარდისფროდ (სამარხი № 5, ტაბ. XVIII₁₂; სამარხი № 11, ტაბ. XXIII₂; სამარხი № 12, ტაბ. XXIV₁, LI₁, LX₂; სამარხი 23, ტაბ. XXX₁, L₁, LX₆; სამარხი № 25, ტაბ. XXI₁, L₂; სამარხი № 26, ტაბ. XXXII₄, LXIII₁; სამარხი № 32, ტაბ. XXXIII₄, LII₄, LXII₄; სამარხი № 47, ტაბ. XXXVIII₁₉, LXIII₅; სამარხი № 51, ტაბ. XL₃; სამარხი № 67, ტაბ. XLII₂, LI₄, LXI₁; სამარხი № 68, ტაბ. XLIII₂, L₃, LXI₂; სამარხი № 70, ტაბ. XLV₁, LI₅, LXI₃; სამარხი № 72, ტაბ. XLVI₃, LI₅, LXI₄; სამარხი № 73, ტაბ. XLVII₇, L₄, LXI₅). ზოგიერთი მათგანი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 23, 67, 68, 72).

ხელაღების აბსოლუტური უმრავლესობა მომრგვალებულმუცლიანია, ორი – (სამარხი №№ 12, 23) ბიკონუსურტანიანი.

მეორე ტიპის ჭურჭლები ხელაღებითაა წარმოდგენილი და 14 ცალი აღმოჩნდა სამაროვანზე. ყველა მათგანი დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან, გამომწვარია მოვარდისფროდ (სამარხი № 8, ტაბ. XXI₇, LVIII₃, LXII₁; სამარხი № 15, ტაბ. XXVI₃, LXIII₂; სამარხი № 19, ტაბ. XXVIII₅; სამარხი № 37,

ტაბ. XXXIV₇, LVIII₁, LXII₂; სამარხი № 40, ტაბ. XXXV₁, LVIII₂, LXII₃; სამარხი № 41, ტაბ. XXXV₁₅, LII₃, LXII₅; სამარხი № 41, ტაბ. XXXV₆, LII₁, LXII₆; სამარხი № 42, ტაბ. XXXVI₁, LXIII₃; სამარხი № 43, ტაბ. XXXVII₃, LXIII₄; სამარხი № 45, ტაბ. XXXVIII₁₈, LXII₈; სამარხი № 49, ტაბ. XXXIX₆, LII₅, LXII₇; სამარხი № 51, ტაბ. XL₁, LII₆, LX₇; სამარხი № 51, ტაბ. XL₂, LII₂, LXIII₆; სამარხი № 60, ტაბ. XLI₁, LX₈). ზოგიერთი მათგანი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი №№ 41, 43, 45, 49, 60), სამი მოხატულია წითელი საღებავით (სამარხი №№ 8, 37, 40). ხელაღების უმრავლესობა მომრგვალებულმუცლიანია, ოთხი – მსხლისებურტანიანი (სამარხი №№ 8, 37, 40, 51).

ამრიგად, პაპიგორას სამაროვანზე აღმოჩენილი ყველა დოქი და ხელადა მოვარდისფროდაა გამოძწვარი. დიდი ნაწილი შეღებილია წითელი საღებავით, სამი მოხატულია. მათი აბსოლუტური უმრავლესობა მომრგვალებულმუცლიანია, ოთხი – მსხლისებურტანიანი და ორი – ბიკონუსურტანიანი.

აღრეანტიკური ხანის ამ ტიპის ჭურჭლებში ძვ.წ. IV ს-ის მიწურულისათვის პროპორციების დაგრძელება შეინიშნება, რაც თითქოს არ დასტურდება პაპიგორის სამაროვანზე. მხოლოდ მოხატული ცალები იჩენენ პროპორციების დაგრძელების ტენდენციას.⁴² ყოველივე ზემოჩამოთვლილი შეიძლება იმაზე მიუთითებდეს, რომ პაპიგორას სამაროვანი ძვ.წ. IV ს-ის შუა ხანებს ეკუთვნის.

პაპიგორაზე აღმოჩენილი დაშტრიხული სამკუთხედებით მოხატული დოქიც სამაროვნის თარიღს უფრო ძვ.წ. IV ს-ის I ნახევრით და შუა ხანებით განსაზღვრავს, რადგან ძვ.წ. IV ს-ის II ნახევარში ქართლის ტერიტორიაზე მოხატვის სტილში გარკვეული სიახლეები შეინიშნება,⁴³ რაც პაპიგორას ეგზემპლარზე არ ჩანს. თუმცა დანარჩენი მოხატული ჭურჭლები შემოთავაზებულ თარიღს თითქოს აახალგაზრდავენ. ამ აზრს ამაგრებს ისიც, რომ სამაროვანზე გათხრილი თიხის ჭურჭლების აბსოლუტური უმრავლესობა კარგად განლექილი თიხისაგანაა დამზადებული და მოვარდისფროდაა გამოძწვარი, განსხვავებით ძვ.წ. V ს-ის და ძვ.წ. IV ს-ის I ნახევრისათვის ქართლის ძეგლებზე და-

⁴² Г. Нариманишвили. Керамика Картли V-I вв. до н.э. Автореферат... с. 5-6.

⁴³ გ. ნარიმანიშვილი, ქართლის ძვ.წ. V-I სს. კერამიკა. – ძეგლის მეგობარი № 3, 1988, გვ. 49-51.

დასტურებული სიტუაციისა, სადაც გვხვდება მინარევებიანი თიხისაგან დამზადებული, არათანაბრად გამოძვარი ჭურჭლები. როგორც ჩანს ძვ.წ. IV ს-ის შუა ხანები და II ნახევარი პაპიგორას სამაროვნისათვის ყველაზე მისაღებია.

მილიანი ხელაღები – „ჩაიდნები“. ამ ტიპის ჭურჭელი საქართველოში ფართოდ არ გავრცელებულა. ისინი ძირითადად ძვ.წ. V-IV სს. ძეგლებზე გვხვდება. ასეთი ჭურჭელი, როგორც ჩანს, გავრცელდა ირანიდან, სადაც ისინი უძველესი დროიდან არიან ცნობილი. „ჩაიდნების“ გენეზისის და გავრცელების საკითხები დაწვრილებითაა განხილული სამეცნიერო ლიტერატურაში.⁴⁴ საქართველოს ტერიტორიაზე აღმოჩენილია გომარეთში,⁴⁵ კუმისში,⁴⁶ ბეშთაშენში,⁴⁷ კიკეთში,⁴⁸ მუხათგვერდში,⁴⁹ შორის სამაროვანზე,⁵⁰ ასურეთში,⁵¹ ენაგეთში,⁵² ხოვლეში.⁵³

პაპიგორას სამაროვანზე ოთხი ასეთი ჭურჭელი აღმოჩნდა (სამარხი № 3, ტაბ. XVIII₅; სამარხი № 6, ტაბ. XIX₁₁, XLIX₃, LXI₆; სამარხი № 10, ტაბ. XXII₅, XLIX₂, LXI₇; სამარხი № 35, ტაბ. XXXIV₁₁, XLIX₁₁, LXI₈). ყველა მათგანი გამოძვარია მოვარდისფროდ და შეღებილია წითელი საღებავით. მასალის სიმცირის გამო მათი ტიპოლოგიური დაჯგუფება არ ხერხდება.

⁴⁴ Ю. М. Гагошидзе, Самадло (археологические раскопки), с. 77-78; ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა ძვ.წ. I ათასწლეულის მეორე ნახევარში, გვ. 17-19; დ. მუსხელიშვილი, ხოვლეს ნამოსახლარის არქეოლოგიური მასალა. გვ. 93-94.

⁴⁵ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის... გვ. 120-121, 131, ტაბ. XII₁₇.

⁴⁶ Ц. Давлианидзе. О некоторых неопубликованных... – КСИА, № 151, с. 124, рис. 2-6, 8, 9.

⁴⁷ მ. მენაბდე, ც. დავლიანიძე, თრიალეთის სამაროვნები, გვ. 120, 123, ტაბ. XI₃₅₂, XII₃₇₈.

⁴⁸ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის... გვ. 17, ტაბ. IV₁.

⁴⁹ ლ. ხეცურიანი, მუხათგვერდი II, ადრეელისტიკური ხანის სამაროვანი. ხელნაწერი. გვ. 12, ტაბ. XX₂.

⁵⁰ ოთ. ტყემელაშვილი, ფოლადაურის ხეობა, გვ. 67, ტაბ. XI₅₉₃.

⁵¹ კ. კვიციანიძე, ადრეანტიკური ხანის არქეოლოგიური ძეგლები ქვემო ქართლში. საკანდიდატო დისერტაცია. გვ. 41-42, ტაბ. XXIII₁.

⁵² კ. კვიციანიძე, ადრეანტიკური ხანის..., გვ. 10, ტაბ. III₃.

⁵³ დ. მუსხელიშვილი, ხოვლეს ნამოსახლარის..., გვ. 44, 53, 93-94, ტაბ. LVII-1004-1006-S, 989-S, 1032-S, 1038-S, 942-S, 973-S; ტაბ. LVIII-1031-S.

უნდა შევნიშნოთ, რომ ერთი მათგანის მილს ნისკარტი აქვს (სამარხი № 6), რაც მას ხოვლეს მასალებთან აახლოვებს.

ყურმილიანი ხელადა. შემთხვევითაა მონაპოვარი (ტაბ. LXVII₆), დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან, გამომწვარია მოვარდისფროდ. ამ ტიპის ჭურჭელი კოლხური კულტურისთვისაა დამახასიათებელი და ძირითადად ადრეანტიკურ ხანაშია გავრცელებული.⁵⁴ აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე ისინი შედარებით მცირე რაოდენობით გვხვდება. ასეთი ჭურჭელის აღმოსავლეთ საქართველოში აღმოჩენა, სხვა მასალებთან ერთად, კოლხეთთან გარკვეული ურთიერთობების მაჩვენებელია.

ჯამები. პირის ფორმის მიხედვით ორი ტიპის გამოყოფა შეიძლება – 1) პირმოყრილი და 2) პროფილირებულპირიანი.

პირმოყრილი ჯამი სამი ცალი აღმოჩნდა (სამარხი № 12, ტაბ. XXIV₂, LVII₄, LXVI₁; სამარხი № 43, ტაბ. XXXVII₅, LVII₃, LXVI₂; სამარხი № 57, ტაბ. XLI₁₅, LVII₁, LXVI₃). მათთვის დამახასიათებელია ფართო, მოყრილი პირი, მომრგვალებული კიდე, დაქანებული კალთები და ბრტყელი ძირი. ერთი მათგანი (სამარხი № 12) მოშავო-მონაცრისფროდაა გამომწვარი, ორი კი მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისაა და წითლადაა შეღებილი.

მეორე ტიპის ჯამებისათვის დამახასიათებელია ფართო, გარეთ გადაშლილი პირი, პროფილირებული კიდე, დაქანებული კალთები და ბრტყელი ძირი. სამაროვანზე აღმოჩენილი ოთხი ჯამიდან ერთი რუხადაა გამომწვარი (სამარხი № 11, ტაბ. XXIII₁, LVII₂, LXVI₄), სამი – მოვარდისფროდ (სამარხი № 1, ტაბ. XVII₁, LVI₁, LXVI₁₀; სამარხი 67, ტაბ. XLII₁, LVI₇, LXVI₁₁; სამარხი 69, ტაბ. XLIV₆, LVI₄, LXVI₉), სამივე შეღებილია წითელი საღებავით.

ფიალები. ფორმის მიხედვით ორი ტიპის გამოყოფა შეიძლება: 1) პირის დიამეტრი და სიმაღლე თითქმის თანაბარია, 2) სიმაღლე პირის დიამეტრის 1/3 ან ნაკლებია.

პირველი ტიპის ერთი ფიალა აღმოჩნდა (სამარხი № 6, ტაბ. XIX₅, LVI₈, LXVI₆). დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან, გამომწვარია მოვარდისფროდ და შეღებილია წითელი საღებავით.

მეორე ტიპის ფიალები ოთხი ეგზემპლარითაა წარმოდგენილი. ყველა მათგანი კარგად განლექილი თიხისაგანაა დამზადებული

⁵⁴ ვანი V, თბ., 1981. გვ. 33-38.

და გამომწვარია მოვარდისფროდ (სამარხი № 13, ტაბ. XXV₁₃, LVI₆, LXVI₁₂; სამარხი № 14, ტაბ. XXV₁₀, LVI₅, LXVI₈), ორი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 2, ტაბ. XVII₅, LVI₂, LXVI₅; სამარხი № 14, ტაბ. XXV₉, LVI₃, LXVI₇).

ტოლჩა. პაპიგორას სამაროვანზე სამი ტოლჩა აღმოჩნდა. სამივე დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან, გამომწვარია მოვარდისფროდ, ორი მათგანი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 75, ტაბ. XLVIII₂, LV₂, LXIV₂; სამარხი № 77, ტაბ. XLVIII₁, LV₁, LXIV₁), ერთი, შემთხვევით მოპოვებული (ტაბ. LV₃, LXIV₃), შეუღებავია.

ტოლჩებს გადაშლილი პირი, მაღალი ტანი, დაბალი მუცელი და ბრტყელი ძირი აქვთ. ანალოგიური ტოლჩები აღმოჩენილია კამარახევში⁵⁵ (ძვ.წ. V-IV სს.) და მუხათგვერდში⁵⁶ (ძვ.წ. IV ს-ის II ნახევარი).

ქოთნები სამზარეულო ჭურჭლის ერთ-ერთ სახეობას წარმოადგენენ. მათ აბსოლუტურ უმრავლესობას ფართო პირი, გარეთ გადაშლილი ქობა, დაბალი ყელი, მომრგვალებული მუცელი და ბრტყელი ძირი აქვთ.

ამ ტიპის ჭურჭლის ფორმა დიდი ხნის განმავლობაში თითქმის უცვლელი რჩება. არ იცვლება მათი დამზადების ტექნოლოგიაც – თიხა მინარევებიანია, უხეში კეცი გამომწვარია რუხად. ამდენად მათი ტიპოლოგიის და თარიღის შესახებ საუბარი ჭირს.

სამაროვანზე შვიდი ქოთანი აღმოჩნდა. № 43 (ტაბ. XXXVII₂, LXIV₆), № 52 (ტაბ. XLI₂, LIII₄, LXIV₅), და № 57 (ტაბ. XLI₈, LIV₈) სამარხებიდან მომდინარე ქოთნები დამზადებულია მსხვილმარცვლოვანი თიხისაგან, გამომწვარია რუხად. № 75 სამარხში აღმოჩენილი ქოთანი (ტაბ. XLVIII₄, LIII₃, LXIV₇) მონაცრისფრო თიხისაა, № 29 სამარხის ქოთანი (ტაბ. XXXIII₂, LIII₅, LXIV₄) მოვარდისფროა – არათანაბრად გამომწვარი, ხოლო № 61 სამარხის ქოთანი (ტაბ. XLI₆, LIII₁, LXIII₇) კარგად განლექილი თიხისაგანაა დამზადებული, მოვარდისფროდაა გამომწვარი და შეღებილია წითელი საღებავით. ყველა მათგანი ყურიანია, მომრგვალებულმუცლიანი. ზოგიერთს ეტყობა ცეცხლში მოხვედრის კვალი.

⁵⁵ თ. ჯღარკავა. კამარახევის სამაროვანი. გვ. 146, 147, 166, სურ. 978, 982, 1223.

⁵⁶ ლ. ხეცურიანი, მუხათგვერდი II..., გვ. 7, ტაბ. VI₂.

სამაროვანზე აღმოჩნდა ორყურა ქოთანნი (სამარხი № 69, XLIV₅, LV₅, LXVII₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი. მხარი დაშტრიხული რომბებითაა შემკული, თავისი ფორმით და შემკულობით იგი გვიანბრინჯაოს ხანის ჭურჭლებს ჩამოგავს.

კოჭობი პატარა ზომის სამზარეულო ჭურჭელია, რომელსაც ფართო გადაშლილი პირი, დაბალი, გამოყვანილი ყელი, სფერული ან ბიკონუსური ტანი და ბრტყელი ძირი აქვს. მიუხედავად იმისა, რომ საერთოდ კოჭობებში ტიპოლოგიური რიგის გამოყოფა შეიძლება, მათი ფორმის და დამზადების ტექნოლოგიის კონსერვატულობა, ისევე როგორც ქოთნებისა, არ იძლევა საშუალებას ქრონოლოგიური დაყოფაც მოვახდინოთ. ისინი, ქოთნების მსგავსად, ძირითადად, დახურული კომპლექსების საშუალებით თარიღდებიან.

პაპიგორას სამაროვანზე 13 მთელი კოჭობი აღმოჩნდა. ჭურჭლების ნაწილი რუხადაა გამომწვარი (სამარხი № 3, ტაბ. XVIII₈, LIV₁, LXV₁; სამარხი № 6, ტაბ. XIX₇, LXV₃; სამარხი № 19, ტაბ. XXVIII₃, LIV₆, LXV₆; სამარხი № 26, ტაბ. XXXII₁, LXV₉; სამარხი № 70, ტაბ. XLV₃, LXV₁₂), ნაწილი – მოვარდისფროდ არათანაბრად (სამარხი № 5, ტაბ. XVIII₁₁, LXV₂; სამარხი № 10, ტაბ. XXII₄, LIV₂, LXV₄; სამარხი № 18, ტაბ. XXVIII₁; სამარხი № 67, ტაბ. XLII₅, LIV₇, LXV₁₀; სამარხი № 77, ტაბ. XLVIII₃, LXIV₈). ერთი ჭურჭელი მოჩალისფროა (სამარხი № 23, ტაბ. XXX₃, LXV₇), ხოლო ორი – მოვარდისფროდაა გამომწვარი და შეღებილი წითელი საღებავით (სამარხი № 14, ტაბ. XXV₁₁, LIV₃, LXV₅; სამარხი № 68, ტაბ. XLIII₅, LIV₄, LXV₁₁).

ყველა კოჭობი მომრგვალებულმუცლიანია, ერთი კი (სამარხი № 68) – ბიკონუსურტანიანი. მათი უმრავლესობა მსხვილმარცვლოვანი თიხისაა, არათანაბრად გამომწვარი. ნაწილს ეტყობა ცეცხლში მოხვედრის კვალი.

ჭრაქი (სამარხი № 21, ტაბ. XXIX₄, LVII₆, LXVII₅). დამზადებულია მსხვილმაცვლოვანი თიხისაგან, გამომწვარია შავად, ეტყობა ცეცხლში მოხვედრის კვალი.

ჭრაქები აღმოჩენილია კამარახევში,⁵⁷ ვარსიძანთკარში,⁵⁸ მუხათგვერდში,⁵⁹ ასურეთში,⁶⁰ უფლისციხეში,⁶¹ სამადლოში,⁶² კავთისხევში,⁶³ ბეშთაშენში,⁶⁴ გომარეთში.⁶⁵

ჭრაქების ტიპოლოგია და ქრონოლოგიური შკალა უკვე შემუშავებულია,⁶⁶ რომლის მიხედვითაც პაპიგორის ჭრაქი ძვ.წ. IV ს-ის I ნახევარში და შუა ხანებში თავსდება.

მათარა (სამარხი № 42, ტაბ. XXXVI, LV, LXVII) საქართველოს ტერიტორიაზე ყველაზე ნაკლებად გავრცელებული თიხის ჭურჭელია. ყველაზე ადრეული ცალი (ძვ.წ. VII-VI სს.) აღმოჩენილია სამთავროს სამაროვანზე. ძვ.წ. V საუკუნითაა დათარიღებული ხოვლეში⁶⁷ და ფიჭვნარში⁶⁸ აღმოჩენილი მათარები, ძვ.წ. IV-III სს. – ფიჭვნარში, მალლაკში, ბუკისციხეში,⁶⁹ ძვ.წ. IV-II სს. – უფლისციხეში⁷⁰ და საჩხერეში⁷¹ გამოვლენილი ეგზემპლარები.

პაპიგორაზე აღმოჩენილი მათარა ბრტყელძირიანია, მოყვითალო-მოჩაღისფროდ გამომწვარი.

⁵⁷ თ. ჯღარკავა. კამარახევის სამაროვანი. სურ. 946, 968, 975, 1056, 1292, 1344, 1365, 1380, 1421, 1428, 1474.

⁵⁸ ლ. წითლანაძე, ვარსიძანთკარის სამაროვანი. – ჟინვალი I, გვ. 60, ტაბ. XXI₅.

⁵⁹ ლ. ხეცურიანი. დას. ნაშრ. ტაბ. XXI₂, XXIII, XXIX₄, XXX, XXXIV₁.

⁶⁰ კ. კვიციანიძე, დასახ. ნაშრ. დამატება. გვ. 38, ტაბ. XV₃.

⁶¹ დ. ხახუტაიშვილი. უფლისციხე, II, გვ. 77, ტაბ. XV₄.

⁶² Ю. Гагошидзе, Самадло, Каталог, გვ. 29, სურ. 476.

⁶³ ნ. ნაკაიძე, დაჭრილების სამაროვანი. – კავთისხევის არქეოლოგიური ძეგლები. გვ. 30, ტაბ. XXV₁.

⁶⁴ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის... გვ. 30, ტაბ. IV₂₁.

⁶⁵ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის... გვ. 132, ტაბ. XIII₁₇.

⁶⁶ გ. ნარიშანიშვილი, ქართლის ძვ.წ. V-I სს. კერამიკა. გვ. 28-33.

⁶⁷ დ. მუსხელიშვილი, ხოვლეს..., გვ. 50, 55, 81, საინვ. № 1388-1.

⁶⁸ ნ. ვაშაკიძე, ფიჭვნარის სამაროვანი. – სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ძეგლები. ტ. VII, გვ. 48-50.

⁶⁹ ვანი, V, გვ. 44.

⁷⁰ დ. ხახუტაიშვილი, უფლისციხე, გვ. 46-47, ტაბ. VII₁₀, XXV₁₀, V.

⁷¹ დ. ქორიძე, მატერიალური კულტურის უძველესი ძეგლები (საჩხერის რაიონი), გვ. 126, ტაბ. XV₃.

მათარების დანიშნულების თაობაზე არაერთი მოსაზრებაა გამოთქმული.⁷² ჩვენ ისინი, მკვლევართა უმრავლესობის მსგავსად სამეზავრო ჭურჭლებად მიგვაჩნია, თუმცა არ გამოვრიცხავთ მის ტარად გამოყენებასაც.

ქვევრის მოდელი (სამარხი № 57, ტაბ. XLI₁₄, LV₄, LXVIII₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, წითლად შეღებილი და კანელურებიანია.

მსგავსი ჭურჭლები ცნობილია ბეშთაშენის სამაროვნიდან,⁷³ შემთხვევითაა აღმოჩენილი სოფ. წერაქვში.⁷⁴ ორივე შემთხვევაში ჭურჭელი შავადაა გამომწვარი. ნასტაკისში და ცხრაძმის სამაროვანზე⁷⁵ აღმოჩენილი ცალები მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისაა, პირველი მოხატულია, მეორე კი – შეღებილია წითელი საღებავით. პაპიგორის ეგზემპლარი დიდ მსგავსებას იჩენს ამ უკანასკნელთან, იმ განსხვავებით, რომ ცხრაძმის ცალს გვერდზე სადგარი აქვს მიძერწილი.

მათი უძველესი პარალელები სამთავროს გვიანბრინჯაოს ხანის სამაროვანზეა აღმოჩენილი.⁷⁶ ძვ.წ. V საუკუნითაა დათარიღებული ბეშთაშენის და წერაქვის ცალები, ძვ.წ. IV ს-ის მეორე ნახევრით ცხრაძმის, ძვ.წ. II-I სს. კი – ნასტაკისის სამაროვანზე მოპოვებული ჭურჭლები.

სამკაული პაპიგორის სამაროვანზე შემდეგი სახეობებითაა წარმოდგენილი: სამაჯური, სასაფეთქლე რგოლი, საყურე, ბეჭედი, საკინძი, ზარაკი და მძივი. თითოეულ სახეობას განვიხილავთ ცალ-ცალკე.

სამაჯური აღმოჩნდა 23 ერთეული, აქედან 16 ბრინჯაოსია (სამარხები №№ 5, 6, 14, 16, 21, 23, 61, 68-70, 72), დანარჩენი კი – (სამარხები №№ 2, 36-37, 45, 61, 68-69) რკინის.

ბრინჯაოს სამაჯურები სამ ჯგუფად შეიძლება დაიყოს:

⁷² Ф. Тер-Мартirosов. Керамика эллинистической Армении как исторический источник. Автореферат диссертации на соискание уч. Степени кандидата ист. Наук. Ереван. 1984, с.20.

⁷³ მ. მენებდე, ც. დავლიანიძე, თრიალეთის სამაროვნები, გვ. 141, ტაბ. XV₅₄₉; ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის ..., გვ. 35, ტაბ. V₂₃.

⁷⁴ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის ..., გვ. 35.

⁷⁵ გ. ნარიშანიშვილი, მარაბდისა და ცხრაძმის არქეოლოგიური ძეგლების ქრონოლოგია, პერიოდიზაცია. ხელნაწერი, 1984, გვ. 39-41.

⁷⁶ ა. კალანდაძე, სამთავრო. წინაანტიკური ხანის არქეოლოგიური ძეგლები. მცხეთა IV, თბ., 1980, სურ. 199-202, 400, 401.

I ჯგუფს წარმოადგენს მრგვალ-ბრტყელი ღეროს მქონე სამაჯურები, რომელთა თავებიც ცხოველთა გამოსახულებებითაა შემკული. ამ ჯგუფში 9 სამაჯური ერთიანდება (სამარხები №№ 5-6, 14, 21, 68-70, 73; ტაბ. LXIX_{1,2,4-10}). სამაჯურთა ეს ტიპი, რომელშიც მრავალი სხვადასხვა ვარიანტი გამოიყოფა,⁷⁷ ფართოდაა გავრცელებული ძვ.წ. V საუკუნის შუახანებიდან – IV-III საუკუნეების ჩათვლით და გვხვდება ამ პერიოდების აღმოსავლეთ საქართველოს თითქმის ყველა სამაროვანზე.⁷⁸

II ჯგუფში ერთიანდება მრგვალღეროიანი, თავებზე ბურთულებით შემკული სამაჯურები (სამარხები №№ 6, 61, ტაბ. LXIX₁₁₋₁₃). პაპიგორის სამაროვანზე ასეთი სულ სამია. მათგან ერთი სწორზურგაა (ტაბ. LXIX₁₁), ორი კი – ზურგშეზნექილი (ტაბ. LXIX_{12,13}). ამ ფორმების მქონე სამაჯურთა გავრცელების დრო ძვ.წ. IV საუკუნის დასასრულითა და III საუკუნის I ნახევრით განისაზღვრება.⁷⁹

III ჯგუფში შედის მრგვალღეროიანი სადა სამაჯურები (სამარხი №№ 10, 14, 23, ტაბ. LXIX_{3,16,18}). მათ შესახებ ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ ისინი არსებობენ დროის დიდ მონაკვეთში, აღრეანტიკურ-ელინისტური პერიოდების მანძილზე და ამდენად მათი დათარიღება მხოლოდ კონკრეტული კომპლექსიდან გამომდინარეა შესაძლებელი.⁸⁰ აქედან გამომდინარე პაპიგორის სამაროვნის სამაჯურები შეგვიძლია განვიხილოთ ძვ.წ. IV-III საუკუნეების ნივთებად, ამასთან აღვნიშნავთ, რომ ერთ შემთხვევაში (სამარხები № 14, ტაბ. XXV₂₋₄) სამაჯურთა წარმოდგენილი ტიპი გვხვდება I ჯგუფის სამაჯურებთან ერთად.

რკინის სამაჯურები, რომლებმაც ჩვენამდე მხოლოდ ფრაგმენტების სახით მოაღწიეს (ტაბ. XVII₄; XXXIV₈₋₉; XXXVIII₁₇; XLI₇; XLIV₃; LXIX_{14,17}), ორ ჯგუფად იყოფა: I ჯგუფს წარმოადგენს მრგვალღეროიანი, სწორზურგა სამაჯურები, II ჯგუფს – ზურგდაბურთული, ხოლო III ჯგუფს – ზურგ-

⁷⁷ ამ ჯგუფის სამაჯურთა სხვადასხვა ვარიანტებისათვის დამახასიათებელი ნიშნები დეტალურად აქვს განხილული ნ. გოგიბერიძეს, იხ. ნ. გოგიბერიძე, ანტიკური ხანის სამაჯურების ტიპოლოგიისათვის, – მაცნე, ისტ. არქ. ეთნოგ. და ხელოვნ. ისტორიის სერია, 4, 1988, თბ., გვ. 98-111.

⁷⁸ იხ. იქვე, გვ. 108-109.

⁷⁹ იხ. იქვე, გვ. 110.

⁸⁰ ნ. გოგიბერიძე, ანტიკური ხანის სამაჯურთა ტიპოლოგიისათვის, გვ. 110.

შეზნეილი სამაჯურები. აღნიშნული ტიპის სამაჯურები, რომლებიც იმეორებენ ბრინჯაოს სამაჯურების ფორმებს, ძირითადად ძვ.წ. IV საუკუნის შუახანებითა და II ნახევრით თარიღდებიან,⁸¹ პაპიგორის სამაროვანზე რამდენიმე შემთხვევაში გვხვდებიან მათთან ერთად კომპლექსში (სამარხები №№ 61, 68-69) და აღნიშნულ ხანებში ისევე ფართოდ არიან გავრცელებულნი, როგორც ბრინჯაოს სამაჯურები.

სასაფეთქლე რგოლი განსახილველი ხანისათვის ისეთივე ფართოდ გავრცელებული სამკაულის სახეობას განეკუთვნება, როგორც ცხოველის თავიანი ბრინჯაოს სამაჯურები. მათ მსგავსად, სასაფეთქლე რგოლებიც აღმოსავლეთ საქართველოს თითქმის ყველა სამაროვანზეა ფართოდ წარმოდგენილი. პაპიგორის სამაროვანზე სამკაულის ეს სახეობა აღმოჩნდა 7 სამარხში (№№ 6, 14, 21, 47, 61, 69, 73). მათგან გამოიყოფა ორი ჯგუფი.

I ჯგუფს შეადგენს მრგვალლეროიანი, თავგახსნილი, სადა რგოლები, უკლებლივ ყველა ბრინჯაოსაგანაა დამზადებული (სამარხები №№ 6, 21, 47, 61, ტაბ. XXV₆, XXIX₁, XXXVIII₁₄, XLI_{12,13}, LXX₁₀₋₁₆).⁸²

II ჯგუფში კი ერთიანდება თავებგაბრტყელებული და გახვრეტილი რგოლები, მათგან სამი წყვილი ვერცხლისაა (სამარხები №№ 6, 14, 69, ტაბ. XIX₂, XXV_{5,8}, XLIV₁, LXIX₁₅, LXX₁₄), ერთი კი – ბრინჯაოსი (სამარხი № 73, ტაბ. XLVII_{5,6}, LXX_{5,6}).

თავგახვრეტილი სასაფეთქლე რგოლები აღმოსავლეთ საქართველოს ძეგლებზე ძვ.წ. VII-VI საუკუნეებში ჩნდებიან, ფართოდ ვრცელდებიან ადრეანტიკურ-ადრეელინისტურ პერიოდში და ამის შემდგომ, ფაქტიურად, გამოდიან ხმარებიდან.⁸³ პაპიგორის სამაროვანის რგოლები ტიპურია და არაფრით განსხვავდება თანადროული ხანის ძეგლებიდან ცნობილი ამ ტიპის სამკაულისაგან.

საყურე პაპიგორის სამაროვანზე ერთადერთი ეგზემპლარითაა წარმოდგენილი (სამარხი № 3, ტაბ. XVIII₁, LXX₉), იგი წარმოადგენს მრგვალი ღეროს მქონე თავგახსნილ, სადა სამკაულს

⁸¹ ნ. გოგიბერიძე, ადრეანტიკური ხანის სამაჯურების ერთ-ერთი ტიპის დათარიღებისათვის. – მაცნე, ისტორიის არქ., ეთნოგრ. და ხელოვნ. ისტორიის სერია, 4, 1984, თბ., გვ. 137-142.

⁸² ბრინჯაოს სადა რგოლებს სასაფეთქლეებად მივიჩნევთ მათი სამარხებში აღმოჩენის ვითარების გამო, ისინი მიცვალებულთა თავის ქალის არეში არიან ნაპოვნი.

⁸³ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა... გვ. 71-76.

და ამ ნიშნების მიხედვით ადრეანტიკურ-ადრეელინისტური პერიოდების ტიპურ ნივთს წააგავს.

ბეჭდები⁸⁴ შედარებით მეტია, სულ 7 სამარხში (№№ 3, 5, 10, 16, 21, 26, 73) აღმოჩნდა 11 ერთეული (ტაბ. XVIII_{2,3}, XVIII₉, XXII₂, XXVI₁, XXIX_{6,7}, XXXII₂, XLVII₂₋₄, LXX₁₇₋₂₄). თითქმის ყველა მათგანი ბრინჯაოსაგანაა დამზადებული, მხოლოდ ერთ სამარხში (№ 45, ტაბ. LXX₁₇) აღმოჩნდა რკინის ფარაკიანი ბეჭედი. ბრინჯაოს ბეჭდები საკმაოდ მრავალფეროვანია. გვხვდება ზამბარისებურად დახვეული (სამარხები №№ 3, 73, ტაბ. LXX₁₈₋₁₉), ზურგდაკეჭნილი (სამარხები №№ 3, 21, 26, ტაბ. LXX₂₀₋₂₂), ზურგდაღარული (სამარხი № 73, ტაბ. LXX₂₃₋₂₄) და ფართო, ბრტყელფეროიანი (სამარხი № 10, ტაბ. XXII₂) ბეჭდები. ეს ფორმები არცთუ ფართოდაა გავრცელებული და სხვა ძეგლებზე მათთან შეხვედრის მხოლოდ ერთეული შემთხვევები გვაქვს.⁸⁵

საკინძი, 15 ცალი,⁸⁶ აღმოჩნდა 8 სამარხში (№№ 5, 6, 9, 10, 21, 69, 72, 73). ყველა მათგანი ბრინჯაოსაგანაა დამზადებული (ტაბ. LXXI₁₋₁₅). ისინი ფორმებისა და შემკულობის მიხედვით ხუთ ჯგუფად შეიძლება დაიყოს.

I ჯგუფში ერთიანდება ე.წ. პრიზმისებურთავიანი საკინძები (სამარხები №№ 6, 10, 21, 69, 73, ტაბ. LXXI_{3-6,8-9,11,15}), სულ 8 ერთეული. მათ ახასიათებთ ნემსისებური ღერო, ყელისაგან გამოყოფილი ოთხკუთხა მოყვანილობის თავი და ყელზე ფართო ნახვრეტი. თავი შემკულია გადაჯვარედინებული ხაზებით, ყელი კი – წიწვისებური ორნამენტით. ამ ტიპის საკინძები უხვად გვხვდება ძვ.წ. V-III საუკუნეთა ძეგლებზე და ფართოდ გავრცელებულ ნივთებს წარმოადგენენ.⁸⁷

II ჯგუფს განეკუთვნება საკინძები, რომლებიც ძირითადად იმეორებენ პრიზმისებურთავიან საკინძთა ფორმასა და ორნამენტაციას, იმ განსხვავებით, რომ თავები მათ მომრგვალებული აქვთ

⁸⁴ პაპიგორის სამაროვანზე მოპოვებული ბეჭდების დიდი ნაწილი მიცვალებულებს თითის ფალანგებზე ჰქონდათ წამოცმული.

⁸⁵ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა..., ტაბ. X_{8,9}, XVIII_{4,5}.

⁸⁶ აქ არ იგულისხმება № 49 ქვევრსამარხის კომპლექსში შემავალი, ზემოთ უკვე განხილული საკინძები.

⁸⁷ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა..., გვ. 82-86, ტაბ. XI₁₁₋₁₈.

(სამარხები №№ 5, 73, ტაბ. LXXI_{2,12}), ისინი თანაარსებობენ პრიზმისებურთავიან საკინძებთან ერთად.

III ჯგუფს შეგვიძლია მივაკუთვნოთ ე.წ. პირამიდისებურთავიანი საკინძი (სამარხი № 73, ტაბ. LXXI₁₄), შემკული წიწვისებრი ორნამენტით. იგი აღმოჩნდა კომპლექსში პრიზმისებურთავიან საკინძთან ერთად (ტაბ. LXXI_{14,15}).

IV ჯგუფს წარმოადგენს ე.წ. ცილინდრულთავიანი საკინძი (სამარხი № 5, ტაბ. LXXI₁), რომლის მსგავსიც № 49 ქვევრსამარხის კომპლექსშია აღმოჩენილი.

V ჯგუფში შედის ბურთულათავიანი საკინძები (სამარხები №№ 9, 72, ტაბ. LXXI_{7,13}), მათი თავები ბოლოვდება ყელისაგან მკვეთრად გამოყოფილი ბურთულით, ისინი გვხვდებიან როგორც სადა, უორნამენტო, ასევე წიწვოვანი ან ხაზების ორნამენტაციით შემკულნი, თუმცა არცთუ ფართოდ არიან გავრცელებულნი.

პაპიგორის სამაროვანზე აღმოჩენილ საკინძებს, რიგ შემთხვევებში თან ახლდა ყელის ნახვრეტში გაყრილი ბრინჯაოსავე ძეწკვები (სამარხები №№ 5, 6, 21, 72), რომლებითაც წყვილი საკინძი ერთმანეთზე იყო გადაბმული. გვხვდება ძეწკვების ფრაგმენტები საკინძების გარეშეც (სამარხები №№ 2, 14, 44, ტაბ. XVII₁₀, XXV₁₄, XXXVIII₆). ძეწკვები შედგენილია ბრტყელი, თავგახსნილი, ოვალური მოყვანილობის რგოლებისაგან. ამ ფორმის ძეწკვები გვხვდება აღმოსავლეთ საქართველოს რიგ ძეგლებზე.⁸⁸

ზარაკები, ზემოთ განხილული № 49 ქვევრსამარხის კომპლექსის გარდა, აღმოჩნდა ორ სამარხში (№№ 4, 44, ტაბ. LXXI_{6,36}). ისინი იმეორებენ ქვევრსამარხში აღმოჩენილ ზარაკთა ფორმებს, ერთი ცილინდრულია, მეორე – გუმბათისებური და, ბუნებრივია, განეკუთვნებიან იგივე პერიოდს.

მძივები, როგორც მასალის (სარდიონი, მინა, მინისებრი პასტა, გიშერი და სხვა), ასევე ფორმების (მრგვალ-ბრტყელი, ბიკონუსური, კასრისებური, მილისებური, პირამიდისებური და სხვა) მიხედვით, მსგავსია ადრეანტიკურ-ადრეელინისტური პერიოდების ძეგლებზე ფართოდ გავრცელებული მძივებისა (ტაბ. LXXI_{17-35,37-39}) და, რასაკვირველია, განეკუთვნებიან განსახილველ ხანას.⁸⁹

⁸⁸ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა..., გვ. 86, ტაბ. XI₂₇

⁸⁹ იქვე, გვ. 89-106, ტაბ. XI₃₂₋₃₅; XIX₁₁₋₁₁

რკინის ნარჩენი პაპიგორის სამაროვანზე მხოლოდ მოხრილი დანებითა და შუბისპირებითაა წარმოდგენილი. თითქმის ყველა მათგანი დაშლილი აღმოჩნდა და ჩვენამდის ცალკეული ფრაგმენტების სახით მოაღწია (ტაბ. LXVIII_{1,2}), რის გამოც მათი ფორმებისა და შესაბამისად განცალკევებული დათარიღების დადგენა ძნელდება. თუმცა, დანარჩენი არქეოლოგიური მასალის გათვალისწინებით, მათი თარიღიც ძვ.წ. IV-III საუკუნის I ნახევრით უნდა განისაზღვროს.

პაპიზორის სამაროვანი
(კატალოგი)

ს ა მ ა რ ხ ი № 1

ქვაყუთია (ტაბ. X₁). მდებარეობს თხრილის სამხრეთ კუთხეში იგი შეკრულია ვერტიკალურად დაწყობილი ქვიშაქვის ბრტყელ ფილაქვებით. სამარხის ცალკეულ კედელს თავდაპირველად თითო ქვა შეადგენდა; ამჟამად ზოგიერთი მათგანი რამდენიმე ცალადაა დამსკლარ-დაბზარული. გადახურულია ანალოგიური ფილაქვით რომელიც ასევე დაბზარულია. სამარხი დამხრობილია SSW-NNC ხაზზე (პრაქტიკულად S-N). მისი ზომებია 1,0×0,8×0,5 მ. სამარხის ჩრდილოეთის კედელს გარედან მიდგმული აქვს რიყის დიდი ზომის ქვა. იატაკი თიხატკეპნილია.¹ სამარხის სამხრეთი კედლის ძირთან, იატაკზე დევს ბრტყელი ფილაქვა და ზედ აწყვია მიცვალებულის ჩონჩხის ძვლებისა და კერამიკის ფრაგმენტები. მიცვალებულის ჩონჩხი ძლიერაა დაშლილი. სამარხში აღმოჩნდა:

1. ჯამი (17-13:84-1;² ტაბ. XVII; LVI; LXVI₁₀), მოვარდისფროდ გამომწვარი. პირგადაშლილი, ძირბრტყელი. შეღებილია წითელი საღებავით. სიმაღლე – 3,5 სმ, პირის დმ – 12,5 სმ, ძირის დმ – 4,8 სმ.

2. თიხის ჭურჭლის გვერდის ნატეხი (17-13:84-2; ტაბ. XVII₂), მოყვითალო-მოჩალისფროდ გამომწვარი თიხისა. კეცის სისქე – 0,7 სმ.

3. შუბისპირი (17-13:84-3; ტაბ. XVII₇; XLVIII₁) რკინის, ნაკლული, შემორჩენილია მასრის ნაწილი. შემორჩენილი სიგრძე – 8,5 სმ.

4. დანა (17-13:84-4; ტაბ. XVII₁₁)³ რკინის, დამტვრეული. ტარზე მანჭვალი აქვს. შემორჩენილი სიგრძე – 3,5 სმ.

¹ სამარხთა იატაკი ყველა დანარჩენ შემთხვევაშიც თიხატკეპნილია, ამიტომ ამის შესახებ ქვემოთ აღარ ავლნიშნავთ.

² შიფრი 17 – ალგეთის ხეობის არქეოლოგიური ექსპედიციას ნიშნავს, 13 – პაპიზორის სამაროვნს, 84 – აღმოჩენის წელს, 1 – ნივთის საინვენტარო რიგით ნომერს.

³ რამდენადაც ნივთის საინვენტარო ნომერი ყველასათვის ერთია, ხოლო რიგითი ნომერი მოცემულია კატალოგის ნომერს ემთხვევა, ამიტომ ნივთის საინვენტარო ნომერს ქვემოთ აღარ მივუთითებთ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 2

ქვაყუთია (ტაბ. X₂). მდებარეობს № 1 სამარხის ჩრდილოეთით 1,75 მ-ზე. სამარხის კედლები შედგენილია თითო ფილაქვით. აღმოსავლეთ კედელს გარედან სიგრძეზე შემოწყობილი აქვს რიყის სამი ქვა, სამხრეთ კედელს აღმოსავლეთ ნაწილში – ერთი ქვა, ხოლო ჩრდილოეთის კედელს – დასავლეთ და აღმოსავლეთ ნაწილში – თითო ქვა. გადახურული იყო ერთი ფილაქვით (1,3×1×7 მ), რომელიც დაზიანებული და სამარხში ჩაწოლილი იყო. სამარხი დამხრობილია O-W ხაზზე. მისი ზომებია 1,3×0,7×0,45 მ. სამარხის იატაკზე დასავლეთის კედელთან იდო ერთი პატარა ფილაქვა (1,2×0,3 მ), რომელზეც ეწყო მიცვალებულის ბარძაყის ძვალი და თიხის ფიალა. ჩონჩხის სხვა ძვლები სამარხის კედლის გასწვრივ ჩნდებოდა იატაკის დონეზე, რომელთა მიხედვით დაკრძალვის პოზის დადგენა არ მოხერხდა. სამარხში აღმოჩნდა:

5. ღოქი (ტაბ. XVII₁₂, LX₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, სამტუჩა, სფერულმუცლიანი, ძირბრტყელი. შელებილია წითელი საღებავით. სიმაღლე – 30 სმ, ძირის დმ – 11 სმ.

6. ფიალა (ტაბ. XVII₅; LVI₂; LXVI₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, წითელი საღებავით შელებილი. პირგადაშლილი, ძირბრტყელი. სიმაღლე – 2,7 სმ, პირის დმ 10,6 სმ, ძირის დმ – 3,8 სმ.

7. თიხის ჭურჭლის ძირ-გვერდის ნატეხი (ტაბ. XVII₃).

8. თიხის ჭურჭელის გვერდის ნატეხი (ტაბ. XVII₆), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, წითელი საღებავით შელებილი.

9. სამაჯური (ტაბ. XVII₄, LXIX₁₄), რკინის, დამტვრეული. ღერო მრგვალგანიკვეთიანია.

10. ძეწკვი (ტაბ. XVII₁₀), ბრინჯაოს, წვრილი მავთულისგან დამზადებული რგოლებისაგან შედგენილი. ფრაგმენტი.

11. მძივი (ტაბ. XVII₉; LXXI₁₉), სარდიონის, მრგვალბრტყელი. დმ – 0,6 სმ.

12. მძივი (ტაბ. XVII₈; LXXI₂₀), ძვლის, ნახევარსფერული. დმ – 0,8 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 3

ქვაყუთია (ტაბ. IV; XI). მდებარეობს № 2 სამარხის ჩრდილოეთით 0,7 მ-ზე. იგი შედგენილია ქვიშაქვის ბრტყელი ფილებით, რომელთა სისქე 8-10 სმ-ია. გადახურვა, ნაწილობრივ დაზიანებულია. სავარაუდოა, რომ გადახურული იყო ერთი ფილაქვით, რომლის ნაწილი ჩაქცეული იყო სამარხში. სამარხი (1,1×0,7×0,45 მ) დამხრობილია SSN-NNO ხაზზე (პრაქტიკულად S-N). სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხის ძვლები არ დადასტურდა, არც კრემაციის ნაშთი შეინიშნებოდა. სამარხში აღმოჩნდა:

13. მილიანი ღოქის ფრაგმენტი (ტაბ. XVIII₅), თიხის, შემორჩენილია მილი, მოვარდისფროდ გამომწვარი, წითლად შეღებილი.

14. კოჭობი (ტაბ. XVIII₈; LIV; LXV₁). არათანაბრად – რუხად გამომწვარი, მსხვილმარცვლოვანი თიხისა, პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ძირბრტყელი. ყელზე ორი ნახვრეტით. სიმაღლე – 8,1 სმ, პირის დმ – 8,5 სმ, მუცლის დმ – 10,5 სმ, ძირის დმ – 6 სმ.

15. ჯამის (?) ფრაგმენტი. მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, შეღებილი.

16. რგოლი (ტაბ. XVIII; LXX₇), ვერცხლის (მიცვალებულს ეკეთა თითზე), თავგახსნილი. დმ – 2 სმ.

17. ბეჭედი (ტაბ. XVIII₂) ბრინჯაოსი, თავგახსნილი, ღერო დაკეჭნილი. დმ – 2,3 სმ.

18. რგოლი (ტაბ. XVIII₃; LXX₁₈), ბრინჯაოს.

19. რგოლი, (ტაბ. XVIII₁₀), ბრინჯაოს, ნატეხი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 4

ქვაყუთია. მდებარეობს № 2 სამარხის დასავლეთით 0,5 მ-ზე. ქვიშაქვის სახურავი დაზიანებულია, მისი ფრაგმენტები ჩაცვენილი იყო სამარხში, ნაწილი კი ეყარა სამარხის ირგვლივ. სამარხის კედლები სამი მხრიდან შეკრული იყო ბრტყელი ფილაქვებით, ხოლო სამხრეთ-დასავლეთის მხრიდან – გახსნილი. სამარხი (0,7×0,6×0,5 მ) დამხრობილია SO-NW ხაზზე. სამარხში აღმოჩნდა:

20. ზარაკი (ტაბ. XVIII₄; LXXI₁₆), ბრინჯაოს, კონუსური, გვერდშეჭრილი, რკინის ენით. სიმაღლე – 2,5 სმ; დმ – 1,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 5

ქვაყუთია (ტაბ. IV₃; XI₂). მდებარეობს № 4 სამარხის ჩრდილოეთით 0,3 მ-ზე. სახურავი დაზიანებული ჰქონდა. ოთხივე მხრიდან შეკრული იყო ქვიშაქვის თითო ფილით. სამარხი (0,9×0,6×0,45 მ) დამხრობილია O-W ხაზზე. მიცვალებულის ჩონჩხი ცუდად შემონახა. სამარხში აღმოჩნდა:

21. ხელადა (ტაბ. XVIII₁₂). მოვარდისფრო-მოწითალოდ გამომწვარი თიხისა. ფრაგმენტული.

22. კოჭობი (ტაბ. XVIII₁₆; LXV₂) მოწითალო გამომწვარი თიხისა, ნაკლული. შემორჩენილი სიმაღლე – 6 სმ, მუცლის დმ – 7,8 სმ, ძირის დმ – 6 სმ.

23. სამაჯური (ტაბ. XVIII₁₃; LXIX₁), ბრინჯაოს, თავგახსნილი, თავები ცხოველსახეებითაა შემკული, ღეროს დმ – 6,5 სმ.

24. ბეჭედი (ტაბ. XVIII₉; LXX₈), ბრინჯაოს, თავგახსნილი, ერთი თავი მოტეხილია, მეორე – ცხოველსახით შემკული. დმ – 2,3 სმ.

25. საკინძი (ტაბ. XVIII₇; LXXI₁), ბრინჯაოს, ღერო მრგვალგანივკვეთიანია, თავი გოფირებული, ყელი დაბრტყელებული და გახვრეტილი. სიგრძე – 8,3 სმ.

26. საკინძი (ტაბ. XVIII₆; LXXI₂), ბრინჯაოს, ღერო მრგვალგანივკვეთიანია, თავბრტყელი, შემკულია წიწვოვანი და ჯვრისებური ორნამენტით. ყელი დაბრტყელებული და გახვრეტილია. სიგრძე – 7 სმ.

27. ძეწკვი (ტაბ. XVIII₆; LXXI₂), ბრინჯაოს, გაყრილია №№ 25, 26 საკინძში. შემორჩენილი სიგრძე – 31 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 6

ქვაყუთია (ტაბ. IV₂; XII₁). მდებარეობს № 5 სამარხის ჩრდილოეთით 1,0 მ-ზე. გვერდები შედგება თითო ფილაქვისაგან. სახურავი დაზიანებულია. სამარხი (0,75×0,55×0,4 მ) დამხრობილია S-N ხაზზე. სამარხში არც მიცვალებულის ჩონჩხის ნაშთი და არც კრემაციის რაიმე ნიშანი არ შეინიშნებოდა. სამარხში აღმოჩნდა:

28. ხელადა (ტაბ. XIX₁₆; XLIX₃; LXI₆) მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, შეღებილი წითელი საღებავით. მრგვალპირიანი, სფერულმუცლიანი, ძირბრტყელი. ყური მიძერწილია პირსა

და მხარზე. ყურის მოპირდაპირედ, მხარზე, დაბრუნდა
გადმოსადგრელი მილი, რომელსაც სამტუჩა პირი აქვს. სიმაღლე
– 18 სმ, პირის დმ – 11 სმ, მუცლის დმ – 17 სმ, ძირის დმ – 9 სმ,
მილის სიგრძე – 7 სმ, მილის დმ – 2,5 სმ.

29. ფიალა (ტაბ. XIX₅; LVI₈; LXVI₆), მოვარდისფროდ გა-
მომწვარი თიხისა, შეღებილი პირგადაშლილი, გვერდწიბოიანი, პა-
ტარა, ბრტყელი ძირით. სიმაღლე – 6,5 სმ, პირის დმ – 13 სმ, ძი-
რის დმ – 5,5 სმ.

30. კოჭობი (ტაბ. XIX₇; LXV₃), თიხის, რუხი, ნაკლული, შე-
მორჩენილი სიმაღლე – 7,5 სმ, მუცლის დმ – 9 სმ, ძირის დმ –
4,4 სმ.

31. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. XIX₂; LXIX₁₅), ვერცხლის,
თავგახსნილი, თავები დაბრტყელებულია და გახვრეტილი. რკა-
ლის დმ – 4,1 სმ.

32. სასაფეთქლე (?) რგოლი (ტაბ. XIX₁), ვერცხლის, ნაკლული.

33. სამაჯური (ტაბ. XIX₃), ბრინჯაოს, თავგადახსნილი, თავე-
ბი შემკულია ცხოველსახეებით. რკალის დმ – 4×4,4 სმ.

34. სამაჯური (ტაბ. XIX₄; LXIX₂), ბრინჯაოს, № 33 ანა-
ლოგიური. რკალის დმ – 4,5×5,2 სმ.

35. სამაჯური (ტაბ. XIX₆; LXIX₁₁), ბრინჯაოს, თავგახსნილი.
ნაკლული, შემორჩენილი თავი შემსხვილებულია. რკალის დმ –
4,2×4,8 სმ.

36. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. XIX₉; LXX₉), ბრინჯაოს,
თავგადახსნილი, ღეროდაკეჭნილი. რკალის დმ – 2,8 სმ.

37. საკინძი (ტაბ. XIX₁₃; LXXI₆), ბრინჯაოს, ოთხკუთხა თავი
შემკულია წიწვისებური ორნამენტით. ყელი დაბრტყელებული და
გახვრეტილია, ღერო მრგვალი, ბოლო წაწვეტებული. სიგრძე –
10,6 სმ.

38. საკინძი (ტაბ. XIX₁₂; LXXI₃), ბრინჯაოს, № 37-ის ანა-
ლოგიური. სიგრძე – 10,3 სმ.

39. ძეწკვი (ტაბ. XIX₁₀), ბრინჯაოს, წვრილი მავთულისაგან
დამზადებული რგოლებისაგან შედგენილი. სიგრძე – 83 სმ.

40. მძივი (ტაბ. XIX₈; LXXI₂₉), პასტის, ოთხკუთხა, 5 ც-
ულიდესის სიგრძე – 0,6 სმ, უმცირესის – 0,5 სმ.

41. მძივი (ტაბ. XIX₈), პასტის, სფერული. დმ – 0,7 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 7

ქვაყუთია. მდებარეობს № 6 სამარხის ჩრდილოეთით 0,7 მ-ზე. სახურავი მორღვეული ჰქონდა. SO-NW დამხრობილი სამარხი (1,0×0,65×0,35 მ) ოთხივე მხრიდან შეკრული იყო თითო ფილაქვით. ჩონჩხის ძვლები ძალიან ცუდად შემონახა. სამარხში აღმოჩნდა:

42. ხელადის ნატეხი (ტაბ. XX₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა.

43. შუბისპირი (ტაბ. XX₅; LXVIII₂), რკინის, მასრის ნატეხებია შემორჩენილი.

სიგრძე – 8 სმ, მასრის დმ – 2,2 სმ.

44. დანა (ტაბ. XX₁), რკინის, ნატეხები. მოხრილი, ცალპირლესული.

შემორჩენილი სიგრძე – 10 სმ.

45. ღერო (ტაბ. XX₂), რკინის, დაჟანგული, სიგრძე – 2 სმ.

46. ღერო (ტაბ. XX₃), რკინის, დაჟანგული, ერთი ბოლო დაბრტყელებულია, მეორე – წაწვეტებული. სიგრძე – 4 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 8

ქვაყუთია. მდებარეობს № 6 სამარხის დასავლეთით 1,75 მ-ზე. გადახურვა დაზიანებულია. S-N ღერძზე დამხრობილი სამარხი (1,1×0,65×0,42 მ) ოთხივე მხრიდან შეკრული იყო თითო ფილაქვით. სამარხის დასავლეთ ნაწილში იატაკზე ეწყო მიცვალებულის ბარძაყის, წვივისა და ნეკნების ძვლების ფრაგმენტები. სამარხში აღმოჩნდა:

47. ხელადა (ტაბ. XXI₇; LVIII₃; LXII₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, დამტვრეული. მოხატულია მუქი წითელი საღებავით.

48. თიხის ჭურჭლის ფრაგმენტები (ტაბ. XXI₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა. ზედაპირი წითლადაა შეღებილი.

49. შუბისპირი (ტაბ. XXI₅; LXVIII₃), რკინის, ფრაგმენტული, შემორჩენილი სიგრძე – 15 სმ.

50. დანა (ტაბ. XXI₄; LXVIII₇), რკინის, ფრაგმენტული, შემორჩენილი სიგრძე – 6,2 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 9

ქვაყუთია. მდებარეობს № 7 სამარხის ჩრდილო-დასავლეთით 0,6 მ-ზე. გადახურული იყო ერთი ფილაქვით. SO-NW ღერძზე დამხრობილი სამარხი (0,85×0,65×0,35 მ) შეკრული იყო თითო ფილაქვით. მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

51. თიხის ჭურჭლის ძირის ნატეხი (ტაბ. XXI₆), მოშავოდ გამომწვარი თიხისა.

52. დანა (ტაბ. XXI₁; LXVIII₈), რკინის, მოხრილი, დაუანგული, ნაკლული. შემორჩენილი სიგრძე – 5,8 სმ.

53. საკინძი (ტაბ. XXI₂; LXXI₇), ბრინჯაოს, ნემსისებრი ღეროთი, ღერო ყელთან შემსხვილებულია, დაბრტყელებული და გახვრეტილი. თავი მომრგვალებულია. სიგრძე – 7,7 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 10

ორმოსამარხია (ტაბ. IV₄; XII₂). მდებარეობს № 8 სამარხის ჩრდილო-დასავლეთით 1,6 მ-ზე. გადახურული იყო ფილაქვებით (0,8×0,6 მ), რომლებიც ნაწილობრივ მორღვეულია. დასაკრძალავი ორმო (1,4×0,8×0,45 მ) გეგმაში ოვალური მოყვანილობისაა, დამხრობილია S-N ხაზზე. მიცვალებულის ჩონჩხიდან შემორჩა ნეკნებისა და ლულოვანი ძვლების უმნიშვნელო ფრაგმენტები, რომლებიც სამარხის სამხრეთ ნაწილში, იატაკზე ეწყო. სამარხში აღმოჩნდა:

54. ხელადა (ტაბ. XXII₅; XLIX₂, LXI₇), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, შეღებილი, ჩაიდნისებური. პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ძირბრტყელი. ყური მიძერწილია პირსა და მხარზე. ყურის მოპირდაპირედ, მხარზე დაძერწილია მილი. სიმაღლე – 22,5 სმ; პირის დმ – 12 სმ, მუცლის დმ – 20 სმ, ძირის დმ – 9,8 სმ, მილის სიმაღლე – 7, პირის დმ – 3,4 სმ.

55. კოჭობი (ტაბ. XXII₄; LIV₂, LXV₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, მსხვილმარცვლოვანი თიხისა, ასიმეტრიული, ხელით ნაძერწი. პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ძირბრტყელი. ყელზე სოლისებური, მხარზე კი „დაფრჩხილული“ ჭლები შემოუყვება. სიმაღლე – 9 სმ, პირის დმ – 5,7 სმ, მუცლის – 9 სმ, ძირის დმ – 3,5 სმ.

56. სამაჯური (ტაბ. XXII; LXIX₃), ბრინჯაოს, თავგახსნილი, ცხოველსახეებით შემკული. დმ - 5,5 სმ.

57. ბეჭედი (ტაბ. XXII₂), ბრინჯაოს, თავგახსნილი. დმ - 2,2 სმ.

58. საკინძი, 2 ც. (ტაბ. XXII_{3,6}; LXXI_{4,5}), ბრინჯაოსი, ნემსისებური ღერო ყელთან შემსხვილებულია, დაბრტყელებული და გახვრეტილია. ყელი მრგვალია და შემკულია წიწვისებური ორნამენტით, ოთხკუთხა თავი ჯვრისებური ჭდეებითაა შემკული. სიგრძე - 10,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 11

ქვაყუთია. ძლიერ იყო დაზიანებული, შემორჩენილი ჰქონდა მხოლოდ აღმოსავლეთი კედლის ფილაქვა. დამზრობილია S-N ხაზზე. სამარხში ჩონჩხის არავითარი ნაშთი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

59. ხელადა (ტაბ. XXIII₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნაკლული, სამტუჩა, სფერულმუცლიანი.

60. ჯამი (ტაბ. XXIII; LVII₂, LXVI₄), ლეგაფრად გამომწვარი თიხის, არათანაბრად გამომწვარი. ჯამი აღრევე გატეხილა და შეუკეთებიათ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 12

ქვაყუთია. ძლიერ დაზიანებული. სამარხი (0,8×0,6×0,45 მ) დამზრობილია O-W ხაზზე. მიცვალებულის ჩონჩხის ნაშთი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

61. ხელადა (ტაბ. XXIV; LI₁, LX₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, სამტუჩა, ბიკონუსურტანიანი, ბრტყელძირა, ძირგახვრეტილი. სიმაღლე - 16,5 სმ, მუცლის დმ - 14,5 სმ, ძირის დმ - 8,5 სმ.

62. ჯამი (ტაბ. XXIV₂; LVII₄, LXVI₁), არათანაბრად, მოშავო-მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხისა, პირმოყრილი, მომრგვალებულკალთიანი, ბრტყელძირა. ჯამი აღრევე გატეხილა და შეუკეთებიათ. სიმაღლე - 4,8 სმ, პირის დმ - 12,5 სმ, მუცლის დმ - 14 სმ, ძირის დმ - 9 სმ.

63. ძეწკვი, ბრინჯაოს. ფრაგმენტები.

ს ა მ ა რ ხ ი № 13

ქვისსამარხია (ტაბ. V_{1,2}), შეკრული იყო 4 ფილაქვით (0,5×0,4×0,35 მ), გადახურული – ერთით. ჩონჩხის არავითარი ნაშთი არ აღმოჩნდა. სამარხში აღმოჩნდა:

64. ფიალა (ტაბ. XXV₁₃; LXVI₁₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, მხარწიბოიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 5,5 სმ, პირის დმ – 16 სმ, ძირის დმ – 6,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 14

ქვაყუთია (ტაბ. V_{3,4}; XII₃). სამარხი მდებარეობს № 12 სამარხის ჩრდილოეთით 1,1 მ-ზე. (ტაბ. V_{3,4}; XII₃). გადახურული იყო 5 ბრტყელი ფილაქვით. სამარხის სამი კედელი შედგენილი იყო თითო ფილაქვით, ხოლო მეოთხე, სამხრეთ-აღმოსავლეთი კედელი – 2 ფილაქვით, სამარხი დამხრობილია SW-NO ხაზზე (1,0×0,6×0,45 მ). მიცვალებულის ჩონჩხის ფრაგმენტი იღო როგორც სამარხის ცენტრალურ, ისე ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში (ნეკნებისა და ლულოვანი ძვლების ფრანგმენტები). სამარხში აღმოჩნდა:

65. ხელადა (ტაბ. XXV₆; L₆, LX₃) მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, ნახევრად შეღებილი, სამტუჩა, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 17,5 სმ, მუცლის დმ – 15 სმ, ძირის დმ – 8,5 სმ.

66. ფიალა (ტაბ. XXV₉; LVI₃, LXVI₇) მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, შეღებილი. პირგადაშლილი, მხარწიბოიანი, ძირბრტყელი. სიმაღლე – 5,3 სმ, პირის დმ – 14 სმ, ძირის დმ – 4,5 სმ.

67. ფიალა (ტაბ. XXV₁₀; LVI₅, LXVI₈), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, ალაგ-ალაგ შავი ლაქებით. პირგადაშლილი, მხარწიბოიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 3,5 სმ, პირის დმ – 10 სმ, ძირის დმ – 5,9 სმ.

68. კოჭობი (ტაბ. XXV₁₁; LIV₃, LXV₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, შეღებილი. პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 6,3 სმ, პირის დმ – 5,2 სმ, მუცლის დმ – 8 სმ, ძირის დმ – 5 სმ.

69. დანა (ტაბ. XXV₁₅; LXVIII₉), რკინის, მოხრილი. ტარზე ხის ანაბეჭდებით. სიგრძე - 15,5 სმ.

70. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. XXV₅; LXX_{1,2}), 2 ც., ვერცხლის, თავგახსნილი, ერთი თავი გახვრეტილია. დმ - 3,3×3,5 სმ.

71. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. XXV₆; LXX₁₀), ბრინჯაოს, თავგახსნილი. დმ - 2,3 სმ.

72. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. XXV₇), ვერცხლის, გატეხილი.

73. ძეწკვი (ტაბ. XXV₁₄), ბრინჯაოს, ორ ფრაგმენტზე რკინის დაუანგული ნაწილებია (საკინძები) შემორჩენილი.

74. სამაჯური (ტაბ. XXV_{2,4}; LXIX_{4,5,16}), 3 ც., ბრინჯაოს, თავგახსნილი, ცხოველსახეებით შემკული. ღერო ჭდეებითაა შემკული. დმ - 5,3×5,7 სმ.

75. მძივ-საკიდი (ტაბ. XXV₁₂; LXXI₂₂), ლურჯი მინის, პირამიდისებური. სიმაღლე - 1,3 სმ.

76. ძვლები ფრინველის (?).

ს ა მ ა რ ხ ი № 15

ქვაყუთია (ტაბ. VI₁; XIII₁). შეკრულია ოთხი ფილაქვით, გადახურულია რამდენიმე ქვის ფილით. სამარხი (1,1×0,6×0,5 მ) დამხრობილია S-N ხაზზე. სამარხის შუა ნაწილში აღმოჩნდა მიცვალებულის ჩონჩხის უმნიშვნელო ფრაგმენტები. სამარხში აღმოჩნდა:

77. ხელადა (ტაბ. XXVI₃; LXIII₂), მონაცრისფრო-მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, შავი ლაქებით, დამტვრეული. პირის დმ - 9,5 სმ, ძირის დმ - 8,5 სმ.

78. შუბისპირი (ტაბ. XXVI₅; LXVIII₄), რკინის, მასრიანი. სიგრძე - 20 სმ.

79. დანა (ტაბ. XXVI₄), რკინის, დაშლილი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 16

ორმოსამარხია. სამარხი კამერა ოვალური მოყვანილობისაა (0,8×0,6 მ). დამხრობილია S-N ხაზზე. ორმოს იატაკზე, ჩრდილო ნაწილში მიცვალებულის თითების ფალანგა იდო. სამარხში აღმოჩნდა:

80. ბეჭედი (ტაბ. XXVI₁), ბრინჯაოს, თავგახსნილი. ერთ თავზე ოთხი ვერტიკალური ნაჭდევიტ. დმ – 3 სმ.

81. სამაჯური (ტაბ. XXVI₂), ბრინჯაოს, ნაკლული, ცხოველსახეებით შემკული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 17

ქვაყუთია (ტაბ. VI₂). შეკრულია თითო ქვის ფილით, ხოლო გადახურულია რამდენიმე ფილაქვით. სამარხი (1,2×0,65×0,5 მ) დამხრობილი იყო S-N ხაზზე. სამარხის გადახურვის ჩრდილო-აღმოსავლეთ კუთხეზე იდგა ხელადა (№ 82). სამარხის სამხრეთ ნაწილში დადასტურდა მიცვალებულის თავის ქალას ნაშთი, ჩრდილო-დასავლეთ კუთხესთან – მიცვალებულის ბარძაყის, წვივის და მენჯის ძვლის ფრაგმენტები. მიცვალებული დაკრძალული უნდა ყოფილიყო გვერდზე (თუ რომელზე ვერ დადგინდა), მოკუნტული. სამარხში აღმოჩნდა:

82. ღოქი (ტაბ. XXVII; LI₃; LX₄) მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, შეღებილი, სამტუჩა, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 25 სმ, მუცლის დმ – 21,5 სმ, ძირის დმ – 10,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 18

ქვაყუთია. ოთხივე გვერდი შეკრულია ფილაქვებით. გადახურვა ნაწილობრივ დაზიანებულია. სამარხი (0,9×10,5×0,5 მ) დამხრობილია S-N ხაზზე. სამარხის იატაკზე, აღმოსავლეთის კედლის შუა ნაწილთან, მიცვალებულის ბარძაყის და წვივის ძვლების ფრაგმენტები იდო, შუა ნაწილში კი, დასავლეთის კედელთან – ჩონჩხის ლულოვანი ძვლის ფრაგმენტი. სამარხში აღმოჩნდა:

83. ხელადის ყურის ფრაგმენტი (ტაბ. XXVIII₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის.

84. კოჭობის ფრაგმენტი (ტაბ. XXVIII₁), მოწითალო თიხის.

ს ა მ ა რ ხ ი № 19

ქვაყუთია (ტაბ. VI₃). ოთხივე კედელი შეკრულია თითო, გადახურულია რამდენიმე ფილაქვით. სამარხი (1,2×0,7×0,5 მ) დამხრობილია S-N ხაზზე. სამარხის ჩრდილო ნახევარში შემორჩა

ჩონჩხის ნაშთი – წვივის, ბარძაყის და მენჯის ძვლის ფრაგმენტები. სამარხში აღმოჩნდა:

85. ხელადა (ტაბ. XXVIII₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, დამტვრეული.

86. კოჭობი (ტაბ. XXVIII₃; LIV₆; LXV₆), მოშავო-მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 4,5 სმ, პირის დმ – 5 სმ.

87. დანა (ტაბ. XXVIII₄; LXVIII₁₀), რკინის, მოხრილი, დაშლილი პატარა ნატეხებად. შემორჩენილი სიგრძე – 6 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 20

ორმოსამარხია. მდებარეობს № 17 სამარხის ჩრდილო-დასავლეთით 1,0 მ-ზე. გადახურული იყო ფილაქვით (0,6×0,5 მ). ქვის ქვეშ არაფერი აღმოჩენილა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 21

ქვაყუთია. (ტაბ. VI₄). გადახურულია მოზრდილი ფილაქვით. სამარხის (1,0×0,65×0,45 მ) ოთხივე კედელი შეკრული იყო თითო ფილაქვით; დამხრობილია SW-NO ხაზზე. უცნურად გამოიყურებოდა ჩონჩხის ცალკეული ნაწილების მდებარეობა: თავის ქალის და კბილების ფრაგმენტები სამარხის NO ნაწილში იყო, ფეხის ძვლებისა – სამარხის SW ნაწილში, როგორც უნდა ყოფილიყო, მაგრამ რაც შეეხება ბეჭისა და იდაყვის ძვლებს, ისინი სამარხის ცენტრალურ ნაწილში მდებარეობდნენ და თითქოს ისეთ ადგილას, სადაც მიცვალებულის წელი უნდა ყოფილიყო. შემორჩენილი ძვლების მიხედვით სავარაუდოა, რომ მიცვალებული მარცხენა გვერდზე იყო დაკრძალული მოკუნტულად. სამარხში აღმოჩნდა:

88. დოქი (ტაბ. XXIX₅; LI₂; LX₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, სამტუჩა, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 23 სმ, მუცლის დმ – 18 სმ, ძირის დმ – 9,5 სმ.

89. ჭრაქი (ტაბ. XXIX₄; LVII₆; LXVII₅), მონაცრისფრო-მოშავოდ გამომწვარი თიხის, შებოლილი, ხელით ნაძერწი. პირმოყრილი, ტუჩიანი, ცალყურა, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 4,5 სმ, პირის დმ – 8,7 სმ, ძირის დმ – 7,4 სმ.

90. სამაჯური (ტაბ. XXIX₃; LXIX₆), ბრინჯაოს, თავგახსნილი, ცხოველსახეებით შემკული. ღმ - 6,3×7,8 სმ.

91. ბეჭდები (ტაბ. XXIX_{6,7}; LXX_{11,21}), 2 ც., ბრინჯაოს, თავგახსნილი. ერთი ღეროდაკეჭნილია. ღმ - 2,4×2,5 სმ.

92. საკინძი (ტაბ. XXIX₁₁; LXXI₁₀), ბრინჯაოს, ნაკლული. სიგრძე - 7 სმ.

93. საკინძი (ტაბ. XXIX₉; LXXI₉), ბრინჯაოს, ღერო ნემსისებრი, ყელთან შემსხვილებული, დაბრტყელებული და გახვრეტილია. თავი მრგვალი. სიგრძე - 10,1 სმ.

94. საკინძი (ტაბ. XXIX₈; LXXI₈), № 93-ის ანალოგიური. თავი კვადრატული ფორმისაა და ჯვარედინი ხაზებითაა შემკული. სიგრძე - 10,2 სმ.

95. ძეწკვი (ტაბ. XXIX₁₀), ბრინჯაოს. მიმაგრებული იყო № 93 და № 94 საკინძებზე. შემორჩენილი სიგრძე - 60 სმ.

96. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. XXIX₁; LXX₁₂), ბრინჯაოს, თავგახსნილი. ღმ - 1,8 სმ.

97. მძივი (ტაბ. XXIX₂), ქარვის, მრგვალ-ბრტყელი. ღმ - 0,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 22

ქვაყუთია. გადახურული იყო ფილაქვით. სამარხი (0,6×0,4×0,45 მ) დამხრობილია SW-NO ღერძზე; შეკრულია თითო ფილაქვით. ჩონჩხის ნაშთი არ დადასტურებულა. სამარხის შუა ნაწილში იატაკზე აღმოჩნდა:

98. ძეწკვის ფრაგმენტი, ბრინჯაოს.

ს ა მ ა რ ხ ი № 23

ქვაყუთია (ტაბ. VII_{1,2}; XIII₂), გადახურული იყო რამდენიმე ფილით. სამარხის კედლები შეკრულია თითო ფილით, გარდა სამხრეთ-აღმოსავლეთ კედლისა, რომელიც შედგენილია 2 ფილაქვით. სამარხი (0,96×0,45×0,44 მ) დამხრობილია SW-NO ხაზზე. სამარხის დასავლეთ კუთხეში იატაკზე მიცვალებულის წვივის ძვლის ფრაგმენტები აღმოჩნდა, ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში - რამდენიმე კბილი და ძვლის ფრაგმენტი. სამარხში აღმოჩნდა:

99. ხელადა (ტაბ. XXX₃; L₁; LX₆), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, შეღებილი, ნისკარტიანი, ბიკონუსურტანიანი (?), ბრტყელძირა. სიმაღლე - 20 სმ, მუცლის დმ - 15,5 სმ, ძირის დმ - 7,5 სმ.

100. კოჭობი (ტაბ. XXX₃; LXV₇), მოჩალისფროდ გამომწვარი თიხისა, პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 9,5 სმ, პირის დმ - 5,5 სმ, მუცლის დმ - 8,0 სმ, ძირის დმ - 4,5 სმ.

101. სამაჯური (ტაბ. XXX₂; LXIX₈), ბრინჯაოს. ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 24

ორმოსამარხია. მდებარეობს № 22 სამარხის ჩრდილო-დასავლეთით 1,0 მ-ზე. გადახურული იყო რამდენიმე ფილაქვით. სამარხში აღმოჩნდა:

102. მძივი. 2 ც.

ს ა მ ა რ ხ ი № 25

ქვაყუთია (ტაბ. VII₃), კედლები შედგენილია ვერტიკალურად დაყენებული თითო ფილაქვისაგან. გადახურულია რამდენიმე ასეთივე ქვით. სამარხი (1,1×0,6×0,45 მ) დამხრობილია SW-NO ხაზზე. სამარხის ცენტრალურ ნაწილში მიცვალებულის ჩონჩხის უმნიშვნელო ფრაგმენტები დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

103. ხელადა (ტაბ. XXXI₁; L₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა. ნაკლული, ნისკარტიანი.

104. კოჭობი (ტაბ. XXXI₂; LIV₅; LXV₈), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა. პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა, მხარზე ამოკაწრული ორნამენტით. სიმაღლე - 9 სმ, პირის დმ - 6,5 სმ, მუცლის დმ - 9 სმ, ძირის დმ - 5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 26

ქვაყუთია. შეკრულია ოთხი ფილით. გადახურულია ქვის ფილებით. სამარხი (1,1×0,6×0,4 მ) დამხრობილია S-N ხაზზე. მიცვალებულის თავის ქალას და კბილების ფრაგმენტები სამარხის ჩრდილო-დასავლეთ კედლის ძირში იყო, ფეხებისა კი - სამარხის დასავლეთ ნაწილში. სამარხში აღმოჩნდა:

105. ხელადა (ტაბ. XXXII₄; LXIII₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის. ნაკლული. მუცლის დმ - 18 სმ, ძირის დმ - 10,4 სმ.

106. კოჭობი (ტაბ. XXXII₁; LXV₉), მორუხოდ გამომწვარი, მინარევებიანი თიხის. ნაკლული.

107. რგოლი (ტაბ. XXXII₂; LXX₂₂), ბრინჯაოს, თავგახსნილი, ერთი თავი შემსხვილებულია, მეორე - შეთხელებული. დმ - 1,9 სმ.

108. შუბისპირი (ტაბ. XXXII₅; LXVIII₅), რკინის, ნაკლული. მასრაში შემორჩენილია ხის ნაშთები.

109. დანა (ტაბ. XXXII₃; LXVIII₁₁), რკინის, მოხრილი, ტარზე შემორჩენილია ხის ნაშთი. სიგრძე - 11,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 27

ქვევრსამარხია. ძლიერ დაზიანებული. შემორჩა ქვევრის გვერდის რამდენიმე ფრაგმენტი. ინვენტარი არ აღმოჩენილა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 28

ქვაყუთია. სახურავი და სამი კედელი მორღვეული ჰქონდა. შემორჩენილია NO კედლის ფილაქვა. სამარხი (0,8×0,65×0,5 მ) დამხრობილია SW-NO ხაზზე. სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, იატაკზე იდო მიცვალებულის ჩონჩხის უსახო ფრაგმენტები. სამარხში აღმოჩნდა:

110. ჯამი, თიხის, შავად გამომწვარი. ძლიერ დაზიანებული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 29

ორმოსამარხია. გადახურული იყო ფილაქვებით. ნაწილობრივ დაზიანებულია. სამარხი კამერა (1,2×0,6 მ) ოვალური მოყვანილობისაა. დამხრობილია SW-NO ხაზზე. სამარხის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში მიცვალებულის ჩონჩხის ფრაგმენტები დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

111. ქოთანის (ტაბ. XXXIII₂; LIII₅; LXIV₄), თიხის, არათანაბრად გამომწვარი, მოვარდისფრო, შავი ლაქებით. პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა, ყურიანი. ნაპრიალები

ორნამენტით შემკული. სიმაღლე - 11,5 სმ, პირის დმ - 11,7 სმ, ძირის დმ - 8 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 30

ქვაყუთია. ძლიერ დაზიანებული. დამხრობილი ყოფილა SW-NO ხაზზე. სამარხში აღმოჩნდა:

112. ჯამი (ტაბ. XXXIII₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, პირმოყრილი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 4 სმ, პირის დმ - 20 სმ, ძირის დმ - 11,5 სმ.

113. ღერო (ტაბ. XXXIII₃), რკინის, ძლიერ დაჟანგული და დამტვრეული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 31

ქვაყუთია. ძლიერ დაზიანებული. შემორჩენილი ნაწილის მიხედვით მისი ზომაა (0,85×0,80×0,4 მ) დამხრობილია SW-NO ხაზზე. ინვენტარი და მიცვალებულის ძვლები არ აღმოჩენილა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 32

ქვაყუთია. ნაწილობრივ დაზიანებულია. მორღვეულია სახურავისა და სამარხის SW და SO კედლის ფილაქვები. სამარხი (0,6×0,5×0,3 მ) დამხრობილია SW-NO ღერძზე. მიცვალებულის ჩონჩხი სამარხში არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

114. ქვევრის (?) პირის ნატეხი (ტაბ. XXXIII₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის. კეცის სისქე - 1,8 სმ.

115. თიხის ჭურჭლის ფრაგმენტები (ტაბ. XXXIII₆), მოშავოდ გამომწვარი თიხის.

116. ხელადა (ტაბ. XXXIII₄; LII₄; LXII₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. ნაკლულია. მუცლის დმ - 13 სმ, ძირის დმ - 8 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 33

ქვაყუთია. (ტაბ. VIII₁) ოთხივე კედელი შეკრული იყო თითო ფილაქვით, გადახურვა ნაწილობრივ მორღვეული ჰქონდა. სამარ-

ხი (0,8×0,65×0,31 მ) დამხრობილია SO-NW ხაზზე. სამარხის სამხრეთ კუთხეში იატაკზე იღო მიცვალებულის კიდურების რამდენიმე ლულოვანი ძვლის ფრაგმენტი. სამარხში აღმოჩნდა:

117. თიხის ჭურჭლის ყურის ფრაგმენტი (ტაბ. XXXIV₂), მოყვითალო-მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის.

ს ა მ ა რ ხ ი № 34

ქვაყუთია. სახურავის ქვები ნაწილობრივ დაზიანებულია. სამარხის კედლებად ვერტიკალურად დადგმული ოთხი ქვის ფილაა გამოყენებული. სამარხი (0,8×0,55×0,5 მ) დამხრობილია SW-NO ხაზზე. მიცვალებული დაუკრძალავთ მარცხენა გვერდზე. ძლიერ მოკრუნჩხული, თავით ჩრდილო-აღმოსავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

118. თიხის ჭურჭლის ფრაგმენტი (ტაბ. XXXIV₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის.

119. ღერო (ტაბ. XXXIV₅), რკინის, ძლიერ დაჟანგული, ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 35

ქვაყუთია. გადახურულია მოზრდილი ფილაქვით. სამარხის კედლებიც ფილაქვებისაა. დაზიანებულია. სამარხი (0,8×0,75×0,55 მ) დამხრობილია O-W ხაზზე. გამარცვულია. სამარხიდან ამოღებულ მიწაში აღმოჩნდა:

120. ხელადა (ტაბ. XXXIV; XLIX; LXI₈), ჩაიდანისებრი, მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, პირსწორი, მუცელმომრგვალებული, ბრტყელძირა. ყური მიძერწილია პირსა და მხარზე. ყურის მოპირდაპირედ, მხარზე დაძერწილია მრგვალგანივკვეთიანი მილი. სიმაღლე – 11,5 სმ, პირის დმ – 7,3 სმ, მუცლის – 9 სმ, ძირის დმ – 4,8 სმ. მილის სიმაღლე – 5,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 36

ქვაყუთია. სამარხის კედლები ოთხი ფილაქვითაა გამართული, სახურავი მორღვეულია. სამარხი (1,1×0,6×0,3 მ) დამხრობილია SW-NO ხაზზე. მიცვალებული დაუკრძალავთ ძლიერ მოკრუნჩხული, მარჯვენა გვერდზე. თავი ჩრდილო-აღმოსავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

121. ჭურჭლის ფრაგმენტები (ტაბ. XXXIV₄), მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, შავი და ვარდისფერი ლაქებით.

122. სამაჯური (ტაბ. XXXIV₈), რკინის, ბურთულებიანი. დამტვრეული.

123. დანა (ტაბ. XXXIV₆), რკინის, ძლიერ დაჟანგული. დამტვრეული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 37

ქვაყუთია. (ტაბ. VIII₂; XIII₃). გადახურვა არ შემორჩა. კედლები გამართულია ოთხი ქვიშაქვის ფილით. სამარხი (0,9×0,5×0,25 მ) დამხრობილია SO-NW ხაზზე. მიცვალებული დაუკრძალავთ ძლიერ მოკრუნჩხული მარჯვენა გვერდზე, თავით ჩრდილო-დასავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

124. ხელადა (ტაბ. XXXIV₇; LVIII₁; LXII₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ანგობირებული. მოხატულია მუქი წითელი საღებავით. ნაკლული.

125. სამაჯური (ტაბ. XXXIV₉), რკინის, ნაკლული, მრგვალდეროიანი, დაკეჭნილი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 38

ქვაყუთია, ძლიერ დაზიანებული. SW და SO კედლები მორღვეული ჰქონდა. სამარხი (დაახლ. ზომაა 1,3×0,6×0,5 მ) დამხრობილია SO-NW ღერძზე. მიცვალებულის ჩონჩხი არ შემონახულა. ინვენტარიდან აღმოჩნდა:

126. თიხის ჭურჭლის უსახო ფრაგმენტები.

ს ა მ ა რ ხ ი № 39

ქვაყუთია, შედგენილია ფილაქვებით, გადახურვა ნაკლულია. სამარხი (0,7×0,6×0,4 მ) დამხრობილია SO-NW ღერძზე. ჩონჩხის ნაშთები თავმოყრილი იყო სამარხის ჩრდილოეთ კუთხეში. ინვენტარიდან აღმოჩნდა:

127. მძივი (ტაბ. XXXV₁₀; LXXI₁₈), ცისფერი პასტის, მრგვალი.

128. მძივი (ტაბ. XXXV₉; LXXI₁₇), 5 ც., მოყვითალო პასტის, მილისებრი მოყვანილობის.

ს ა მ ა რ ხ ი № 40

ქვაყუთია. სახურავი მორღვეული ჰქონდა. სამარხი (1,0×0,6×0,45 მ) შეკრულია 4 ფილაქვით. დამხრობილია SO-NW ღერძზე. ცუდად შემონახული ძვლების მიხედვით მიცვალებული დაკრძალულია სამარხის ჩრდილო ნაწილში, ძლიერ მოკუნტულად, მარჯვენა გვერდზე, თავით სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ. სამარხში აღმოჩნდა:

სამარხში აღმოჩნდა:

129. ხელადა (ტაბ. XXXV₁; LVIII₂; LXII₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მოხატულია მუქი წითელი საღებავით, ნაკლულია, სფერულტანიანი, ბრტყელძირა. მუცლის დმ – 11, ძისრის – 7 სმ.

130. ჭურჭლის გვერდის ნატეხი (ტაბ. XXXV₁₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი.

131. ჭურჭლის გვერდის ნატეხი (ტაბ. XXXV₁₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის.

132. მძივი (ტაბ. XXXV₆; LXXI₂₅), მოცისფრო მინის, სფერული, ფართენახვრეტიანი. დმ – 1,6 სმ.

133. მძივი (ტაბ. XXXV₄; LXXI₂₆), ბრინჯაოს. დმ – 1 სმ.

134. მძივი (ტაბ. XXXV₇; LXXI₂₈), ცისფერი პასტის, მრგვალი. დმ – 0,5 სმ.

135. მძივი (ტაბ. XXXV₃; LXXI₂₇), ყვითელი პასტის, მრგვალი. დმ – 0,4 სმ.

136. მძივი (ტაბ. XXXV₂; LXXI₃₀), ქვის (?), კასრისებრი. სიგრძე 0,7 სმ. დმ – 0,3 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 41

ქვაყუთია. (ტაბ. VIII₃). სახურავი მორღვეული ჰქონდა. გეგმაში თითქმის კვადრატული ფორმის სამარხი (0,8×0,7×0,5 მ) შეკრული იყო 4 ფილაქვით. დამხრობილი იყო O-W ღერძზე, ოდნავი გადახრით. სამარხის O ნაწილში მიცვალებულის ძვლების რამდენიმე ფრაგმენტი შემორჩა. სამარხში აღმოჩნდა:

137. ხელადა (ტაბ. XXXV₁₅; LII₃; LXII₅), მოჩაღისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, მრგვალმუცლიანი, ბრტყელძირა. მუცელზე შემოუყვება სამი ამოკაწრული ხაზი. მხარზე ჩა-

მოსღევს ნაპრალები, ხაზები. სიმაღლე - 18,5, პირის დმ - 7,5, მუცლის - 16, ძირის - 9 სმ.

138. ხელადა (ტაბ. XXXV₆; LII; LXII₆), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, პირგადაშლილი, მომრგვალებულ-მუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 10,3, პირის დმ - 5, მუცლის - 9, ძირის - 6,8 სმ.

139. ჭურჭლის პირ-ყელის ფრაგმენტი (ტაბ. XXXV₁₂), შავად გამომწვარი თიხის.

140. ჭურჭლის ძირის ფრაგმენტი (ტაბ. XXXV₁₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი.

141. მძივი (ტაბ. XXXV₅; LXXI₃₁), ცისფერი პასტის, მილისებრი, სიგრძე - 1 სმ.

142. მძივი (ტაბ. XXXV₈; LXXI₃₇), მუქი წითელი პასტის, მილაკისებური. სიგრძე - 1,1 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 42

ქვაყუთია. გადახურვა ნაწილობრივ მორღვეული ჰქონდა. სამარხი (1,0×0,65×0,55 მ) შეკრული იყო 4 ფილაქვით. დამხრობილია S-N ღერძზე, ოდნავი გადახრით. ცუდად შემონახული მიცვალებულის ჩონჩხის რამდენიმე ფრაგმენტი დაფიქსირდა სამარხის შუა ნაწილში. სამარხში აღმოჩნდა:

143. მათარა (ტაბ. XXXVI₁; LV₆; LXVII₃), მოყვითალო-მოჩაღისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, ვიწროყელიანი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა, ორყურა. სიმაღლე - 24სმ, მუცლის დმ - 20,5 სმ.

144. ხელადა (ტაბ. XXXVII₁; LXIII₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნაკლული, პირგადაშლილი, მომრგვალებულ-მუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 14სმ, პირის დმ - 6,5სმ, მუცლის დმ - 10,5სმ, ძირის დმ - 5,6 სმ.

145. ბეჭედი, რკინის, დაშლილი.

146. სამაჯური, რკინის, დაშლილი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 43

ქვაყუთია. გადახურვა მორღვეული ჰქონდა. NW კედლის ფილაქვა ჩაწოლილი იყო სამარხში. სამარხი (0,9×0,65×0,55 მ) დამ-

წრობილია SO-NW ღერძზე. ცუდად შემორჩენილი ჩონჩხის ძვლების მიხედვით მიცვალებული დაკრძალული უნდა ყოფილიყო ძლიერ მოკრუნჩხული, გვერდზე, თავით ჩრდილოეთისაკენ. სამარხში აღმოჩნდა:

147. ხელადა (ტაბ. XXXVII₃; LXIII₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, მრგვალპირიანი, სფერულტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 20სმ, პირის დმ - 8,7სმ, მუცლის დმ - 18სმ, ძირის დმ - 12,5 სმ.

148. ქოთანი (ტაბ. XXXVII₂; LIII₂; LXIV₆), თიხის, რუხად გამომწვარი, მოვარდისფრო ლაქებით, პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 10,2სმ, პირის დმ - 8,9სმ, მუცლის დმ - 13,5სმ, ძირის დმ - 9,2 სმ.

149. ჯამი (ტაბ. XXXVII₅; LVII₃; LXVI₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, პირმოყრილი, ბრტყელძირა. ძველადვე გატეხილია და შეუკეთებიათ. სიმაღლე - 4,5 სმ, პირის დმ - 13,5 სმ, ძირის დმ - 8,8 სმ.

150. ჭურჭლის ძირ-გვერდის ფრაგმენტი (ტაბ. XXXVII₄), მონაცრისფრო-მოშავოდ გამომწვარი თიხისა.

151. ჭურჭლის გვერდის ნატეხი (ტაბ. XXXVII₄), მოყვითალოდ გამომწვარი თიხის.

ს ა მ ა რ ხ ი № 44

ქვაყუთია (ტაბ. IX; XIV). აღსანიშნავია, რომ № 44 სამარხის კუთხეს დაუზიანებია № 42 სამარხის კუთხე. № 44 სამარხი № 42-ზე რამდენადმე მოგვიანებით აუგიათ. № 44 სამარხი მთელ სამაროვანზე გამოირჩევა სიდიდით (1,6×0,95×0,85 მ); ფილაქვებიც საკმაოდ სქელია (7-10 სმ), მაშინ როდესაც სხვა სამარხების ფილების სისქე - 4-6 სმ ფარგლებში მერყეობს. სამარხის მდებარეობაც ცენტრალურ ნაწილში ერთგვარად მეტყველებს მასში დაკრძალულის შედარებით მაღალ სოციალურ მდგომარეობაზე. გადახურული იყო 1 ფილაქვით, რომელიც შემდგომ დახეთქილია; კედლები შეკრული ჰქონდა 4 ფილაქვით. დამხრობილი იყო SO-NW ღერძზე. მიცვალებულის ძვლები თავმოყრილი იყო ერთად სამარხის სამხრეთ აღმოსავლეთ ნაწილში, იატაკზე, ხოლო ქვედა ყბის და ზოგიერთი ძვლის ფრაგმენტები გადავარდნილი იყო სამარხის ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში. სამარხში აღმოჩნდა:

152. ზარაკი (ტაბ. XXXVIII₅; LXXI₃₆), ბრინჯაოს, ნახევარ-სფერული. სიმაღლე - 1,7 სმ, დმ - 2,3 სმ.

153. ზარაკი (ტაბ. XXXVIII₂), ბრინჯაოს, ძლიერ დაზიანებული.

154. ქეწკვი (ტაბ. XXXVIII₆), ბრინჯაოს, ნაკლული. შემორჩენილია ოთხი რგოლი.

155. ქეწკვი, ბრინჯაოს, ერთი რგოლი.

156. მძივი (ტაბ. XXXVIII₁₀; LXXI₂₃), ცისფერი პასტის, შეწყვილებული, მილისებრი. სიგრძე - 1 სმ, სიგანე - 0,8 სმ.

157. მძივი (ტაბ. XXXVIII₃), მუქი წითელი პასტის, 10 ც., მილაკისებური. სიგრძე - 0,7-1,3 სმ.

158. მძივი (ტაბ. XXXVIII₁₂; LXXI₂₄), პასტის, 2 ც.

159. მძივი (ტაბ. XXXVIII₁₁; LXXI₂₁), პასტის, ცილინდრული. სიგრძე - 0,6 სმ.

160. მძივი (ტაბ. XXXVIII₅), ლურჯი პასტის, 196 ც., მრგვალბრტყელი.

161. მძივი (ტაბ. XXXVIII₄), ყვითელი პასტის, 31 ც., მრგვალბრტყელი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 45

ქვაყუთია. გადახურვა მორღვეული ჰქონდა. გეგმაში ოთხკუთხა სამარხი (0,9×0,6×0,35 მ) შეკრული იყო 4 ფილაქვით. დამზრობილია SO-NW ღერძზე. მიცვალებულის ძლიერ დაშლილი ჩონჩხის ფრაგმენტები ეწყო სამარხის აღმოსავლეთ ნაწილში. სამარხში აღმოჩნდა:

162. ხელადა (ტაბ. XXXVIII₁₈; LXII₈), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, ნაკლული.

163. ჭურჭლის ფრაგმენტები, მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის.

164. ჭურჭლის გვერდის ნატეხი (ტაბ. XXXVIII₁₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის.

165. ბეჭედი (ტაბ. XXXVIII₁₆; LXX₁₇), რკინის, ფარაკიანი, ძლიერ დაჟანგული, ნაკლული.

166. სამაჯური (ტაბ. XXXVIII₁₇; LXIX₁₇), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული, მრგვალღეროიანი, ბურთულებიანი.

167. ღერო (ტაბ. XXXVIII₇), რკინის, ძლიერ დაჟანგული და დამტვრეული.

168. მძივი (ტაბ. XXXVIII₈; LXXI₃₃), ცისფერი პასტის, მრგვალ-ბრტყელი.

169. მძივი (ტაბ. XXXVIII₉; LXXI₃₄), ყვითელი პასტის, მრგვალ-ბრტყელი. 14 ც. სიგრძე – 0,4-0,6 სმ.

170. მძივი (ტაბ. XXXVIII₁₃), ცისფერი მინის, მრგვალ-ბრტყელი. დმ – 0,4 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 46

№ 44 სამარხის გვერდით სამხრეთის მხრიდან შემოიხაზა ორმოს კონტურები, რომელსაც ზემოდან უსისტემოდ ეყარა სხვადასხვა ჭურჭლის ფრაგმენტები. პრეპარაციის შედეგად გაირკვა, რომ იგი ცარიელი იყო.

ს ა მ ა რ ხ ი № 47

ორმოსამარხია. გადახურული იყო ფილაქვებით. გადახურვა ნაწილობრივ მორღვეული დაგვხვდა. ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში გარედან მიღებული ჰქონდა მომრგვალებული რიყის ლოდი. ცუდად შემორჩენილი ძვლების მიხედვით, სავარაუდოა, რომ მიცვალებული დაკრძალული იყო მარცხენა გვერდზე ძლიერ მოკუნტულად, თავით ჩრდილო-დასავლეთისაკენ. ორმო გეგმაში ოვალური მოყვანილობისაა (1,0×0,75 მ, სიღრმე – 0,35 მ), სამარხი დამხრობილია S-N ღერძზე. სამარხში აღმოჩნდა:

171. ხელადა (ტაბ. XXXVIII₉; LXIII₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, სამტუხა, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 8,3 სმ, მუცლის დმ – 9,2 სმ, ძირის დმ – 7 სმ.

172. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. XXXVIII₁₄; LXX_{13,14}), ბრინჯაოს, თავგახსნილი. 2 ც.

173. რკინის ნივთის ნატეხი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 48

ქვაყუთია. ძლიერაა დაზიანებული. გადარჩენილია მხოლოდ NO და SW კედლების ფილაქვების ფრაგმენტები, რომელთა მიხედვით მისი ფართობი დაახლოებით 0,7×0,6 მ-ია. დამხრობილია SO-NW ღერძზე. სამარხი გაძარცვულია.

ს ა მ ა რ ხ ი № 49

ქვევრსამარხია (ტაბ. IX_{2,3}; XIV₂). ქვევრი დაწვენილი იყო გვერდზე თითქმის ჰორიზონტალურად. მისი სიგრძე 105 სმ უდრის, პირის დმ – 34 სმ, ბრტყელი ძირის დმ – 17 სმ, მუცლის უდიდესი დმ – 80 სმ. პირზე, რომელიც მიმართული იყო ჩრდილო-აღმოსავლეთით, მიფარებული ჰქონდა ოთხკუთხა ფორმის ქვიშაქვის ფილაქვა. ყელზე შემოუყვება ნაჭდევი ორნამენტი. ქვევრი დამსკდარ-დაბზარული დაგვხვდა. ნატეხები არ აკლია, თითქოს მთელი უნდა ყოფილიყო. მიცვალებული (მოზარდი) შესაძლებელია ქვევრის პირიდანაც იყო დასაფლავებული. მიცვალებულის ჩონჩხიდან დარჩენილი იყო თავის ქალას, წვივის ძვლების უსახო ფრაგმენტები, თითის ფალანგა, რომელზედაც ბრინჯაოს ბეჭედი იყო წამოცმული, ხერხემლის მალეები და ერთი უკანა კბილი, ფესვიანი. ხელის მტევნები შემოწვობილი ჰქონდა თავის ქალას ქვეშ. მიცვალებული რალაც საფენზე (შემორჩენილი იყო თეთრი ფერის ოვალური ლაქა, რომლის ზომა 0,5x0,3 მ-ია) უნდა ყოფილიყო დაკრძალული, მარცხენა გვერდზე, ძლიერ მოკუნტული, თავით დასავლეთისაკენ. სამარხში აღმოჩენილი ნივთები ეწყო მიცვალებულის გულმკერდის არეში და თავის ქალასთან. ქვევრის ალაგების შემდეგ გამოირკვა, რომ მისი ყელის ქვეშ იდო თიხის ცალყურა ჭურჭელი, თავიდანვე ნაკლული. მოტეხილი ჰქონდა ყური და პირის ნაწილი. აღსანიშნავია, რომ ქვევრის სარქველის ქვის ქვედა ნაწილი მიფარებული ჰქონდა ხელადასაც. სამარხში აღმოჩნდა:

174. ხელადა (ტაბ. XXXIX₆; LII₅; LXII₇), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, შეღებილი. პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 15 სმ, პირის დმ – 9,3 სმ, მუცლის დმ – 13,7 სმ; ძირის დმ – 7,5 სმ.

175. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. XXXIX₁; LIX₅), ოქროს, 2 ც., დმ – 4,3 სმ.

176. საკიდი (ტაბ. XXXIX₅; LIX₁), ვერცხლის, მთვარისებრი, წვერები სპირალურადაა ჩახვეული. საკიდზე წერტილებით გამოსახულია სამი სამკუთხედი, რომელთა ფუძეები ერთმანეთთან წერტილების ერთი რიგითაა დაკავშირებული.

177. ბეჭდის ფარაკი, (ტაბ. XXXIX₄; LIX₁₀), ვერცხლის, ზურგი გამოსახულების გარეშეა, შუბლზე გამოსახულია მზის (?) სიმბოლო. დმ – 1,5 სმ.

178. საკიდი (ტაბ. XXXIX₇; LIX₃), ბრინჯაოს, წაგრძელებული, წელში გამოყვანილი ფირფიტაა, რომელსაც ნახვრეტების სამი რიგი დაუყვება. სიგრძე - 4,5 სმ, სიგანე - 2,2 სმ.

179. მილაკი (ტაბ. XXXIX₁₅; LIX_{4,6}), ბრინჯაოს, დამტვრეული. შეწყვილებული ორი მილი ბრინჯაოსავე სალტით არის გამაგრებული. შემორჩენილი სიგრძე - 7 სმ, სიგანე - 1,4 სმ. მილების დმ - 0,5-0,7 სმ.

180. საკინძი (ტაბ. XXXIX₉; LIX₁₂), ბრინჯაოს, ღერო ნემსისებური, ყელთან გამსხვილებული, გაბრტყელებული და ნახვრეტილია, თავი მომრგვალებულია და ამოღარული სარტყლებით შემკული. სიგრძე - 5,5 სმ.

181. ზარაკი (ტაბ. XXXIX₁₀; LIX₂), ბრინჯაოს, ნახევარსფერული. სიმაღლე - 2,3 სმ, დმ - 2,6 სმ.

182. ზარაკი (ტაბ. XXXIX₁₁; LIX₉), ბრინჯაოს, ცილინდრული, გვერდშეჭრილი, ყუნწიანი, რკინის ენით. სიმაღლე - 2,1 სმ, დმ - 0,8-1,1 სმ.

183. ზარაკი (ტაბ. XXXIX₁₂; LIX₈), № 182-ის ანალოგიური. სიმაღლე - 1,9 სმ, დმ - 0,8 სმ.

184. ზარაკი (ტაბ. XXXIX₁₃; LIX₇), ბრინჯაოს, კონუსისებური, გვერდშეჭრილი, რკინის ენით. სიმაღლე - 1,7 სმ, დმ - 1×1,2 სმ.

185. ილარი (ტაბ. XXXIX₁₈; LIX_{14,17}), ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი თავზე ჩიტის სკულპტურული გამოსახულებით. სიგრძე - 6,3 სმ.

186. საკინძი (ტაბ. XXXIX₁₇; LIX_{15,18}), ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი თავზე ცხენის სკულპტურული გამოსახულებით. სიგრძე - 8,7 სმ.

187. ბეჭედი (ტაბ. XXXIX₂), ბრინჯაოს, თავგახსნილი, თავები ცხოველსახეებით შემკული. დმ - 2,2 სმ.

188. საკიდი (ტაბ. XXXIX₁₄; LIX_{11,13}), ლურჯი მინის, ინკრუსტირებული, ჩიტის გამოსახულებით.

189. საკიდი (ტაბ. XXXIX₆), გიშრის, 2 ც. ძლიერ დაზიანებული.

190. მძივი (ტაბ. XXXIX₃; LIX₉), ცისფერი პასტის, ცილინდრული, გრეხილი, 7 ც. სიგრძე - 0,9-1,1 სმ.

191. მძივი (ტაბ. XXXIX₉), ცისფერი პასტის, მრგვალ-ბრტყელი. 20 ც. დმ - 0,2 სმ.

192. მძივი (ტაბ. XXXIX₈), ლურჯი პასტის, თეთრი თველებით შემკული. სფერული. დმ – 0,6 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 50

სამარხად პირობითადაა მიჩნეული, რადგან 1,5×1,3 მ ფართობზე გამოვლენილი რიყის ქვის ყრილის გარდა არაფერი აღმოჩენილა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 51

ქვაყუთია. გადახურვა დაზიანებული იყო. სამარხის სამი კედელი ფილაქვებით იყო შედგენილი, ხოლო მეოთხე, NW – რიყის 4 მოზრდილი, მწკრივად დაწყობილი ქვით იყო შედგენილი. სამარხის NO კედელს ჩრდილო ნაწილზე გარედან ქვა ჰქონდა მიდგმული. გარედან ქვები მიდგმული ჰქონდა სამარხის სამხრეთ კუთხესაც. სამარხი (0,8×0,55×0,5 მ) დამხრობილი იყო SO-NW ღერძზე. მიცვალებულის ცუდად შემორჩენილი ძვლები ეწყო სამარხის სამხრეთ-აღმოსავლეთის კედლის გასწვრივ. ჩონჩხის ზოგიერთი ფრაგმენტი იღო იატაკზე, სამარხის აღმოსავლეთ კუთხეში, დანარჩენი კი იატაკის დონიდან 10-20 სმ-ით მაღლა. სამარხში აღმოჩნდა:

193. ხელადა (ტაბ. XL₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნაკლული, ნისკარტიანი, ბრტყელძირა.

194. ხელადა (ტაბ. XL₁; LII₆; LX₇), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 12 სმ, პირის დმ – 6 სმ, მუცლის დმ – 12 სმ, ძირის დმ – 7,5 სმ.

195. ხელადა (ტაბ. XL₂; LII₂; LXIII₆), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შავი ლაქებით. პირგადაშლილი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 6,5 სმ, პირის დმ – 4,6 სმ, მუცლის დმ – 6,9 სმ, ძირის დმ – 4,5 სმ.

196. მძივი (ტაბ. XL₄; LXXI₃₉), ცისფერი პასტის, მილაკისებრი, 2 ც., სიგრძე – 0,9 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 52

ქვაყუთია. გადახურვა მორღვეული ჰქონდა. სამარხის ($0,9 \times 0,65 \times 0,35$ მ) კედლები შეკრული იყო 4 ფილაქვით. დამხრობილი იყო S-N ღერძზე, ოდნავი გადახრით. სამარხის სამხრეთ კედელს გარედან მიდგმული ჰქონდა ქვა. მიცვალებულის ჩონჩხის ძვლები არეული იყო. სამარხში აღმოჩნდა:

197. ქოთანის (ტაბ. XLI₂; LIII₄; LXIV₅), რუხად გამომწვარი თიხის, მოვარდისფროდ გამომწვარი ლაქებით, პირგადაშლილი, მრგვალმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 9,2 სმ, პირის დმ – 8,3 სმ, მუცლის დმ – 11,5 სმ, ძირის დმ – 7 სმ.

198. „კავი“ (ტაბ. XLI₆), ვერცხლის, წვრილი მავთულისა. 2 ც. სიგრძე – 1,3-1,4 სმ, სიგანე – 0,7-0,8 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 53, 54, 55

ქვაყუთები № 53, 54, 55 მდებარეობენ თხრილის დასავლეთ ნაწილში, სადაც გაიყვანეს სარწყავი არხი. აღნიშნული სამარხები თითქმის სრულიად დანგრეული იყო მშენებლების მიერ. მათში არავითარი მასალა აღარ შემორჩა. აქა-იქ შეინიშნებოდა სამარხის კედლის ფილაქვების ნატეხები.

ს ა მ ა რ ხ ი № 56

ქვაყუთია. (ტაბ. XIV₃). გადახურვა სრულიად მორღვეული ჰქონდა. SW-NO დამხრობილი სამარხი ($0,9 \times 0,6 \times 0,5$ მ) შეკრული იყო 4 ფილაქვით. სამარხის კედლებს გარედან შემოწყობილი ჰქონდა ქვები. მიცვალებულის ცუდად შემონახული ჩონჩხის ფრაგმენტები უსისტემოდ ეწყო სამარხის სამხრეთ კუთხეში. სამარხის შუა ნაწილში, მიცვალებულის ჩონჩხის ძვლების ფრაგმენტების ქვეშ აღმოჩნდა კერამიკის 199 ფრაგმენტი.

199. ჭურჭლის ფრაგმენტები, მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, შეღებილი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 57

ქვაყუთია (ტაბ. XV₁). გადახურვა სრულიად მორღვეული ჰქონდა. დამხრობილია SO-NW. სამარხი ($1,0 \times 0,55 \times 0,5$ მ) შეკრუ-

ლი იყო 4 ფილაქვით. სამარხის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში დარჩენილი ნაპრალი შევსებული იყო 3 ქვით. მიცვალებულის ჩონჩხის ძვლები თითქმის მთლიანად დაიშალა. თავის ქალას ცუდად შემონახული ფრაგმენტები იღო სამარხის ჩრდილო კუთხეში. სამარხში აღმოჩნდა:

200. ქვევრი მინიატურული (ტაბ. XLI₁₄; LV₄; LXVII₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, ფართოპირიანი, კვერცხისებურტანიანი, ძირწვეტიანი. ტანი შემკულია ამოღარული ვერტიკალური ხაზებით. ნაკლულია. მუცლის დმ - 8,5 სმ.

201. ჯამი (ტაბ. XLI₁₅; LVII₁; LXVI₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, პირმოყრილი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 4,7 სმ, პირის დმ - 16,5 სმ, ძირის დმ - 11 სმ.

202. ქოთანი (ტაბ. XLI₈; LIV₈), რუხად გამომწვარი, მსხვილმარცვლოვანი თიხის, ნაკლული. პირის დმ - 10,4 სმ, ძირის დმ - 10,6 სმ.

203. მძივი (ტაბ. XLI₁₀; LXXI₃₂), მინის, წაგრძელებული, ოთხკუთხაგანიკვეთიანი, სიგრძე - 1,6 სმ.

204. მძივი (ტაბ. XLI₉; LXXI₃₈), ცისფერი პასტის, ცილინდრული, სიგრძე - 1 სმ.

205. მძივი (ტაბ. XLI₁₁), ცისფერი პასტის, მრგვალ-ბრტყელი. დმ - 0,3 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 58

სამარხს პირობითად ვუწოდებთ. წარმოადგენს 0,7×0,5 მ ფართობზე უსისტემოდ დაწყობილ რამდენიმე რიყის ქვას, რომლებიც მდებარეობენ № 57 სამარხის NO 0,5 მ -ზე.

ს ა მ ა რ ხ ი № 59

ანალოგიურად № 50 და № 58 სამარხებისა, მასაც სამარხს პირობითად ვუწოდებთ. წარმოადგენს 2,5×1,5 მ ფართობზე განლაგებული რიყის ქვების წყობას, S-N ღერძზე დამხრობილს, გეგმაში სამკუთხედისებურს. მდებარეობს № 57 სამარხის აღმოსავლეთით 1,5 მ-ზე.

ს ა მ ა რ ხ ი № 60

ქვაყუთია. გადახურული იყო რამდენიმე ფილაქვით. SW-NO დამხრობილ სამარხს (1,2×1,0×0,6 მ) ფილაქვებით შეკრული კედლები დაბზარული ჰქონდა. მიცვალებულის ცუდად შემონახული ჩონჩხის ფრაგმენტები ჯგუფად ეწყო სამარხის აღმოსავლეთ კუთხეში, სხვადასხვა დონეზე. სამარხში აღმოჩნდა:

206. ხელადა (ტაბ. XLI₁; LX₈), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, ნაკლული. ძირის დმ - 7,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 61

ქვაყუთია. გადახურვის დიდი ნაწილი მორღვეული ჰქონდა. SO-NW დამხრობილი სამარხის (1,1×0,7×0,37 მ) კედლები შეკრული იყო თითო ფილაქვით. ნაპრალები შევსებული იყო ნატეხი ქვებით. ჩონჩხის ცუდად შემორჩენილი ფრაგმენტების მიხედვით მიცვალებული დაკრძალული იყო გვერდზე, ძლიერ მოკუნტული, თავით ჩრდილო-დასავლეთისაკენ. სამარხში აღმოჩნდა:

207. ქოთანი (ტაბ. XLI₁₆; LIII₁; LXIII₇), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი. სიმაღლე - 7,5 სმ, პირის დმ - 7,7 სმ, მუცლის დმ - 9 სმ, ძირის დმ - 5,5 სმ.

208. სამაჯური (ტაბ. XLI_{3,4}; LXIX_{12,13}), ბრინჯაოს, 2 ც. მრგვალდეროიანი, ზურგშეზნექილი, თავგახსნილი, თავებზე ბურთულებით.

209. სასაფეთქლე რგოლები (ტაბ. XLI_{12,13}; LXX_{15,16}), ბრინჯაოს, 2 ც., თავგახსნილი. დმ - 1,9-2,2 სმ.

210. სამაჯური (ტაბ. XLI₇; LXIX₁₃), რკინის, ნაკლული, ბურთულებიანი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 62

ორმოსამარხია. გადახურვა არ შემორჩა. ზემოდან ფარავდა შავი ფერის დამწვარ-დანახშირებული მიწის ფენა (1,15×0,7 მ), რომლის ქვეშ 10 სმ სიღრმეზე გამოჩნდა ოვალური ორმო (1,2×0,8 მ). მიცვალებული დაუკრძალავთ მარჯვენა გვერდზე, ხელ-ფეხმოკეცილი, თავით დასავლეთისაკენ. როგორც ჩანს, მიცვალებულს დაკრძალვის შემდეგ, დაახლოებით 10 სმ სიმაღლის

მიწის ფენა დააყარეს, შემდეგ შეუსრულებიათ კოცონის დანთე-
ბასთან დაკავშირებული რიტუალი. სამარხში აღმოჩნდა:

211. მძივი (ტაბ. XLI₅; LXXI₃₅), 161 ც., ცისფერი პასტის,
სფერული და მრგვალ-ბრტყელი.

212. თიხის ჭურჭლის ყურის ნატეხი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 63, 64

ეს სამარხები, ანალოგიურად № 50, 58, 59 სამარხებისა, სა-
მარხებად პირობითად მივიჩნევთ. მდებარეობენ თხრილის ჩრდი-
ლო-დასავლეთ ნაწილში და წარმოადგენენ უსისტემო ქვაყრი-
ლებს.

ს ა მ ა რ ხ ი № 65

ორმოსამარხია. მდებარეობს № 61 სამარხის NW 1 მ-ზე. გადა-
ხურვა მორღვეული ჰქონდა – შემორჩა ფილაქვის ფრაგმენტი,
რომლის ქვეშ დამწვარი მიწის ფენა აღმოჩნდა. ორმოში მიცვა-
ლებულის ჩონჩხის ნაშთიც არ ყოფილა. სამარხის პრეპარაციის
პროცესში მოჩაღისფროდ გამომწვარი თიხის ჭურჭლის უსახო
ფრაგმენტი აღმოჩნდა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 66

ქვაყუთია. მდებარეობს № 65 სამარხის დასავლეთით, 1,2 მ
მანძილზე. როგორც გადახურვა, ისე თვით სამარხი ძლიერ და-
ზიანებული იყო. სამარხში გარდა ცუდად შემონახული მიცვალე-
ბულის ჩონჩხის ფრაგმენტებისა არაფერი აღმოჩენილა. სამარხის
ზომა დაახლოებით 1,0×0,6×0,3 მ-ია, დამხრობილია S-N ღერძზე,
რამდენადმე გადახრილად.

ს ა მ ა რ ხ ი № 67

ორმოსამარხია (ტაბ. XV₂). მდებარეობს თხრილის უკიდურეს
ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში, № 70 სამარხის აღმოსავლეთით
1,0 მ მანძილზე. გადახურული იყო რამდენიმე ფილაქვით. დამ-
ხრობილი იყო N-S ღერძზე. სახურავის ფართობი 1,5×0,8 მ შე-
ადგენს. ორმოს (1,1×0,7×0,65 მ) გეგმაში ოთხკუთხა მოყვა-

ნილობა ჰქონდა. მიცვალებულის ჩონჩხის ძლიერ ფრაგმენტირებული ნატეხები იყო სამარხის შუა ნაწილში, იატაკის ღონეზე. სამარხში აღმოჩნდა:

213. ხელადა (ტაბ. XLII₂; LI₄; LXI₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, ნისკარტიანი, მომრგვალებულტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 17 სმ, მუცლის ღმ - 14 სმ, ძირის ღმ - 8 სმ.

214. კოჭობი (ტაბ. XLII₅; LIV₇; LXV₁₀), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნაკლული. სიმაღლე - 6,6 სმ.

215. ჯამი (ტაბ. XLII₆; LVI₇; LXVI₁₁), თიხისა, მოვარდისფროდ გამომწვარი, შეღებილი, პირგადაშლილი, მხარწობიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 3,5 სმ, პირის ღმ - 12,5 სმ, ძირის ღმ - 5 სმ.

216. შუბისპირი (ტაბ. XLII₃), რკინის, ქედიანი, დაჟანგული, ნაკლული. შემორჩენილი სიგრძე - 15,5 სმ.

217. დანა (ტაბ. XLII₄; LXVIII₁₂) რკინისა, მოხრილი, დამტვრეული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 68

ქვაყუთია (ტაბ. XV₃). გადახურვა ნაწილობრივ მორღვეული ჰქონდა. შერჩენილი იყო ფილაქვის რამდენიმე ფრაგმენტი. სამარხი (1,0×0,55×0,5 მ) დამხრობილია პრაქტიკულად S-N ღერძზე, ოდნავი გადახრით, შეკრულია 4 ფილაქვით. მიცვალებული, ცუდად შემონახული ჩონჩხის მიხედვით, დაკრძალული იყო სამარხის დასავლეთის კედლის გასწვრივ, მარცხენა გვერდზე, ძლიერ ხელ-ფეხმოკეცილი, თავით ჩრდილოეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

218. ხელადა (ტაბ. XLIII₂; L₃; LXI₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, შეღებილი, ნისკარტიანი, მომრგვალებულტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 19 სმ, მუცლის ღმ - 16,5 სმ, ძირის ღმ - 11 სმ.

219. კოჭობი (ტაბ. XLIII₅; LIV₄; LXV₁₁), თიხის, მოვარდისფროდ გამომწვარი, შეღებილი. სიმაღლე - 5,5 სმ, პირის ღმ - 6 სმ, მუცლის ღმ - 8 სმ, ძირის ღმ - 3 სმ.

220. შუბისპირი (ტაბ. XLIII₃; LXVIII₆), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული. მასრაში ხის ნაშთებით. შემორჩენილი სიგრძე - 16,5 სმ.

221. რკინის ნივთის ფრაგმენტი.

222. სამაჯური (ტაბ. XLIII₄), რკინის, ძლიერ დაჟანგული, ნაკლული.

223. სამაჯური (ტაბ. XLIII; LXIX₇), ბრინჯაოს, თავგახსნილი, ცხოველსახეებით შემკული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 69

ქვაყუთია (ტაბ. XVI₁). გადახურვა მორღვეული ჰქონდა – ფილაქვის რამდენიმე ნატეხი შემორჩა. S-N ღერძზე დამხრობილი (ოღნავი გადახრით) სამარხი (1,25×0,75×0,60 მ) შეკრული იყო 4 ფილაქვით. მიცვალებულის ჩონჩხის რამდენიმე ფრაგმენტი (ნეკნი, კიდურების ძვლები და სხვა) თავმოყრილი იყო სამარხის დასავლეთ ნაწილში. სამარხში აღმოჩნდა:

224. ქოთანის (ტაბ. XLIV₅; LV₅; LXVII₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირმრგვალი, მომრგვალებულტანიანი, ბრტყელძირა, ორყურა. შემკულია ამოკაწრული ორნამენტით. სიმაღლე – 19 სმ, პირის დმ – 10 სმ, მუცლის დმ – 17,5 სმ, ძირის დმ – 8,8 სმ.

225. ჯამი (ტაბ. XLIV₆; LVI₄; LXVI₉), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, პირგადაშლილი, მხარწიბოიანი, ბრტყელძირა. ძირი ამოზნექილია. სიმაღლე – 5,3 სმ, პირის დმ – 19,2 სმ, ძირის დმ – 6,6 სმ.

226. სასაფეთქლე რგოლები (ტაბ. XLIV; LXX_{3,4}), ვერცხლის, თავგახსნილი, თავები დაბრტყელებული და გახვრეტილია, 2 ც., დმ – 5,8 სმ.

227. საკინძი (ტაბ. XLIV₇; LXXI₁₁), ბრინჯაოს, ნემსისებრი ღერო ყელთან შემსხვილებული, დაბრტყელებული და გახვრეტილია, ყელზე ოთხი ამოღარული სარტყლით, ოთხკუთხა თავი ჯვრისებური ორნამენტითაა შემკული. სიგრძე – 7 სმ.

228. სამაჯური (ტაბ. XLIV₂; LXIX₈), ბრინჯაოს, ცხოველსახეებით შემკული.

229. სამაჯური (ტაბ. XLIV₃), რკინის, ძლიერ დაჟანგული, ნაკლული.

230. მძივი (ტაბ. XLIV₄), სარდიონის, 2 ც., მრგვალ-ბრტყელი, დმ – 0,3-0,4 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 70

ქვაყუთია. სახურავი და დასავლეთი კედელი მორღვეული ჰქონდა. სამარხი ($0,6 \times 0,55 \times 0,35$ მ) დამხრობილია O-W ღერძზე. მიცვალებულის ჩონჩხის არც ერთი ფრაგმენტი არ შემორჩა. სამარხში აღმოჩნდა:

231. ხელადა (ტაბ. XLV₅; LI₅; LXI₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, ნისკარტიანი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 21 სმ, მუცლის დმ – 17 სმ, ძირის დმ – 10,5 სმ.

232. კოჭობი (ტაბ. XLV₃; LXV₁₂), თიხის, არათანაბრად, რუხად გამომწვარი, მოწითალო ლაქებით. სიმაღლე – 7,5 სმ, პირის დმ – 5 სმ, მუცლის დმ – 7,5 სმ, ძირის დმ – 3,5 სმ.

233. სამაჯური (ტაბ. XLV₂; LXIX₉), ბრინჯაოს, თავგახსნილი, თავები ცხოველსახეებით შემკული. დმ – 5,5 სმ.

234. რკინის ნივთის ფრაგმენტები. დაიშალა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 71

ორმოსამარხია. გადახურულია ფილაქვით. სამარხი კამერა ოვალური მოყვანილობისაა ($0,9 \times 0,55 \times 0,5$ მ). მიცვალებულის ჩონჩხი და ინვენტარი სამარხში არ დადასტურდა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 72

ქვაყუთია. კედლები შედგენილია ვერტიკალურად ჩადგმული ოთხი ფილაქვით. სახურავი დაზიანებულია. სამარხი ($1,1 \times 0,6 \times 0,5$ მ) დამხრობილია SO-NW ხაზზე. სამხრეთ კუთხეში აღმოჩნდა მიცვალებულის ჩონჩხის ფრაგმენტები. სამარხში აღმოჩნდა:

235. ხელადა (ტაბ. XLVI₃; LI₅; LXI₄), თიხის, მოვარდისფროდ გამომწვარი, შეღებილი, ნისკარტიანი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 21 სმ, მუცლის დმ – 16,4 სმ, ძირის დმ – 9,4 სმ.

236. საკინძი (ტაბ. XLVI₄; LXXI₁₂), ბრინჯაოს, ღერო მრგვალია, თავი შემსხვილებული, ყელთან დაბრტყელებული და გახვრეტილი. სიგრძე – 7,1 სმ.

237. საკინძი (ტაბ. XLVI₂; LXXI₁₃), ბრინჯაოსი, ღერო მრგვალია, თავი ცილინდრული, მომრგვალებული, ყელთან დაბრტყელებული და გახვრეტილი. თავი – ჯვრისებური, ყელი კი – წიწვისებური ორნამენტით შემკული. სიგრძე – 9 სმ.

238. სამაჯური (ტაბ. XLVI₁), ბრინჯაოს, თავგახსნილი. ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 73

ქვაყუთია (ტაბ. XVI₂). კედლები ოთხი ფილაქვისაგან შედგება. გადახურვა დარღვეულია. სამარხი (1,0×0,7×0,45 მ) დამხრობილია SO-NW ხაზზე. მიცვალებულის ცუდად დაცული ჩონჩხის ფრაგმენტები სამარხის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, ხოლო თავის ქალა აღმოსავლეთ კუთხეში იდო. სამარხში აღმოჩნდა:

239. ხელადა (ტაბ. XLVII₇; L₄; LXI₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მრგვალმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 16,8 სმ, მუცლის დმ – 13,5 სმ, ძირის დმ – 8,5 სმ.

240. სამაჯური (ტაბ. XLVII₁; LXIX₁₀), ბრინჯაოს, თავგახსნილი, ცხოველსახეებით შემკული. დმ – 6,2 სმ.

241. საკინძი (ტაბ. XLVII₉; LXXI₁₄), ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი, ყელთან დაბრტყელებული და გახვრეტილი. ყელი – წიწვისებური ორნამენტით, ოთხკუთხა თავი კი – ჯვრისებური გამოსახულებითაა შემკული. სიგრძე – 11,2 სმ.

242. საკინძი (ტაბ. XLVII₈; LXXI₁₅), ბრინჯაოს, ღერო მრგვალია, ყელთან გახვრეტილი, თავი წიწვისებური ორნამენტით შემკული. სიგრძე – 10,1 სმ.

243. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. XLVII_{5,6}; LXX_{5,6}), 2 ც., ბრინჯაოს, თავგახსნილი. თავები დაბრტყელებული და გახვრეტილი. დმ – 2,6-2,8 სმ.

244. ბეჭედი (ტაბ. XLVII_{3,4}; LXX_{23,24}), 2 ც., ბრინჯაოს, თავგახსნილი, ღეროდაკეჭნილი, 2 ც., დმ – 2,3-2,5 სმ.

245. ბეჭედი (ტაბ. XLVII₂; LXX₉), ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი, სამმაგად დახვეული. დმ – 2,2 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 74

ორმოსამარხია. გადახურული იყო ხუთი ფილაქვით. გადახურვა (1,5×0,8 მ) დამხრობილია SO-NW ხაზზე. სახურავის ქვეშ დამწვარ-დანახშირებული მიწის ფენა იყო. სამარხი ცარიელია.

ს ა მ ა რ ხ ი № 75

ორმოსამარხია. გადახურული ყოფილა ფილაქვებით. სამარხი კამერა ოვალური მოყვანილობისაა (0,9×0,75 მ). მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

246. ტოლჩა (ტაბ. XLVIII₂; LV₂; LXIV₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, პირგადაშლილი, მაღალყელიანი, ბრტყელძირა, სიმაღლე – 13,4 სმ, პირის დმ – 10,5 სმ, ყელის დმ – 9,5 სმ, მუცლის დმ – 11 სმ, ძირის დმ – 8 სმ.

247. ქოთანის (ტაბ. XLVIII₄; LIII₃; LXIV₇), მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხისა, მოვარდისფროდ გამომწვარი ლაქებით. პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 11,5 სმ, პირის დმ – 12 სმ, მუცლის დმ – 13 სმ, ძირის დმ – 8,9 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 76

ორმოსამარხია. გადახურულია ქვის ფილებით. დაზიანებულია გადახურვა (1,0×0,6 მ), დამხრობილია SO-NW ხაზზე. სამარხი კამერის კონტურების დადგენა არ მოხერხდა. მიცვალებულის ჩონჩხი და ინვენტარი სამარხში არ დადასტურდა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 77

ორმოსამარხია. ძლიერ დაზიანებული. მიცვალებულის ჩონჩხი სამარხში არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

248. ტოლჩა (ტაბ. XLVIII₁; LV₁; LXIV₁), თიხისა, მოვარდისფროდ გამომწვარი, შეღებილი, პირსწორი, მაღალყელიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 12,6 სმ, პირის დმ – 11 სმ, ყელის დმ – 8 სმ, მუცლის დმ – 10,5 სმ, ძირის დმ – 5,5 სმ.

249. კოჭობი (ტაბ. XLVIII₃; LXIV₈), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის. ნაკლული. მუცლის დმ – 10 სმ, ძირის დმ – 5,5 სმ.

თავი II შავსაყდარა I სამაროვანი

სამაროვანი შავსაყდარა I მდებარეობს თეთრი წყაროს რაიონში, მდ. ალგეთის მარჯვენა ნაპირზე მდებარე ტერასაზე, რომლის ჩრდილოეთი მხარე მდინარის მიერ ჩაჭრილ, 30-35 მეტრი სიმაღლის მქონე ფლატეს წარმოადგენს. სამაროვანი სოფ. შავსაყდრიდან სამხრეთის მიმართულებით დაშორებულია 700-800 მეტრით. აღმოსავლეთიდან მას ეკვრის „აკაკიების ხევი“ (რომლის მარჯვენა ნაპირზეც შუა საუკუნეების მძლავრი ნასოფლარი მდებარეობს), სამხრეთისა და აღმოსავლეთის მხარეს კი გაშლილია ფართო ველი, მას ადგილობრივი მოსახლეობა „ბერძნულებს“ უწოდებს.

შავსაყდარა I სამაროვანი აღმოჩნდა 1949 წელს, მას მიაკვლია ქვემო ქართლის კომპლექსური ექსპედიციის არქეოლოგიურმა რაზმმა (ხელმძ. გ. ლომთათიძე), რომელმაც გათხარა 3 სამარხი.²³ 1954 წელს სამაროვანზე მცირე მასშტაბის სამუშაოები ჩაატარა თეთრი წყაროს ექსპედიციამ (ხელმძ. ი. გრძელიშვილი), რომლის წევრებმაც გათხარეს 2 სამარხი.²⁴ 1949 და 1954 წლებში სამაროვანზე მოპოვებული არქეოლოგიური მასალა თავის საღისურტაციო ნაშრომში განიხილა კ. კვიციანიძემ, მანვე სამაროვანი ადრეანტიკური ხანით დაათარილა.²⁵

1985-1986 წლებში ალგეთის ხეობის არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ შავსაყდარა I სამაროვანზე გათხარა 97 სამარხი.²⁶ ამათგან 8 სამარხი (№№ 3, 7, 22, 33, 37, 48, 53, 93), ფაქტიურად, სამარხის კვალი გამოდგა და ვერ დაფიქსირდა. ისევე როგორც პაპიგორის სამაროვანზე, აქაც დადასტურდა სამარხის სამი ტიპი: ქვაყუთი, ორმოსამარხი და ქვევრსამარხი.

²³ გ. ლომთათიძე, არქეოლოგიური კვლევა-ძიება ალგეთისა და ივრის ხეობებში, გვ. 49-51.

²⁴ კ. კვიციანიძე, ადრეანტიკური ხანის ძეგლები სამხრეთ-აღმოსავლეთ საქართველოდან, გვ. 8.

²⁵ იხ. იქვე, გვ. 8.

²⁶ შავსაყდარა I სამაროვანზე ალგეთის ექსპედიცია მუშაობდა შემდეგი შემადგენლობით: ნ. თუშიშვილი (ხელმძ.), ს. მარგიშვილი (ხელმძ. მოადგ.), ქ. ლომოური (ანთროპოლოგი), ზ. ჩხაიძე (მხატვარი), ლ. გონაშვილი (არქიტექტორი), ი. იორნი (ფოტოგრაფი), ჩ. მეტრეველი (უფრ. ლაბორანტი), გ. ქარქუსაშვილი (ლაბორანტი).

ქვაყუთები (სულ გაითხარა 70 ქვაყუთი, №№ 1-2, 4-6, 8, 10-15, 17-18, 23, 26-27, 32, 35, 38-47, 49-51, 51^ა, 52, 54-60, 62-82, 85, 87-91, 95) ნაგებია ბაზალტის საკმაოდ უსწორმასწორო ფილებით. სამარხთა კედლები და სახურავი უმეტესად თითო ფილითაა შედგენილი, თუმცა გვხვდება ორი და მეტი ფილის გამოყენების შემთხვევებიც. ქვაყუთებს გეგმაში ოთხკუთხა მოყვანილობა აქვთ, მათი ზომები, ისევე, როგორც პაპიგორის სამაროვანზე (და საერთოდ ქვემო ქართლში), საკმაოდ მცირეა, მერყეობს $1,20 \times 0,8$; $0,6 \times 0,4$ მ შორის, სიღრმე საშუალოდ $0,3-0,6$ მ-ია. იატაკი ყველა შემთხვევაში მიწატკეპნილია. სამარხთა განლაგებაში კანონზომიერებანი არ შეიმჩნევა.

ორმოსამარხებს (გაითხარა 16 სამარხი, №№ 9, 16, 19-21, 24-25, 28-31, 34, 36, 60^ა, 83-84) ჰქონდათ ოვალური ან წრიული მოყვანილობა, გადახურული იყო ბაზალტის ერთი ან რამდენიმე ფილით, რომელსაც ზოგჯერ რიყის ქვებიც ემატებოდა. მათი საშუალო ზომა $1,2 \times 0,8$ მ-ია, ჩაჭრილი იყო მიწის ზედაპირიდან $0,7-1,20$ მ სიღრმეზე.

ქვაყუთებისა და ორმოსამარხების გვერდით, შავსაყდარა I სამაროვანზე აღმოჩნდა ქვევრსამარხიც (№ 92), რომელიც საკმაოდ ორიგინალურად იყო გამართული, მიწაში ირიბად ჩასმული ქვევრის პირს ზემოთ გამართული იყო ჩვეულებრივი ქვაყუთი (ტაბ. C_{3,4}). ქვევრსამარხში, რომელიც ორიენტირებული იყო სამხრეთ-დასავლეთიდან ჩრდილო-აღმოსავლეთის მიმართულებით, დამარხული იყო მამაკაცი, იგი იწვა მარჯვენა გვერდზე ხელ-ფეხ მოკეცილი (ტაბ. C₃). განსხვავებით, პაპიგორის № 49 ქვევრსამარხისა, შავსაყდრის ქვევრსამარხის ინვენტარი ღარიბულია, შედგება რკინის სამაჯურისა და ღეროს ფრაგმენტებისაგან.

შავსაყდარა I სამაროვანზე დაკრძალვის ერთგვარი წესია გაბატონებული, სამარხები ინდივიდუალურია, მიცვალებული წევს მარჯვენა ან მარცხენა გვერდზე ხელ-ფეხმოკეცილი. გამონაკლისს შეადგენს მხოლოდ 2 ქვაყუთი (№№ 32, 46). № 46 ქვაყუთი კოლექტიურ სამარხს წარმოადგენდა, მასში სამი თავის ქალა აღმოჩნდა. რაც შეეხება № 32 ქვაყუთს, აქ, გარდა „ძირითადი“ სამარხის კამერაში დაკრძალული მიცვალებულისა, აღმოჩნდა კიდევ ერთი მიცვალებულის ნაშთი, ოღონდ არა სამარხის კამერაში, არამედ სახურავზე, მას თან ახლდა ინვენტარიც, ორი თიხის ჭურჭელი.

სამარხის სახურავზე მიცვალებულების დასვენება იშვიათი შემთხვევაა, მაგრამ აქა-იქ მაინც გვხვდება. მაგალითად, „ქასრა-

ანთ მიწების“ სამაროვანზე ორი სამარხის (№№ 11, 21) თავზე აღმოჩნდნენ დაკრძალული მიცვალებულები.²⁷ ღრმახვეისთავის სამაროვნის № 88 სამარხის სახურავზე აღმოჩნდა თავის ქალა და კერამიკის ფრაგმენტები.²⁸ ცნობილია მიცვალებულის სამარხის სახურავზე დაკრძალვა აბულმუგი I სამაროვნიდანაც.²⁹ შესაძლოა ასეთ შემთხვევებში რაიმე გარკვეულ რიტუალთან გვქონდეს საქმე და არა შემთხვევითობასთან.³⁰

შავსაყდარა I სამაროვანზე არც სამარხთა დამხრობაში შეიმჩნევა რაიმე კანონზომიერება, იგი პრაქტიკულად ნებისმიერია. ყველაზე მეტი, 45 სამარხი (№№ 1, 10, 12-14, 18-19, 21, 25, 28, 38, 40-47, 49-51, 51⁺, 55-56, 59-60, 60⁺, 61-66, 69, 72, 74, 77-79, 81, 88-89, 95) დამხრობილი იყო ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან სამხრეთ-დასავლეთის მიმართულებით. 17 სამარხი (№№ 2, 5-6, 9, 17, 30, 36, 52, 54, 57-58, 71, 73, 76, 82, 90) მიმართული იყო ჩრდილოეთიდან სამხრეთით, 9 სამარხი (№№ 4, 8, 23, 27, 32, 34-35, 86, 91) აღმოსავლეთიდან დასავლეთის, ხოლო ასევე 9 სამარხი (№№ 11, 16, 26, 29, 67-68, 70, 80, 87) ჩრდილო-დასავლეთიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთის მიმართულებით. ვერ გაირკვა 5 ორმოსამარხის (№№ 20, 24, 31, 83, 84) დამხრობის მიმართულება.

შავსაყდარა I სამაროვნის სამარხებში აღმოჩენილი ინვენტარი როგორც შედგენილობის, ასევე ტიპოლოგიის თვალსაზრისით საკმაოდ „ჩვეულებრივია“. როგორც წესი, შედგება 1-3 თიხის ჭურჭლის, რკინისა და ბრინჯაოს სამაჯურების, ვერცხლის, ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლების, ბრინჯაოს ბეჭდების, საყურების, საკინძების, ძეწკვების, ზარაკების, ილარის, სხვადასხვა მასალისა და ფორმის მძივებისაგან, რკინის შუბისპირების, ხელ-

²⁷ ე. ბერაძე, ანტიკური ხანის ორმოსამარხები „ქასრაანთ მიწების“ სამაროვნიდან, გვ. 14, 18.

²⁸ ღრმახვეისთავის არქეოლოგიური ძეგლები, გვ. 161.

²⁹ მ. ძნელაძე, ნ. ხუბულური, ადრეელინისტური ხანის ახლადაღმოჩენილი ძეგლები ქვემო ქართლიდან, „ძეგლის მეგობარი“, № 1, 1989, გვ. 46, ტაბ. III⁷.

³⁰ ქასრაანთ მიწების სამაროვნის გამთხრელის ე. ბერაძის აზრით, ასეთ შემთხვევებში „შესაწირ ადამიანთა“ დაკრძალვასთან უნდა გვქონდეს საქმე, – იხ. ე. ბერიძე, ადრე ანტიკური ხანის ორმოსამარხები..., გვ. 21, მ. ძნელაძე კი ვარაუდობს, რომ განმეორებით დაკრძალვასთან უნდა გვქონდეს საქმე, – იხ. მ. ძნელაძე, ნ. ხუბულური, დასახ. ნაშრომი გვ. 46.

შუბისპირების, ისრისპირებისა და ცულისაგან. გამონაკლისს წარმოადგენს № 94 სამარხი, რომელშიც ერთი ჭურჭელია აღმოჩენილი (ტაბ. CLIV₂; CXCI₆). ეს სამარხი ადრებრინჯაოს ხანას განეკუთვნება.³¹ დანარჩენი მასალა კი მსგავსია ქვემო ქართლის ადრეელინისტური ხანის ძეგლებზე მოპოვებული მასალებისა, მათ უამრავი პარალელი მოეპოვებათ და საკმაოდ კარგად თარიღდებიან ძვ.წ. IV საუკუნის II ნახევრითა და III საუკუნის დასაწყისით, დასაშვებად მიგვაჩნია რიგი სამაროვნების ძვ.წ. IV საუკუნის I ნახევრითა და შუა ხანებით დათარიღებაც.

ქვემოთ შავსაყდარა I სამაროვნის არქეოლოგიურ მასალას განვიხილავთ ტიპოლოგიურად.³²

დოქები, ხელადები. სამაროვანზე რამოდენიმე დოქი აღმოჩნდა. ყველა მათგანი დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან, ნისკარტიანია, სფერულმუცლიანი, გამომწვარია მოვარდისფროდ. ორი მათგანი შეუღებავია (სამარხი № 32, ტაბ. CXVII₄, CLXXXIX₁₀; სამარხი № 70, ტაბ. CXL₁, CLXIII₂, CLXXXII₄), ერთი – შეღებილი (სამარხი № 39, ტაბ. CXX₁, CLXIII₃, CLXXXIII₄).

ხელადები დიდი რაოდენობით გამოვლინდა. პირის ფორმის მიხედვით ისინი ორ ტიპად იყოფა – 1. ნისკარტიანი და 2. მრგვალპირიანი.

I ტიპის ხელადები ტანის ფორმის მიხედვით სამ ჯგუფად შეიძლება დაიყოს: 1. მხრიანი, 2. სფერულტანიანი, 3. მსხლისებურტანიანი.

1-ი ტიპის ხელადები აღმოჩნდა № 5, 21, 71, 86 სამარხებში. ორი მათგანი მოვარდისფროდაა გამომწვარი (სამარხი № 5, ტაბ. CIII₁, CLXV₄, CLXXXIII₃; სამარხი № 86, ტაბ. CLL₄, CLXV₁, CLXXXV₄), ერთი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი №

³¹ იგივე ტერასა, სადაც შავსაყდარა I სამაროვანი მდებარეობს, 1 კმ მეტ ფართობზე განფენილია მტკვარ-არაქსის პერიოდის მძლავრი ნამოსახლარი, რომლის ფენებიც ადრეელინისტური ხანის სამაროვანს ალაგ-ალაგ დარღვეული აქვს. როგორც ჩანს, მტკვარ-არაქსულ ნამოსახლარს ახლავს სამაროვანიც, რომელსაც უნდა ეკუთვნოდეს № 94 სამარხი.

³² იმის გამო, რომ შავსაყდარა I და პაპიგორის სამაროვნის მასალებს რიგ შემთხვევებში საერთო პარალელები გააჩნიათ და ისინი ზემოთაა მიმოხილული, ამიტომ შავსაყდარა I სამაროვნის მასალებზე (კერამიკა, სამაჯურები და სხვა) მსჯელობისას განმეორების თავიდან ასაცილებლად, პარალელურ მასალას მხოლოდ სოკლედ ვუთითებთ.

21, ტაბ. CXII₃, CLXIV₂, CLXXXVI₃), ერთი (სამარხი № 71, ტაბ. CXLI₁, CLVI₄, CLXXXIII₁) რუხადაა გამოძვარი.

1-2 ტიპის ხელაღების აბსოლუტური უმრავლესობა მოვარდისფროდაა გამოძვარი. ნაწილი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 26, ტაბ. CXIV₁, CLXI₂, CLXXXV₂; სამარხი № 27, ტაბ. CXV₁, CLIX₄, CLXXXVI₅; სამარხი № 34, ტაბ. CXVIII₄, CLXV₃, CLXXXIV₅; სამარხი № 40, ტაბ. CXXI₃, CLXVII₂, CLXXXIV₄; სამარხი № 50, ტაბ. CXXVII₉, CLXII₄, CLXXX₁; სამარხი № 62, ტაბ. CXXXV₆, CLXV₂, CLXXXVI₂), ნაწილი შეუღებავია (სამარხი № 4, ტაბ. CII₁, CLVII₁, CLXXXV₅; სამარხი № 8, ტაბ. CIV₁, CLVI₂, CLXXXV₁; სამარხი № 13, ტაბ. CVII₂, CLXI₁, CLXXXI₄; სამარხი № 15, ტაბ. CIX₅, CLVII₄, CLXXXI₃; სამარხი № 19, ტაბ. CXI₃, CLXIV₁, CLXXXIII₆; სამარხი № 54, ტაბ. CXXIX₅, CLVII₂, CLXXXIII₂; სამარხი № 61, ტაბ. CXXXIV₁, CLXII₁, CLXXXIII₅; სამარხი № 85, ტაბ. CL₁, CLXI₃, CLXXXI₁; სამარხი № 90, ტაბ. CLIII₁, CLXIII₄, CLXXXIV₁; სამარხი № 91, ტაბ. CLIII₄, CLVIII₅, CLXXXI₂).

ერთი მათგანი რუხადაა გამოძვარი (სამარხი № 36, ტაბ. CXIX₉, CLVI₁, CLXXXIV₃), ერთი – არათანაბრად, მოშავო-მონაცრისფროდ (სამარხი № 60, ტაბ. CXXXII₁, CLVII₃, CLXXXII₅). ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი ჭურჭელი ჩარხზეა დამზადებული, მხოლოდ ერთია ხელით ნაძერწი (სამარხი № 77, ტაბ. CXLV₁, CLIX₂, CLXXXII₆).

1-3 ტიპის ყველა ჭურჭელი მოვარდისფროდაა გამოძვარი. ნაწილი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 18, ტაბ. CXI₁, CLXI₄, CLXXXIX₁; სამარხი № 43, ტაბ. CXXIV₅, CLIX₁, CLXXXII₁; სამარხი № 47, ტაბ. CXXVI₁, CLXII₂, CLXXX₂; სამარხი № 67, ტაბ. CXXXVII₆, CLXII₃, CLXXXVI₄; სამარხი № 73, ტაბ. CXLII₆, CLX₁, CLXXXV₃), ნაწილი – შეუღებავი (სამარხი № 51^a, ტაბ. CXXVIII₆, CLXIV₃, CLXXX₃; სამარხი № 89, ტაბ. CLII₁, CLVI₃, CLXXXIX₆; სამარხი № 95, ტაბ. CLIV₇, CLIX₃, CLXXXII₂).

II ტიპის ხელაღები ორ ჯგუფად იყოფა: 1. სფერულმუცლიანი და 2. მსხლისებურტანიანი.

II-1 ტიპის ხელაღები მოვარდისფროდაა გამოძვარი. სამი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 69, ტაბ. CXXXIX₁,

CLXVIII₁, CLXXXVIII₂; CXXXIX₂, CLXVII₃, CLXXXVIII₃; CXXXIX₄, CLXX₅, CLXXXVIII₄). ოთხი – შეუღებავია (სამარხი № 2, ტაბ. CL₆, CLXIII₅, CLXXXVIII₆; სამარხი № 72, ტაბ. CXLII₅, CLXVII₁, CLXXXVIII₁; სამარხი № 79, ტაბ. CXLVII₁, CLXVII₄, CLXXXVIII₇; შემთხვევითი მონაპოვარი, ტაბ. CLV₁₀, CLXXIV₂, CXCIII₈).

II-2 ტიპის ყველა ხელადა მოვარდისფროდაა გამომწვარი. ერთი მათგანი შეუღებავია (სამარხი № 24, ტაბ. CXIII₁, CLX₃, CLXXXIX₈), ოთხი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 38, ტაბ. CXIX₁₀, CLXVIII₃, CLXXXVIII₈; სამარხი № 41, ტაბ. CLXVI₃, სამარხი № 47, ტაბ. CXXVI₅, CLXVIII₄, CLXXXVIII₉; სამარხი № 64, ტაბ. CXXXVI₁, CLXVIII₂, CLXXXVIII₅; სამარხი № 95, ტაბ. CLIV₄, CLX₄, CLXXXVII₃), სამი – მოხატულია (სამარხი № 43, ტაბ. CXXIII₁, CLXVI₂, CLXXXVII₃; სამარხი № 64, ტაბ. CXXXVI₂, CLXXXVII₁; შემთხვევით მონაპოვარი, ტაბ. CLV₉, CLXXXVII₂).

გარდა ჩამოთვლილი ხელადებისა სამაროვანზე დადასტურდა ნაკლები ხელადები, რომელთა პირის ფორმის გარკვევა შეუძლებელია. მათი აბსოლუტური უმრავლესობა მოვარდისფროდაა გამომწვარი (სამარხი № 6, ტაბ. CIII₅, CLXXXIX₅; სამარხი № 31, ტაბ. CXVII₆, CLVIII₄, CLXXXIX₂; სამარხი № 43, ტაბ. CXXIV₅, CLIX₁, CLXXXII₁; სამარხი № 88, ტაბ. CLII₅, CLXIV₄, CLXXXIV₂), ან მსხლისებურტანიანია (სამარხი № 42, ტაბ. CXXII₅, CLVIII₃, CLXXXIX₄; სამარხი № 44, ტაბ. CXXIV₃, CLVIII₁, CLXXXIX₉; სამარხი № 45, ტაბ. CXXV₈, CLVIII₂, CLX₂, CLXXXIX₃; სამარხი № 55, ტაბ. CXXX₄, CLXXXIX₇), ზოგიერთი მათგანი (სამარხი № 42, 44, 45) შეღებილია წითელი საღებავით.

მილიანი ხელადები – „ჩაიდნები“. შავსაყდარას სამაროვანზე სამი ასეთი ჭურჭელი აღმოჩნდა. სამივე დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან. სამივე სფერულმუცლიანია. ორი მათგანი (სამარხი № 10, ტაბ. CIV₅, CLXIX₁, CXC₂; სამარხი № 23, ტაბ. CXIII₂, CLXIX₂, CXC₃) გამომწვარია მოვარდისფროდ. ერთი (სამარხი № 30, ტაბ. CXVI₂, CLXIX₃, CXC₁) შეღებილია წითელი საღებავით.

სურა მაღალყელიანი, უყურო, სფერულმუცლიანი ჭურჭელია. შავსაყდარას სამაროვანზე ორი ასეთი ჭურჭელი აღმოჩნდა, ორი-

ვე დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან და გამომწვარია მოვარდისფროდ (სამარხი № 76, ტაბ. CXLIV₁, CLXVI₄, CXCI₁), ერთი – შეღებილია (სამარხი № 75, ტაბ. CXLIII₁, CLXVI₅, CXCI₂).

ჯამი. ამ ტიპის ჭურჭელში ორი ჯგუფის გამოყოფა შეიძლება: I – პირმოყრილი, II პროფილირებული.

I ჯგუფის ჯამებს ფართო, მოყრილი პირი, მომრგვალებული კიდე, დაქანებული კალთები და ბრტყელი ძირი აქვთ. მათი ნაწილი დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან, გამომწვარია მოვარდისფროდ (სამარხი № 12, ტაბ. CVI₃, CLXXVII₁, CXCII₇; სამარხი № 16, ტაბ. CX₁, CLXXVI₁, CXCII₁; სამარხი № 27, ტაბ. CXV₂, CLXXVII₃, CXCII₉; სამარხი № 44, ტაბ. CXXIV₁, CLXXVII₅, CXCII₅; სამარხი № 60, ტაბ. CXXXIII₁, CLXXVII₂, CXCII₂). ერთი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 32, ტაბ. CXVII₅, CXCII₃). ორი ჯამი (სამარხი № 61, ტაბ. CXXXIV₅, CLXXVII₆, CXCII₆; სამარხი № 68, ტაბ. CXXXVIII₁, CXCII₄) დამზადებულია მსხვილმარცვლიანი თიხისაგან და გამომწვარია არათანაბრად, რუხად.

II ჯგუფის ჯამებს ფართო, გადაშლილი პირი, პროფილირებული კიდე, დაქანებული კალთები და ბრტყელი ძირი აქვთ. შავსაყდარას სამაროვანზე აღმოჩენილი ამ ჯგუფის ჭურჭლებიდან ორი დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან, გამომწვარია მოვარდისფროდ (სამარხი № 73, ტაბ. CXLII₄, CLXXVIII₃, CXCII₁₀; სამარხი № 88, ტაბ. CLII₆, CLXXVIII₂, CXCII₁₅), ერთი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 26, ტაბ. CXIV₂, CLXXIX₅, CXCII₈). ორი ჯამი დამზადებულია მსხვილმარცვლოვანი თიხისაგან, გამომწვარია არათანაბრად, რუხად (სამარხი № 4, ტაბ. CII₃, CLXXIX₆, CXCII₁₈; სამარხი № 75, ტაბ. CXLIII₄, CXCII₁₂).

ფიალა წარმოადგენს ფართოპირიან, პროფილირებულკალთიან და ბრტყელძირა ჭურჭელს. ფორმის მიხედვით ორი ჯგუფის გამოყოფა შეიძლება: I. ფიალები რომელთა პირის დიამეტრი სიმაღლეზე ორჯერ ან მეტჯერ დიდია; II. ფიალები რომელთა პირის დიამეტრი და სიმაღლე თითქმის თანაბარია.

I ჯგუფის სამი ჭურჭელი აღმოჩნდა. ერთი მოვარდისფროდაა გამომწვარი (სამარხი № 9; ტაბ. CIV₃, CLXXIX₂, CXCII₁₆); ერთი – მონაცრისფროდ (სამარხი № 62, ტაბ. CXXXV₃, CLXXIX₁,

CXCII₁₁), რომელსაც შიდაპირი მოვარდისფროდ გამომწვარი აქვს. ერთი ჯამი (შემთხვევით მონაპოვარი, ტაბ. CLV₁₂, CLXXVIII₁, CXCII₁₇) მოშავო-მონაცრისფროდაა გამომწვარი.

ქოთანი. ამ ტიპის ჭურჭლებისათვის დამახასიათებელია ფართო, გადაშლილი პირი, დაბალი ყელი, მომრგვალებული ან წაგრძელებული ტანი და ბრტყელი ძირი. ქოთნებში შეიძლება ორი ჯგუფის გამოყოფა: I – ყურიანი, II – უყურო. ქოთნების ძირითადი ნაწილი დამზადებულია მინარევებიანი თიხისაგან.

I ჯგუფის ქოთნების ნაწილი გამომწვარია რუხად (სამარხი № 9; სამარხი № 29, ტაბ. CXVI₄, CLXXIV₁, CXCIII₇; სამარხი № 45, ტაბ. CXXV₉, CLXXV₃, CXCIII₂; სამარხი № 58, ტაბ. CXXXI₄, CXCIII₁₀; სამარხი № 74, ტაბ. CXLIII₂, CLXXV₁, CXCIII₁₃); ნაწილი – შავად (სამარხი № 11, ტაბ. CV₃, CLXXV₂, CXCIII₁₁; სამარხი № 14, ტაბ. CVIII₄, CLXXIV₅, CXCIII₁₂; სამარხი № 32, ტაბ. CXVII₇, CLXXV₄, CXCIII₃; სამარხი № 51, ტაბ. CXXVIII₇, CLXXV₅, CXCIII₁; სამარხი № 57, ტაბ. CXXX₁, CLXXIV₃, CXCIII₄; სამარხი № 94, ტაბ. CLIV₂, CXCIII₆), ნაწილი – მოვარდისფროდ (სამარხი № 72, ტაბ. CXLII₁, CLXXV₆, CXCIII₅). ამ ჯგუფის ყველა ქოთანს ეტყობა ცეცხლში მოხვედრის კვალი.

II ჯგუფის ქოთნებიდან ორი მოშავო-მონაცრისფროა (სამარხი № 16, ტაბ. CX₃, CLXXII₄, CXCIV₁₆; სამარხი № 20, ტაბ. CXII₁, CLXXII₃, CXCIV₁₃), ორი გამომწვარია მოვარდისფროდ და შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 28, ტაბ. CXVI₁, CLXXII₁, CXCIV₁₂; სამარხი № 59, ტაბ. CXXXI₆, CLXXII₂, CXCIV₁₅).

კოჭობი. შავსაყდარას სამაროვანზე 14 კოჭობი აღმოჩნდა. ჭურჭლების ნაწილი მოვარდისფროდაა გამომწვარი (სამარხი № 49, ტაბ. CXXVII₆, CLXXI₆, CXCIV₄; შემთხვევითი მონაპოვარი, ტაბ. CLV₁₁, CLXXI₂, CXCIV₂), ნაწილი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 11, ტაბ. CV₂, CLXXIII₅, CXCIV₉; სამარხი № 36, № 52, ტაბ. CXXIX₁, CLXXIII₁, CXCIV₅), ყველა მათგანი დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან. ჭურჭლების მეორე ნაწილი დამზადებულია მსხვილმარცვლოვანი თიხისაგან, გამომწვარია არათანაბრად, რუხად, მოშავო-მონაცრისფროდ (სამარხი № 9, ტაბ. CIV₂, CLXXI₁, CXCIV₁₇; სამარხი № 12, ტაბ. CVI₆, CLXXI₃, CXCIV₁₁; სამარხი № 13, ტაბ. CVII₁, CLXXIII₃,

CXCIV₁; სამარხი № 19, ტაბ. CXI₂, CLXXIII₄, CXCIV₈; სამარხი № 21, ტაბ. CXII₂, CLXXIII₆, CXCIV₆; სამარხი № 39, ტაბ. CXX₂, CLXXI₄, CXCIV₁₄; სამარხი № 42, ტაბ. CXXII₆, CLXXIII₂, CXCIV₇; სამარხი № 60^a, ტაბ. CXXXIII₂, CXCIV₃; სამარხი № 75, ტაბ. CXLIII₃, CLXXI₅, CXCIV₁₀).

ტოლჩა. შავსაყდარას სამაროვანზე სამი ასეთი ჭურჭელი აღმოჩნდა, მათ ფართო, გადაშლილი პირი, მაღალი ყელი, დაბალი მუცელი და ბრტყელი ძირი აქვთ. ყველა მათგანი კარგად განლექილი თიხისაგანაა დამზადებული, გამომწვარია მოვარდისფროდ (სამარხი № 80, ტაბ. CXLVIII_{2,3}, CLXX_{2,4}, CXCI_{5,8}), ერთი შეღებილია წითელი საღებავით (სამარხი № 16, ტაბ. CX₂, CLXX₁, CXCI₄).

ჭრაქი სამაროვანზე ორი ცალი აღმოჩნდა. ორივე დამზადებულია მსხვილმარცვლოვანი თიხისაგან, გამომწვარია შავად. ორივეს ეტყობა ცეცხლის კვალი (სამარხი № 77, ტაბ. CXLV₂, CLXXVI₃, CXCI₃; სამარხი № 78, ტაბ. CXLVI₁, CLXXVI₄, CXCI₆).

სამკაულის ერთ-ერთი ყველაზე მრავალრიცხოვანი სახეობა სამაჯურია. სამაჯურები გვხვდება ბრინჯაოსა და რკინის.

ბრინჯაოს სამაჯური აღმოჩნდა 17 ცალი. აქედან 13 ერთეულს შეიცავდა სამარხეული ინვენტარი (სამარხები №№ 20, 21, 26-28, 30-32, 34, 36, 80, 88, ტაბ. CXII_{5,7}; CXIV₅; CXV₅; CXVI_{3,5}; CXVII_{1,3}; CXVIII₁; CXIX₃; CXLVIII_{8,9}; CLII₂), ხოლო დანარჩენი ოთხი ერთეული შემთხვევით, სამარხთა გარეთაა მოპოვებული (ტაბ. CLV_{3,4,5,8}), როგორც ჩანს, ადრევე დაზიანებული სამარხებიდან მომდინარეობენ. ბრინჯაოს სამაჯურები იყოფა ორ ჯგუფად:

I ჯგუფში ერთიანდება თითქმის ყველა მითითებული სამაჯური, № 32 სამარხში მოპოვებულის გარდა (ტაბ. CXVII₃). მათ ახასიათებთ მრგვალბრტყელი ღერო და გახსნილი ბოლოების ცხოველთა თავების გამოსახულებებით შემკობა. სამაჯურის ეს ტიპი ანალოგიურია ჩვენს მიერ ზემოთ გამოყოფილი პაპიგორის სამაროვანზე მოპოვებული სამაჯურების I ჯგუფისა და ბუნებრივია, რომ ამ ჯგუფის სამაჯურთა გავრცელების თარიღი, ძვ.წ. V საუკუნის შუახანებიდან ძვ.წ. III საუკუნემდე, შავსაყდარა I სამაროვნის ანალოგიურ სამაჯურთათვისაც მისაღებია.

II ჯგუფი ერთადერთი, № 32 სამარხში მოპოვებული სამაჯურითაა წარმოდგენილი (ტაბ. CXVII₃). მას აქვს მრგვალი ღერო, შედრეკილი ზურგი და ბურთულებით შემკული გახსნილი ბოლოები. იგი ზუსტად იმეორებს პაპიგორის სამაროვნის სამაჯურთა II ჯგუფში შემავალ № 61 სამარხში მოპოვებულ სამაჯურთა ფორმას (ტაბ. LXIX_{12,13}) და ძვ.წ. IV საუკუნის მიწურულითა და ძვ.წ. III საუკუნის პირველი ნახევრით თარიღდება.

რკინის სამაჯურები ბრინჯაოსას რაოდენობრივად ბევრად აღემატება (პაპიგორის სამაროვანზე კი პირიქითაა). შავსაყდარა I სამაროვანზე 38 სამარხში აღმოჩნდა 47 რკინის სამაჯური (იმის გამო, რომ რკინის სამაჯურთა დიდი ნაწილი ფრაგმენტებად იყო დაშლილი, შესაძლოა ეს რიცხვი მთლად ზუსტი არ იყოს). მათში ფორმების მიხედვით ოთხი ჯგუფი გამოიყოფა.

I ჯგუფი ყველაზე მრავალრიცხოვანი, მასში შედის 28 სამაჯური (სამარხები №№ 2, 5, 12-13, 19, 38, 42, 46-47, 52, 54, 58-60, 62, 65, 69-70, 73, 78, 79, 80-82, 85, 88, 90-91, 95; ტაბ. CI₄, CII₂, CVI₂, CVII₄, CXI₅, CXIX₈, CXXII₁, CXXV₁, CXXVI₃, CXXIX₂, CXXIX₄, CXXXI_{2,3,5}; CXXXII₃, CXXXV₁, CXXXVII_{1,2}; CXXXIX₃, CXL₃, CXLI₂, CXLII₂, CXLVI₄, CXLVII₃, CXLIX_{2,6}; CL_{2,3}, CLIII₅, CLIV_{1,6}), რომელთაც ახასიათებთ სადა, თავგახსნილი მრგვალი ღერო. ამ ტიპის სამაჯურებს გავრცელების ფართო ქრონოლოგია გააჩნიათ, ისინი პრაქტიკულად გვხვდებიან ადრეანტიკურ-ადრეელინისტური პერიოდის მთელ სიგრძეზე, ამიტომ სპეციალურ ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ მათი დათარიღება კონკრეტული კომპლექსის გათვალისწინებით უნდა ხდებოდეს.³³

II ჯგუფში ერთიანდება ზურგდაბურთული სამაჯურები. შავსაყდარა I სამაროვანზე ასეთი აღმოჩნდა 6 სამაჯური 3 სამარხში, სამივეგან წყვილად (სამარხები №№ 50, 55, 86, ტაბ. CXXVII₁, CXXX_{2,3}; CLI_{2,3}). ამ ტიპის სამაჯურთა ქრონოლოგია საკმაოდ ზუსტადაა გარკვეული, როგორც პაპიგორის სამაროვნის ანალოგიური ტიპის სამაჯურთა მიმართ აღვნიშნეთ, ისინი გვხვდებიან ძვ.წ. IV საუკუნის შუახანებსა და II ნახევარში.³⁴

³³ ნ. გოგიბერიძე, ანტიკური ხანის სამაჯურების ტიპოლოგიისათვის, გვ. 110.

³⁴ ნ. გოგიბერიძე, ადრეანტიკური ხანის სამაჯურების ერთ-ერთი ტიპის დათარიღებისათვის, გვ. 142.

III ჯგუფში შედის ოთხი სამაჯური (სამარხები №№ 18, 40, 41, 71; ტაბ. CXL₄; CXXI₁; CXXII₃; CXL₂), ისინი მრგვალდეროიანებია, ცალი ბოლო წაწვეტებული, ცალი კი – ბურთულისებრი შემსხვილებული აქვთ.

IV ჯგუფი კი ორი სამაჯურითაა წარმოდგენილი (სამარხები №№ 49, 58 ტაბ. CXXVII₃, CXXXI₇). ისინი ზურგშედრეკილებია, ხოლო № 58 სამარხში აღმოჩენილ სამაჯურს (ტაბ. CXXXI₇) ზურგშედრეკილობასთან ერთად, III ჯგუფის სამაჯურების მსგავსად, ცალი ბოლო წაწვეტებული, ცალი კი შემსხვილებული აქვს.

III და IV ჯგუფის რკინის სამაჯურები იმეორებენ ბრინჯაოს სამაჯურთა ცნობილ ფორმებს (ზურგშედრეკილობა, თავის ბურთულით შემკობა, თავის წაწვეტება) და ამდენად, შესაძლებელია, რომ ისინი ამ უკანასკნელთა თანადროულად, ანუ ძვ.წ. IV საუკუნის II ნახევარსა და ძვ.წ. III საუკუნის I ნახევარში გავრცელებული სამკაულის ტიპად მივიჩნიოთ.

სასაფეთქლე რგოლები შავსაყდარა I სამაროვანზე, ისევე როგორც განსახილველი ხანის აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე გათხრილ სამაროვანთა უმრავლესობაზე, საკმაოდ ფართოდაა წარმოდგენილი. სულ აღმოჩნდა 18 ერთეული (აქედან 7 შემთხვევაში წყვილად). სამკაულის ეს სახეობა გვხვდება როგორც ვერცხლის, ასევე ბრინჯაოსაგან დამზადებული.

ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლები აღმოჩნდა 9 სამარხში. ექვსი მათგანი (სამარხები №№ 4, 13, 30, 60, 70, 79, ტაბ. CII₄, CVII₈, CXVI₆, CXXXII₄, CXL₄, CXLVII₆) თავგახვრეტილებია, № 4 სამარხში აღმოჩენილის გამოკლებით (ტაბ. CII₄) მრგვალდეროებიანია, ამ უკანასკნელს კი აქვს დაკუთხული, რომბისებურგანივკვეთიანი ღერო. გვხვდება ვერცხლის სადა, მრგვალდეროიანი სასაფეთქლე რგოლებიც (სამარხები №№ 14, 15, 34, ტაბ. CVII₃, CIX₂, CXVIII₂).

ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლები (სამარხები №№ 38, 44, 47, 73, 78, 80, 82, 86, აგრეთვე შემთხვევით, ტაბ. CXIX_{5,6}, CXXV₂, CXXVI₄, CXLII₃, CXLVI_{2,3}, CXLVIII₆, CXLIX₇, CLI₁, CLV_{1,2}) კი ყველა მრგვალდეროიანი და სადაა. ისინი უმრავლეს შემთხვევაში წყვილად არიან წარმოდგენილნი.

ბეჭდები შავსაყდარა I სამაროვანზე 5 ეგზემპლარითაა წარმოდგენილი (სამარხები №№ 16, 21, 31, 51, 85, ტაბ. CX₆, CXII₆, CXVII₂, CXXVIII₅, CL₅). ყველა მათგანი ბრინჯაოსაგანაა დამზადებული. №№ 16, 21 სამარხებში მოპოვებული ბეჭდები (ტაბ.

CX₆, CXII₆) სადაა, მრგვალღეროიანი და თავგახსნილი. № 31 სამარხში აღმოჩენილი კი რკალშეკრულია (ტაბ. CXVII₂). სამივე მათგანი ამ სამკაულის ფართოდ გავრცელებულ ტიპს განეკუთვნება. რაც შეეხება № 51³⁵ სამარხში აღმოჩენილ ფარაკიან (ტაბ. CXXVIII₅) და № 85 სამარხში მოპოვებულ ბრინჯაოს ღეროსგან დაწნულ (ტაბ. CL₅) ბეჭდებს, ისინი შედარებით იშვიათად გვხვდებიან. მაგალითად, დაწნული ბეჭდების აღმოჩენის შემთხვევა ცნობილია ღრმახვევისთავის სამაროვნის № 91 სამარხიდან, სადაც ამ ტიპის ბეჭედთან ერთად იყო რკინის ზურგდაბურთული სამაჯურიც,³⁵ რის მიხედვითაც ეს სამკაული შეგვიძლია ძვ.წ. IV საუკუნის II ნახევარს მივაკუთვნოთ.

საყურე. შავსაყდარა I სამაროვანზე აღმოჩნდა 2 ცალი (სამარხები №№ 27, 65, ტაბ. CXV₃, CXXXVII₃, CCIV_{2,3}). აქედან პირველი, აღმოჩენილი № 27 სამარხში, საკმაოდ იშვიათი ფორმისაა. მეორე, № 65 სამარხში აღმოჩენილ საყურეს (ტაბ. CCIV₃) საკმაოდ რაოდენობის პარალელები მოეძებნება. იგი განეკუთვნება ე.წ. „სხივანა საყურის“ ტიპს, რომელიც ფართოდაა გავრცელებული ადრეანტიკურ-ადრეელინისტურ პერიოდებში. შავსაყდარას საყურე „ცალსხივიანია“, მისი მსგავსი სამკაული ცნობილია ბეშთაშენის, მანგლისის, ასურეთისა და სხვა სამაროვნებიდან.³⁶

საკინძები შავსაყდარა I სამაროვანზე საკმაოდ ფართოდაა წარმოდგენილი, სულ აღმოჩნდა 14 ცალი, აქედან 5 ერთეული რკინისაა (სამარხები №№ 18, 51, 80, 82, 85, ტაბ. CXI₆, CXXVIII₃, CXLVIII_{4,5}, CXLIX₈, CL₆). მათ შესახებ იმის თქმა შეიძლება, რომ ისინი ძირითადად ნებისმიერი მოყვანილობის არიან, ზოგიერთი მათგანის თავი ბურთულით ბოლოვდება (ტაბ. CCI₇), ზოგის კი – გაბრტყელებულია (ტაბ. CCI₉).

ბრინჯაოს საკინძებში ფორმების მიხედვით, ხუთი ჯგუფი გამოიყოფა. სულ აღმოჩნდა 9 საკინძი:

I ჯგუფს შეადგენს ორი წყვილი პრიზმულთავიანი საკინძი (სამარხები №№ 36, 65, ტაბ. CXIX_{1,2}, CXXXVII_{7,8}, CCI_{2,3,5-6}).

II ჯგუფს – პირამიდისებურთავიანი საკინძები (სამარხები №№ 40, 55, ტაბ. CXXI₄, CXXX₅, CCI_{1,4}).

III ჯგუფში შედის № 62 სამარხში აღმოჩენილი, ცილინდრულთავიანი საკინძი (ტაბ. CXXXV₅, CCI₁₃).

³⁵ ღრმახვევისთავის არქეოლოგიური ძეგლები, გვ. 163, ნახ. 158.

³⁶ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა..., გვ. 76-79.

IV ჯგუფში – ბურთულასებურთავიანი საკინძი (სამარხი № 90, ტაბ. CLIII₃, CCI₁₀).

V ჯგუფი კი სადა ფორმების საკინძითაა წარმოდგენილი (სამარხი № 5, ტაბ. CIII₄, CCI₁₄).

შავსაყდარა I სამაროვნის საკინძები იმეორებენ პაპიგორის სამაროვნის ზემოთ განხილულ ბრინჯაოს საკინძთა ფორმებს, პარალელები და თარიღი საერთო გააჩნიათ.

ძეწკვები. საკინძებს (ისევე როგორც პაპიგორის სამაროვნზე) რიგ შემთხვევებში თან ახლავს ბრინჯაოსვე ძეწკვები (სამარხები №№ 62, 80, 90, ტაბ. CXXXV₄, CXLVIII_{4,5}, CLIII₃, CCI_{9,10,13}), ერთ შემთხვევაში კი ძეწკვი საკინძის გარეშე აღმოჩნდა (სამარხი № 45, ტაბ. CXXV₅, CCI₈). შავსაყდარას ძეწკვები პაპიგორის სამაროვნის ძეწკვების მსგავსია, შედგენილია ერთმანეთში გაყრილი, თავგახსნილი, ოვალური რგოლებისაგან.

ილარი შავსაყდარა I სამაროვნზე ერთი ეგზემპლარითაა წარმოდგენილი (სამარხი № 67, ტაბ. CXXXVII₄, CCIV₉), დამზადებულია ბრინჯაოს ბრტყელი ღეროსგან, რომლის წინა მხარეც წიწვისებური ორნამენტითაა დაფარული, თავი ორადაა განტოტვილი და გვერდებზე გახვრეტილი, ფართო ნახვრეტი აქვს ყელთანაც, სადაც ძეწკვი ეყრებოდა, წვერი კი მთავრდება პატარა კოვზით. ამ ტიპის ილარები ოღონდ სხვადასხვა ორნამენტებით – სპირალებით, ზიგზაგებით – შემკული, ფართოდაა ცნობილი აღმოსავლეთ საქართველოს ადრეანტიკურ-ადრეელინისტური ხანის ძეგლებზე, აღმოჩენილია ბეშთაშენის,³⁷ ვარსიძეანთკარის,³⁸ ენაგეთის³⁹ და სხვა სამაროვნებზე.

მშვილდსაკინძი. საკინძი. ასევე ერთი ეგზემპლარითაა წარმოდგენილი ბრინჯაოს მშვილდსაკინძი (სამარხი № 4 ტაბ. CCIV₁₂), რომელიც წიწვისებური ორნამენტითაა შემკული და ძვლის განივკვეთში ოთხკუთხა მოყვანილობის, წაგრძელებული საკინძი (სამარხი № 49, ტაბ. CXXVII₁₀, CCIV₁₀), რომლის გარე

³⁷ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა ..., გვ. 88, ტაბ. XI₂₅.

³⁸ ნ. მუხიგულაშვილი, ვარსიძეანთკარის სამაროვნის ბრინჯაოს ილარები, არქეოლოგიური ძიებანი, თბილისი, 1990, გვ. 158-159, ტაბ. I.

³⁹ ს. მარლიშვილი, ენაგეთის სამაროვანი. – ძეგლის მეგობარი, № 1, 1990, ტაბ. I.

პირიც რომბებითაა შემკული. ამ ნივთებს პარალელი ჯერჯერობით არ ეძებნებათ.

ზარაკი. სამაროვანზე აღმოჩნდა სამი ზარაკი (სამარხები №№ 12, 20, 45, ტაბ. CVI₁, CXII₄, CXXV₃, CCIV₄₋₆). სამივე ცილინდრული მოყვანილობის. თანადროული ხანის ძეგლებზე მათ მრავალი პარალელები ეძებნებათ.⁴⁰

მძივები, როგორც მასალის, ასევე ფორმების მხრივაც საკმაოდ მრავალფეროვანია (ტაბ. CCIII). გვხვდება სარდიონის, პასტის, მინის, გიშრის და სხვა მასალის მრგვალ-ბრტყელი, ბიკონუსური, სფერული, მილისებრი, კულონისებრი და სხვა ფორმათა მქონე მძივები, აღსანიშნავია თეთრი ან ლურჯი თვლებით ინკრუსტირებული მინისებრი პასტის მძივების სიუხვე (ტაბ. CCIII_{1-2,4,11,15}). აღნიშნული ტიპის მძივები ფართოდაა გავრცელებული მოცემულ პერიოდში და დიდი რაოდენობის პარალელებიც მოეპოვებათ.⁴¹

საბრძოლო იარაღი ძირითადად რკინის შუბისპირებითა და ხელშუბებითაა წარმოდგენილი. ფორმების მიხედვით ისინი ოთხ ჯგუფად იყოფიან:

I ჯგუფში შედის ხიშტისებური შუბისპირები (ტაბ. CXCVI₃₋₅), მათ ახასიათებთ გრძელი პირი და მოკლე მასრა.

II ჯგუფი ფოთლისებურპირიანი შუბისპირებისა და ხელშუბებისაგან შესდგება (ტაბ. CXCIV_{3-6,9-10}, CXCVI₁₋₂). მათში რამდენიმე ვარიანტის გამოყოფაა შესაძლებელი.

III ჯგუფი ერთადერთი სამკუთხაპირიანი შუბისპირითაა წარმოდგენილი (ტაბ. CXCIV₈).

IV ჯგუფში კი ორი კონუსისებური ფორმის ხელშუბისპირია წარმოდგენილი (ტაბ. CXCIV_{2,7}).

ისრისპირი აღმოჩნდა ორი ცალი (სამარხები №№ 49, 61, ტაბ. CXCIV₁, CCIV₇). პირველი მათგანი რკინისაა, ორფრთიანი და მოზრდილი, იგი საკმაოდ იშვიათი ტიპია. რაც შეეხება მეორე, ბრინჯაოს ისრისპირს, იგი კარგად ცნობილ ე.წ. „სკვითურ“ ისრისპირთა რიცხვს განეკუთვნება.

ცული. შავსაყდარა I სამაროვანზე აღმოჩნდა რკინის ცულიც (სამარხი № 15, ტაბ. CCIV₁₁). მას აქვს ბრტყელი ყუა და წელში

⁴⁰ ც. დავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა..., გვ. 107-109.

⁴¹ იხ. იქვე, გვ. 89-105.

გამოყვანილი პირი. ამ ტიპის ცულები გვხვდება აღმოსავლეთ საქართველოს მთელ რიგ ძეგლებზე (გომარეთი, ასურეთი, ბეშთაშენი და სხვა).⁴²

დანა. რაც შეეხება რკინის მოხრილ დანებს, ისინი, ისევე როგორც აღნიშნული პერიოდის თითქმის ყველა სამაროვანზე, აქაც მრავლადაა წარმოდგენილი (ტაბ. CXCVII).

⁴² ც. ლავლიანიძე, ქვემო ქართლის (თრიალეთის) კულტურა ..., გვ. 139.

შამსაყდარა I სამაროვანი

(კატალოგი)

ს ა მ ა რ ხ ი № 1

ქვაყუთია. კედლები შედგენილია ვერტიკალურად დაწყობილი ბაზალტის ბრტყელი, საკმაოდ სქელი თითო ფილაქვით. გადახურულია ასეთივე ქვით. სამარხი (1,15×0,9×0,6 მ)¹ დამხრობილია NO-SW ხაზზე. სამარხის იატაკი თიხატკეპნილია.² მიუხედავად იმისა, რომ ჩონჩხი სხვა სამარხებთან შედარებით საკმაოდ კარგად შემოინახა, მიცვალებულის დაკრძალვის პოზაზე საუბარი მაინც ჭირს. თავის ქალა პირქვე დევს სამარხის სამხრეთ კუთხეში, ბარძაყისა და წვივის ძვლები ჩრდილო-აღმოსავლეთი კედლის გასწვრივაა ირიბად დაწყობილი. იდაყვის ძვლები ბარძაყის ძვლების დასავლეთითაა, მენჯის ძვალი – სამარხის ჩრდილოეთ კუთხეში. სამარხში აღმოჩნდა:

1. დანა (17-14:85-1;³ ტაბ. CI₂), რკინის, დაშლილი.
2. ობსიდიანის ანატკეცები (17-14:85-2; ტაბ. CI₁), 2 ც.

ს ა მ ა რ ხ ი № 2

ქვის სამარხია. დაზიანებულია – არ შემორჩა აღმოსავლეთი კედელი. სამარხი ნაგებია ბაზალტის და რიყის მოზრდილი ქვებით. გადახურულია ბაზალტის ბრტყელი ქვით (სისქე – 12 სმ). სამარხი (1,35×0,9×0,55 მ) დამხრობილია NS ხაზზე. ჩონჩხი ცუდად შემოინახა – თავის ქალას ფრაგმენტები აღმოჩნდა სამარხის სამხრეთ-დასავლეთ კუთხეში. ჩონჩხის დანარჩენი ფრაგმენტები დადასტურდა სამარხის დასავლეთის კედლის გაყოლებით. სამარხში აღმოჩნდა:

¹ აქაც და ქვემოთაც მოცემულია სამარხთა გარე ზომები. ბაზალტის ქვების სისქე საშუალოდ 20-35 სმ-ს უდრის.

² ყველა სამარხს თიხატკეპნილი იატაკი აქვს, ამიტომ ქვემოთ საგანგებოდ აღარ აღვნიშნავთ.

³ შიფრი 17 – ალგეთის არქეოლოგიურ ექსპედიციას ნიშნავს, 14 – შავსაყდარა I. სამაროვანს, 85 – აღმოჩენის წელს, 1- ნივთის საინვენტარო რიგით ნომერს.

3. ხელადა (17-14:85-3; ტაბ. CI₆, CLXIII₅, CLXXXVIII₆), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მომრგვალებულპირიანი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელიძირა. ყური განიკვეთში ოვალურია. სიმაღლე – 22 სმ, ყელის დმ – 5,5 სმ, მუცლის დმ – 19 სმ, ძირის დმ – 10,5 სმ.

4. „ლილი“ (17-14:85-4;⁴ ტაბ. CI₃, CCIV₈), ძვლის, ნახევარსფერული. ნახვრეტს გარშემო ორი ამოღარული წრე შემოუყვება. დმ – 2,5 სმ.

5. სამაჯური (ტაბ. CI₄), რკინის, ძლიერ დაშლილი.

6. მძივი (ტაბ. CI₅), 3 ც. ერთი ცისფერი, ორი მოთეთრო მინის.

ს ა მ ა რ ხ ი № 3

მღებარეობს № 2 სამარხის სამხრეთ-აღმოსავლეთით 2 მ-ზე. ძლიერაა დაზიანებული. უინვენტაროა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 4

ქვაყუთია. შეკრულია ბაზალტის ბრტყელი ფილებით. გადახურულია ბაზალტისვე ბრტყელი ქვით. სამარხის სამხრეთ და დასავლეთ კედლებს გარედან შემოწყობილი აქვს რიყის ქვები. სამარხი (1,2×0,7×0,46 მ) დამხრობილია O-W ხაზზე. მიცვალებული დაკრძალულია მარჯვენა გვერდზე, ძლიერ მოკრუნჩხული, თავით დასავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

7. ხელადა (ტაბ. CII₁, CLVII₁, CLXXXV₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელიძირა. სიმაღლე – 22 სმ, ყელის დმ – 7 სმ, მუცლის დმ – 18,5 სმ, ძირის დმ – 9,5 სმ.

8. ჯამი (ტაბ. CII₃, CLXXIX₆, CXCII₁₈), მსხვილმარცვლოვანი თიხის, მოვარდისფროდ გამომწვარი ლაქებით, პირგადაშლილი, პროფილირებულკალთიანი, ბრტყელიძირა. სიმაღლე – 6,1 სმ, პირის დმ – 16 სმ, მუცლის დმ – 15,8 სმ, ძირის დმ – 11 სმ.

⁴ ნივთის საინვენტარო ნომერი ყველასათვის ერთია, რიგითი ნომერი კი მოცემული კატალოგის რიგით ნომერს ემთხვევა, ამიტომ საინვენტარო ნომერს ქვემოთ აღარ მოვიტანთ.

9. ხელშუბისპირი (ტაბ. CII_2 , $CXCV_2$), რკინის, ძლიერ დაჟანგული. სიგრძე – 8,3 სმ, მასრის დმ – 2,5 სმ.

10. მშვილდსაკინძი (ტაბ. CII_6 , $CCIV_{12}$), ბრინჯაოს, წიწვისებური ორნამენტით შემკული.

11. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CII_4 , $CCII_4$), ვერცხლის, განივკვეთში რომბული, გახსნილი, თავები დაბრტყელებული და გახვრეტილია. დმ – 2,5 სმ.

12. მძივები (ტაბ. CII_5 , $CCIII_{12}$), 2 ც. სარდიონის; 3 ც. ლურჯი მინის, ბიკონუსური; 3 ც. მოთეთრო მინის, ბიკონუსური; 2 ც. პასტის, მრგვალ-ბრტყელი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 5

ქვის სამარხია (ტაბ. LXXV_1). ნაგებია ბაზალტისა და რიყის ქვებით. კედლებს სიმყარისათვის, ზოგან რიყის ქვები აქვს შემოწყობილი. გადახურულია ბრტყელი ბაზალტის ქვით. სამარხი ($1,3 \times 0,8 \times 0,5$ მ) დამხრობილია N-S ხაზზე. ცუდად შემონახული ძვლების მიხედვით, მიცვალებული დაკრძალული იყო მარცხენა გვერდზე, მოკრუნჩხული, თავით ჩრდილო-აღმოსავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

13. ხელადა (ტაბ. $CIII_1$, $CLXV_4$, $CLXXXIII_3$), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, სამტუჩა, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 21 სმ, ყელის დმ – 7 სმ, მუცლის დმ – 17,5 სმ, ძირის დმ – 10,5 სმ.

14. სამაჯური (ტაბ. $CIII_2$), რკინის, ზურგშეზნექილი, დაჟანგული, ნაკლული.

15. ღერო (ტაბ. $CIII_3$), რკინის, ძლიერ დაჟანგული, ნაკლული, ერთ ბოლოზე ეტყობა ქსოვილის ანაბეჭდი. შესაძლოა საკინძის ნაწილი იყოს.

16. საკინძი (ტაბ. $CIII_4$, CCI_{14}), ბრინჯაოს, ღერო მრგვალია, თავი დაკუთხული და ჰორიზონტალური ნაჭდევებით შემკული, ყელი დაბრტყელებულია და გახვრეტილი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 6

ქვაყუთია. ნაგებია ბაზალტის ფილაქვებით, დარჩენილი ნაპრალები შევსებულია რიყის ქვებით. აღმოსავლეთი და დასავლეთი კედლები ორ-ორი ქვისაგანაა შედგენილი, სამხრეთი კედელი – ერთი ქვისგან, ჩრდილოეთი კედელი დაზიანებულია – შემორ-

ჩენილია ბაზალტის ბრტყელი ფილაქვის ფრაგმენტი. სამარხი გადახურულია ერთი ქვით (1,12×0,95 მ). სამარხში (1,0×0,45×0,4 მ) მიცვალებული დაკრძალულია მოკრუნჩხული, მარჯვენა გვერდზე, თავით სამხრეთით. მიცვალებულის ფეხებთან აღმოჩნდა:

17. ხელადა (ტაბ. CIII₅, CLXXXIX₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შავი ლაქებით, ნაკლული, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. ამოღარული ორნამენტით შემკული. სიმაღლე – 18 სმ, მუცლის დმ – 19 სმ, ძირის დმ – 11,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 7

სამარხი (პირობითად) წარმოადგენს ბაზალტისა და რიყის ქვების ოვალურ ყრილს (0,9×0,7 მ), რომლის ქვეშ არაფერი აღმოჩენილა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 8

ქვაყუთია. წარმოადგენს ფილაქვებით შედგენილ პატარა სამარხს. დამხრობილია O – W ხაზზე. მიცვალებულის ჩონჩხი სამარხში არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

18. ხელადა (ტაბ. CIV₁; CLVI₂; CLXXXV₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, ფართოპირიანი, დაბალყელიანი, მომრგვალებულტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 16 სმ, ყელის დმ – 8 სმ, მუცლის დმ – 13,8 სმ, ძირის დმ – 7 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 9

ორმოსამარხია (ტაბ. LXXIV_{1,2}). ქვაყრილი შედგება ბაზალტისა და რიყის მოზრდილი ქვებისაგან. სამარხი დამხრობილია O – W ხაზზე. სამარხი ორმოს კონტურის დაჭერა ვერ მოხერხდა. სამარხში ესვენა ერთი მიცვალებული თავით სამხრეთ-დასავლეთისაკენ. სამარხში აღმოჩნდა:

19. თიხის ჭურჭლის (ქოთნის?) ფრაგმენტები, რუხი.

20. კოჭობი (ტაბ. CIV₂; CLXI₁; CXCIV₁₇), თიხის, რუხი, მოვარდისფროდ გამომწვარი ლაქებით, ხელით ნაძერწი. სიმაღლე – 7,5 სმ, პირის დმ – 5 სმ, მუცლის დმ – 8 სმ, ძირის დმ – 4,2 სმ.

21. ფიალა (ტაბ. CIV₃; CLXXIX₂; CXCII₁₆) მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, პროფილირებული, ბრტყელძირა.

22. მძივი (ტაბ. CIV₄), თეთრი მინის, ბიკონუსური. დმ – 0,6 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 10

ქვაყუთია. ნაგებია ოთხი ვერტიკალურად დაყენებული ბაზალტის ქვით. გადახურულია ასეთივე ფილაქვით. სამარხი (0,8×0,45×0,4 მ) დამხრობილია SW-NO ხაზზე. მიცვალებულის ჩონჩხი ცუდადაა შემონახული. სამარხში აღმოჩნდა:

23. ხელადა (ტაბ. CIV₅, CLXIX₁, CXC₂), ჩაიდნისებრი, მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, პირგადაშლილი, მომრგვალებულ-მუცლიანი, ბრტყელძირა. განივკვეთში ოვალური ყური მიძერწილია პირსა და მხარზე, ყურის მოპირდაპირედ მუცელზე დაძერწილია მრგვალი მილი. სიმაღლე – 18,2, მილის – 6, პირის დმ – 10,5 მუცლის – 15, ძირის – 8 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 11

ქვაყუთია (ტაბ. LXXV₂). აგებულია ბაზალტის ფილაქვებით, გადახურულია ბაზალტისვე ქვით (1,4×1,0 მ). სამარხი (0,9×0,5×0,35 მ) დამხრობილია NW-SO ხაზზე. მიცვალებული დაუკრძალავთ ძლიერ ხელ-ფეხ მოკეცილი, მარცხენა გვერდზე, თავით ჩრდილოეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

24. ქოთანის (ტაბ. CV₃, CLXXV₂, CXCIII₁₁), შავად გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 15 სმ, პირის დმ – 11,7 სმ, მუცლის დმ – 16 სმ, ძირის დმ – 9,5 სმ.

25. კოჭობი (ტაბ. CV₂, CLXXII₁₅, CXCIV₉), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი. პირგადაშლილი, მომრგვალებულ-მუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 7,7 სმ, პირის დმ – 9,5 სმ, მუცლის დმ – 11 სმ, ძირის დმ – 5,7 სმ.

26. მძივები (ტაბ. CV₁, CCIII₇), მინის, 7 ც. ცისფერი, სფერული, 2 ც. შავი, შვინდის კურკის ფორმის. 4 ც. სარდიონის, მრგვალბრტყელი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 12

ქვაყუთია. აგებულია ბაზალტის ფილაქვებით. გადახურულია ბაზალტისავე ქვის ფილით (1,05×1,05 მ). სამარხი (1,05×0,68×0,5 მ) დამხრობილია NO-SW ხაზზე. სამარხში დაკრძალული იყო ორი მიცვალებული. ერთი მათგანი დასვენებულია მარცხენა გვერდზე, ძლიერ ხელ-ფეხმოკეცილი. მეორე მიცვალებულის დაკრძალვის პოზის დადგენა არ მოხერხდა. სამარხში აღმოჩნდა:

27. ჯამი (ტაბ. CVI₃, CLXXVII₁, CXCII₇), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირმოყრილი, მომრგვალებული კალთით, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 6 სმ, პირის დმ – 11 სმ, მუცლის დმ – 17,5 სმ, ძირის დმ – 11,5 სმ.

28. კოჭობი (ტაბ. CVI₆, CLXXI₃, CXCIV₁₁), რუხად გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 11 სმ, პირის დმ – 5,5 სმ, მუცლის დმ – 12 სმ, ძირის დმ – 7 სმ.

29. ზარაკი (ტაბ. CVI₁, CCIV₅), ბრინჯაოს, რკინის ენით, ცილინდრული, გვერდშეჭრილი, წიწვისებური ორნამენტით შემკული. სიმაღლე – 5,2 სმ, ყუნწთან დმ – 1,7 სმ, ძირთან დმ – 2,3 სმ.

30. დანა (ტაბ. CVI₄, CXCVII₁), რკინის, მოხრილი, ერთი სატარე მანჭვლით. ტარზე ხის ნაშთია შემორჩენილი. სიგრძე – 17,2 სმ.

31. სამაჯური (ტაბ. CVI₂), რკინის, ძლიერ დაჟანგული და დაშლილი.

32. თიხის ჭურჭლის ფრაგმენტი (ტაბ. CVI₅), რუხად გამომწვარი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 13

ქვაყუთია (ტაბ. LXXVI_{1,2}). თავისი ზომებით იგი ერთ-ერთი ყველაზე დიდი სამარხია (1,25×0,8×0,55 მ). მისი ჩრდილო-აღმოსავლეთი კედელი ერთი დიდი ბაზალტის ფილაქვითაა შედგენილი, ჩრდილო-დასავლეთი – 2 ქვისაგან, სამხრეთ-დასავლეთი – დიდი ლოდისაგან, რომელიც დასავლეთ ნაწილში ქვებითაა შევსებული და ზემოდან ბრტყელი ქვა ადევს, სამხრეთ-აღმოსავლეთი კედელი – დიდი ზომის ბაზალტის ფილაქვით (სისქე – 24 სმ). სამარხი გადახურულია ბაზალტის ორი ფილით

(1,65×0,85 მ). მიცვალებულის ჩონჩხი არეულია. სამარხში აღმოჩნდა:

33. ხელადა (ტაბ. CVII₂, CLXI₁, CLXXXI₄), მოზარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 20 სმ, მუცლის დმ - 17 სმ, ძირის დმ - 10,5 სმ.

34. კოჭობი (ტაბ. CVII₁, CLXXIII₃, CXCIV₁), მოშავო-მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, ვარდისფერი ლაქებით. სიმაღლე - 6 სმ, პირის დმ - 4 სმ, მუცლის - 6 სმ, ძირის დმ - 4 სმ.

35. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CVII₈, CCII₃), ვერცხლის, ღერო განივკვეთში მრგვალი, თავგახსნილი, თავები დაბრტყელებული და გახვრეტილია. დმ - 1,6 სმ.

36. ხელშუბისპირი (ტაბ. CVII₃, CXCIV₅), რკინის, მასრაგახსნილი, ქედანი, მასრაზე ორი სატარე ნახვრეტით. სიგრძე - 17,3 სმ.

37. სამაჯური (ტაბ. CVII₄, CC₄), რკინის, ღერო განივკვეთში მრგვალი, დაჟანგული, ნაკლული. დმ - 5 სმ.

38. დანა (ტაბ. CVII₆), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული. ტარზე შემორჩენილია რკინის ორი მანჭვალი.

39. მილაკი (ტაბ. CVII₅), ბრინჯაოს, თხელფურცლოვანი, გახსნილი. დმ - 0,3×0,6 სმ.

40. მძივები (ტაბ. CVII₇), თეთრი პასტის, ლურჯი წერტილებით ინკრუსტირებული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 14

ქვაყუთია. შედგენილია ბაზალტის ოთხი ფილით. გადახურულია ასეთივე ქვით (0,95×0,66 მ). სამარხი (0,8×0,6×0,4 მ). დამზრობილია NO-SW ხაზზე. მიცვალებულის ჩონჩხი ცუდადაა შემორჩენილი. სამარხში აღმოჩნდა:

41. ქოთანის (ტაბ. CVIII₄, CLXXIV₅, CXCIII₁₂), მოშავო-მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 14 სმ, პირის დმ - 13 სმ, მუცლის დმ - 18,5 სმ, ძირის დმ - 11 სმ.

42. სასაფეთქლე რგოლები (ტაბ. CVIII₃, CCII₁₃), 2 ც., ვერცხლის, ოთხკუთხაგანიკვეთიანი, ღეროთი, თავგახსნილი. დმ - 1,6 სმ.

43. გაურკვეველი ფორმის ნივთები (ტაბ. CVIII₂), რკინის, 4 ც.

44. ხელშუბისპირი (ტაბ. CVIII₁, CXCIV₇), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 15

ქვაყუთია (ტაბ. LXXVII₁). ნაგებია და გადახურულია ბაზალტის ქვებით. სამარხი (0,86×0,6×0,4 მ) დამხრობილია N-S ხაზზე. სახურავის კუთხეზე და უშუალოდ სახურავის ქვეშ აღმოჩნდა ცხოველის ძვლები. მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

45. ხელადა (ტაბ. CIX₅, CLVII₄, CLXXXI₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მაღალყელიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 23 სმ, მუცლის დმ - 17 სმ, ძირის დმ - 8 სმ.

46. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CIX₂, CCII₁₇), ვერცხლის, ღერო განივკვეთში მრგვალი, თავგახსნილი, თავები წამახვილებულია. დმ - 2 სმ.

47. შუბისპირი (ტაბ. CIX₄, CXCVI₂), რკინის, ნაკლული, ქედანი. მასრაში ხის ნაშთია შემორჩენილი. სიგრძე - 29 სმ.

48. დანა (ტაბ. CIX₃, CXCVII₈), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული. შემორჩენილი სიგრძე - 9,3 სმ.

49. ცული (ტაბ. CIX₆, CCIV₁₁), რკინის. სიგრძე - 10 სმ

50. სამაჯური (ტაბ. CIX₁, CXCIX₃), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული. დმ - 9,3 სმ

ს ა მ ა რ ხ ი № 16

ქვაყრილიანი ორმოსამარხია (ტაბ. LXXVII₂). დამხრობილია NO-SW ხაზზე. სამარხი კამერა ოვალური მოყვანილობისაა (1,7×0,9×1,0 მ). მიცვალებული დაუკრძალავთ კიდურებმოხრილი, მარჯვენა გვერდზე, თავით სამხრეთ-აღმოსავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

51. ქოთანის (ტაბ. CX₃, CLXXII₄, CXCIV₁₆), მოშავო-მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, მოვარდისფრო ლაქებით. პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 15 სმ, პირის დმ - 12,3 სმ, მუცლის დმ - 17 სმ, ძირის დმ - 10,5 სმ.

52. ტოლჩა (ტაბ. CX₂, CLXX₁, CXCI₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითელი საღებავით შეღებილი, პირსწორი, ბიკონუსტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 11 სმ, პირის დმ - 9,5 სმ, ძირის დმ - 5,7 სმ.

53. ჯამი (ტაბ. CX₁, CLXXVI₁, CXCII₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირმოყრილი ბრტყელძირა. სიმაღლე - 3,4 სმ, პირის დმ - 11 სმ, ძირის დმ - 5 სმ.

54. შუბისპირი (ტაბ. CX₅, CXCVI₃), რკინის, მასრაგახსნილი, ქედიანი. სიგრძე - 45 სმ, მასრის სიგრძე - 12,5 სმ, მასრის დმ - 2 სმ.

55. დანა (ტაბ. CX₄, CXCVII₅), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული, რკინის ორი მანჭვალით. შემორჩენილი სიგრძე - 15 სმ.

56. ბეჭელი (ტაბ. CX₆, CCII₈), ბრინჯაოს, ღერო განივკვეთში მრგვალი, თავგახსნილი. დმ - 2,1 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 17

ქვაყუთია. აგებულია ბაზალტის ფილაქვებით და გეგმაში კვადრატული მოყვანილობა აქვს (0,5×0,5×0,45 მ). დამხრობილია N-S ხაზზე. მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. დასავლეთის კედლის ძირში აღმოჩნდა მოწითალო კერამიკის უსახო ფრაგმენტები.

ს ა მ ა რ ხ ი № 18

ქვაყუთია (ტაბ. LXXVIII). აგებულია ბაზალტისა და რიყის ქვებით. გადახურულია ბაზალტის ორი ფილით. სამარხი (0,8×0,4×0,4 მ) დამხრობილია NO-SW ხაზზე. მიცვალებულის ჩონჩხი ფრაგმენტულადაა შემორჩენილი. სამარხში აღმოჩნდა:

57. ხელადა (ტაბ. CXI₁, CLXI₄, CLXXXIX₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითელი საღებავით შეღებილი, ნისკარტიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 17,5 სმ, მუცლის დმ - 14,5 სმ, ძირის დმ - 9,5 სმ.

58. სამაჯური (ტაბ. CXL₄, CC_{13,14}), 2 ც., რკინის, ღერო განივკვეთში მრგვალი, თავგახსნილი. ერთის თავი ბურთულებით მთავრდება, მეორის - წაწვეტებულია. ბურთულიანის დმ - 5,5 სმ, მეორის - 6 სმ.

59. საკინძი (ტაბ. CXI₆), რკინის, დაჟანგული, დამტკრეული, ნაკლული, თავბურთულიანი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 19

ორმოსამარხია. გადახურული ყოფილა ბაზალტის სამი ფილით. ოვალური მოყვანილობის სამარხი კამერა (1,1×0,8×0,7 მ) დამხრობილია SW-NO ხაზზე. მიცვალებულის ჩონჩხი ცუდადაა შემონახული – შესაძლოა იგი დაკრძალული იყო ხელ-ფეხმოკეცილი, მარცხენა გვერდზე, თავით ჩრდილოეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

60. ხელადა (ტაბ. CXI₃, CLXIV₁, CLXXXIII₆), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, ყელმაღალი, მომრგვალებულ-მუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 19,5 სმ, მუცლის დმ – 16,5 სმ, ძირის დმ – 8,5 სმ.

61. კოჭობი (ტაბ. CXI₂, CLXXIII₄, CXCIV₈), მოშოვო-მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, ამოკაწრული ორნამენტით შემკული. სიმაღლე – 8 სმ, პირის დმ – 6,2 სმ, მუცლის დმ – 9 სმ, ძირის დმ – 5,5 სმ.

62. სამაჯური (ტაბ. CXI₅), რკინის, ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 20

ქვაყრილიანი ორმოსამარხია. სამარხი კამერის კონტური ვერ დადგინდა. მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

63. ქოთანის (ტაბ. CXII₁, CLXXII₃, CXCIV₁₃), მოშავო-მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, სიმაღლე – 11,5 სმ, პირის დმ – 9,5 სმ, მუცლის დმ – 13,5 სმ, ძირის დმ – 7 სმ.

64. ზარაკი (ტაბ. CXII₄, CCIV₆), ბრინჯაოს, რკინის ენით, ცილინდრული, გვერდშეჭრილი, წიწვისებური ორნამენტით შემკული. სიმაღლე – 3,8 სმ, დმ – 2 სმ.

65. სამაჯური (ტაბ. CXII₅, CXCVIII₈), ბრინჯაოს, თავგახსნილი, ცხოველსახეებით შემკული. დმ – 4 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 21

ორმოსამარხია (ტაბ. LXXVIII₂). გადახურული იყო ბაზალტის ბრტყელი ქვით (0,9×0,7 მ). ორმოს კონტურის დადგენა ვერ მოხერხდა. მიცვალებული დაუკრძალავთ ძლიერ ხელფეხმოკეცილი, მარცხენა გვერდზე, თავით სამხრეთ-დასავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

66. ხელადა (ტაბ. CXII₃; CLXIV₂; CLXXXVI₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხისა, წითელი საღებავით შეღებილი, ნისკარტიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 17,5 სმ, მუცლის დმ - 15,5 სმ, ძირის დმ - 11,5 სმ.

67. კოჭობი (ტაბ. CXII₂, CLXXIII₆, CXCIV₆), მოშავო-მონაცრისფრო თიხის. სიმაღლე - 7 სმ, პირის დმ - 5,2 სმ, მუცლის დმ - 8,5 სმ, ძირის დმ - 5,4 სმ.

68. სამაჯური (ტაბ. CXII₇, CXCVIII₉), ბრინჯაოს, თავგახსნილი, თავები ცხოველსახეებით შემკული. დმ - 6 სმ.

69. ბეჭედი (ტაბ. CXII₆, CCII₁₉), ბრინჯაოს, ღერო განიკვეთში მრგვალი, ნაკლული.

70. ღერო რკინისა, დაჟანგული, ფრაგმენტული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 22

ქვაყრილიანი ორმოსამარხია, ძლიერ დაზიანებული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 23

ქვაყუთია (ტაბ. LXXIX₂; XCV_{1,2}). სამარხის კედლები შედგენილია ბაზალტის თითო მასიური ფილით, ჩრდილოეთის კედელი კი ორი ფილით. გადახურულია ბაზალტის 2 ფილით. სამარხი დამხრობილია O-W ხაზზე. მიცვალებულის ძვლები არეულია. სამარხში აღმოჩნდა:

71. დოქი (ტაბ. CXIII₂; CLXIX₂; CXC₃), ჩაიდნისებური, მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, მომრგვალებულ-მუცლიანი, ბრტყელძირა. განიკვეთში მრგვალი ყური მიერთებულია პირსა და მხარზე, პირთან ერთი კოპი აქვს დაძერწილი, ყურის მოპირდაპირედ, მხარზე აღმართულია განიკვეთში მრგვალი მილი. სიმაღლე - 24,5 სმ, პირის დმ - 11 სმ, მუცლის დმ - 19,5 სმ, ძირის დმ - 9,5 სმ; მილის სიმაღლე - 5 სმ, დმ - 2 სმ.

72. დანა (ტაბ. CXIII₃; CXCVII₂), რკინის, მოხრილი, ლაჟანგული. სიგრძე – 12 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 24

ქვყრილიანი ორმოსამარხია. დაზიანებულია. სამარხი კამერის კონტურის დადგენა ვერ მოხერხდა. სამარხში მიცვალებულის ძვლებიდან მხოლოდ თავისქალაა შემორჩენილი. სამარხში აღმოჩნდა:

73. ხელადა (ტაბ. CXIII₁; CLX₃; CLXXXIX₈), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მრგვალპირიანი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. ნაკლული. შემორჩენილი სიმაღლე – 20 სმ, პირის დმ – 6,5 სმ, მუცლის დმ – 14 სმ, ძირის დმ – 7 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 25

ორმოსამარხია. გეგმაში ოვალური მოყვანილობის ორმო (0,9×0,8×0,4 მ), რომელიც დამხრობილია NO-SW ღერძზე, გადახურულია ქვყრილით (0,8×0,8 მ). ცუდად შემონახული ჩონჩხის მიხედვით, მიცვალებული თითქოს მარჯვენა გვერდზე უნდა ყოფილიყო დაკრძალული, ძლიერ მოხრილი, თავის ქალა კი დევს მარცხენა მხარეს. სამარხი უინვენტარია.

ს ა მ ა რ ხ ი № 26

ქვყუთია (ტაბ. XCV₃). სამარხის კედლები შეკრულია ბაზალტის თითო ფილაქვით (0,9×0,5×0,4 მ) დამხრობილია SO-NW ღერძზე. გადახურულია ბაზალტის დიდი ფილაქვით (1,2×0,9; ქვის სისქე – 20 სმ). სამარხის სამ კედელს, გარდა სამხრეთ-დასავლეთი კედლისა, გარედან სიმყარის მისაცემად შემოწყობილი ჰქონდა ბაზალტის მოზრდილი ქვები. ცუდად შემონახული ჩონჩხის ძვლების მიხედვით მიცვალებული დაკრძალული უნდა ყოფილიყო ძლიერ ხელ-ფეხ მოკეცილი, მარცხენა გვერდზე, თავით ჩრდილო-დასავლეთისაკენ. სამარხში აღმოჩნდა:

74. ხელადა (ტაბ. CXIV₁; CLXI₂; CLXXXV₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილია მუქი წითელი საღებავით,

ნისკარტიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 20 სმ, მუცლის დმ - 17 სმ, ძირის დმ - 9,5 სმ.

75. ჯამი (ტაბ. CXIV₂; CLXXIX₅; CXCII₈), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მუქი წითელი საღებავით შეღებილი, პირგადაშლილი, პროფილირებულკალთიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 5,5 სმ, პირის დმ - 14,5 სმ, მუცლის დმ - 14,5 სმ, ძირის დმ - 8,3 სმ.

76. შუბისპირი (ტაბ. CXIV₃; CXCVI₁), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული, ქედიანი. შემორჩენილი სიგრძე - 16,5 სმ.

77. დანა (ტაბ. CXIV₄; CXCVII₉), რკინის, მოხრილი, დაჟანგული, ნაკლული, ტარზე რკინის მანჭვალით. შემორჩენილი სიგრძე - 20 სმ.

78. სამაჯური (ტაბ. CXIV₅; CXCVIII₃), ბრინჯაოს, ზურგდაკეჭნილი, თავგახსნილი, ერთი თავი მოტეხილია, მეორე - შემკულია ცხოველის სახით. დმ - 5,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 27

ქვაყუთია. სამარხი ნაგებია ბაზალტის ფილაქვებით, ნაპრალები შევსებულია რიყის ქვებით. აღმოსავლეთი და დასავლეთი კედლები ბაზალტის თითო ფილით არის შედგენილი, სამხრეთი და ჩრდილო კედლები კი ორ-ორი ქვით. სამარხი (0,6x0,3x0,3 მ) საკმაოდ კარგადაა ნაგები. დამხრობილია O-W ღერძზე, გადახურულია ერთი ბაზალტის და ორი რიყის ქვით (0,95x0,65). ჩონჩხის თითქმის არავითარი ნაშთი არ შემორჩა, გარდა ერთი სარძევე კბილისა, რომლის მიხედვით ბავშვი უნდა ყოფილიყო დაკრძალული. სამარხში აღმოჩნდა:

79. ხელადა (ტაბ. CXV₁; CLIX₄; CLXXXVI₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითლად შეღებილი, ნისკარტიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 18 სმ, მუცლის დმ - 15,2 სმ, ძირის დმ - 9,5 სმ.

80. ჯამი (ტაბ. CXV₂; CLXXVII₃; CXCII₉), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნაცრისფერი ლაქებით, პირმოყრილი, კალთამომრგვალებული, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 6,6 სმ, პირის დმ - 20 სმ, ძირის დმ - 10 სმ.

81. სამაჯური (ტაბ. CXV₅; CXC VIII₇), ბრინჯაოს, დეფორმირებული, ღერო განიკვეთში ნახევარსფერული, თავგახსნილი, თავები ცხოველსახეებით შემკული. დმ - 5,5 სმ.

82. საყურე (ტაბ. CXV₃; CCIV₂), ბრინჯაოს, დაზიანებული, მთლიანადსხმული, ცრემლისებრი საკიდით. სიგრძე - 3,5 სმ.

83. მძივები (ტაბ. CXV₄; CCIII₁₀), 8 ც. სარდიონის, მრგვალ-ბრტყელი, 8 ც. მინისებრი პასტის იოტი, 10 ც. შავი პასტის მრგვალ-ბრტყელი მძივი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 28

ორმოსამარხია. იგი წარმოადგენს გეგმაში ოვალური მოყვანილობის ორმოს (1,1×0,8×0,4 მ), რომელიც გადახურული იყო ბაზალტისა და რიყის მოზრდილი ქვებით (1,2×0,7 მ). დამხრობილია NO-SW ღერძზე. ცუდად შემორჩენილი ჩონჩხის მიხედვით მიცვალებული დაკრძალული უნდა ყოფილიყო ძლიერ მოხრილი. თავის ქალა გადაგორებული ჩანს. სამარხში აღმოჩნდა:

84. ქოთანის (ტაბ. CXVI₁; CLXXII₁; CXCIV₁₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითელი საღებავით შეღებილი. პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 18 სმ, პირის დმ - 12 სმ, მუცლის დმ - 18,5 სმ, ძირის დმ - 10 სმ.

85. სამაჯური (ტაბ. CXVI₃; CXC VIII₂), ბრინჯაოსი, ზურგდაკეჭნილი, თავგახსნილი, თავები შემკულია ცხოველსახეებით. დმ - 5,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 29

ორმოსამარხია. იგი წარმოადგენს გეგმაში მომრგვალებულ ორმოს. (0,8×0,8×0,35 მ), გადახურულს ოთხკუთხა ბაზალტის ფილაქვით (1,0×0,7 მ). დამხრობილია NW-SO ღერძზე. მიცვალებულის ჩონჩხი ფრაგმენტულად შემოინახა და ჩნდება ორმოს ძირის მთელ ფართობზე. სამარხში აღმოჩნდა:

86. ქოთანის (ტაბ. CXVI₄; CLXXIV₁; CXCIII₇), რუხად გამომწვარი თიხის, შავი ლაქებით. სიმაღლე - 12,5 სმ, პირის დმ - 11 სმ, მუცლის დმ - 14,5 სმ, ძირის დმ - 7,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 30

ორმოსამარხია. ორმო, რომლის კონტურების დადგენა ვერ მოხერხდა, გადახურული იყო გეგმაში ოვალური ფორმის ბაზალტის ფილაქვით. მას ჩრდილოეთ მხარეს, ზემოდან ედო მეორე კვა. სახურავის ფართობი $1,2 \times 0,8$ მ შეადგენს; იგი წაგრძელებული იყო S-N ღერძზე. სამარხში ჩონჩხის არავითარი ნაშთი არ დასტურებულა. სამარხში აღმოჩნდა:

87. ხელადა (ტაბ. CXVI₂; CLXIX₃; CXC₁), ჩაიდნისებრი, მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითელი საღებავით შეღებილი, ნაკლული, განივკვეთში მრგვალი ყური მიერთებულია პირსა და მხარზე, პირთან მიერთების ადგილზე პატარა კოპი აქვს, ყურის მოპირდაპირედ აღმართულია განივკვეთში მრგვალი მილი. სიმაღლე – 21,5 სმ.

88. სამაჯური (ტაბ. CXVI₅), ბრინჯაოს, ნაკლული, ღეროს ზურგი ჩალარული ხაზითაა გაყოფილი და წიწვისებური ორნამენტით შემკული, თავგახსნილი, თავებზე ცხოველსახეებით შემკული.

89. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CXVI₆; CCII₅), ვერცხლის, ღერო განივკვეთში მრგვალია, თავგახსნილი, თავები დაბრტყელებული და გახვრეტილია. დმ – 2,3 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 31

ორმოსამარხია. ძლიერ დაზიანებული. მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

90. ხელადა (ტაბ. CXVII₆; CLVIII₄; CLXXXIX₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნაკლული. შემორჩენილი სიმაღლე – 17 სმ, მუცლის დმ – 17,5 სმ, ძირის დმ – 10,5 სმ.

91. სამაჯური (ტაბ. CXVII₁; CXCVIII₁), ბრინჯაოს, ღერო განივკვეთში ოვალური, თავგახსნილია, ერთი თავი მოტეხილია, მეორე შემკულია ცხოველის თავის სტილიზებული გამოსახულებით. დმ – 4 სმ.

92. რგოლი (ტაბ. CXVII₂; CCII₁₅), ბრინჯაოს, ღერო განივკვეთში მრგვალი, შეკრული. დმ – 1,8 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 32

ქვაყუთია. იგი შეკრულია ბაზალტის 4 ფილაქვით (1,0×0,5×0,4 მ) და გადახურულია ბაზალტის 1 ფილაქვით (1,65×1,0). აღსანიშნავია, რომ სამარხის სახურავზე ადამიანის წვივის ძვლები და თიხის 2 ჭურჭელი აღმოჩნდა. ძნელი სათქმელია, ამ სამარხის სახურავი შემთხვევით გამოუყენებიათ მოგვიანო სამარხის იატაკად, თუ ეს ძირითად სამარხთან დაკავშირებული რაღაც რიტუალის ნაშთია. საკუთრივ სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხი ფრაგმენტულად შემონახა, რომელთა მიხედვით მიცვალებული ძლიერ მოკუნტულად, ჩვენთვის გაურკვეველ პოზაში უნდა ყოფილიყო დაკრძალული. მონაპოვარი მასალის მიხედვით რაიმე აშკარა ქრონოლოგიური სხვაობა არ შეინიშნება სამარხში და სამარხის თავზე დაკრძალულ მიცვალებულთა შორის. სამარხში აღმოჩნდა:

93. დოქი (ტაბ. CXVII₄; CLXXXIX₁₀), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ფრაგმენტული. მიუხედავად იმისა, რომ არ აღდგა, შეიძლება ითქვას, რომ სამაროვანზე მოპოვებულ დოქებს შორის ყველაზე დიდია.

94. ქოთანის (ტაბ. CXVII₇; CLXXV₄; CXCIII₃), შავად გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, მუცელმომრგვალებული, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 9,5 სმ, პირის დმ – 9 სმ, მუცლის დმ – 10 სმ, ძირის დმ – 5 სმ.

95. ჯამი (ტაბ. CXVII₅; CXCII₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილი, ფრაგმენტული.

96. სამაჯური (ტაბ. CXVII₃; CXCVIII₁₁), ბრინჯაოს, ღერო განივკვეთში მრგვალი, ზურგშეზნეპილი, თავგახსნილი, თავები ბურთულებით შემკული. დმ – 6,3 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 33

ძლიერაა დაზიანებული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 34

ორმოსამარხია. იგი წარმოადგენს გეგმაში ოვალური მოყვანილობის ორმოს (1,3×1,0×0,6 მ), დამხრობილია O-W ხაზზე. გადახურული იყო მოზრდილი ფილაქვით, რომელსაც ჩრდილოეთიდან

და სამხრეთიდან შემოწყობილი ჰქონდა მომცრო ქვები. (1,4×1,1 მ). სამარხში დაკრძალული მიცვალებული წევს მარჯვენა გვერდზე, ხელფეხმოკეცილი, თავით ჩრდილო-დასავლეთისაკენ. სამარხში აღმოჩნდა:

97. ხელადა (ტაბ. CXVIII₄; CLXV₃; CLXXXIV₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითელი საღებავით შეღებილი, ნისკარტიანი, მომრგვალებულტანიანი, ბრტყელძირა. ყურის პირთან მიერთების ადგილზე ორი პარალელური ხაზია ამოკაწრული. სიმაღლე – 21 სმ, მუცლის დმ – 18 სმ, ძირის დმ – 8,5 სმ.

98. შუბისპირი (ტაბ. CXVIII₅; CXCVI₅), რკინის, მასრაგახსნილი, ქელიანი, დაჟანგული, ნაკლული. საერთო სიგრძე – 48,5 სმ. აღებისას დაიმტვრა. შემორჩენილი სიგრძე – 27 სმ.

99. დანა (ტაბ. CXVIII₃), რკინის, დაჟანგული, ფრაგმენტული.

100. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CXVIII₂; CCII₁₁), ვერცხლის, ღერო განიკვეთში მრგვალი, თავგახსნილი. დმ – 2,3 სმ.

101. სამაჯური (ტაბ. CXVIII₁; CXCVIII₆), ბრინჯაოს, ზურგდაკეჭნილი, თავგახსნილი, ცხოველსახეებით შემკული. დმ – 5,3 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 35

ქვაყუთია. იგი გაძარცვული და დაზიანებულია. აქ აღმოჩნდა ადამიანის თითის ფალანგა, რომელზედაც ბრინჯაოს პატიხა იყო შემორჩენილი. სამარხი ბაზალტის ფილაქვებით იყო შეკრული. შემორჩა აღმოსავლეთი კედელი, სამხრეთ-დასავლეთი და ჩრდილო-დასავლეთი კუთხეები. მისი სავარაუდო ზომაა 0,8×0,7×0,5 მ. დამხრობილია O-W ღერძზე.

ს ა მ ა რ ხ ი № 36

ორმოსამარხია. იგი წარმოადგენს გეგმაში კუთხეებმომრგვალებული ოთხკუთხედის მოყვანილობის ორმოს (1,15×0,8×0,6 მ). დამხრობილია N-S ხაზზე. გადახურული იყო მოზრდილი ბაზალტის ფილაქვით (1,2×0,9 მ). სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხის კვალი არ ჩანს. სამარხში აღმოჩნდა:

102. ხელადა (ტაბ. CXIX₉; CLVI₁; CLXXXIV₃), რუხად გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მომრგვალებულტანიანი, ბრტყელძირა, ნაკლული.

103. კოჭობი მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითელი საღებავით შეღებილი, ძლიერ ფრაგმენტული.

104. საკინძები (ტაბ. CXIX_{1,2}; CCL_{2,3}), 2 ც., ბრინჯაოს, ღერო განივკვეთში მრგვალი, ყელთან დაბრტყელებული და გახვრეტილი, ყელი ბრტყელი, წიწვისებური ორნამენტით შემკული, თავი ოთხკუთხა, ჯვრისებური ორნამენტით შემკული. სიგრძე - 10 სმ.

105. სამაჯური (ტაბ. CXIX₃; CXCVIII_{1,2}), ბრინჯაოს, ფრაგმენტული, ნაკლული; ღერო დაკეჭნილი, თავგახსნილი, თავი ცხოველის სახით შემკული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 37

სამარხს პირობითად ვუწოდებთ. ზედაპირულად იღო 1 ბაზალტის ფილაქვა და 1 რიყის მოზრდილი ქვა, რომლებსაც ირგვლივ შემოწყობილი ჰქონდა პატარა ქვები, დამხრობილი NO-SW ღერძზე და ეკავა 1,2×0,8 მ ფართობი. ქვების ქვეშ არაფერი არ აღმოჩენილა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 38

ქვაყუთია. სამარხის გრძივი გვერდები შედგენილია ბაზალტის ორ-ორი, ხოლო განივი კედლები რიყის ორ-ორი ქვისაგან (0,5×0,4×0,3 მ). გადახურული იყო ქვიშაქვის ფილით (0,9×0,7 მ). სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

106. ხელადა (ტაბ. CXIX₁₀, CLXVIII₃, CLXXXVIII₈), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მუქი წითელი საღებავით შეღებილი. პირგადაშლილი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 17,3 სმ, პირის დმ - 6,8 სმ; მუცლის დმ - 13 სმ, ძირის დმ - 7 სმ.

107. დანა (ტაბ. CXIX₇, CXCVII₃), რკინის, დაჟანგული, ფრაგმენტული, ნაკლული.

108. სამაჯური (ტაბ. CXIX₈), რკინის, ძლიერ დაზიანებული.

109. სასაფეთქლე რგოლები (ტაბ. CXIX_{5,6}, CCII₇), ბრინჯაოს, ღერო განივკვეთში მრგვალი, თავგახსნილი. დმ - 2 სმ.

110. მძივები (ტაბ. CXIX₄, CCIII₁₄), 4 ც. ლურჯი მინის თეთრი წერტილებით ინკრუსტირებული; 5 ც. მოშავო პასტის, თეთრი წრეებით შემკული, რომლებშიც მოყვითალო წერტილებია ჩასმუ-

ლი; 1 თეთრი პასტის, ყავისფერი წრეებითა და ლურჯი წერტილებით; ერთი თეთრი პასტის, იისფერი წერტილებით შემკული. უდიდესის დმ - 0,9 სმ, უმცირესის - 0,4 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 39

ქვაყუთია. სამარხი შეკრული იყო ბაზალტის სქელი ფილაქვებით (1,0×0,5×0,5 მ), დამხრობილია NO-SW ღერძზე. სახურავი მორღვეულია. ცუდად შემონახული ძვლების მიხედვით მიცვალებული დაკრძალული უნდა ყოფილიყო ძლიერ ხელფეხმოკეცილი, მარცხენა გვერდზე, თავით სამხრეთ-დასავლეთისაკენ. სამარხში აღმოჩნდა:

111. დოქი (ტაბ. CXX₁; CLXIII₃; CLXXXIII₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითელი საღებავით შეღებილი, ნისკარტიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე - 27,2 სმ, ყელის დმ - 8 სმ, მუცლის დმ - 19 სმ, ძირის დმ - 9 სმ.

112. კოჭობი (ტაბ. CXX₂; CLXXI₄; CXCIV₁₄), რუხად გამომწვარი თიხის, მოვარდისფროდ გამომწვარი ლაქებით, ნაკლული. შემორჩენილი სიმაღლე - 7,5 სმ, მუცლის დმ - 9 სმ, ძირის დმ - 5,5 სმ.

113. შუბისპირი (ტაბ. CXX₃; CXCIV₈) რკინის, მასრაგახსნილი, ქედიანი, ნაკლული. შემორჩენილი სიგრძე - 35 სმ. პირის სიგრძე - 22,5 სმ.

114. ღეროები (ტაბ. CXX₄) რკინისა, ძლიერ დაჟანგული, ფრაგმენტული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 40

ქვაყუთია (ტაბ. LXXIX₄). იგი შეკრული იყო ბაზალტის ფილაქვებით (0,9×0,6×0,45 მ), დარჩენილი ნაპრალები რიყის ქვებით შეუვსიათ. გადახურული იყო ბაზალტის 2 ფილაქვით, რომელთაც რიყის ქვებიც ჰქონდა შემოწყობილი (1,5×0,9 მ). სიგრძით SW-NO ღერძზე დამხრობილ კამერაში მიცვალებული დაკრძალული იყო ხელ-ფეხმოკეცილი, მარცხენა გვერდზე, თავით ჩრდილო-აღმოსავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

115. ხელადა (ტაბ. CXXI₃, CLXVII₂, CLXXXIV₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითელი საღებავით

შეღებილი, ნისკარტიანი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 23,5 სმ, მუცლის დმ – 19 სმ, ძირის დმ – 10,5 სმ.

116. საკინძი (ტაბ. CXXI₄, CCI₁), ბრინჯაოს, ღერო განიკვეთში მრგვალია, ყელთან დაბრტყელებული და გახვრეტილი, ყელი ბრტყელი – წიწვისებური ორნამენტით შემკული, თავი მომრგვალებული. სიგრძე – 10,4 სმ.

117. სამაჯური (ტაბ. CXXI₁, CC₁₅) რკინის, ღერო განიკვეთში მრგვალი, თავგახსნილი, ზურგი ბურთულებით შემკული. დმ – 7 სმ.

118. მძივები (ტაბ. CXXI₂, CCIII₈), 3 ც. მოთეთრო პასტის, ლურჯად ინკრუსტირებული; 1 ც. შავი პასტის, თეთრ წრებში ჩასმული ლურჯი წერტილებით შემკული; 2 ც. სარდიონის, მანდარინისებრი; 1 ც. ვერცხლის მილაკი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 41

ქვაყუთია (ტაბ. LXXX_{1,2}; CXCVI₁). იგი შეკრულია ბაზალტის ბრტყელი ფილაქვებით (1,0×0,4×0,45 მ). დამხრობილია SW-NO ღერძზე. გადახურვა მორღვეული ჰქონდა. მიცვალებული დასვენებულია მარცხენა გვერდზე, თავით სამხრეთ-დასავლეთისაკენ, კიდურებმოხრილი: ხელის მტევნები მიტანილია სახესთან, ფეხები კი ძლიერ მოკეცილი. სამარხში აღმოჩნდა:

119. ხელადა (ტაბ. CLXVI₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თინის. შეღებილი, მრგვალძირა, მსხლისებურტანიანი. სიმაღლე – 22,5 სმ.

120. სამაჯური (ტაბ. CXXII₃; CC₉), რკინის, დაჟანგული, ფრაგმენტული, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, ზურგი ბურთულებითაა შემკული. დმ – 6 სმ.

121. მძივები (ტაბ. CXXII₂; CCIII₅), 7 ც., მოთეთრო პასტის მრგვალ-ბრტყელი; 1 ც. ვერცხლის მილაკი; 4 ც. პასტის, მათ შორის ერთი – ცისფერი, ერთი – თეთრი, ორი – მწვანე.

ს ა მ ა რ ხ ი № 42

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXI₁). გრძივი კედლები მას ბაზალტის თითო მოზრდილი ფილაქვებით აქვს შედგენილი. განივი კედლები თითქოს მორღვეულია: ზოგან რიყის მოზრდილი ლოდებია შერჩენილი. კამერა დამხრობილია NO-SW ღერძზე (0,86×0,45×0,35

მ). გადახურვა მორღვეულია. შემორჩენილი ფრაგმენტების მიხედვით მას დაახლოებით $1,1 \times 0,8$ მ ფართობი ეკავა. სამარხში დაკრძალულია ერთი მიცვალებული მარჯვენა გვერდზე, თავით სამხრეთ-დასავლეთისაკენ, ძლიერ მოკუნტული. მუხლები თითქმის თავის ქალასთან აქვს მიტანილი. სამარხში აღმოჩნდა:

122. ხელადა (ტაბ. CXXII₅; CLVIII₃; CLXXXIX₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითელი საღებავით შეღებილი, ნაკლული, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 20 სმ.

123. კოჭობი (ტაბ. CXXII₆; CLXXIII₂; CXCIV₇), რუხად გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 5,5 სმ, პირის დმ – 5,2 სმ, მუცლის დმ – 8 სმ, ძირის დმ – 4,5 სმ.

124. დანა (ტაბ. CXXII₄; CXCVII₇), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული. მოხრილი, ტარზე რკინის მანჭვალით. შემორჩენილი სიგრძე – 8,3 სმ.

125. სამაჯური (ტაბ. CXXII₁; CXCIX₆), რკინის, დამტკრეული. მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 43

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXI₂). იგი წარმოადგენს გეგმაში თითქმის კვადრატული ფორმის ქვაყუთს ($0,6 \times 0,5 \times 0,5$ მ), შეკრულს ბაზალტის ფილაქვებით. ბაზალტისა და რიყის ქვებისაგან შედგენილ სახურავს, რომელიც მორღვეული იყო, $1,1 \times 0,8$ მ ფართობი ეკავა. სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხის ნაშთი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

126. ხელადა (ტაბ. CXXIII₁; CLXVI₂; CLXXXVII₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მრგვალპირიანი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. მოხატულია წითელი საღებავით – ტანზე გამოსახულია ექვსი ტოლფერდა სამკუთხედი, რომლებიც შევსებულია ბადისებრი ორნამენტით. სიმაღლე – 17,5, პირის დმ – 6,5, მუცლის – 16, ძირის – 8 სმ.

127. ხელადა (ტაბ. CXXIV₅; CLIX₁; CLXXXII₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 19,5 სმ, ყელის დმ – 8,5 სმ, მუცლის დმ – 16 სმ, ძირის დმ – 10 სმ

ს ა მ ა რ ხ ი № 44

ქვაყუთია. წარმოადგენს ბაზალტის ფილაქვებით შეკრულ პატარა სამარხს (0,5×0,3×0,4 მ). დაზიანებულია: აკლია ჩრდილო-აღმოსავლეთი განივი კედელი და სახურავი, ხოლო გრძივი სამხრეთ-აღმოსავლეთი კედელი რამდენადმე შიგნით არის გადახრილი. სამარხი დამხრობილია SW-NO ღერძზე. მიცვალებულის არავითარი კვალი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

128. ხელადა (ტაბ. CXXIV₃; CLVIII₁; CLXXXIX₉), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილია წითელი საღებავით, ნაკლული, ტანი მსხლისებური, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 11,5 სმ, მუცლის დმ – 10 სმ, ძირის დმ – 5,8 სმ.

129. ჯამი (ტაბ. CXXIV₁; CLXXVII₅; CXCII₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირმოყრილი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 5,3 სმ, პირის დმ – 19,9 სმ, ძირის დმ – 11,5 სმ.

130. „სამარილე“ (ტაბ. CXXIV₂; CLXX₃; CXCI₇), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ფართოპირიანი, შვეულკედლებიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 3,7 სმ, პირის დმ – 3,5 სმ, მუცლის და ძირის დმ – 4,5 სმ

131. დანა (ტაბ. CXXIV₆), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული.

132. მძივები (ტაბ. CXXIV₄), 2 ც., ერთი შავი, მეორე მოყვითალო პასტის.

ს ა მ ა რ ხ ი № 45

ქვაყუთია. წარმოადგენს SW-NO ღერძზე დამხრობილ პატარა ქვაყუთს (0,65×0,45×0,35 მ). დეფორმირებულია – აკლია NO კედელი და გადახურვა, ხოლო SO კედლის ქვა S მხრით შიგნით იყო შეწეული. მიცვალებულის ჩონჩხი ძალიან ცუდად შემონახა. თავის ქალა იღო მარცხენა გვერდზე, სამარხის სამხრეთ დასავლეთ ნაწილზე. სამარხში აღმოჩნდა:

133. ხელადა (ტაბ. CXXV₈; CLVIII₂; CLX₂; CLXXXIX₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ტანის ნახევარი წითელი საღებავითაა შეღებილი, ნაკლულია, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 16,5 სმ, მუცლის დმ – 14,5 სმ, ძირის დმ – 8 სმ.

134. ქოთანის (ტაბ. CXXV₉; CLXXV₃; CXCIII₂), რუხად გამომწვარი, პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღ-

ლე - 11 სმ, პირის დმ - 10,8 სმ, მუცლის დმ - 12,5 სმ, ძირის დმ - 7 სმ.

135. დანა (ტაბ. CXXV₁₁), რკინის, მოხრილი, დაჟანგული, დამტვრეული, ტარზე რკინის ორი მანჭვლით. შემორჩენილი სიგრძე - 4 სმ.

136. ზარაკი (ტაბ. CXXV₃; CCIV₄), ბრინჯაოს, ბრინჯაოსენიანი, ცილინდრულკორპუსიანი, გვერდშეჭრილი, მაღალი ყუნწით. რელიეფური კანელურებით შემკული. სიმაღლე - 2,8 სმ, დმ - 1,4 სმ.

137. ძეწკვი (ტაბ. CXXV₅; CCI₈), ბრინჯაოს. სიგრძე - 11,5 სმ.

138. სასაფეთქლე რგოლები (ტაბ. CXXV₂), 2 ც., ბრინჯაოს, ღერო განივკვეთში მრგვალი, თავგახსნილი. დმ - 1,4 სმ.

139. სამაჯური, რკინის, ძლიერ დაზიანებული.

140. მძივები (ტაბ. CXXV₄; CCIII₉), 4 ც. მოყვითალო პასტის, მრგვალ-ბრტყელი; 3 ც. მოთეთრო პასტის სფერული; ერთი შავი პასტის, თეთრი ვერტიკალური ზოლებით შემკული; ერთი ლურჯი პასტის, თეთრი წერტილებით ინკრუსტირებული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 46

ქვაყუთია. წარმოადგენს NO-SW ღერძზე დამხრობილ ბაზალტის ფილაქვებით შეკრულ სამარხს (0,8×0,6×0,4 მ), რომელიც გადახურული იყო ბაზალტის ფილაქვით. სამარხის SW კედელი შიგნით იყო ჩაწოლილი, რასაც აურევია მიცვალებულთა ჩონჩხები; აქ ერთმანეთზე 2 მიცვალებული დაუკრძავლავთ. ქვედა მიცვალებულის თავის ქალა სამარხის O კედლის შუა ნაწილთანაა, ზედასი კი - NW კედელთან. ჩონჩხის ძვლები ერთმანეთში ისეა არეული, რომ დაკრძალვის პოზის დადგენა შეუძლებელია. სამარხში აღმოჩნდა:

141. ხელადა, მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ძლიერ დაზიანებული.

142. დანა (ტაბ. CXXV₇; CXC VII₁₁), რკინის, მოხრილი, ტარზე რკინის მანჭვლებით. დამტვრეული, ნაკლული.

143. დანა (ტაბ. CXXV₆; CXC VII₁₀), რკინის, მოხრილი, დამტვრეული.

144. სამაჯური (ტაბ. CXXV₁; CC₁₀), რკინის, მრგვალღეროიანი, ზურგი შემკულია ბურთულებით, დამტვრეული.

145. სალესი (ტაბ. CXXV₁₀; CCIV₁₃), ქვის, განივკვეთში მრგვალი, გახვრეტილი, ნაკლული. შემორჩენილი სიგრძე – 7 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 47

ქვაყუთია. წარმოადგენს NO-SW ღერძზე დამხრობილ ბაზალტის ფილაქვებით შეკრულ ქვაყუთს (0,5×0,3×0,35 მ). მიცვალებულის არავითარი კვალი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

146. ხელადა (ტაბ. CXXVI₁; CLXII₂; CLXXX₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ანგობირებული, ნისკარტიანი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 19,5 სმ, მუცლის დმ – 15,5 სმ, ძირის დმ – 9,8 სმ .

147. ხელადა (ტაბ. CXXVI₅; CLXVIII₄; CLXXXVIII₉), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მუქი წითელი საღებავით შეღებილი, პირგადაშლილი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 16 სმ, პირის დმ – 6,5 სმ, მუცლის დმ – 12,8, ძირის დმ – 7 სმ.

148. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CXXVI₄), ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი, თავები გახსნილია. დმ – 2 სმ.

149. სამაჯური (ტაბ. CXXVI₃), 2 ც., რკინის, ძლიერ დაჟანგული და დამტვრეული.

150. ღერო (ტაბ. CXXVI₂), რკინის, დამტვრეული.

151. მძივები (ტაბ. CXXVI₅, CCIII₁), 15 ც. მათ შორის 11 ცალი ცისფერი პასტის, თეთრ წრებში ლურჯი წერტილებით შემკული, მრგვალ-ბრტყელი; 4 ცალი ცისფერი პასტის.

ს ა მ ა რ ხ ი № 48

ძლიერ დაზიანებულია. უინვენტარო.

ს ა მ ა რ ხ ი № 49

ქვაყუთია. წარმოადგენს SW-NO ღერძზე დამხრობილ ბაზალტის ბრტყელი ფილაქვებით შეკრულ სამარხს (0,95×0,6×0,45 მ), რომელიც გადახურულია ბაზალტისავე ბრტყელი ფილაქვით (1,5×0,9 მ). მიცვალებულის ჩონჩხი ცუდადაა შემონახული. სამარხში აღმოჩნდა:

152. კოჭობი (ტაბ. CXXVII₆; CLXXI₆; CXCIV₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შავი ლაქებით, ნაკლული. შემორჩენილი სიმაღლე – 5,8 სმ, პირის დმ – 4,2 სმ, მუცლის დმ – 8 სმ, ძირის დმ – 5 სმ.

153. დანა (ტაბ. CXXVII₇), რკინის, დაშლილი.

154. ისრისპირი (ტაბ. CXXVII₂; CCIV₇), ბრინჯაოს, სამფრთიანი, მოკლე მასრიანი, მასრაზე დეზით. სიგრძე – 3,3 სმ.

155. სამაჯური (ტაბ. CXXVII₃; CXCIX_{1,15}), 2 ც. რკინის, ზურგშეზნექილი, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი.

156. საკიდი (ტაბ. CXXVII₁₀; CCIV₁₀), ძვლის, განივკვეთში ოთხკუთხა, ორი გვერდი შემკულია ამოკაწრული ორნამენტით, ორი სადაა. სიგრძევა გახვრეტილია. სიგრძე – 5,9 სმ, სიგანე – 1,2 სმ, სისქე – 0,8 სმ, ნახვრეტის დმ – 0,6×0,8 სმ.

157. მძივები (ტაბ. CXXVII₅; CCIII₁₅), სხვადასხვა:

1. 4 ც. შავი პასტის თეთრ წრეებში ჩასმული მოშავო-მოლურჯო წერტილებით ინკრუსტირებული;

2. ერთი, ცისფერი პასტის, თეთრად ინკრუსტირებული; ორი თეთრი პასტის, ლურჯი ხაზებით შემკული. სამივე ცილინდრული;

3. ერთი ლურჯი პასტისა, ოთხკუთხა; მეორე მოყვითალო პასტის, ლურჯი წერტილებით შემკული. ორივე ცილინდრული.

4. ორი ლურჯი მინის, ბიკონუსური.

5. ოთხი სარდიონის, მგვალ-ბრტყელი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 50

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXII_{1,2}; XCVI_{3,4}). წარმოადგენს NO-SW ღერძზე დამხრობილ ბაზალტის ფილაქვებით შეკრულ სამარხს (1,0×0,45×0,45 მ). გადახურული იყო ბაზალტის მოზრდილი ფილაქვით. სამარხში დაკრძალული იყო ერთი მიცვალებული, ჩონჩხის ცუდად შემონახული ძვლების მიხედვით, მარცხენა გვერდზე, ძლიერ მოკეცილი, თავით ჩრდილო-აღმოსავლეთსაკენ. სამარხში აღმოჩნდა:

158. ხელადა (ტაბ. CXXVII₉; CLXII₄; CLXXX₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შეღებილია წითელი საღებავით, ნისკარტიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 17,5 სმ, მუცლის დმ – 12,6 სმ, ძირის დმ – 8,5 სმ.

159. სამაჯური (ტაბ. CXXVII₁; CC₅), 2ც., რკინის, მრგვალ-
ღეროიანი, ზურგბურთულიანი, ნაკლული.

160. ღერო (ტაბ. CXXVII₁₁), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული.

161. მძივები (ტაბ. CXXVII₈), 5 ც., პასტის, მრგვალ-ბრტყელი;
ერთი სარდიონის.

ს ა მ ა რ ხ ი № 51

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXIII_{1,2}, XCVII₁). წარმოადგენს NO-SW
ღერძზე დამხრობილ, ბაზალტის ბრტყელი ფილაქვებით შეკრულ
სამარხს (0,5×0,4×0,4 მ). გადახურვა არ შემორჩა. მიცვალებულის
ჩონჩხიდან მხოლოდ რამდენიმე უმნიშვნელო ფრაგმენტი დაფიქ-
სირდა, რომელთა მიხედვით დაკრძალვის პოზაზე რაიმეს თქმა არ
შეიძლება. სამარხში აღმოჩნდა:

162. ქოთანის (ტაბ. CXXVIII₇; CLXXV₅; CXCIII₁) არათანაბრად
გამომწვარი, მოშავო-მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის.
სიმაღლე – 10 სმ, პირის დმ – 9,5 სმ, მუცლის დმ – 12,5 სმ,
ძირის დმ – 7,5 სმ.

163. სამაჯური, რკინის, ძლიერ დაჟანგული და დამტვრეული

164. ღერო (ტაბ. CXXVIII₂), რკინის, დამტვრეული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 51^ა

ქვაყუთია (ტაბ. XCVII₂). წარმოადგენს NO-SW ღერძზე დამ-
ხრობილ ბაზალტის ბრტყელი ფილაქვებით შეკრულ სამარხს
(0,9×0,45×0,35 მ), რომელიც გადახურულია ბაზალტის ორი ფი-
ლაქვით, და აღმოსავლეთის მხრიდან სახურავზე მესამე ქვა ედო.
მიცვალებულის ჩონჩხი კარგად შემოინახა. იგი დასვენებული იყო
მიწატკეპნილ იატაკზე მარცხენა გვერდზე, ძლიერ მოკუნტულ
მდგომარეობაში, თავით ჩრდილო-აღმოსავლეთისაკენ. სამარხში
აღმოჩნდა:

165. ხელადა (ტაბ. CXXVIII₆; CLXIV₃; CLXXX₃), მოვარდის-
ფროდ გამომწვარი თიხის, ნაპრიალები ზოლებით შემკული, ნის-
კარტიანი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 16 სმ,
მუცლის დმ – 14 სმ, ძირის დმ – 8,8 სმ.

166. სამაჯური (ტაბ. CXXVIII₁; CXCIX₁₀), რკინის, მრგვალ-
ღეროიანი, ზურგდაკეჭნილი, ნაკლული.

167. საკინძი (ტაბ. CXXVIII₃; CCI₁₁), რკინის, ნემსისებურღეროიანი. სიგრძე – 9,8 სმ.

168. ბეჭედი (ტაბ. CXXVIII₅), ბრინჯაოს, ოვალურფარაკიანი, რკალი განივკვეთში მრგვალი, ფრაგმენტული.

169. მძივები (ტაბ. CXXVIII₄, CCIII₁₃), სხვადასხვა:

1. 19 ც. სარდიონის, მრგვალ-ბრტყელი;

2. 36 ც. პასტის, მათ შორის 2 ც. თეთრი პასტის ლურჯი ხაზებით ინკრუსტირებული; ერთი ლურჯი პასტის, თეთრ წრეებში ჩასმული ცისფერი წერტილებით შემკული.

3. 31 ც. მინისებური პასტის, მრგვალ-ბრტყელი.

4. 5 ც. ბრინჯაოს, მილისებრი.

5. 5 ც. პასტის, მილისებრი.

6. 1 ც. ქვის, ცრემლისებრი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 52

ქვაყუთია. წარმოადგენს N-S (ოღნავი გადახრით) ღერძზე დამხრობილ ბაზალტისა და ქვიშაქვის ფილაქვებით შეკრულ სამარხს (1,1×0,45×0,65 მ), გადახურულს ბაზალტის რამდენიმე ფილაქვით. მიცვალებულის პოხის გარკვევა ცუდად შემონახული ჩონჩხის ფრაგმენტების მიხედვით ძნელია. სამარხში აღმოჩნდა:

170. კოჭობი (ტაბ. CXXIX₁; CLXXIII₁; CXCIV₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ანგობირებულია წითლად. პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 8,5 სმ, პირის დმ – 5,9 სმ, მუცლის დმ – 9,5 სმ, ძირის დმ – 6,5 სმ.

171. სამაჯური (ტაბ. CXXIX₂), რკინის, მრგვალღეროიანი, ბურთულეებიანი, ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 53

ქვაყუთია. ძლიერ დაზიანებული. ქვის კედლების შემორჩენილი ფრაგმენტების მიხედვით, კამერის ფართობი დაახლოებით 0,5×0,4 მ უდრიდა. გადახურვაც მორღვეული იყო. სამარხი უინვენტაროა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 54

ქვაყუთია. იგი წარმოადგენს NO-SW ღერძზე დამხრობილ ბაზალტის ფილაქვებით შეკრულ სამარხს (0,8×0,50,4 მ), გადა-

ხურულს ბაზალტის სამი ფილაქვით. ცუდად შემონახული ძვლების მიხედვით სავარაუდოა, რომ მიცვალებული დაუკრძალავთ მარცხენა გვერდზე. სამარხში აღმოჩნდა:

172. ხელადა (ტაბ. CXXIX₅; CLVII₂; CLXXXIII₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა, სიმაღლე – 21,5 სმ, მუცლის დმ – 17 სმ, ძირის დმ – 10,6 სმ.

173. სამაჯური (ტაბ. CXXIX₄), რკინის, მრგვალღეროიანი, ნაკლული.

174. მძივი (ტაბ. CXXIX₃), ლურჯი მინის, ბიკონუსური.

ს ა მ ა რ ხ ი № 55

ქვაყუთია. წარმოადგენს NO-SW ღერძზე დამხრობილ ბაზალტის ფილაქვებით შეკრულ სამარხს (1,25×0,5×0,5 მ), რომელიც გადახურულია ბაზალტის 1 მთლიანი ბრტყელი ლოდით (1,5×0,8 მ). მიცვალებული დაკრძალული იყო მარცხენა გვერდზე, მკვეთრად მოხრილი კიდურებით, თავით ჩრდილო-აღმოსავლეთისაკენ. სამარხში აღმოჩნდა:

175. ხელადა (ტაბ. CXXX₄; CLXXXIX₇), რუხად გამომწვარი თიხის, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. ფრაგმენტული.

176. საკინძი (ტაბ. CXXX₅; CCL₄), ბრინჯაოს, ღერო ნემსისებრი, თავი და ყელი დაბრტყელებული, ყელთან გახვრეტილი, თავი წიწვისებური ორნამენტით შემკული. სიგრძე – 7,4 სმ.

177. სამაჯური (ტაბ. CXXX₂; CXCIX₉), რკინის, მრგვალღეროიანი, ზურგბურთულიანი, თავგახსნილი, დმ – 6 სმ.

178. სამაჯური (ტაბ. CXXX₃; CXCIX₈), რკინის, მრგვალღეროიანი, ზურგდაკეჭნილი, თავგახსნილი, ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 56

ქვაყუთია. წარმოადგენს NO-SW ღერძზე დამხრობილ ბაზალტის ფილაქვებით შეკრულ პატარა სამარხს (0,65×0,3×0,45 მ). სახურავი არ შემორჩა. სამარხში აღმოჩნდა მიცვალებულის თავის ქალის და ლულოვანი ძვლების ფრაგმენტები, რომელთა მიხედვით დაკრძალვის პოზაზე მსჯელობა არ შეიძლება. სამარხი უინვენტაროა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 57

ქვაყუთია. წარმოადგენს N-S ღერძზე დამხრობილ, ბაზალტის ფილაქვებით შეკრულ პატარა სამარხს (0,6×0,4×0,3 მ). სახურავი არ შემორჩა. სამარხში მიცვალებულის არავითარი ნაშთი არ დადასტურებულა. სამარხში აღმოჩნდა:

179. ქოთანის (ტაბ. CXXX₁; CLXXIV₃; CXCIII₄), შავად გამომწვარი თიხის, ვარდისფერი ლაქებით, პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 13,5 სმ, პირის დმ – 11,5 სმ, მუცლის დმ – 13,6 სმ, ძირის დმ – 7,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 58

ქვაყუთია (ტაბ. XCVII₃). წარმოადგენს N-S ღერძზე დამხრობილ, ბაზალტის ფილაქვებით შეკრულ სამარხს (0,9×0,55×0,3 მ) გადახურული იყო რამდენიმე ფილითა და რიყის ქვით (1,2×1,0 მ). მიცვალებული დაკრძალულია მარცხენა გვერდზე, მოკუნტული, თავით სამხრეთ-აღმოსავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

180. ქოთანის (ტაბ. CXXXI₄; CXCIII₁₀), რუხად გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 15 სმ, პირის დმ – 13 სმ, ძირის დმ – 10 სმ.

181. სამაჯური (ტაბ. CXXXI₇; CC₁₁), რკინის, ზურგჩაზნექილი, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, ერთი ბოლო ბურთულითაა შემკული, მეორე – გათხელებულია. დმ – 6,5 სმ.

182. სამაჯური (ტაბ. CXXXI₃; CC₁₂), რკინის, დაჟანგული, დამტვრეული.

183. მძივები, გიშრის (?), ბიკონუსური, ამოღების დროს დაიშალა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 59

ქვაყუთია (ტაბ. XCVII₄). წარმოადგენს NO-SW ღერძზე დამხრობილ, ბაზალტის ბრტყელი ფილებით შეკრულ სამარხს (0,85×0,55×0,45 მ). გადახურული იყო ორი ფილით, რომელთაც შემოწყობილი ჰქონდათ რიყის 4 ქვა (1,0×0,8 მ). მიცვალებული, ცუდად შემორჩენილი ძვლების მიხედვით დაკრძალული უნდა ყოფი-

ლიყო მარცხენა გვერდზე, მოხრილ მდგომარეობაში, თავით სამხრეთისაკენ. სამარხში აღმოჩნდა:

184. ქოთანი (ტაბ. CXXXI₆; CLXXII₂; CXCIV₁₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითლად შეღებილი, პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 18 სმ, მუცლის დმ – 18,1 სმ, ძირის დმ – 8,5 სმ.

185. სამაჯური (ტაბ. CXXXI₁), ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი, ზურგშეზნექილი, თავგახსნილი, თავები ცხოველსახეებით შემკული.

186. სამაჯური (ტაბ. CXXXI₂; CXCIX₂), რკინის, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, დამტვრეული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 60

ქვაყუთია. წარმოადგენს NO-SW ხაზზე დამხრობილ, ბაზალტის ფილაქვებით შეკრულ სამარხს (0,85×0,55×0,45 მ), გადახურულია ბაზალტის დიდი ლოდით (1,1×0,85 მ), რომელსაც ადგილადგილ ირგვლივ რამდენიმე რიყის ქვა ჰქონდა შემოწყობილი. მიცვალებულის ჩონჩხი ცუდად შემოინახა. სამარხში აღმოჩნდა:

187. ხელადა (ტაბ. CXXXII₁; CLVII₃; CLXXXII₅), მოშავომონაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, ვარდისფერი ლაქებით, ნისკარტიანი, მუცელმომრგვალებული, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 17,5 სმ, მუცლის დმ – 14 სმ, ძირის დმ – 7,5 სმ.

188. შუბისპირი (ტაბ. CXXXII₆; CXCIV₁₀), რკინის, ქელიანი, მასრა მოტეხილია. თავდაპირველი სიგრძე – 24 სმ.

189. დანა (ტაბ. CXXXII₅; CXCVI₆), რკინის, მოხრილი, დაჟანგული, გატეხილი, ტარზე რკინისავე ორი მანჭვალით. შემორჩენილი სიგრძე – 6,3 სმ.

190. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CXXXII₄; CCII₂), ვერცხლის, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, თავები დაბრტყელებული და გახვრეტილია. დმ – 2,7 სმ.

191. სამაჯური (ტაბ. CXXXII₃), რკინის, ძლიერ დაზიანებული.

192. მძივი (ტაბ. CXXXII₂; CCIII₂), თეთრი პასტის, ლურჯი წერტილებით ინკრუსტირებული, მრგვალი, დმ – 0,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 60

ორმოსამარხია. წარმოადგენს გეგმაში ოვალურ ორმოს (1,4×0,8×0,6 მ), NO-SW ღერძზე დამხრობილს, გადახურულს 2 ფილაქვით. მიცვალებული დაკრძალული იყო მარცხენა გვერდზე, ხელ-ფეხმოკეცილი, თავით სამხრეთისაკენ. სამარხში აღმოჩნდა:

193. ხელადა (ტაბ. CXXXIII₃), რუხად გამომწვარი თიხის, ძლიერ დამტვრეული.

194. კოჭობი (ტაბ. CXXXIII₂; CXCIV₃), მოშავო-მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, ვარდისფერი ლაქებით, ნაკლული.

195. ჯამი (ტაბ. CXXXIII₁; CLXXVII₂; CXCII₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შავი ლაქებით, პირმოყრილი, ბრტყელძირა, სიმაღლე – 3,5 სმ, პირის დმ – 12 სმ, ძირის დმ – 6 სმ.

196. შუბისპირი (ტაბ. CXXXIII₄; CXCIV₆), რკინის, ქელიანი, ნაკლული, მასრაში ხის ნაშთია შემორჩენილი. სიგრძე – 22 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 61

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXIV₁). წარმოადგენს NO-SW ღერძზე დამხრობილს, ბაზალტის ფილაქვებით შეკრულ სამარხს (0,65×0,45×0,5 მ). სახურავი მორღვეული იყო. მიცვალებულის არავითარი ნაშთი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

197. ხელადა (ტაბ. CXXXIV₁; CLXII₁; CLXXXIII₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 23 სმ, მუცლის დმ – 17 სმ, ძირის დმ – 9,5 სმ. ძლიერ დაზიანებული.

198. ჯამი (ტაბ. CXXXIV₅; CLXXVII₆; CXCII₆), რუხად გამომწვარი თიხის, პირმოყრილი, ბრტყელძირა, ფრაგმენტული. სიმაღლე – 6,5 სმ, პირის დმ – 19,5 სმ, ძირის დმ – 12 სმ.

199. შუბისპირის (ტაბ. CXXXIV₄; CXCVI₄), რკინის, მასრაგახსნილი, ფრაგმენტული, შემორჩენილი სიგრძე – 14 სმ.

200. ისრისპირი (ტაბ. CXXXIV₃; CXCIV₁), რკინის, ქელიანი, ნაკლული. შემორჩენილი სიგრძე – 7 სმ.

201. დანა (ტაბ. CXXXIV₆), რკინის, ძლიერ დაშლილი.

202. მძივი (ტაბ. CXXXIV₂; CCIII₄), 2 ც., თეთრი პასტის, ლურჯი წერტილებით ინკრუსტირებული, მრგვალ-ბრტყელი. დმ – 1,1 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 62

ქვაყუთია. წარმოადგენს NO-SW ღერძზე დამხრობილ ბაზალტის ოთხი ფილაქვით შეკრულ სამარხს. გადახურულია ბაზალტის ორი ფილაქვით. სამარხის გარეთა ზომაა 1,0×0,8 მ. სამარხში დაკრძალული იყო ერთი მიცვალებული. ჩონჩხი ცუდადაა დაცული და დაკრძალვის პოზის დადგენა ვერ მოხერხდა. სამარხის შიდა ზომაა 0,8×0,55×0,35 მ. სამარხში აღმოჩნდა:

203. ხელადა (ტაბ. CXXXV₆; CLXV₂; CLXXXVI₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირ-ყელისა და მუცლის ზედა არეში წითლადაა შეღებილი, ნიკსარტიანია, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 19 სმ, მუცლის დმ – 15 სმ, ძირის დმ – 7,7 სმ.

204. ფიალა (ტაბ. CXXXV₃; CLXXIX₁; CXCII₁₁), მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, შიდაპირი მოვარდისფრო, პირგადაშლილი, პროფილირებულკალთიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 4 სმ, პირის დმ – 12 სმ, ყელის დმ – 11 სმ, მუცლის დმ – 11,3 სმ, ძირის დმ – 6 სმ.

205. დანა (ტაბ. CXXXV₇; CXCVII₄), რკინის, მოხრილი, დაუანგული, სიგრძე – 10,5 სმ.

206. სამაჯური (ტაბ. CXXXV₂; CC₁₆), რკინის, მრგვალლეროიანი, ზურგბურთულიანი, თავგახსნილი, თავებგამსხვილებული.

207. საკინძეები (ტაბ. CXXXV_{4,5}, CCI_{12,13}), ბრინჯაოს, გადასაბმელი ძეწკვითურთ; საკინძეებიდან ერთი თავმოტეხილია, მეორე ცილინდრულთავიანი, ღერო ნემსისებური, ყელთან გახვრეტილი. საკინძეები გადაბმული ყოფილა ბრინჯაოს საკმაოდ გრძელი ძეწკვით (შემორჩენილი სიგრძე – 43 სმ), საკინძეების სიგრძე – 9 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 63

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXIV₂). წარმოადგენს NO-SW ღერძზე დამხრობილ ქვიშაქვის ფილებით ნაგებ სამარხს. გადახურულია ქვიშაქვისავე ფილებით. სამარხის შიდა ზომებია (0,7×0,35×0,35 მ) მიცვალებულის ჩონჩხი სამარხში არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

208. სამაჯური (ტაბ. CXXXV₁; CC₁), რკინის, მრგვალღეროიანი, ზურგბურთულიანი, ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 64

ქვაყუთია. წარმოადგენს NO-SW ხაზზე დამხრობილ ქვიშაქვის ფილებით ნაგებ სამარხს. გადახურულია ქვიშაქვის ფილებით. სამარხის გარე ზომებია 1,2×0,95 მ., შიდა 1,10×0,65×0,5 მ. სამარხში ერთი მიცვალებული ყოფილა დაკრძალული. დაკრძალვის პოზის დადგენა ვერ მოხერხდა, შემოინახა ბარძაყისა და სხვა ძვლების უმნიშვნელო ნაშთები. სამარხში აღმოჩნდა:

209. ხელადა (ტაბ. CXXXVI₁; CLXVIII₂; CLXXXVIII₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითლად შეღებილი, მრგვალპირა, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 18 სმ, პირის დმ – 8 სმ, მუცლის დმ – 15 სმ, ძირის დმ – 10,5 სმ.

210. ხელადა (ტაბ. CXXXVI₂; CLXXXVII₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მოხატული წითელი საღებავით, ფრაგმენტული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 65

ქვაყუთია. წარმოადგენს NO-SW ხაზზე დამხრობილ ბაზალტისა და რიყის ბრტყელი ქვებით ნაგებ სამარხს. გარე ზომებია 1,2×0,8 მ, შიდა (0,9×0,5×0,5 მ). სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

211. საკინძები (ტაბ. CXXXVII_{7,8}; CCI_{5,6}), 2 ც., ბრინჯაოს, ღერო მრგვალი, ნემსისებრი, ყელთან დაბრტყელებული და გახვრეტილი, ყელი წიწვისებური ორნამენტით შემკული, თავი ოთხკუთხა – ჯვრისებრი გამოსახულებით. სიგრძე – 9,5 სმ.

212. საყურე (ტაბ. CXXXVII₃; CCIV₃), ბრინჯაოს, ნაკლული.

213. სამაჯური (ტაბ. CXXXVII_{1,2}; CC_{7,8}), 2 ც., რკინის, მრგვალღეროიანი, ზურგდაკეჭნილი, თავგახსნილი.

214. მძივი (ტაბ. CXXXVII₅; CCIII₃), სარდიონის, ნაპობი, მრგვალ-ბრტყელი. დმ – 1,0 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 66

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXVIX). წარმოადგენს NO-SW ხაზზე დამხრობილ, ბაზალტისა და რიყის ბრტყელი ქვებით ნაგებ სამარხს. გარე ზომებია $0,8 \times 0,6$ მ. მიცვალებულის ძვლები და ინვენტარი არ აღმოჩენილა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 67

ქვაყუთია. წარმოადგენს S-O ხაზზე დამხრობილ ბაზალტის ფილებით ნაგებ სამარხს. გადახურულია ბაზალტის ორი ფილით. სამარხის გარე ზომებია $1,5 \times 1,1$ მ. სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

215. ხელადა (ტაბ. CXXXVII₆; CLXII₃, CLXXXVI₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ტანის ზედა ნაწილი მუქი წითელი საღებავებით შეღებილი, ნისკარტიანი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 23,3 სმ, მუცლის დმ – 18 სმ, ძირის დმ – 10 სმ.

216. ილარი (ტაბ. CXXXVII₄, CCIV₉), ბრინჯაოს, თავი ცხოველის რქების სტილიზებულ გამოსახულებას მოგვაგონებს, რომლის ქვემოთაც ფართო ნახვრეტია გაკეთებული. ღერო ბრტყელია, წინა მხრიდან ამოკაწრული წიწვისებური ორნამენტითაა შემკული, ღერო წვერთან ვიწროვდება და ბოლოვდება მოლუნული კოვზით. სიგრძე – 9 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 68

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXV₂; XCVII₅). წარმოადგენს SO-NW ღერძზე დამხრობილ, ბაზალტის ოთხი ფილით ნაგებ სამარხს. გადახურულია ბაზალტის ბრტყელი ფილით. სამარხის გარე ზომებია $1,0 \times 0,7$ მ., შიდა – $0,7 \times 0,45 \times 0,4$ მ. მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

217. დოქი (ტაბ. CXXXVIII₂; CLXIII₁; CLXXXVI₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითლად შეღებილი, ნისკარტიანი, მომრგვალებულტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 25,2 სმ, მუცლის დმ – 20,5 სმ, ძირის დმ – 10,5 სმ.

218. ჯამი (ტაბ. CXXXVIII₁; CXCII₄), მოშავო-მონაცრისფრო თიხის, პირმოყრილი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 4,5 სმ, პირის დმ – 15 სმ, მხრის დმ – 16 სმ, ძირის დმ – 7 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 69

ქვაყუთია. წარმოადგენს NO-SW ხაზზე დამხრობილ, ბაზალტის ოთხი ფილით ნაგებ სამარხს. გადახურული იყო ბაზალტის არაწესიერი ფორმის მოზრდილი ლოდით. სამარხის გარე ზომებია: 1,0×0,75 მ. შიდა – 0,8×0,45×0,45 მ. სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხის უმნიშვნელო ფრაგმენტები დადასტურდა, ამიტომ დაკრძალვის პოზის დადგენა ვერ მოხერხდა. სამარხში აღმოჩნდა:

219. ხელადა (ტაბ. CXXXIX₁; CLXVIII₁; CLXXXVIII₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითლად შეღებილი, მრგვალპირიანი, მომრგვალებულტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 21 სმ, პირის დმ – 9 სმ, მუცლის დმ – 17,5 სმ, ძირის დმ – 9,6 სმ.

220. ხელადა (ტაბ. CXXXIX₂; CLXVII₃; CLXXXVIII₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითლად შეღებილი, მრგვალპირიანი, მომრგვალებულტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 15 სმ, პირის დმ – 6,8 სმ, მუცლის დმ – 11 სმ, ძირის დმ – 7 სმ.

221. ხელადა (ტაბ. CXXXIX₄; CLXX₅; CLXXXVIII₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითლად შეღებილი, ნაკლული. მუცლის დმ – 10 სმ, ძირის დმ – 7,5 სმ.

222. სამაჯური (ტაბ. CXXXIX₃), რკინის, მრგვალღეროიანი, ზურგბურთულიანი, ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 70

ქვაყუთია. წარმოადგენს NW-SO ხაზზე დამხრობილ, ბაზალტის ოთხი ბრტყელი ფილით ნაგებ სამარხს. გადახურული იყო ბაზალტის სქელი (15 სმ) ქვით. გარე ზომებია 0,95×0,45 მ., შიდა – 0,55×0,4×0,4 მ. მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

223. ღოჭი (ტაბ. CXL₁; CLXIII₂; CLXXXII₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მომრგვალებულმუცლიანი,

ბრტყელძირა. სიმაღლე – 25 სმ, მუცლის დმ – 17,8 სმ, ძირის დმ – 9,2 სმ.

224. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CXL₄; CCII₆), ვერცხლის, ოთხკუთხაღეროიანი, თავგახსნილი, თავები დაბრტყელებული და გახვრეტილია. დმ – 2,5 სმ.

225. სამაჯური (ტაბ. CXL₃; CC₂), რკინის, მრგვალღეროიანი, დაქანგული, ფრაგმენტული.

226. მძივები (ტაბ. CXL₂, CCIII₁₁), 5 ც., მათ შორის 2 ც. მოთეთრო პასტის ლურჯი და შავი წერტილებით ინკრუსტირებული, სფერული; 1 ც. მათივე მსგავსი, ბიკონუსური; 2 ც. შავი მინის, ხუთკუთხოვანი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 70^ა

ქვაყუთია. წარმოადგენს NW-SO ხაზზე დამხრობილ, ბაზალტისა და რიყის ქვებით ნაგებ სამარხს. დაზიანებულია. შემორჩენილია გარე ზომა 0,45×0,4 მ. შიდა – 0,35×0,3×0,3 მ. სამარხში არაფერი აღმოჩნდა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 71

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXVII_{1,2}). წარმოადგენს N-S ხაზზე დამხრობილ, ბაზალტის ოთხი ფილით შედგენილ სამარხს. გადახურულია იყო ბაზალტის ორი ფილით. გარე ზომაა 1,10×0,8 მ., შიდა – 0,75×0,45×0,35 მ. სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

227. ხელადა (ტაბ. CXLI₁; CLVI₄; CLXXXIII₁), რუხად გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მაღალყელიანი, ბიკონუსურტიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 16 სმ, ყელის დმ – 6 სმ, მუცლის დმ – 14 სმ, ძირის დმ – 8,8 სმ.

228. სამაჯური (ტაბ. CXLI₂; CXCIX₇), რკინის, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, ერთი ბოლო წვრილია, მეორე შესქელებული

ს ა მ ა რ ხ ი № 72

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXVIII₁; LXXXIX₁; XCVIII_{1,2}), წარმოადგენს SO-NW ხაზზე დამხრობილ, ბაზალტის ფილებით ნაგებ სამარხს. გადახურულია ბაზალტის ფილებით. გარე ზომაა 1,15×0,9 მ., შიდა – 0,7×0,45×0,4 მ. სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

229. ხელადა (ტაბ. CXLII₅; CLXVII₁; CLXXXVIII₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მრგვალპირიანი, მაღალყელიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 18,5 სმ, პირის დმ – 8,5 სმ, მუცლის დმ – 14,5 სმ, ძირის დმ – 8,5 სმ.

230. ქოთანის (ტაბ. CXLII₁; CLXXV₆; CXCIII₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შავი ლაქებით (გამურული), პირგადაშლილი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 7,5 სმ, პირის დმ – 6,5 სმ, მუცლის დმ – 8,5 სმ, ძირის დმ – 6 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 73

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXVIII₁). წარმოადგენს N-S ხაზზე დამხრობილ, ბაზალტის ოთხი ფილით ნაგებ სამარხს. გადახურულია ბაზალტის ორი ფილით. გარე ზომებია 1,15×0,9 მ., შიდა 0,7×0,45×0,4 მ. მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

231. ხელადა (ტაბ. CXLII₆; CLX₁; CLXXXVI₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითლად შეღებილი, ნისკარტიანი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა, სიმაღლე – 12,5 სმ, მუცლის დმ – 9 სმ, ძირის დმ – 4,2 სმ.

232. ჯამი (ტაბ. CXLII₄; CLXXVIII₃; CXCII₁₀), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირსწორი, პროფილირებულკალთიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 3,5 სმ, პირის დმ – 14 სმ, ძირის დმ – 7 სმ.

233. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CXLII₃), ბრინჯაოს, ღერო ოვალურგანივკვეთიანი, ნაკლული.

234. სამაჯური (ტაბ. CXLII₂), რკინის, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 74

ქვაყუთია (ტაბ. LXXXVIII₂), წარმოადგენს NO-SW ხაზზე დამხრობილ, ბაზალტის ფილებით ნაგებ სამარხს. გადახურულია ბაზალტის ორი ფილით. გარე ზომებია 1,0×0,8 მ., შიდა – 0,9×0,5×0,4 მ. სამარხში მიცვალებულის ბარძაყის ძვალი დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

235. ქოთანის (ტაბ. CXLIII₂, CLXXV₁, CXCIII₁₃), არათანაბრად გამომწვარი თიხის, რუხი, ვარდისფერი ლაქებით. სიმაღლე – 13 სმ, პირის დმ – 11,5 სმ, მუცლის დმ – 16 სმ, ძირის დმ – 10 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 75

ქვაყუთია. წარმოადგენს NW-SO ხაზზე დამხრობილ, ბაზალტის ოთხი ფილით შედგენილ სამარხს. სახურავი არ შემორჩა. გარე ზომებია 0,75×0,5 მ. შიდა – 0,5×0,25×0,3 მ. მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

236. სურა (ტაბ. CXLIII₁; CLXVI₅; CXCI₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითლად შეღებილი, მრგვალპირიანი, უყურო, მაღალყელიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 20 სმ, პირის დმ – 5 სმ, ყელის დმ – 3,5 სმ, მუცლის დმ – 15 სმ, ძირის დმ – 8,8 სმ.

237. კოჭობი (ტაბ. CXLIII₃; CLXXI₅; CXCIV₁₀), ნაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, მოვარდისფროდ გამომწვარი ლაქებით. სიმაღლე – 8 სმ, პირის დმ – 7 სმ, მუცლის დმ – 9,5 სმ, ძირის – 4,5 სმ.

238. ჯამი (ტაბ. CXLIII₄; CXCII₁₂), მონაცრისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, პროფილირებულკალთიანი, ნაკლული. პირის დმ – 16 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 76

ქვაყუთია (ტაბ. XCVIII₃), წარმოადგენს N-S ხაზზე დამხრობილ, ბაზალტის ოთხი ფილით ნაგებ სამარხს. გადახურულია იყო ბაზალტის ფილით. გარე ზომაა 1,3×1,05 მ., შიდა – 1,0×0,5×0,45 მ. სამარხში ერთი მიცვალებული უნდა ყოფილიყო,

რომლისაგანაც მხოლოდ ბარძაყის ძვლების ნაშთი შემორჩა. სამარხში აღმოჩნდა:

239. სურა (ტაბ. CXLIV₁; CLXVI₄; CXCI₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მრგვალპირიანი, მაღალყელიანი, უყურო, მომრგვალებულტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 19 სმ, პირის დმ – 7,5 სმ, ყელის დმ – 4,5 სმ, მუცლის დმ – 15,5 სმ, ძირის დმ – 10,5 სმ.

240. ფიალა (ტაბ. CXLIV₂; CLXXIX₃; CXCI₁₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 4 სმ, პირის დმ – 11,5 სმ, მხრის დმ – 11 სმ, ძირის დმ – 5 სმ.

241. დანა (ტაბ. CXLIV₃), რკინის, მოხრილი, ტარზე რკინის ერთი მანჭველით. სიგრძე – 11 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 77

ქვაყუთია (ტაბ. XC₂), დამხრობილია SW-NO ხაზზე. შედგენილია ბაზალტისა და ქვიშაქვის ფილებით. სახურავი არ შემორჩა. გარე ზომაა 0,8×0,5 მ., შიდა – 0,55×0,45×0,35 მ. მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადსტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

242. ხელადა (ტაბ. CXLV₁; CLIX₂; CLXXXII₆), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა, ხელით დამზადებულს ჰგავს. სიმაღლე – 18 სმ, მუცლის დმ – 14,4 სმ, ძირის დმ – 8,5 სმ.

243. ჭრაქი (ტაბ. CXLV₂; CLXXVI₃; CXCI₃), შავად გამომწვარი თიხის, მოვარდისფრო ლაქებით, პირმოყრილი, გადმოსაღვრელით, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 6 სმ, პირის დმ – 13 სმ, ძირის დმ – 6,5 სმ.

244. დანა (ტაბ. CXLV₃) რკინის, მოხრილი, დაჟანგული, ნაკლული, ტარზე რკინის ერთი მანჭველით.

ს ა მ ა რ ხ ი № 78

ქვაყუთია (ტაბ. XC₁; XCIX₁), შედგენილია ბაზალტის ოთხი ფილით. გადახურული იყო ბაზალტის ორი ფილით. დამხრობილია NO-SW ხაზზე. გარე ზომებია 1,2×0,7 მ. შიდა – 0,8

×0,4×0,35 მ. სამარხში მიცვალებულის რამდენიმე კბილი დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

245. ჭრაქი (ტაბ. CXLVI₁; CLXXVI₄; CXCI₆), შავად გამოშვარი თიხის, პირგადაშლილი, ტუჩიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 6 სმ, პირის დმ – 15 სმ, ყელის დმ – 13,5 სმ, ძირის დმ – 8 სმ.

246. რგოლი (ტაბ. CXLVI₃), ბრინჯაოს, ოვალურღეროიანი, თავგახსნილი, ერთი თავი გაწვრილებულია, მეორე დაბრტყელებული. დმ – 1,9 სმ.

247. რგოლი (ტაბ. CXLVI₂; CCII₁₈), ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, დმ – 1,5 სმ.

248. მძივი (ტაბ. CXLVI₅), პასტის.

249. სამაჯური (ტაბ. CXLVI₄; CXCIX₄), რკინის, მრგვალღეროიანი, დაჟანგული, ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 79

ქვაყუთია (ტაბ. XCIX₂). ნაგებია ბაზალტის ფილებით, გადახურულია ბაზალტის ორი ფილით. დამხრობილია NO-SW ხაზზე. გარე ზომებია 1,3×1,0 მ., შიდა – 0,95×0,5×0,5 მ. სამარხში ერთი მიცვალებული იყო დაკრძალული. იგი დასვენებული იყო მარჯვენა გვერდზე, ძლიერ მოკრუნჩხული, თავით სამხრეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

250. ხელადა (ტაბ. CXLVII₁; CLXVII₄; CLXXXVIII₇), მოვარდისფროდ გამოშვარი თიხის, მრგვალძირა, მაღალყელიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 21 სმ, პირის დმ – 10 სმ, ყელის დმ – 6,5 სმ, მუცლის დმ – 17,5 სმ, ძირის – 10,5 სმ.

251. შუბისპირი (ტაბ. CXLVII₂; CXCIV₃), რკინის, ქედიანი, დაჟანგული, ნაკლული. შემორჩენილი სიგრძე – 28,5 სმ.

252. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CXLVII₆; CCII₁), ვერცხლის, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, თავები დაბრტყელებული და გახვრეტილია. დმ – 2,5 სმ.

253. სამაჯური (ტაბ. CXLVII₃; CC₃), რკინის, მრგვალღეროიანი, ნაკლული. დმ – 7 სმ.

254. დანა (ტაბ. CXLVII₅), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული.

255. მძივები (ტაბ. CXLVII₄), 3 ც., ცისფერი პასტის, სფერული; 1 ც. სარდიონის – ნაპობი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 80

ქვაყუთია. შედგენილია ბაზალტის ოთხი ფილით. გადახურული იყო ბაზალტისავე ფილებით. დამხრობილია O-W ხაზზე. გარე ზომებია 1,35×1,1 მ., შიდა – 0,85×0,4×0,35 მ. სამარხში დაუკრძალავთ ერთი მიცვალებული ძლიერ ხელ-ფეხ მოკეცილი, მარჯვენა გვერდზე, თავით დასავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

256. ტოლჩა (ტაბ. CXLVIII₂; CLXX₄; CXCI₅), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, პროფილირებულკალთიანი, ბრტყელძირა, ნაკლული. მუცლის დმ – 12 სმ.

257. ქოთანის (ტაბ. CXLVIII₁; CLXXIV₄; CXCI₉), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, შავი ლაქებით, პირგადაშლილი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 18 სმ, პირის დმ – 15 სმ, მუცლის დმ – 18,5 სმ, ძირის დმ – 10,5 სმ.

258. ტოლჩა (ტაბ. CXLVIII₃; CLXX₂; CXCI₈), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, პროფილირებულკალთიანი. ბრტყელძირა. სიმაღლე – 9,5 სმ, პირის დმ – 9,5 სმ, ყელის დმ – 6 სმ, მუცლის დმ – 9,0 სმ, ძირის დმ – 5,5 სმ.

259. სამაჯური (ტაბ. CXLVIII₈; CXCVIII₄), ბრინჯაოს, ოვალურღეროიანი, თავგახსნილი, თავები ცხოველსახეებით შემკული. დმ – 5,4×6,3 სმ.

260. სამაჯური (ტაბ. CXLVIII₉; CXCVIII₅), ბრინჯაოს, № 260-ის ანალოგიური. დმ – 5,8×6,2 სმ.

261. ძეწკვი (ტაბ. CXLVIII_{4,5}; CCI₉), ბრინჯაოს, დამტვრეული, ნაკლული. შემორჩენილი სიგრძე – 42 სმ. ბოლოებში რკინის საკინძები აქვს წამოცმული.

262. სასაფეთქლე რგოლები (ტაბ. CXLVIII₆), 2 ც., ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი. დმ – 1,5 სმ.

263. მძივები (ტაბ. CXLVIII₇), 20 ც. 1) ლურჯი მინის, მართკუთხა, დაბრტყელებული; 2) 5 ც. სარდიონის, სფერული; 3) 2 ც. მოყვითალო პასტის, ოთხკუთხა, გრძელი; 4) 3 ც. მოყვითალო პასტის, მრგვალ-ბრტყელი; 5) 1 ც. მოყვითალო პასტის, მილისებრი; 6) 1 ც. სარდიონის, პრიზმული; 7) 1 ც. ცისფერი პასტის, ბიკონუსური.

ს ა მ ა რ ხ ი № 81

ქვაყუთია (ტაბ. XCIX₃) შედგენილია ბაზალტის ფილებით. გადახურული იყო ქვიშაქვის ფილით. გარე ზომაა 1,05×0,8 მ., შიდა – 0,8×0,5×0,4 მ. დამხრობილია SW-NO ხაზზე. დაკრძალული იყო ერთი მიცვალებული, ხელ-ფეხმოკეცილი, მარცხენა გვერდზე, თავით სამხრეთ-დასავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

264. ქოთანის, მოწითალოდ გამომწვარი თიხის, რუხი ლაქებით. დამტვრეული, არ აღსდგა.

265. თიხის ჭურჭლის ფრაგმენტები (ტაბ. CXLIX_{1,4}), რუხად გამომწვარი.

266. სამაჯური (ტაბ. CXLIX₂), რკინის, მრგვალღეროიანი, ნაკლული.

267. მძივი (ტაბ. CXLIX₃), მოთეთრო-მოყვითალო პასტის, მრგვალბრტყელი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 82

ქვაყუთია. აგებულია ბაზალტის ოთხი ფილით. გადახურული იყო ბაზალტისავე ფილით. გარე ზომაა 9,0×0,7 მ., შიდა – 0,5×0,35×0,4 მ. დამხრობილია NO-SW ხაზზე. სამარხში დადასტურდა მცირეწლოვანი ბავშვის კბილები. სამარხში აღმოჩნდა:

268. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CXLIX₇; CCII₁₂), 2 ც., ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი.

269. სამაჯური (ტაბ. CXLIX₆), რკინის, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, ნაკლული.

270. მძივი (ტაბ. CXLIX₅), პასტის.

270^ა. საკინძი, (ტაბ. CXLIX₈), რკინის, დაშლილი.

ს ა მ ა რ ხ ი № 83

ორმოსამარხია. გადახურული იყო ბაზალტის ორი ფილით. გადახურვის ზომებია 1,3×0,8 მ. კამერა ოვალური მოყვანილობისაა (1,3×0,8×0,3 მ). სამარხში ძლიერ დაზიანებული თიხის ჭურჭლის ფრაგმენტები აღმოჩნდა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 84

ორმოსამარხია. გადახურული იყო ბაზალის ორი ფილით. სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხი და ინვენტარი არ დადასტურდა.

ს ა მ ა რ ხ ი № 85

ქვაყუთია. შედგენილია ბაზალტის ერთი და რიყის სამი ქვით. გადახურული იყო ბაზალტის ერთი ფილით. დამხრობილია NO-SW ხაზზე. გარე ზომაა $0,85 \times 0,75 \times 0,13$ მ., შიდა – $0,5 \times 0,35 \times 0,25$ მ. სამარხში დაკრძალულია მცირეწლოვანი ბავშვი ძლიერ ხელფეხმოკეცილი, მარჯვენა გვერდზე, თავით სამხრეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

271. ხელადა (ტაბ. CL₁; CLXI₃; CLXXXI₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მომრგვალებულტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 19 სმ, მუცლის დმ – 17 სმ, ძირის დმ – 10,5 სმ.

272. ფიალა (ტაბ. CL₄; CLXXIX₄; CXCVI₁₃), შავად გამომწვარი თიხის, მონაცრისფრო ლაქებით, პირგადაშლილი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 4 სმ, პირის დმ – 13 სმ, ძირის დმ – 7,5 სმ.

273. ბეჭედი (ტაბ. CL₆; CCIV₁), ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი მავთულისა, თავებგადახვეული, დეფორმირებული.

274. სამაჯურები (ტაბ. CL_{2,3}; CXCVI_{11,12}), 2 ც., რკინის, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, ზურგბურთულიანი. დმ – 5-5,5 სმ.

275. საკინძი (ტაბ. CL₆, CCI₇), რკინის, მრგვალღეროიანი, თავბურთულიანი, დამტვრეული. სიგრძე – 9 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 86

ორმოსამარხია. გადახურული იყო ბაზალტის ფილით, რომლის ზომებია $1,1 \times 0,7 \times 0,16$ მ. სამარხი კამერა ოვალური მოყვანილობისაა ($1,2 \times 0,7 \times 0,5$ მ). დამხრობილია SO-NW ხაზზე. სამარხში დაუკრძალავთ ერთი მიცვალებული ძლიერ ხელ-ფეხმოკეცილი, მარცხენა გვერდზე; თავით დასავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

276. ხელადა (ტაბ. CLI₄; CLXV₁; CLXXXV₄), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მხარიანი, ბრტყელძირა.

სიმაღლე – 23 სმ, ყელის დმ – 7,5 სმ, მუცლის დმ – 18,5 სმ, ძირის დმ – 7,7 სმ.

277. სასაფეთქლე რგოლები (ტაბ. CLI_1 ; $CCII_{10}$), ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, ნაკლული. დმ – 1,6 სმ; 2,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 87

ქვაყუთია. შეკრულია ბაზალტის ერთი და რიყის სამი ქვით. გადახურული იყო ბაზალტის ერთი ფილით, რომლის ზომაა $0,85 \times 0,75 \times 0,13$ მ. სამარხის შიდა ზომაა $0,45 \times 0,35 \times 0,30$ მ. დამხრობილია NW-SO ხაზზე. მიცვალებულის ჩონჩხი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

278. სამაჯური (ტაბ. CLI_3 ; $CXCIX_{14}$), რკინის, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, ზურგბურთულიანი. დმ – 4,7 სმ

279. სამაჯური (ტაბ. $CLII_2$; $CXCIX_{13}$), რკინის, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, ზურგბურთულიანი, ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 88

ქვაყუთია (ტაბ. XCI_1 ; $C_{1,2}$) შეკრულია ბაზალტის სამი და რიყის ერთი ქვით. გადახურულია ბაზალტის ფილით ($0,7 \times 0,65$ მ). სამარხის შიდა ზომებია $0,45 \times 0,3 \times 0,3$ მ. დამხრობილია NO-SW ხაზზე. სამარხში დადასტურდა მცირეწლოვანი ბავშვის ძვლები, რომლებიც ერთმანეთშია არეული. სამარხში აღმოჩნდა:

280. ხელადა (ტაბ. $CLII_5$; $CLXIV_4$; $CLXXXIV_2$), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნაკლული. სიმაღლე – 17 სმ, მუცლის დმ – 14 სმ, ყელის დმ – 5 სმ, ძირის დმ – 7,5 სმ.

281. ჯამი (ტაბ. $CLII_6$; $CLXXVIII_2$; $CXCII_{15}$), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, პროფილირებულკალთიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 5 სმ, პირის დმ – 16,5 სმ, ძირის დმ – 7,5 სმ.

282. სამაჯური (ტაბ. $CLII_2$; $CXCVIII_{10}$), ბრინჯაოს, ღეროვალური, თავგახსნილი, თავები ცხოველსახეებით შემკული. დმ – 5 სმ.

283. სამაჯური (ტაბ. $CLII_3$), რკინის, დაჟანგული, დამტვრეული, ნაკლული.

ს ა მ ა რ ხ ი № 89

ქვაყუთია (ტაბ. CXI₂), წარმოადგენს ბაზალტისა და ქვიშაქვის ფილებით შედგენილ სამარხს. გადახურული ყოფილა ბაზალტისა და ქვიშაქვის ფილებით. გარე ზომაა 1,5×0,9 მ., შიდა – 0,05×0,55×0,5 მ. დამხრობილია NO-SW ხაზზე. სამარხში დაუკრძალავთ ძლიერ ხელ-ფეხმოკეცილი ერთი მიცვალებული, მარჯვენა გვერდზე, თავით სამხრეთ-დასავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

284. ხელადა (ტაბ. CLII₁; CLVI₃; CLXXXIX₆), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნაკლული. სიმაღლე – 19 სმ, მუცლის დმ – 14 სმ, ძირის დმ – 7,5 სმ. ძლიერ დაზიანებული.

285. ხელშუბისპირი (ტაბ. CLII₄; CXCIV₉), რკინის, ქედიანი, ნაკლული. შემორჩენილი სიგრძე – 7,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 90

ქვაყუთია. წარმოადგენს ბაზალტის ფილებით ნაგებ სამარხს. გადახურული იყო ბაზალტის ორი ფილით. გარე ზომაა 1,2×0,9 მ., შიდა – 0,85×0,6×0,35 მ დამხრობილია N-O ხაზზე. სამარხში ერთი მიცვალებულის ერთმანეთში არეული ძვლებია. თავის ქალა სამარხის დასავლეთ ნაწილში იღო. სამარხში აღმოჩნდა:

286. ხელადა (ტაბ. CLIII₁; CLXIII₄; CLXXXIV₁), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მომრგვალებულმუცლიანი, ნაკლული. სიმაღლე – 18 სმ, ყელის დმ – 6,7 სმ, მუცლის დმ – 13,5 სმ, ძირის დმ – 6,5 სმ.

287. ძეწკვი (ტაბ. CLIII₃; CCI₁₀), ბრინჯაოს, დაშლილი, შემორჩენილი სიგრძე – 35 სმ. ძეწკვის ერთ ბოლოზე ბრინჯაოს საკინძია შერჩენილი. ღერო მრგვალია, ყელთან დაბრტყელებული და გახვრეტილი, თავი ბურთულითაა შემკული. სიგრძე – 8 სმ.

288. სამაჯური (ტაბ. CLIII₅; CXCIX₅), რკინის, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი, დამტვრეული.

289. მძივი (ტაბ. CLIII₂), სარდიონის. დმ – 0,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 91

ქვაყუთია. ნაგებია ბაზალტის ფილებით. გადახურული იყო ბაზალტის ორი ფილით. სახურავის ზომაა 0,9×0,6 მ. სამარხის ში-
124

და ზომებია $0,6 \times 0,3 \times 0,4$ მ დამხრობილია NW-SO ხაზზე. მიცვალებულის ჩონჩხიდან მხოლოდ კბილები შემორჩა. სამარხში აღმოჩნდა:

290. ხელადა (ტაბ. CLIII₄; CLVIII₅; CLXXXI₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 17 სმ, მუცლის დმ – 14 სმ, ძირის დმ – 8 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 92

ქვევრსამარხი (ტაბ. XCII_{1,2}; C_{3,4}), ქვევრი ჰორიზონტალურადაა დაწვენილი. იგი დამზადებულია კარგად განლექილი თიხისაგან, გამომწვარია მოვარდისფროდ. მას გადამლილი პირი, დაბალი ყელი, კვერცხისებური ტანი და პატარა, ბრტყელი ძირი აქვს. სიგრძე – 1,0 მ. მუცლის დმ – 0,8 მ. ქვევრს პირი სამხრეთ-დასავლეთით აქვს მიქცეული. ქვევრი ჩადგმული იყო ბაზალტის ქვებისაგან შეკრულ ქვაყუთში, რომლის შიდა ზომაა $1,2 \times 0,7$ მ. სამარხში ჩაუსვენებიათ ძლიერ ხელ-ფეხმოკეცილი ერთი მიცვალებული, მარჯვენა გვერდზე, თავით სამხრეთ-დასავლეთით. სამარხში აღმოჩნდა:

291. სამაჯური (ტაბ. CLIV₁), რკინის. რამდენიმე სამაჯურის ფრაგმენტია (13 ნატეხი), მრგვალფეროიანები, ზურგდაბურთული. ზოგიერთ ნატეხზე ბურთულები ახლოსაა განლაგებული, ზოგიერთზე – დაცილებით. ნატეხებში საკინძის ფრაგმენტებიც შეინიშნება.

ს ა მ ა რ ხ ი № 93

ქვაყუთია. უინვენტარო.

ს ა მ ა რ ხ ი № 94

ორმოსამარხია (ტაბ. XCIII_{1,2}; C_{5,6}) გადახურული იყო ბაზალტის რამდენიმე ფილით, გარე ზომაა $1,3 \times 1,2$ მ., შიდა – $0,75 \times 0,7 \times 0,4$ მ მიცვალებულის ნაშთი არ დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

292. ქოთანის (ტაბ. CLIV₂; CXCIII₆), შავად გამომწვარი თიხის, პირსწორი, მომრგვალებულმუცლიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 10,5 სმ, პირის დმ – 9 სმ, მუცლის დმ – 12,5 სმ, ძირის დმ – 4,5 სმ.

ს ა მ ა რ ხ ი № 95

ქვაყუთია (ტაბ. XCIV_{1,2}), წარმოადგენს ბაზალტის ოთხი ფილით შეკრულ სამარხს, რომელიც გადახურული იყო ბაზალტის ერთი ფილით. სამარხის გარე ზომაა 0,8×0,6 მ., შიდა – 0,6×0,4×0,32 მ დამხრობილია NO-SW ხაზზე. სამარხში მიცვალებულის ჩონჩხის უმნიშვნელო ფრაგმენტები დადასტურდა. სამარხში აღმოჩნდა:

293. ხელადა (ტაბ. CLIV₇; CLIX₃; CLXXXII₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, ნისკარტიანი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა, სიმაღლე – 16,5 სმ, ყელის დმ – 7 სმ, მუცლის დმ – 14 სმ, ძირის დმ – 7,5 სმ.

294. ხელადა (ტაბ. CLIV₄; CLX₄; CLXXXII₃), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, წითლად შეღებილი, პირმრგვალი, მსხლისებურტანიანი, ბრტყელძირა. სიმაღლე – 16 სმ, პირის დმ – 6 სმ, ყელის დმ – 4,5 სმ, მუცლის დმ – 14 სმ, ძირის დმ – 8,5 სმ.

295. შუბისპირი (ტაბ. CLIV₅; CXCIV₄), რკინის, ქედიანი, ნაკლული, აკლია ერთი ფრთა და მასრის ნაწილი. შემორჩენილი სიგრძე – 20 სმ.

296. დანა (ტაბ. CLIV₃), რკინის, დაჟანგული, ნაკლული.

297. სამაჯური (ტაბ. CLIV₆), რკინის, მრგვალდეროიანი, ზურგბურთულიანი, დამტკრეული.

სამაროვნის ტერიტორიაზე შემთხვევით აღმოჩენილი მასალა

298. ხელადა (ტაბ. CLV₉; CLXXXVII₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, პირმრგვალი, სფერულმუცლიანი, ბრტყელძირა. მოხატულია წითელი საღებავით. სიმაღლე – 14,5 სმ, პირის დმ – 6 სმ, მუცლის დმ – 11 სმ, ძირის დმ – 4,8 სმ.

299. ხელადა (ტაბ. CLV₁₀; CLXXIV₂; CXCIII₈), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მუქი ლაქებით, ნაკლული, შემორჩენილი სიმაღლე – 7 სმ, მუცლის დმ – 7,5 სმ, ძირის დმ – 3,5 სმ.

300. კოჭობი (ტაბ. CLV₁₁; CLXXI₂; CXCIV₂), მოვარდისფროდ გამომწვარი თიხის, მსხლისებურტანიანი, ნაკლული. შემორჩენილი სიმაღლე – 7,5 სმ, პირის დმ – 2,5 სმ, მუცლის დმ – 7 სმ, ძირის დმ – 3,5 სმ.

301. ფიალა (ტაბ. CLV₁₂; CLXXVIII₁; CXCII₁₇), მოშავო-მონაცისფროდ გამომწვარი თიხის, პირგადაშლილი, პროფილირებულიკალთიანი, ბრტყელძირა. ფიალა ადრევე გატეხილა და შეუკეთებიათ – ტანზე ნახვრეტებია შემორჩენილი. სიმაღლე – 6 სმ, პირის დმ – 12,8 სმ, ყელის დმ – 10,5 სმ, მუცლის დმ – 11 სმ, ძირის დმ – 4,5 სმ.

302. სამაჯური (ტაბ. CLV_{4,8}; CXCVIII₁₄), 2 ც., ბრინჯაოს, თავგახსნილი. დმ – 5,8 სმ.

303. სამაჯური (ტაბ. CLV₅; CXCVIII₁₆), ბრინჯაოს, თავგახსნილი. დმ – 4,5-5 სმ.

304. სამაჯური (ტაბ. CLV₃; CXCVIII₁₅), ბრინჯაოს, დეფორმირებული. დმ – 4,5-5 სმ.

305. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CLV₂; CCII₉), ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი. დმ – 2,2 სმ.

306. სასაფეთქლე რგოლი (ტაბ. CLV₁; CCII₉), ბრინჯაოს, მრგვალღეროიანი, თავგახსნილი. დმ – 2 სმ.

307. ნიჟარა – კაური (ტაბ. CLV₇; CCIII₆).

308. მძივები (ტაბ. CLV₆; CCIII₆), 8 ც., პასტის. მათ შორის ოთხი ცალი ინკრუსტირებულია.

დ ა ს კ 3 6 ა

წინამდებარე ნაშრომში განხილული სამაროვნები, სამარხთა ტიპებით, დაკრძალვის წესით და ინვენტარით ტიპურია აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე გათხრილი ადრეელინისტური ხანით დათარიღებული სამაროვნებისა.

პაპიგორას და შავსაყდარა I სამაროვანზე გამოვლენილი სამარხები უმეტესწილად ქვაყუთებს წარმოადგენენ (პაპიგორას სამაროვანზე 59, შავსაყდარა I-ზე კი – 70 ქვაყუთი გაითხარა). ქვაყუთები ძირითადად ქვიშაქვის (პაპიგორა) და ბაზალტის (შავსაყდარა) ფილაქვებითაა შედგენილი. მათი კედლები უმეტესწილად თითო ფილითაა შედგენილი და გადახურულია ერთი ან ორი ფილით. ყველა სამარხის იატაკი თიხატკეპნილია. მათ განლაგებაში კანონზომიერება არ შეინიშნება, სამარხთა დამხრობაც ნებისმიერია. სამარხები მცირე ზომისაა, საშუალოდ $1,0 \times 0,7 \times 0,5$ მ-ია.

ორმოსამარხებს პროცენტულად მეორე ადგილი უკავიათ, თუმცა მათი რაოდენობა საგრძნობლად ნაკლებია ვიდრე ქვაყუთებისა. პაპიგორას სამაროვანზე გაითხარა 13, შავსაყდარა I სამაროვანზე 17 ორმოსამარხი. ამ ტიპის სამარხებისათვის დამახასიათებელია ოვალური მოყვანილობის ორმო, რომელიც ერთი ან რამდენიმე ფილითაა გადახურული. მათი საშუალო ზომა $1,10 \times 0,8$ მ-ია, სიღრმეზე კი მიწის ზედაპირიდან – $0,7-1,00$ მ.

ორივე სამაროვანზე გაითხარა თითო ქვევრსამარხი. პაპიგორას ქვევრსამარხი (№ 49) მდიდრული ინვენტარის შემცველი გამოდგა. მასში შედიოდა ოქროს სასაფეთქლე რგოლები, ვერცხლის საკიდები, ბრინჯაოს საკინძები და ილარი, სხვადასხვა მძივები და სხვა. აღნიშნული მასალა ძვ.წ. IV საუკუნის მიწურულითა და III საუკუნის I ნახევრით თარიღდება. შავსაყდარა I სამაროვნის ქვევრსამარხში (№ 92) ინვენტარი თითქმის არ აღმოჩენილა, თუმცა იგი საკმაოდ ორიგინალურად იყო მოწყობილი. მის თავზე (პირთან) გამართული იყო ჩვეულებრივი ქვაყუთი.

დაკრძალვის წესი ორივე სამაროვანზე ერთგვაროვანია. მიცვალებულთა აბსოლუტური უმრავლესობა დაკრძალულია მარჯვენა ან მარცხენა გვერდზე, ხელ-ფეხმოკეცილი. ორივე სამაროვანზე მხოლოდ თითო სამარხი აღმოჩნდა, სადაც კოლექტიური დაკრძალვის წესი დადასტურდა (პაპიგორაზე № 44, შავსაყდარა I № 46 სამარხები). განსხვავებულია დაკრძალვის წესი შავსაყდარა I სამაროვნის № 32 სამარხში. აქ, გარდა სამარხის კამერაში დასვენებული მიცვალებულისაა სამარხის სახურავზე აღმოჩნდა ჩონჩხის ნაშთები და მასთან ერთად თიხის ჭურჭლებიც. სა-

მარხის სახურავზე მიცვალებულთა დაკრძალვა იშვიათად, მაგრამ მაინც გვხვდება თანადროული ხანის ძეგლებზე (ქასრაანთ მიწების, ღრმახევისთავის, აბულმუგის სამაროვნები).

სამარხეული ინვენტარის შედგენილობითაც ორივე სამაროვანი ერთმანეთის მსგავსია. სამარხებში, როგორც წესი, გვხვდება საშუალოდ 1-2, უფრო იშვიათად – 3-4 თიხის ჭურჭელი, ვერცხლის ან ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლები, ბეჭდები, ბრინჯაოს ან რკინის სამაჯურები, საკინძები, სარდიონის, პასტის, მინის, გიშრის მძივები, უხვადაა წარმოდგენილი რკინის მოხრილი დანები, გვხვდება შუბისა და ხელშუბის რკინის პირები. შავსაყდარა I სამაროვანზე აღმოჩნდა ორი ისრისპირი და ცული.

თიხის ჭურჭელი ძირითადად დოქებით, ხელალებით, ჯამებით, ქოთნებითა და კოჭობებითაა წარმოდგენილი. დოქები და ხელალები ძირითადად კარგად განლექილი თიხისაგანაა დამზადებული, გამომწვარია მოვარდისფროდ, ზოგიერთი მათგანი შეღებილია წითელი საღებავით, ნაწილი – მოხატულია.

პირის ფორმის მიხედვით დოქები და ხელალები ორ ტიპად იყოფა: 1. ნისკარტიანი; 2. მრგვალპირიანი. მათ შორის გვხვდება მხრიანი, სფერულმუცლიანი, მსხლისებურტანიანი და ბიკონუსურტანიანი ჭურჭლები.

აღრეანტიკური ხანის ამ ტიპის ჭურჭლებში ძვ.წ. IV ს-ის მიწურულისათვის პროპორციების დაგრძელება შეინიშნება. პაპიგორას და შავსაყდარა I სამაროვნებზე კი, პროცენტულად მაინც, სფერულმუცლიანი ჭურჭლები სჭარბობს, იშვიათად, მაგრამ მაინც გვხვდება მხრიანი და ბიკონუსურტანიანი ჭურჭლები. ისინი კი, ძირითადად, ძვ.წ. V და ძვ.წ. IV საუკუნის I ნახევარშია გავრცელებული. განსახილველ სამაროვნებზე გამოვლენილი მოხატული ცალები, რომლებიც მიუხედავად იმისა, რომ მსხლისებურტანიანებია, მოხატვის სტილით ძვ.წ. IV საუკუნის I ნახევრით და შუა ხანებით დათარიღებულ თიხის ჭურჭლებს ჩამოგავს. ის ფაქტი, რომ პაპიგორას და შავსაყდარა I სამაროვნებზე აღმოჩენილი ჭურჭლების აბსოლუტური უმრავლესობა კარგად განლექილი თიხისაგანაა დამზადებული და მოვარდისფროდაა გამომწვარი, სამაროვნების თარიღს შედარებით აახალგაზრდავენ, რადგან ძვ.წ. IV საუკუნის I ნახევარში თიხის ჭურჭლის გარკვეულ ნაწილს ჯერ კიდევ მინარევებიანი თიხისაგან ამზადებენ და მათი უმეტესობა არათანაბრადაა გამომწვარი. ამდენად, ყოველივე ზემოთქმულის გამო მიგვაჩნია, რომ პაპიგორას და შავსაყდარა I სამაროვნებისათვის ყველაზე მისაღები თარიღია ძვ.წ. IV საუკუნის შუა ხანები და II ნახევარი.

თუმცა გვხვდება შედარებით მოგვიანო სამარხებიც. მაგალითად, პაპიგორას № 49 სამარხი.

სამაროვნებზე აღმოჩნდა მილიანი ხელაღებიც („ჩაიდნები“). ამ ტიპის ჭურჭელი საქართველოში ფართოდ არ გავრცელებულა. ისინი, როგორც ჩანს, ირანულ იმპორტს ან მათი მიბაძვით ადგილობრივ დამზადებულ ცალებს წარმოადგენენ.

ჯამ-ფიალებს, სამაროვნების ინვენტარს შორის, მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია. ფორმის მიხედვით მათში ორი ტიპი გამოიყოფა: პირმოყრილი და პროფილირებული. მათი უმეტესობა კარგად განლექილი თიხისაგანაა დამზადებული, გამომწვარია მოვარდისფროდ. ნაწილი შელებილია წითელი საღებავით.

სამარხებში აღმოჩენილ კერამიკას შორის გვხვდება ქოთნები და კოჭობები. მათი აბსოლუტური უმრავლესობა მსხვილმარცვლოვანი თიხისაგანაა დამზადებული, გამომწვარია არათანაბრად, რუხად. გვხვდება მოვარდისფროდ გამომწვარი და შელებილი ცალებიც. თითქმის ყველა მათგანს ცეცხლში მოხვედრის კვალი ემჩნევა.

სამარხებში გამოვლენილია თითო-ორი ცალი სხვა ტიპის ჭურჭლებიც. მაგ. მათარა, ჭრაქი, ქვევრის მოდელი.

ორივე სამაროვანზე სამკაულის წამყვან სახეობას წარმოადგენს ბრინჯაოს ან რკინის სამაჯური. პაპიგორას სამაროვანზე ბრინჯაოს სამაჯურები სჭარბობს რკინისას, შავსაყდარა I სამაროვანზე კი პირიქით, რკინის სამაჯურები უფრო მეტია (რკინის – 47, ბრინჯაოს – 17). ფორმებისა და შემკულობის მიხედვით სამაჯურებში რამდენიმე ჯგუფი გამოიყოფა. წამყვანი ტიპია მრგვალღეროიანი, ცხოველის თავებით შემკული სამაჯურები, რომლებიც არათუ წარმოდგენილ ძეგლებზე, არამედ მთელ აღმოსავლეთ საქართველოში ფართოდაა გავრცელებული ადრეანტიკურ-ადრეელინისტური პერიოდებისათვის. გვხვდება აგრეთვე განსხვავებული ფორმებიც – ზურგშედრეკილი, თავებმომრგვალებული, ზურგდაბურთული, და სხვა ტიპის სამაჯურები.

ორივე ძეგლზე საკმაოდ უხვადაა წარმოდგენილი ვერცხლის ან ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლები, რომელთა ნაწილიც თავებგახვრეტილია, ნაწილი კი – სადა ფორმის.

საკმაო მრავალფეროვნებითაა წარმოდგენილი ბრინჯაოს და რკინის საკინძებიც. გვხვდება ე.წ. „პრიზმისებურთავიანი“, „პირამიდისებურთავიანი“, ცილინდრულთავიანი და სხვა. საკინძებს, ხშირ შემთხვევებში თან ახლავს ბრინჯაოს გადასაბმელი ძეწკვებიც.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია პაპიგორას სამაროვანის № 49 ქვევრსამარხის ინვენტარში შემავალი ბრინჯაოს საკინძი და ილა-

რი, რომელთა თავებიც ცხენისა და ფრინველის ფიგურებითაა შემკული.

ორივე სამაროვანზე შედარებით ნაკლებად გვხვდება სხვა სახის სამკაულები, მაგალითად, ბრინჯაოს ბეჭდები, საყურეები, ზარაკები და სხვა. შავსაყდარა I სამაროვანზე ყურადღებას იქცევს ძვლის ორიგინალური საკიდი, რომლის გარე პირი – რომბების გამოსახულებითაა შემკული.

როგორც პაპიგორას, ისევე შავსაყდარა I სამაროვანზე ფართო ასორტიმენტითაა წარმოდგენილი სარდიონის, პასტის, მინის, გიშრის და სხვა მასალის მძივები. ისინი ფორმათა დიდ მრავალფეროვნებას ამჟღავნებენ, გვხვდება სფერული, ბიკონუსური, მრგვალ-ბრტყელი, მილისებრი, კულონისებური და სხვა ფორმების მქონე მძივები. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მოთეთრო ან მონაცრისფრო მინისებრი პასტის მძივები, რომლებიც თეთრი ან ღურჯი თვლებითაა ინკრუსტირებული და განსახილველ პერიოდებში ერთ-ერთ წამყვან ტიპს წარმოადგენენ.

ორივე ძეგლზე უხვად გვხვდება რკინის მოხრილი დანები, რომლებიც, როგორც ცნობილია, ფართოდ არიან გავრცელებულნი არა მარტო ადრეანტიკურ-ადრეელაზისტურ ხანაში, არამედ მათ წინამორბედ და მომდევნო პერიოდებშიც.

რაც შეეხება საბრძოლო იარაღს, იგი შავსაყდარა I სამაროვანზე უფრო მეტი რაოდენობით აღმოჩნდა, ვიდრე პაპიგორაზე. ამ უკანასკნელზე მოპოვებული საბრძოლო იარაღი რკინის შუბისპირებითა და ხელშუბისპირებითაა წარმოდგენილი, მაგრამ დაზიანების გამო მათი ფორმები გაურკვეველია. რაც შეეხება შავსაყდარა I სამაროვანს, აქ აღმოჩნდა რკინის „ხიშტისებური“, ფოთლისებური, სამკუთხაპირიანი და კონუსისებური შუბისა და ხელშუბის პირები. აქვე აღმოჩნდა ბრინჯაოს ე.წ. სკვითური ტიპის სამფრთიანი და რკინის ფოთლისებური, ორფრთიანი ისრისპირი. აგრეთვე რკინის ცული, რომლის ანალოგიებიც განსახილველი ხანისათვის ძირითადად აღმოსავლეთ საქართველოშია გავრცელებული.

სამარხთა ტიპებით, დაკრძალვის წესებითა და მოპოვებული არქეოლოგიური მასალების მიხედვით, როგორც პაპიგორის, ასევე შავსაყდარა I სამაროვნების აბსოლუტური თარიღი ძვ.წ. IV საუკუნე – III საუკუნის I ნახევარია. თუმცა ორივე სამაროვანზე სამარხთა ძირითადი ნაწილი ძვ.წ. IV საუკუნის შუა ხანებსა და II ნახევარს უნდა განეკუთვნებოდეს.

პაპიგორისა და შავსაყდარა I სამაროვნები, როგორც ჩანს ორ სხვადასხვა სოფელს ეკუთვნის და მათში რიგითი მეთემეები არიან დაკრძალული.

С. Маргишвили, Г. Нариманишвили

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ПАМЯТНИКИ АНТИЧНОЙ ЭПОХИ АЛГЕТСКОГО УЩЕЛЬЯ

Резюме

Типами погребений, обрядом захоронений и инвентарем рассмотренные в работе могильники идентичны раннеэллинистическим могильникам, раскопанным на территории Восточной Грузии.

Погребения, выявленные на могильниках Папигора и Шавсакдара I, большей частью каменнаящичные (Папигора № 50, Шавсакдара I № 70). Каменные ящики, в основном, составлены из песчаниковых (Папигора) и базальтовых (Шавсакдара) плит: стенки содержат по одной плите, перекрытие – одну или две. Пол всех погребений глинобитный, в их расположении закономерность не прослеживается, ориентация также произвольная; размеры в среднем – 1,0×0,7×0,5 м.

Количество грунтовых погребений заметно меньше каменнаящичных.

На могильнике Папигора раскопано 13, Шавсакдара I – 17 грунтовых погребений. Для них характерна яма овальной формы, перекрытая одной или несколькими плитами, средние размеры 1,10×0,80 м, глубина от поверхности земли 0,70 – 1,00 м.

На обоих могильниках обнаружено по одному кувшинному погребению. Папигорское погребение (№ 49) содержало богатый инвентарь: золотые височные кольца, серебряные подвески, бронзовые булавки и ухвертку, различные бусы и др. Перечисленный материал датируется концом IV – первой половиной III в. до н.э. В кувшинном погребении (№ 92) могильника Шавсакдара I инвентаря почти не оказалось, устроено оно весьма оригинально, над ним (у края) оказался обычный каменный ящик.

Обряд погребения на обоих могильниках одинаков. Абсолютное большинство усопших захоронено на правом или левом боку, с согнутыми конечностями, Лишь два погребения

оказались коллективными (Папигора № 44, Шавсакдара I № 46). Отличается обряд захоронения погребения Шавсакдара I № 32. В нём, кроме покойника в погребальной камере, останки скелета и глиняные сосуды оказались и на крыше погребения. Случаи захоронения покойника на крыше погребения редки, однако иногда встречаются на синхронных памятниках (могильники Касраант мицеби, Грмахевистави, Абулмуги).

Составом погребального инвентаря оба могильника схожи. Как правило, в погребениях встречаются 1-2, изредка 3-4 глиняных сосуда, серебряные или бронзовые височные кольца, перстни, бронзовые или железные браслеты, булавки, сердоликовые, пастовые, стеклянные, гагатовые бусы. Обильно представлены железные согнутые ножи, попадаются железные наконечники копий. На могильнике Шавсакдара I найдены два наконечника стрел и топор.

Керамика, в основном, представлена кувшинами, мисками, горшками и горшочками. Кувшины ("доки", "хелада") изготовлены из хорошо отмученной глины розоватого обжига, некоторые из них выкрашены красной краской, часть – разрисована

По форме устья доки и хелада делятся на два типа: с носиком (табл. L, LI, LXI) и с круглым устьем (табл. LII, LXII, LXIII, CLXVI, CLXVII, CLXVIII, CLXXXVII-CLXXXIX). Среди них есть сосуды с плечиками, со сферическим, грушевидным и биконическим туловом.

В раннеантичных сосудах этого типа, к концу IV в. до н.э. отмечается удлинение пропорций. На могильниках же Папигора и Шавсакдара I в процентном отношении преобладают сосуды со сферическим туловом, изредка попадаются сосуды с плечиками и биконическим туловом, в основном, распространённые в V – первой половине IV в. до н.э. Выявленные на рассматриваемых могильниках разрисованные экземпляры, которые несмотря на свою грушевидную форму, стилем украшения походят на глиняные сосуды, датируемые первой половиной и серединой IV в. до н.э. То обстоятельство, что абсолютное большинство найденных на этих могильниках сосудов изготовлено из хорошо отмученной глины и имеет розоватый обжиг, сравнительно омолаживает дату могильников, т.к. известно, что определенная часть глиняных сосудов, в

первой половине IV в. до н.э. изготовлялась из глины с примесями и обжигалась неравномерно. Исходя из вышесказанного, считаем самой приемлемой датой для могильников Папигора и Шавсакдара I середину и вторую половину IV в. до н.э. Хотя здесь попадаются и сравнительно поздние погребения (Папигора, погр. № 49).

На могильниках найдены и сосуды с носиком, т.н. чайники (табл. XLIX; LXI₆₋₈; CLXIX; CXC). В Грузии они не имели широкого распространения, по видимому, это либо иранский импорт, либо изготовленные на месте в подражание ему экземпляры.

Миски-пиалы занимают значительное место среди инвентаря могильников. По форме можно выделить два типа: с собранным устьем (табл. LVII; LXVI_{2,3}; CLXXVI_{1,2}; CLXXVII) и профилированные (LVI; LXVI₄₋₁₂; CLXXVIII-CLXXIX). Преобладающая их часть изготовлена из хорошо отмученной глины, обожжена в светлорозовый цвет, некоторые раскрашены красной краской.

Могильный инвентарь содержал горшки и горшочки ("кочоби") (табл. LIII; LIV; LXIV_{4,9}; LXV; CXCIII, CXCIV), большей частью изготовленные из крупнозернистой глины, неравномерно обожженные в бурый цвет, попадаются розоватого обжига и окрашенные. Почти все они носят следы пребывания в огне.

В погребениях выявлены сосуды и других типов: так, например. Фляги (табл. XXXVI₁; LV₆; LXVII₃), светильники ("чраки") (табл. XXIX₄; LVII₆; LXVII₆; CXCIII_{3,6}), модель кувшина для хранения (квеври) вина (табл. LV₄; LXVII₄).

Преобладающей разновидностью украшений на обоих могильниках являются бронзовые или железные браслеты: на Папигорском преобладают бронзовые, на Шавсакдара I – железные (железных – 47, бронзовых – 17). По форме и украшению можно выделить несколько групп. Ведущим типом являются круглостержневые с головками животных на концах (табл. LXIX_{1,2,4-10}; CXCVIII_{1,2,4-10}), широко распространенные в Восточной Грузии в раннеантичную – раннеэллинистическую эпохи. Попадаются и отличающиеся формы: с вогнутой спинкой (табл. LXIX₁₁₋₁₃; CXCVIII_{11,13-15}; CXCIX₁₅; CC₁₁), с

закругленными головками, с раздутой спинкой (табл. LXIX₁₇; CXCIX_{9,10}; CC_{1,5,6,10}) и др.

На обоих памятниках довольно обильно представлены серебряные или бронзовые височные кольца, часть из коих – с продырявленными головками, часть – гладкой формы (табл. LXIX₁₅; LXX₁₋₁₆; CCII_{1-8,12-14,16-18}).

Довольно многообразно представлены бронзовые или железные булавки. Встречаются с призматической, пирамидальной, цилиндрической и др. головками. Булавки часто были с цепочками (табл. LXXI₁₋₁₅; CCI₁₋₁₄).

Особо стоит отметить бронзовую булавку и ухвертку из № 49 кувшинного погребения Папигорского могильника, головки которых украшены фигурками птицы и лошади (табл. XXXIX₁₇₋₁₈; LIX_{14,15,17,18}).

На обоих могильниках сравнительно реже встречаются украшения другого рода, как, напр., бронзовые перстни, серьги, колокольчики (табл. LXX₁₇₋₂₄; LXXI_{16,36}; CCII₁₅₋₁₉; CCIV_{1,6}) и др. На могильнике Шавсакдара I обращает на себя внимание оригинальная подвеска из кости, поверхность которой украшена ромбиками (табл. CCIV₁₀), бронзовая ухвертка, украшенная елочным орнаментом (табл. CCIV₉), бронзовая фибула (табл. CCIV₁₂) и др.

На могильниках в широком ассортименте представлены бусы из сердолика, пасты, стекла, гагата и др. разнообразных форм: сферические, биконические, кругло-плоские, трубчатые, грушевидные (табл. LXXI_{17,35,37-39}; CCIII₁₋₁₅). Особо следует отметить бусы из беловато-голубоватой пасты, инкрустированные белыми или синими вставками, являющимися одним из ведущих типов рассматриваемых периодов (табл. CCIII_{1,2,4,6,8,9,11,14-15}).

Оба памятника обильно содержат железные согнутые ножи (табл. LXVIII₇₋₁₂; CXCVI₁₋₁₁), которые, как известно, широко распространены не только в раннеантичную-раннеэллинистическую эпохи, но и в предшествующие и последующие периоды. Что касается боевого оружия, оно на могильнике Шавсакдара I найдено в большом количестве, чем на Папигора. Обнаруженное на последнем оружие представлено железными копьями и их наконечниками, ввиду сильной поврежденности которых форму установить не удалось (табл. LXVIII_{1,6}). На

могильнике Шавсакдара I найдены железные "штыкообразные" (табл. СХСVI₃₋₅), листовидные (табл. СХСV_{1,3-6,9,10}), треугольные (табл. СХСV₈; СХСVI₂) и конусообразные наконечники копий. Здесь же найден трехперый бронзовый наконечник стрелы т.н. скифского типа (табл. ССIV₇), а также железный топор (табл. СХСIV₁₁), аналогии которого в рассматриваемое время в основном распространены в Восточной Грузии.

Судя по типам погребений, их обряду и добытому археологическому материалу, наиболее достоверная дата могильников Папигора и Шавсакдара I определяется IV – первой половиной III в. до н.э. Хотя на обоих могильниках основная часть погребений должна быть отнесена к середине и второй половине IV в. до н.э.

По тем же вышеперечисленным признакам оба могильника соответствуют погребениям рядовых членов населения.

Следует также отметить, что каждый из могильников принадлежит отдельной деревне. Их территория раскопана полностью, в результате чего, как отмечалось выше, на папигорском могильнике выявлено 79, а на Шавсакдара I – 102 (включая раскопанные в 1949 и 1954 гг.) погребения.

Первый из них открыт при прокладке оросительного канала, когда строителями было повреждено два-три десятка погребений, могильник же Шавсакдара I расположен на краю берегового обрыва и с течением времени, в результате береговых оползней, и здесь могло быть уничтожено несколько десятков погребений. В процессе раскопок сопредельные с могильниками территории не раз были прощупаны посредством разведывательных траншей. Распространение здесь погребений не зафиксировано, можно допустить, что общее их число, на обоих могильниках могло быть не менее одной, и не более двух сотен. Это обстоятельство со своей стороны дает основание предположить существование в раннеэллинистической Квемо (Нижней) Картли компактных населении (деревень) рядового населения производителей. Конечно, эта гипотеза требует дальнейшего подтверждения путем раскопок синхронных поселений.

Значительные данные добытые на обеих могильниках и для изучения социальных процессов. Наблюдение над погребениями показало, что среди рядового населения уже происходит

процесс дифференциации и выделения многоимущих. Это особенно хорошо прослеживается на Папигорском могильнике, где в № 49 кувшинном погребении захоронена уже имущественно превосходящая других особ.

Думается, введение в научный оборот могильников Папигора и Шавсакдара I и их дальнейшее комплексное изучение в совокупности с другими синхронными материалами заметно обогатит наши представления о раннеэллинистической Восточной Грузии.

S. MARGISHVILI, G. NARIMANISHVILI

ALGETI VALLEY ARCHAEOLOGICAL RELICS OF THE
CLASSICAL PERIOD

Summary

According to their burial-types, customs and inventory the burial discussed in the article are identical with their Early Hellenistic counterparts excavated on the territory of Eastern Georgia.

The graves discovered in the burial grounds of Papigora and Shavsqaqara I are largely stone cist ones (Papigora – 50, Shavsqaqara I – 70). They are basically constructed of sandstone (Papigora) and basalt (Shavsqaqara) slabs; one slab for each wall, and one or two slabs for the covering. The floor of all the burials is of clay; no regularity is observed in their disposition, the orientation is also arbitrary; their average size is 1,0×0,7×0,5 m. The number of ground burials is smaller than of stone cist type burials.

13 ground burials were excavated at the Papigora burial ground, 17 in Shavsqaqara I. Their characteristic features are: oval pit, roofed with one or more slabs, average size 1,10×0,80 m, depth from the surface 0,70 – 1,00 m. Each of the two burial grounds yielded a single pithos burial.

Papigora burial (N 49) contained a rich inventory: gold temple rings, silver pendants, bronze pins and a spatula, various beads, etc. This material is dated to the end of 4th-first half of the 3rd cent. B.C. Almost no inventory was found in the Shavsqaqara I pithos burial (N 92) although it was constructed quite originally there was an ordinary stone cist above it (at the edge).

The burial custom at both burial grounds is identical. The absolute majority of the deceased lay on the right or left side, with flexed extremities. Only one collective burial was revealed at each burial ground (Papigora № 44, Shavsqaqara I № 46). The burial custom differs only in burial № 32 of Shavsqaqara I. Here, in addition to the corpse in the burial chamber, the remains of a skeleton and clay vessels were found also on the roof of the burial cases of placing the deceased on the roof of a burial are rare, yet they occur at synchro-

nous sites (burial grounds of Kasraant-mitsebi, Ghrmakhevis-tevi, Abulmugi).

Both burial grounds have similar inventories. As a rule, one or two, rarely three or four clay vessels, silver or bronze templar rings, finger-rings, bronze or iron bracelets, pins, sard, paste, glass and jet beads comprise the inventory of the burials. A great number of curved iron knives are found, iron spearheads also occur. Two arrowheads and an axe were found at the burial ground of Shavsaqdara I.

Pottery is mostly represented by jugs, basins, large, and small pots. Jugs – "doki", pitchers – "khelada" are made of well levigated clay fired pink; some of them are painted red, some are ornamented with designs.

According to the shape of the mouth, "dokis" and "kheladas" fall into two types: 1. with a small beak (pl. L, LI, LX, LXI); 2. with a round mouth (pl. LII, LXII, LXIII, CLXVI, CLXVII, CLXVIII, CLXXXVII – CLXXXIX): There are among them vessels with small shoulders and spherical, pearshaped, or byconical bodies. By the end of the 4th cent. B.C. early Classical vessels of this type are characterized by elongated proportions.

At the burial grounds of Papigora and Shavsaqdara I vessels with spherical bodies prevail; vessels with small shoulders as well as with biconical bodies occur rarely being dated to the 5th first half of the 4th cent. B.C. The ornamented examples discovered at the burial grounds in question are despite their pear-shaped body, stylistically similar to the clay vessels dated to the first half and the middle of the 4th cent. B.C.

The fact that most of the vessels found at these burial grounds are made of well-levigated clay and are fired pink suggests that the date of the burials is of later period, for it is known that some clay vessels of the first half of the 4th cent. B.C. were made of mixed clay and fired irregularly.

Proceeding from the foregoing, the middle and the second half of the 4th cent. B.C. appears to be the most acceptable dating of the Papigora and Shavsaqdara I burial grounds. However, some burials of a later period are met here (Papigora, burial № 49).

Vessels with small spouts, so-called kettles, are found at the burial ground (pl. XLIX; LXI₆₋₈; CLXIX; CXC). They were not wide-

spread in Georgia and were apparently imported from Iran or made locally by imitating Iranian patterns.

Basins-phiales hold an important place in the burial inventories. According to their shapes two types are identifiable: having a gathered mouth (pl. LVII; LXVI_{2,3}; CLXXVI_{1,2}; CLXXVII) and profiled ones (LVI; LXVI₄₋₁₂; CLXXVIII-CLXXIX). The majority of them is made of well-levigated clay, fired pink, some are red painted.

The burial inventory contained large and small pots ("Kochobi") (pl. LIII; LIV; LXIV_{4,9}; LXV; CXCIII, CXCIV) mostly made of coarse-grained clay, irregularly baked brown, fired pink and painted occur also. Almost all of them bear traces of exposure to fire.

Vessels of other types were also found in the burials: flasks (pl. XXXVI₁; LV₆; LXVII₃), lamps ("chraki") (pl. XXIX₄; LVII₆; LXVII₆; CXCI_{3,6}); a model of a jar for storing wine ("kvevri") (pl. LV₄; LXVII₄).

The most of excavated variety jewelry in both burials ground are bronze or iron bracelets; of the leading variety of ornament at both burial grounds bronze ones prevail in Papigora and in Shavsagdara I, (47 iron specimens, and 7 bronze ones). In terms of shape and decor several groups can be distinguished, the leading type being rod rooted with animal heads at the ends (pl. LXIX_{1,2,4-10}; CXCVIII_{1,2,4-10}) – widespread in Eastern Georgia in the early Classical – Early Hellenistic period. Different shapes also occur with a concave back (pl. LXIX₁₁₋₁₃; CXCVIII_{11,13,15}; CXCIX₁₅; CC₁₁) with rounded heads, bulging backs (pl. LXIX₁₇; CXCIX_{9,10}; CC_{1,5,6,10}), and others.

Silver or bronze templar rings are abundantly represented at both sites; some of them have pierced heads, others are of smooth shape (pl. LXIX₁₅; LXX₁₋₁₆; CCII_{1-8,12-14,16-18}).

Bronze and iron pins fairly diverse, pins with prismatic pyramidal and cylindrical heads occur in the inventories. Pins were often accompanied by chains (pl. LXXI₁₋₁₅; CCI₁₋₁₄).

A bronze pin and a ear-spoon from Papigora pithos burial are worth noting for their heads are decorated with bird and horse figures (pl. XXXIX₁₇₋₁₈; LIX_{14,15,17,18}).

Decorations of other types, e.g. bronze finger-rings, earrings, bells (pl. LXX₁₇₋₂₄; LXXI_{16,36}; CCII₁₅₋₁₉; CCIV₁₋₆) are rather rare occurrence at both burial grounds.

An original bone pendant from Shavsaqdara I attracts attention. Its surface is decorated with small rhombs (pl. CCIV₁₀); a bronze ear-spoon is decorated with fir ornament (pl. CCIV₉), a bronze fibula (pl. CCIV₁₂), etc. .

The burial grounds have yielded a great variety of sard, paste, glass, jet beads of different shapes: spherical, biconical, round-and-flat, tubular, pear-shaped (pl LXXI_{17-35,37-39}; CCIII_{1,15}). Special mention should be made of whitish-bluish paste beads inlaid with white and blue insets, being one of the leading types of the periods under discussion (pl. CCIII_{1,2,4,6,8,9,11,14-15}).

Curved iron knives occur rather frequently at both sites (pl. LXVIII_{7,12}; CXCVI_{1,11}). As is known, such knives were widespread not only in the early Classical – early Hellenistic periods but also before and after these periods. As for weapons, a larger number was found at Shavsaqdara than Papigora. The weapons of the latter burial comprise iron spears and their heads, being too damaged to allow reconstruction of their shapes (pl. (LXVIII₁₋₆); "bayonet-like" (pl. CXCVI_{3,5}), leaf-like (pl. CXCVI_{1,3-6,9,10}), triangular (pl. CXCVI₈; CXCVI₂), and conical iron spearheads were found at Shavsaqdara I. Here was also found a bronze three – bladed arrowhead of the so-called Scythian type. (pl. CCIV), as well as an iron axe (pl. CCIV₁₁), analogies of which mainly occurred in Eastern Georgia in the period under discussion.

Judging by the types of burials, the customs, and the obtained archaeological materials, the burial grounds of Papigora and Shavsaqdara I are dated to the 4th first half of the 3rd cent. B.C.

However, most of the burials at both sites should be referred to the middle and second half of the 4th cent. B.C. According to the features listed above, both burial grounds belonged to rank-and file members of the population.

In summary it may be said that each burial ground belonged to a separate village. Their territories have been excavated completely yielding, as noted above, 79 burials at Papigora and 102 burials (including those dug in 1949 and 1954) at Shavsaqdara I.

The first burial ground was discovered when an irrigation canal was being dug, the workers damaging two or three dozens of burials. As for Shavsaqdara I, it is situated at the edge of a river bank preci-

pice and in the course of time, landslides could have also damaged several dozens of burials.

During the excavations the adjoining areas were checked by digging exploratory trenches. No burials were attested and it may be assumed that their overall number at both sites ranged from one to not more than two hundred. This in turn gives ground to assume the existence of regular, productive population in compact settlements (villages) of Kvemo (Lower) Kartli in the early Hellenistic period. Of course, this hypothesis needs further confirmation by excavations of synchronous settlements. Significant date have been obtained at both sites for the study of social processes. Observation of the burials showed that the process of differentiation and the appearance of wealthy people were already under way among the common populace. This can be seen clearly at Papigora where a person of superior wealth was interred in pithos burial № 49.

It is to be hoped that the introduction of Papigora and Shavsagdara I burial grounds into scientific circulation and their study in conjunction with other synchronous materials will add considerably to our knowledge of early Hellenistic Eastern Georgia.

ტ ა ბ უ ლ ე ბ ი ს ა ლ ფ ე რ ი ლ ო ბ ა

- I - ალგეთის ხეობის შუა წელის არქეოლოგიური რუკა.
- II - ჰაპიგორის სამაროვანი, გეგმა.
- III - ჰაპიგორის სამაროვანი, გათხრების საერთო ხედი.
- IV - 1. სამარხი № 3 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 6 გახსნის შემდეგ; 3. სამარხი № 5 გახსნის შემდეგ; 4. სამარხი № 10 გახსნის შემდეგ.
- V - 1-2. სამარხი № 13 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ; 3-4. სამარხი № 14 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- VI - 1. სამარხი № 15 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 17 გახსნამდე; 3. სამარხი № 19 გახსნის შემდეგ; 4. სამარხი № 21 გახსნის შემდეგ.
- VII - 1-2. სამარხი № 23 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ; 3. სამარხი № 25 გახსნამდე.
- VIII - 1. სამარხი № 33 გახსნამდე; 2. სამარხი № 37 გახსნის შემდეგ; 3. სამარხი № 41 გახსნის შემდეგ.
- IX - 1. სამარხი № 44 გახსნამდე; 2-3. სამარხი № 49 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- X - 1. სამარხი № 1 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 2 გახსნის შემდეგ.
- XI - 1. სამარხი № 3 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 5 გახსნის შემდეგ.
- XII - 1. სამარხი № 6 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 10 გახსნის შემდეგ; 3. სამარხი № 14 გახსნის შემდეგ.
- XIII - 1. სამარხი № 15 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 23 გახსნის შემდეგ; 3. სამარხი № 37 გახსნის შემდეგ.
- XIV - 1. სამარხი № 44 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 49 გახსნის შემდეგ; 3. სამარხი № 56 გახსნის შემდეგ.

- XV - 1. სამარხი № 57 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 67 გახსნის შემდეგ; 3. სამარხი № 68 გახსნის შემდეგ.
- XVI - 1. სამარხი № 69 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 73 გახსნის შემდეგ.
- XVII - სამარხი № 1 - 1. ჯამი; 2. კერამიკის ფრაგმენტი; 7. რკინის შუბისპირი; 11. დანა.
სამარხი № 2 - 3. კერამიკის ფრაგმენტი; 4. რკინის სამაჯური; 5. ფიალა; 6. კერამიკის ფრაგმენტი; 8. ძვლის მძივი; 9. სარდიონის მძივი; 10. ბრინჯაოს ძეწკვი; 12. ღოქი.
- XVIII - სამარხი № 3 - 1. ვერცხლის რგოლი; 2-3. ბრინჯაოს რგოლი; 5. ხელადის ფრაგმენტი; 8. კოჭობი; 10. ბრინჯაოს რგოლის ფრაგმენტი.
სამარხი № 4 - 4. ბრინჯაოს ზარაკი.
სამარხი № 5 - 6-7. ბრინჯაოს საკინძი; 9. ბრინჯაოს ბეჭედი; 11. კოჭობი; 12. ხელადა ფრაგმენტული; 13. ბრინჯაოს სამაჯური.
- XIX - სამარხი № 6 - 1-2. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლი; 3-4,6. ბრინჯაოს სამაჯური; 5. ფიალა; 7. კოჭობი; 8. მძივები; 9. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლი; 10. ბრინჯაოს ძეწკვი; 11. ხელადა; 12-13. საკინძი.
- XX - სამარხი № 7 - 1. რკინის დანა; 2-3. რკინის ღერო; 4. ხელადის ფრაგმენტები; 5. რკინის შუბისპირი.
- XXI - სამარხი № 8 - 3. კერამიკის ფრაგმენტები; 4. რკინის დანა; 5. რკინის შუბისპირი; 7. ხელადა.
სამარხი № 9 - 1. რკინის დანა; 2. ბრინჯაოს საკინძი; 6. კერამიკის ფრაგმენტი.
- XXII - სამარხი № 10 - 1. ბრინჯაოს სამაჯური; 2. ბრინჯაოს ბეჭედი; 3-6. ბრინჯაოს საკინძი; 4. კოჭობი; 5. ხელადა.
- XXIII - სამარხი № 11 - 1. ჯამი; 2. ხელადა.
- XXIV - სამარხი № 12 - 1. ხელადა; 2. ჯამი.

- XXV - სამარხი № 13 - 13. ფიალა.
სამარხი № 14 - 1. ხელადა; 2-4. ბრინჯაოს სამაჯური; 5,7-8. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლი; 6. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლი; 9-10. ფიალა; 11. კოჭობი; 12 მძივსაკიდი; 14. ბრინჯაოს ძეწკვი; 15. რკინის დანა.
- XXVI - სამარხი № 15 - 3. ხელადა; 4. რკინის დანა; 5. რკინის შუბისპირი.
სამარხი № 16 - 1. ბრინჯაოს ბეჭედი; 2. ბრინჯაოს სამაჯური.
- XXVII - სამარხი № 17 - 1. ღოქი.
- XXVIII - სამარხი № 18 - 1. კოჭობის ფრაგმენტი; 2. ხელადის ფრაგმენტი.
სამარხი № 19 - 3. კოჭობი; 4. რკინის დანა; 5. ხელადა.
- XXIX - სამარხი № 21 - 1. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლი; 2. ქარვის მძივი; 3. ბრინჯაოს სამაჯური; 4. ჭრაქი; 5. ღოქი; 6-7. ბრინჯაოს ბეჭედი; 8-9, 11. ბრინჯაოს საკინძი; 10 ბრინჯაოს ძეწკვი.
- XXX - სამარხი № 23 - 1. ხელადა; 2. ბრინჯაოს სამაჯური; 3. კოჭობი.
- XXXI - სამარხი № 25 - 1. ხელადა; 2. კოჭობი.
- XXXII - სამარხი № 26 - 1. კოჭობი; 2. ბრინჯაოს რგოლი; 3. რკინის დანა; 4. ხელადა; 5. რკინის შუბისპირი.
- XXXIII - სამარხი № 29 - 2. ქოთანნი.
სამარხი № 30 - 1. ჯამი; 3. რკინის ღერო.
სამარხი № 32 - 4. ხელადა; 5. ქვევრის პირის ფრაგმენტები; 6-7. კერამიკის ფრაგმენტები.
- XXXIV - სამარხი № 33 - 2. კერამიკის ფრაგმენტი.
სამარხი № 34 - 3. კერამიკის ფრაგმენტი; 5. რკინის ღერო.
სამარხი № 35 - 1. ხელადა.
სამარხი № 36 - 4. კერამიკის ფრაგმენტი; 6. რკინის ღერო; 8. რკინის სამაჯური.
სამარხი № 37 - 7. ხელადა.
სამარხი № 38 - 9. რკინის სამაჯური.

- XXXV – სამარხი № 39 – 9,10. პასტის მძივი.
სამარხი № 40 – 1. ხელადა; 2-4, 6-7. მძივები სხვადასხვა; 13-14. კერამიკის ფრაგმენტები.
სამარხი № 41 – 5,8. პასტის მძივი; 11-12 კერამიკის ფრაგმენტები; 15-16. ხელადა.
- XXXVI – სამარხი № 42 – 1. მათარა.
- XXXVII – სამარხი № 42 – 1. ხელადა.
სამარხი № 43 – 2. ქოთანი; 3. ხელადა; 4 კერამიკის ფრაგმენტები; 5. ჯამი.
- XXXVIII – სამარხი № 44 – 1-2. ბრინჯაოს ზარაკი; 3-5, 10-12. პასტის მძივები; 6. ბრინჯაოს ძეწკვი.
სამარხი № 45 – 7. რკინის ლერო; 8-9, 13. პასტის მძივები; 15. თიხის ჭურჭლის ფრაგმენტები; 16. რკინის ბეჭელი; 17. რკინის სამაჯური; 18. ხელადა.
სამარხი № 47 – 14. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლი; 19. ხელადა.
- XXXIX – სამარხი № 49 – 1. ოქროს სასაფეთქლე რგოლი; 2. ბრინჯაოს ბეჭელი; 3. პასტის მძივი; 4. ვერცხლის ბეჭდის ფარაკი; 5. ვერცხლის საკიდი; 6. გიშრის მძივი; 7. ბრინჯაოს საკიდი; 8-9. პასტის მძივი; 10-13. ბრინჯაოს ზარაკი; 14. მინის მძივ-საკიდი; 15. ბრინჯაოს მილაკი; 16. ხელადა; 17,19. ბრინჯაოს საკინძი; 18. ბრინჯაოს ილარი.
- XL – სამარხი № 51 – 1-3. ხელადა; 4. პასტის მძივი.
- XLI – სამარხი № 52 – 2. ქოთანი; 6. ვერცხლის „კავი“.
სამარხი № 57 – 8. ქოთანი; 9,11. პასტის მძივი; 10. მინის მძივი; 4. ქვევრისებური ჭურჭელი; 15. ჯამი.
სამარხი № 60 – 1. ხელადა.
სამარხი № 61 – 3-4. ბრინჯაოს სამაჯური; 7. რკინის სამაჯური; 12-13. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლები. 16. ქოთანი.
სამარხი № 62 – 5. პასტის მძივი.

- XLII - სამარხი № 67 - 1. ჯამი; 2. ხელადა; 3. რკინის შუბისპირი; 4. რკინის დანა; 5. კოჭობი.
- XLIII - სამარხი № 68 - 1. ბრინჯაოს სამაჯური; 2. ხელადა; 3. რკინის შუბისპირი; 4. რკინის სამაჯური; 5. კოჭობი.
- XLIV - სამარხი № 69 - 1. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლი; 2. ბრინჯაოს სამაჯური; 3. რკინის სამაჯური; 4. სარდიონის მძივი; 5. ქოთანნი; 6. ჯამი; 7. ბრინჯაოს საკინძი.
- XLV - სამარხი № 70 - 1. ხელადა; 2. ბრინჯაოს სამარჯური; 3. კოჭობი.
- XLVI - სამარხი № 72 - 1. ბრინჯაოს სამაჯური; 2,4. ბრინჯაოს საკინძი; 3. ხელადა.
- XLVII - სამარხი № 73 - 1. ბრინჯაოს სამაჯური; 2-4. ბრინჯაოს ბეჭედი; 5-6. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლი; 7. ხელადა; 8-9. ბრინჯაოს საკინძი.
- XLVIII - სამარხი № 75 - 2. ტოლჩა; 4. ქოთანნი.
სამარხი № 77 - 1. ტოლჩა; 3. კოჭობი.
- XLIX - ხელადა: 1. სამარხი № 35; 2. სამარხი № 10; 3. სამარხი № 6.
- L - ხელადა: 1. სამარხი № 23; 2. სამარხი № 25; 3. სამარხი № 68; 4-5. სამარხი № 73; 6. სამარხი № 14.
- LI - ხელადა: 1. სამარხი № 12; 4. სამარხი № 67; 5. სამარხი № 70.
- დოქი: 2. სამარხი № 21; 3. სამარხი № 17.
- LII - ხელადა: 1,3. სამარხი № 41; 2,6. სამარხი № 51; 4. სამარხი № 32; 5. სამარხი № 49.
- LIII - ქოთანნი: 1. სამარხი № 61; 2. სამარხი № 43; 3. სამარხი № 75; 4. სამარხი № 52; 5. სამარხი № 29; 6. შემთხვევითი მონაპოვარი.
- LIV - კოჭობი: 1. სამარხი № 3; 2. სამარხი № 10; 3. სამარხი № 14; 4. სამარხი № 68; 5. სამარხი № 25; 6. სამარხი № 19; 7. სამარხი № 67.
- ქოთანნი: 8. სამარხი № 57.

- LXV - ტოლჩა: 1. სამარხი № 77; 2. სამარხი № 75;
3. შემთხვევითი მონაპოვარი.
მინიატურული ქვევრი: 4. სამარხი № 57.
ქოთანი: 5. სამარხი № 69.
მათარა: 6. სამარხი № 42.
- LXVI - ფიალა: 2. სამარხი № 2; 3,5; სამარხი № 14;
6. სამარხი № 13; 8. სამარხი № 6.
ჯამი: 1. სამარხი № 1; 4. სამარხი № 69; 7. სამარხი № 67;
- LXVII - ჯამი: 1. სამარხი № 57; 2. სამარხი № 11;
3,5. სამარხი № 43; 4. სამარხი № 12.
- ჭრაქი: 6. სამარხი № 21.
- LXVIII - ხელადა: 1. სამარხი № 37; 2. სამარხი № 40;
3. სამარხი № 8.
- LXIX - ქვევრსამარხი № 49, ინვენტარი.
- LX - ხელადა: 2. სამარხი № 12; 3. სამარხი № 14;
6. სამარხი № 23; 7. სამარხი № 51; 8. სამარხი № 60.
ლოქი: 1. სამარხი № 2; 4. სამარხი № 17; 5. სამარხი № 21.
- LXVI - ხელადა: 1. სამარხი № 67; 2. სამარხი № 68;
3. სამარხი № 70; 4. სამარხი № 72; 5. სამარხი № 73;
6. სამარხი № 6; 7. სამარხი № 10; 8. სამარხი № 35.
- LXVII - ხელადა: 1. სამარხი № 8; 2. სამარხი № 37;
3. სამარხი № 40; 4. სამარხი № 32; 5-6. სამარხი № 41;
7. სამარხი № 49; 8. სამარხი № 45.
- LXVIII - ხელადა: 1. სამარხი № 26; 2. სამარხი № 15;
3. სამარხი № 42; 4. სამარხი № 43; 5. სამარხი № 47;
6. სამარხი № 51.
ქოთანი: 7. სამარხი № 61.
- LXIX - ტოლჩა: 1. სამარხი № 77; 2. სამარხი № 75;
3. შემთხვევითი მონაპოვარი.
კოჭობი: 8. სამარხი № 77; 9. შემთხვევითი მონაპოვარი.
ქოთანი: 4. სამარხი № 29; 5. სამარხი № 52;
6. სამარხი № 43; 7. სამარხი № 75.

- LXV – კოჭობი: 1. სამარხი № 3; 2. სამარხი № 5; 3. სამარხი № 6; 4. სამარხი № 10; 5. სამარხი № 14; 6. სამარხი № 19; 7. სამარხი № 23; 8. სამარხი № 25; 9. სამარხი № 26; 10. სამარხი № 67; 11. სამარხი № 68; 12. სამარხი № 70.
- LXVI – ჯამი: 1. სამარხი № 12; 2. სამარხი № 43; 3. სამარხი № 57; 4. სამარხი № 11; 9. სამარხი № 69; 10. სამარხი № 1; 11. სამარხი № 67.
ფიალა: 5. სამარხი № 2; 6. სამარხი № 6; 7-8. სამარხი № 14; 12. სამარხი № 13.
- LXVII – ქოთანი: 1. სამარხი № 69.
მათარა: 3. სამარხი № 42.
ქვევრისებური ჭურჭელი: 4. სამარხი № 57.
ჭრაქი: 5. სამარხი № 21.
ჯამი: 2. შემთხვევითი მონაპოვარი.
ხელადა: 6. შემთხვევითი მონაპოვარი.
- LXVIII – შუბისპირი: 1. სამარხი № 1; 2. სამარხი № 7; 3. სამარხი № 8; 4. სამარხი № 15; 5. სამარხი № 26; 6. სამარხი № 68.
დანა: 7. სამარხი № 8; 8. სამარხი № 9; 9. სამარხი № 14; 10. სამარხი № 19; 11. სამარხი № 26; 12. სამარხი № 67.
- LXIX – სამაჯური: 1. სამარხი № 5; 2. სამარხი № 6; 3. სამარხი № 10; 4-5, 16. სამარხი № 14; 6. სამარხი № 21; 7. სამარხი № 68; 8. სამარხი № 69; 9. სამარხი № 70; 10. სამარხი № 73; 11. სამარხი № 6; 12-13. სამარხი № 61; 14. სამარხი № 2; 17. სამარხი № 45; 18. სამარხი № 23.
სასაფეთქლე რგოლი: 15. სამარხი № 6.
- LXX – სასაფეთქლე რგოლი: 1-2, 10. სამარხი № 14; 3-4. სამარხი № 69; 5-6. სამარხი № 73; 9. სამარხი № 6; 12. სამარხი № 21; 13-14. სამარხი № 47; 15-16. სამარხი № 61.
ბეჭელი: 7. სამარხი № 3; 8. სამარხი № 5; 11. სამარხი № 21; 17. სამარხი № 45; 18. სამარხი № 3; 19. სამარხი № 73; 20. სამარხი № 3; 21. სამარხი № 21; 22. სამარხი № 26; 23-24. სამარხი № 73.

- LXXI - საკინძი: 1-2. სამარხი № 5; 3, 6. სამარხი № 6; 4-5. სამარხი № 10; 7. სამარხი № 9; 8-10. სამარხი № 21; 11. სამარხი № 69; 12-13. სამარხი № 72; 14-15. სამარხი № 73.
ზარაკი: 16. სამარხი № 4; 36. სამარხი № 44.
მძივი: 17-18. სამარხი № 39; 19-20. სამარხი № 2; 21, 23-24. სამარხი № 44; 22. სამარხი № 14; 25-30. სამარხი № 40; 31, 37. სამარხი № 41; 32, 38. სამარხი № 57; 33-34. სამარხი № 45; 35. სამარხი № 62; 39. სამარხი № 51.
- LXXII - შავსაყდარა I სამაროვანი, გეგმა
- LXXIII - შავსაყდარა I სამაროვანი, გათხრების ხედი.
- LXXIV - 1-2. სამარხი № 9 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- LXXV - 1. სამარხი № 5 გახსნამდე; 2. სამარხი № 11 გახსნის შემდეგ.
- LXXVI - 1-2. სამარხი № 13 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- LXXVII - 1. სამარხი № 15 გახსნამდე; 2. სამარხი № 16 გახსნის შემდეგ.
- LXXVIII - 1. სამარხი № 18 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 21 გახსნის შემდეგ.
- LXXIX - 1. სამარხი № 40 გახსნამდე; 2. სამარხი № 23 გახსნის შემდეგ.
- LXXX - 1-2. სამარხი № 41 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- LXXXI - 1. სამარხი № 42 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 43 გახსნის შემდეგ.
- LXXXII - 1-2. სამარხი № 50 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- LXXXIII - 1-2. სამარხი № 51 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- LXXXIV - 1. სამარხი № 61 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 63 გახსნის შემდეგ.
- LXXXV - 1. სამარხი № 64 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 68 გახსნის შემდეგ.
- LXXXVI - 1. სამარხი № 66 გახსნის შემდეგ.

- LXXXVII - 1-2. სამარხი № 71 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- LXXXVIII - 1. სამარხი № 72-73 გახსნამდე; 2. სამარხი № 74 გახსნამდე.
- LXXXIX - 1. სამარხი № 72 გახსნის შემდეგ.
- XC - 1. სამარხი № 78 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 77 გახსნის შემდეგ.
- XCI - 1. სამარხი № 88 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 89 გახსნის შემდეგ.
- XCII - 1-2. სამარხი № 92 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- XCIII - 1-2. სამარხი № 94 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ; 3. სამარხი № 94, ჭურჭელი.
- XCIV - 1-2. სამარხი № 95 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- XCV - 1-2. სამარხი № 23 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ; 3. სამარხი № 26 გახსნამდე.
- XCVI - 1. სამარხი № 41 გახსნის შემდეგ; 2. სამარხი № 44 გახსნის შემდეგ; 3-4. სამარხი № 50 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- XCVII - 1. სამარხი № 51 გახსნის შემდეგ. 2. სამარხი № 51* გახსნის შემდეგ; 3. სამარხი № 58 გახსნის შემდეგ. 4. სამარხი № 59 გახსნამდე. 5. სამარხი № 68 გახსნის შემდეგ. 6. სამარხი № 73 გახსნამდე.
- XCVIII - 1-2. სამარხი № 72 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ; 3. სამარხი № 76 გახსნამდე.
- XCIX - 1. სამარხი № 78 გახსნამდე; 2. სამარხი № 79 გახსნამდე; 3. სამარხი № 81 გახსნის შემდეგ.
- C - 1-2. სამარხი № 88 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ; 3-4. სამარხი № 92 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ; 5-6. სამარხი № 94 გახსნამდე და გახსნის შემდეგ.
- CI - სამარხი № 1 - 1. ობსიდიანის ანატკეცები; 2. რკინის დანა; სამარხი № 2 - 3. ძვლის „ლილი“; 4. რკინის სამაჯური; 5. მინის მძივი; 6. ხელადა.

- CII - სამარხი № 4 - 1. ხელადა; 2. რკინის ხელშუბისპირი; 3. ჯამი; 4. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლი; 5. მძივები; 6. ბრინჯაოს მშვილდსაკინძი.
- CIII - სამარხი № 5 - 1. ხელადა; 2. რკინის სამაჯურის ფრაგმენტი; 3. რკინის ღერო; 4. ბრინჯაოს საკინძი.
სამარხი № 6 - 5. ხელადა.
- CIV - სამარხი № 8 - 1. ხელადა.
სამარხი № 9 - 2. კოჭობი; 3. ფიალა; 4. მძივი.
სამარხი № 10 - 5. ხელადა.
- CV - სამარხი № 11 - 1. მინის და სარდიონის მძივები; 2. კოჭობი; 3. ქოთანი.
- CVI - სამარხი № 12 - 1. ბრინჯაოს ზარაკი; 2. რკინის სამაჯური; 3. ჯამი; 4. რკინის დანა; 5. კერამიკის ფრაგმენტები; 6. კოჭობი.
- CVII - სამარხი № 13 - 1. კოჭობი; 2. ხელადა; 3. რკინის შუბისპირი; 4. რკინის სამაჯური; 5. ბრინჯაოს მილაკი; 6. რკინის დანა; 7. პასტის მძივი; 8. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლი.
- CVIII - სამარხი № 14 - 1. რკინის ხელშუბისპირი; 2. რკინის ნივთები; 3. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლები; 4. ქოთანი.
- CIX - სამარხი № 15 - 1. რკინის სამაჯური; 2. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლი; 3. რკინის დანა; 4. რკინის შუბისპირი; 5. ხელადა; 6. რკინის ცული.
- CX - სამარხი № 16 - 1. ჯამი; 2. ტოლჩა; 3. ქოთანი; 4. რკინის დანა; 5. რკინის შუბისპირი; 6. ბრინჯაოს ბეჭედი.
- CXI - სამარხი № 18 - 1. ხელადა; 4. რკინის სამაჯური; 6. რკინის საკინძი.
სამარხი № 19 - 2. კოჭობი; 3. ხელადა; 5. რკინის სამაჯური.
- CXII - სამარხი № 20 - 1. ქოთანი; 4. ბრინჯაოს ზარაკი; 5. ბრინჯაოს სამაჯური.
სამარხი № 21 - 2. კოჭობი; 3. ხელადა; 6. ბრინჯაოს ბეჭედი; 7. ბრინჯაოს სამაჯური.

- CXIII - სამარხი № 23 - 2. დოქი; 3. რკინის დანა.
სამარხი № 24 - 1. ხელადა.
- CXIV - სამარხი № 26 - 1. ხელადა; 2. ჯამი; 3. რკინის შუბისპირი; 4. რკინის დანა; 5. ბრინჯაოს სამაჯური.
- CXV - სამარხი № 27 - 1. ხელადა; 2. ჯამი; 3. ბრინჯაოს საყურე, 4. მძივები; 5. ბრინჯაოს სამაჯური.
- CXVI - სამარხი № 28 - 1. ქოთანნი; 3. ბრინჯაოს სამაჯური.
სამარხი № 29 - 4. ქოთანნი.
სამარხი № 30 - 2. ხელადა ჩაიდნისებური; 5. ბრინჯაოს სამაჯური; 6. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლი.
- CXVII - სამარხი № 31 - 1. ბრინჯაოს სამაჯური; 2. ბრინჯაოს რგოლი; 6. ხელადა.
სამარხი № 32 - 3. ბრინჯაოს სამაჯური; 4. დოქი; 5. ჯამი; 7. ქოთანნი.
- CXVIII - სამარხი № 34 - 1. ბრინჯაოს სამაჯური; 2. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლი; 3. რკინის დანა; 4. ხელადა; 5. რკინის შუბისპირი.
- CXIX - სამარხი № 36 - 1-2. ბრინჯაოს საკინძი; 3. ბრინჯაოს სამაჯური; 9. ხელადა.
სამარხი № 38 - 4. მძივი; 5-6. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლი; 7. რკინის დანა; 8. რკინის სამაჯური; 10. ხელადა.
- CXX - სამარხი № 39 - 1. დოქი; 2. კოჭობი; 3. რკინის შუბისპირი; 4. რკინის ღეროები.
- CXXI - სამარხი № 40 - 1. რკინის სამაჯური; 2. მძივები; 3. ხელადა; 4. ბრინჯაოს საკინძი.
- CXXII - სამარხი № 41 - 2. მძივები; 3. რკინის სამაჯური.
სამარხი № 42 - 1. რკინის სამაჯური; 4. რკინის დანა; 5. ხელადა; 6. კოჭობი.
- CXXIII - სამარხი № 43 - 1. ხელადა.
- CXXIV - სამარხი № 43 - 5. ხელადა.
სამარხი № 44 - 1. ჯამი; 2. „სამარილე“; 3. ხელადა; 4. მძივები; 6. რკინის დანა.

- CXXV - სამარხი № 45 - 2. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლები; 3. ბრინჯაოს ზარაკი; 4. მძივები; 5. ბრინჯაოს ძეწკვი; 8. ხელადა; 9. ქოთანი; 11. რკინის დანა.
სამარხი № 46 - 1. რკინის სამაჯური; 6-7. რკინის დანა; 10. სალესი ქვა.
- CXXVI - სამარხი № 47 - 1. ხელადა; 2. რკინის ღერო; 3. რკინის სამაჯურები; 4. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლი; 5. ხელადა; 6. მძივები.
- CXXVII - სამარხი № 49 - 2. ბრინჯაოს ისრისპირი; 3. რკინის სამაჯური; 4-5. მძივები; 6. კოჭობი; 7. რკინის დანა; 10. ძვლის საკიდი.
სამარხი № 50 - 1. რკინის სამაჯურები; 8. მძივები; 9. ხელადა; 11. რკინის ღერო.
- CXXVIII - სამარხი № 51 - 2. რკინის ღეროები; 7. ქოთანი.
სამარხი № 51^ა - 1. რკინის სამაჯური; 3. რკინის საკინძი; 4. მძივები; 5. ბრინჯაოს ბეჭედი; 6. ხელადა.
- CXXIX - სამარხი № 52 - 1. კოჭობი; 2. რკინის სამაჯური.
სამარხი № 54 - 3. მძივი; 4. რკინის სამაჯური; 5. ხელადა.
- CXXX - სამარხი № 55 - 2-3. რკინის სამაჯური; 4. ხელადა; 5. ბრინჯაოს საკინძი.
სამარხი № 57 - 1. ქოთანი.
- CXXXI - სამარხი № 58 - 3, 5. ბრინჯაოს სამაჯურები; 4. ხელადა; 7. რკინის სამაჯური.
სამარხი № 59 - 1. ბრინჯაოს სამაჯური; 2. რკინის სამაჯური; 6. ქოთანი.
- CXXXII - სამარხი № 60 - 1. ხელადა; 2. პასტის მძივი; 3. რკინის სამაჯური; 4. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლი; 5. რკინის დანა; 6. რკინის შუბისპირი.
- CXXXIII - სამარხი № 60^ა - 1. ჯამი; 2. კოჭობი; 3. ხელადის ფრაგმენტები; 4. რკინის ხელშუბისპირი.
- CXXXIV - სამარხი № 61 - 1. ხელადა; 2. პასტის მძივები; 3. რკინის ისრისპირი; 4. რკინის შუბისპირი; 5. ჯამი; 6. რკინის დანა.

- CXXXV - სამარხი № 62 - 2. რკინის სამაჯური; 3. ფიალა; 4-5. ბრინჯაოს საკინძი და ძეწკვი; 6. ხელადა; 7. რკინის დანა.
სამარხი № 63 - 1. რკინის სამაჯური.
- CXXXVI - სამარხი № 64 - 1-2. ხელადაები.
- CXXXVII - სამარხი № 65 - 1-2. რკინის სამაჯური; 3. ბრინჯაოს საყურე; 5. სარდიონის მძივი; 7-8. ბრინჯაოს საკინძები.
სამარხი № 67 - 1. ბრინჯაოს ილარი; 6. ხელადა.
- CXXXVIII - სამარხი № 68 - 1. ჯამი; 2. ხელადა.
- CXXXIX - სამარხი № 69 - 1, 2. ხელადა; 3. რკინის სამაჯური; 4. ხელადა.
- CXL - სამარხი № 70 - 1. დოქი; 2. მძივები; 3. რკინის სამაჯური; 4. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლი.
- CXLI - სამარხი № 71 - 1. ხელადა; 2. რკინის სამაჯური.
- CXLII - სამარხი № 72 - 1. ქოთანი; 5. ხელადა.
სამარხი № 73 - 2. რკინის სამაჯური; 3. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლი; 4. ფიალა; 6. ხელადა.
- CXLIII - სამარხი № 74 - 2. ქოთანი.
სამარხი № 75 - 1. სურა; 3. კოჭობი; 4. ჯამი.
- CXLIV - სამარხი № 76 - 1. სურა; 2. ფიალა; 3. რკინის დანა.
- CXLV - სამარხი № 77 - 1. ხელადა; 2. ჭრაქი; 3. რკინის დანა.
- CXLVI - სამარხი № 78 - 1. ჭრაქი; 2-3. ბრინჯაოს რგოლები; 4. რკინის სამაჯური; 5. პასტის მძივი.
- CXLVII - სამარხი № 79 - 1. ხელადა; 2. რკინის შუბისპირი; 3. რკინის სამაჯური; 4. მძივები; 5. რკინის დანა; 6. ვერცხლის სასაფეთქლე რგოლი.
- CXLVIII - სამარხი № 80 - 1. ქოთანი; 2-3. ტოლჩები; 4-5. ბრინჯაოს ძეწკვი და რკინის საკინძები; 6. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლები; 7. მძივები; 8-9. ბრინჯაოს სამაჯურები.

- CXLIX – სამარხი № 81 – 1, 4. კერამიკის ფრაგმენტები; 2. რკინის სამაჯური, 3. მძივი.
სამარხი № 82 – 5. მძივი; 6. რკინის სამაჯური; 7. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლები; 8. რკინის საკინძი.
- CL – სამარხი № 85 – 1. ხელადა; 2-3. რკინის სამაჯურები; 4. ფიალა; 5. ბრინჯაოს ბეჭედი; 6. რკინის საკინძი.
- CLI – სამარხი № 86 – 1. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლები; 2-3. რკინის სამაჯურები; 4. ხელადა.
- CLII – სამარხი № 88 – 2. ბრინჯაოს სამაჯური; 3. რკინის სამაჯური; 5. ხელადა; 6. ჯამი.
სამარხი № 89 – 1. ხელადა; 4. რკინის ხელშუბისპირი.
- CLIII – სამარხი № 90 – 1. ხელადა; 2. სარდიონის მძივი; 3. ბრინჯაოს საკინძი და ძეწკვი; 5. რკინის სამაჯური.
სამარხი № 91 – 4. ხელადა.
- CLIV – სამარხი № 92 – 1. რკინის სამაჯურის ფრაგმენტები.
სამარხი № 94 – 2. ქოთანა.
სამარხი № 95 – 3. რკინის დანა; 4. ხელადა; 5. რკინის ხელშუბისპირი; 6. რკინის სამაჯური; 7. ხელადა.
- CLV – შემთხვევითი მონაპოვარი: 1-2. ბრინჯაოს სასაფეთქლე რგოლები; 3-5, 8. ბრინჯაოს სამაჯურები; 6. მძივები; 7. ნიჟარა კაური; 9-10. ხელადა; 11. კოჭობი; 12. ფიალა.
- CLVI – ხელადა: 1. სამარხი № 36; 2. სამარხი № 18; 3. სამარხი № 89; 4. სამარხი № 71.
- CLVII – ხელადა: 1. სამარხი № 4; 2. სამარხი № 54; 3. სამარხი № 60; 4. სამარხი № 15.
- CLVIII – ხელადა: 1. სამარხი № 44; 2. სამარხი № 45; 3. სამარხი № 42; 4. სამარხი № 31; 5. სამარხი № 91.
- CLIX – ხელადა: 1. სამარხი № 43; 2. სამარხი № 77; 3. სამარხი № 95; 4. სამარხი № 27.

- CLX - ხელადა: 1. სამარხი № 73; 2. სამარხი № 45;
3. სამარხი № 24; 4. სამარხი № 95.
- CLXI - ხელადა: 1. სამარხი № 13; 2. სამარხი № 26;
3. სამარხი № 85; 4. სამარხი № 18.
- CLXII - ხელადა: 1. სამარხი № 61; 2. სამარხი № 47;
3. სამარხი № 67; 4. სამარხი № 50.
- CLXIII - ხელადა: 1. სამარხი № 68; 4. სამარხი № 90;
5. სამარხი № 2.
დოქი: 2. სამარხი № 70; 3. სამარხი № 39.
- CLXIV - ხელადა: 1. სამარხი № 19; 2. სამარხი № 21;
3. სამარხი № 51; 4. სამარხი № 88.
- CLXV - ხელადა: 1. სამარხი № 86; 2. სამარხი № 62;
3. სამარხი № 34; 4. სამარხი № 5.
- CLXVI - ხელადა: 1. შემთხვევითი მონაპოვარი; 2. სამარხი № 43; 3. სამარხი № 41.
სურა: 4. სამარხი № 76; 5. სამარხი № 75.
- CLXVII - ხელადა: 1. სამარხი № 72; 2. სამარხი № 40;
3. სამარხი № 69; 4. სამარხი № 79.
- CLXVIII - ხელადა: 1. სამარხი № 69; 2. სამარხი № 64;
3. სამარხი № 38; 4. სამარხი № 47.
- CLXIX - ხელადა: 1. სამარხი № 10; 3. სამარხი № 30.
დოქი: 2. სამარხი № 23.
- CLXX - ხელადა: 5. სამარხი № 69.
ტოლჩა: 1. სამარხი № 16; 2. სამარხი № 80;
4. სამარხი № 80.
სამარილე: 3. სამარხი № 44.
- CLXXI - კოჭობი: 1. სამარხი № 9; 2. შემთხვევითი მონაპოვარი; 3. სამარხი № 12; 4. სამარხი № 39;
5. სამარხი № 75; 6. სამარხი № 49.
- CLXXII - ქოთანი: 1. სამარხი № 28; 2. სამარხი № 59;
3. სამარხი № 20; 4. სამარხი № 16.
- CLXXIII - კოჭობი: 1. სამარხი № 52; 2. სამარხი № 42;
3. სამარხი № 13; 4. სამარხი № 19; 5. სამარხი № 11; 6. სამარხი № 21.
- CLXXIV - ქოთანი: 1. სამარხი № 29; 2. შემთხვევითი მონაპოვარი; 3. სამარხი № 57; 4. სამარხი № 80; 5. სამარხი № 14.

- CLXXV - ქოთან: 1. სამარხი № 74; 2. სამარხი № 11;
3. სამარხი № 45; 4. სამარხი № 32; 5. სამარხი № 51; 6. სამარხი № 72.
- CLXXVI - ჯამი: 1. სამარხი № 16; 2. სამარხი № 68.
ჭრაქი: 3. სამარხი № 77; 4. სამარხი № 78.
- CLXX VII - ჯამი: 1. სამარხი № 12; 2. სამარხი № 60;
3. სამარხი № 27; 4. სამარხი № 16; 5. სამარხი № 44; 6. სამარხი № 61.
- CLXX VIII - ჯამი: 1. შემთხვევითი მონაპოვარი; 2. სამარხი № 88; 3. სამარხი № 73.
- CLXXIX - ჯამი: 5. სამარხი № 26; 6. სამარხი № 4.
ფიალა: 1. სამარხი № 62; 2. სამარხი № 9;
3. სამარხი № 76; 4. სამარხი № 85.
- CLXXX - ხელადა: 1. სამარხი № 50; 2. სამარხი № 47;
3. სამარხი № 51.
- CLXXXI - ხელადა: 1. სამარხი № 85; 2. სამარხი № 91;
3. სამარხი № 15; 4. სამარხი № 13.
- CLXXXII - ხელადა: 1. სამარხი № 43; 2. სამარხი № 95;
3. სამარხი № 95; 5. სამარხი № 60; 6. სამარხი № 77.
დოქი: 4. სამარხი № 70.
- CLXXXIII - ხელადა: 1. სამარხი № 71; 2. სამარხი № 54;
3. სამარხი № 5; 5. სამარხი № 61; 6. სამარხი № 19.
დოქი: 4. სამარხი № 39.
- CLXXXIV - ხელადა: 1. სამარხი № 90; 2. სამარხი № 88;
3. სამარხი № 36; 4. სამარხი № 40; 5. სამარხი № 34.
- CLXXX V - ხელადა: 1. სამარხი № 8; 2. სამარხი № 26;
3. სამარხი № 73; 4. სამარხი № 86; 5. სამარხი № 4.
- CLXXXVI - ხელადა: 1. სამარხი № 68; 2. სამარხი № 62;
3. სამარხი № 21; 4. სამარხი № 67; 5. სამარხი № 27.
- CLXXXVII - ხელადა: 1. სამარხი № 64; 2. შემთხვევითი მონაპოვარი; 3. სამარხი № 43.

- CLXXXVIII – ხელადა: 1. სამარხი № 72; 2-4. სამარხი № 69; 5. სამარხი № 64; 6. სამარხი № 2; 7. სამარხი № 79; 8. სამარხი № 38; 9. სამარხი № 47.
- CLXXXIX – ხელადა: 1. სამარხი № 18; 2. სამარხი № 31; 3. სამარხი № 45; 4. სამარხი № 42; 5. სამარხი № 6; 6. სამარხი № 89; 7. სამარხი № 55; 8. სამარხი № 24; 9. სამარხი № 44; დოქი: 10. სამარხი № 32.
- CXC – ხელადა: 1. სამარხი № 30; 2. სამარხი № 10. დოქი: 3. სამარხი № 23.
- CXCI – სურა: 1. სამარხი № 76; 2. სამარხი № 75. ჭრაქი: 3. სამარხი № 77; 6. სამარხი № 78. ტოლჩა: 4. სამარხი № 16; 5, 8. სამარხი № 80. სამარილე: 7. სამარხი № 44.
- CXCII – ჯამი: 1. სამარხი № 16; 2. სამარხი № 60; 3. სამარხი № 32; 4. სამარხი № 68; 5. სამარხი № 44; 6. სამარხი № 61; 7. სამარხი № 12; 8. სამარხი № 26; 9. სამარხი № 27; 10. სამარხი № 73; 12. სამარხი № 75; 15. სამარხი № 88; 18. სამარხი № 4. ფიალა: 11. სამარხი № 62; 13. სამარხი № 85; 14. სამარხი № 76; 16. სამარხი № 98; 17. შემთხვევითი მონაპოვარი.
- CXCIII – ქოთანი: 1. სამარხი № 51; 2. სამარხი № 45; 3. სამარხი № 32; 4. სამარხი № 57; 5. სამარხი № 72; 6. სამარხი № 94; 7. სამარხი № 29; 9. სამარხი № 80; 10. სამარხი № 58; 11. სამარხი № 11; 12. სამარხი № 14; 13. სამარხი № 74. ხელადა: 8. შემთხვევითი მონაპოვარი.
- CXCIV – კოჭობი: 1. სამარხი № 13; 2. შემთხვევითი მონაპოვარი; 3. სამარხი № 60; 4. სამარხი № 49; 5. სამარხი № 52; 6. სამარხი № 21; 7. სამარხი № 42; 8. სამარხი № 19; 9. სამარხი № 11; 10. სამარხი № 75; 11. სამარხი № 12; 14. სამარხი № 39; 17. სამარხი № 9. ქოთანი: 12. სამარხი № 28; 13. სამარხი № 20; 15. სამარხი № 59; 16. სამარხი № 16.

- CXCV – ისრისპირი: 1. სამარხი № 61.
ხელშუბისპირი: 2. სამარხი № 4; 5. სამარხი № 13;
7. სამარხი № 14; 9. სამარხი № 89.
შუბისპირი: 3. სამარხი № 79; 4. სამარხი № 95;
6. სამარხი № 60; 8. სამარხი № 39; 10. სა-
მარხი № 60.
- CXCVI – შუბისპირი: 1. სამარხი № 26; 2. სამარხი № 15;
3. სამარხი № 16; 4. სამარხი № 61; 5. სამარხი
№ 34.
- CXCVII – დანა: 1. სამარხი № 12; 2. სამარხი № 23;
3. სამარხი № 38; 4. სამარხი № 62; 5. სამარ-
ხი № 16; 6. სამარხი № 60; 7. სამარხი № 42;
8. სამარხი № 15; 9. სამარხი № 26; 10-11. სა-
მარხი № 46.
- CXCVIII – სამაჯური: 1. სამარხი № 31; 2. სამარხი № 28;
3. სამარხი № 26; 4-5. სამარხი № 80; 6. სა-
მარხი № 34; 7. სამარხი № 27; 8. სამარხი №
20; 9. სამარხი № 21; 10. სამარხი № 88;
11. სამარხი № 32; 12. სამარხი № 36; 13. სა-
მარხი № 49; 14-16. შემთხვევითი მონაპოვარი.
- CXCIX – სამაჯური: 1. სამარხი № 49; 2. სამარხი № 59;
3. სამარხი № 15; 4. სამარხი № 78; 5. სამარ-
ხი № 90; 6. სამარხი № 42; 7. სამარხი № 71;
8-9. სამარხი № 55; 10. სამარხი № 51; 11-12.
სამარხი № 85; 13-14. სამარხი № 86; 15. სა-
მარხი № 49.
- CC – სამაჯური: 1. სამარხი № 63; 2. სამარხი № 70;
3. სამარხი № 79; 4. სამარხი № 13; 5-6. სა-
მარხი № 50; 7-8. სამარხი № 65; 9. სამარხი
№ 41; 10. სამარხი № 46; 11-12. სამარხი № 58;
13-14. სამარხი 18; 15. სამარხი № 40; 16. სა-
მარხი № 62.
- CCI – საკინძი: 1. სამარხი № 40; 2-3. სამარხი № 36;
4. სამარხი № 55; 5-6. სამარხი № 65; 7. სა-
მარხი № 85; 11. სამარხი № 51; 14. სამარხი
№ 5.
ბეწკვი: 8. სამარხი № 45; 9. სამარხი № 80;
10. სამარხი № 90; 12-13. სამარხი № 62.

CCII

– სასაფეთქლე რგოლი: 1. სამარხი № 79; 2. სამარხი № 60; 3. სამარხი № 13; 4. სამარხი № 4; 5. სამარხი № 30; 6. სამარხი № 70; 7. სამარხი № 38; 9. შემთხვევითი მონაპოვარი; 10. სამარხი № 86; 11. სამარხი № 34; 12. სამარხი № 82; 13. სამარხი № 14; 14. სამარხი № 45; 17. სამარხი № 15; 18. სამარხი № 78; 19. სამარხი № 21.

ბეჭედი: 8. სამარხი № 16; 15. სამარხი № 31; 16. სამარხი № 80

CCIII

– მძივები: 1. სამარხი № 47; 2. სამარხი № 60; 3. სამარხი № 65; 4. სამარხი № 61; 5. სამარხი № 41; 6. შემთხვევითი მონაპოვარი; 7. სამარხი № 11; 8. სამარხი № 40; 9. სამარხი № 45; 10. სამარხი № 27; 11. სამარხი № 70; 12. სამარხი № 4; 13. სამარხი № 51^ა; 14. სამარხი № 38; 15. სამარხი № 49.

CCIV

– ბეჭედი: 1. სამარხი № 85.

საყურე: 2. სამარხი № 27; 3. სამარხი № 65.

ზარაკი: 4. სამარხი № 45; 5. სამარხი № 12;

6. სამარხი № 20.

ისრისპირი: 7. სამარხი № 49.

„ღილი“: 8. სამარხი № 2.

ილარი: 9. სამარხი № 67.

საკიდი: 10. სამარხი № 49.

ცული: 11. სამარხი № 15.

მშვილდსაკინძი: 12. სამარხი № 4.

სალესი ქვა: 13. სამარხი № 46.

ОПИСАНИЕ ТАБЛИЦ

- I – Археологическая карта среднего течения р. Алгети.
- II – План могильника Папигора.
- III – Общий вид раскопок могильника Папигора.
- IV – 1. погребение № 3 после вскрытия; 2. погребение № 6 после вскрытия; 3. погребение № 5 после вскрытия; 4. погребение № 10 после вскрытия.
- V – 1-2. погребение № 13 до и после вскрытия; 3-4. погребение № 14 до и после вскрытия.
- VI – 1. погребение № 15 после вскрытия; 2. погребение № 17 до вскрытия; 3. погребение № 19 после вскрытия; 4. погребение № 21 после вскрытия.
- VII – 1-2. погребение № 23 до и после вскрытия; 3. погребение № 25 до вскрытия.
- VIII – 1. погребение № 33 до вскрытия; 2. погребение № 37 после вскрытия; 3. погребение № 41 после вскрытия.
- IX – 1. погребение № 44 до вскрытия; 2-3. погребение № 49 до и после вскрытия.
- X – 1. погребение № 1 после вскрытия; 2. погребение № 2 после вскрытия.
- XI – 1. погребение № 3 после вскрытия; 2. погребение № 5 после вскрытия.
- XII – 1. погребение № 6 после вскрытия; 2. погребение № 10 после вскрытия; 3. погребение № 14 после вскрытия.
- XIII – 1. погребение № 15 после вскрытия; 2. погребение № 23 после вскрытия; 3. погребение № 37 после вскрытия.
- XIV – 1. погребение № 44 после вскрытия; 2. погребение № 49 после вскрытия; 3. погребение № 56 после вскрытия.

- XV – 1. погребение № 57 после вскрытия; 2. погребение № 67 после вскрытия; 3. погребение № 68 после вскрытия.
- XVI – 1. погребение № 69 после вскрытия; 2. погребение № 73 после вскрытия.
- XVII – погребение № 1 – 1. миска; 2. фрагмент глиняной посуды; 7. железный наконечник копья; 11. железный нож.
погребение № 2 – 3,6. фрагмент керамики; 4. железный браслет. 5. пиала; 8. бусы костяные; 9. сердоликовые бусы; 10. цепь бронзовая; 12. кувшин.
- XVIII – погребение № 3 – 1. кольцо серебряное; 2-3. кольцо бронзовое; 5. фрагмент кувшина; 8. горшочек.
погребение № 4 – 4. колокольчик бронзовый; погребение № 5 – 6,7. подвеска бронзовая; 9-10. кольцо бронзовое; 11. горшочек; 12. кувшин; 13. браслет бронзовый.
- XIX – погребение № 6 – 1-2. височные кольца серебрянные; 3-4,6. браслет бронзовый; 5. пиала; 7. горшок; 8. бусы; 9. височные кольца серебрянные; 10. цепочка; 11. кувшин; 12-13. булавки.
- XX – погребение № 7 – 1. железный нож; 2-3. железные стержни; 4. фрагменты кувшина; 5. железный наконечник копья.
- XXI – погребение № 8 – 3. фрагменты глиняных сосудов; 4. железный нож; 5. железный наконечник копья; 7. кувшин.
погребение № 9 – 1. железный нож; 2. булавка бронзовая; 6. фрагменты глиняной посуды.
- XXII – погребение № 10 – 1. браслет бронзовый; 2. кольцо бронзовое; 3-6. булавки бронзовые; 4. горшок; 5. кувшин.
- XXIII – погребение № 11 – 1. миска; 2. кувшин.
- XXIV – погребение № 12 – 1. кувшин; 2. миска.

- XXV – погребение № 13 – 13. пиала.
погребение № 14 – 1. кувшин; 2-4. бронзовый браслет; 5,7-8. серебрянные височные кольца; 6. фрагмент тонкой дужки; 9-10. пиала; 11. горшок; 12. бусина в виде подвески; 14. бронзовая цепочка; 15. железный нож.
- XXVI – погребение № 15 – 3. кувшин; 4. железный нож; 5. железный наконечник копья.
погребение № 16 – 1. бронзовое кольцо; 2. бронзовый браслет.
- XXVII – погребение № 17 – 1. кувшин.
- XXVIII – погребение № 18 – 1-2. фрагменты керамики.
погребение № 19 – 3. горшочек; 4. железный нож; 5. кувшин.
- XXIX – погребение № 21 – 1. височное кольцо бронзовое; 2. янтарные бусы; 3. бронзовый браслет; 4. светильник; 5. кувшин; 6-7. бронзовое кольцо; 8-9, 11. бронзовые булавки; 10. бронзовая цепочка.
- XXX – погребение № 23 – 1. кувшин; 2. бронзовый браслет; 3. горшочек.
- XXXI – погребение № 25 – 1. кувшин; 2. горшочек.
- XXXII – погребение № 26 – 1. горшочек; 2. бронзовое кольцо; 3. железный нож; 4. кувшин; 5. железный наконечник копья.
- XXXIII – погребение № 29 – 2. горшочек.
погребение № 30 – 1. миска; 3. железный стержень.
погребение № 32 – 4. кувшин; 5. фрагмент венчика пифоса ("квеври"); 6-7. фрагменты глиняного сосуда.

- XXXIV – погребение № 33 – 2. фрагмент глиняного сосуда.
 погребение № 34 – 3. фрагмент глиняного сосуда; 5. железный стержень.
 погребение № 35 – 1. кувшин.
 погребение № 36 – 4. фрагмент глиняного сосуда; 6. железный стержень; 8. железный браслет.
 погребение № 37 – 7. кувшин.
 погребение № 38 – 9. железный браслет.
- XXXV – погребение № 39 – 9.10. пастовые бусы.
 погребение № 40 – 1. кувшин; 2. каменные бусы; 3,7. пастовые бусы; 4. бронзовые бусы; 6. стеклянные бусы; 13-14. фрагмент глиняного сосуда.
 погребение № 41 – 5,8. пастовые бусы; 11-12 фрагмент глиняной посуды; 15-16. кувшин.
- XXXVI – погребение № 42 – 1. фляга.
- XXXVII – погребение № 42 – 1. кувшин.
 погребение № 43 – 2. горшок; 3. кувшин; 4. фрагмент глиняного сосуда; 5. миска.
- XXXVIII – погребение № 44 – 1-2. бронзовые колокольчики; 3-5, 10-12. пастовые бусы; 6. бронзовая цепочка.
 погребение № 45 – 7. железный стержень; 8-9, 13. пастовые бусы; 15. фрагмент глиняного сосуда; 16. кольцо железное; 17. железный браслет; 18. кувшин.
 погребение № 47 – 14. бронзовое височное кольцо; 19. кувшин.
- XXXIX – погребение № 49 – 1. золотое височное кольцо; 2. бронзовое кольцо; 3,8,9. бусы пастовые; 4. серебряный шиток перстня; 5. серебряная подвеска; 6. гагатовая подвеска; 7. бронзовая подвеска; 10-13. бронзовые колокольчики; 14. стеклянная подвеска; 15. трубочка; 16. кувшин; 17,19. бронзовые булавки; 18. бронзовая ухвертка.

- XL – погребение № 51 – 1-3. кувшин; 4. бусы пастовые.
- XLI – погребение № 52 – 2. горшок; 6. серебряный крюк.
погребение № 57 – 8. горшок; 9,11. бусы пастовые; 10. стеклянная бусина; 14. пифосообразный сосуд (квеври); 15. миска.
погребение № 60 – 1. кувшин.
погребение № 61 – 3-4. браслеты бронзовые; 7. железный браслет; 12-13. бронзовые височные кольца; 16. горшок.
погребение № 62 – 5. бусы пастовые.
- XLII – погребение № 67 – 1. миска; 2. кувшин; 3. железный наконечник копья; 4. железный нож; 5. горшочек.
- XLIII – погребение № 68 – 1. бронзовый браслет; 2. кувшин; 3. бронзовый наконечник копья; 4. железный браслет; 5. горшок.
- XLIV – погребение № 69 – 1. серебряное височное кольцо; 2. бронзовый браслет; 3. железный браслет; 4. сердоликовые бусы; 5. горшок; 6. миска; 7. бронзовая булавка.
- XLV – погребение № 70 – 1. кувшин; 2. бронзовый браслет; 3. горшочек.
- XLVI – погребение № 72 – 1. бронзовый браслет; 2,4. бронзовые булавки; 3. кувшин.
- XLVII – погребение № 73 – 1. бронзовый браслет; 2-4. бронзовые кольца; 5-6. бронзовые височные кольца; 7. кувшин; 8-9. бронзовые булавки.
- XLVIII – погребение № 75 – 2. кружка; 4. горшок.
погребение № 77 – 1. кружка; 3. горшочек.
- XLIX – кувшин: 1. погребение № 35; 2. погребение № 10; 3. погребение № 6.
- L – кувшин: 1. погребение № 23; 2. погребение № 25; 3. погребение № 68; 4-5. погребение № 73; 6. погребение № 14.

- LI – кувшин: 1. погребение № 12; 2. погребение № 21; 3. погребение № 17; 4. погребение № 67; 5. погребение № 70.
- LII – кувшин: 1.3. погребение № 41; 2.6. погребение № 51; 4. погребение № 32; 5. погребение № 49.
- LIII – горшок: 1. погребение № 61; 2. погребение № 43; 3. погребение № 75; 4. погребение № 52; 5. погребение № 29; 6. случайная находка.
- LIV – горшочек: 1. погребение № 3; 2. погребение № 10; 3. погребение № 14; 4. погребение № 68; 5. погребение № 25; 6. погребение № 19; 7. погребение № 67.
горшок: 8. погребение № 57.
- LV – кружка: 1. погребение № 77; 2. погребение № 75; 3. случайная находка.
миниатюрный пифос (квеври): 4. погребение № 57.
горшок: 5. погребение № 69.
фляга: 6. погребение № 42.
- LVI – пиала: 2. погребение № 2; 3,5. погребение № 14; 6. погребение № 13; 8. погребение № 6.
– миска: 1. погребение № 1. 4. погребение № 69; 7. погребение № 67;
- LVII – миска: 1. погребение № 57; 2. погребение № 11; 3,5. погребение № 43; 4. погребение № 12.
светильник: 6. погребение № 21.
- LVIII – кувшин: 1. погребение № 37; 2. погребение № 40; 3. погребение № 8.
- LIX – погребение № 49: погребальный инвентарь.
- LX – кувшин: 1. погребение № 2; 2. погребение № 12; 3. погребение № 14; 4. погребение № 17; 5. погребение № 21; 6. погребение № 23; 7. погребение № 51; 8. погребение № 60.
- LXI – кувшин: 1. погребение № 67; 2. погребение № 68; 3. погребение № 70; 4. погребение № 72; 5. погребение № 73; 6. погребение № 6; 7. погребение № 10; 8. погребение № 35.

LXII – кувшин: 1. погребение № 8; 2. погребение № 37; 3. погребение № 40; 4. погребение № 32; 5-6. погребение № 41; 7. погребение № 49; 8. погребение № 45.

LXIII – кувшин: 1. погребение № 26; 2. погребение № 15; 3. погребение № 42; 4. погребение № 43; 5. погребение № 47; 6. погребение № 51.

горшок: 7. погребение № 61.

LXIV – кружка: 1. погребение № 77; 2. погребение № 75; 3. случайная находка.

– горшочек: 8. погребение № 77; 9. случайная находка.

– горшок: 4. погребение № 29; 5. погребение № 52; 6. погребение № 43; 7. погребение № 75.

LXV – горшочек: 1. погребение № 3; 2. погребение № 5; 3. погребение № 6; 4. погребение № 10; 5. погребение № 14; 6. погребение № 19; 7. погребение № 23; 8. погребение № 25; 9. погребение № 26; 10. погребение № 67; 11. погребение № 68; 12. погребение № 70.

LXVI – миска: 1. погребение № 12; 2. погребение № 43; 3. погребение № 57; 4. погребение № 11; 9. погребение № 69; 10. погребение № 1; 11. погребение № 67.

пиала: 5. погребение № 2; 6. погребение № 6;

7-8. погребение № 14; 12. погребение № 13.

LXVII – горшок: 1. погребение № 69.

миска: 2. случайная находка.

фляга: 3. погребение № 42.

миниатюрный пифос (квеври): 4. погребение № 57.

светильник: 5. погребение № 21; кувшин:

6. случайная находка.

- LXVIII – наконечник копья: 1. погребение № 1; 2. погребение № 7; 3. погребение № 8; 4. погребение № 15; 5. погребение № 26; 6. погребение № 68.
 нож: 7. погребение № 8; 8. погребение № 9; 9. погребение № 14; 10. погребение № 19; 11. погребение № 26; 12. погребение № 67.
- LXIX – браслет: 1. погребение № 5; 2. погребение № 6; 3. погребение № 10; 4-5, 16. погребение № 14; 6. погребение № 21; 7. погребение № 68; 8. погребение № 69; 9. погребение № 70; 10. погребение № 73; 11. погребение № 6; 12-13. погребение № 61; 14. погребение № 2; 17. погребение № 45; 18. погребение № 23.
 височное кольцо: 15. погребение № 6.
- LXX – височное кольцо: 1-2; 10. погребение № 14; 3-4. погребение № 69; 5-6. погребение № 73; 8. погребение № 5; 9. погребение № 6; 12. погребение № 21; 13-14. погребение № 47; 15-16. погребение № 61; 18. погребение № 3.
 кольцо: 7. погребение № 3; 11. погребение № 21; 17. погребение № 45; 19. погребение № 73; 20. погребение № 3; 21. погребение № 21; 22. погребение № 26; 23-24. погребение № 73.
- LXXI – булавки: 1-2. погребение № 5; 3, 6. погребение № 6; 4-5. погребение № 10; 7. погребение № 9; 8-10. погребение № 21; 11. погребение № 69; 12-13. погребение № 72; 14-15. погребение № 73.
 колокольчик: 16. погребение № 14; 36. погребение № 44.
 бусы: 17-18. погребение № 39; 19-20. погребение № 2; 21, 23-24. погребение № 44; 22. погребение № 14; 25-30. погребение № 40; 31, 37. погребение № 41; 32, 38. погребение № 57; 33-34. погребение № 45; 35. погребение № 62; 39. погребение № 51.

- LXXII – Могильник Шавсакдара I – план расположения погребений
- LXXIII – 1. вид могильника с севера; 2. общий вид раскопок.
- LXXIV – 1-2. погребение № 9 до и после вскрытия.
- LXXV – 1. погребение № 5 до вскрытия; 2. погребение № 11 после вскрытия.
- LXXVI – 1-2. погребение № 13 до и после вскрытия.
- LXXVII – 1. погребение № 15 после вскрытия; 2. погребение № 16 после вскрытия.
- LXXVIII – 1. погребение № 18 после вскрытия; 2. погребение № 21 после вскрытия.
- LXXIX – 1. погребение № 40 до вскрытия; 2. погребение № 23 после вскрытия.
- LXXX – 1-2. погребение № 41 до и после вскрытия.
- LXXXI – 1. погребение № 42 после вскрытия; 2. погребение № 43 после вскрытия.
- LXXXII – 1-2. погребение № 50 до и после вскрытия.
- LXXXIII – 1-2. погребение № 51 до и после вскрытия.
- LXXXIV – 1. погребение № 61 после вскрытия; 2. погребение № 63 после вскрытия.
- LXXXV – 1. погребение № 64 после вскрытия; 2. погребение № 68 после вскрытия.
- LXXXVI – 1. погребение № 66 после вскрытия.
- LXXXVII – 1. погребение № 71 до и после вскрытия.
- LXXXVIII – 1. погребение № 72-73 до вскрытия; 2. погребение № 74 до вскрытия.
- LXXXIX – 1. погребение № 72 после вскрытия.
- XC – 1. погребение № 78 после вскрытия; 2. погребение № 77 после вскрытия.
- XCI – 1. погребение № 88 после вскрытия; 2. погребение № 89 после вскрытия.
- XCII – 1-2. погребение № 92 до и после вскрытия.
- XCIII – 1-2. погребение № 94 до и после вскрытия; 3. погребение № 94 глиняный сосуд, обнаруженный в погребении.
- XCIV – 1-2. погребение № 95 до и после вскрытия.

- XCV – 1-2. погребение № 23 до и после вскрытия.
3. погребение № 26 до вскрытия.
- ХСVI – 1. погребение № 41 после вскрытия; 2. погребение № 44 после вскрытия.
3-4. погребение № 50 до и после вскрытия.
- ХСVII – 1. погребение № 51 после вскрытия; 2. погребение № 51^a после вскрытия; 3. погребение № 58 после вскрытия. 4. погребение № 59 до вскрытия; 5. погребение № 68 после вскрытия. 6. погребение № 73 до вскрытия.
- ХСVIII – 1-2. погребение № 72 до и после вскрытия;
3. погребение № 76 до вскрытия.
- ХСIX – 1. погребение № 78 до вскрытия. 2. погребение № 79 до вскрытия; 3. погребение № 81 после вскрытия.
- С – 1-2. погребение № 88 до и после вскрытия;
3-4. погребение № 92 до и после вскрытия;
5-6. погребение № 94 до и после вскрытия.
- CI – погребение № 1 – 1. обсидиановые отщепы;
2. железный нож; погребение № 2 – 3. пуговица костная; 4. железный браслет; 5. стеклянные бусы; 6. кувшин.
- СII – погребение № 4 – 1. кувшин; 2. железный наконечник копья; 3. миска; 4. серебряное височное кольцо; 5. бусы, сердоликовые, стеклянные; 6. бронзовая фибула.
- СIII – погребение № 5 – 1. кувшин; 2. фрагмент железного браслета; 3. железный стержень;
4. бронзовая булавка.
погребение № 6 – 5. кувшин.
- СIV – погребение № 8 – 1. кувшин.
погребение № 9 – 2. горшочек; 3. пиала; 4. бусы.
погребение № 10 – 5. кувшин.
- CV – погребение № 11 – 1. стеклянные и серебрянные бусы; 2. горшочек; 3. горшок.
- CVI – погребение № 12 – 1. бронзовый колокольчик;
2. железный браслет; 3. миска; 4. железный нож; 5. фрагменты сосуда; 6. горшочек.

- CVII – погребение № 13 – 1. горшочек; 2. кувшин;
3. железный наконечник копья; 4. железный
браслет; 5. бронзовая трубка; 6. железный
нож; 7. бусы пастовые; 8. серебряное височ-
ное кольцо.
- CVIII – погребение № 14 – 1. железный наконечник
копья; 2. железные предметы; 3. серебряное
височное кольцо; 4. горшок.
- CIX – погребение № 15 – 1. железный браслет; 2.
серебряное височное кольцо; 3. железный
нож; 4. железный наконечник копья; 5. кув-
шин;
6. железный топор.
- CX – погребение № 16 – 1. миска; 2. кружка; 3. гор-
шок; 4. железный нож; 5. железный наконеч-
ник копья; 6. бронзовое кольцо.
- CXI – погребение № 18 – 1. кувшин; 4. железные
браслеты; 6. железная булавка.
погребение № 19 – 2. горшочек; 3. кувшин;
5. железный браслет.
- CXII – погребение № 20 – 1. горшок; 4. бронзовый
колокольчик; 5. бронзовый браслет.
погребение № 21 – 2. горшочек; 3. кувшин;
6. бронзовое кольцо; 7. бронзовый браслет.
- CXIII – погребение № 23 – 2. кувшин; 3. железный
нож.
погребение № 24 – 1. кувшин.
- CXIV – погребение № 26 – 1. кувшин; 2. миска; 3. же-
лезный наконечник копья; 4. железный нож;
5. бронзовый браслет.
- CXV – погребение № 27 – 1. кувшин; 2. миска;
3. серьга бронзовая; 4. бусы сердоликовые,
стекляные, пастовые; 5. бронзовый браслет.
- CXVI – погребение № 28 – 1. горшок; 3. бронзовый
браслет.
погребение № 29 – 4. горшок.
погребение № 30 – 2. кувшин; 5. бронзовый
браслет; 6. серебряное височное кольцо.

- СХVII – погребение № 31 – 1. бронзовый браслет;
2. бронзовое кольцо; 6. кувшин.
погребение № 32 – 3. бронзовый браслет;
4. кувшин; 5. миска; 7. горшок.
- СХVIII – погребение № 34 – 1. бронзовый браслет;
2. серебряное височное кольцо; 3. железный
нож; 4. кувшин; 5. железный наконечник
копья.
- СХIX – погребение № 36 – 1-2. бронзовые булавки;
3. бронзовый браслет; 9. кувшин.
погребение № 38 – 4. бусы пастовые; 5-6. брон-
зовые височные кольца; 7. железный нож;
8. железный браслет; 10. кувшин.
- СХХ – погребение № 39 – 1. кувшин; 2. горшочек;
3. железный наконечник копья; 4. железный
стержень.
- СХХI – погребение № 40 – 1. железный браслет; 2. бу-
сы сердоликовые, пастовые; 3. кувшин;
4. бронзовая булавка.
- СХХII – погребение № 41 – 2. бусы пастовые,
серебряные; 3. железный браслет.
погребение № 42 – 1. железный браслет; 4. же-
лезный нож; 5. кувшин; 6. горшочек.
- СХХIII – погребение № 43 – 1. кувшин.
- СХХIV – погребение № 43 – 5. кувшин.
погребение № 44 – 1. миска; 2. "солонка";
3. кувшин; 4. бусы пастовые; 6. железный нож.
- СХХV – погребение № 45 – 2. бронзовсе височные
кольца; 3. бронзовый колокольчик; 4. бусы
пастовые; 5. цепочка бронзовый ; 8. кувшин;
9. горшок; 11. железный нож.
погребение № 46 – 1. железный браслет;
6-7. железный нож; 10. оселок.
- СХХVI – погребение № 47 – 1. кувшин; 2. железный
стержень; 3. железный браслет; 4. бронзовые
височные кольца; 5. кувшин; 6. бусы пасто-
вые.

- CXXVII** – погребение № 49 – 2. бронзовый наконечник стрелы; 3. железный браслет; 4-5. бусы пастовые, стеклянные, сердоликовые; 6. горшочек; 7. железный нож; 10. подвеска костяная.
погребение № 50 – 1. железный браслет; 8. бусы пастовые; 9. кувшин; 11. железный стержень.
- CXXVIII** – погребение № 51 – 2. железные стержни; 7. горшок.
погребение № 51^a – 1. железный браслет; 3. железная булава; 4. бусы пастовые, сердоликовые; 5. бронзовое кольцо; 6. кувшин.
- CXXIX** – погребение № 52 – 1. горшочек; 2. железный браслет.
погребение № 54 – 3. бусы стеклянные; 4. железный браслет; 5. кувшин.
- CXXX** – погребение № 55 – 2-3. железный браслет; 4. кувшин; 5. бронзовая булава.
погребение № 57 – 1. горшок.
- CXXXI** – погребение № 58 – 3, 5. бронзовые браслеты; 4. кувшин; 7. железный браслет.
погребение № 59 – 1. бронзовый браслет; 2. железный браслет; 6. горшок.
- CXXXII** – погребение № 60 – 1. кувшин; 2. бусы пастовые; 3. железный браслет; 4. серебряное височное кольцо; 5. железный железный нож; 6. железный наконечник копья.
- CXXXIII** – погребение № 60^a – 1. миска; 2. горшочек; 3. фрагменты кувшина; 4. железный наконечник копья.
- CXXXIV** – погребение № 61 – 1. кувшин; 2. бусы пастовые; 3. железный наконечник стрелы; 4. железный наконечник копья; 5. миска; 6. железный нож.
- CXXXV** – погребение № 62 – 2. железный браслет; 3. пиала; 4-5. бронзовая булава с цепочкой; 6. кувшин; 7. железный нож.
погребение № 63 – 1. железный браслет.
- CXXXVI** – погребение № 64 – 1-2. кувшин.

- CXXXVII** – погребение № 65 – 1-2. железный браслет;
3. серга бронзовая; 5. бусы сердоликовые;
7-8. бронзовая булавка.
- погребение № 67 – 1. бронзовая ухвертка;
6. кувшин.
- CXXXVIII** – погребение № 68 – 1. миска; 2. кувшин.
- CXXXIX** – погребение № 69 – 1, 2, 4. кувшин; 3. железный браслет.
- CXL** – погребение № 70 – 1. кувшин; 2. бусы пастовые, стеклянные; 3. железный браслет; 4. серебряное височное кольцо.
- CXLI** – погребение № 71 – 1. кувшин; 2. железный браслет.
- CXLII** – погребение № 72 – 1. горшок; 5. кувшин.
погребение № 73 – 2. железный браслет;
3. бронзовое височное кольцо; 4. пиала;
6. кувшин.
- CXLIII** – погребение № 74 – 2. горшок.
погребение № 75 – 1. кувшин; 3. горшочек;
4. миска.
- CXLIV** – погребение № 76 – 1. кувшин; 2. пиала; 3. железный нож.
- CXLV** – погребение № 77 – 1. кувшин; 2. светильник;
3. железный нож.
- CXLVI** – погребение № 78 – 1. светильник; 2-3. бронзовые кольца; 4. железный браслет; 5. бусы пастовые.
- CXLVII** – погребение № 79 – 1. кувшин; 2. наконечник копья; 3. железный браслет; 4. бусы сердоликовые, пастовые; 5. железный нож; 6. серебряное височное кольцо.
- CXLVIII** – погребение № 80 – 1. горшок; 2-3. кружки;
4-5. бронзовая цепочка и железные булавки;
6. бронзовые височные кольца; 7. бусы сердоликовые, пастовые, стеклянные; 8-9. бронзовые браслеты.

- CXLIX – погребение № 81 – 1, 4. фрагменты сосудов;
2. железный браслет; 3. бусы пастовые.
– погребение № 82 – 5. бусы пастовые; 6. железный браслет; 7. бронзовые височные кольца; 8. железная булавка.
- CL – погребение № 85 – 1. кувшин; 2-3. браслеты железные; 4. пиала; 5. бронзовое кольцо; 6. железная булавка.
- CLI – погребение № 86 – 1. бронзовые височные кольца; 2-3. железные браслеты; 4. кувшин.
- CLII – погребение № 88 – 2. бронзовый браслет; 3. железный браслет; 5. кувшин; 6. миска.
погребение № 89 – 1. кувшин; 4. железный наконечник копья.
- CLIII – погребение № 90 – 1. кувшин; 2. бусы сердоликовые; 3. бронзовая булавка с цепочкой; 5. железный браслет.
погребение № 91 – 4. кувшин.
- CLIV – погребение № 92 – 1. фрагмент железного браслета.
погребение № 94 – 2. горшок.
погребение № 95 – 3. железный нож; 4. кувшин; 5. железный наконечник копья; 6. железный браслет; 7. кувшин.
- CLV – случайные находки: – 1-2. бронзовые височные кольца; 3-5, 8. бронзовые браслеты; 6. бусы пастовые; 7. раковина "каури"; 9-10. кувшины; 11. горшочек; 12. пиала.
- CLVI – кувшин: 1. погребение № 36; 2. погребение № 18; 3. погребение № 89; 4. погребение № 71.
- CLVII – кувшин: 1. погребение № 4; 2. погребение № 54; 3. погребение № 60; 4. погребение № 15.
- CLVIII – кувшин: 1. погребение № 44; 2. погребение № 45; 3. погребение № 42; 4. погребение № 31; 5. погребение № 91.
- CLIX – кувшин: 1. погребение № 43; 2. погребение № 77; 3. погребение № 95; 4. погребение № 27.

- CLX – кувшин: 1. погребение № 73; 2. погребение № 45; 3. погребение № 24; 4. погребение № 95.
- CLXI – кувшин: 1. погребение № 13; 2. погребение № 26; 3. погребение № 85; 4. погребение № 18.
- CLXII – кувшин: 1. погребение № 61; 2. погребение № 47; 3. погребение № 67; 4. погребение № 50.
- CLXIII – кувшин: 1. погребение № 68; 2. погребение № 70; 3. погребение № 39; 4. погребение № 90; 5. погребение № 2.
- CLXIV – кувшин: 1. погребение № 19; 2. погребение № 21; 3. погребение № 51^a; 4. погребение № 88.
- CLXV – кувшин: 1. погребение № 86; 2. погребение № 62; 3. погребение № 34; 4. погребение № 5.
- CLXVI – кувшин: 1. случайная находка; 2. погребение № 43; 3. погребение № 41.
4. погребение № 76; 5. погребение № 75.
- CLXVII – кувшин: 1. погребение № 72; 2. погребение № 40; 3. погребение № 69; 4. погребение № 79.
- CLXVIII – кувшин: 1. погребение № 69; 2. погребение № 64; 3. погребение № 38; 4. погребение № 47.
- CLXIX – кувшин: 1. погребение № 10; 3. погребение № 30.
кувшин: 2. погребение № 23.
- CLXX – кувшин: 5. погребение № 69.
кружка: 1. погребение № 16; 2. погребение № 80; 4. погребение № 80.
солонка: 3. погребение № 44.
- CLXXI – горшочек: 1. погребение № 9; 2. случайная находка; 3. погребение № 12; 4. погребение № 39; 5. погребение № 75; 6. погребение № 49.
- CLXXII – горшок: 1. погребение № 28; 2. погребение № 59; 3. погребение № 20; 4. погребение № 16.
- CLXXIII – горшочек: 1. погребение № 52; 2. погребение № 42; 3. погребение № 13; 4. погребение № 19; 5. погребение № 11; 6. погребение № 21.
- CLXXIV – горшок: 1. погребение № 29; 2. случайная находка; 3. погребение № 57; 4. погребение № 80; 5. погребение № 14.

- CLXXV – горшок: 1. погребение № 74; 2. погребение № 11; 3. погребение № 45; 4. погребение № 32; 5. погребение № 51; 6. погребение № 72.
- CLXXVI – миска: 1. погребение № 16; 2. погребение № 68.
светильник: 3. погребение № 77; 4. погребение № 78.
- CLXX VII – миска: 1. погребение № 12; 2. погребение № 60^a; 3. погребение № 27; 4. погребение № 16; 5. погребение № 44; 6. погребение № 61.
- CLXX VIII – миска: 1. случайная находка; 2. погребение № 88; 3. погребение № 73.
- CLXXIX – миска: 5. погребение № 26; 6. погребение № 4.
пиала: 1. погребение № 62; 2. погребение № 9; 3. погребение № 76; 4. погребение № 85.
- CLXXX – кувшин: 1. погребение № 50; 2. погребение № 47; 3. погребение № 51^a.
- CLXXXI – кувшин: 1. погребение № 85; 2. погребение № 91; 3. погребение № 15; 4. погребение № 13.
- CLXXXII – кувшин: 1. погребение № 43; 2. погребение № 95; 3. погребение № 95; 4. погребение № 70; 5. погребение № 60; 6. погребение 77.
- CLXXXIII – кувшин: 1. погребение № 71; 2. погребение № 54; 3. погребение № 5; 4. погребение № 39; 5. погребение № 61; 6. погребение № 19.
- CLXXXIV – кувшин: 1. погребение № 90; 2. погребение № 88; 3. погребение № 36; 4. погребение № 40; 5. погребение № 34.
- CLXXXV – кувшин: 1. погребение № 8; 2. погребение № 26; 3. погребение № 73; 4. погребение № 86; 5. погребение № 4.
- CLXXXVI – кувшин: 1. погребение № 68; 2. погребение № 62; 3. погребение № 21; 4. погребение № 67; 5. погребение № 27.
- CLXXXVII – кувшин: 1. погребение № 64; 2. случайная находка; 3. погребение № 43.

CLXXXVIII – кувшин: 1. погребение № 72; 2-4. погребение № 69; 5. погребение № 64; 6. погребение № 2; 7. погребение № 79; 8. погребение № 38; 9. погребение № 47.

CLXXXIX – кувшин: 1. погребение № 18; 2. погребение № 31; 3. погребение № 45; 4. погребение № 42; 5. погребение № 6; 6. погребение № 89; 7. погребение № 55; 8. погребение № 24; 9. погребение № 44; 10. погребение № 32.

CXC – кувшин: 1. погребение № 30; 2. погребение № 10; 3. погребение № 23.

CXCI – кувшин: 1. погребение № 76; 2. погребение № 75.
светильник: 3. погребение № 77; 6. погребение № 78.

кружка: 4. погребение № 16; 5. 8. погребение № 80.

солонка: 7. погребение № 44.

CXCII – миска: 1. погребение № 16; 2. погребение № 60^a; 3. погребение № 32; 4. погребение № 68; 5. погребение № 44; 6. погребение № 61; 7. погребение № 12; 8. погребение № 26; 9. погребение № 27; 10. погребение № 73; 12. погребение № 75; 15. погребение № 88; 18. погребение № 4.

пиала: 11. погребение № 62; 13. погребение № 85; 14. погребение № 76; 16. погребение № 98; 17. случайная находка.

CXCIII – горшок: 1. погребение № 51; 2. погребение № 45; 3. погребение № 32; 4. погребение № 57; 5. погребение № 72; 6. погребение № 94; 7. погребение № 29; 9. погребение № 80; 10. погребение № 58; 11. погребение № 11; 12. погребение № 14; 13. погребение № 74.

кувшин: 8. случайная находка.

- CXCIV – горшочек: 1. погребение № 13; 2. случайная находка; 3. погребение № 60^a; 4. погребение № 49; 5. погребение № 52; 6. погребение № 21; 7. погребение № 42; 8. погребение № 19; 9. погребение № 11; 10. погребение № 75; 11. погребение № 12; 14. погребение № 39; 17. погребение № 9.
горшок: 12. погребение № 28; 13. погребение № 20; 15. погребение № 59; 16. погребение № 16.
- CXCV – наконечные стрелы: 1. погребение № 61.
наконечник копья: 2. погребение № 4; 5. погребение № 13; 7. погребение № 14; 9. погребение № 89.
наконечник копья: 3. погребение № 79; 4. погребение № 95; 6. погребение № 60^a; 8. погребение № 39; 10. погребение № 60.
- CXCVI – наконечник копья: 1. погребение № 26; 2. погребение № 15; 3. погребение № 16; 4. погребение № 61; 5. погребение № 34.
- CXCVII – нож: 1. погребение № 12; 2. погребение № 23; 3. погребение № 38; 4. погребение № 62; 5. погребение № 16; 6. погребение № 60; 7. погребение № 42; 8. погребение № 15; 9. погребение № 26; 10-11. погребение № 46.
- CXCVIII – браслет: 1. погребение № 31; 2. погребение № 28; 3. погребение № 26; 4-5. погребение № 80; 6. погребение № 34; 7. погребение № 27; 8. погребение № 20; 9. погребение № 21; 10. погребение № 88; 11. погребение № 32; 12. погребение № 36; 13. погребение № 49; 14-16. случайная находка.
- CXCIX – браслет: 1. погребение № 49; 2. погребение № 59; 3. погребение № 15; 4. погребение № 78; 5. погребение № 90; 6. погребение № 42; 7. погребение № 71; 8-9. погребение № 55; 10. погребение № 51^a; 11-12. погребение № 85; 13-14. погребение № 86; 15. погребение № 49.

- СС – браслет: 1. погребение № 63; 2. погребение № 70; 3. погребение № 79; 4. погребение № 13; 5-6. погребение № 50; 7-8. погребение № 65; 9. погребение № 41; 10. погребение № 46; 11-12. погребение № 58; 13-14. погребение № 18; 15. погребение № 40; 16. погребение № 62.
- ССІ – булавка: 1. погребение № 40; 2-3. погребение № 36; 4. погребение № 55; 5-6. погребение № 65; 7. погребение № 85; 11. погребение № 51^а; 14. погребение № 5.
- цепочки: 8. погребение № 45; 9. погребение № 80; 10. погребение № 90; 12-13. погребение № 62.
- ССІІ – височное кольцо: 1. погребение № 79; 2. погребение № 60; 3. погребение № 13; 4. погребение № 4; 5. погребение № 30; 6. погребение № 70; 7. погребение № 38; 9. случайная находка; 10. погребение № 86; 11. погребение № 34; 12. погребение № 82; 13. погребение № 14; 14. погребение № 45; 17. погребение № 15; 18. погребение № 78; 19. погребение № 21.
- кольцо: 8. погребение № 16; 15. погребение № 31; 16. погребение № 80
- ССІІІ – бусы: 1. погребение № 47; 2. погребение № 60; 3. погребение № 65; 4. погребение № 61; 5. погребение № 41; 6. случайная находка; 7. погребение № 11; 8. погребение № 40; 9. погребение № 45; 10. погребение № 27; 11. погребение № 70; 12. погребение № 4; 13. погребение № 51^а; 14. погребение № 38; 15. погребение № 49.

- ССIV – кольцо: 1. погребение № 85.
 серга: 2. погребение № 27; 3. погребение № 65.
 колокольчик: 4. погребение № 45; 5. погребение
 № 12; 6. погребение № 20.
 наконечник стрелы: 7. погребение № 49.
 пуговица: 8. погребение № 2.
 ухвертка: 9. погребение № 67.
 подвеска: 10. погребение № 49.
 топор: 11. погребение № 15.
 фибула: 12. погребение № 4.
 оселок: 13. погребение № 46.

DESCRIPTION OF THE PLATES

- I – Archaeological map of the Algeti valley middle zone.
 II – Burial ground of Papigora, plan.
 III – Burial ground of Papigora, general view of the excavations.
 IV – 1. burial № 3 after opening; 2. burial № 6 after opening; 3. burial № 5 after opening; 4. burial № 10 after opening.
 V – 1-2. burial № 13 before and after opening; 3-4. burial № 14 before and after opening.
 VI – 1. burial № 15 after opening; 2. burial № 17 before opening; 3. burial № 19 after opening; 4. burial № 21 after opening.
 VII – 1-2. burial № 23 before and after opening; 3. burial № 25 before opening.
 VIII – 1. burial № 33 before opening; 2. burial № 37 after opening; 3. burial № 41 after opening.
 IX – 1. burial № 44 before opening; 2-3. burial № 49 before and after opening.

- X – 1. burial № 1 after opening; 2. burial № 2 after opening.
- XI – 1. burial № 3 after opening; 2. burial № 5 after opening.
- XII – 1. burial № 6 after opening; 2. burial № 10 after opening; 3. burial № 14 after opening.
- XIII – 1. burial № 15 after opening; 2. burial № 23 after opening; 3. burial № 37 after opening.
- XIV – 1. burial № 44 after opening; 2. burial № 49 after opening; 3. burial № 56 after opening.
- XV – 1. burial № 57 after opening; 2. burial № 67 after opening; 3. burial № 68 after opening.
- XVI – 1. burial № 69 after opening; 2. burial № 73 after opening.
- XVII – Burial № 1 – 1. basin; 2. fragments of pottery; 7. iron spearhead; 11. knife.
Burial № 2 – 3. fragments of a pottery; 4. iron bracelet; 5. phiala; 6. fragment of a pitcher; 8. bone bead; 9. sard bead; 10. bronze chain; 12. jug.
- XVIII – Burial № 3 – 1. silver ring; 2-3. bronze ring; 5. fragment of a pitcher; 8. small pot; 10. fragment of bronze ring; burial № 4 – 4. Bronze bell; burial № 5 – 6.7. bronze pin; 9. bronze finger ring; 11. small pot; 12. fragment of a pitcher; 13. bronze bracelet.
- XIX – Burial № 6 – 1-2. silver templar ring; 3-4,6. bronze bracelet; 5. phiala; 7. small pot; 8. beads; 9. bronze templar ring; 10. bronze chain; 11. pitcher; 12-13. pin.
- XX – Burial № 7 – 1. Iron knife; 2-3. Iron rod; 4. Fragments of pitcher; 5. Iron spearhead.
- XXI – Burial № 8 – 3. fragments of pottery; 4. iron knife; 5. iron spearhead; 7. pitcher;
burial № 9 – 1. Iron knife; 2. Bronze pin; 6. Fragment of pottery.

- XXII – Burial № 10 – 1. bronze bracelet; 2. bronze finger ring; 3-6. bronze pin; 4. small pot; 5. pitcher.
- XXIII – Burial № 11 – 1. basin; 2. pitcher.
- XXIV – Burial № 12 – 1. pitcher; 2. basin.
- XXV – Burial № 13 – 13. phiala.
 Burial № 14 – 1. pitcher; 2-4. bronze bracelet; 5,7-8. silver templar ring; 6. bronze templar ring; 9-10. phiala; 11. small pot; 12. pendant; 14. bronze chain; 15. iron knife.
- XXVI – Burial № 15 – 3. pitcher; 4. iron knife; 5. iron spearhead.
 Burial № 16 – 1. bronze finger-ring; 2. bronze bracelet.
- XXVII – Burial № 17 – 1. jug.
- XXVIII – Burial № 18 – 1. fragment of small pot; 2. fragments of a pitcher.
 Burial № 19 – 3. small pot; 4. iron knife; 5. pitcher.
- XXIX – Burial № 21 – 1. bronze templar ring; 2. amber bead; 3. bronze bracelet; 4. lamp; 5. jug; 6-7. bronze finger-ring; 8-9, 11. bronze pin; 10. bronze chain.
- XXX – Burial № 23 – 1. pitcher; 2. bronze bracelet; 3. small pot.
- XXXI – Burial № 25 – 1. pitcher; 2. small pot.
- XXXII – Burial № 26 – 1. small pot; 2. bronze ring; 3. iron knife; 4. pitcher; 5. iron spearhead.
- XXXIII – Burial № 29 – 2. small pot.
 Burial № 30 – 1. basin; 3. iron rod.
 Burial № 32 – 4. pitcher; 5. fragments of a pithos mouth; 6-7. fragments of pottery.

- XXXIV – Burial № 33 – 2. fragments of a pottery.
 Burial № 34 – 3. fragments of a pottery; 5. iron rod.
 Burial № 35 – 1. pitcher.
 Burial № 36 – 4. fragments of a pottery; 6. iron rod; 8. iron bracelet.
 Burial № 37 – 7. pitcher.
 Burial № 38 – 9. iron bracelet.
- XXXV – Burial № 39 – 9,10. paste beads.
 Burial № 40 – 1. pitcher; 2-4, 6-7. various beads; 13-14. fragments of a pottery.
 Burial № 41 – 5.8. paste bead; 11-12 fragments of a pottery; 15-16. pitcher.
- XXXVI – Burial № 42 – 1. flask.
- XXXVII – Burial № 42 – 1. pitcher.
 Burial № 43 – 2. pot; 3. pitcher; 4 fragments of a pottery; 5. basin.
- XXXVIII – Burial № 44 – 1-2. bronze bell; 3-5, 10-12. paste beads; 6. bronze chain.
 Burial № 45 – 7. iron rod; 8-9, 13. paste beads; 15. fragments of a pottery; 16. iron finger-ring; 17. iron bracelet; 18. pitcher.
 Burial № 47 – 14. bronze templar ring; 19. pitcher.
- XXXIX, – Burial № 49 – 1. gold templar ring; 2. bronze finger-ring; 3. paste beads; 4. silver ring bezel; 5. silver pendant; 6. jet bead; 7. bronze pendant; 8-9. paste beads; 10-13. bronze bell; 14. necklace of glass bead; 15. bronze tube; 16. pitcher; 17,19. bronze pin; 18. bronze spoon.
- XL – Burial № 51 – 1-3. pitcher; 4. paste beads.

- XLI – Burial № 52 – 2. small pot; 6. silver "hook".
 Burial № 57 – 8. pot; 9,11. paste beads; 10. glass
 bead; 14. pithos-shaped vessel; 15. basin.
 Burial № 60 – 1. Pitcher.
 Burial № 61 – 3-4. bronze bracelet; 7. iron brace-
 let; 12-13. bronze templar rings; 16. pot.
 Burial № 62 – 5. paste beads.
- XLII – Burial № 67 – 1. basin; 2. pitcher; 3. iron spear-
 head; 4. iron knife; 5. small pot.
- XLIII – Burial № 68 – 1. bronze bracelet; 2. pitcher;
 3. iron spearhead; 4. iron bracelet; 5. small pot.
- XLIV – Burial № 69 – 1. silver templar ring; 2. bronze
 bracelet; 3. iron bracelet; 4. sard bead; 5. pot;
 6. basin; 7. bronze pin.
- XLV – Burial № 70 – 1. pitcher; 2. bronze bracelet;
 3. small pot.
- XLVI – Burial № 72 – 1. bronze bracelet; 2,4. bronze pin;
 3. pitcher.
- XLVII – Burial № 73 – 1. bronze bracelet; 2-4. bronze
 finger-ring; 5-6. bronze templar ring; 7. pitcher;
 8-9. bronze pin.
- XLVIII – Burial № 75 – 2. mug; 4. pot.
 Burial № 77 – 1. mug; 3. small pot.
- XLIX – Pitcher: 1. burial № 35; 2. burial № 10; 3. burial
 № 6.
- L – Pitcher: 1. burial № 23; 2. burial № 25; 3. burial
 № 68; 4-5. burial № 73; 6. burial № 14.
- LI – Pitcher: 1. burial № 12; 4. burial № 67; 5. burial
 № 70.
 Jug: 2. Burial № 21; 3. burial № 17.
- LII – Pitcher: 1.3. burial № 41; 2.6. burial № 51;
 4. burial № 32; 5. burial № 49.
- LIII – Pot: 1. burial № 61; 2. burial № 43; 3. burial №
 75; 4. burial № 52; 5. burial № 29; 6. casual
 find.

- LIV – Small pot: 1. burial № 3; 2. burial № 10; 3. burial № 14; 4. burial № 68; 5. burial № 25; 6. burial № 19; 7. burial № 67; 8. burial № 56.
- LV – Mug: 1. burial № 77; 2. burial № 75; 3. casual find.
Miniature pithos: 4. burial № 57.
Pot: 5. burial № 69.
Flask: 6. burial № 42.
- LVI – Phiala: 1. burial № 1, 3, 5. burial № 14.
Basin: 2. burial № 2; 4. burial № 69; 6. burial № 13; 7. burial № 67; 8. burial № 6.
- LVII – Basin: 1. burial № 57; 2. burial № 11; 3, 5. burial № 43; 4. burial № 12; lamp: 6. burial № 21.
- LVIII – Pitcher: 1. burial № 37; 2. burial № 40; 3. burial № 8.
- LIX – Inventory of pithos. № 49
- LX – Pitcher: 2. burial № 12; 3. burial № 14; 6. burial № 23; 7. burial № 51; 8. burial № 60.
Jug: 1. burial № 2; 4. burial № 17; 5. burial № 21.
- LXI – Pitcher: 1. burial № 67; 2. burial № 68; 3. burial № 70; 4. burial № 72; 5. burial № 73; 6. burial № 6; 7. burial № 10; 8. burial № 35.
- LXII – Pitcher: 1. burial № 8; 2. burial № 37; 3. burial № 40; 4. burial № 32; 5-6. burial № 41; 7. burial № 49; 8. burial № 45.
- LXIII – Pitcher: 1. burial № 26; 2. burial № 15; 3. burial № 42; 4. burial № 43; 5. burial № 47; 6. burial № 51.
Pot: 7. burial № 61.
- LXIV – Mug: 1. burial № 77; 2. burial № 75; 3. casual find.
Small pot: 4. burial № 29; 5. burial № 52; 8. burial № 77; 9. casual find.
Pot: 6. burial № 43; 7. burial № 75.

- LXV – Small pot: 1. burial № 3; 2. burial № 5; 3. burial № 6; 4. burial № 10; 5. burial № 14; 6. burial № 19; 7. burial № 23; 8. burial № 25; 9. burial № 26; 10. burial № 67; 11. burial № 68; 12. burial № 70.
- LXVI – Basin: 1. burial № 12; 2. burial № 43; 3. burial № 57; 4. burial № 11; 9. burial № 69; 10. burial № 1; 11. burial № 67.
Phiala: 5. burial № 2; 6. burial № 6; 7-8. burial № 14; 12. burial № 13.
- LXVII – Pot: 1. burial № 69.
Basin: 2. casual find.
Flask: 3. burial № 42.
Pithos-type vessel: 4. burial № 57.
Lamp: 5. burial № 21; pitcher: 6. casual find.
- LXVIII – Spearhead: 1. burial № 1; 2. burial № 7; 3. burial № 8; 4. burial № 15; 5. burial № 26; 6. burial № 68.
– Knife: 7. burial № 8; 8. burial № 9; 9. burial № 14; 10. burial № 19; 11. burial № 26; 12. burial № 67.
- LXIX – Bracelet: 1. burial № 5; 2. burial № 6; 3. burial № 10; 4-5, 16. burial № 14; 6. burial № 21; 7. burial № 68; 8. burial № 69; 9. burial № 70; 10. burial № 73; 11. burial № 6; 12-13. burial № 61; 14. burial № 2; 17. burial № 45; 18. burial № 23.
Templar ring: 15. burial № 6.
- LXX – Templar ring: 1-2; 10. burial № 14; 3-4. burial № 69; 5-6. burial № 73; 8. Burial № 5; 9. burial № 6; 12. burial № 21; 13-14. burial № 47; 15-16. burial № 61; 18. burial N3.
Finger-ring: 7. burial № 3; 11. burial № 21; 17. burial № 45; 19. burial № 73; 20. burial № 3; 21. burial № 21; 22. burial № 26; 23-24. burial № 73.

- LXXI – Pin: 1-2. burial № 5; 3, 6. burial № 6; 4-5. burial № 10; 7. burial № 9; 8-10. burial № 21; 11. burial № 69; 12-13. burial № 72; 14-15. burial № 73.
Bell: 16. burial № 4; 36. burial № 44.
Bead: 17-18. burial № 39; 19-20. burial № 2; 21, 23-24. burial № 44; 22. burial № 14; 25-30. burial № 40; 31, 37. burial № 41; 32, 38. burial № 57; 33-34. burial № 45; 35. burial № 62; 39. burial № 51.
- LXXII – Burial ground of Shavsaqdara I, Plan
- LXXIII – Burial ground of Shavsaqdara I, general view of the excavations
- LXXIV – 1-2. burial № 9 before and after opening.
- LXXV – 1. burial № 5 before opening; 2. burial № 11 after opening.
- LXXVI – 1-2. burial № 13 before and after opening.
- LXXVII – 1. burial № 15 before opening; 2. burial № 16 after opening.
- LXXVIII – 1. burial № 18 after opening; 2. burial № 21 after opening.
- LXXIX – 1. burial № 40 before opening; 2. burial № 23 after opening.
- LXXX – 1-2. burial № 41 before and after opening.
- LXXXI – 1. burial № 42 after opening; 2. burial № 43 after opening.
- LXXXII – 1-2. burial № 50 before and after opening.
- LXXXIII – 1-2. burial № 51 before and after opening.
- LXXXIV – 1. burial № 61 after opening; 2. burial № 63 after opening.
- LXXXV – 1. burial № 64 after opening; 2. burial № 68 after opening.
- LXXXVI – 1. burial № 66 after opening.
- LXXXVII – 1-2. burial № 71 before and after opening.
- LXXXVIII – 1. burial № 72-73 before opening. 2. burial № 74 before opening.

- LXXXIX – 1. burial № 72 after opening.
- XC – 1. burial № 78 after opening. 2. burial № 77 after opening.
- XCI – 1. burial № 88 after opening. 2. burial № 89 after opening.
- XCII – 1-2. burial № 92 befor and after opening.
- XCIII – 1-2. burial № 94 befor and after opening.
3. burial № 94 wares found.
- XCIV – 1-2. burial № 95 befor and after opening.
- XCV – 1-2. burial № 23 befor and after opening; 3. burial № 26 befor opening.
- XCVI – 1. burial № 41 after opening; 2. burial № 44 after opening.
3-4. burial № 50 befor and after opening.
- XCVII – 1. burial № 51 after opening; 2. burial № 51^a after opening.
3. burial № 58 after opening. 4. burial № 59 befor opening.
5. burial № 68 after opening. 6. burial № 73 befor opening.
- XCVIII – 1-2. burial № 72 befor and after opening; 3. burial № 76 befor opening.
- XCIX – 1. burial № 78 befor. 2. burial № 79 befor opening; 3. burial № 81 after opening.
- C – 1-2. burial № 88 befor and after opening;
3-4. burial № 92 befor and after opening;
5-6. burial № 94 befor and after opening.
- CI – burial № 1 – 1. obsidian flafes; 2. Iron knife; burial № 2 – 3. bone "button"; 4. iron bracelet; 5. glass bead; 6. pitcher.
- CII – burial № 4 – 1. pitcher; 2. iron darthed; 3. basin; 4. silver templar ring; 5. beads; 6. bronze fibula.
- CIII – Burial № 5 – 1. pitcher; 2. fragment of an iron braceletc; 3. iron rod; 4. bronze pin.
Burial № 6 – 5. pitcher.

- CIV – Burial № 8 – 1. pitcher.
Burial № 9 2. small pot; 3. phiala; 4. bead.
Burial № 10 – 5. pitcher.
- CV – Burial № 11 – 1. glass beads; 2. small pot; 3. pot.
- CVI – Burial № 12 – 1. bronze bell; 2. iron bracelet;
3. basin; 4. iron knife; 5. ceramic fragments;
6. small pot.
- CVII – Burial № 13 – 1. small pot; 2. pitcher; 3. iron
spearhead; 4. iron bracelet; 5. bronze tube; 6. iron
knife; 7. paste bead; 8. silver templar ring.
- CVIII – Burial № 14 – 1. iron dardhed; 2. iron items;
3. silver templar rings; 4. pot.
- CIX – Burial № 15 – 1. iron bracelet; 2. silver templar
ring; 3. iron knife; 4. iron spearhead; 5. pitcher;
6. iron axe.
- CX – Burial № 16 – 1. basin; 2. mug; 3. pot; 4. iron
knife; 5. iron spearhead; 6. bronze finger-ring.
- CXI – Burial № 18 – 1. pitcher; 4. iron bracelet; 6. iron
pin.
Burial № 19 – 2. small pot; 3. pitcher; 5. iron
bracelet.
- CXII – Burial № 20 – 1. pot; 4. bronze bell; 5. bronze
bracelet.
Burial № 21 – 2. small pot; 3. pitcher; 6. bronze
finger-ring; 7. bronze bracelet.
- CXIII – Burial № 23 – 2. jug; 3. iron knife.
Burial № 24 – 1. pitcher.
- CXIV – Burial № 26 – 1. pitcher; 2. basin; 3. iron spear-
head; 4. iron knife; 5. bronze bracelet.
- CXV – Burial № 27 – 1. Pitcher; 2. Basin; 3. Bronze ear-
ring; 4. Beads; 5. Bronze Bracelet.
- CXVI – Burial № 28 – 1. pot; 3. bronze bracelet.
Burial № 29 – 4. pot.
Burial № 30 – 2. kettle-type pitcher; 5. bronze
bracelet; 6. silver templar ring.

- CXVII – Burial № 31 – 1. bronze bracelet; 2. bronze ring; 6. pitcher.
Burial № 32 – 3. bronze bracelet; 4. jug; 5. basin; 7. pot.
- CXVIII – Burial № 34 – 1. bronze bracelet; 2. silver templar ring; 3. iron knife; 4. pitcher; 5. iron spearhead.
- CXIX – Burial № 36 – 1-2. bronze pin; 3. bronze bracelet; 9. pitcher.
Burial № 38 – 4. bead; 5-6. bronze templar ring; 7. iron knife; 8. iron bracelet; 10. pitcher.
- CXX – Burial № 39 – 1. jug; 2. small pot; 3. iron spearhead; 4. iron rods.
- CXXI – Burial № 40 – 1. iron bracelet; 2. beads; 3. pitcher; 4. bronze pin.
- CXXII – Burial № 41 – 2. beads; 3. iron bracelet.
Burial № 42 – 1. iron bracelet; 4. iron knife; 5. pitcher; 6. small pot.
- CXXIII – Burial № 43 – 1. pitcher.
- CXXIV – Burial № 43 – 5. pitcher.
Burial № 44 – 1. basin; 2. "salt-cellar"; 3. pitcher; 4. beads; 6. iron knife.
- CXXV – Burial № 45 – 2. bronze templar rings; 3. bronze bell; 4. beads; 5. bronze chain; 8. pitcher; 9. pot; 11. iron knife.
Burial № 46 – 1. iron bracelet; 6-7. iron knife; 10. whetstone.
- CXXVI – Burial № 47 – 1. pitcher; 2. iron rod; 3. iron bracelet; 4. bronze templar ring; 5. pitcher; 6. beads.
- CXXVII – Burial № 49 – 2. bronze arrowhead; 3. iron bracelet; 4-5. beads; 6. small pot; 7. iron knife; 10. bone pendant.
Burial № 50 – 1. iron bracelet; 8. beads; 9. pitcher; 11. iron rod.

- CXXVIII – Burial № 51 – 2. iron rods; 7. pot.
Burial № 51^a – 1. iron bracelet; 3. iron pin;
4. beads; 5. bronze finger-ring; 6. pitcher.
- CXXIX – Burial № 52 – 1. small pot; 2. iron bracelet.
Burial № 54 – 3. bead; 4. iron bracelet; 5. pitcher.
- CXXX – Burial № 55 – 2-3. iron bracelet; 4. pitcher;
5. bronze pin.
Burial № 57 – 1. pot.
- CXXXI – Burial № 58 – 3, 5. bronze bracelet; 4. pitcher;
7. iron bracelet.
Burial № 59 – 1. bronze bracelet; 2. iron bracelet;
6. pot.
- CXXXII – Burial № 60 – 1. pitcher; 2. paste bead; 3. iron
bracelet; 4. silver templar ring; 5. iron knife;
6. iron spearhead.
- CXXXIII – Burial № 60^a – 1. basin; 2. small pot; 3. fragments
of a pitcher; 4. iron darthead.
- CXXXIV – Burial № 61 – 1. pitcher; 2. paste beads; 3. iron
arrowhead; 4. iron spearhead; 5. basin; 6. iron
knife.
- CXXXV – Burial № 62 – 2. iron bracelet; 3. phiala; 4-5.
bronze pin and chain; 6. pitcher; 7. iron knife.
Burial № 63 – 1. iron bracelet.
- CXXXVI – Burial № 64 – 1-2. pitchers.
- CXXXVII – Burial № 65 – 1-2. iron bracelet; 3. bronze ear-
ring; 5. sard bead; 7-8. bronze pins.
Burial № 67 – 1. bronze ear-spoon; 6. pitcher.
- CXXXVIII – Burial № 68 – 1. basin; 2. pitcher.
- CXXXIX – Burial № 69 – 1, 2. pitcher; 3. iron bracelet;
4. pitcher.
- CXL – Burial № 70 – 1. pitcher; 2. beads; 3. iron brace-
let; 4. silver templar ring.
- CXLI – Burial № 71 – 1. pitcher; 2. iron bracelet.
- CXLII – Burial № 72 – 1. pot; 5. pitcher.
Burial № 73 – 2. iron bracelet; 3. bronze templar
ring; 4. phiale; 6. pitcher.

- CXLIII – Burial № 74 – 2. pot.
Burial № 75 – 1. small pitcher; 3. small pot; 4. basin.
- CXLIV – Burial № 76 – 1. small pitcher; 2. phiala; 3. iron knife.
- CXLV – Burial № 77 – 1. pitcher; 2. lamp; 3. iron knife.
- CXLVI – Burial № 78 – 1. lamp; 2-3. bronze rings; 4. iron bracelet; 5. paste bead.
- CXLVII – Burial № 79 – 1. pitcher; 2. iron spearhead;
3. iron bracelet; 4. beads; 5. iron knife; 6. silver templar ring.
- CXLVIII – Burial № 80 – 1. pot; 2-3. mugs; 4-5. bronze chain; 6. bronze templar rings; 7. beads;
8-9. bronze bracelet.
- CXLIX – Burial № 81 – 1, 4. ceramic fragments; 2. iron bracelet, 3. bead.
– Burial № 82 – 5. bead; 6. iron bracelet; 7. bronze templar rings; 8. iron pin.
- CL – Burial № 85 – 1. pitcher; 2-3. iron bracelet;
4. phiale; 5. bronze finger-ring; 6. iron pin.
- CLI – Burial № 86 – 1. bronze templar rings; 2-3. iron bracelet; 4. pitcher.
- CLII – Burial № 88 – 2. bronze bracelet; 3. iron bracelet;
5. pitcher; 6. basin.
Burial № 89 – 1. pitcher; 4. iron darthead.
- CLIII – Burial № 90 – 1. pitcher; 2. sard bead; 3. bronze pin and chain; 5. iron bracelet.
Burial № 91 – 4. pitcher.
- CLIV – Burial № 92 – 1. fragments of an iron braceletc.
Burial № 94 – 2. pot.
Burial № 95 – 3. iron knife; 4. pitcher; 5. iron darthead; 6. iron bracelet; 7. pitcher.
- CLV – Casual find – 1-2. bronze templar rings;
3-5, 8. bronze bracelet; 6. beads; 7. kauri shell;
9-10. pitchers; 11. small pot; 12. phiale.

- CLVI – Pitcher: 1. burial № 36; 2. burial № 18; 3. burial № 89; 4. burial № 71.
- CLVII – Pitcher: 1. burial № 4; 2. burial № 54; 3. burial № 60; 4. burial № 15.
- CLVIII – Pitcher: 1. burial № 44; 2. burial № 45; 3. burial № 42; 4. burial № 31; 5. burial № 91.
- CLIX – Pitcher: 1. burial № 43; 2. burial № 77; 3. burial № 95; 4. burial № 27.
- CLX – Pitcher: 1. burial № 73; 2. burial № 45; 3. burial № 24; 4. burial № 95.
- CLXI – Pitcher: 1. burial № 13; 2. burial № 26; 3. burial № 85; 4. burial № 18.
- CLXII – Pitcher: 1. burial № 61; 2. burial № 47; 3. burial № 67; 4. burial № 50.
- CLXIII – Pitcher: 1. burial № 68; 2. burial № 70; 3. burial № 39; 4. burial № 90; 5. burial № 2.
- CLXIV – Pitcher: 1. burial № 19; 2. burial № 21; 3. burial № 51^a; 4. burial № 88.
- CLXV – Pitcher: 1. burial № 86; 2. burial № 62; 3. burial № 34; 4. burial № 5.
- CLXVI – Pitcher: 1. casual find; 2. burial № 43; 3. burial № 41.
Jar: 4. burial № 76; 5. burial № 75.
- CLXVII – Pitcher: 1. burial № 72; 2. burial № 40; 3. burial № 69; 4. burial № 79.
- CLXVIII – Pitcher: 1. burial № 69; 2. burial № 64; 3. burial № 38; 4. burial № 47.
- CLXIX – Pitcher: 1. burial № 10; 3. burial № 30.
Pitcher: 2. burial № 23.
- CLXX – Pitcher: 5. burial № 69.
Mug: 1. burial № 16; 2. burial № 80; 4. burial № 80.
"Salt-cellar": 3. burial № 44.
- CLXXI – Small pot: 1. burial № 9; 2. casual find; 3. burial № 12; 4. burial № 39; 5. burial № 75; 6. burial № 49.

- CLXXII – Pot: 1. burial № 28; 2. burial № 59; 3. burial № 20; 4. burial № 16.
- CLXXIII – Small pot: 1. burial № 52; 2. burial № 42; 3. burial № 13; 4. burial № 19; 5. burial № 11; 6. burial № 21.
- CLXXIV – Pot: 1. burial № 29; 2. casual find; 3. burial № 57; 4. burial № 80; 5. burial № 14.
- CLXXV – Pot: 1. burial № 74; 2. burial № 11; 3. burial № 45; 4. burial № 32; 5. burial № 51; 6. burial № 72.
- CLXXVI – Basin: 1. burial № 16; 2. burial № 68.
Lamp: 3. burial № 77; 4. burial № 78.
- CLXXVII – Basin: 1. burial № 12; 2. burial № 60^a; 3. burial № 27; 4. burial № 16; 5. burial № 44; 6. burial № 61.
- CLXXVIII – Basin: 1. casual find; 2. burial № 88; 3. burial № 73.
- CLXXIX – Basin: 5. burial № 26; 6. burial № 4.
Phiala: 1. burial № 62; 2. burial № 9; 3. burial № 76; 4. burial № 85.
- CLXXX – Pitcher: 1. burial № 50; 2. burial № 47; 3. burial № 51^a.
- CLXXXI – Pitcher: 1. burial № 85; 2. burial № 91; 3. burial № 15; 4. burial № 13.
- CLXXXII – Pitcher: 1. burial № 43; 2. burial № 95; 3. burial № 95; 4. burial № 70; 5. burial № 60; 6. burial № 77.
- CLXXXIII – Pitcher: 1. burial № 71; 2. burial № 54; 3. burial № 5; 4. burial № 39; 5. burial № 61; 6. burial № 19.
- CLXXXIV – Pitcher: 1. burial № 90; 2. burial № 88; 3. burial № 36; 4. burial № 40; 5. burial № 34.
- CLXXXV – Pitcher: 1. burial № 8; 2. burial № 26; 3. burial № 73; 4. burial № 86; 5. burial № 4.
- CLXXXVI – Pitcher: 1. burial № 68; 2. burial № 62; 3. burial № 21; 4. burial № 67; 5. burial № 27.

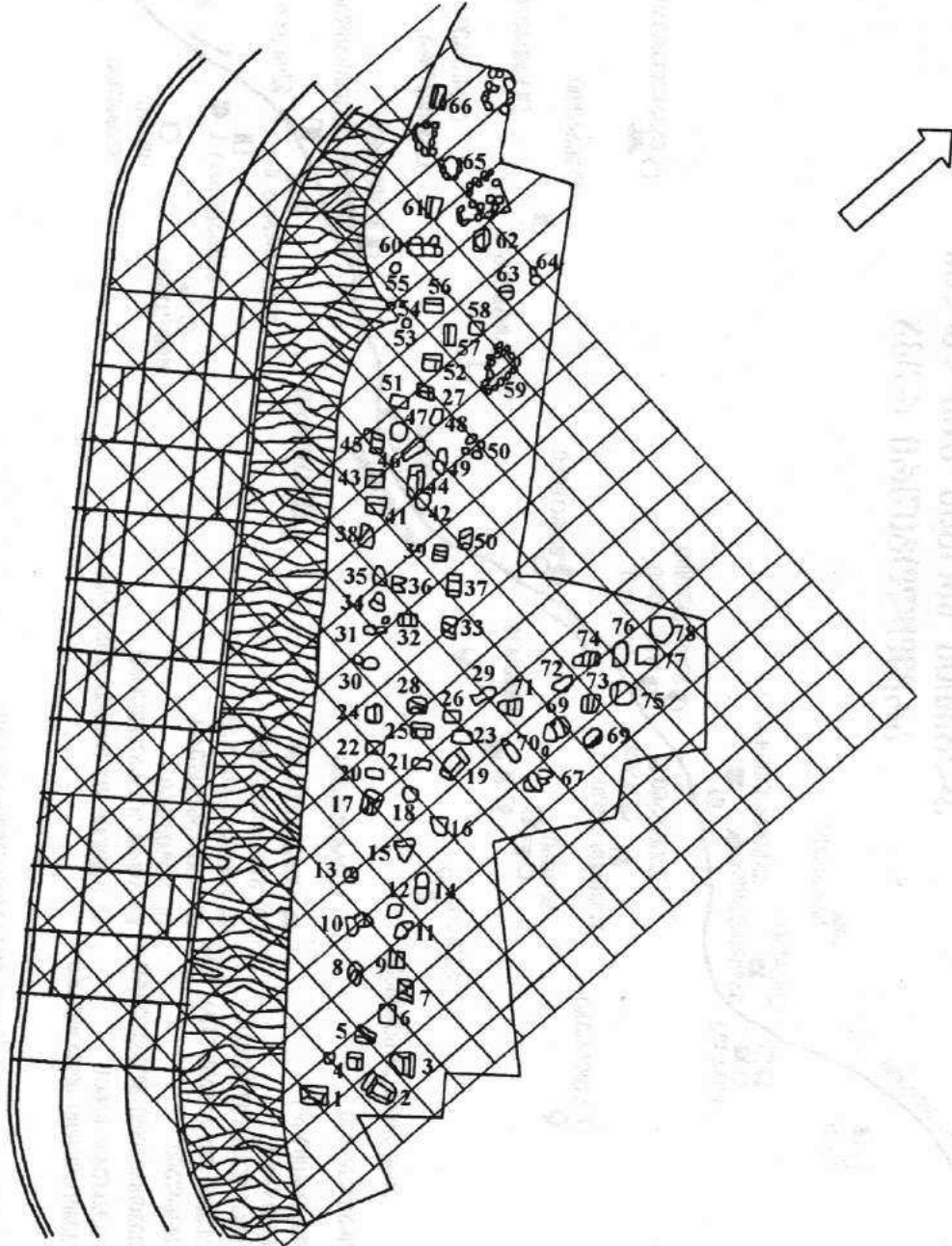
- CLXXXVII – Pitcher: 1. burial № 64; 2 casual find; 3. burial № 43.
- CLXXXVIII – Pitcher: 1. burial № 72; 2-4. burial № 69; 5. burial № 64; 6. burial № 2; 7. burial № 79; 8. burial № 38; 9. burial № 47.
- CLXXXIX – Pitcher: 1. burial № 18; 2. burial № 31; 3. burial № 45; 4. burial № 42; 5. burial № 6; 6. burial № 89; 7. burial № 55; 8. burial № 24; 9. burial № 44; jug: 10. burial № 32.
- CXC – Pitcher: 1. burial № 30; 2. burial № 10. Jug: 3. burial № 23.
- CXCI – Jar: 1. burial № 76; 2. burial № 75. Lamp: 3. burial № 77; 6. burial № 78. Mug: 4. burial № 16; 5, 8. burial № 80. Salt-cellar: 7. burial № 44.
- CXCII – Basin: 1. burial № 16; 2. burial № 60^a; 3. burial № 32; 4. burial № 68; 5. burial № 44; 6. burial № 61; 7. burial № 12; 8. burial № 26; 9. burial № 27; 10. burial № 73; 12. burial № 75; 15. burial № 88; 18. burial № 4. Phiala: 11. burial № 62; 13. burial № 85; 14. burial № 76; 16. burial № 98; 17. casual find.
- CXCIII – Pot: 1. burial № 51; 2. burial № 45; 3. burial № 32; 4. burial № 57; 5. burial № 72; 6. burial № 94; 7. burial № 29; 9. burial № 80; 10. burial № 58; 11. burial № 11; 12. burial № 14; 13. burial № 74. Pitcher: 8. casual find.
- CXCIV – Small pot: 1. burial № 13; 2. casual find; 3. burial № 60^a; 4. burial № 49; 5. burial № 52; 6. burial № 21; 7. burial № 42; 8. burial № 19; 9. burial № 11; 10. burial № 75; 11. burial № 12; 14. burial № 39; 17. burial № 9. Pot: 12. burial № 28; 13. burial № 20; 15. burial № 59; 16. burial № 16.

- CXCV** – Arrowhead: 1. burial № 61.
 Darthead: 2. burial № 4; 5. burial № 13; 7. burial № 14; 9. burial № 89.
 Spearhead: 3. burial № 79; 4. burial № 95;
 6. burial № 60^a; 8. burial № 39; 10. burial № 60.
- CXCVI** – Spearhead: 1. burial № 26; 2. burial № 15;
 3. burial № 16; 4. burial № 61; 5. Burial № 34.
- CXCVII** – Knife: 1. burial № 12; 2. burial № 23; 3. burial № 38; 4. burial № 62; 5. burial № 16; 6. burial № 60; 7. burial № 42; 8. burial № 15; 9. burial № 26; 10-11. burial № 46.
- CXCVIII** – Bracelet: 1. burial № 31; 2. burial № 28; 3. burial № 26; 4-5. burial № 80; 6. burial № 34;
 7. burial № 27; 8. burial № 20; 9. burial № 21;
 10. burial № 88; 11. burial № 32; 12. burial № 36; 13. burial № 49; 14-16. casual find.
- CXCIX** – Bracelet: 1. burial № 49; 2. burial № 59; 3. burial № 15; 4. burial № 78; 5. burial № 90;
 6. burial № 42; 7. burial № 71; 8-9. burial № 55; 10. burial № 51^a; 11-12. burial № 85;
 13-14. burial № 86; 15. burial № 49.
- CC** – Bracelet: 1. burial № 63; 2. burial № 70; 3. burial № 79; 4. burial № 13; 5-6. burial № 50;
 7-8. burial № 65; 9. burial № 41; 10. burial № 46; 11-12. burial № 58; 13-14. burial № 18;
 15. burial № 40; 16. burial № 62.
- CCI** – Pin: 1. burial № 40; 2-3. burial № 36; 4. burial № 55; 5-6. burial № 65; 7. burial № 85;
 11. burial № 51^a; 14. BURIAL № 5.
 Chain: 8. burial № 45; 9. burial № 80; 10. burial № 90; 12-13. burial № 62.

- CCII – Templar ring: 1. burial № 79; 2. burial № 60;
 3. burial № 13; 4. burial № 4; 5. burial № 30;
 6. Burial № 70; 7. burial № 38; 9. casual find;
 10. burial № 86; 11. burial № 34; 12. burial
 № 82; 13. burial № 14; 14. burial № 45;
 17. burial № 15; 18. burial № 78; 19. burial
 № 21.
 Finger-ring: 8. burial № 16; 15. burial № 31; 16.
 burial № 80.
- CCIII – Beads: 1. burial № 47; 2. burial № 60; 3. burial
 № 65; 4. burial № 61; 5. burial № 41; 6 casual
 find; 7. burial № 11; 8. burial № 40; 9. burial
 № 45; 10. burial № 27; 11. burial № 70;
 12. burial № 4; 13. burial № 51^a; 14. burial №
 38; 15. burial № 49.
- CCIV – Finger-ring: 1. burial № 85.
 Earring: 2. burial № 27; 3. burial № 65.
 Bell: 4. burial № 45; 5. burial № 12; 6. burial
 № 20.
 Arrow-head: 7. burial № 49.
 "Button": 8. burial № 2.
 Ear- spoon: 9. burial № 67.
 Pendant: 10. burial № 49.
 Axe: 11. burial № 15.
 Fibula: 12. burial № 4.
 Whetstone: 13. burial № 46.

II

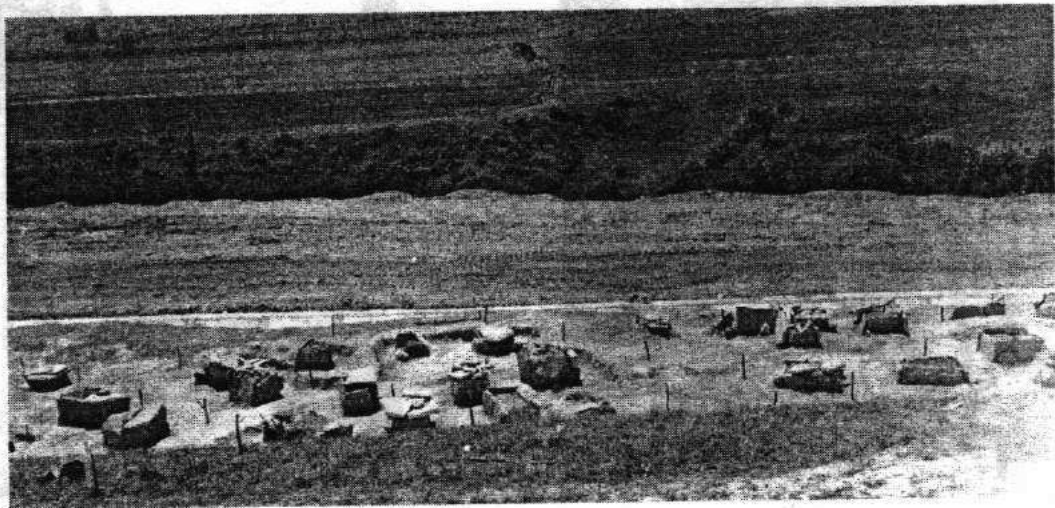
პავიზონის სამართვანო, გეგმა

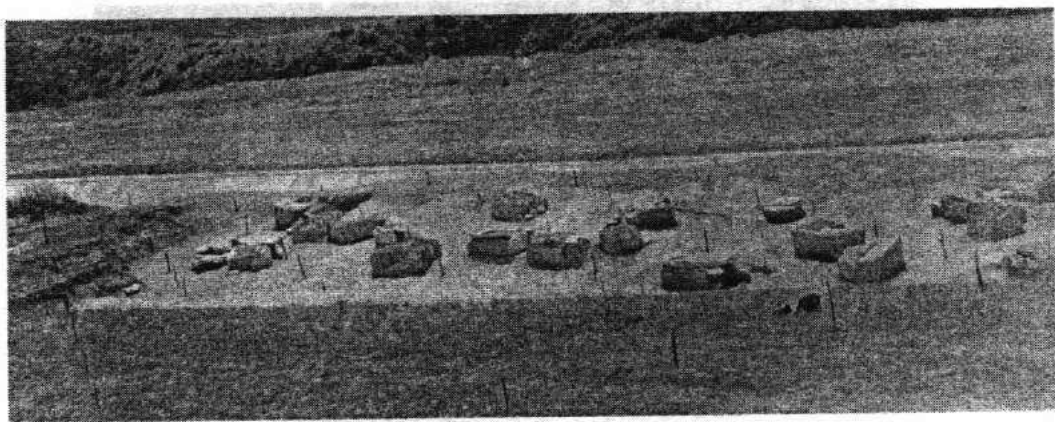
III

1

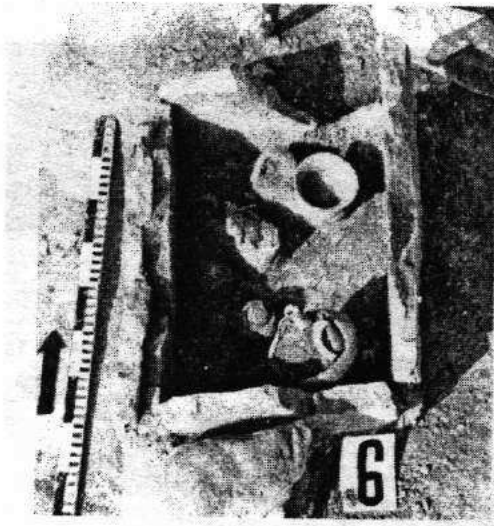
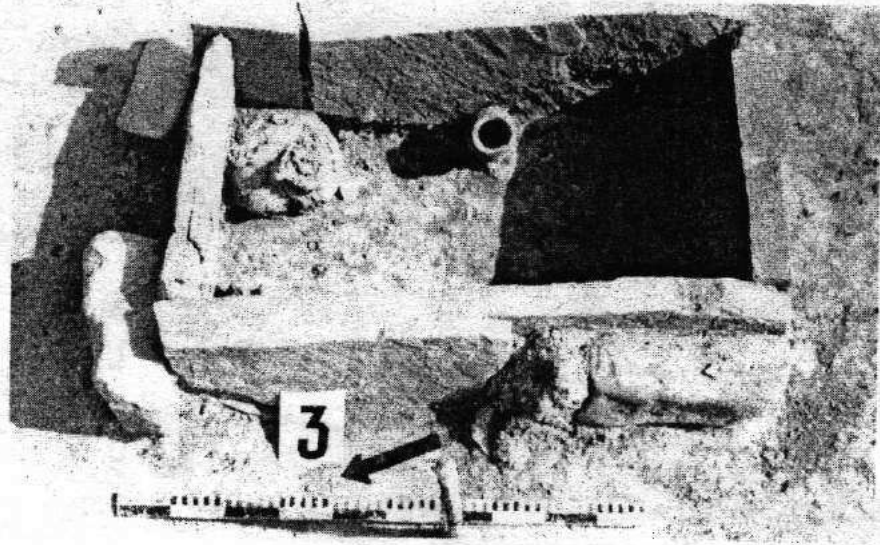

2

3

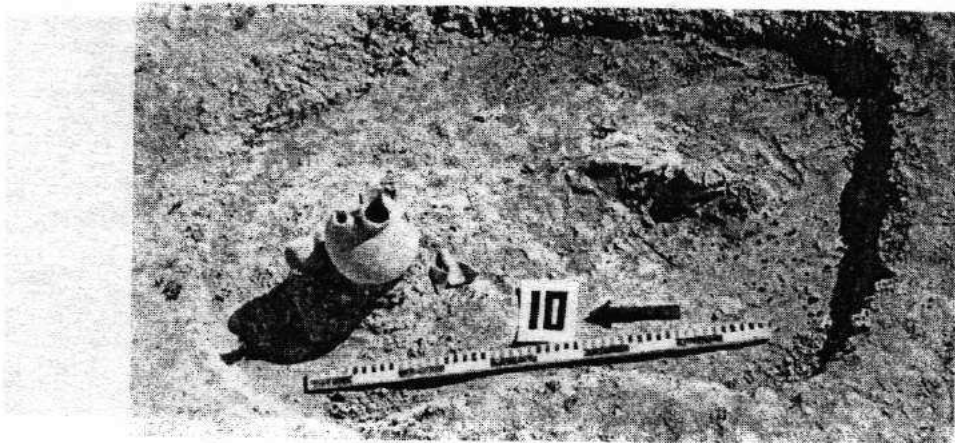
IV

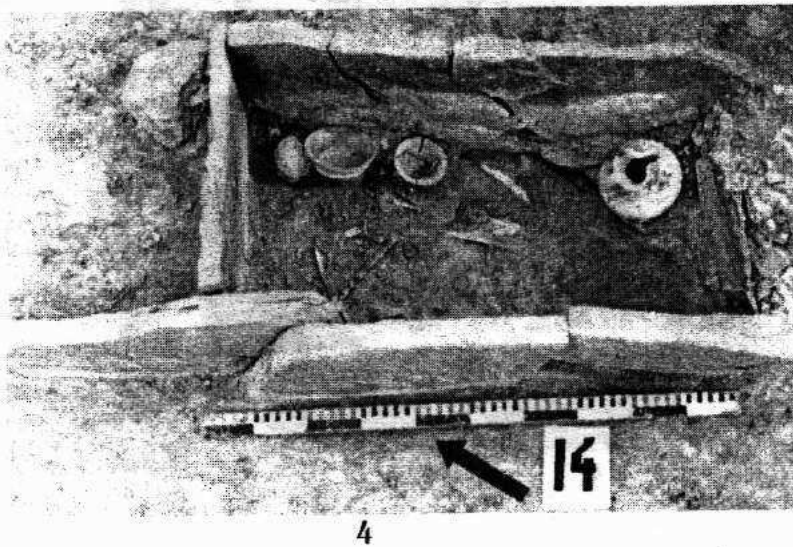
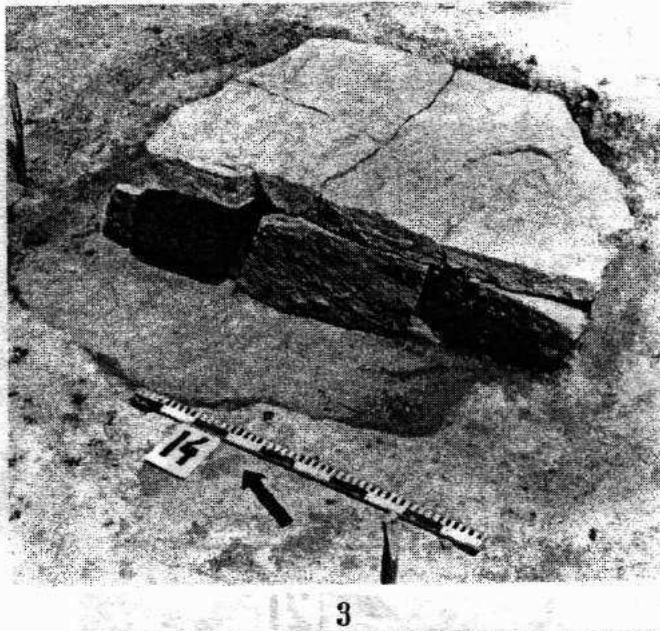
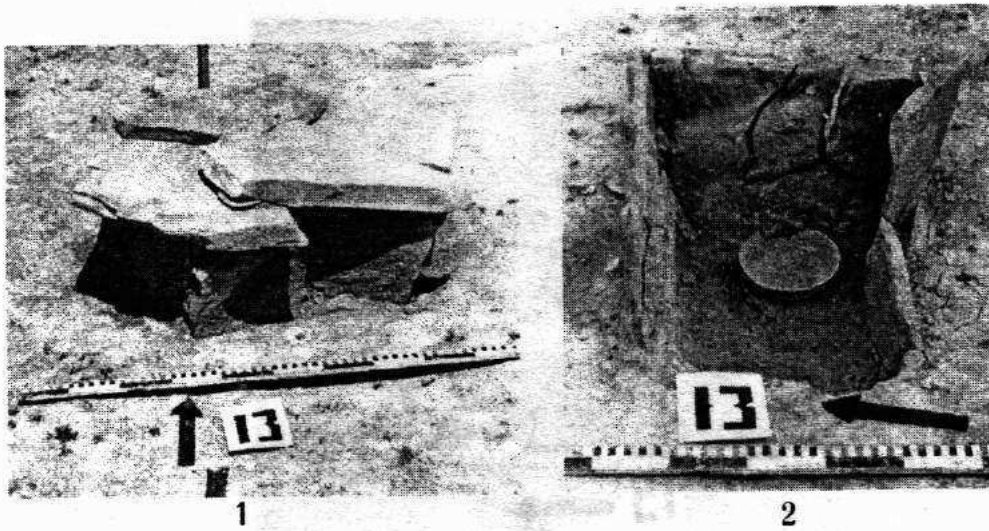
2

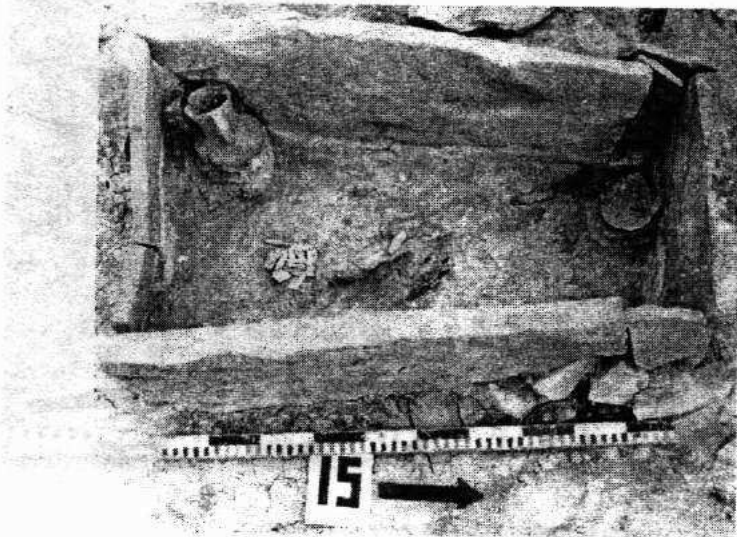
3

4

VI

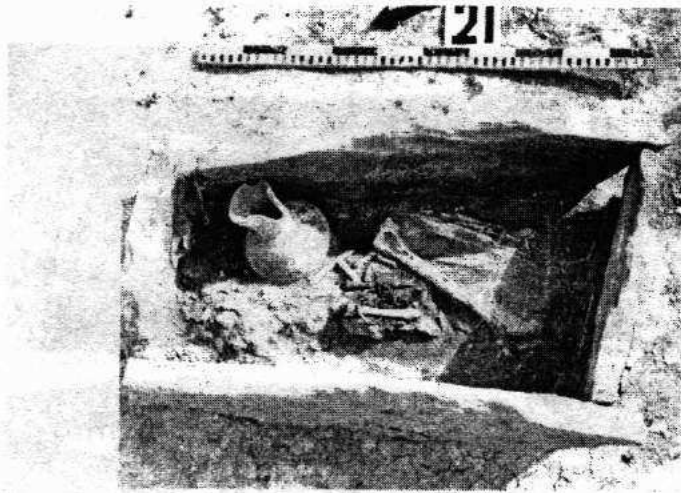
1

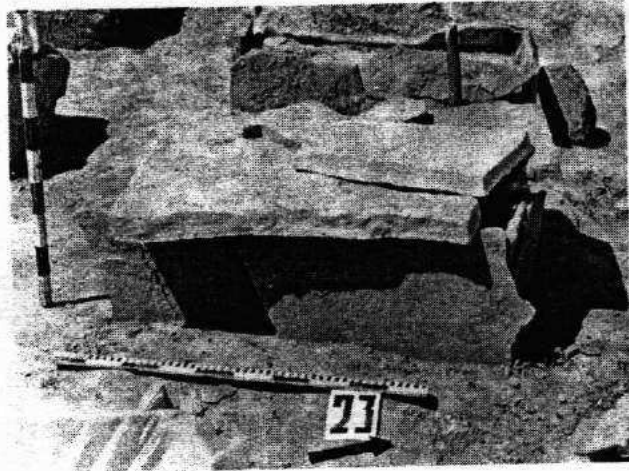
2

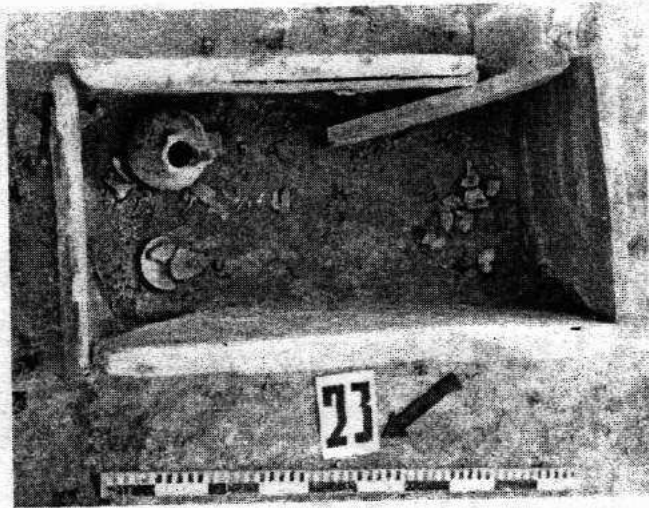
3

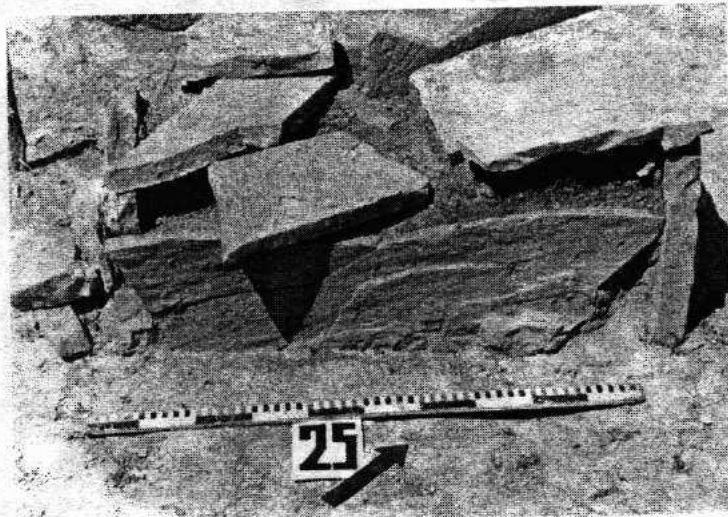
4

1

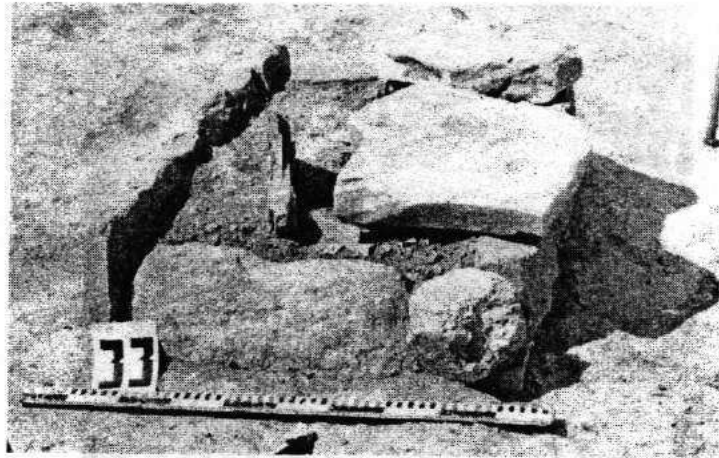

2

3

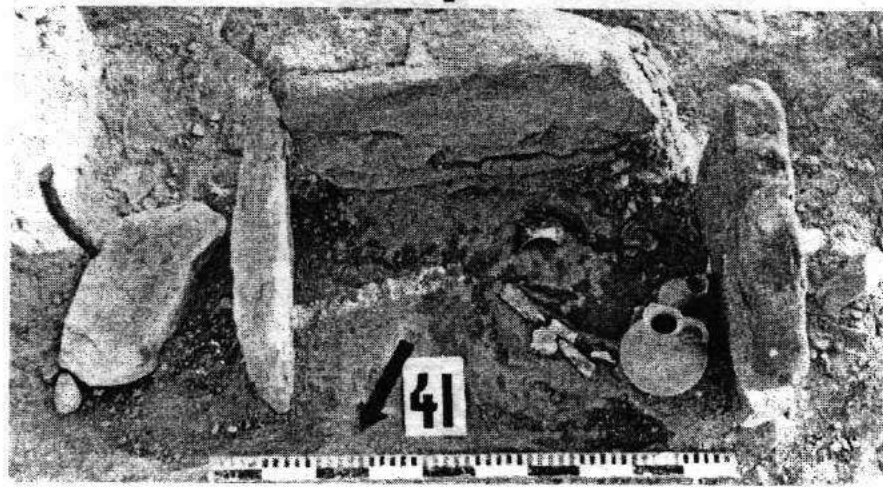
VIII

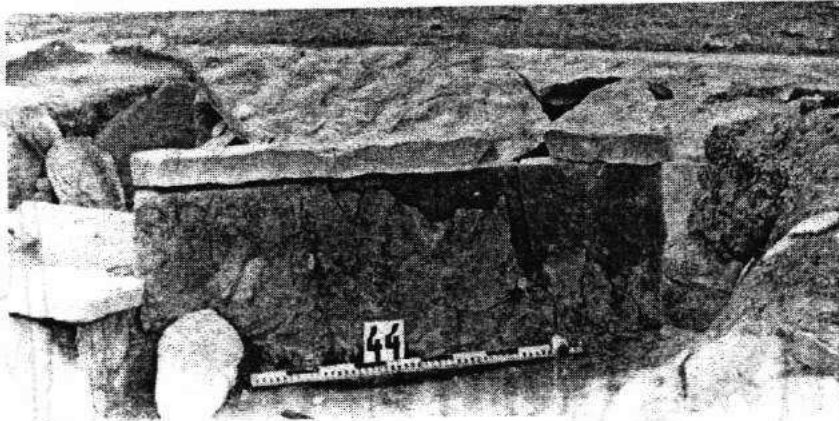
1

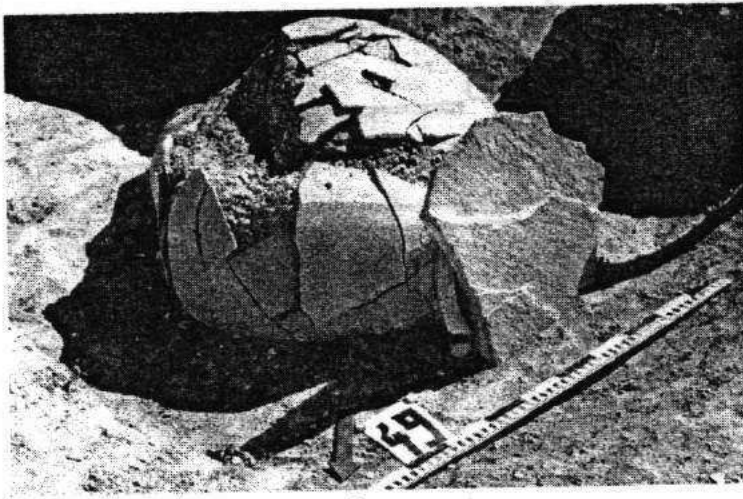
2

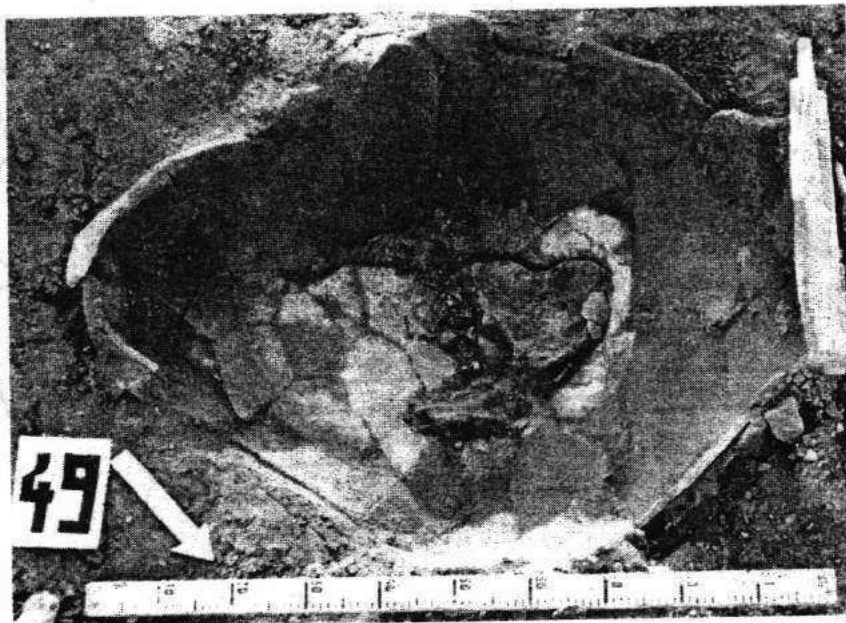
3

1

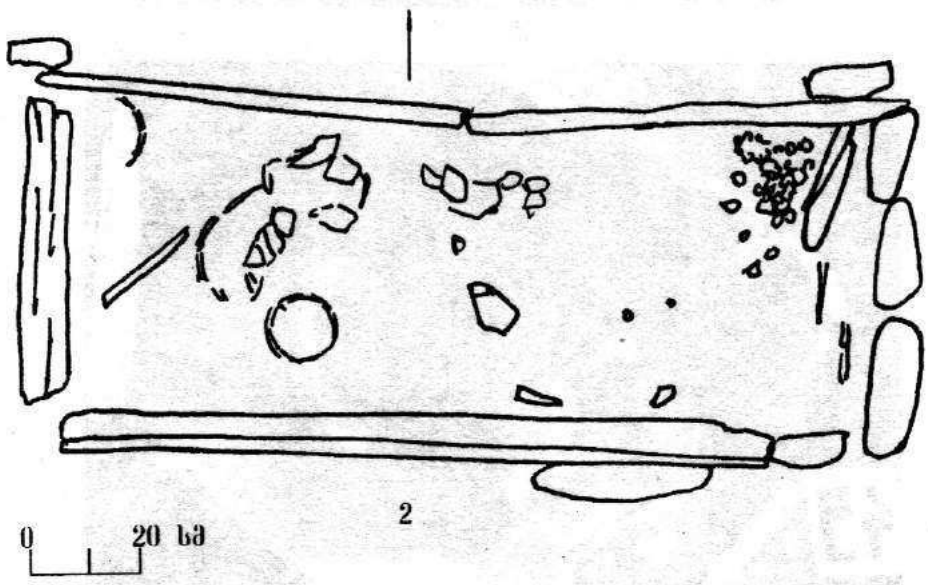
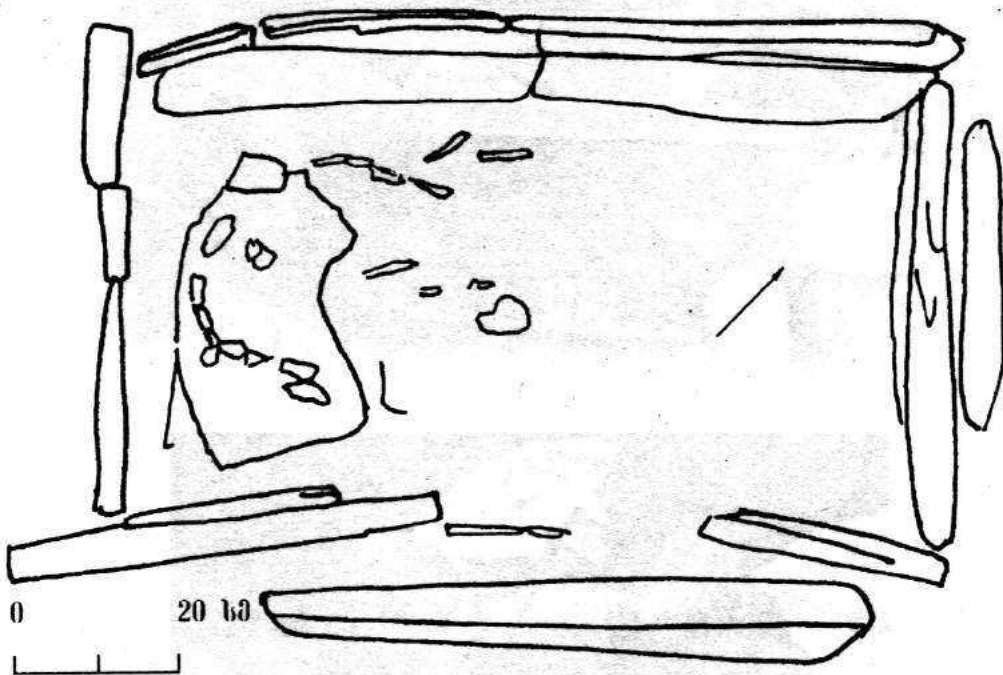

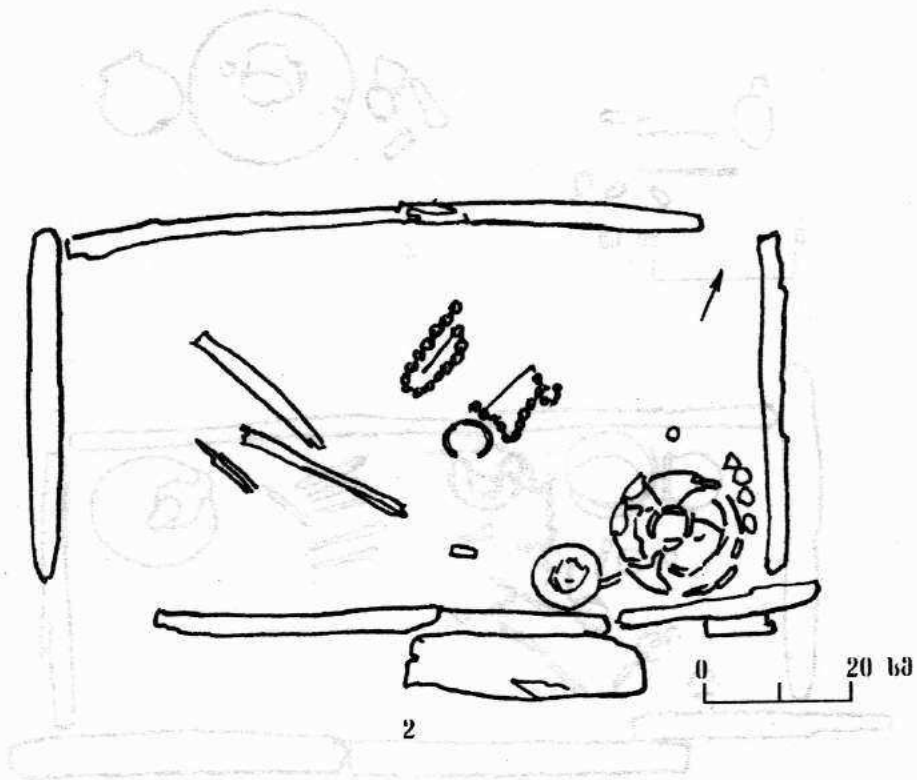
2

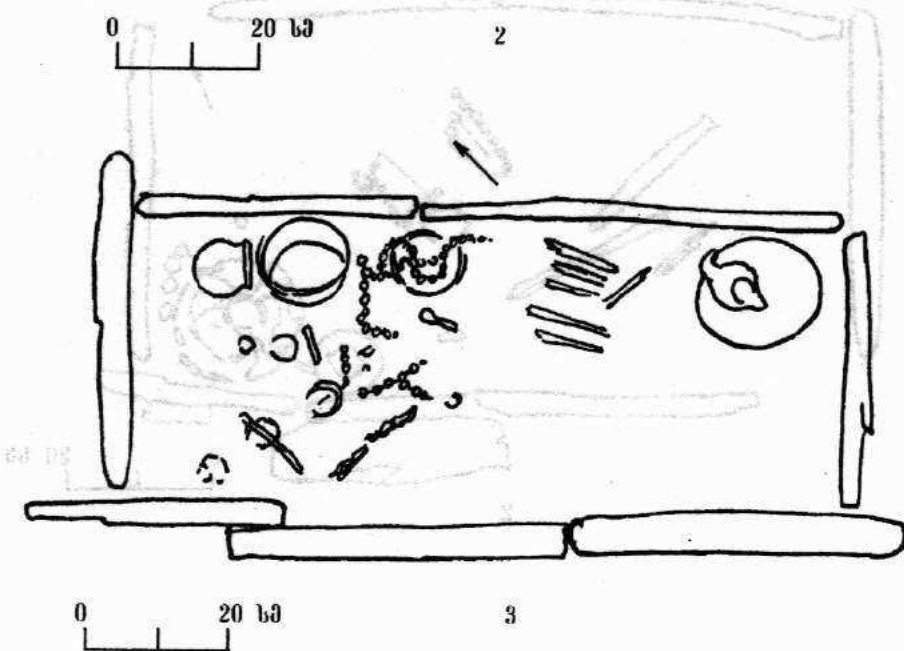
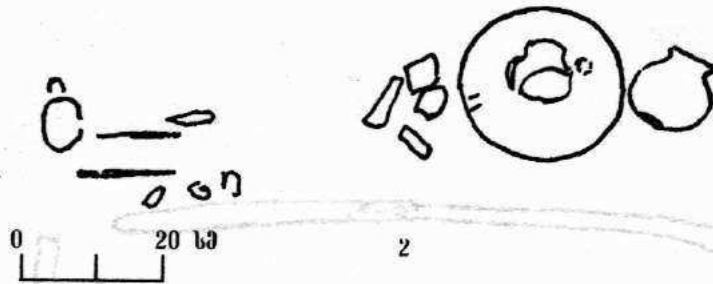
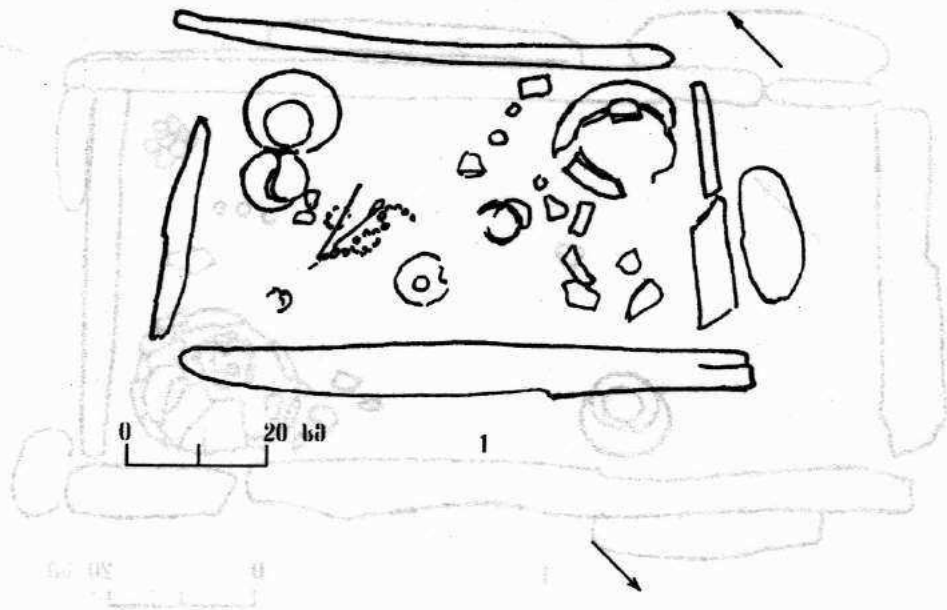
3

X

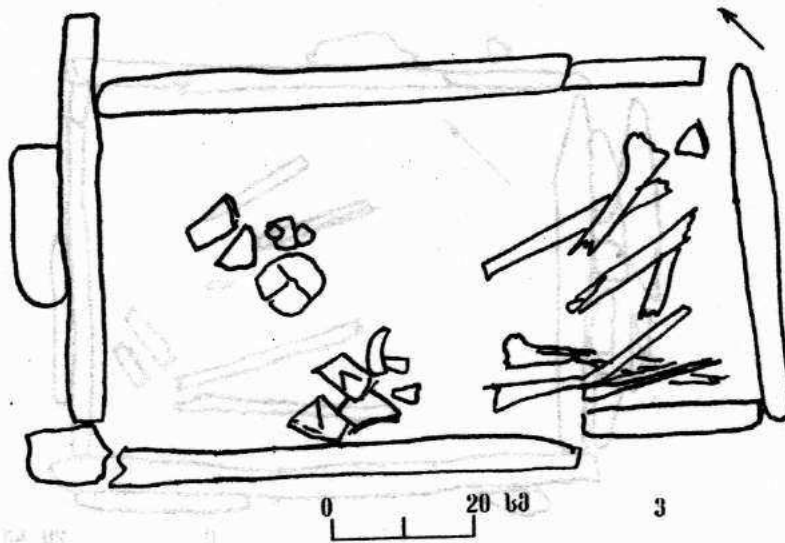
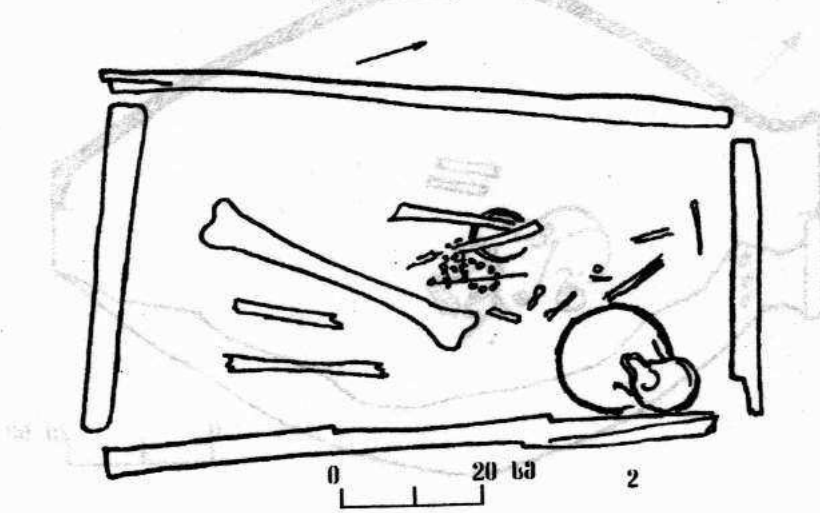
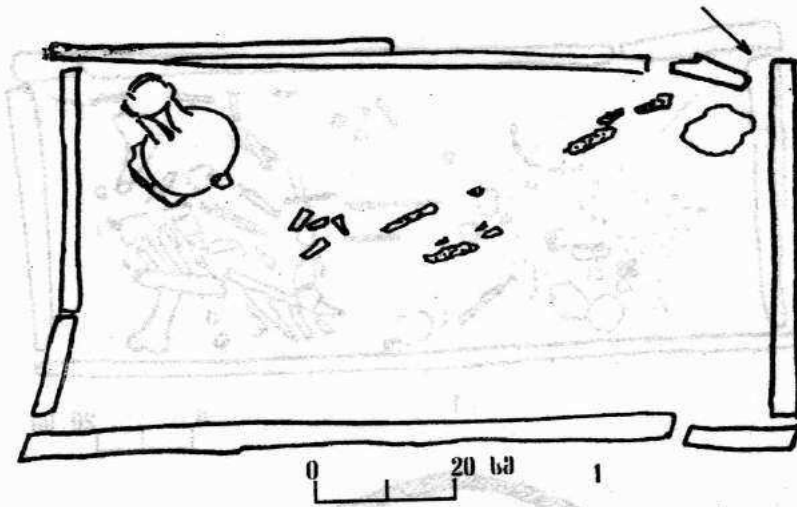

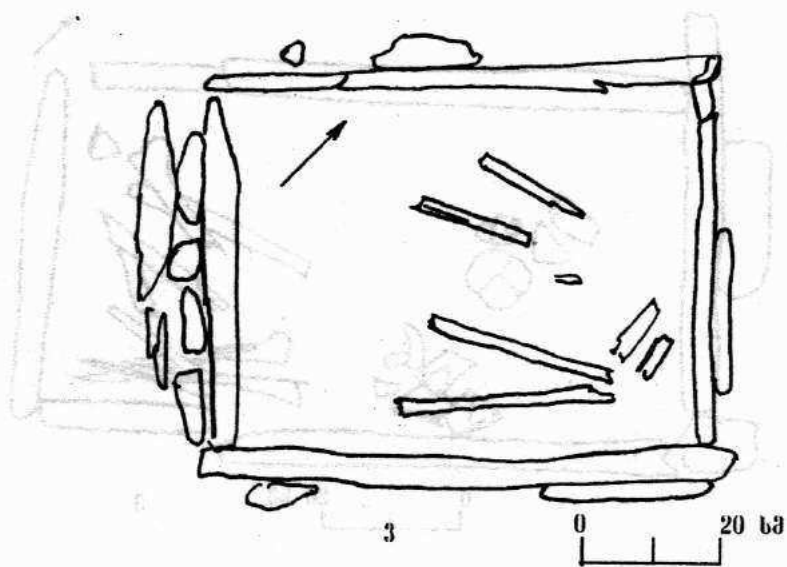
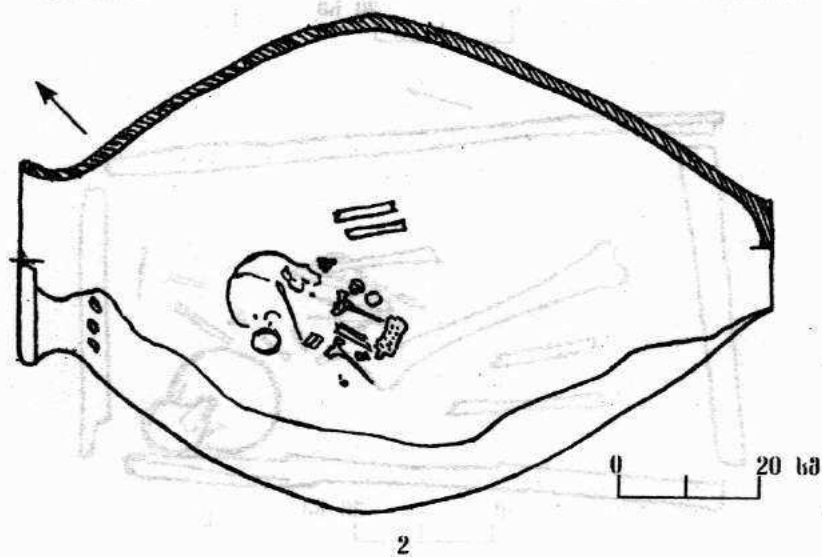
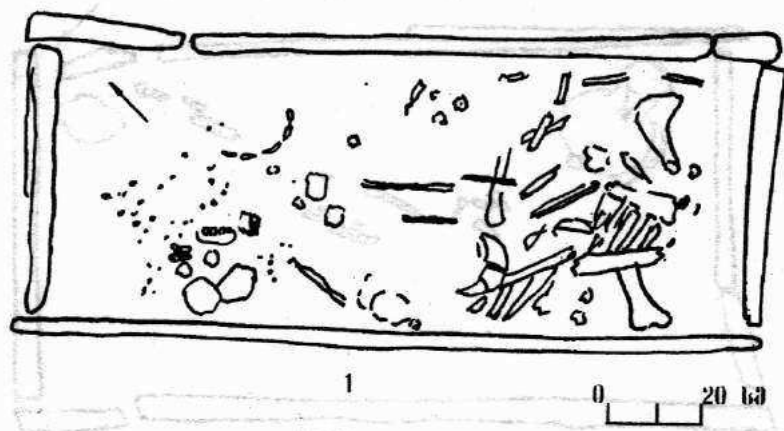
XII

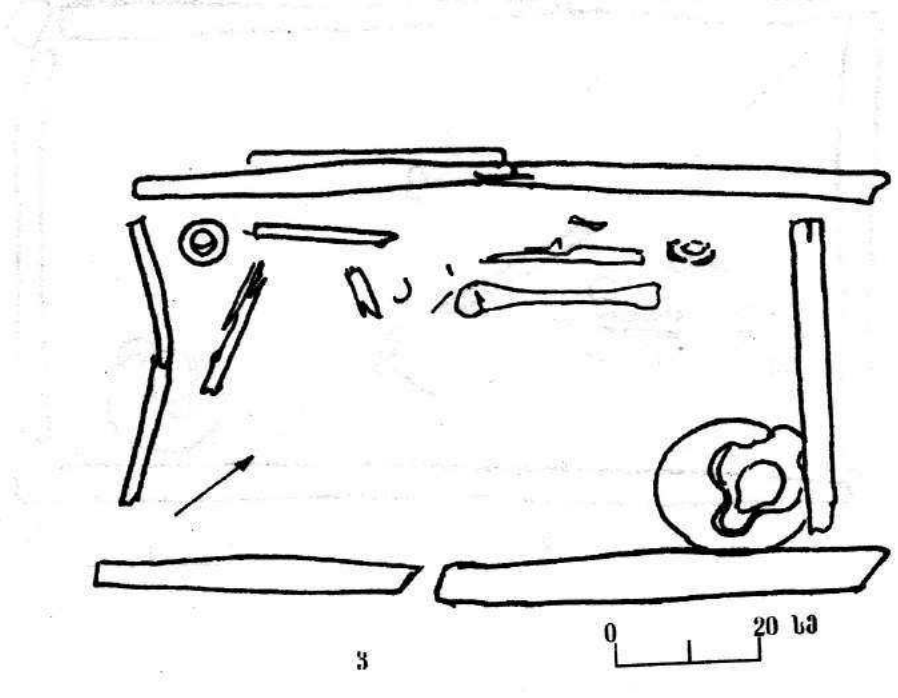
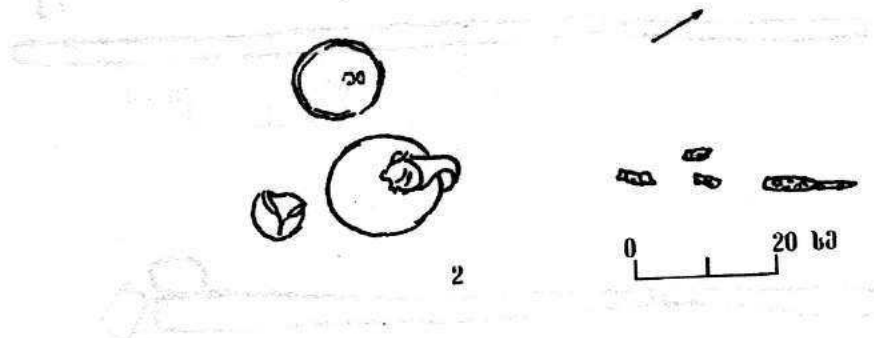
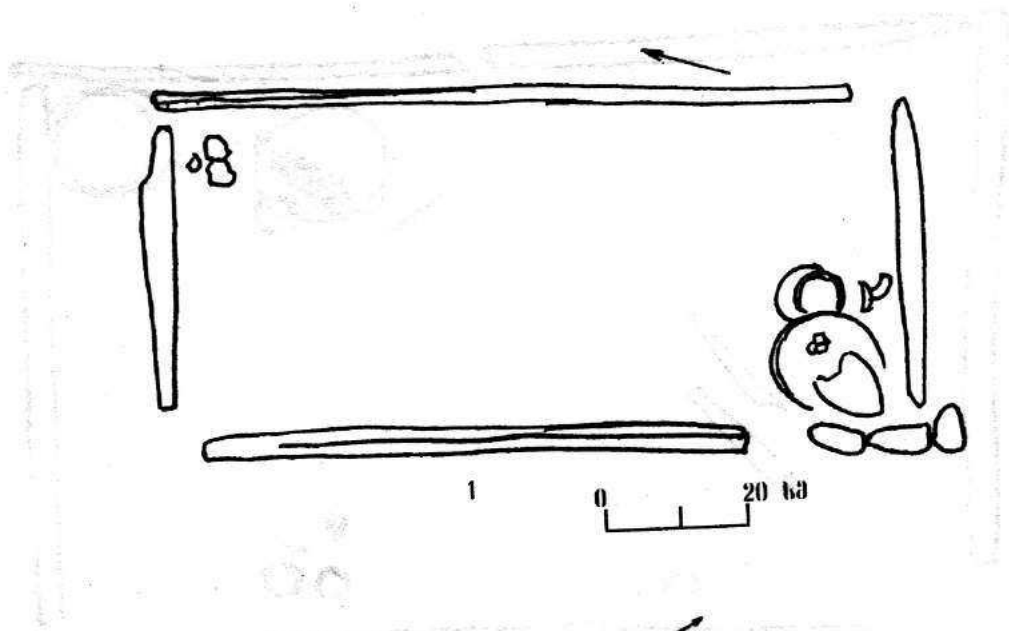

XIII

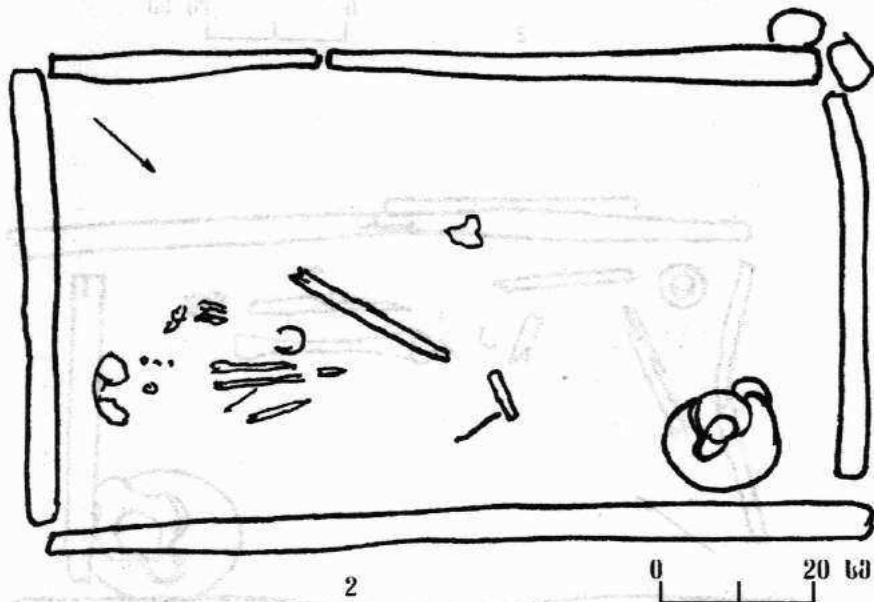
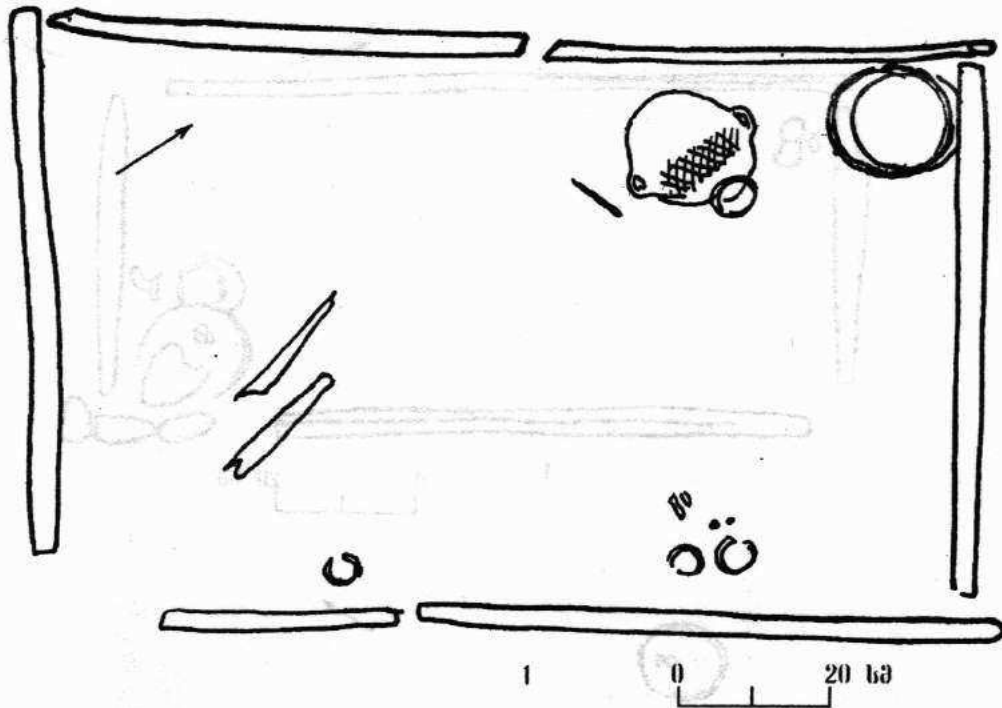

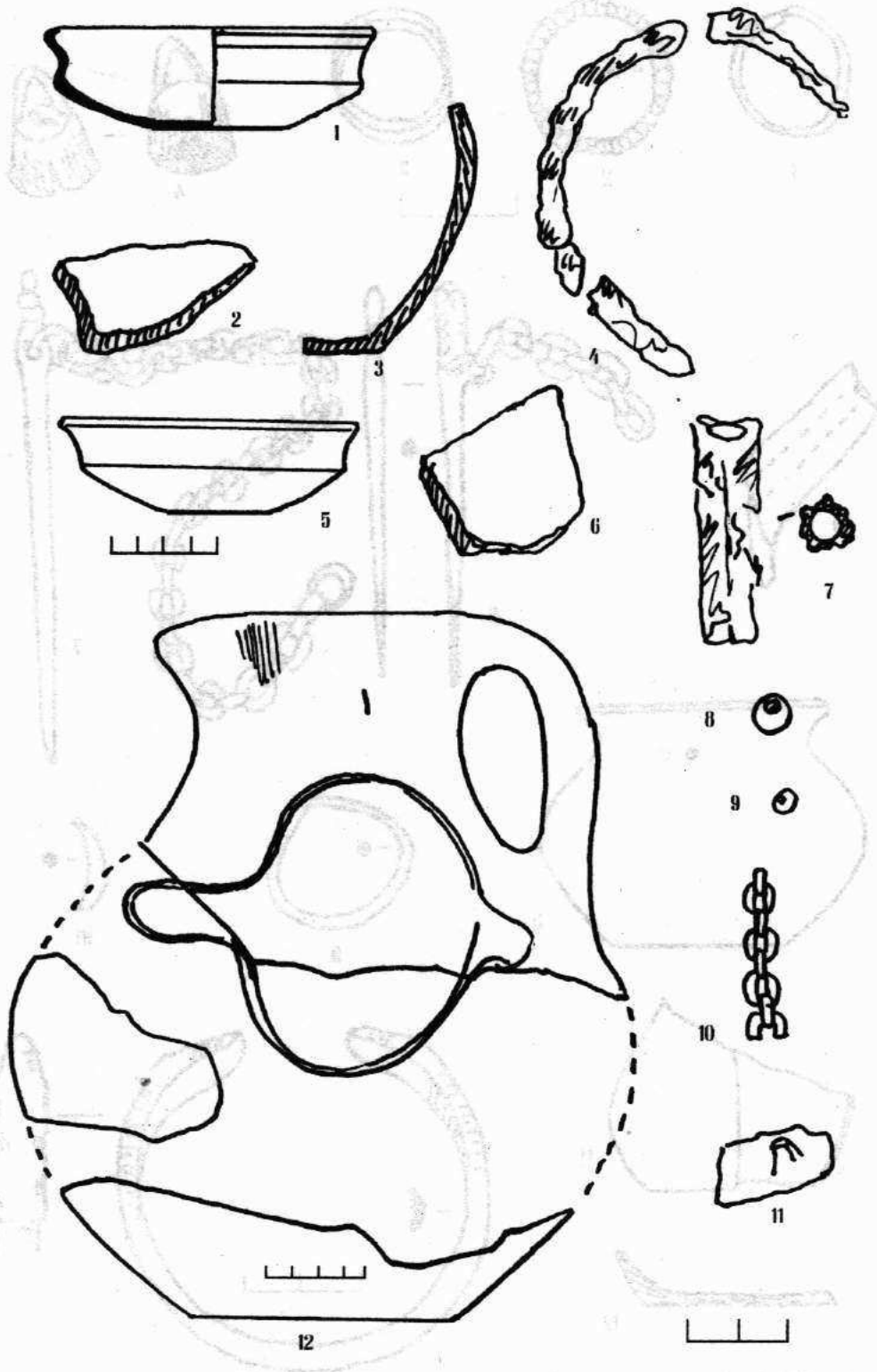
XIV

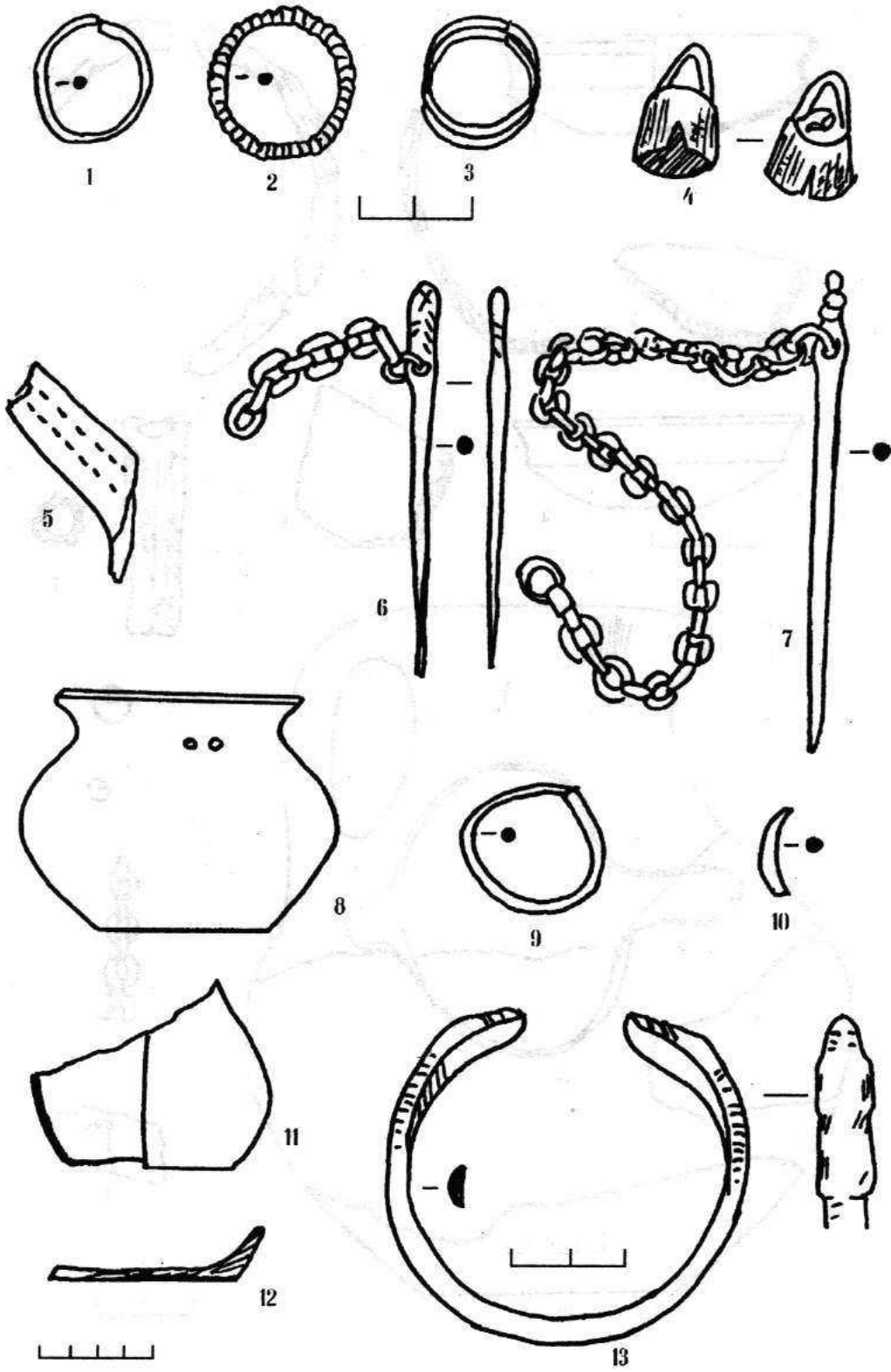

XVI

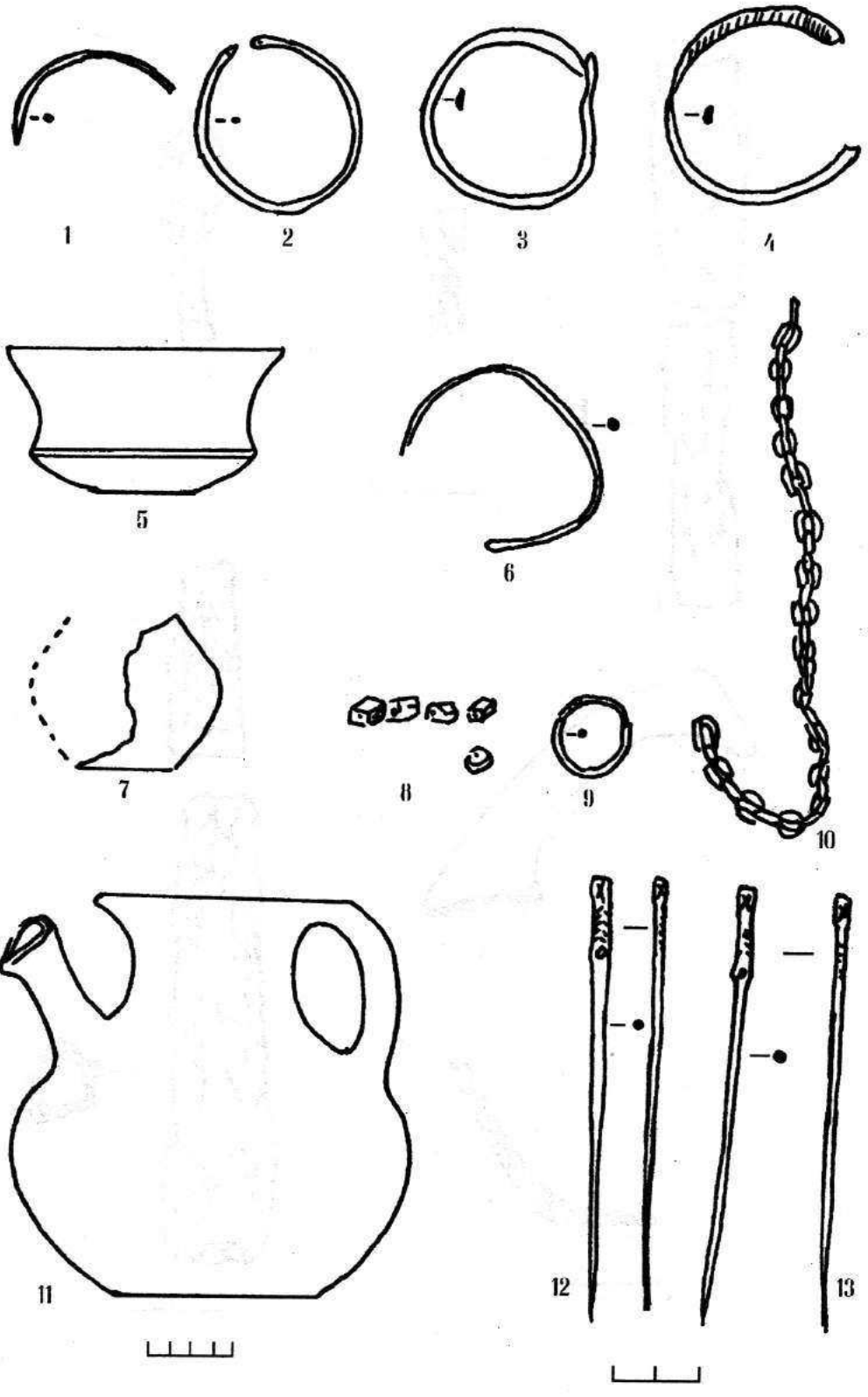

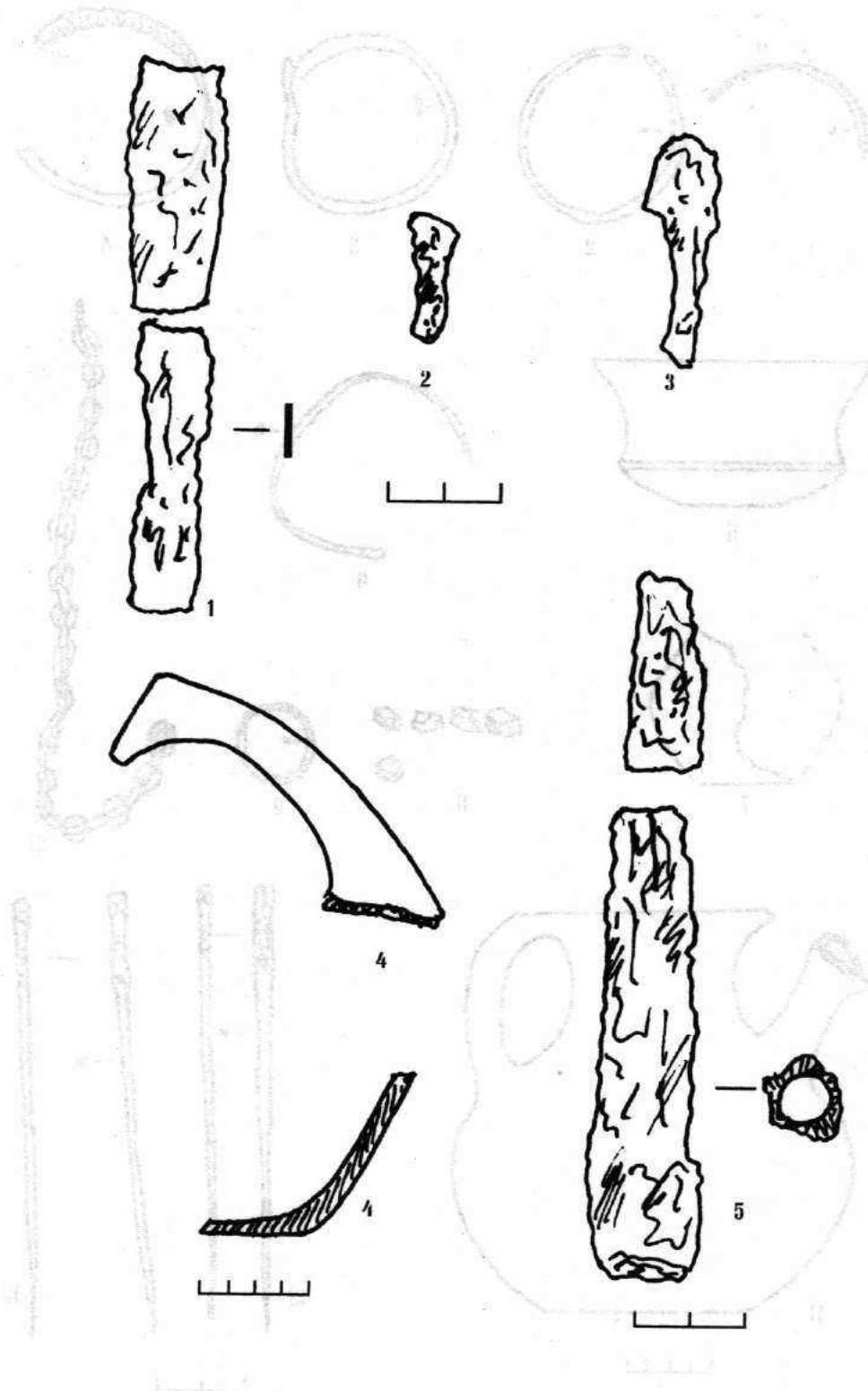

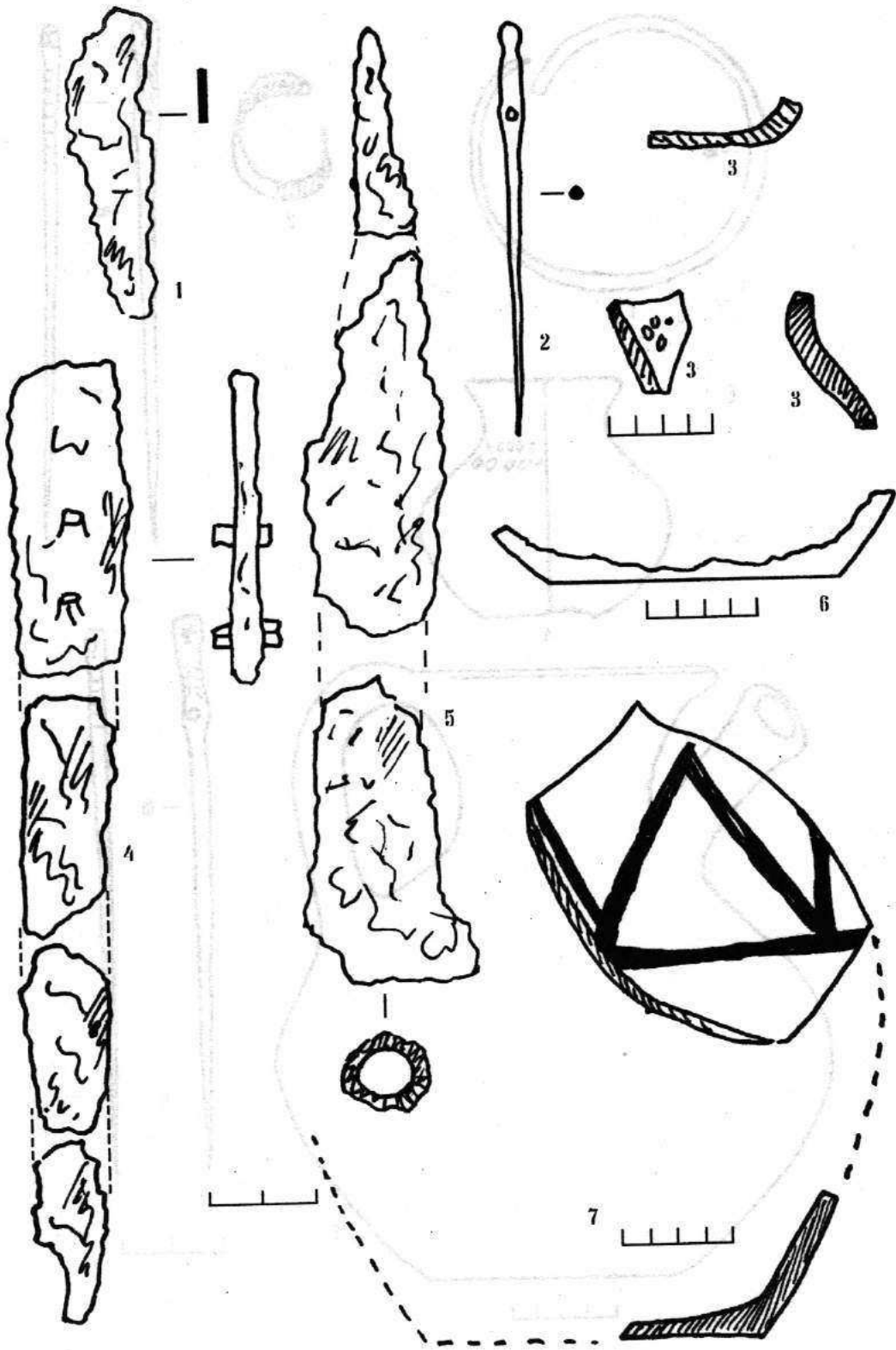
XVIII

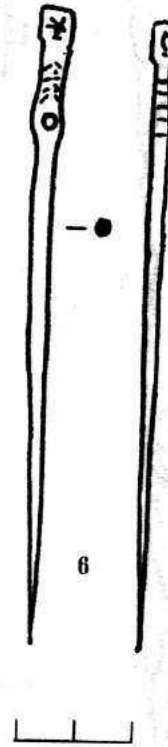
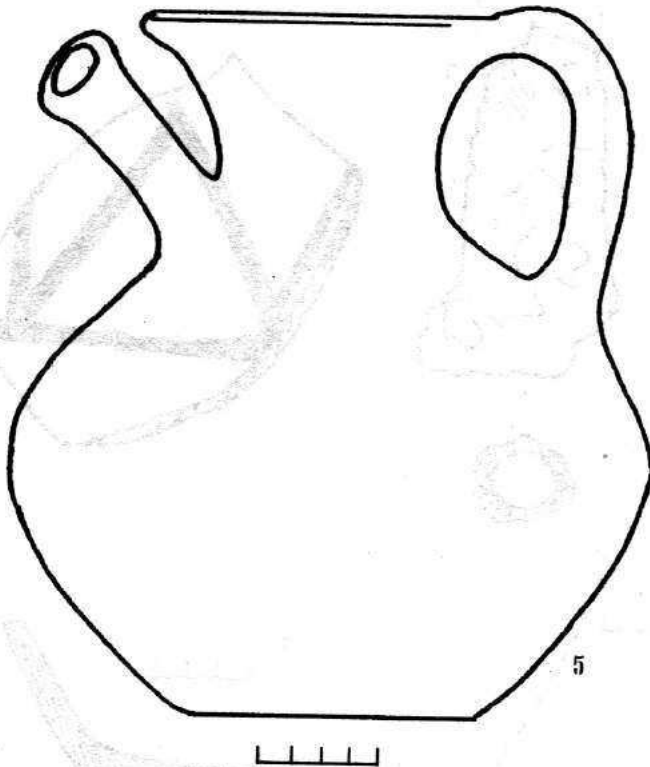
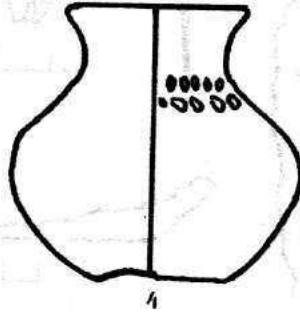
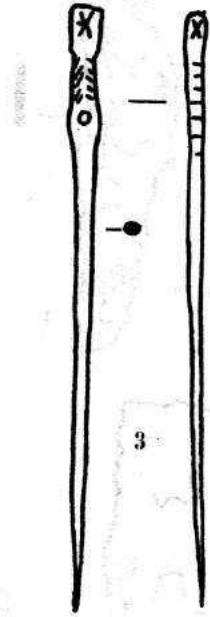
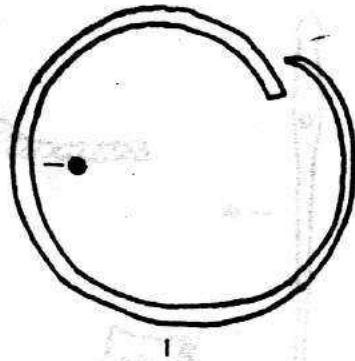
XIX

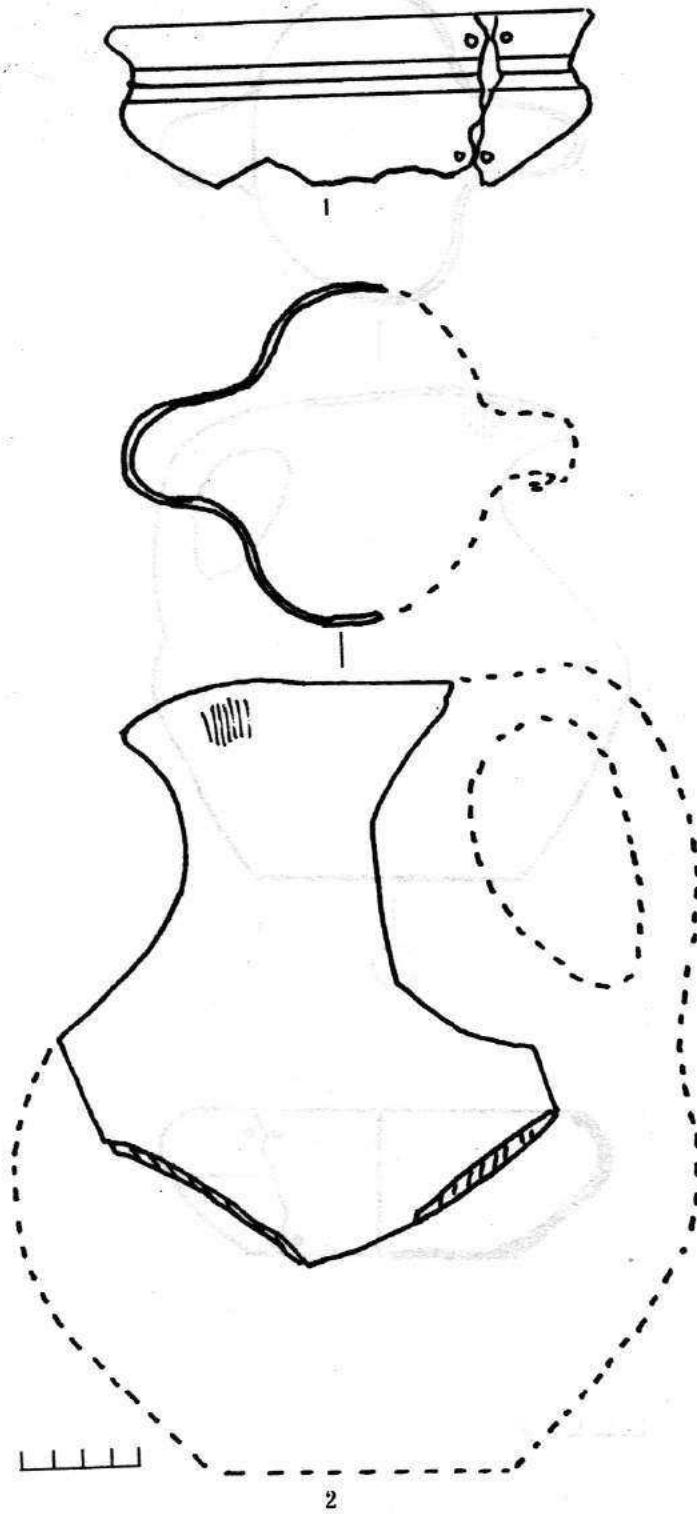

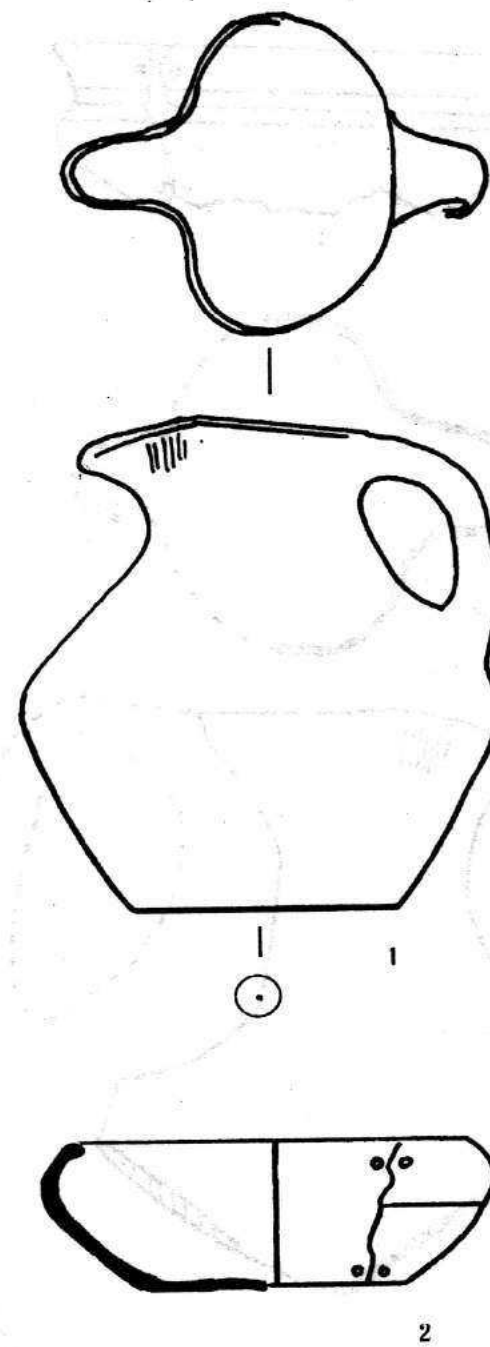

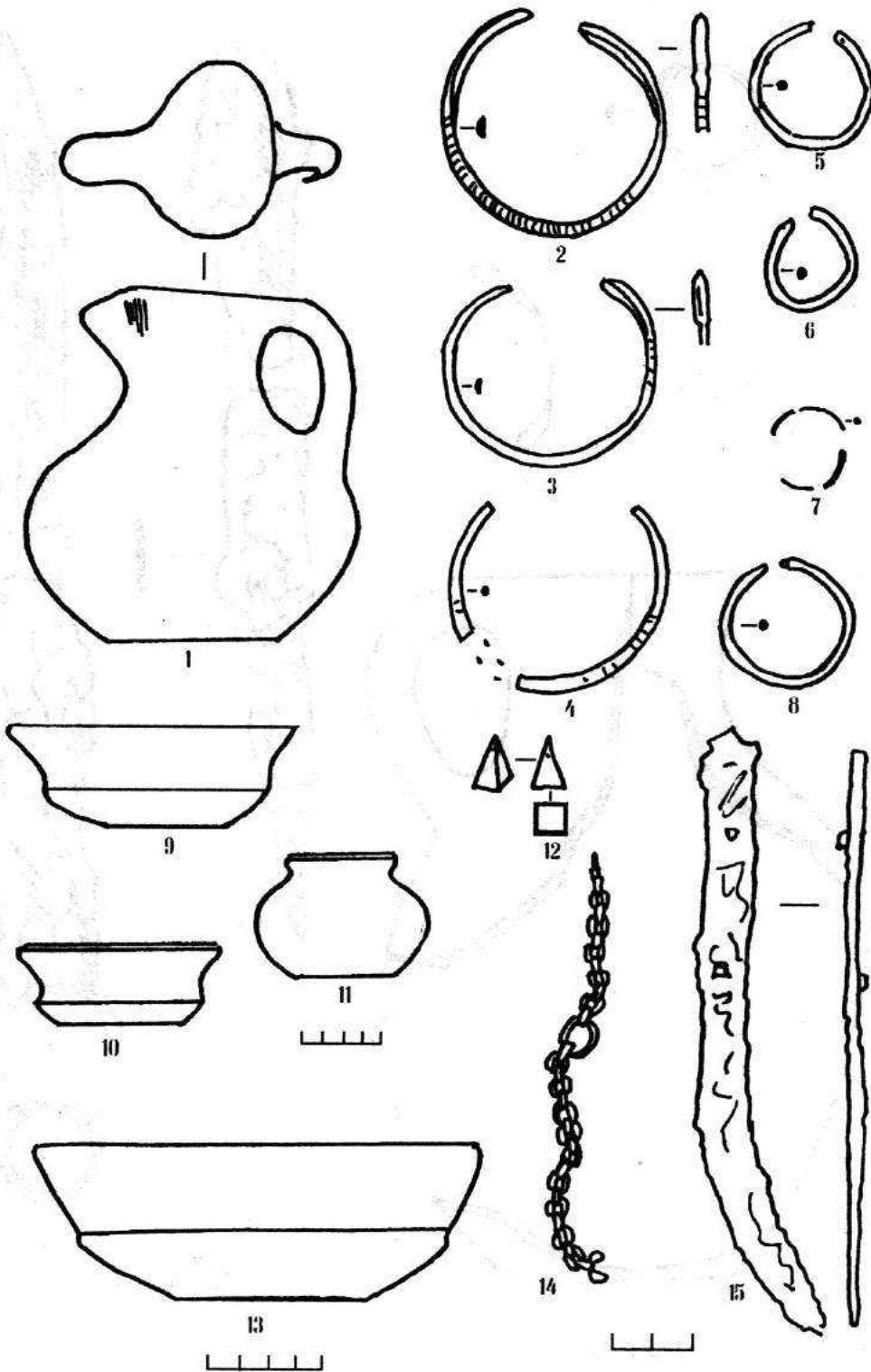
XXII

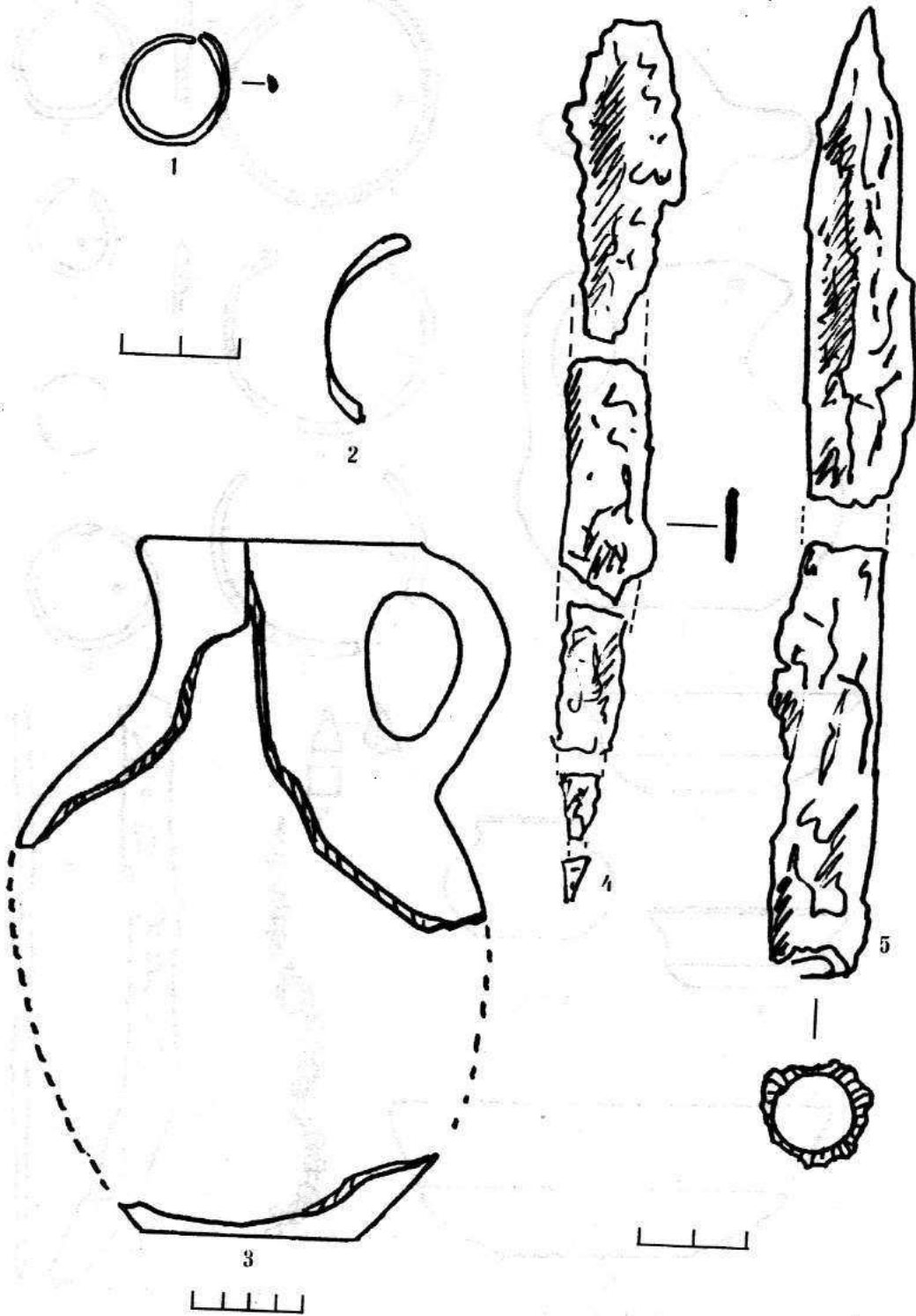

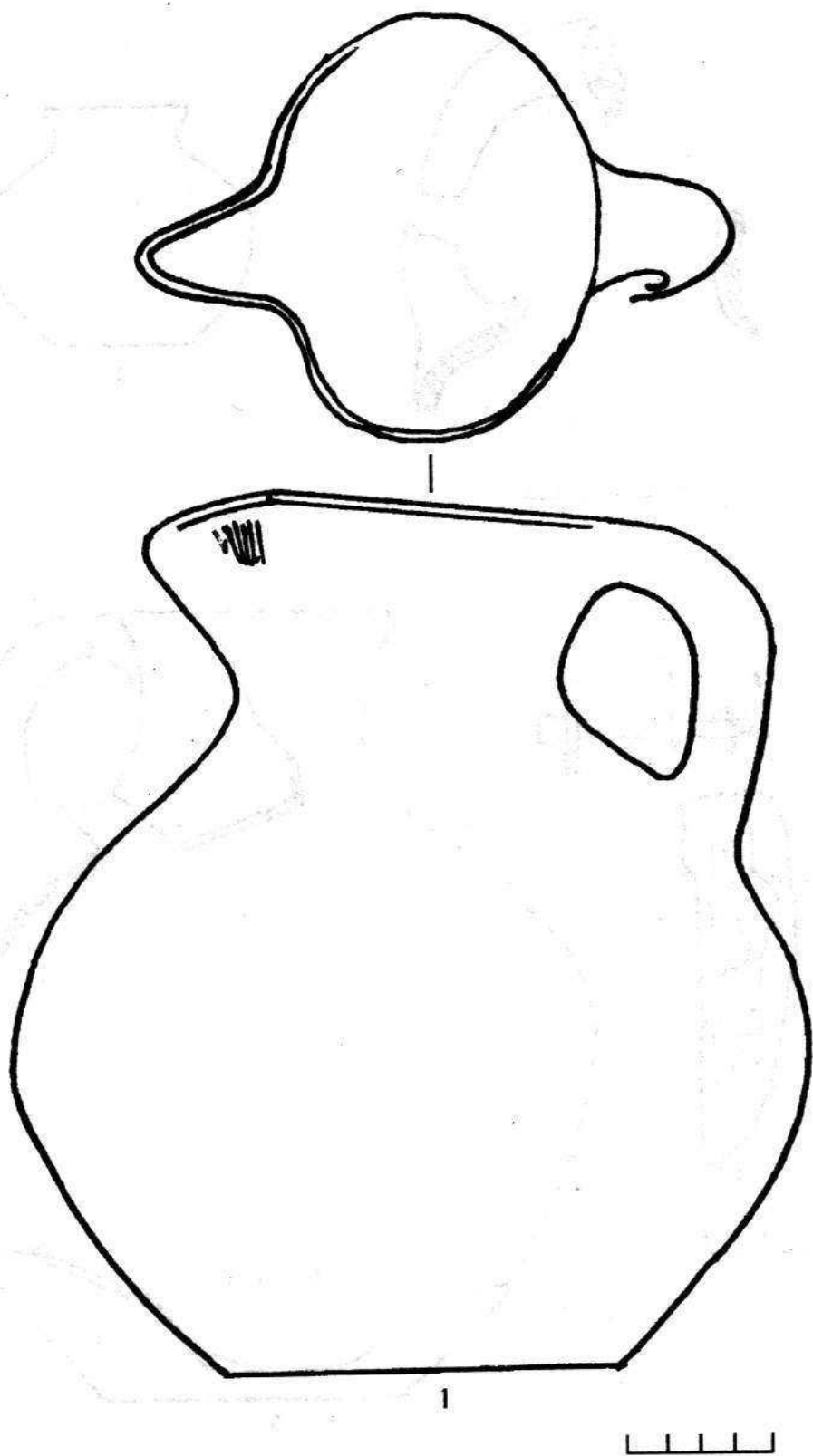
XXIV

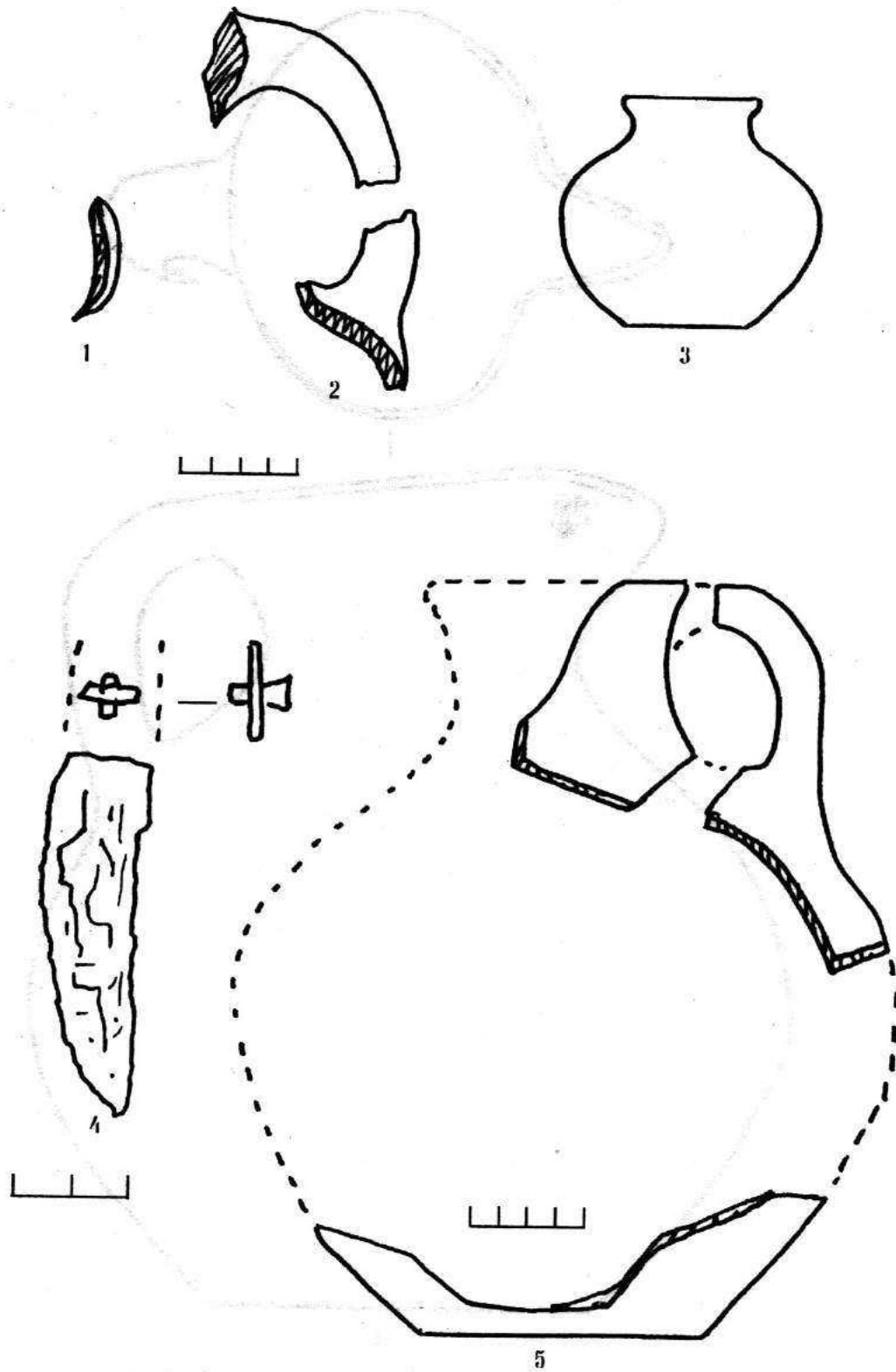

XXVI

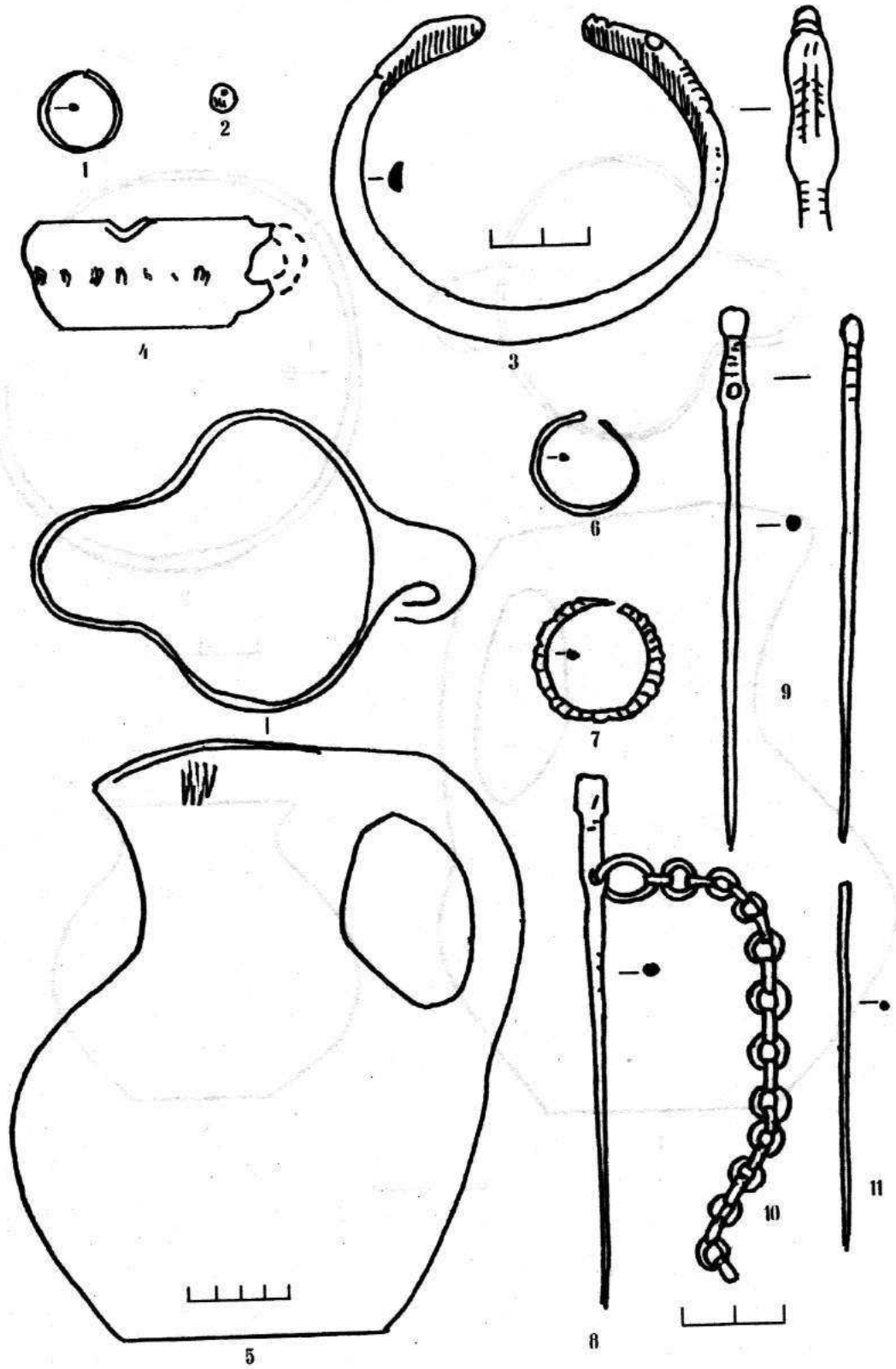

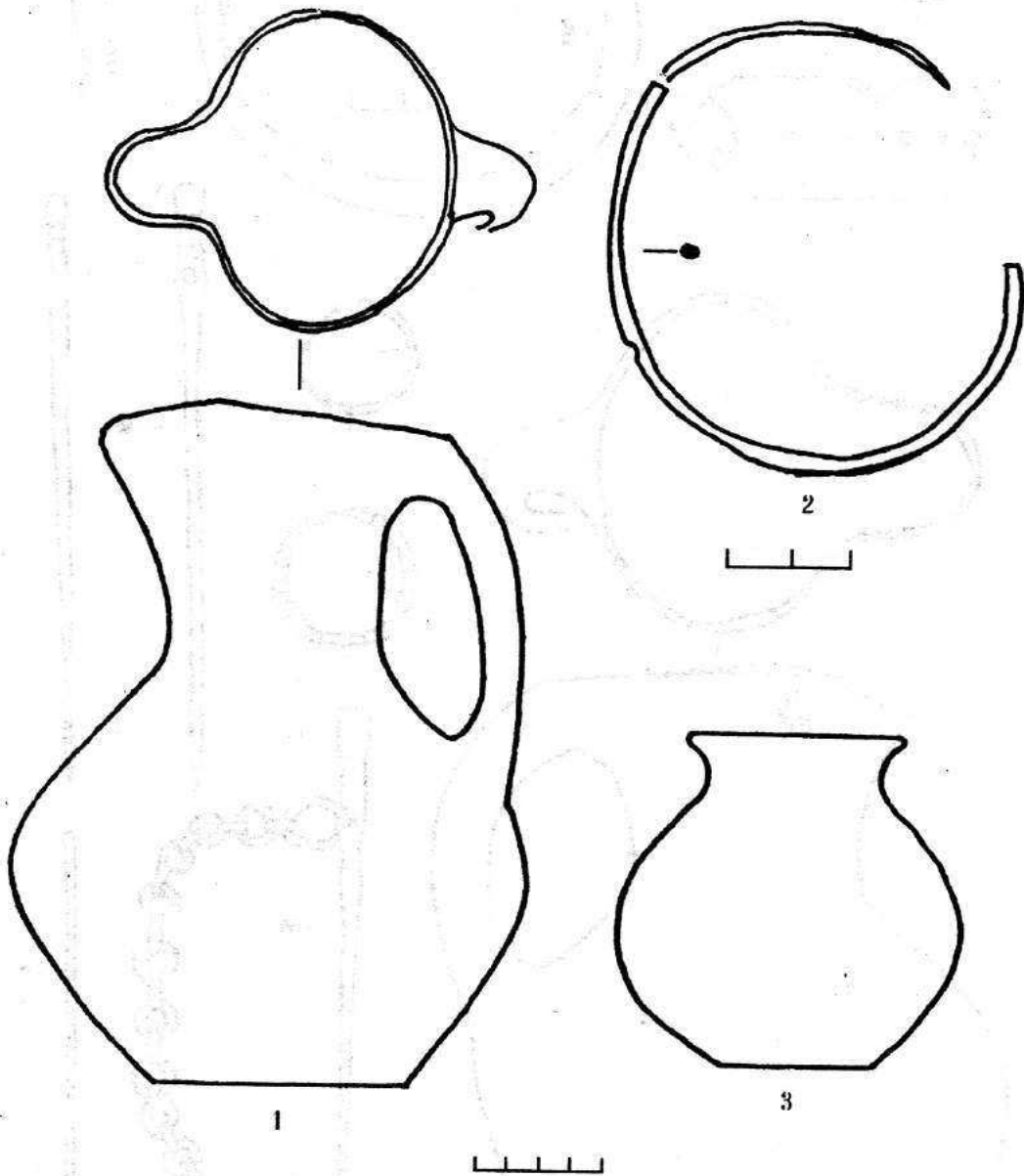

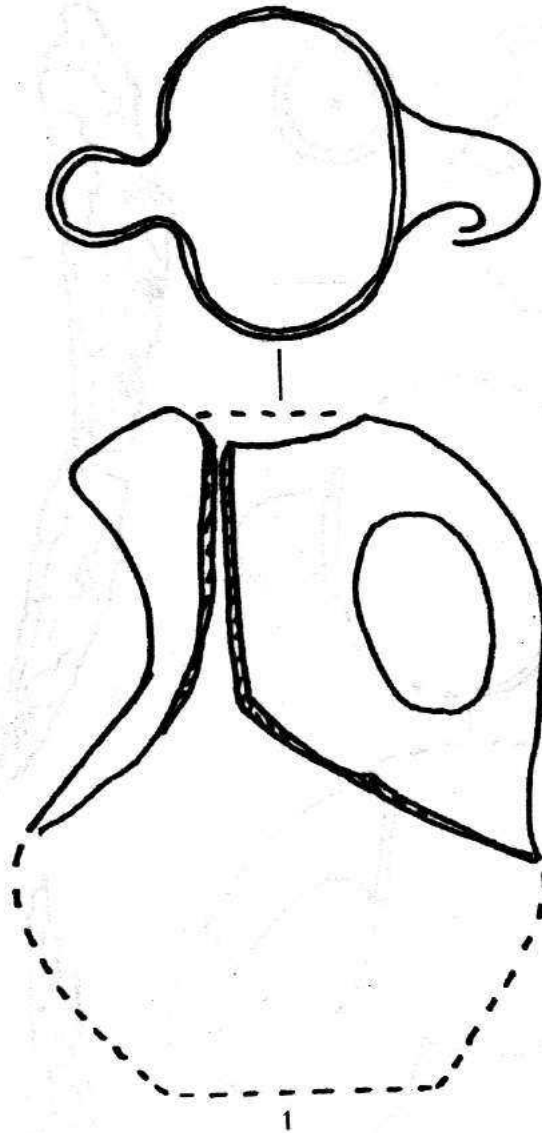
XXVIII

XXIX

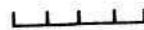

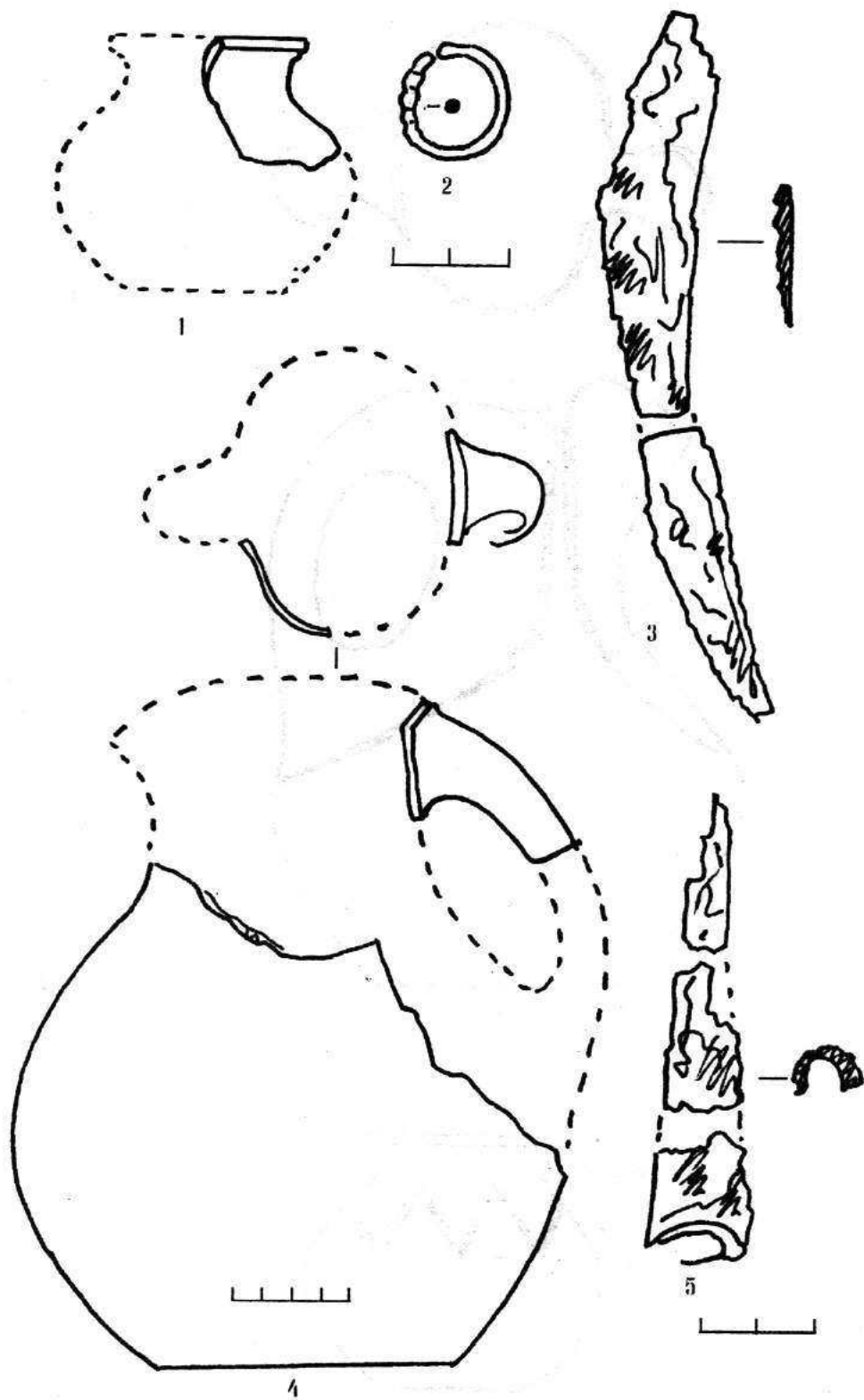
1

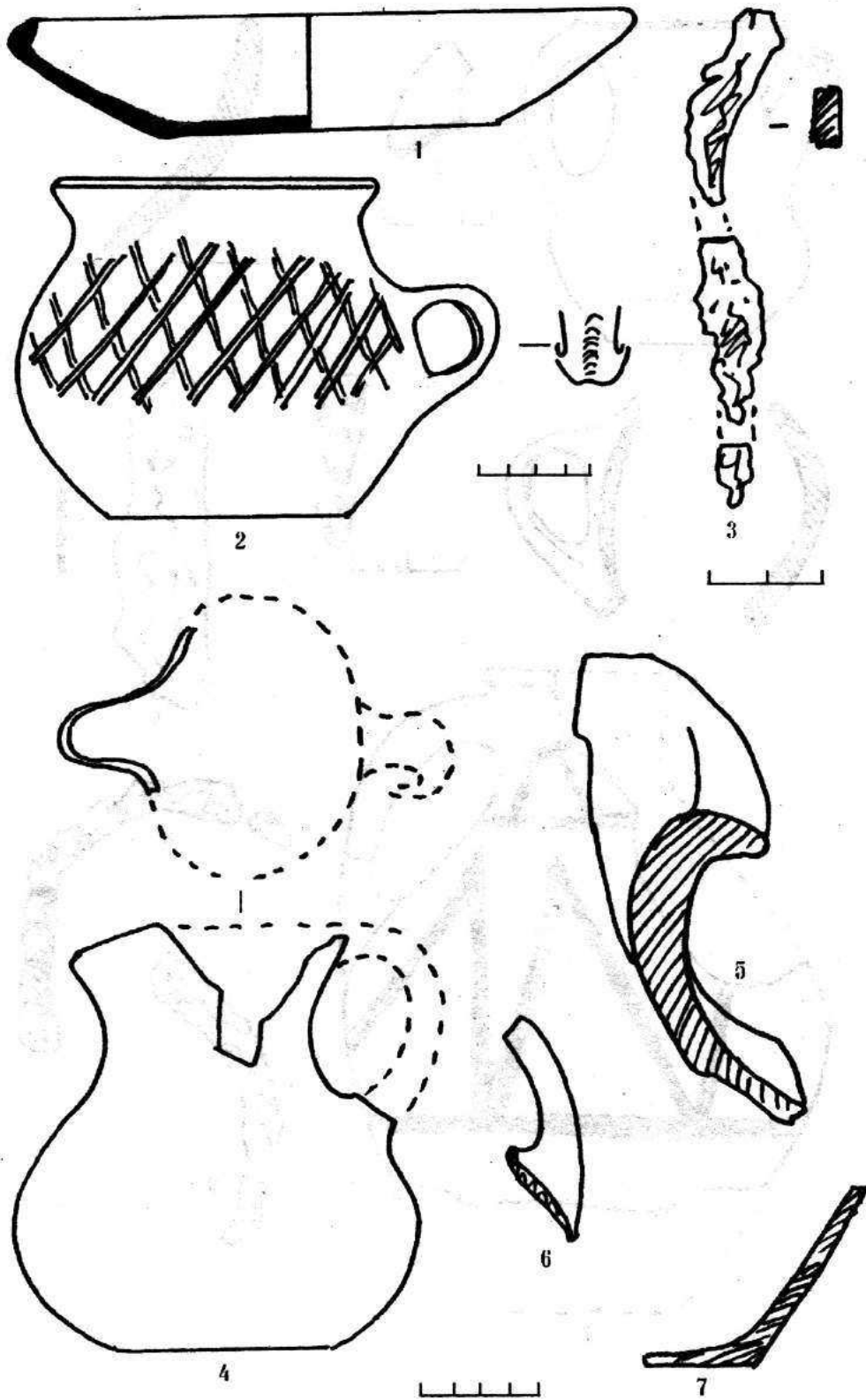

2

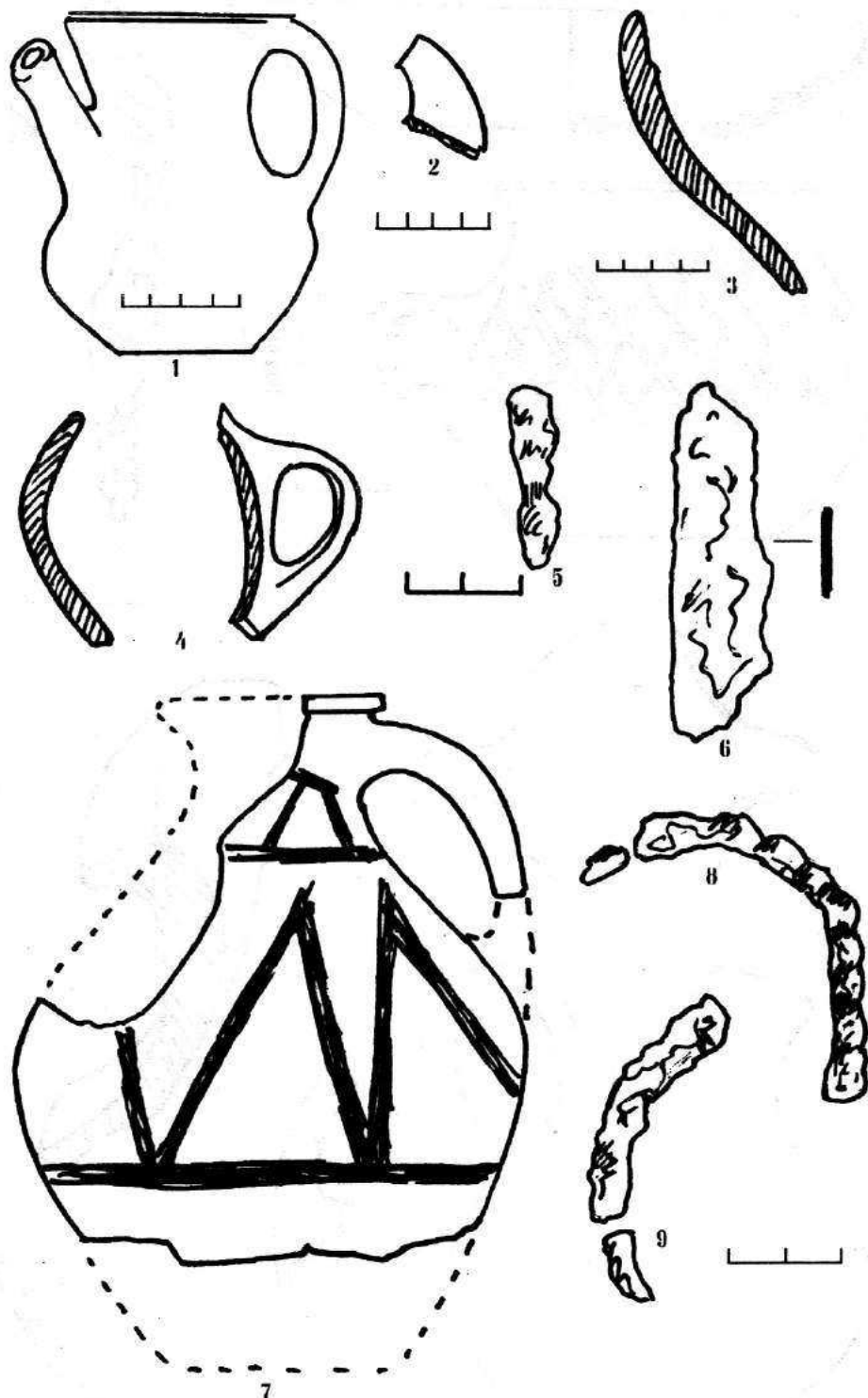

XXXII

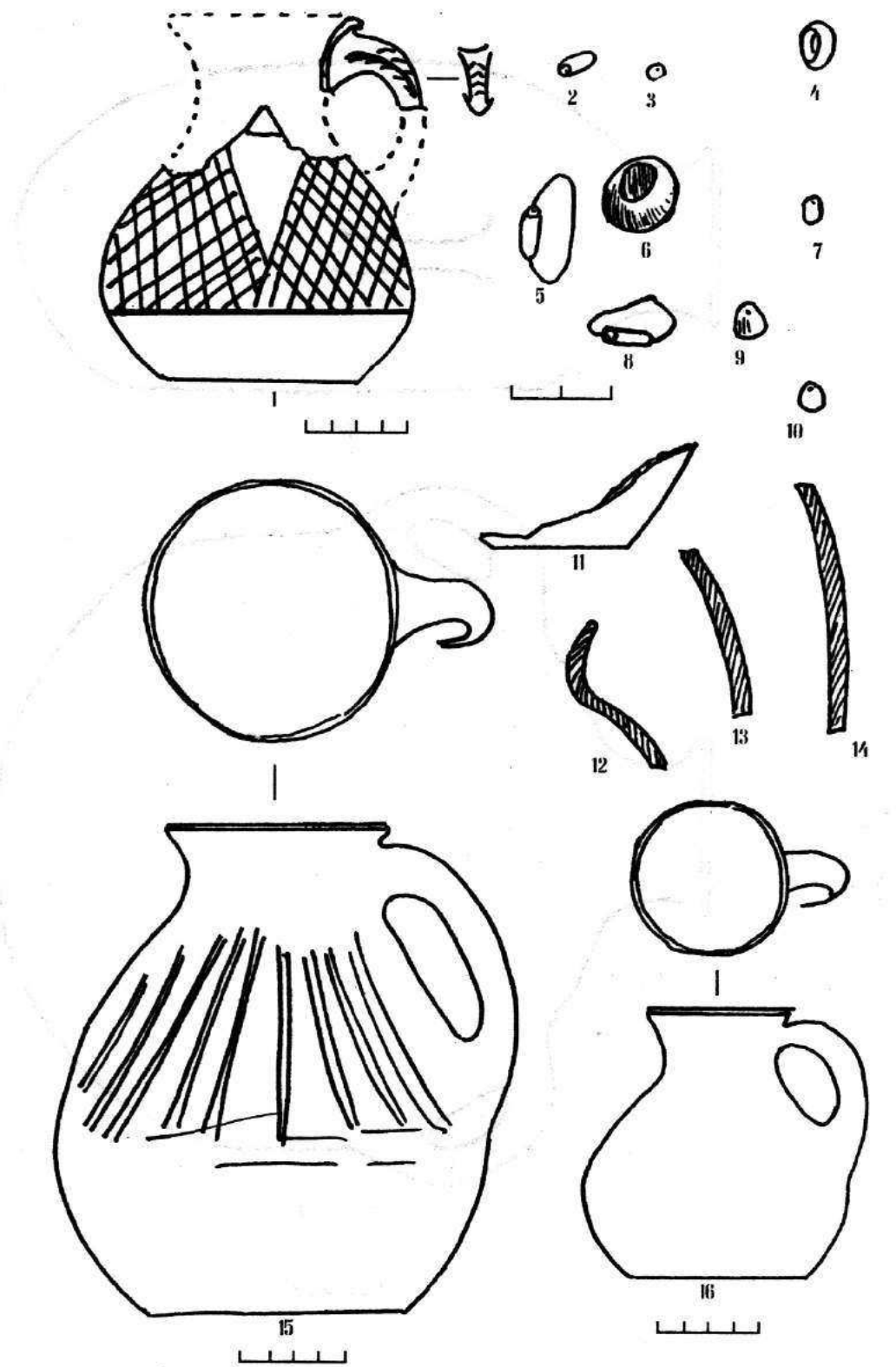

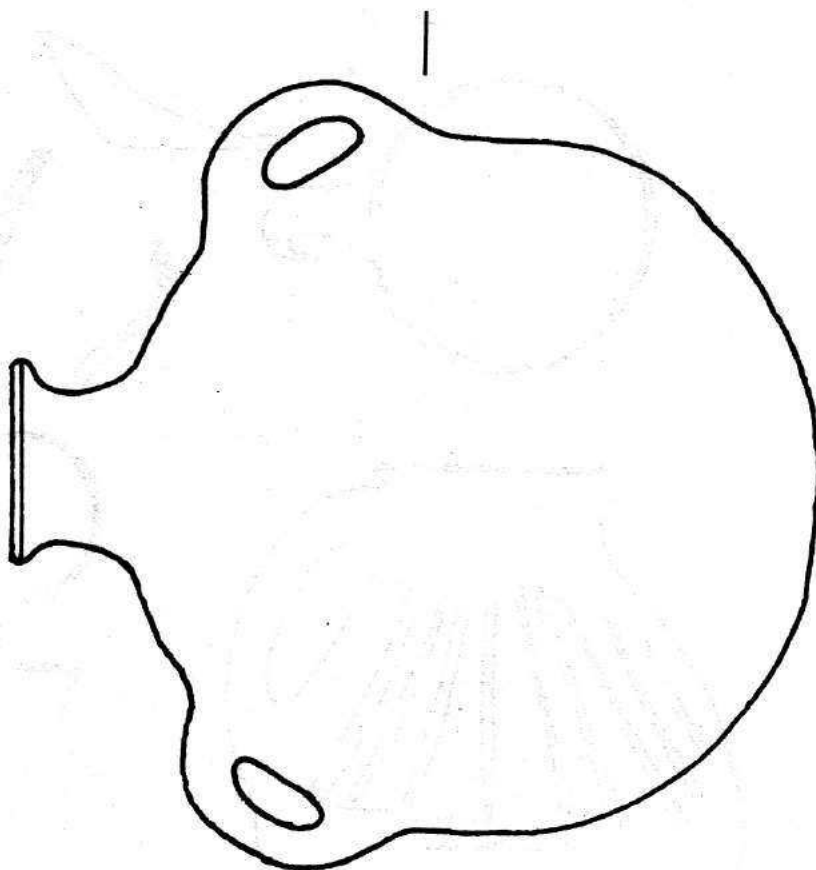
XXXIV

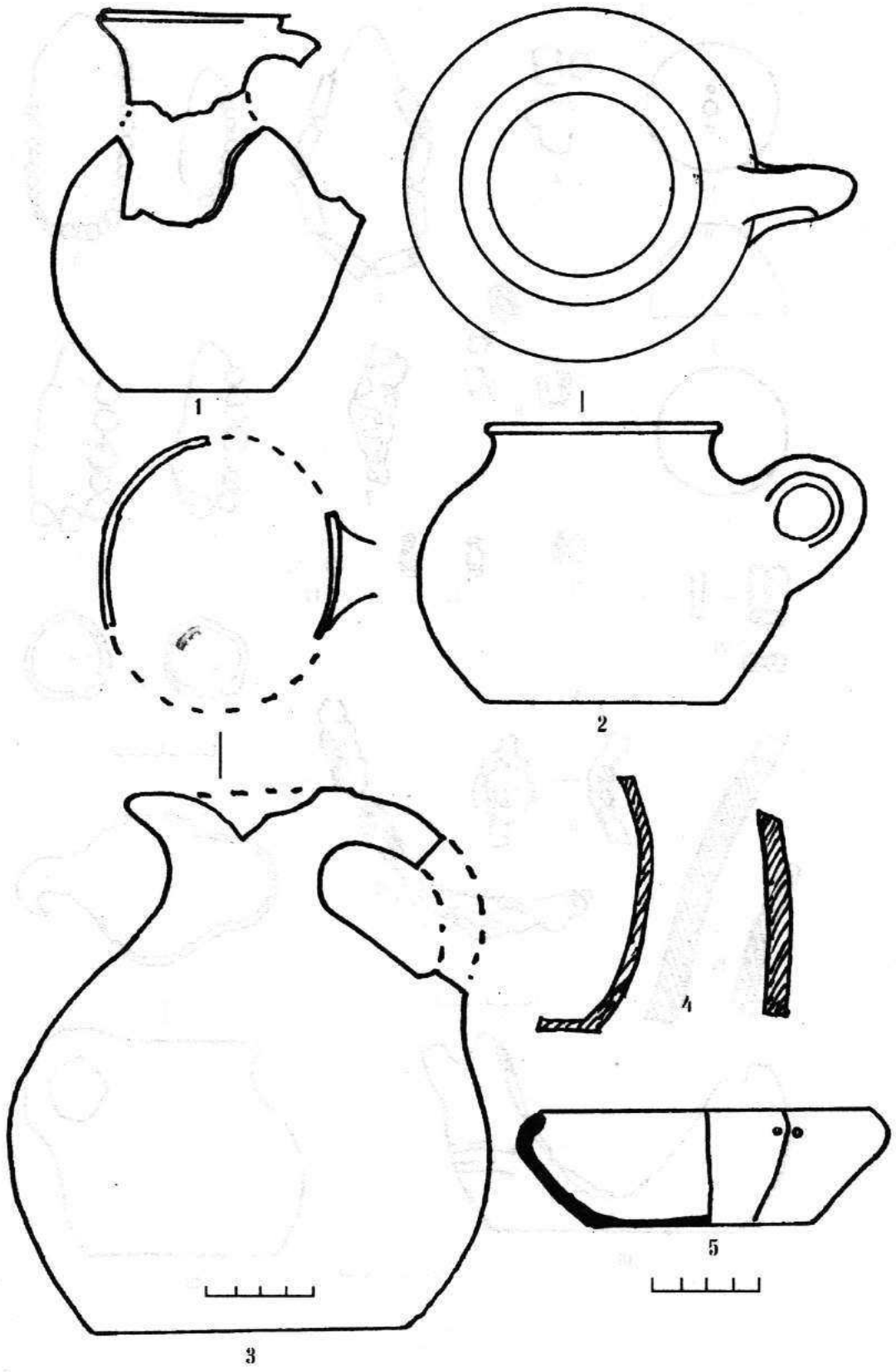

XXXV

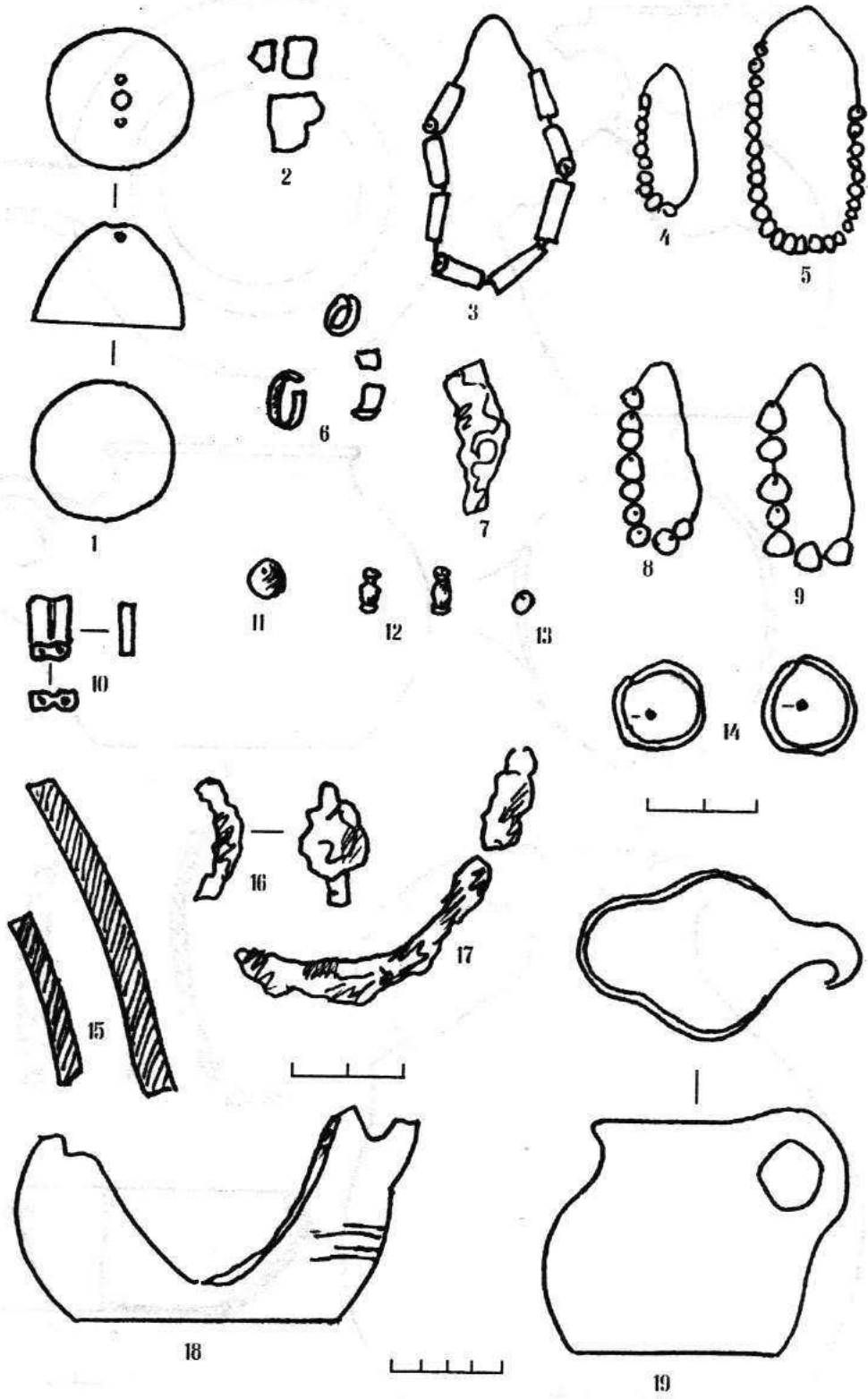

XXXVI

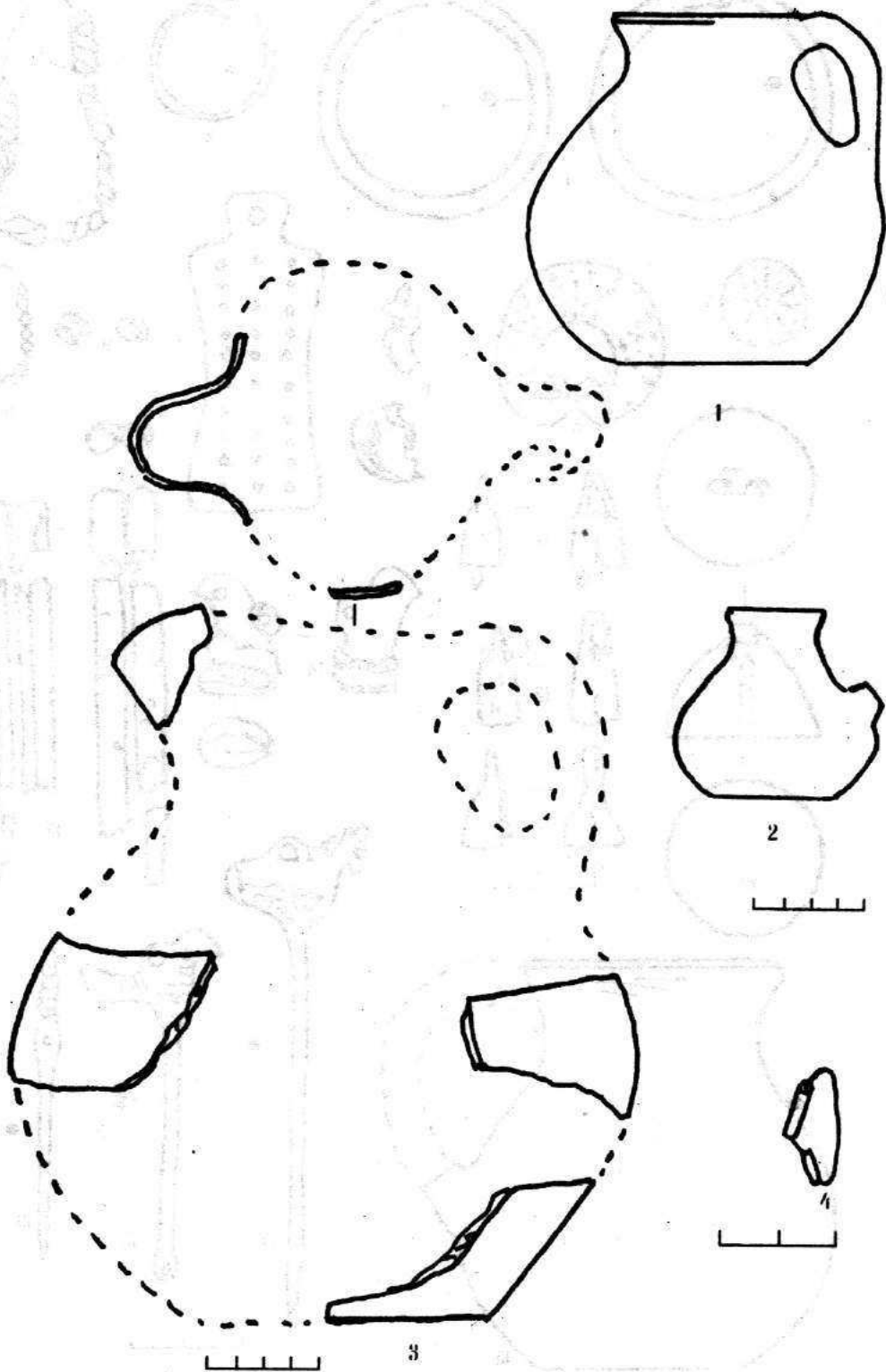
XXXVIII

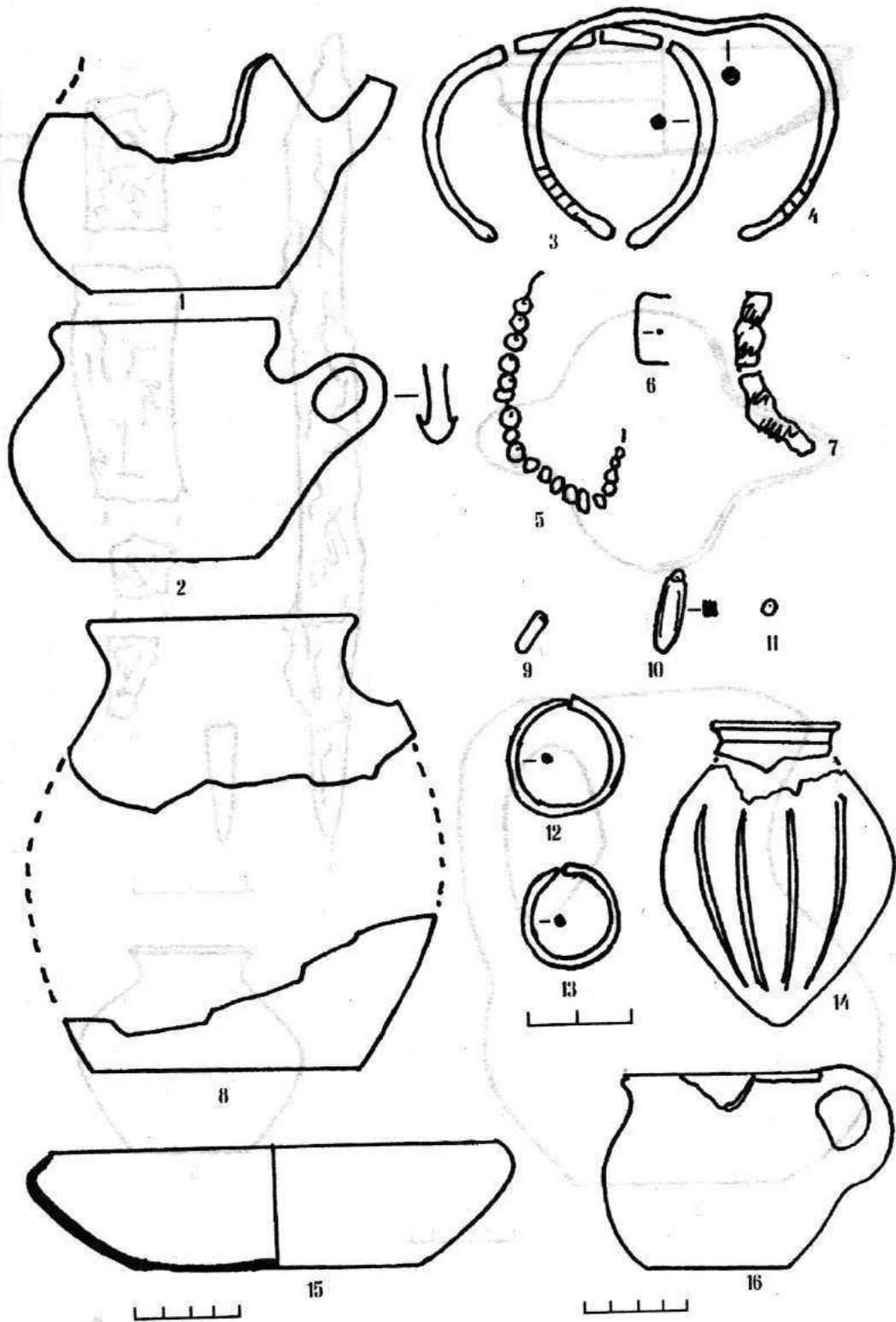

XXXIX

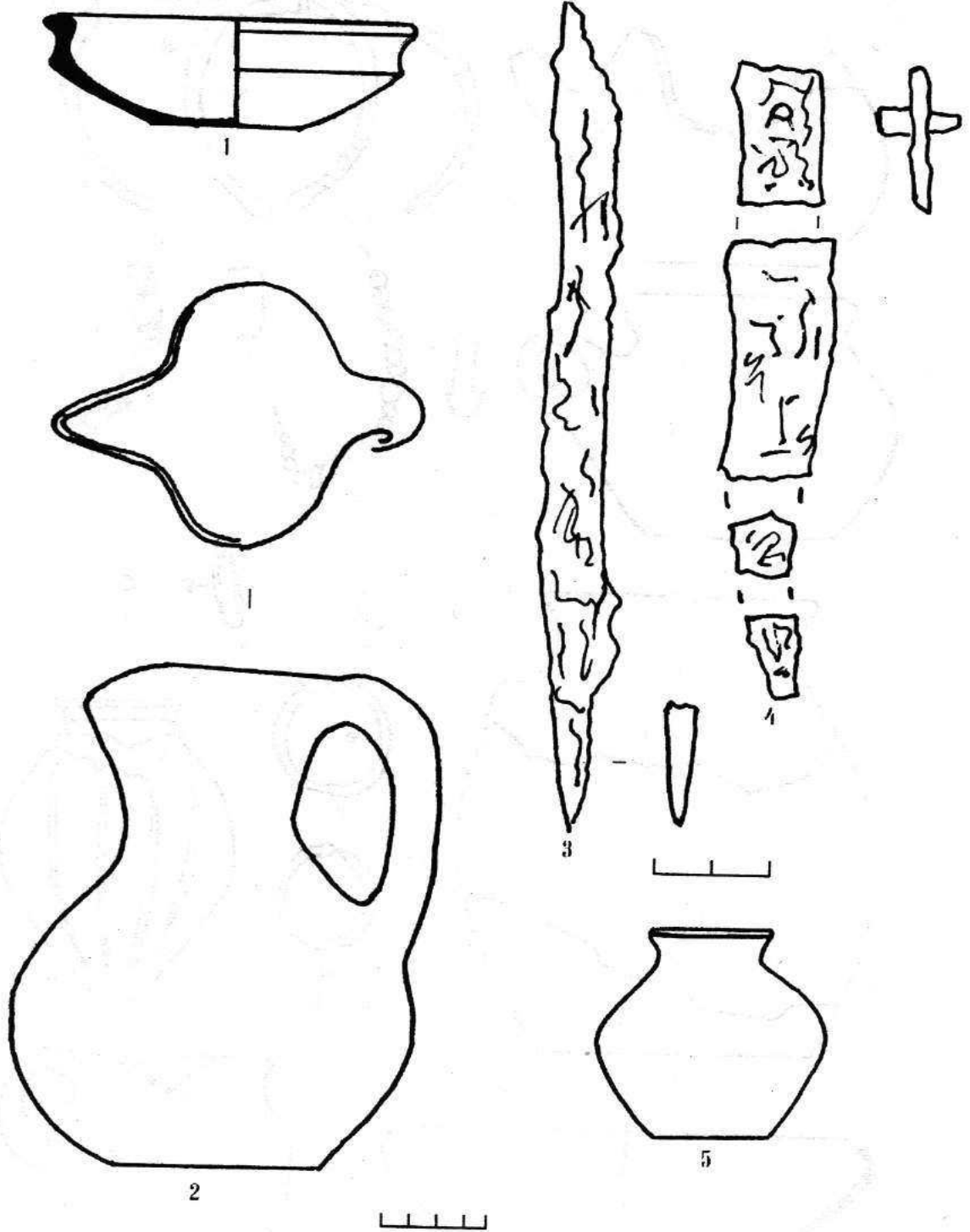

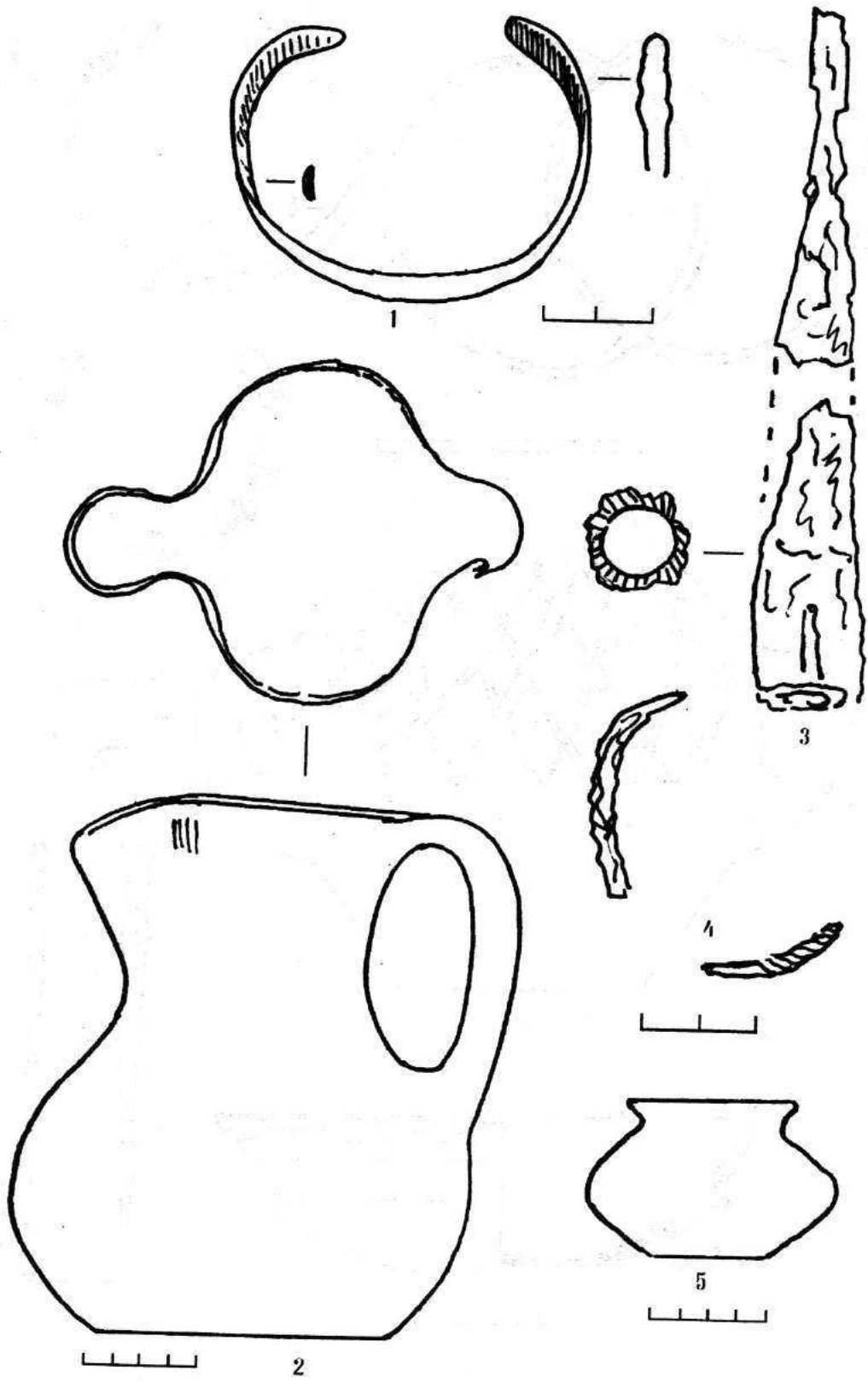
XL

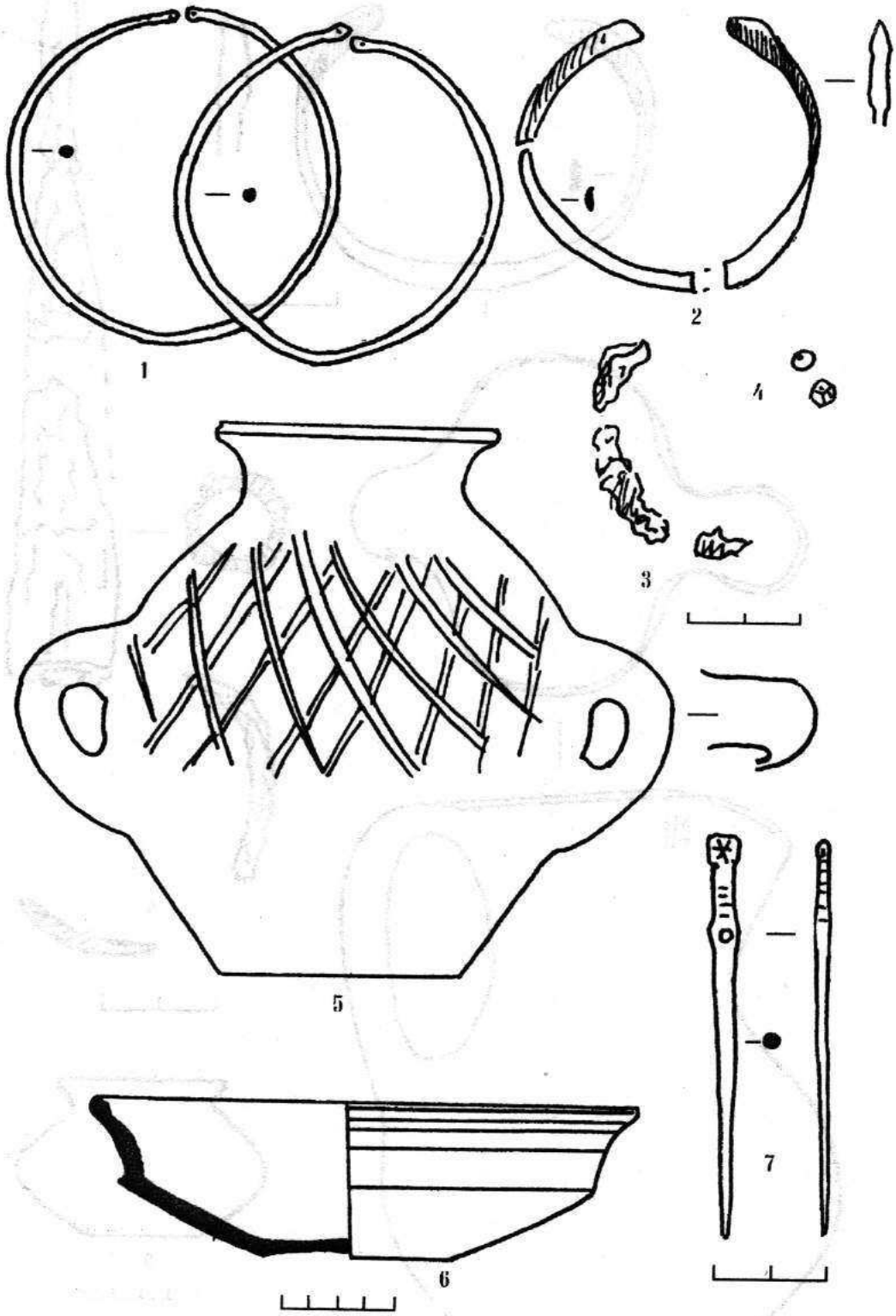

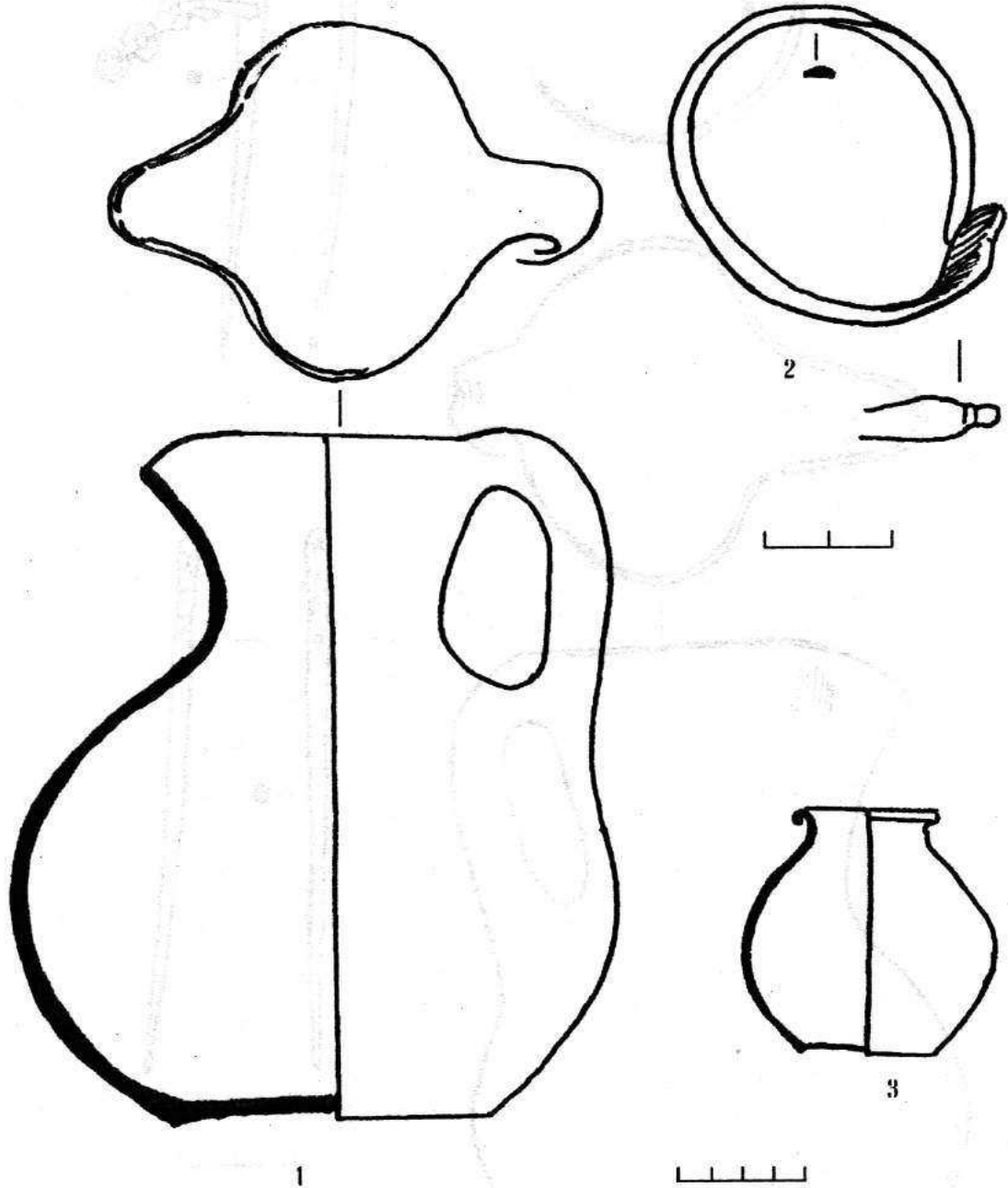
XLII

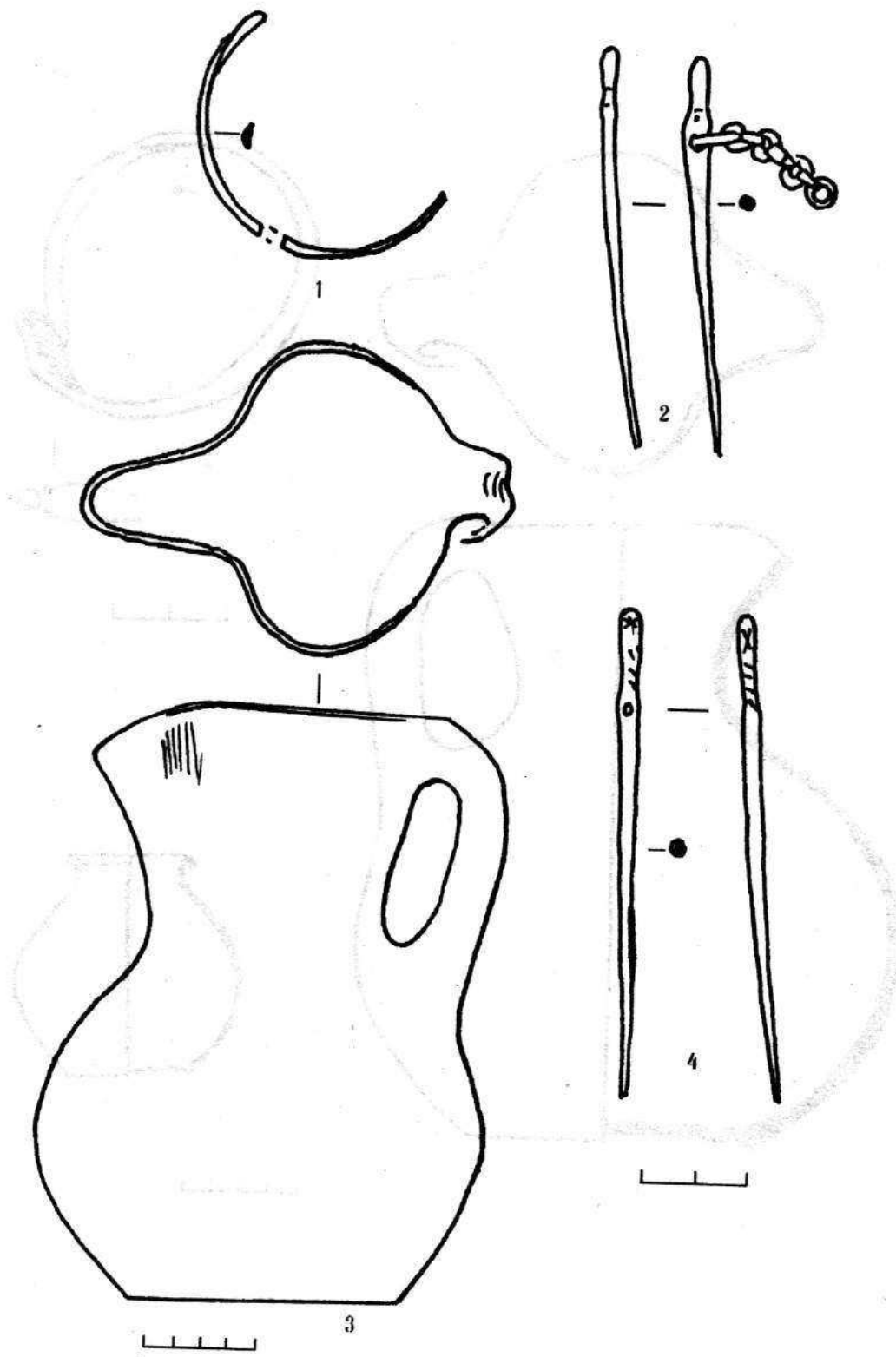

XLIV

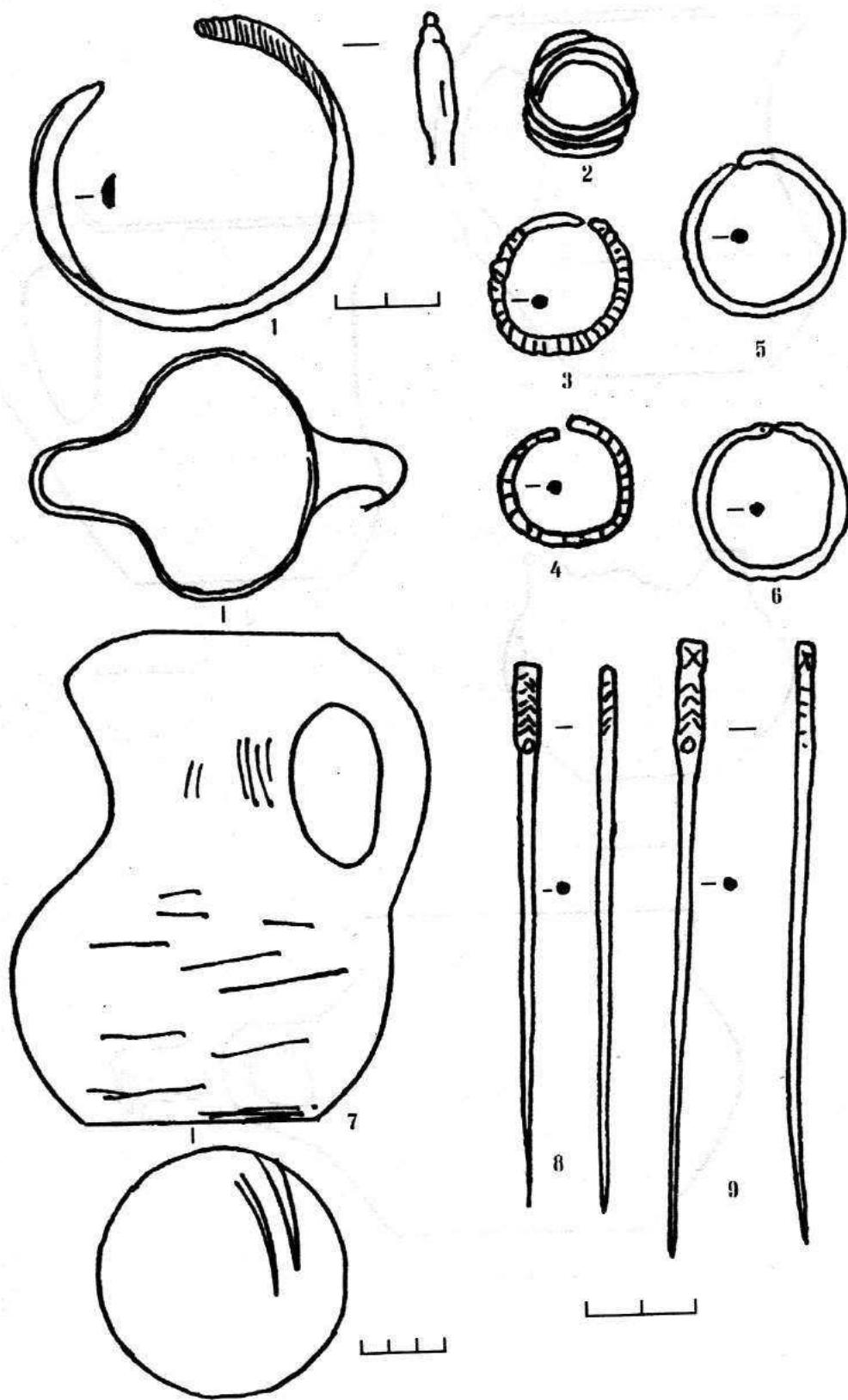

XLVI

Downloaded from www.jstor.org on Tue, 27 Jun 2017 12:52:05 UTC
All use subject to [http://about.jstor.org/terms](#)

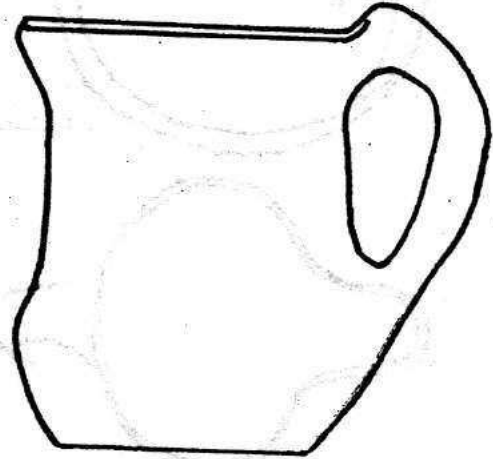
XLVII

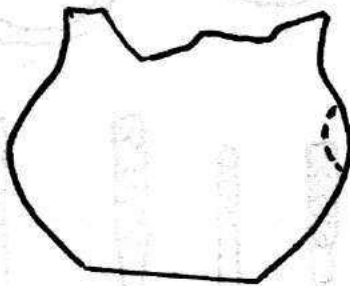
XLVIII

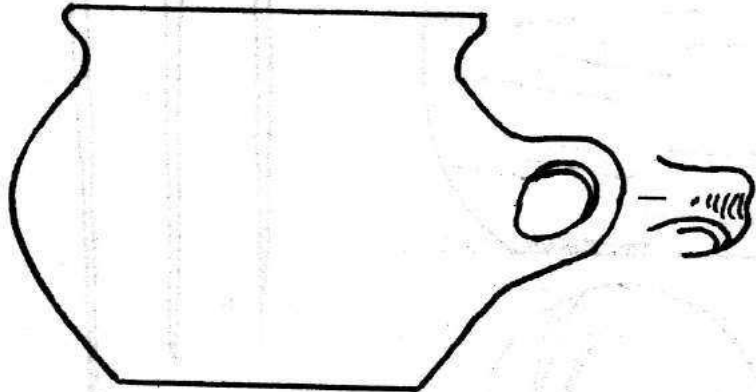
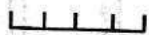
1

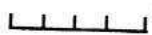
2

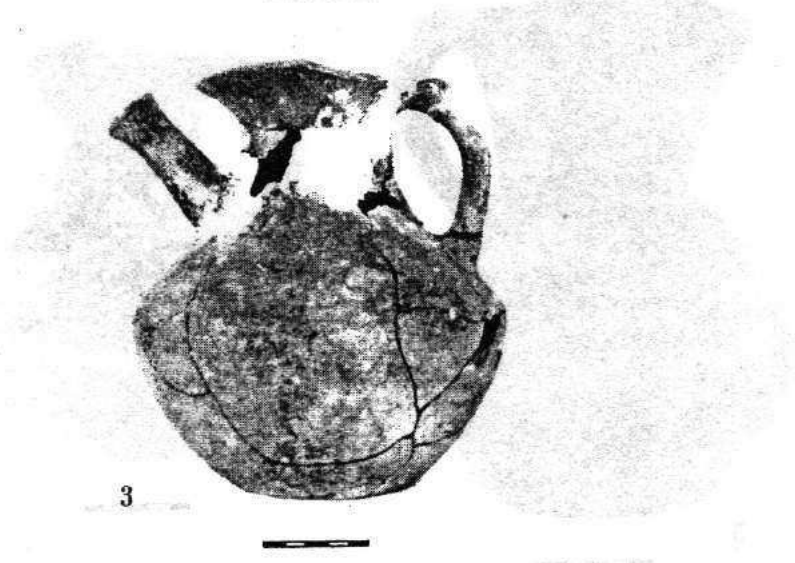

3

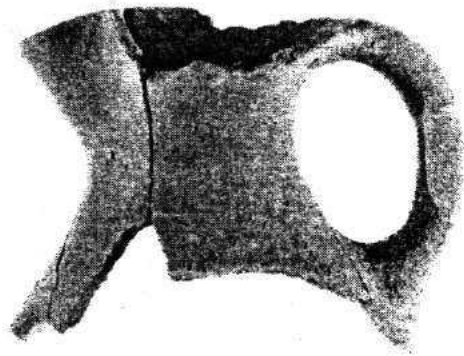

4

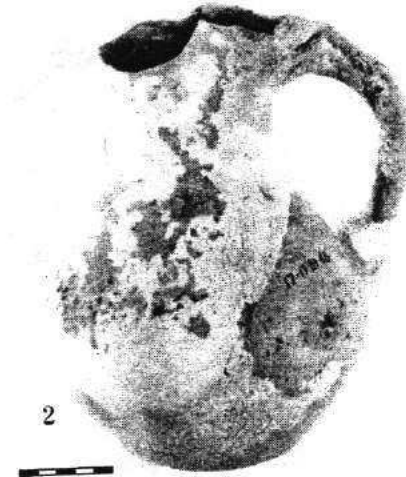

L

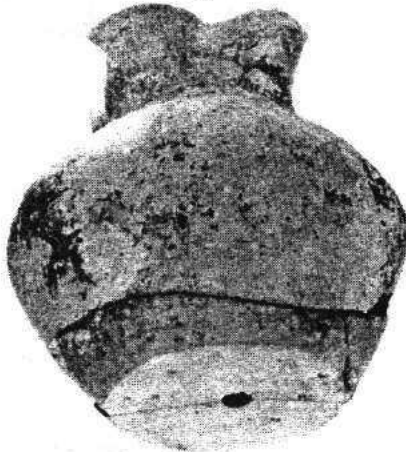

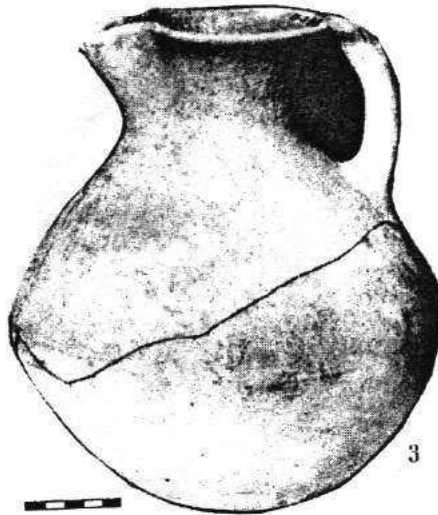
1

2

1

3

4

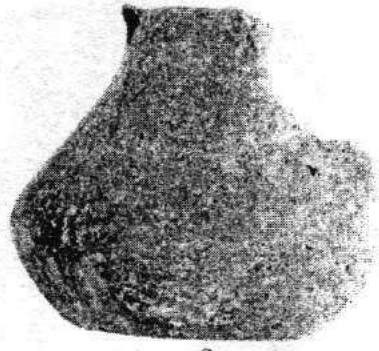

5

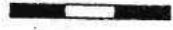
LII

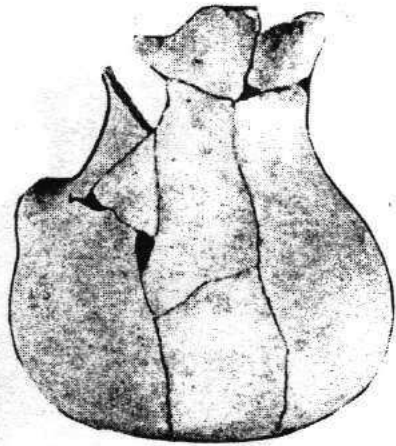
1

2

3

4

5

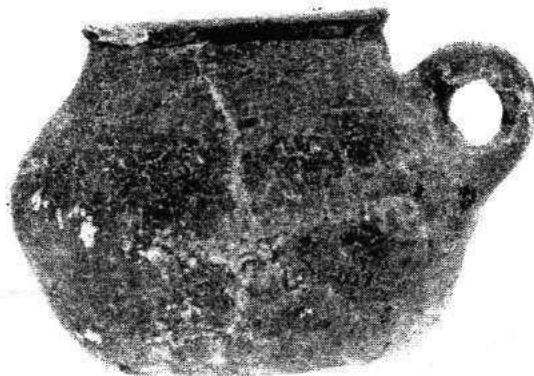
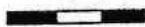

6

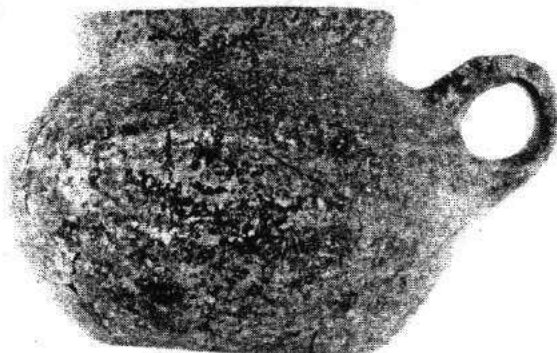
1

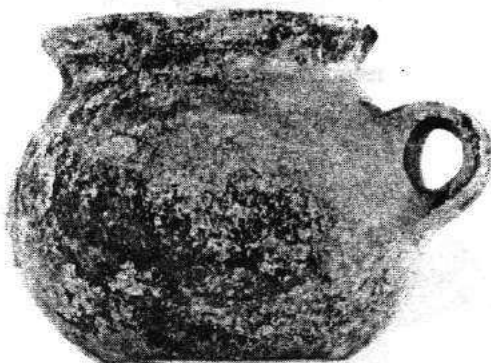
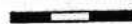
2

3

4

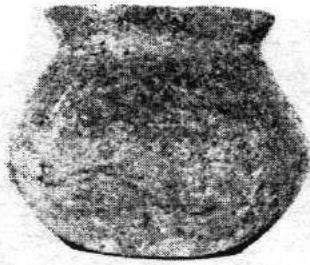

5

6

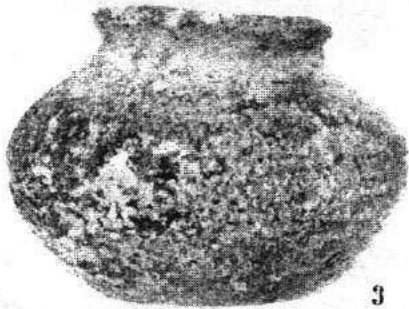

1

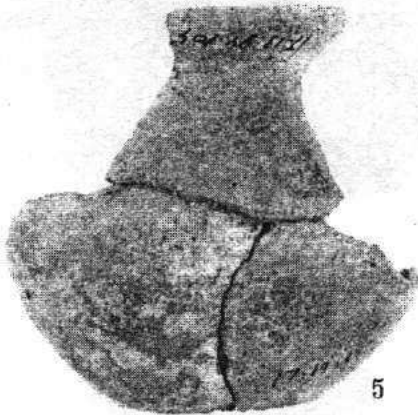
2

3

4

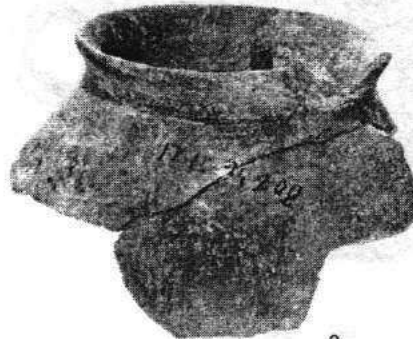
5

6

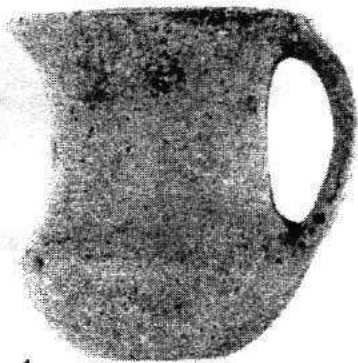

7

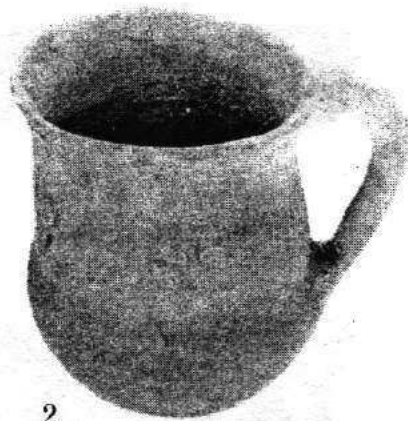

8

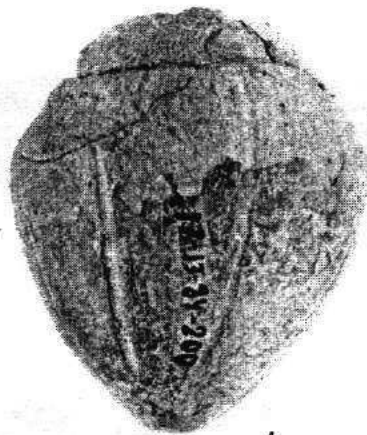
1

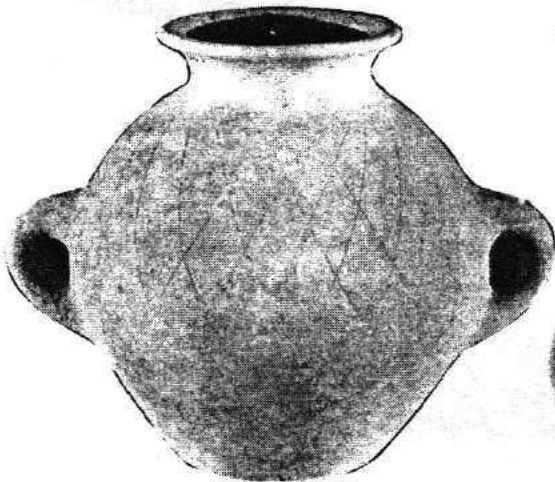
2

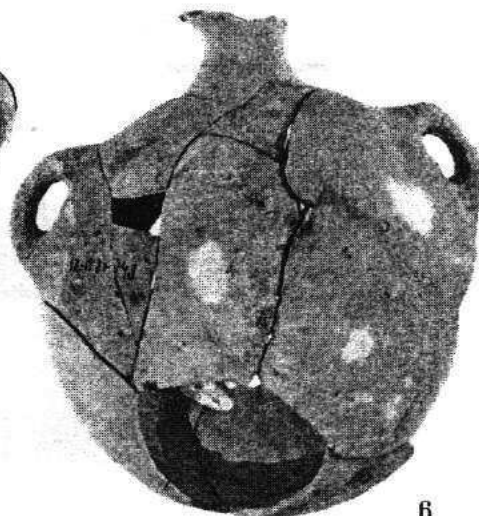
3

4

5

6

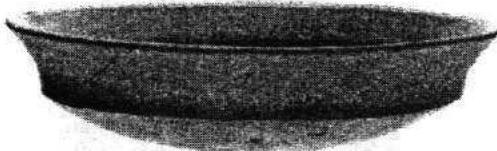
LVI

1

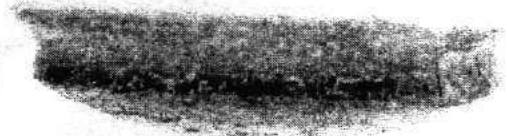
3

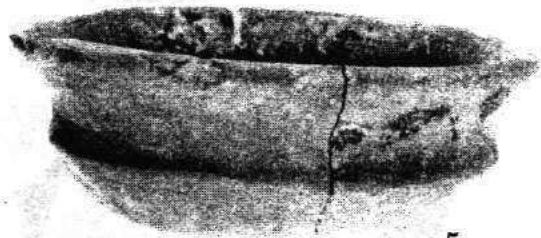
4

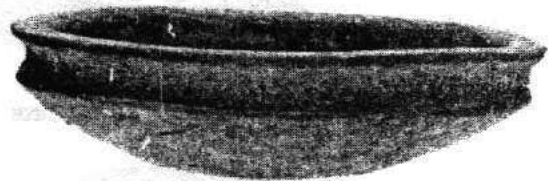
6

2

5

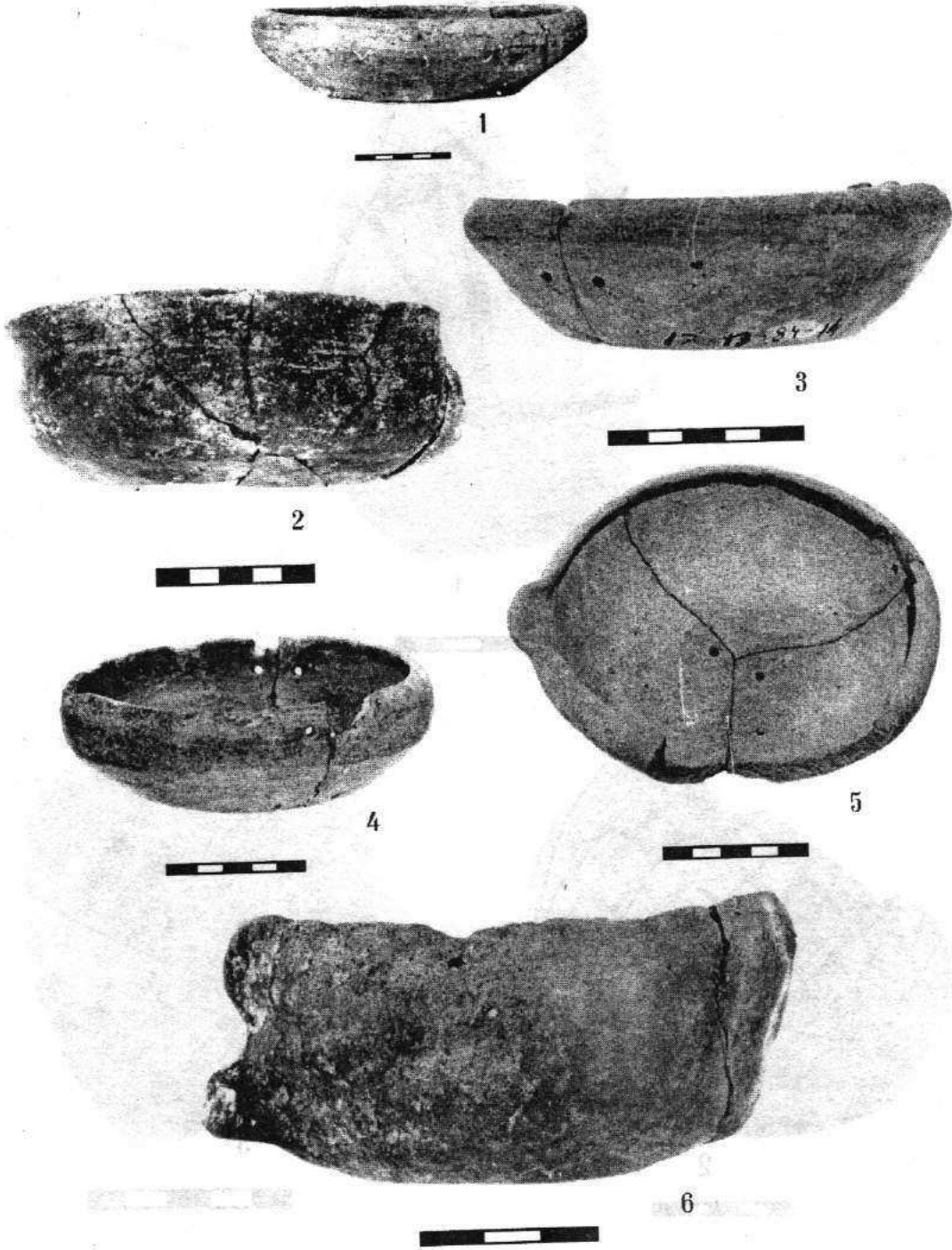
7

8

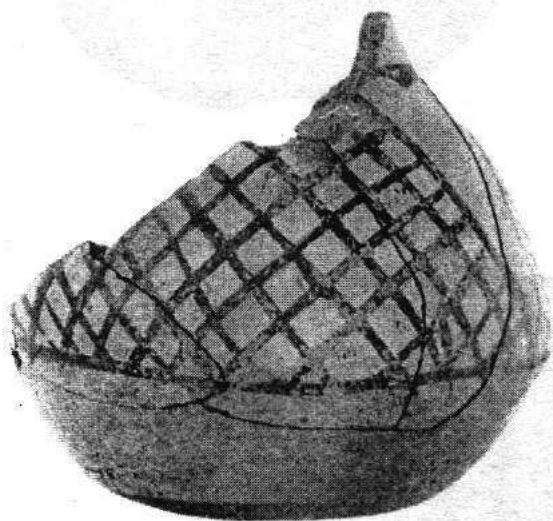
Digitized by Google

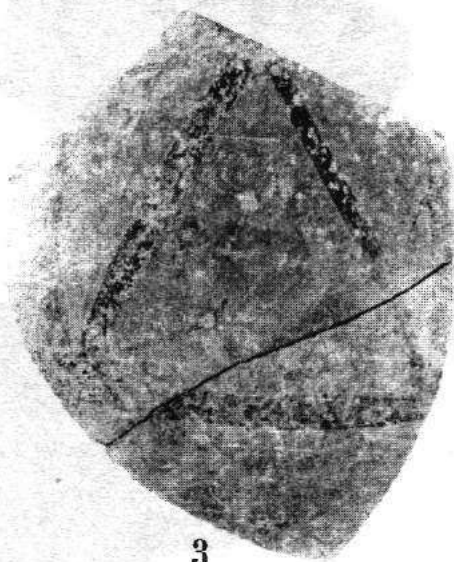
LVIII

1

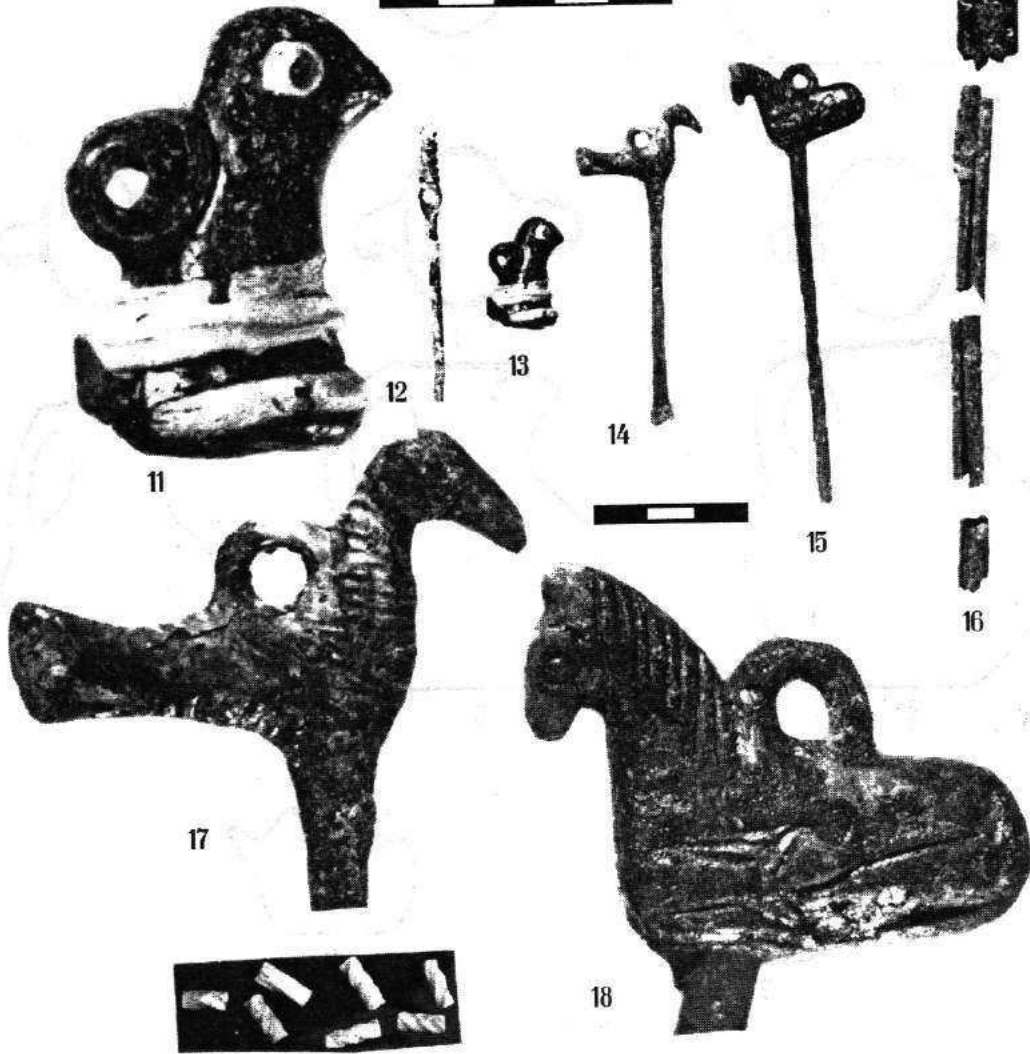
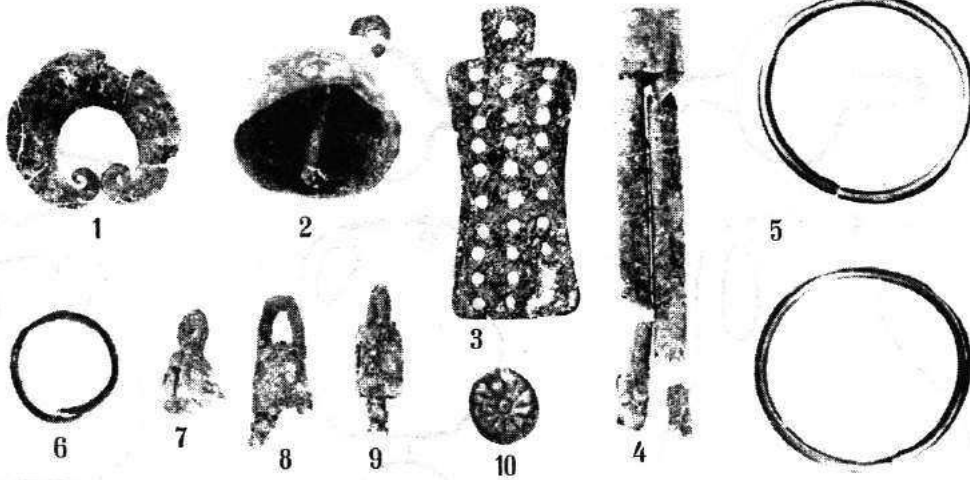

2

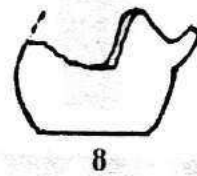
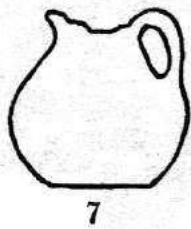
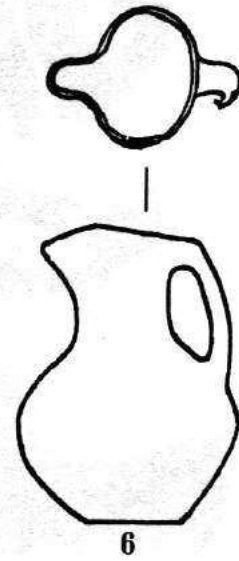
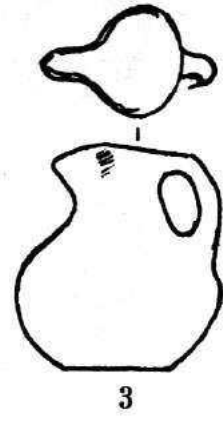
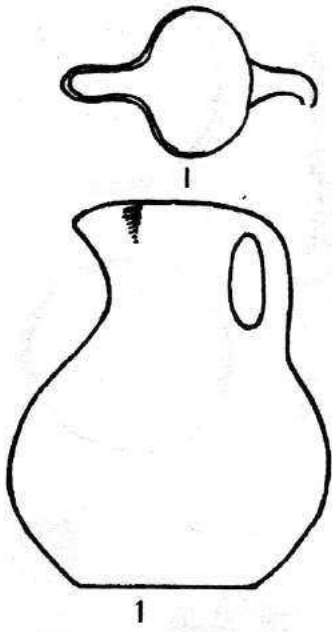

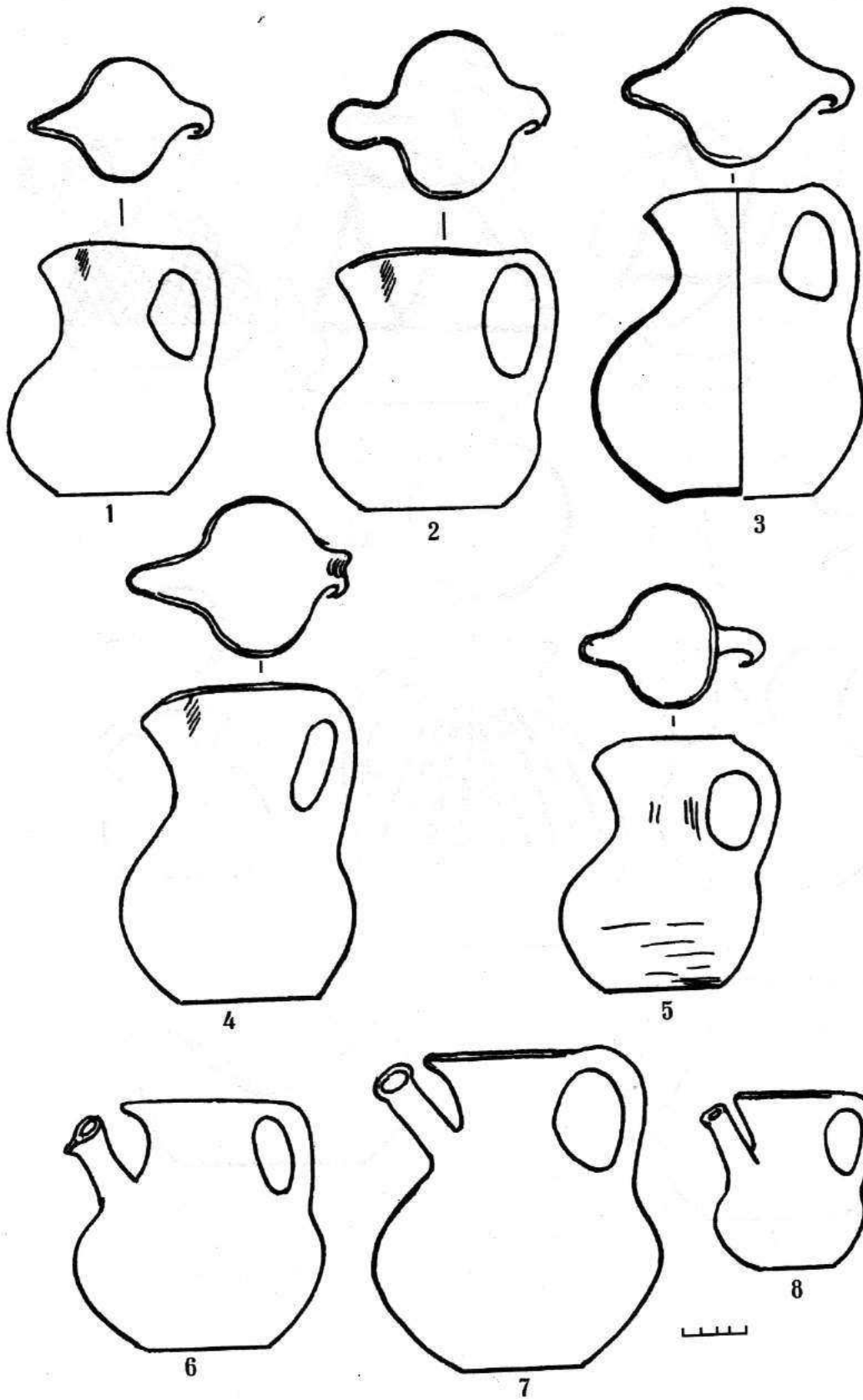
3

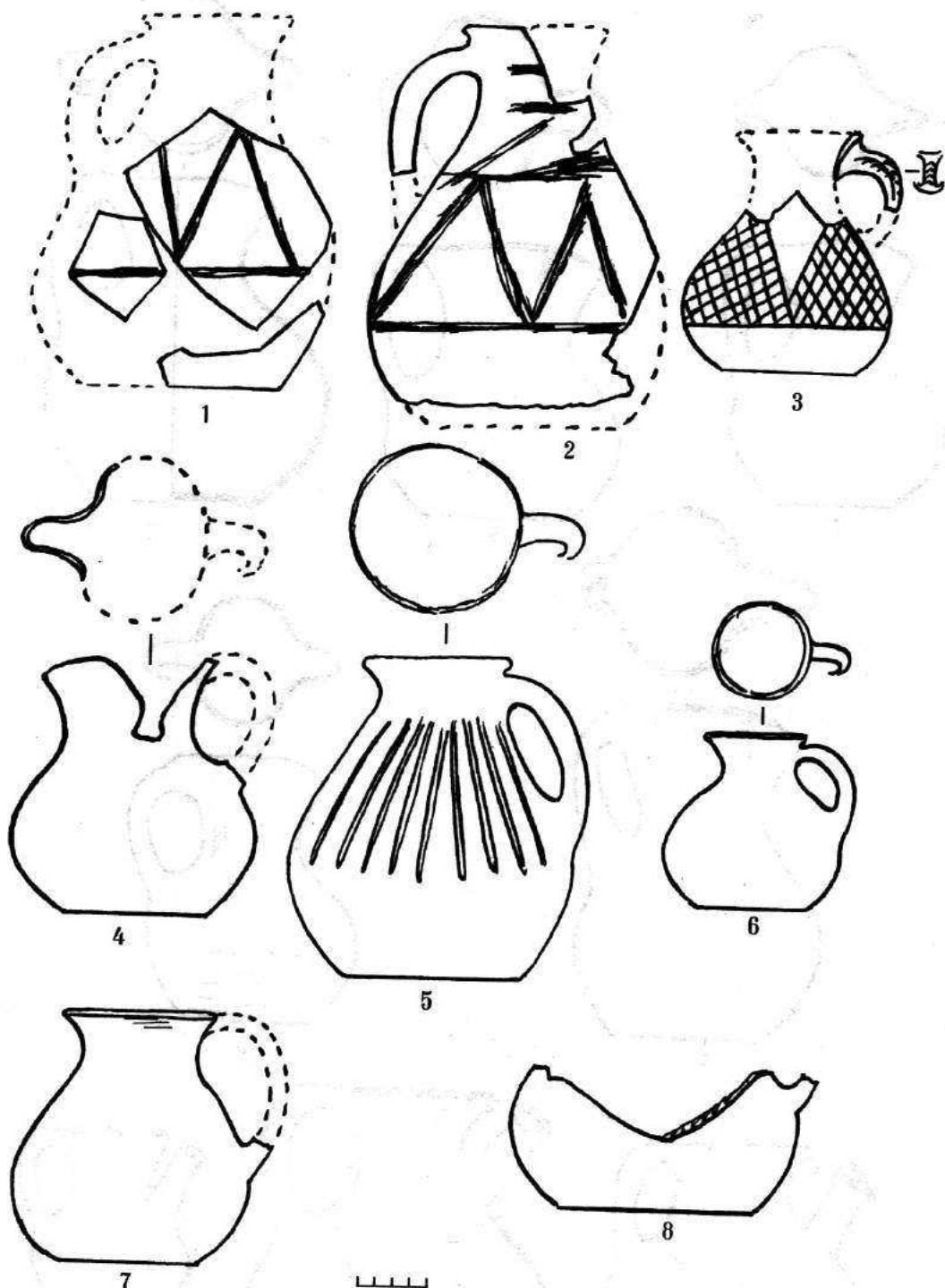

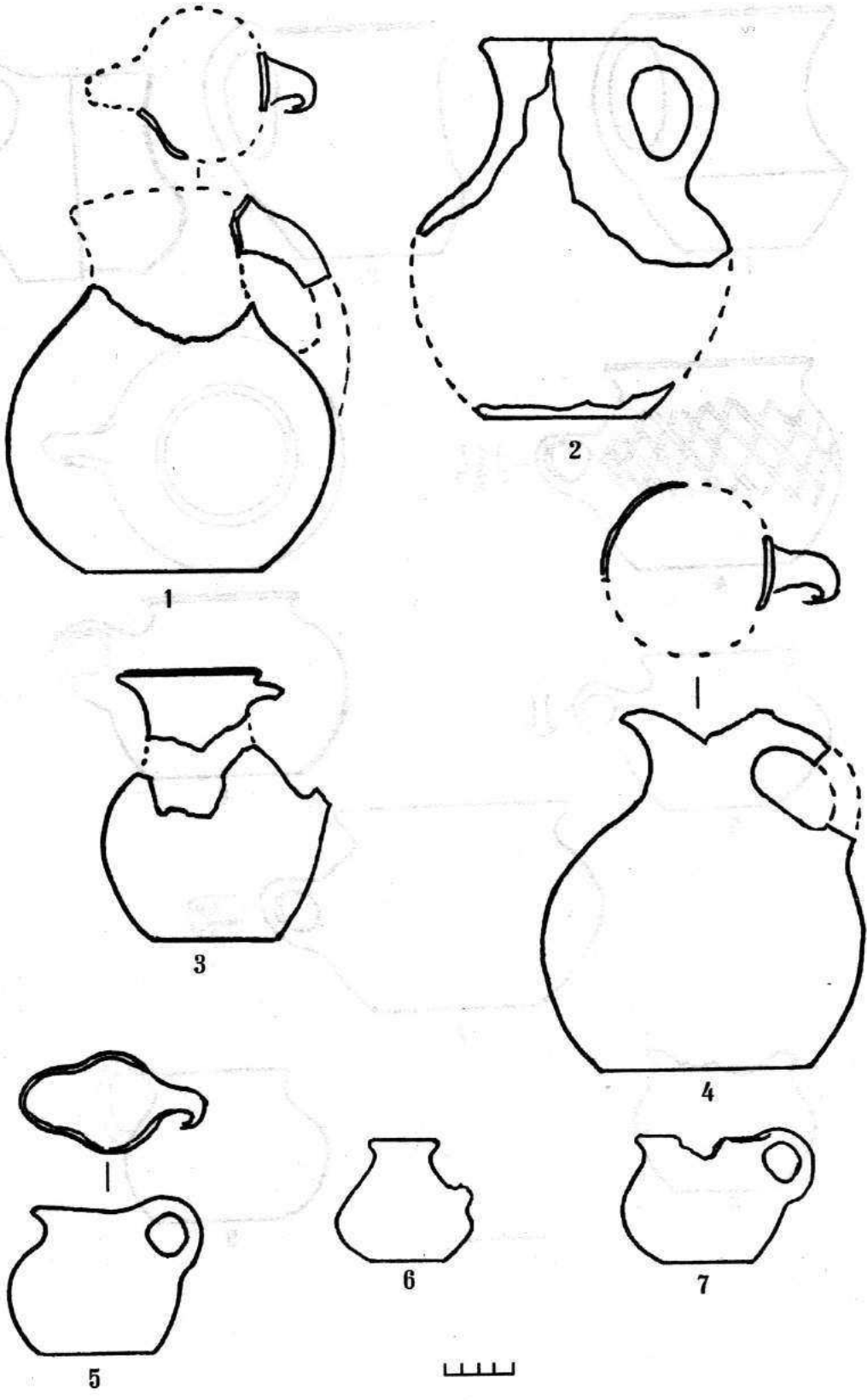
LX

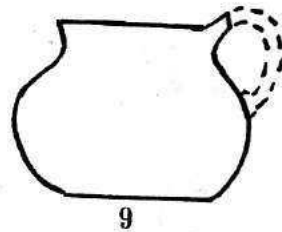
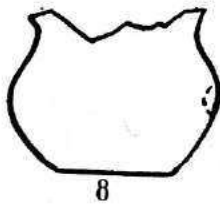
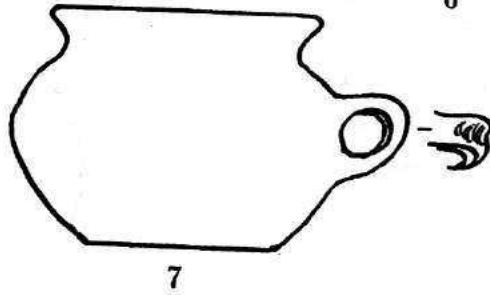
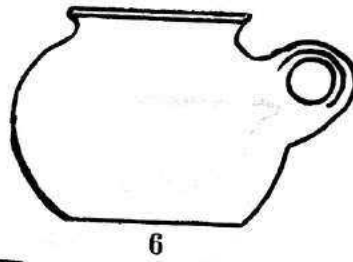
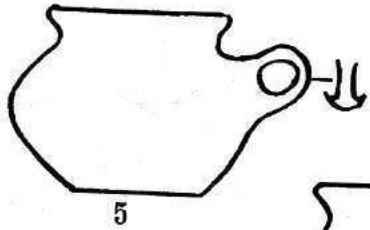
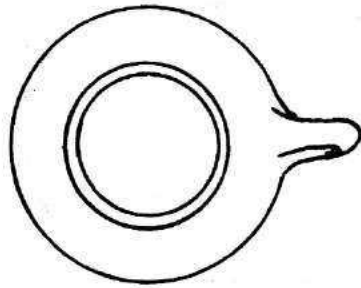
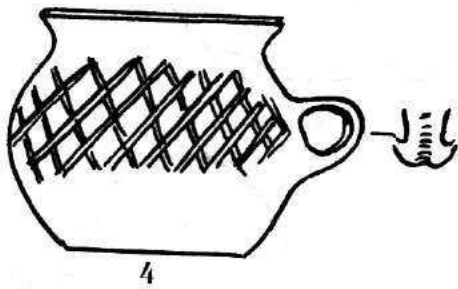
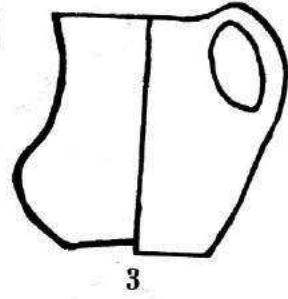
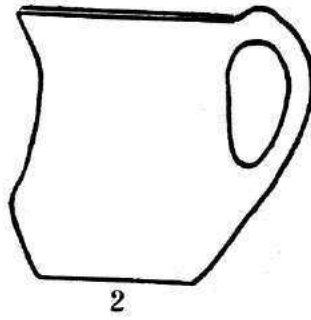

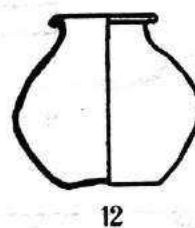
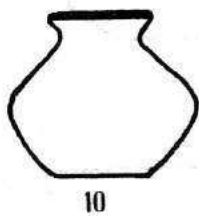
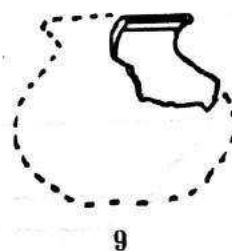
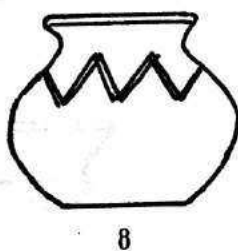
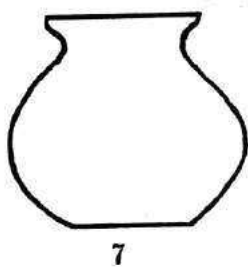
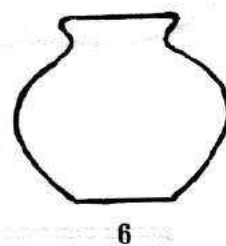
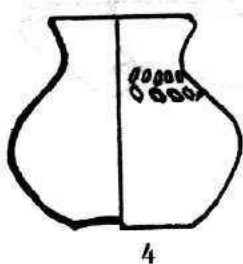
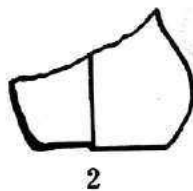
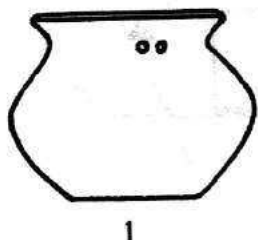
LXII

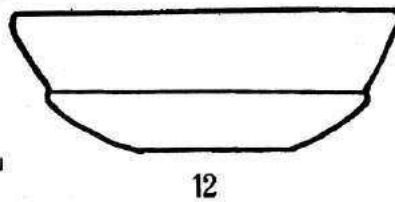
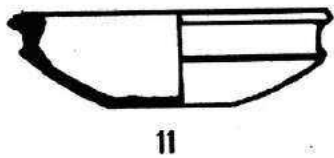
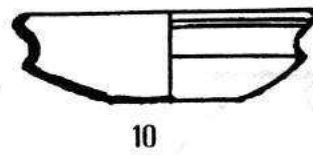
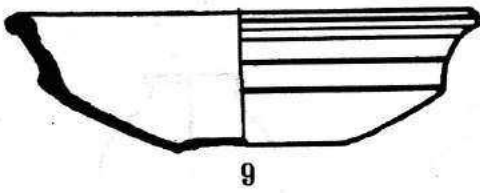
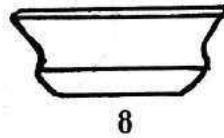
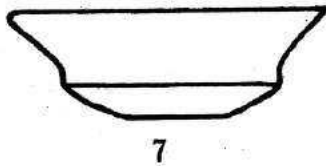
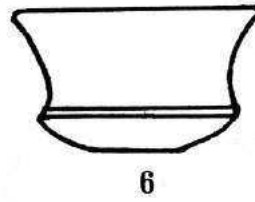
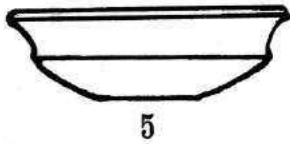
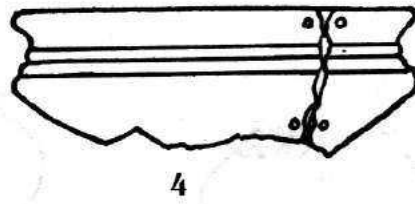
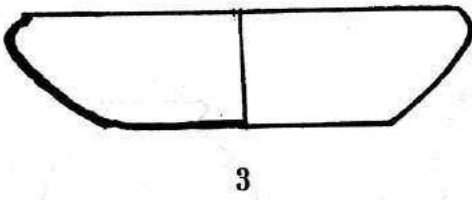
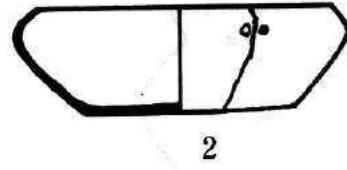
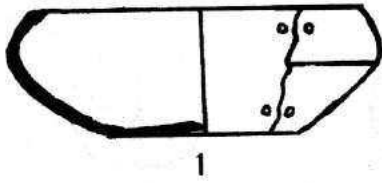

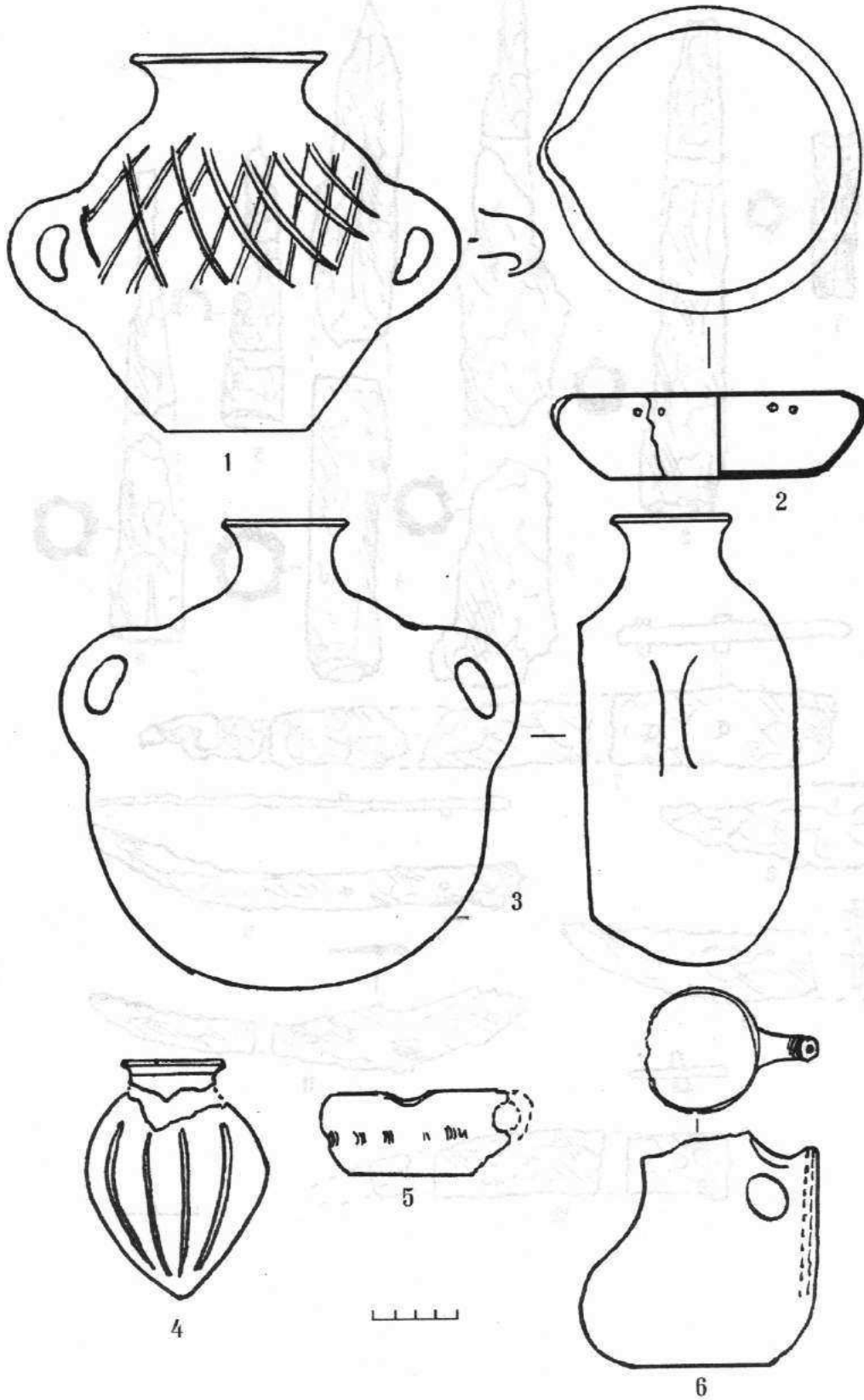
LXIV

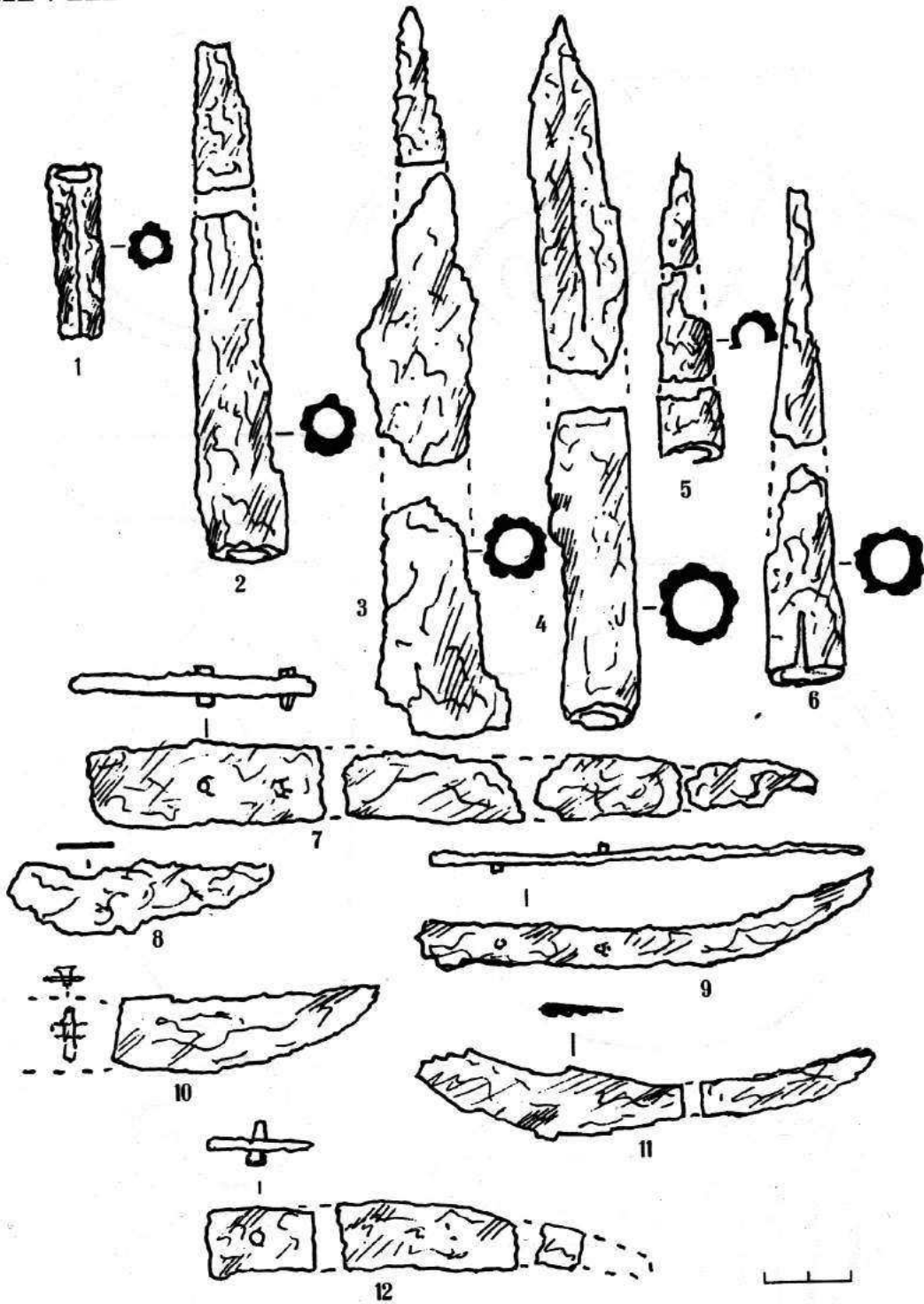

LXVI

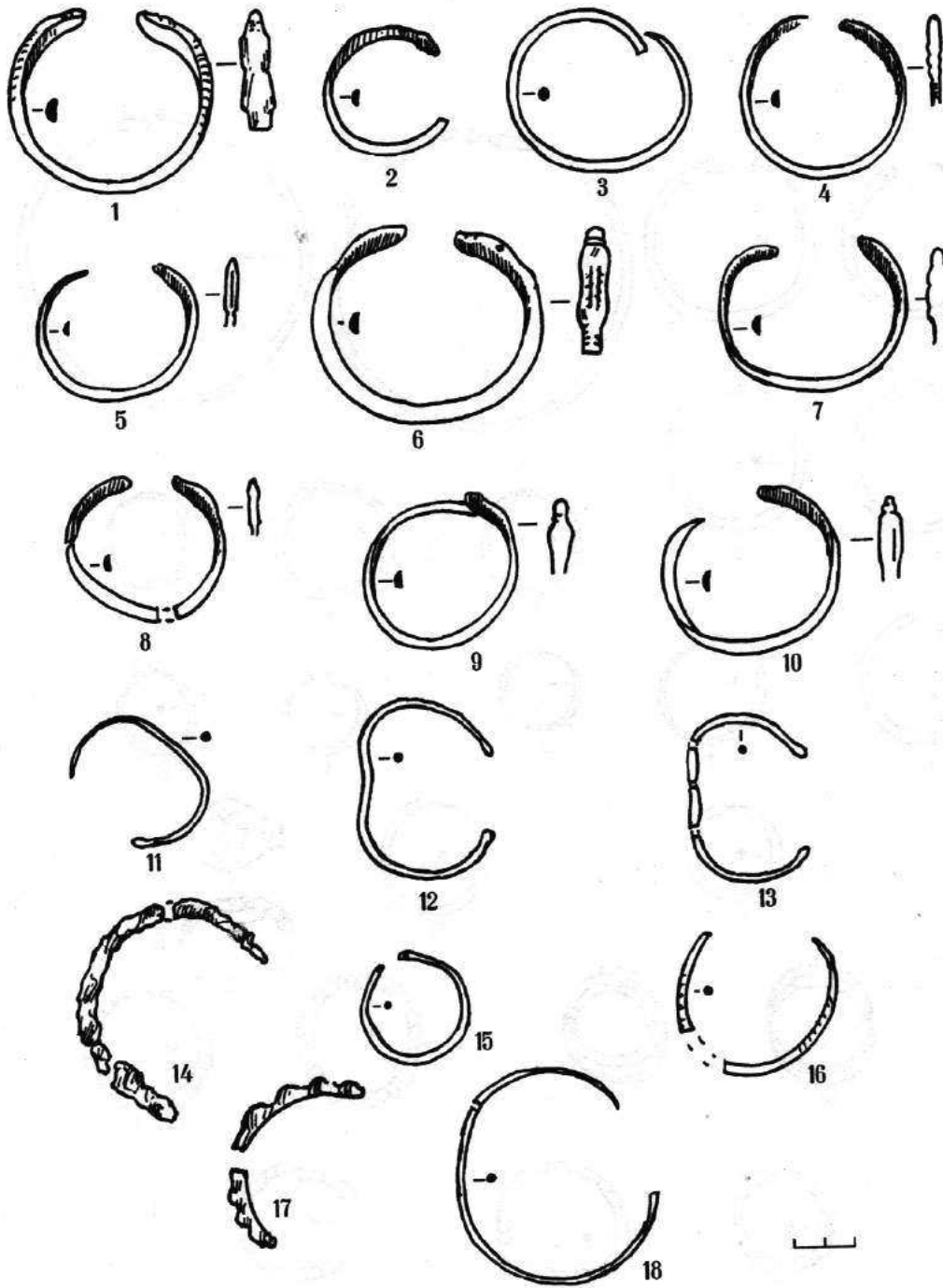

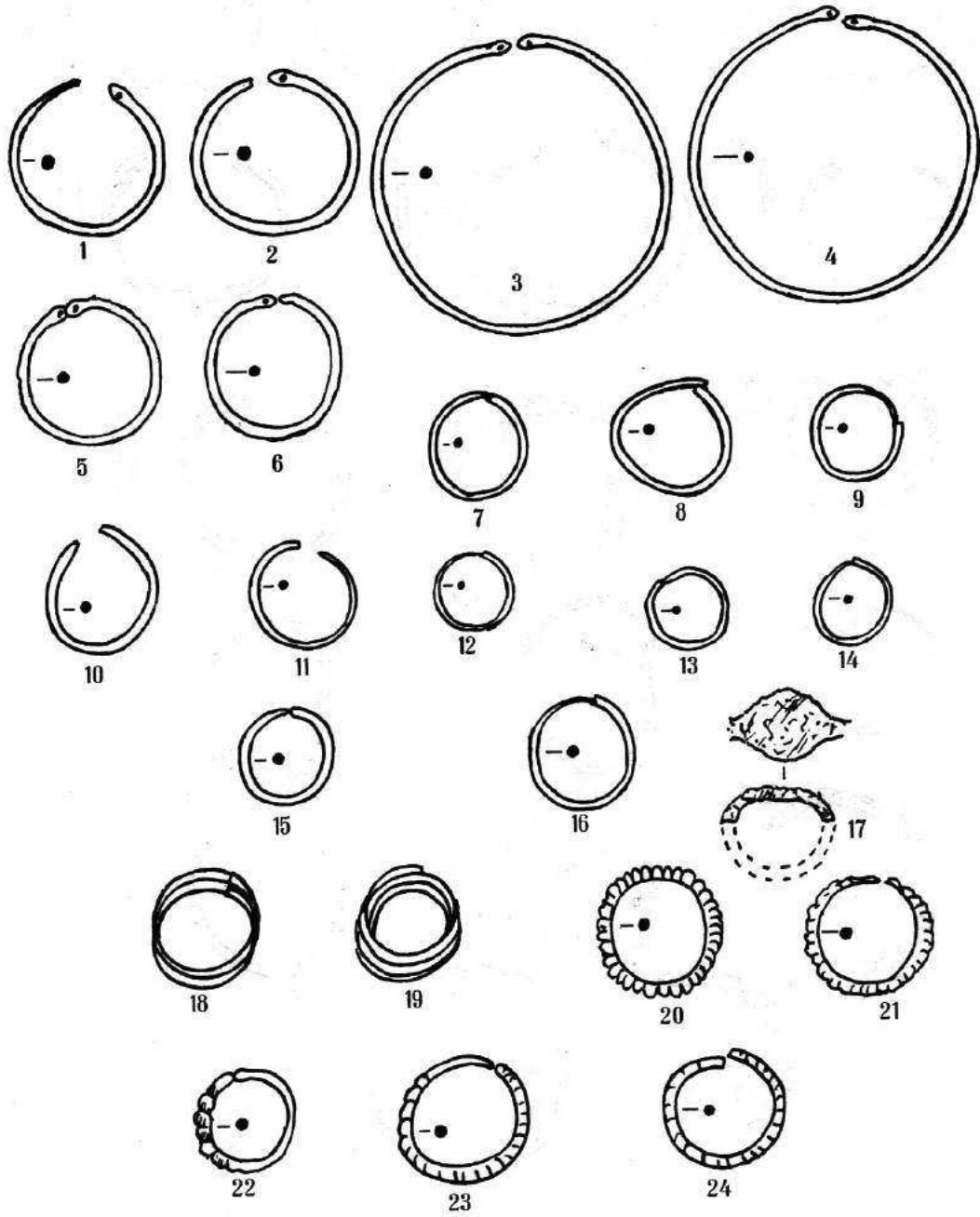
LXVIII

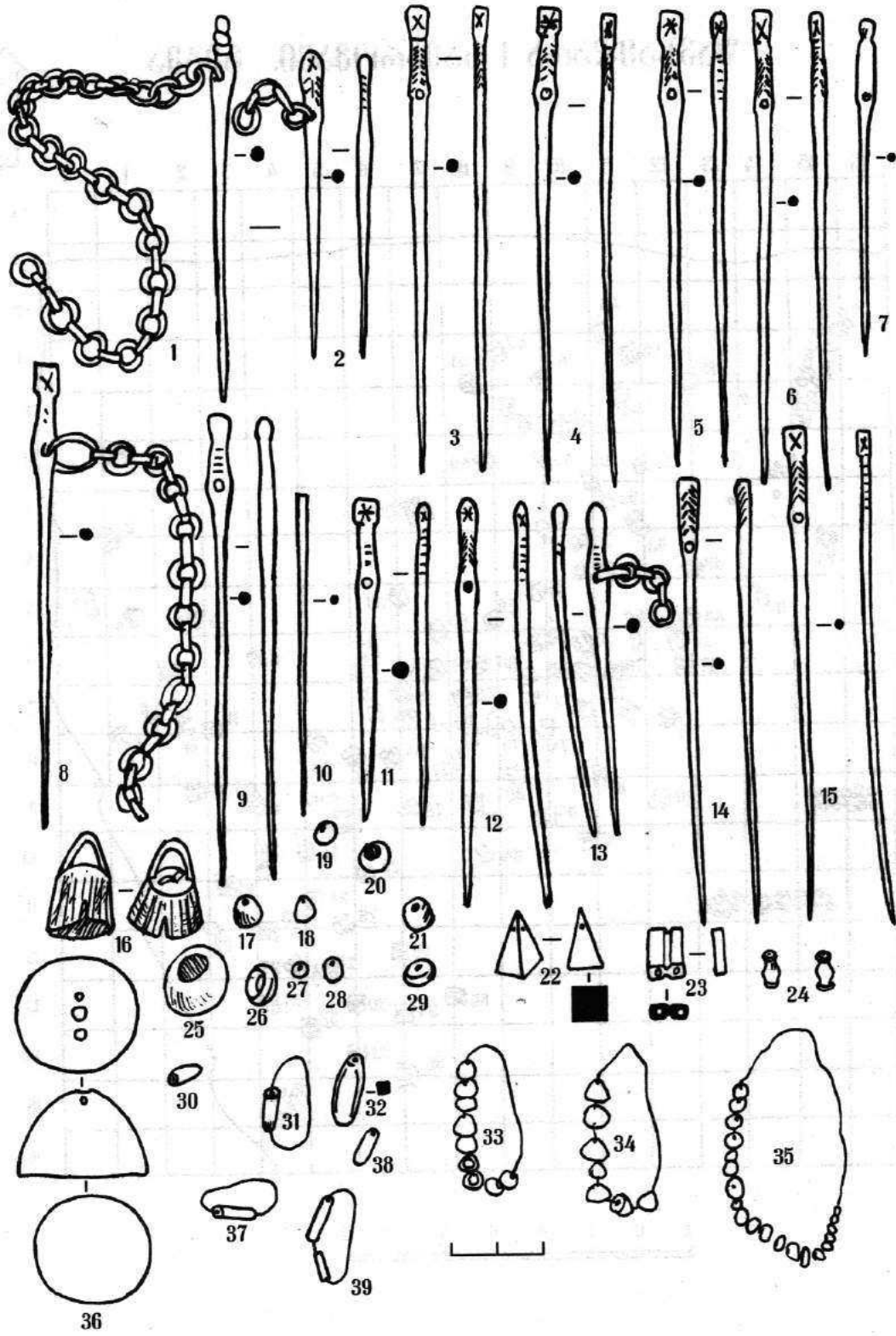

XLIX

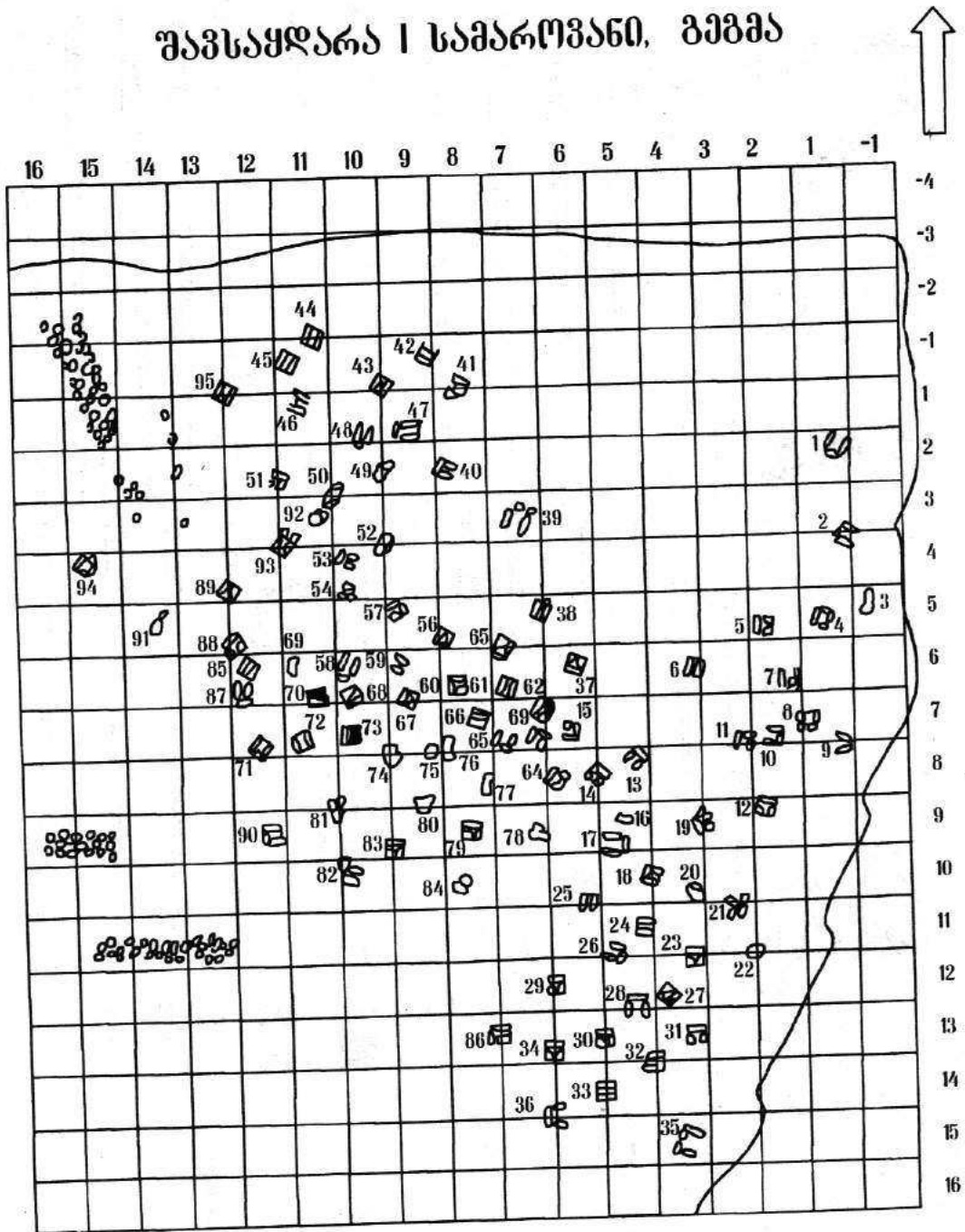
LXX

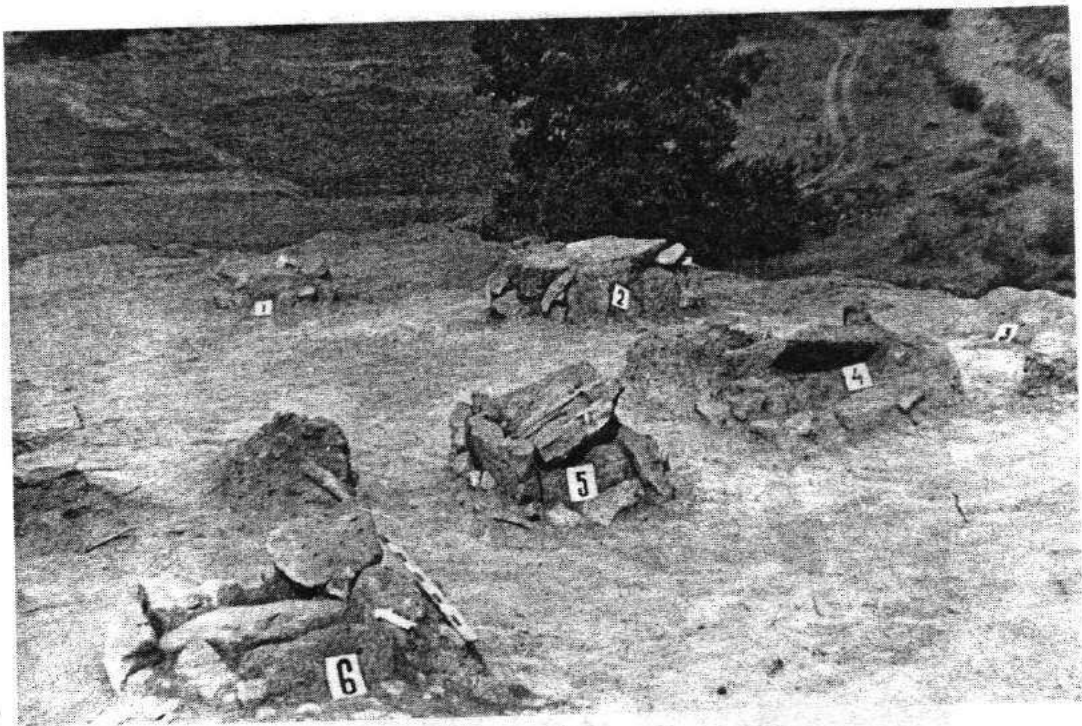
LXXII

შავსაყდარა I სამაროვანი, გეგმა

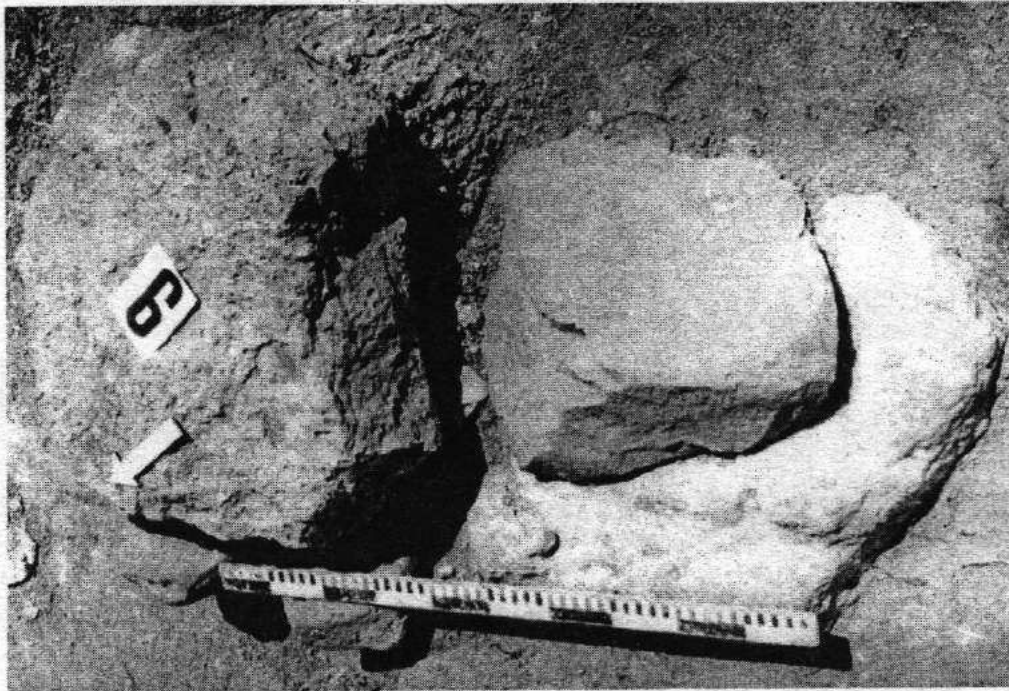

1

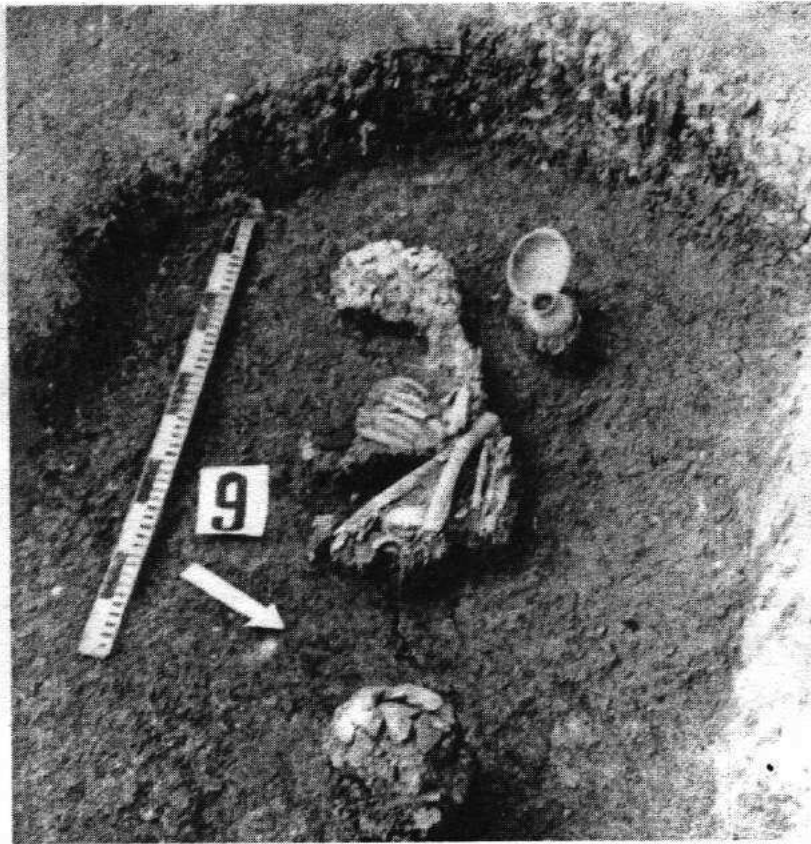

2

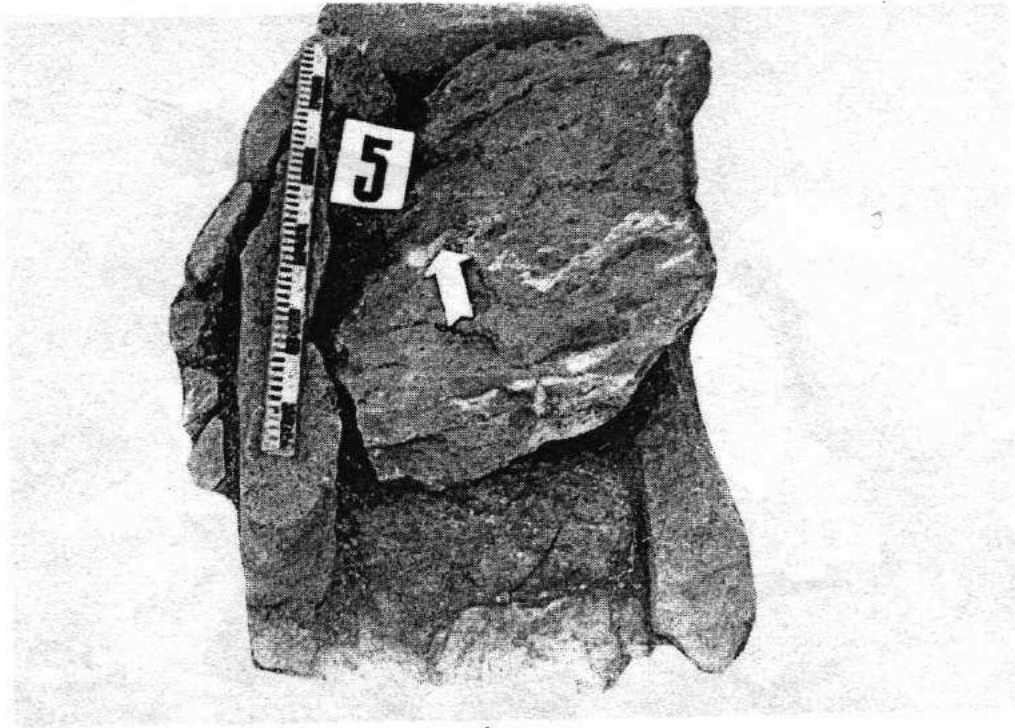
LXXIV

1

2

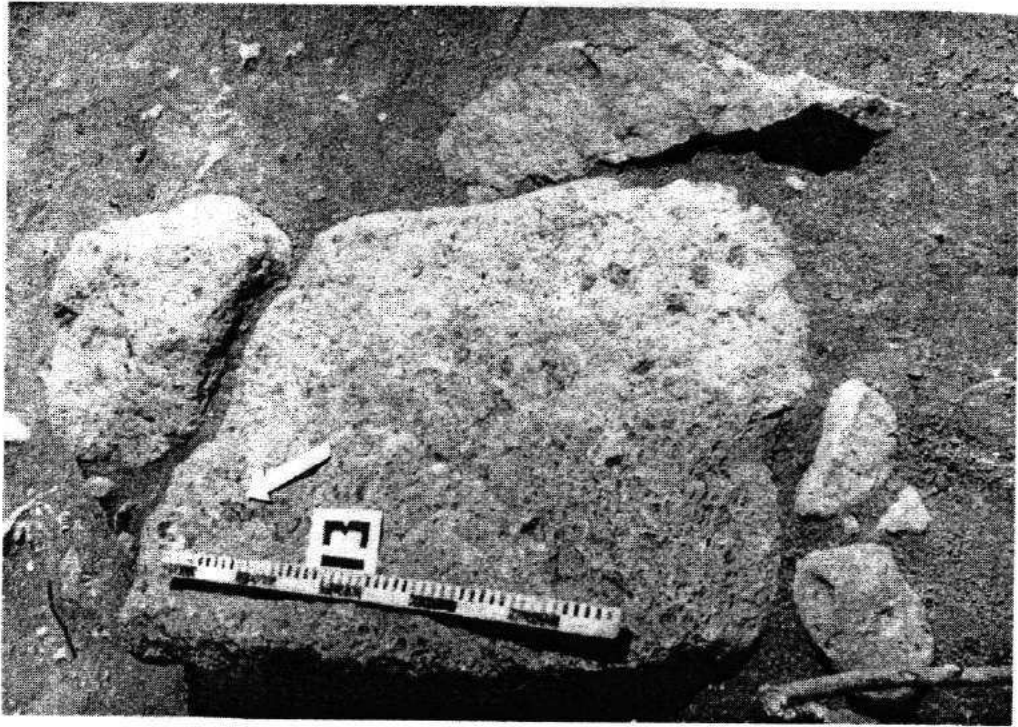

1

2

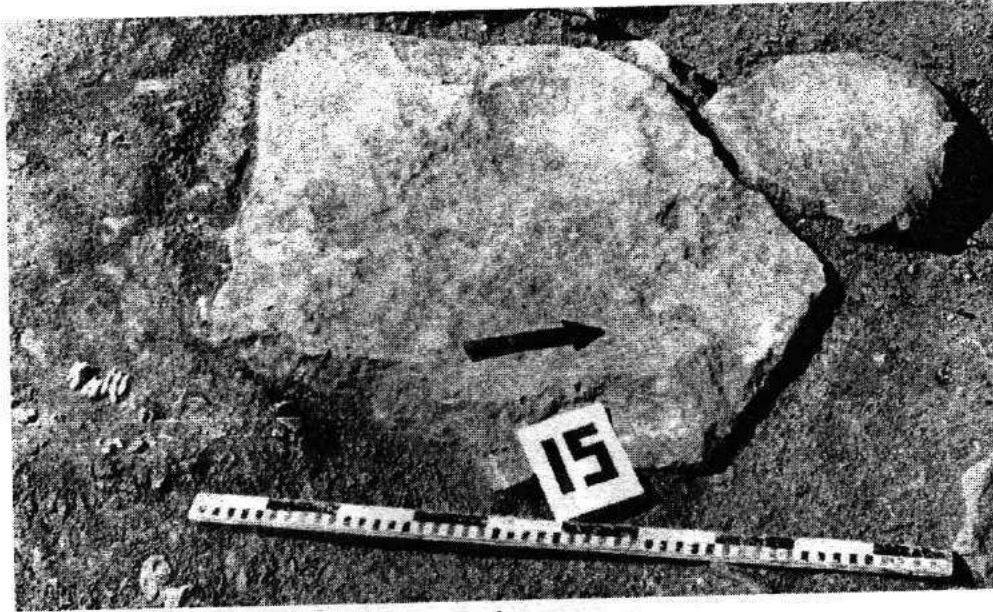
LXXVI

1

2

1

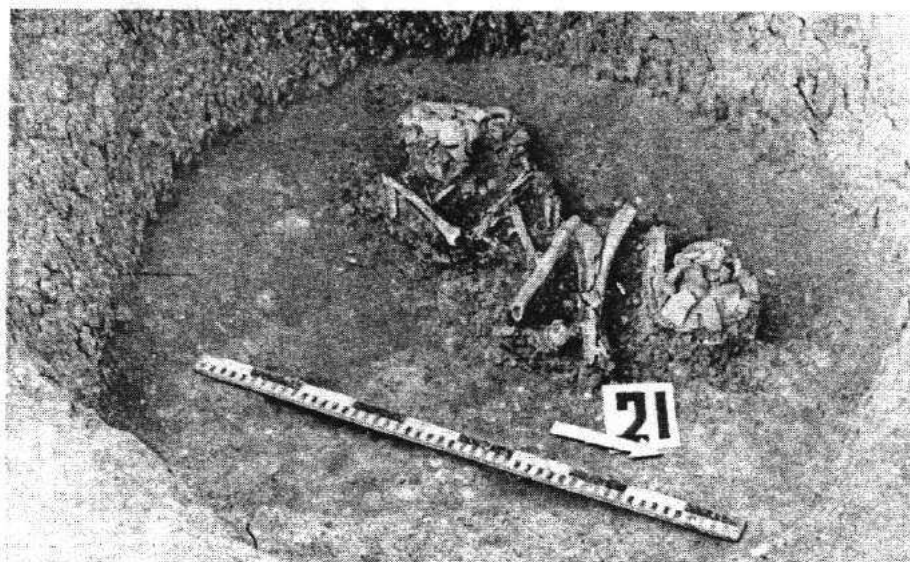

2

LXXVIII

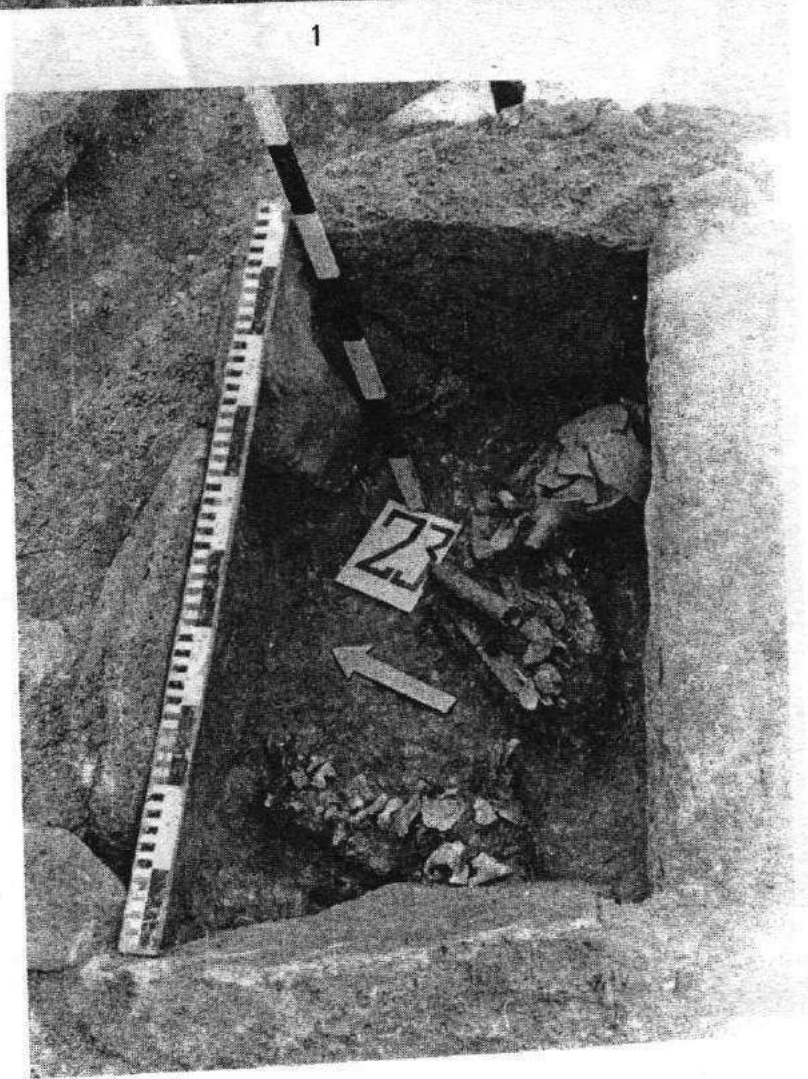
1

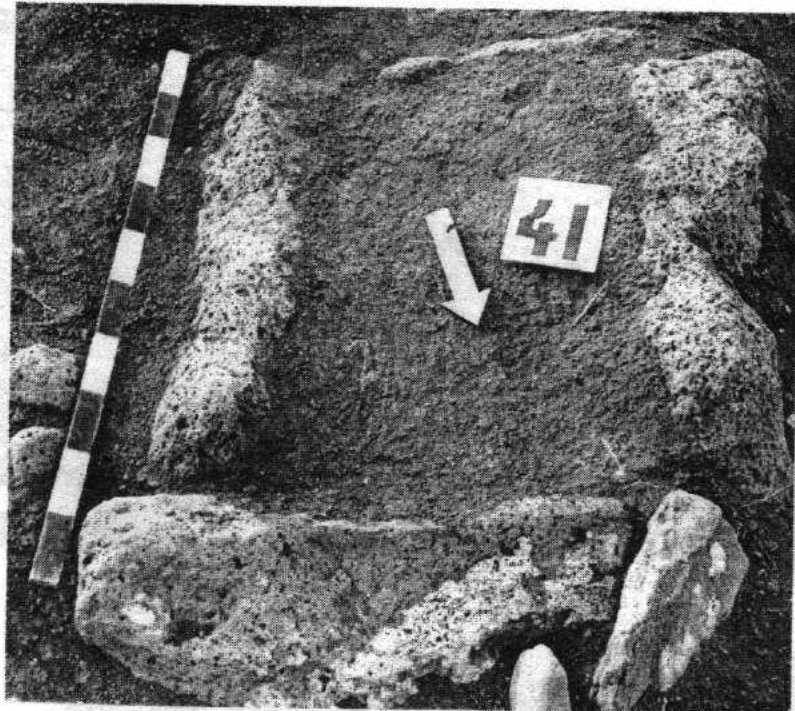
2

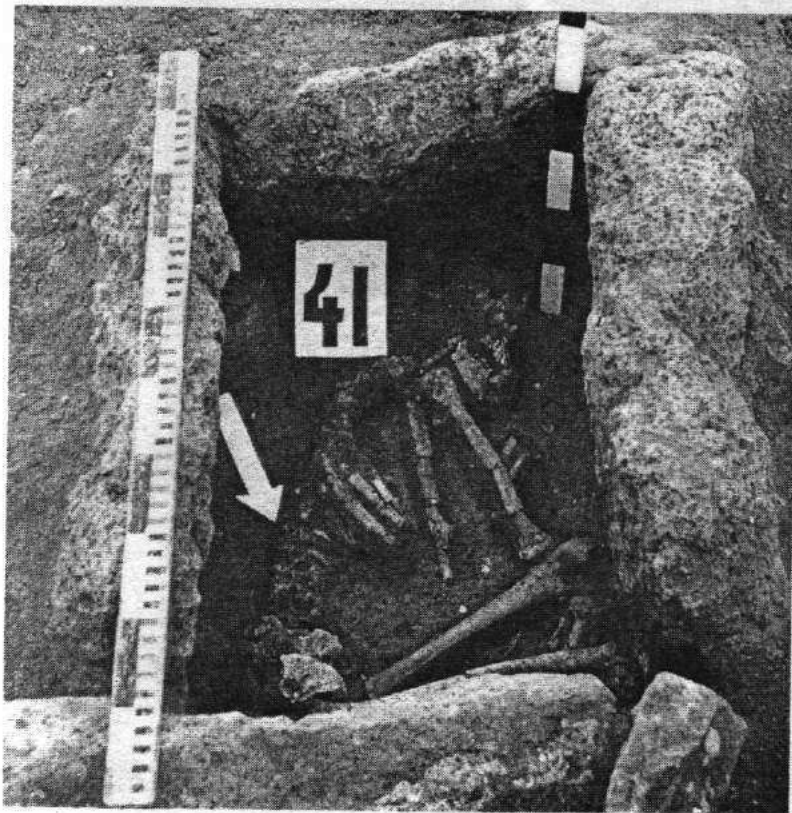
1

2

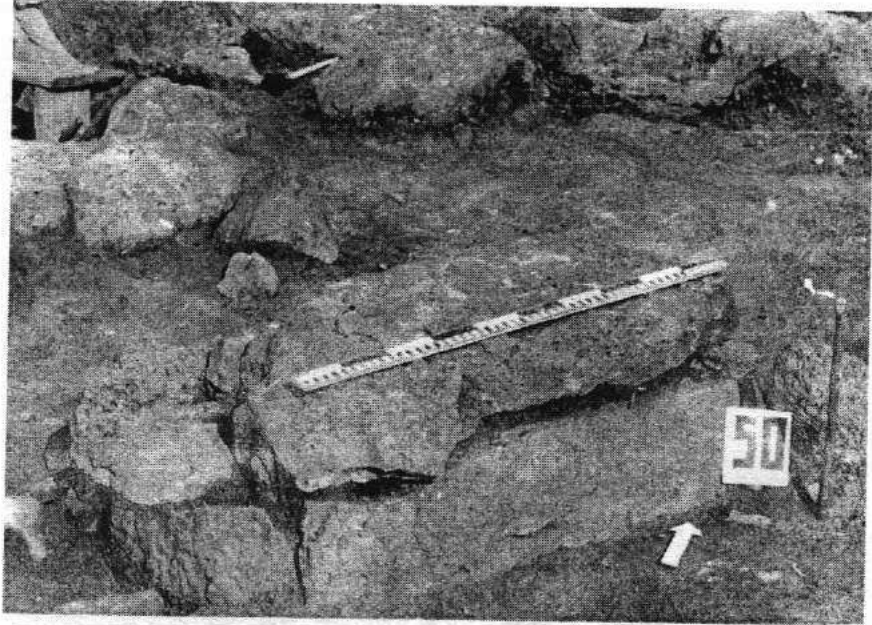
1

2

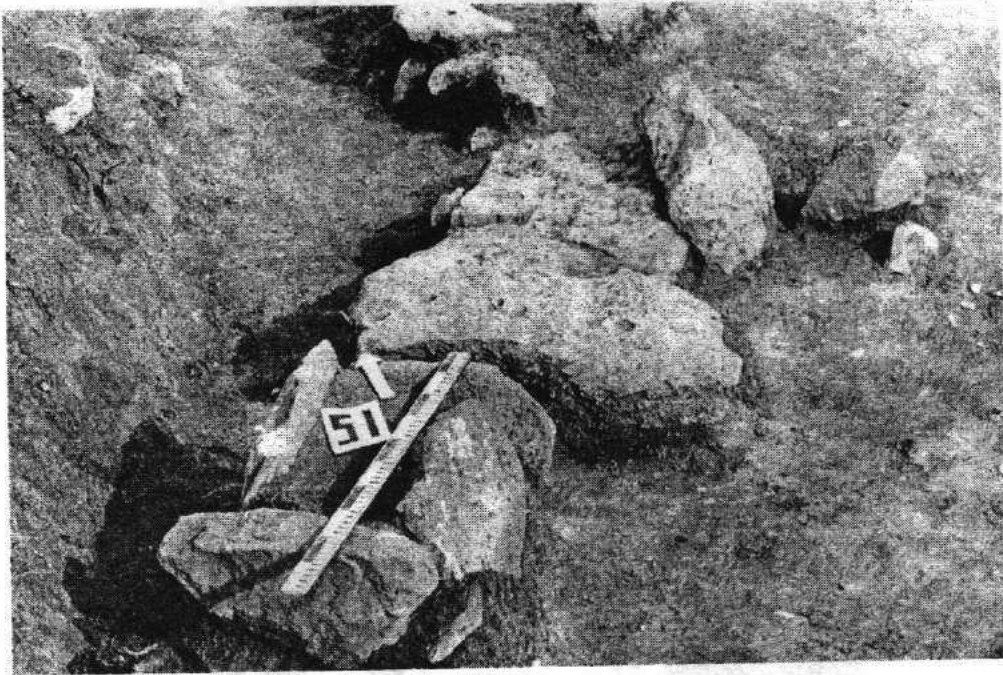
LXXXII

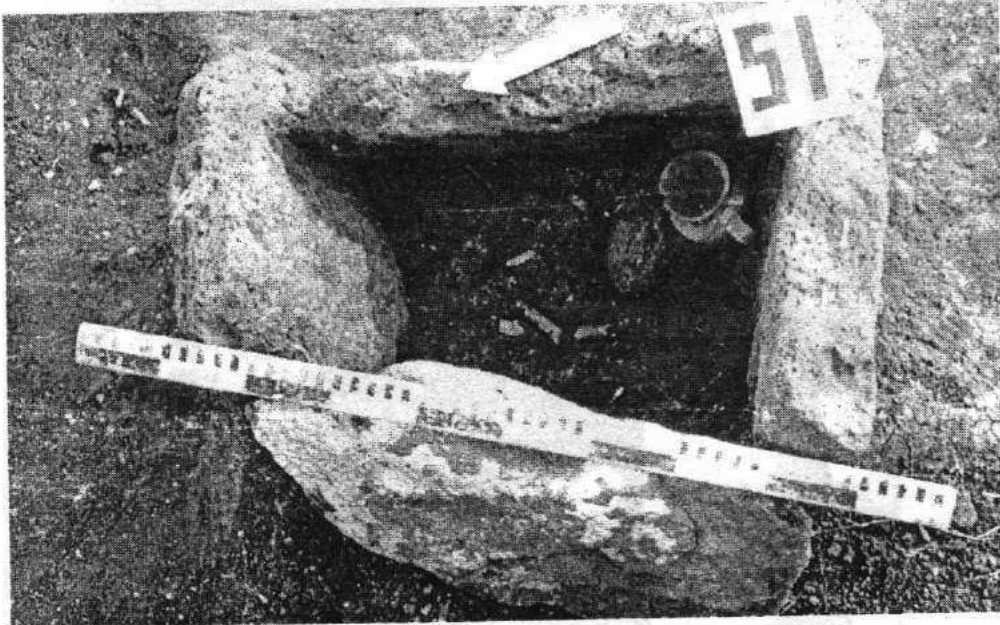
1

2

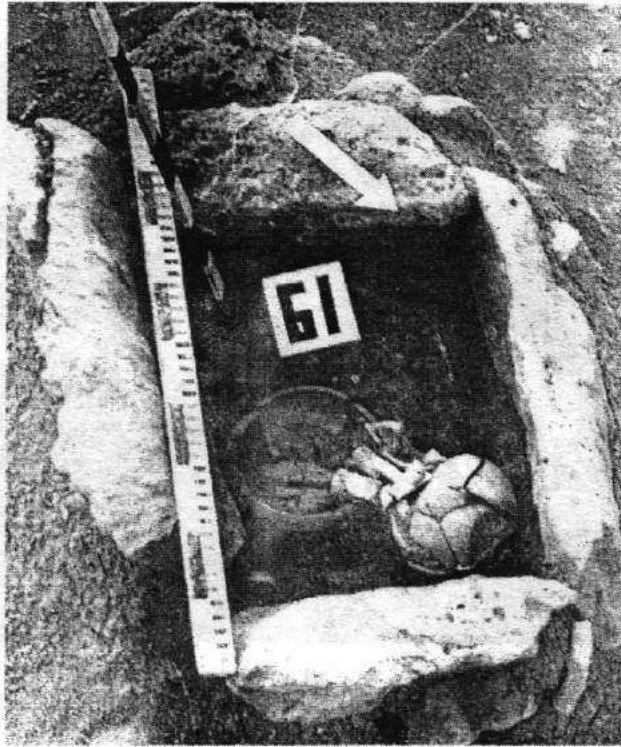

1

2

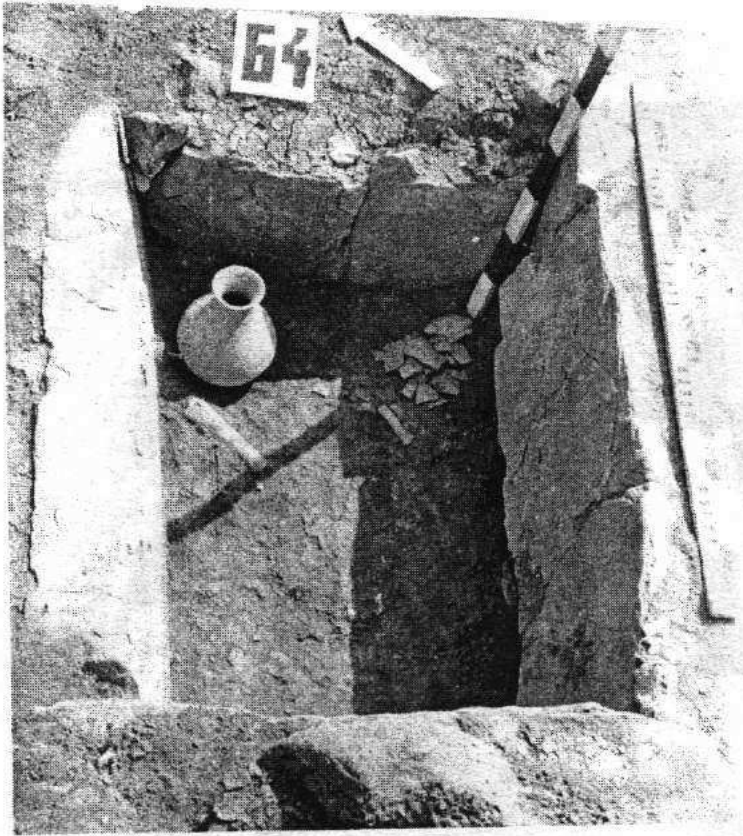
LXXXIV

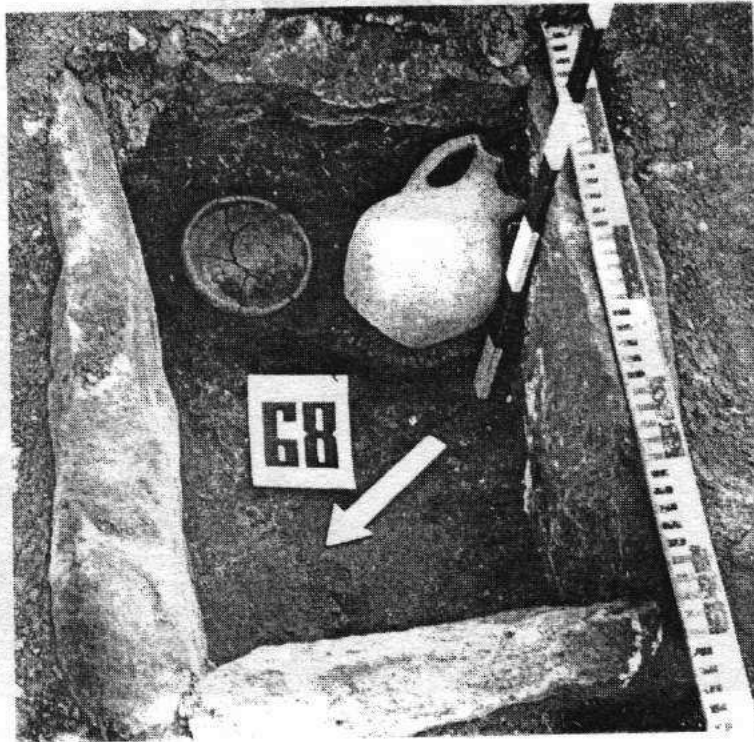
1

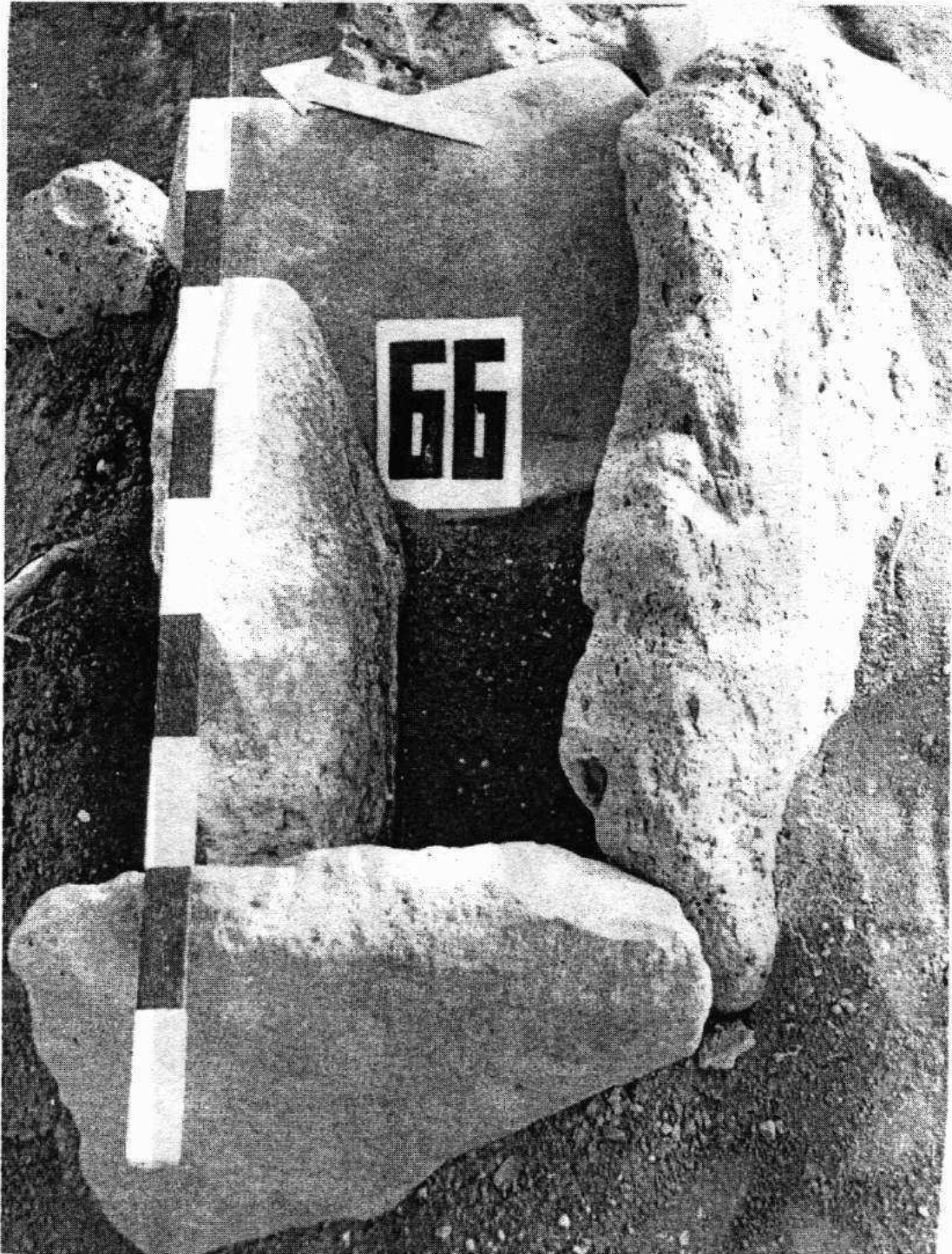
2

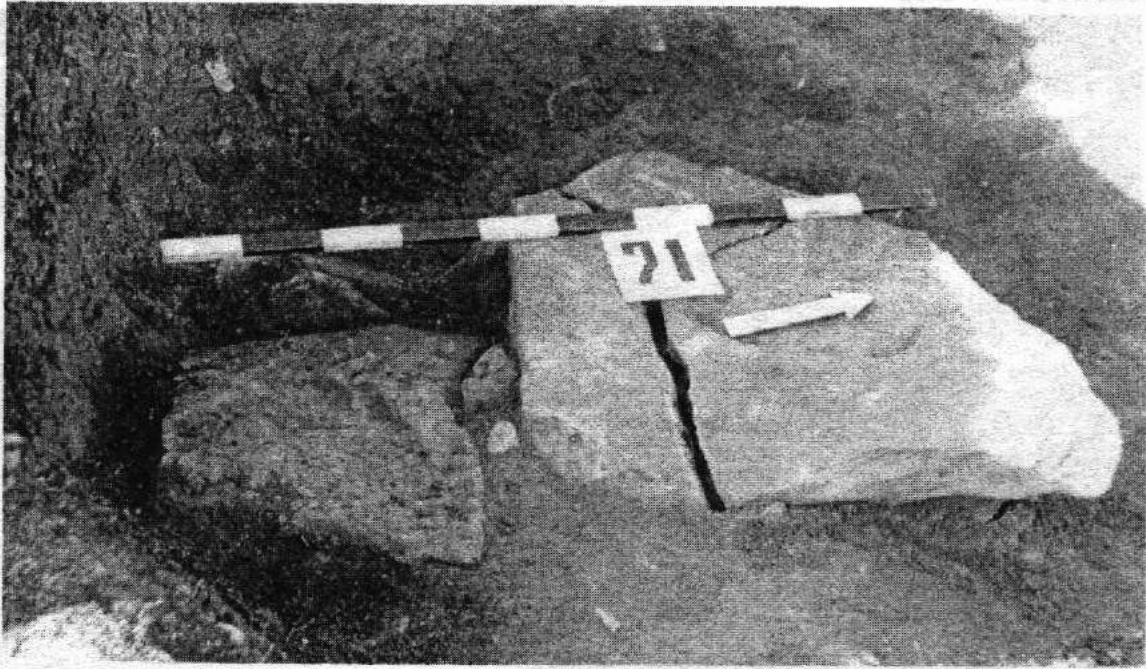

1

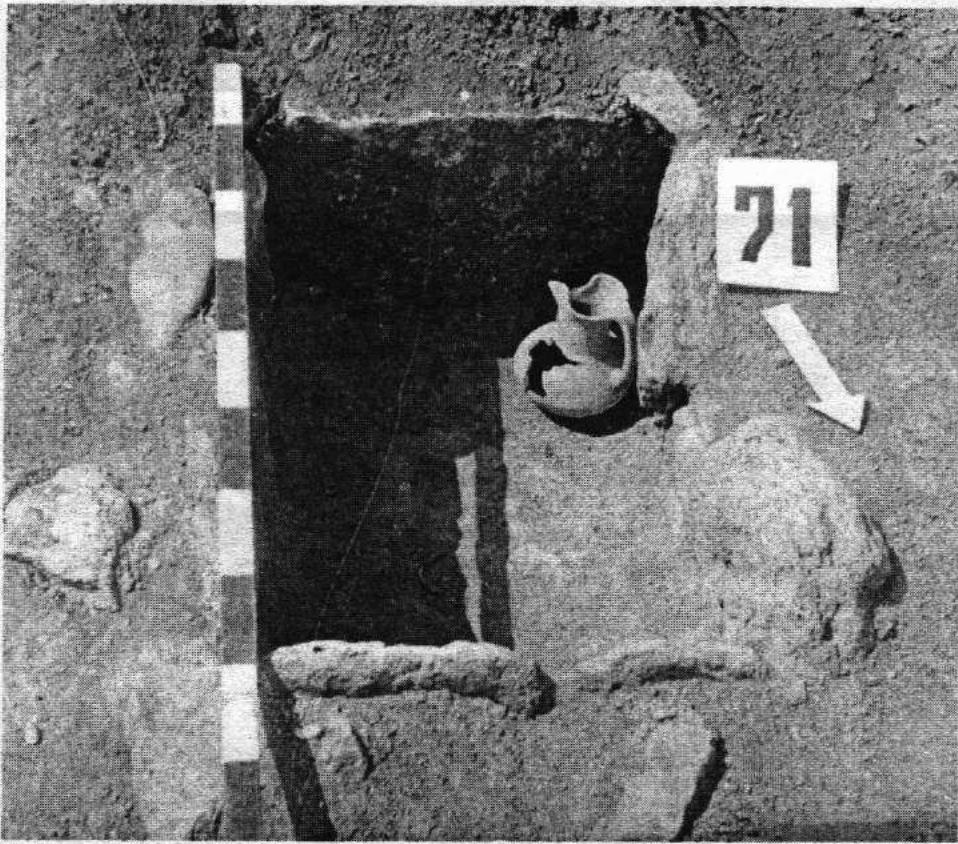

2

1

2

LXXXVIII

1

2

XC

1

2

1

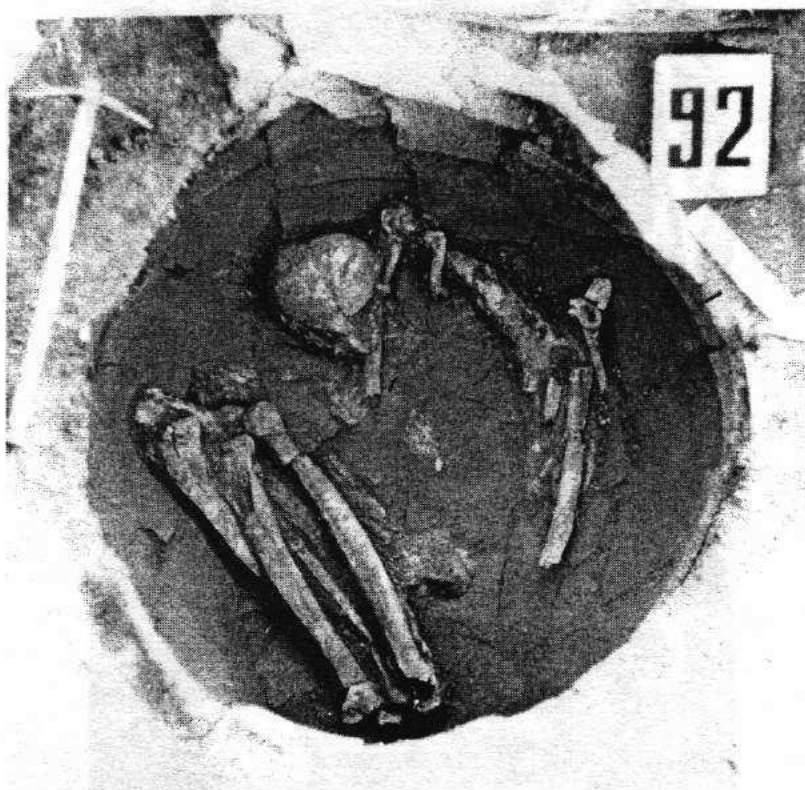

2

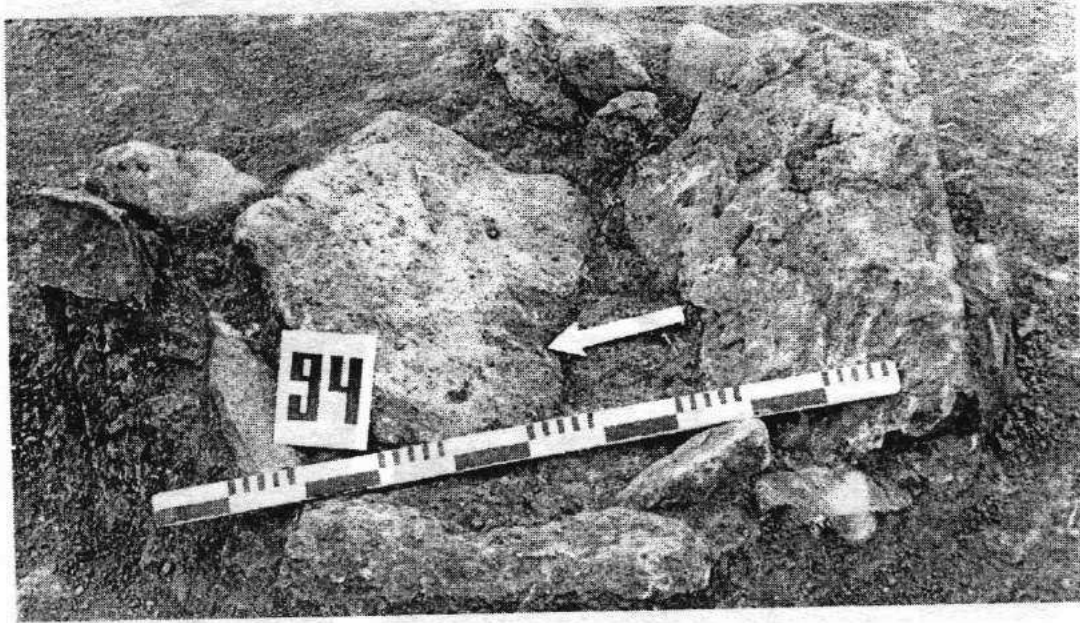
XCII

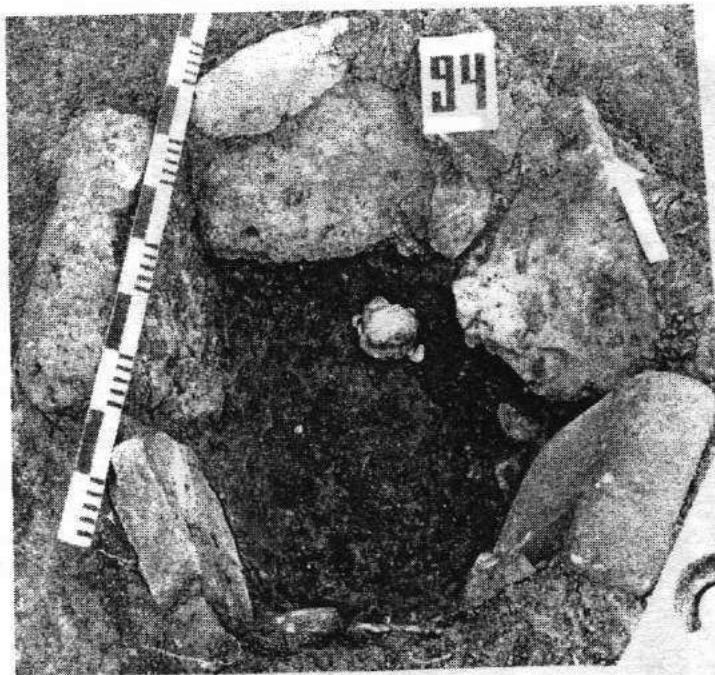
1

2

1

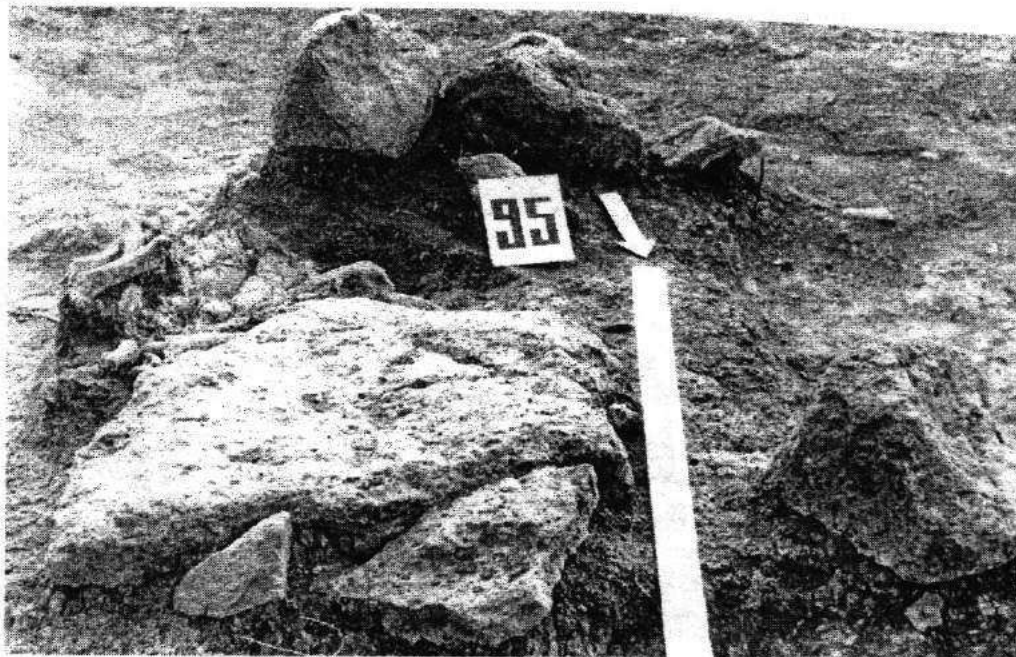

2

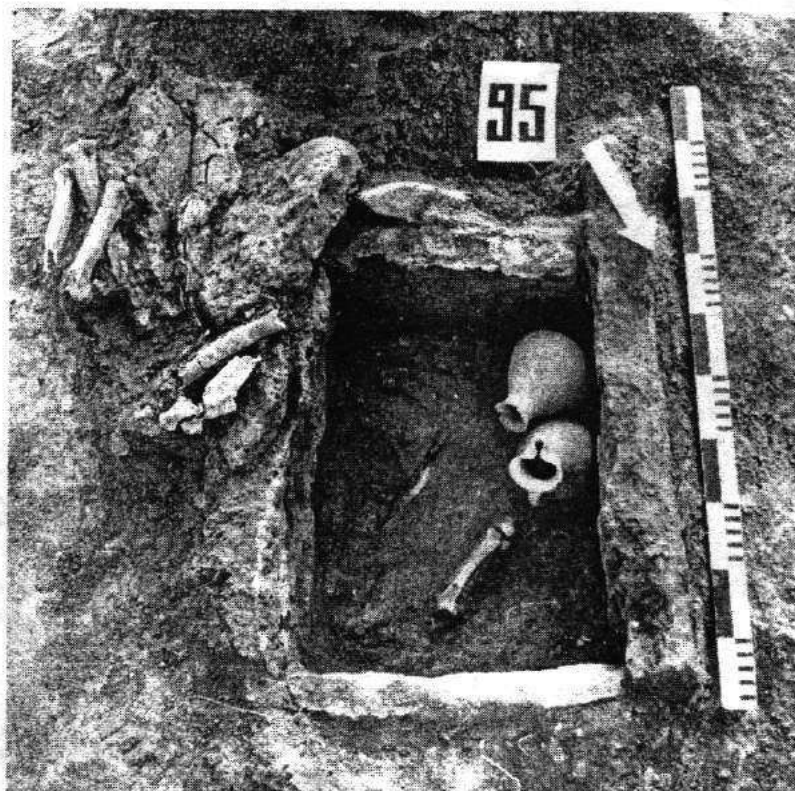

3

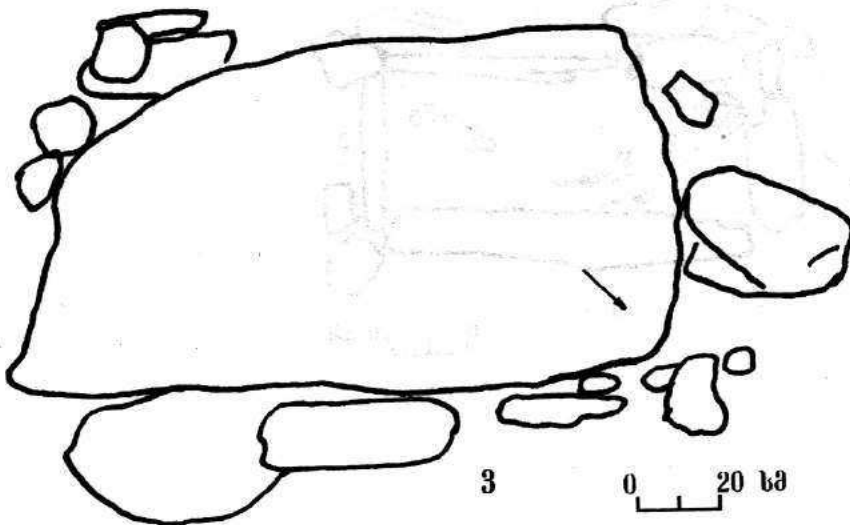
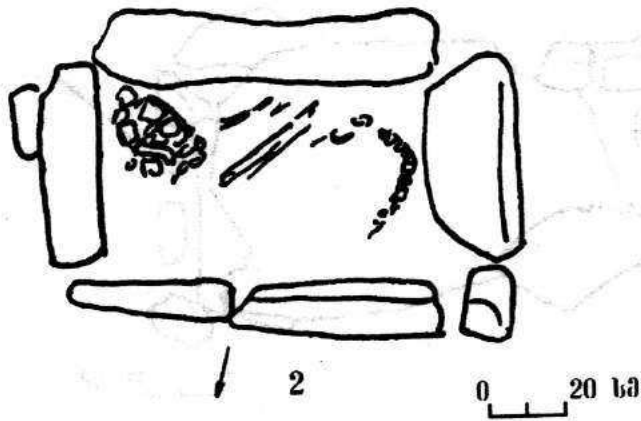
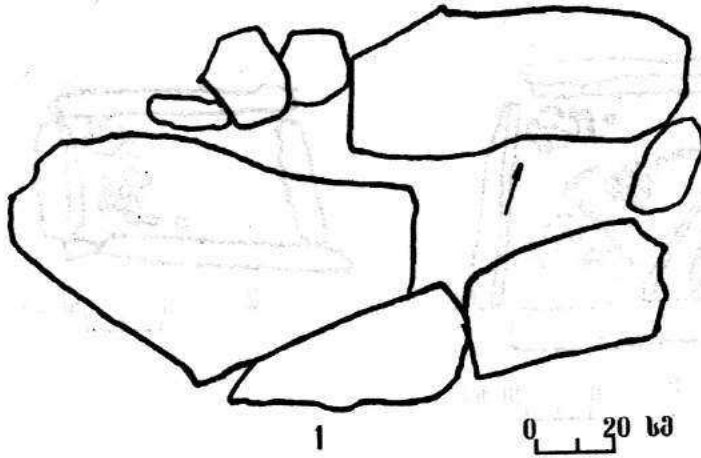
XCV

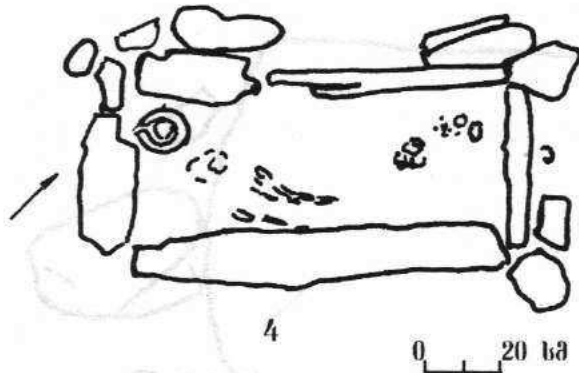
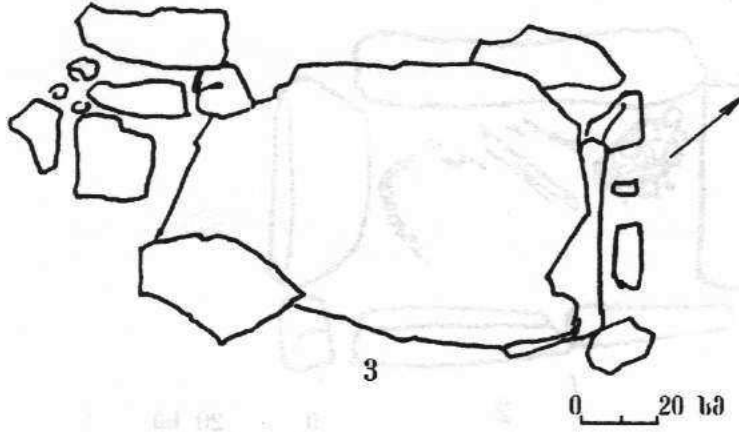
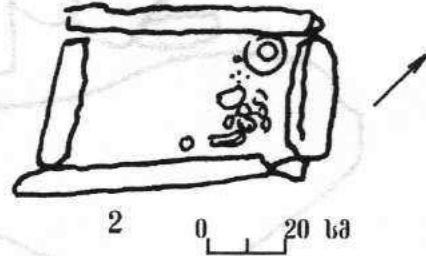
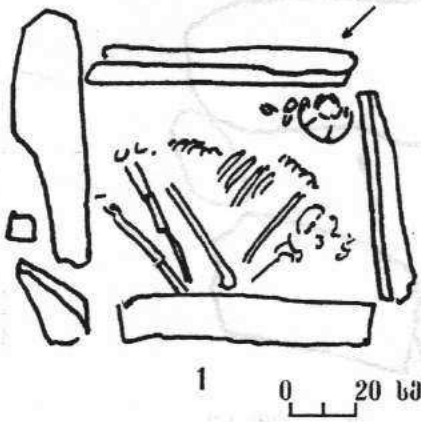
1

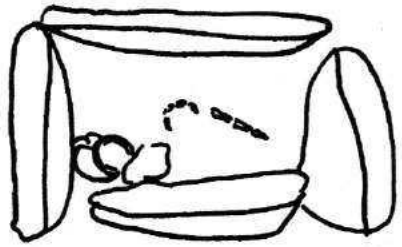

2

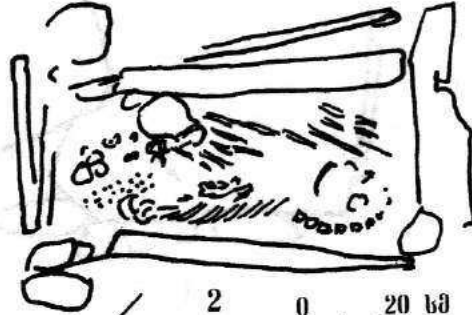

XCVI

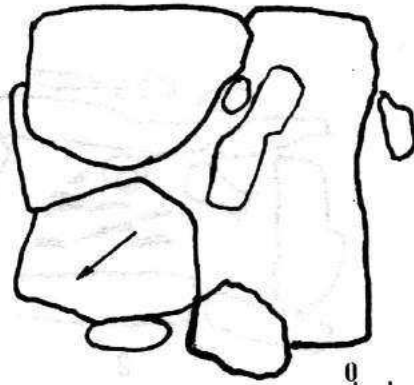
1 0 20 cm

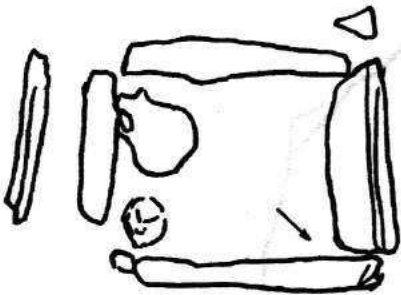
2 0 20 cm

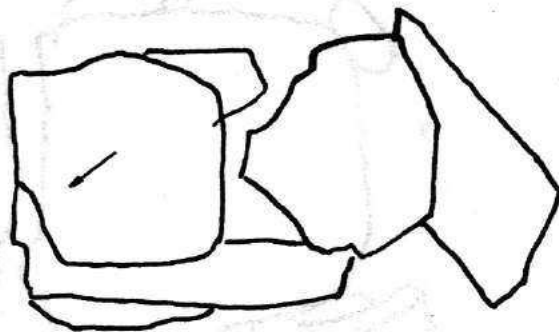
3 0 20 cm

4 0 20 cm

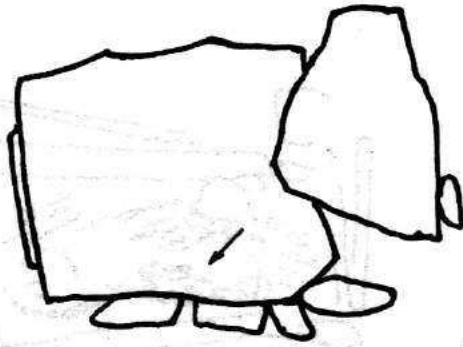

5 0 20 cm

6 0 20 cm

XCVIII

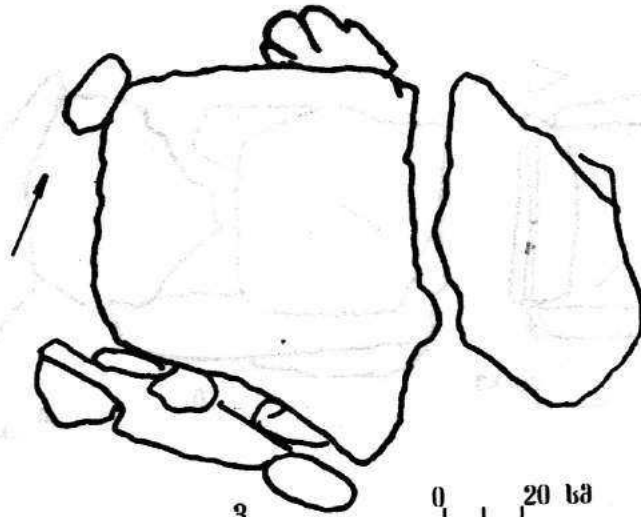
1

0 20 cm

2

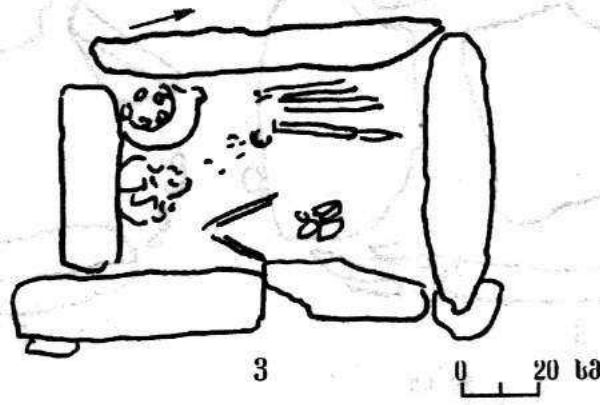
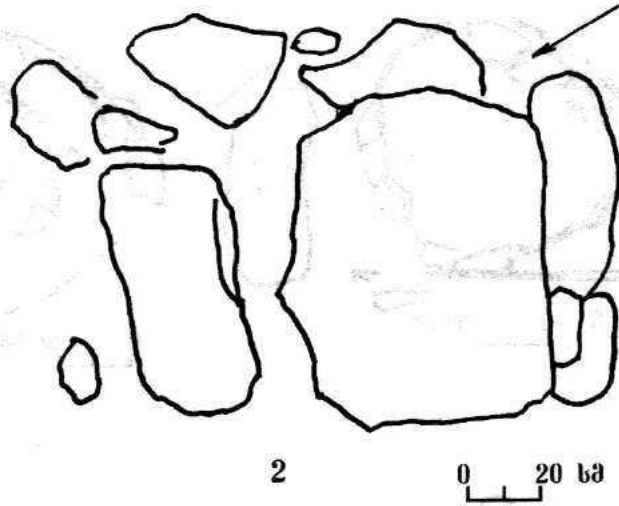
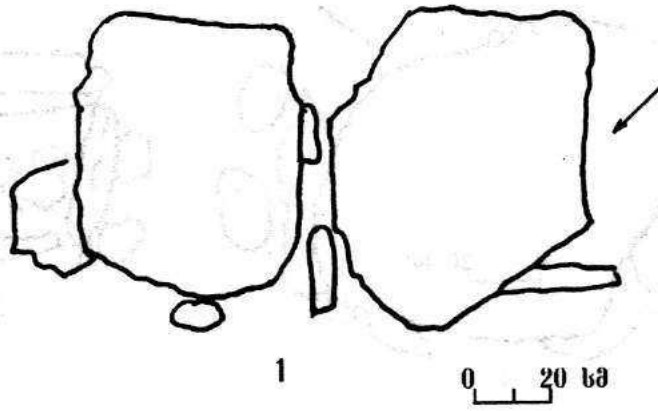
0 20 cm

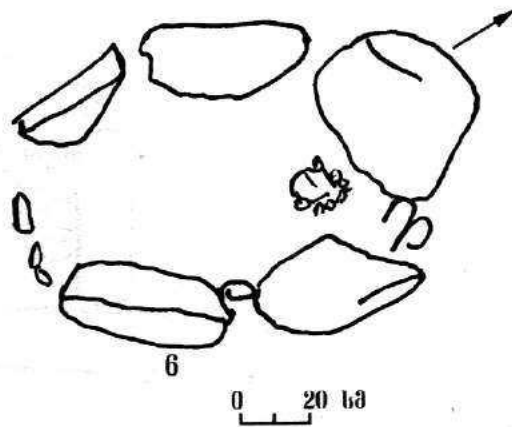
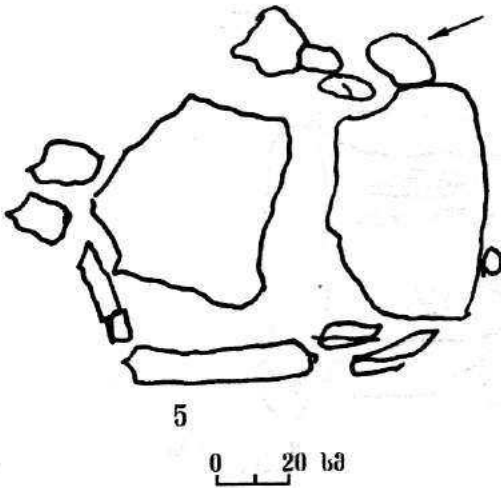
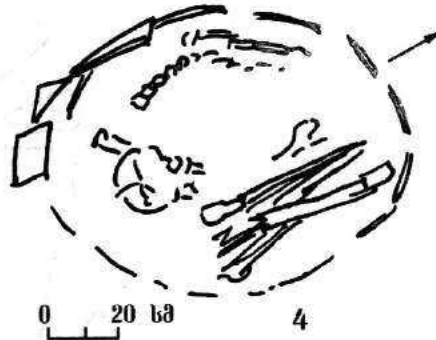
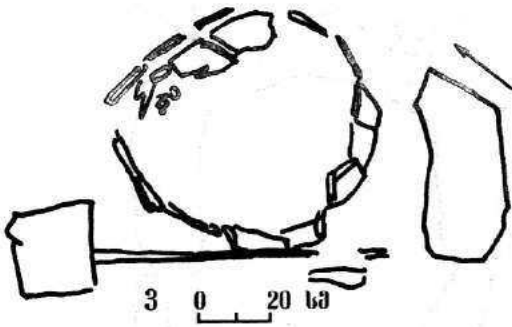
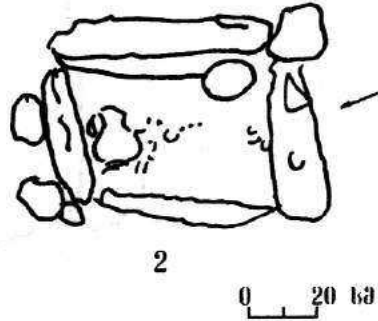
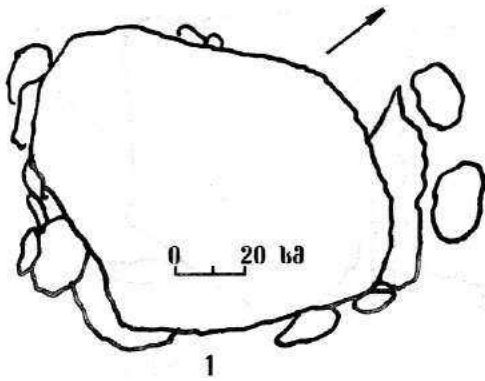
3

0 20 cm

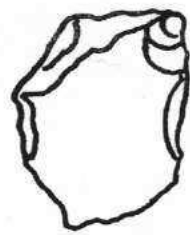
XCIX

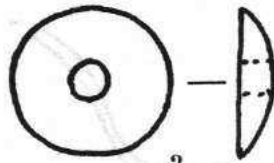
C

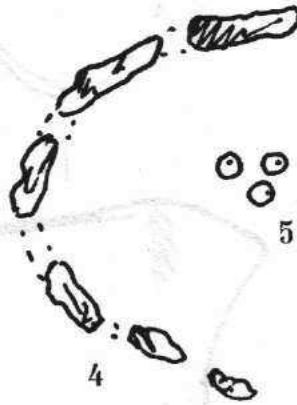
CI

2

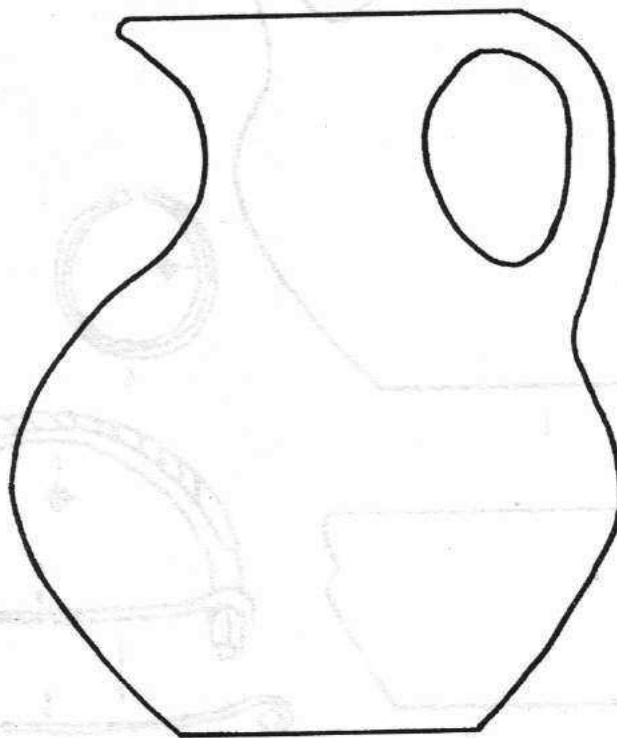
3

4

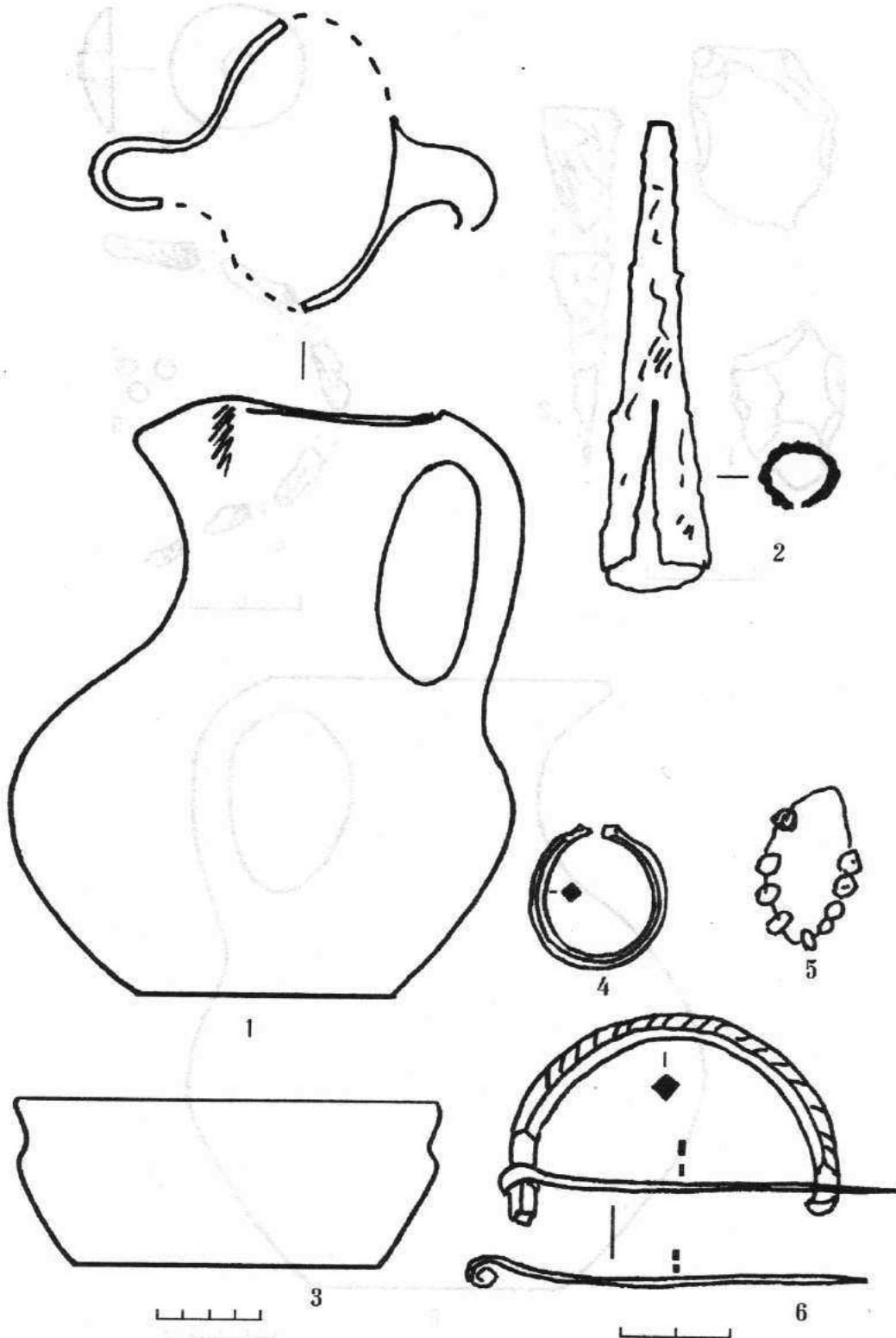
5

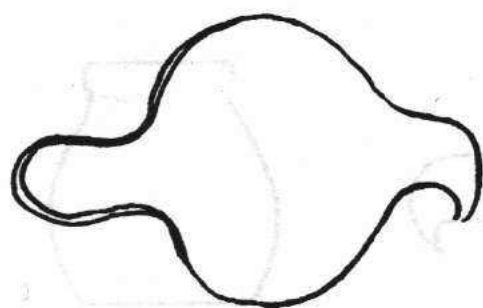
6

CII

CIII

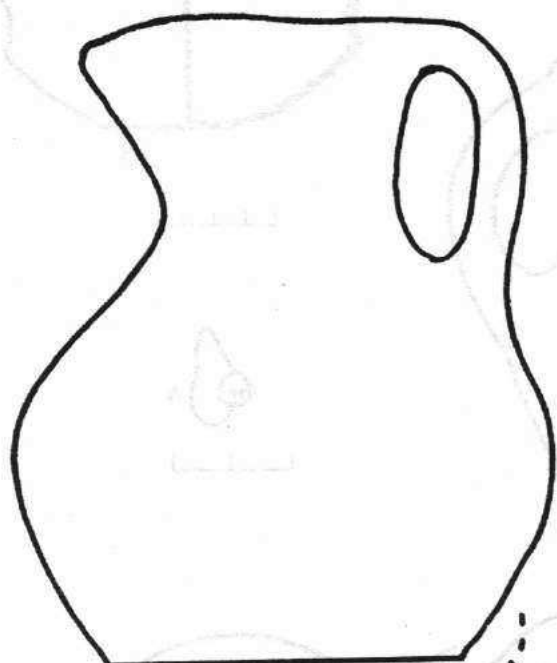
1

2

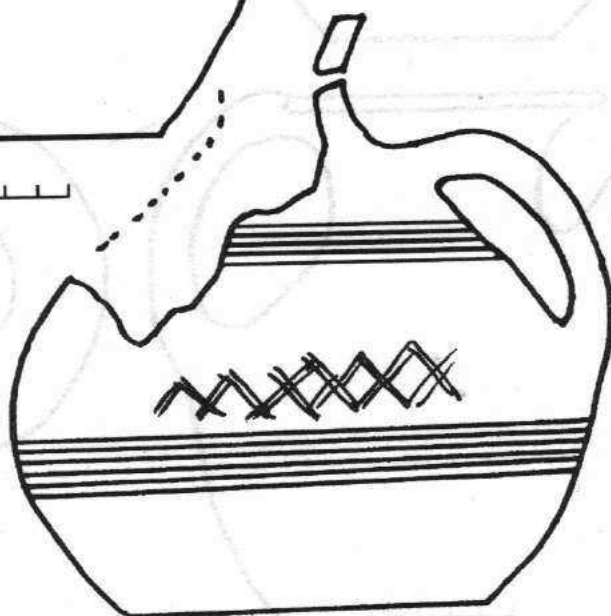
3

1

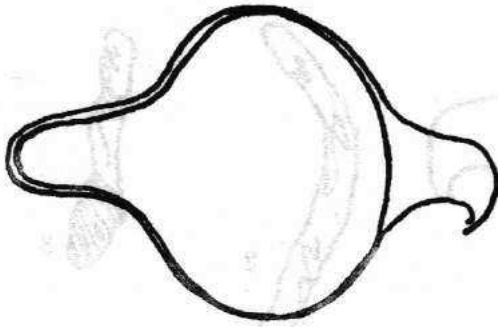
4

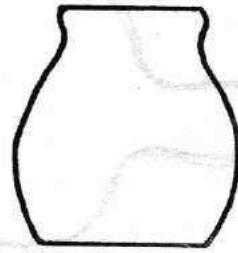
5

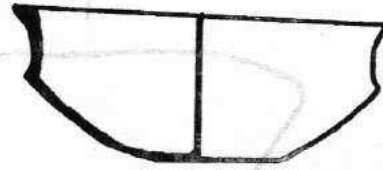
CIV

1

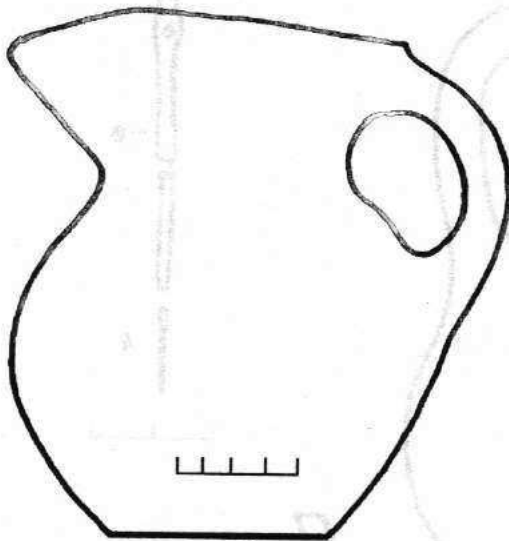
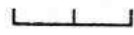
2

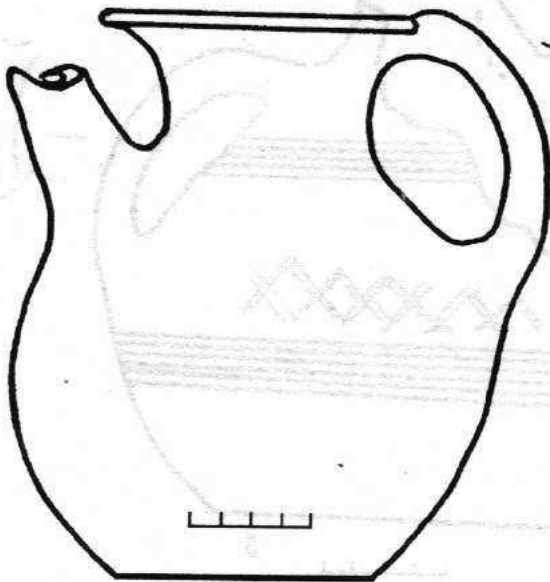
3

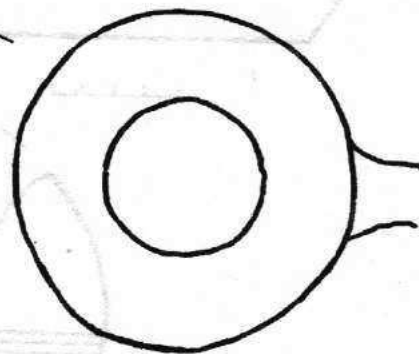
4

1

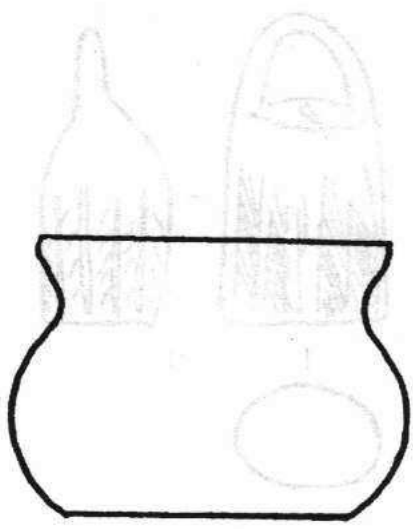

5

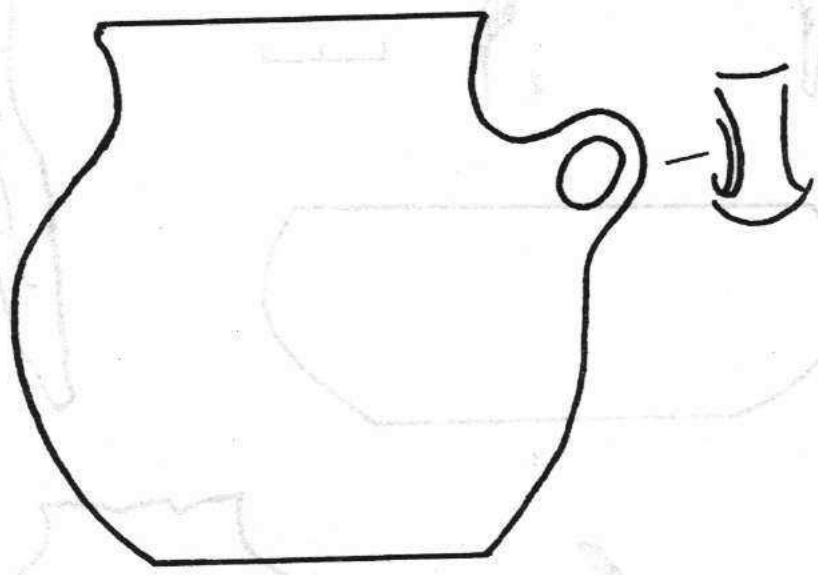

1

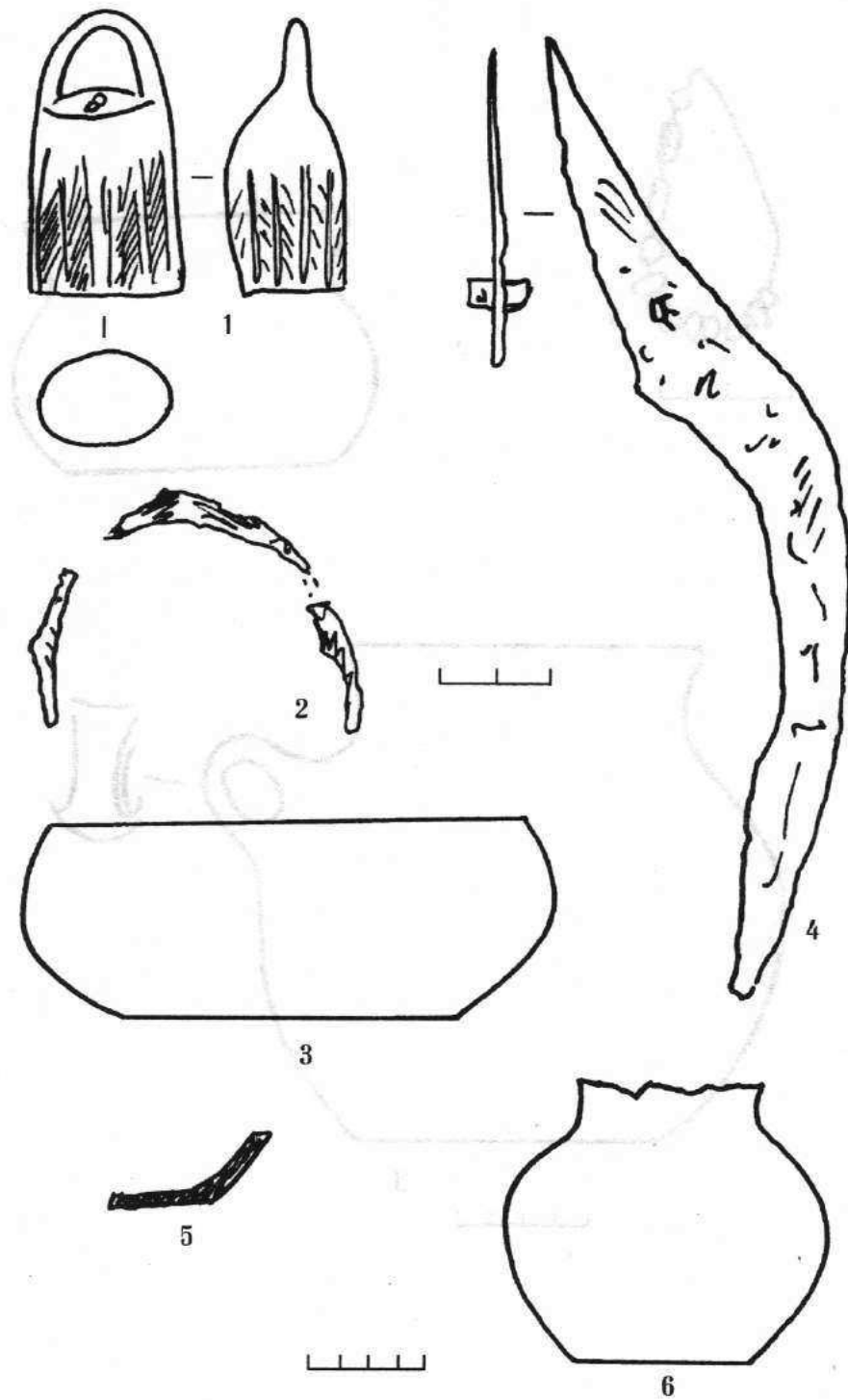

2

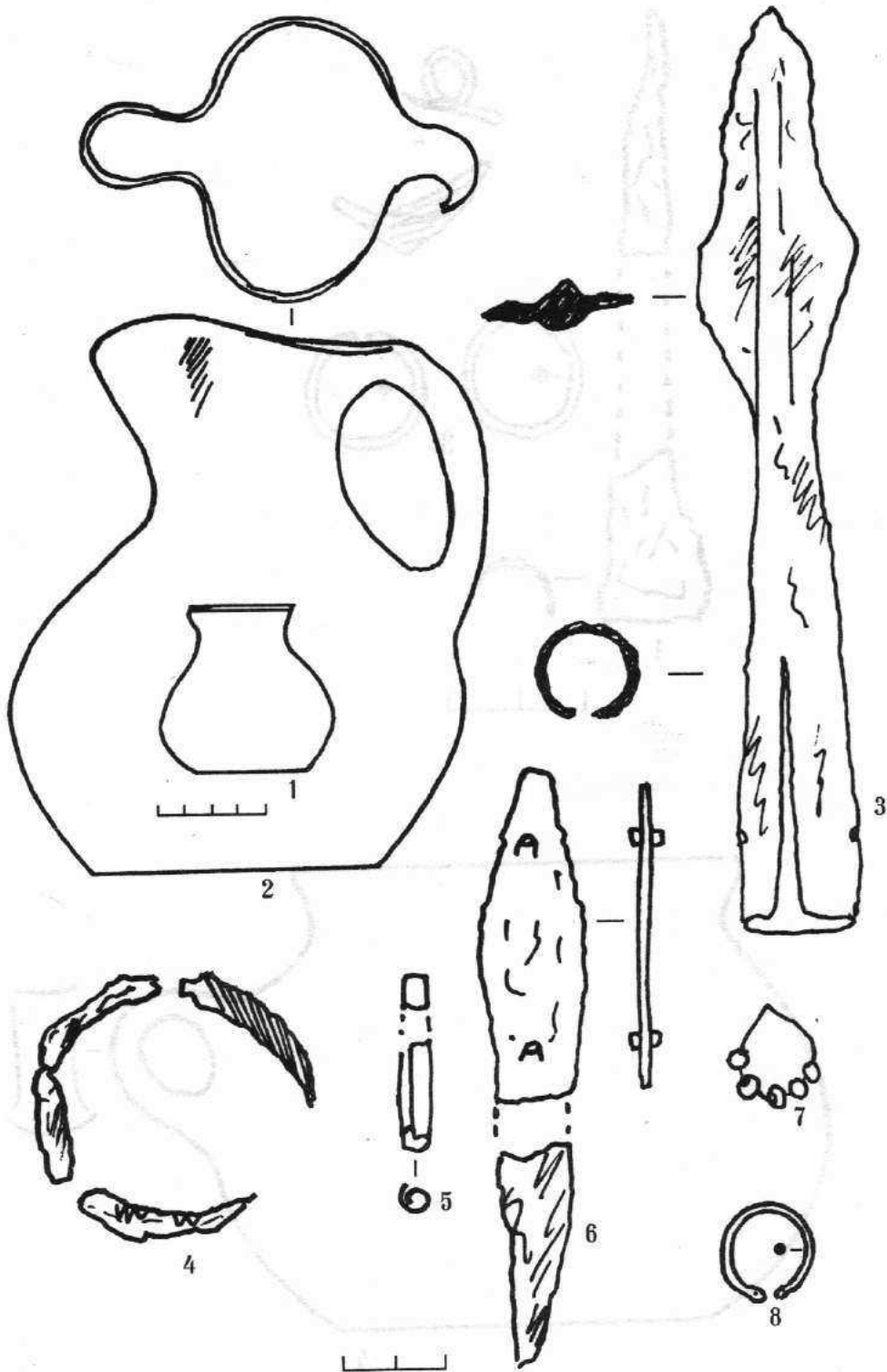

3

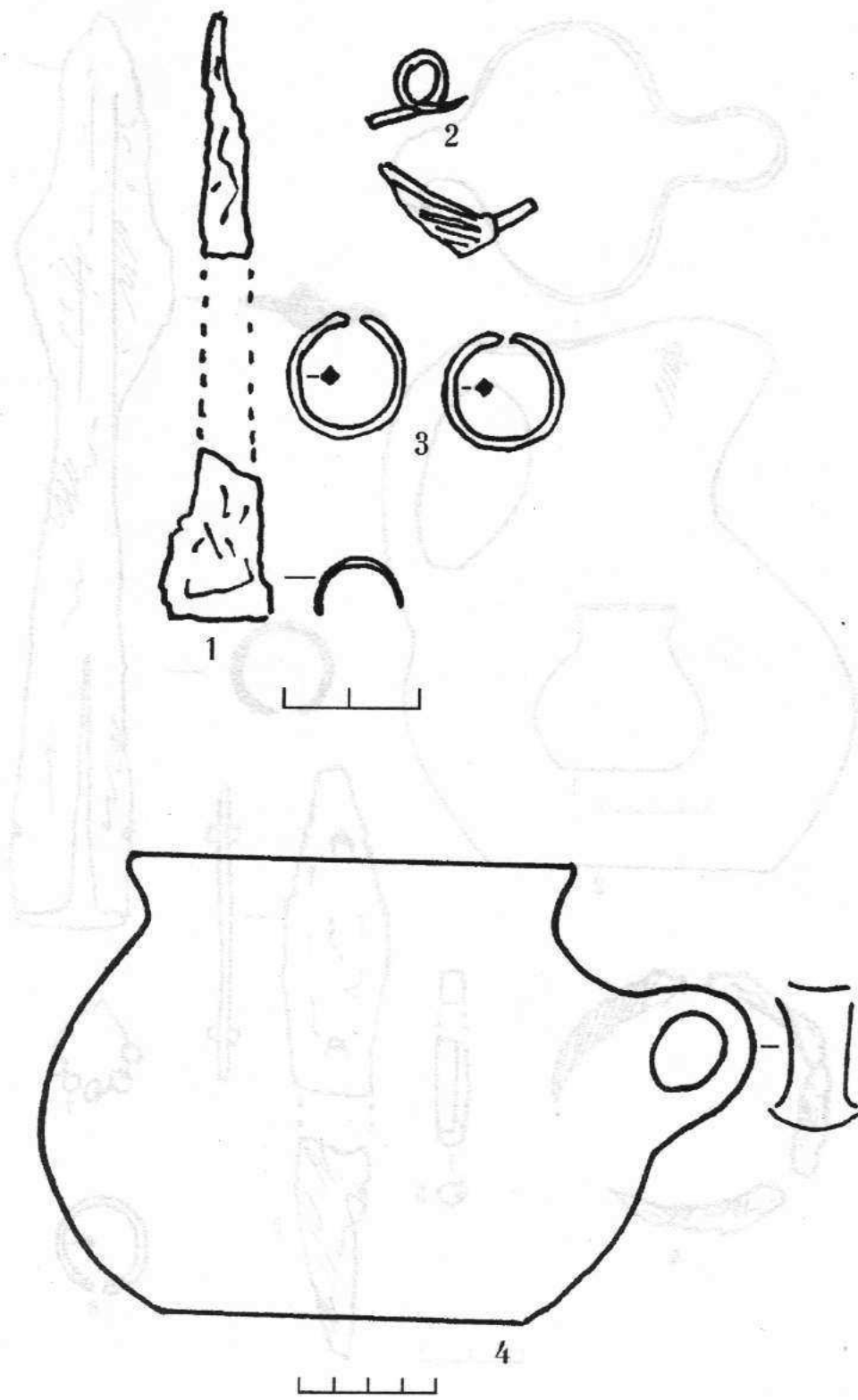
CVI

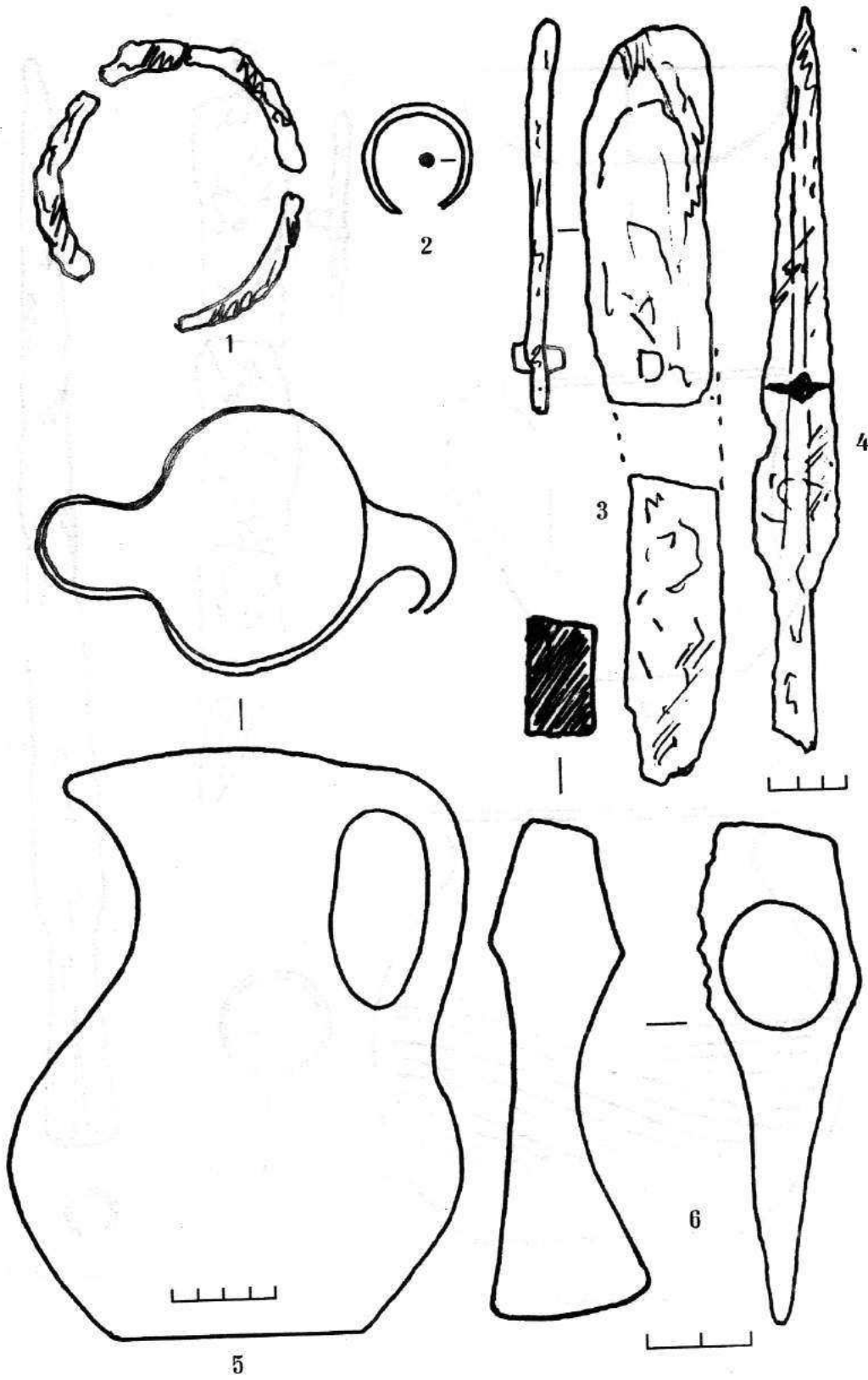
CVII

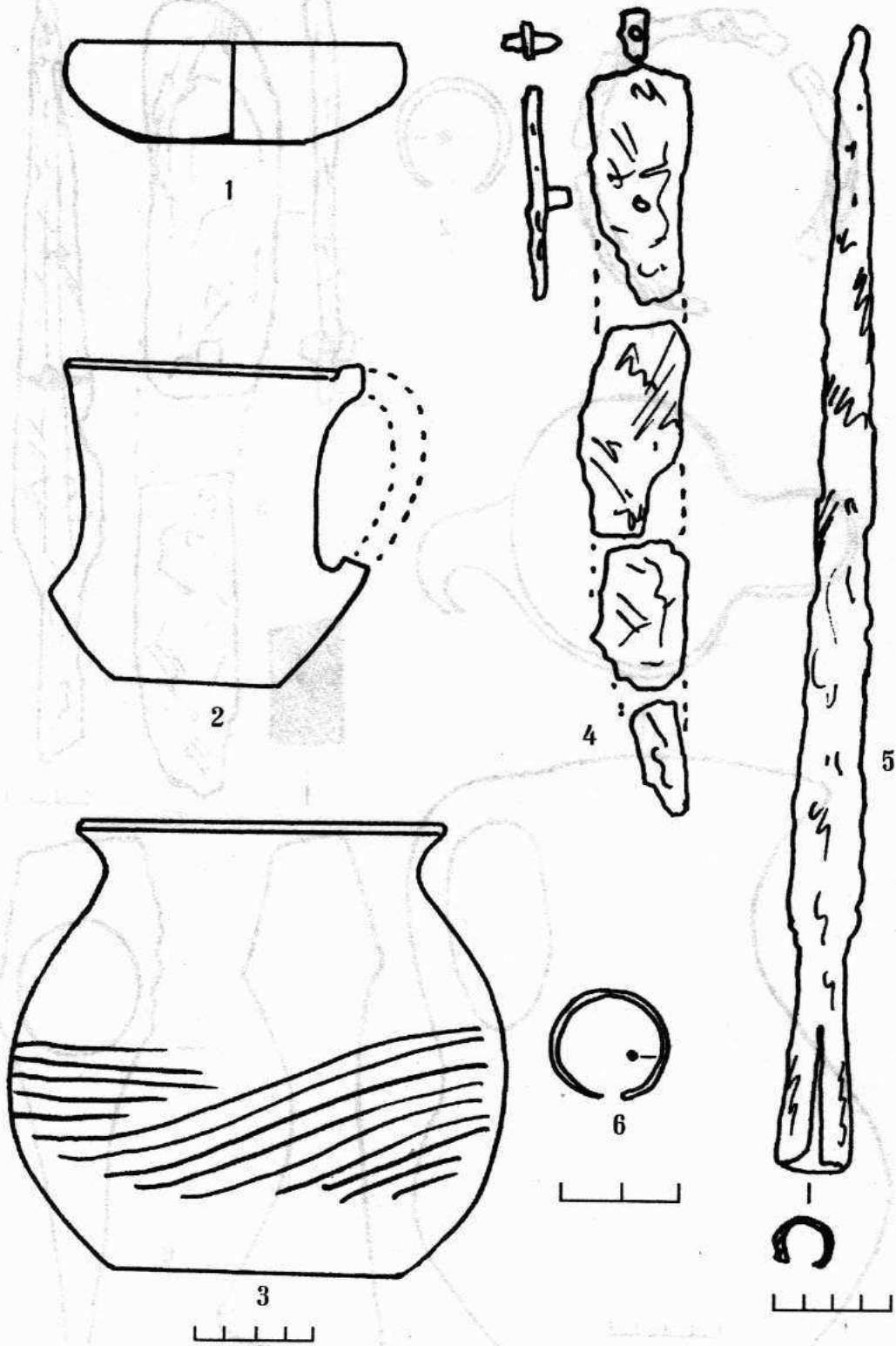
CVIII

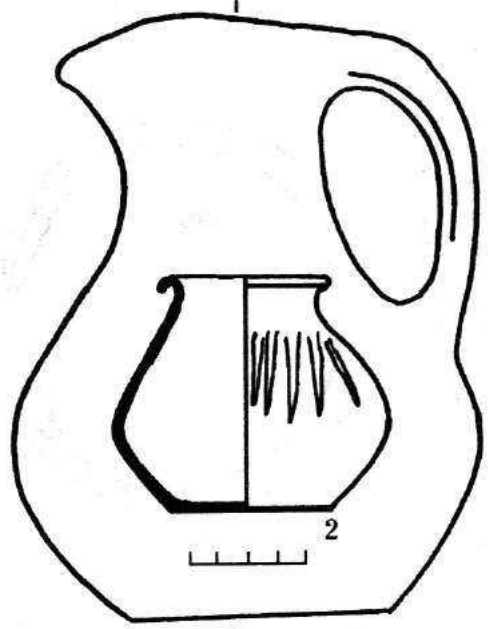
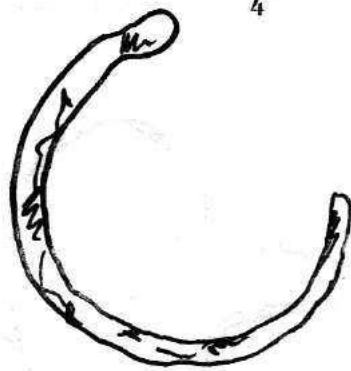
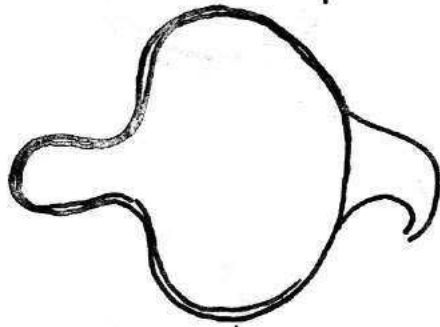
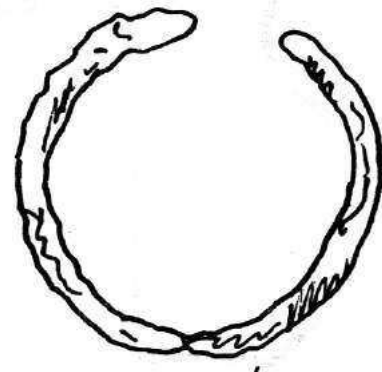
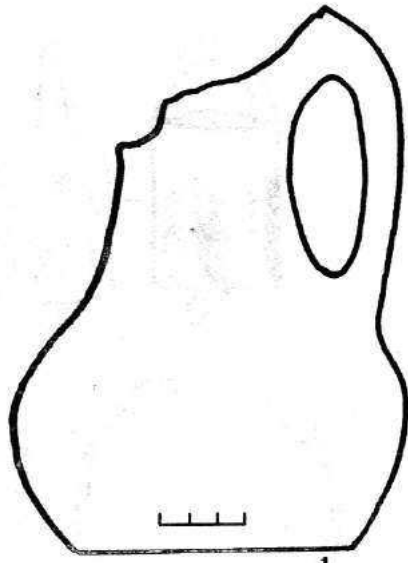

CIX

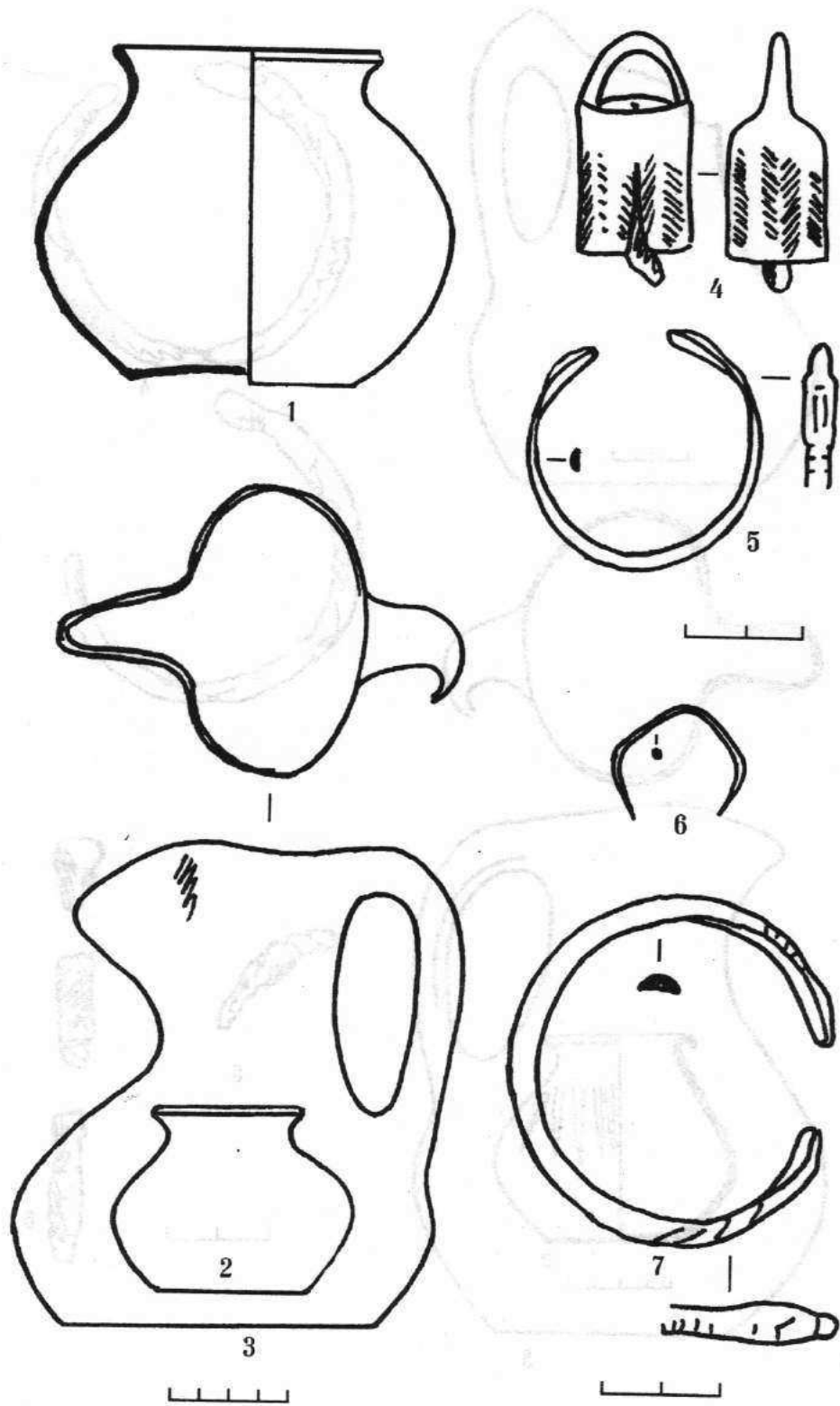

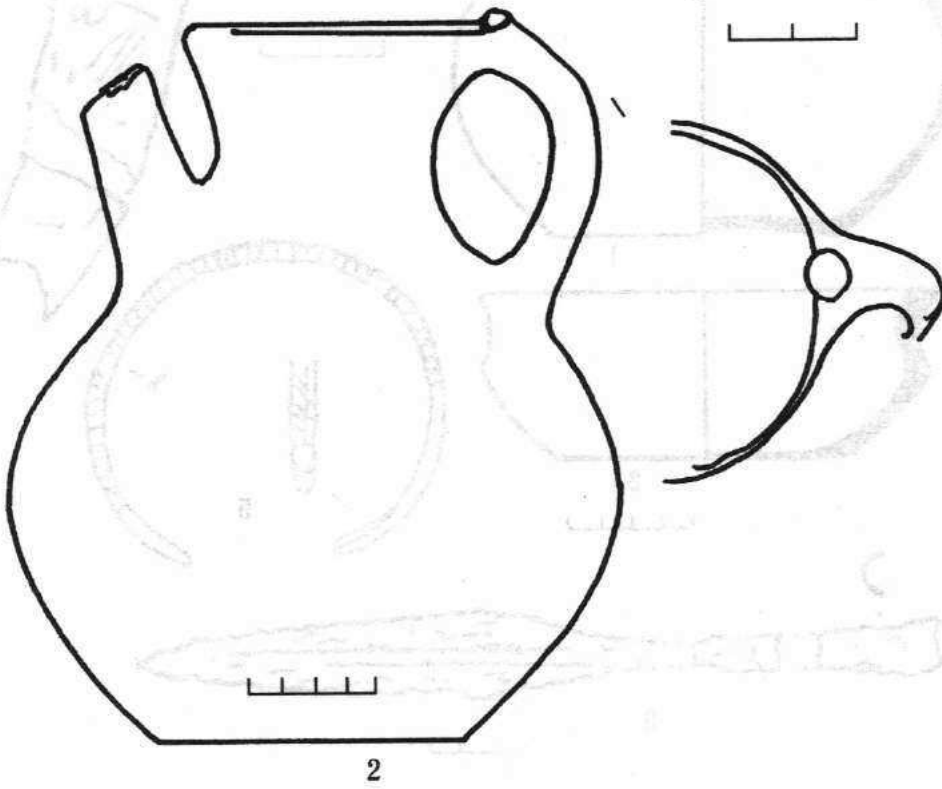
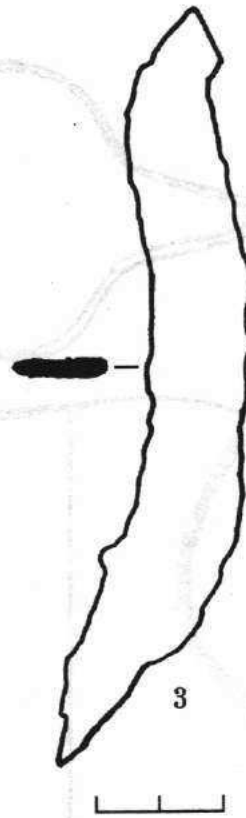
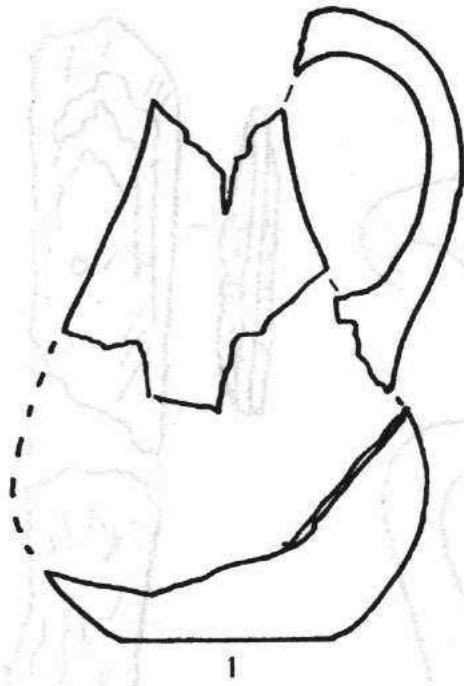
CX

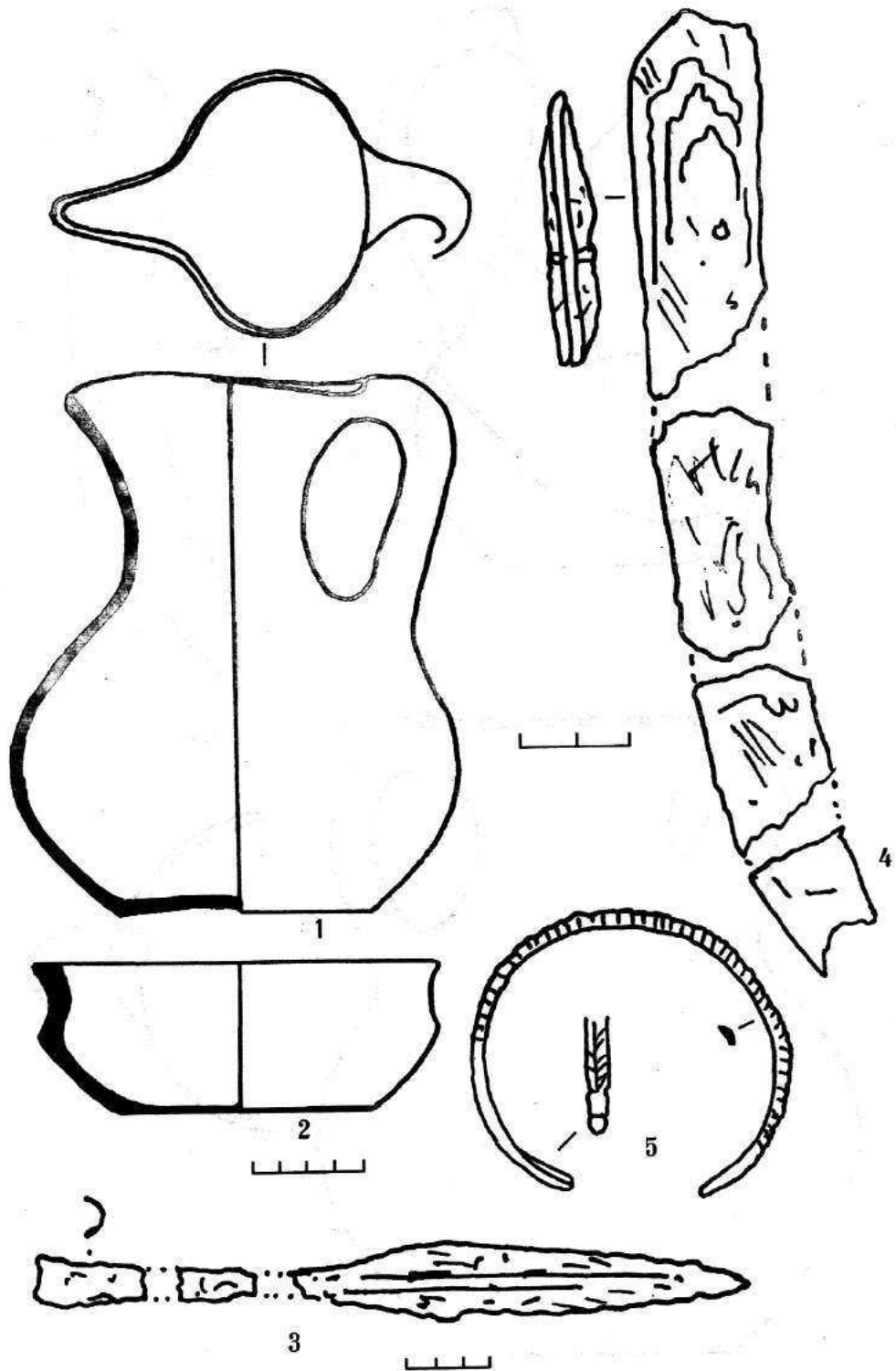

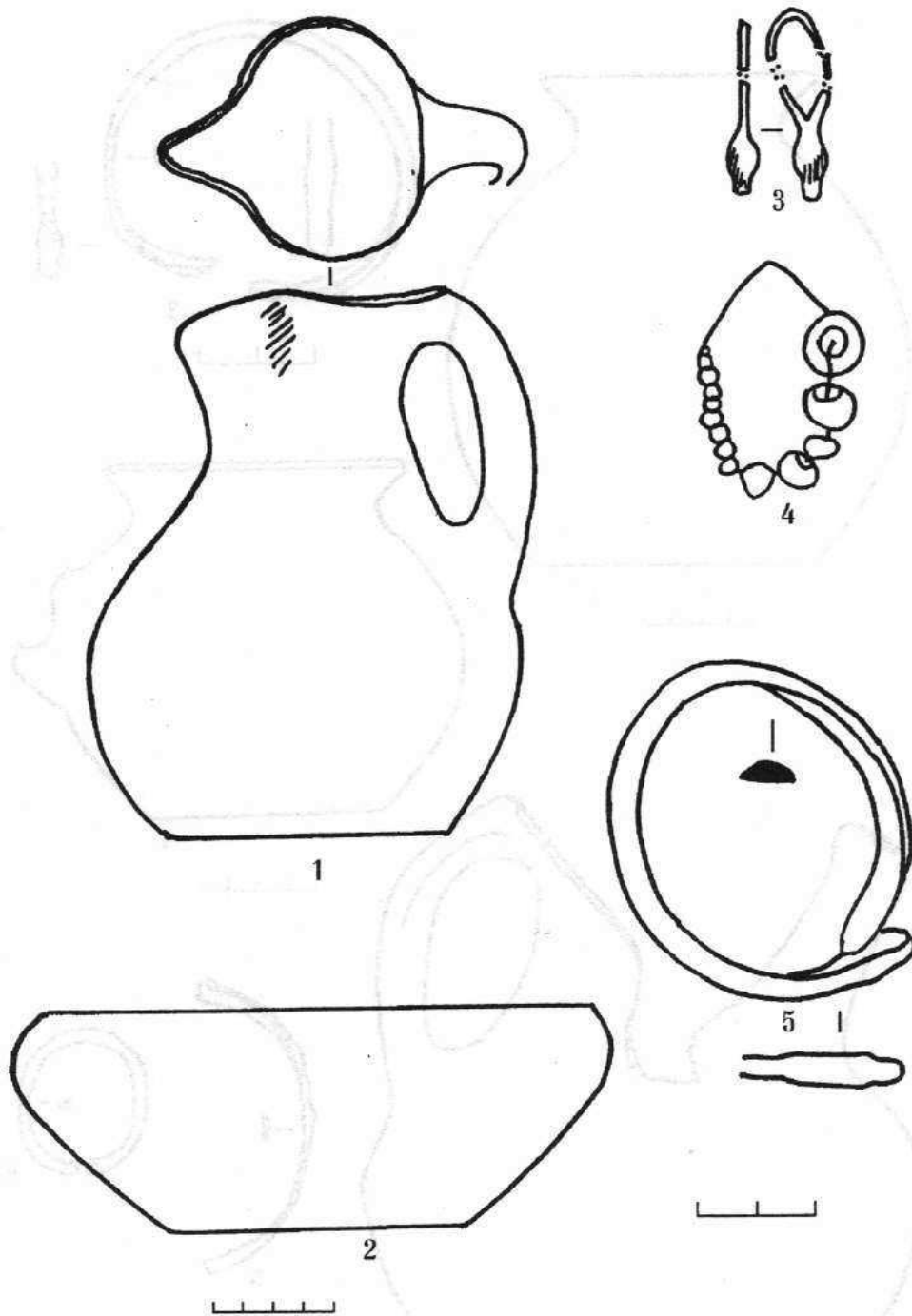
IXCXII

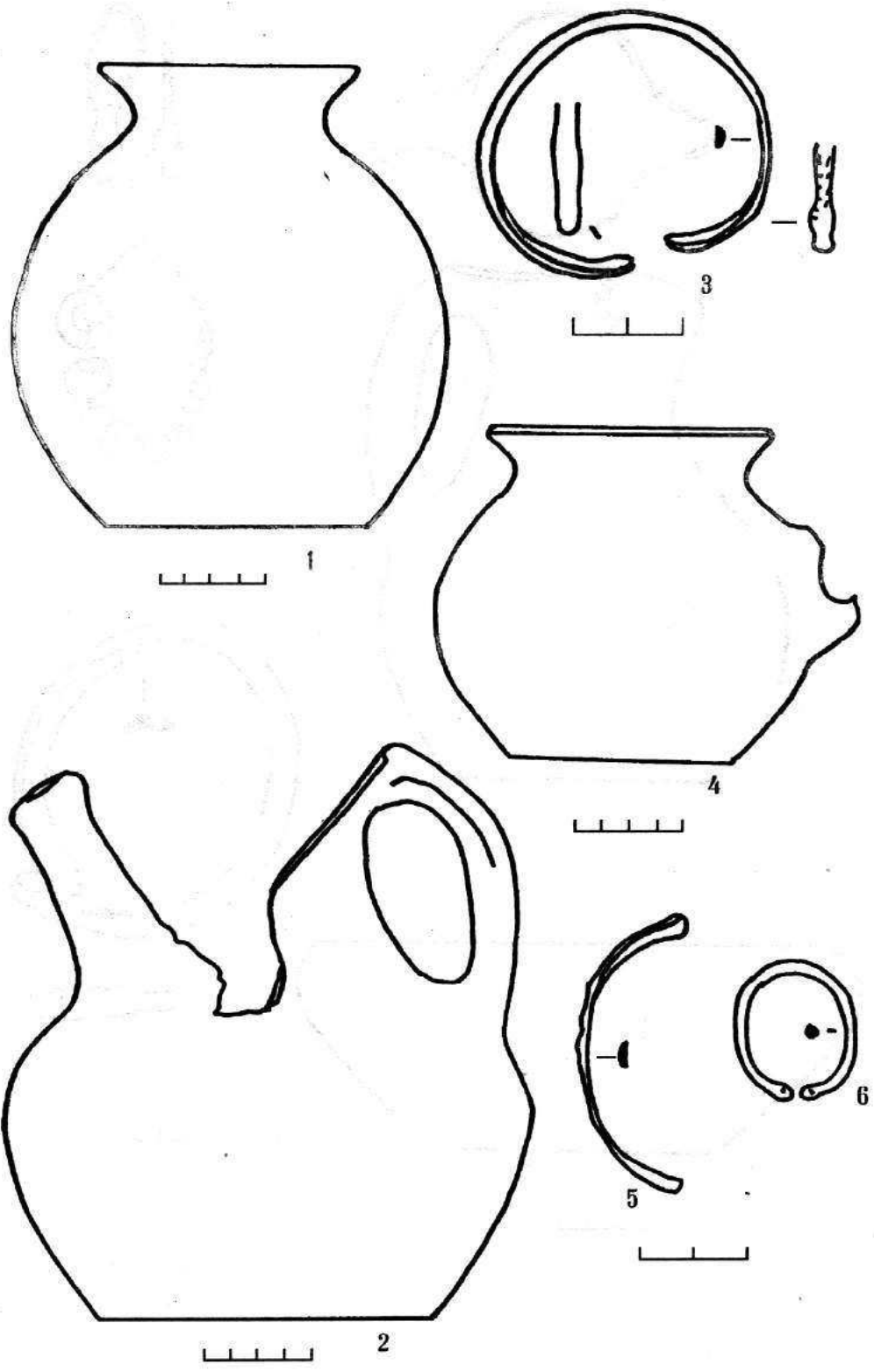

CXIV

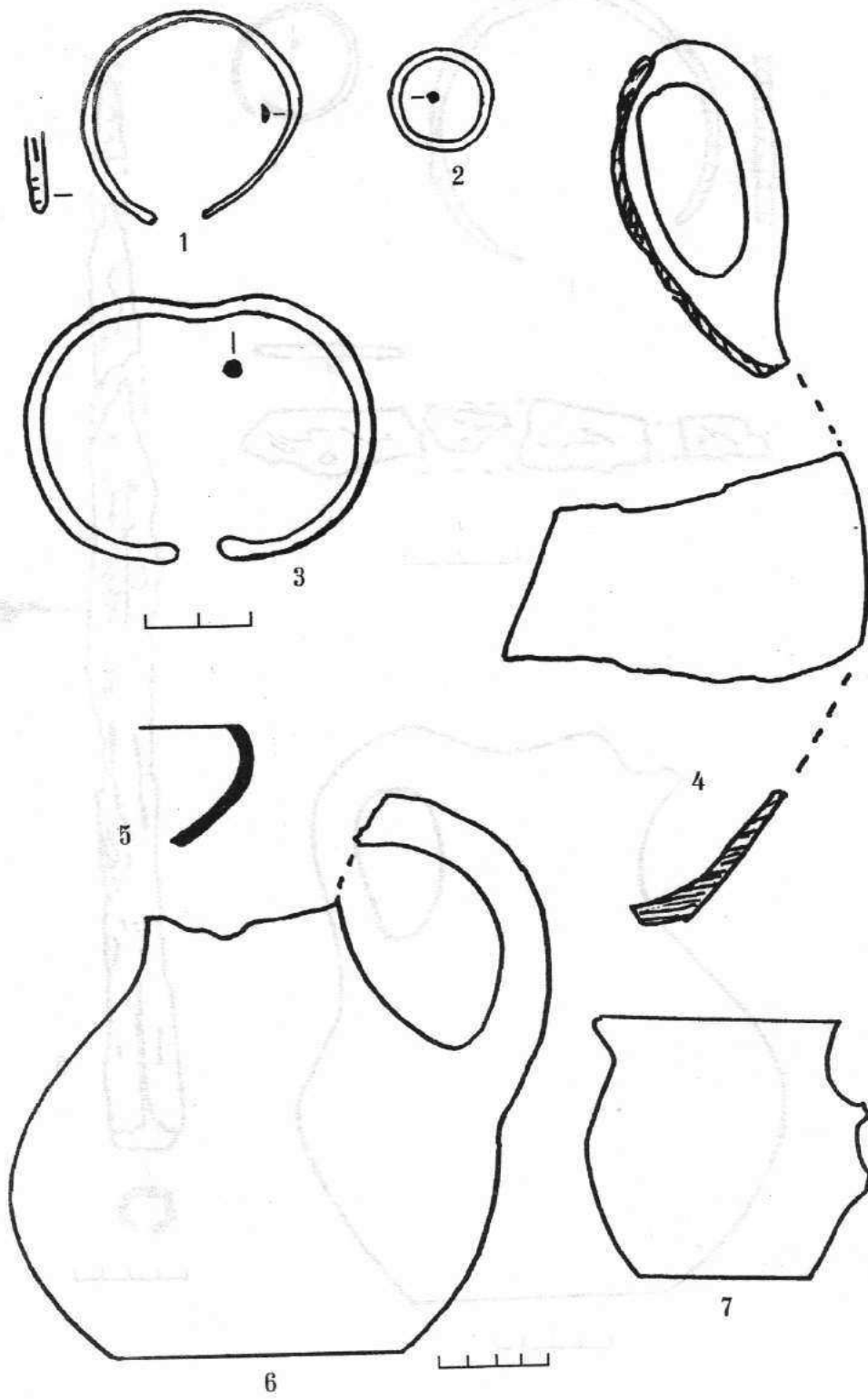

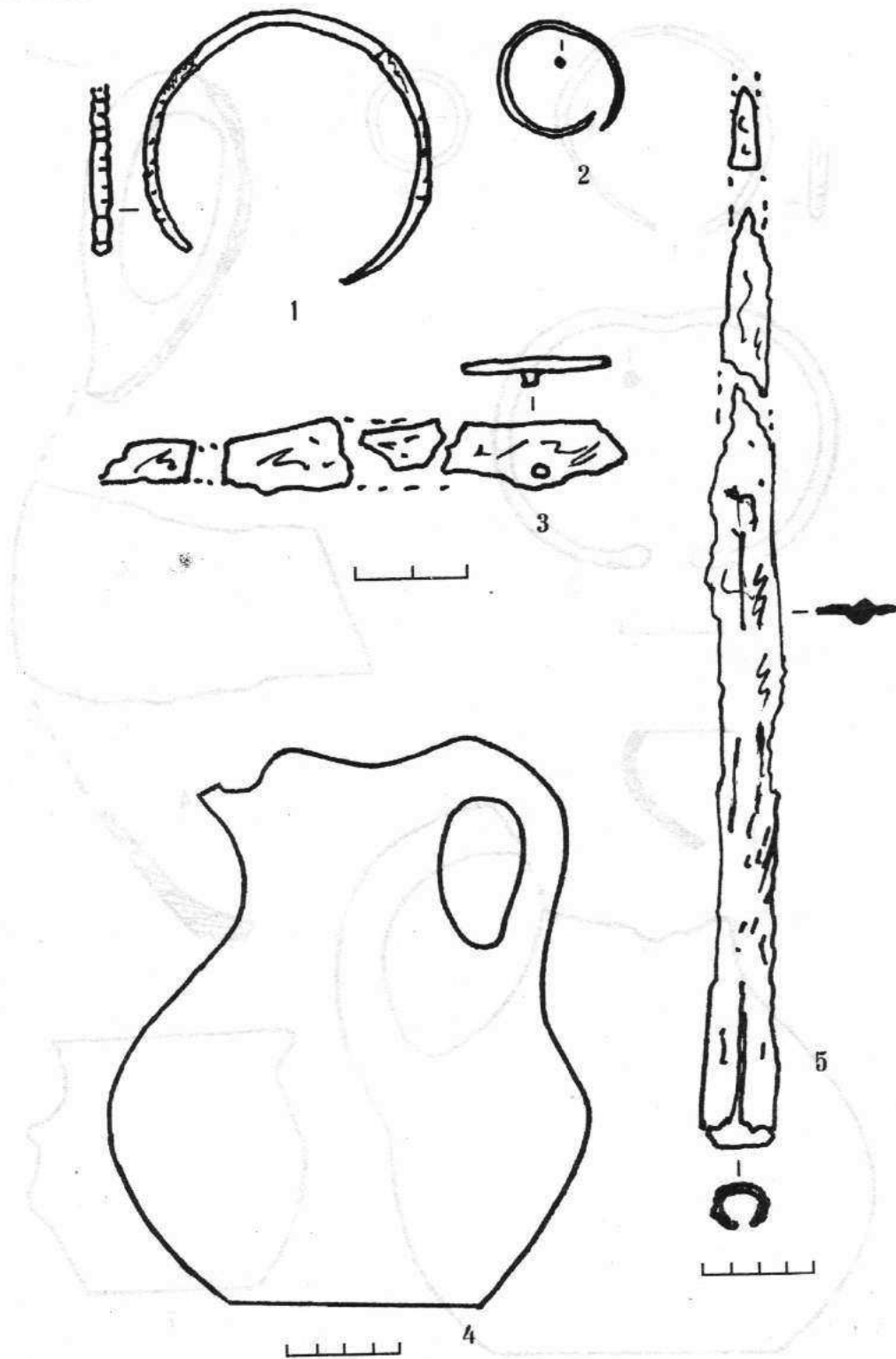
CXVI

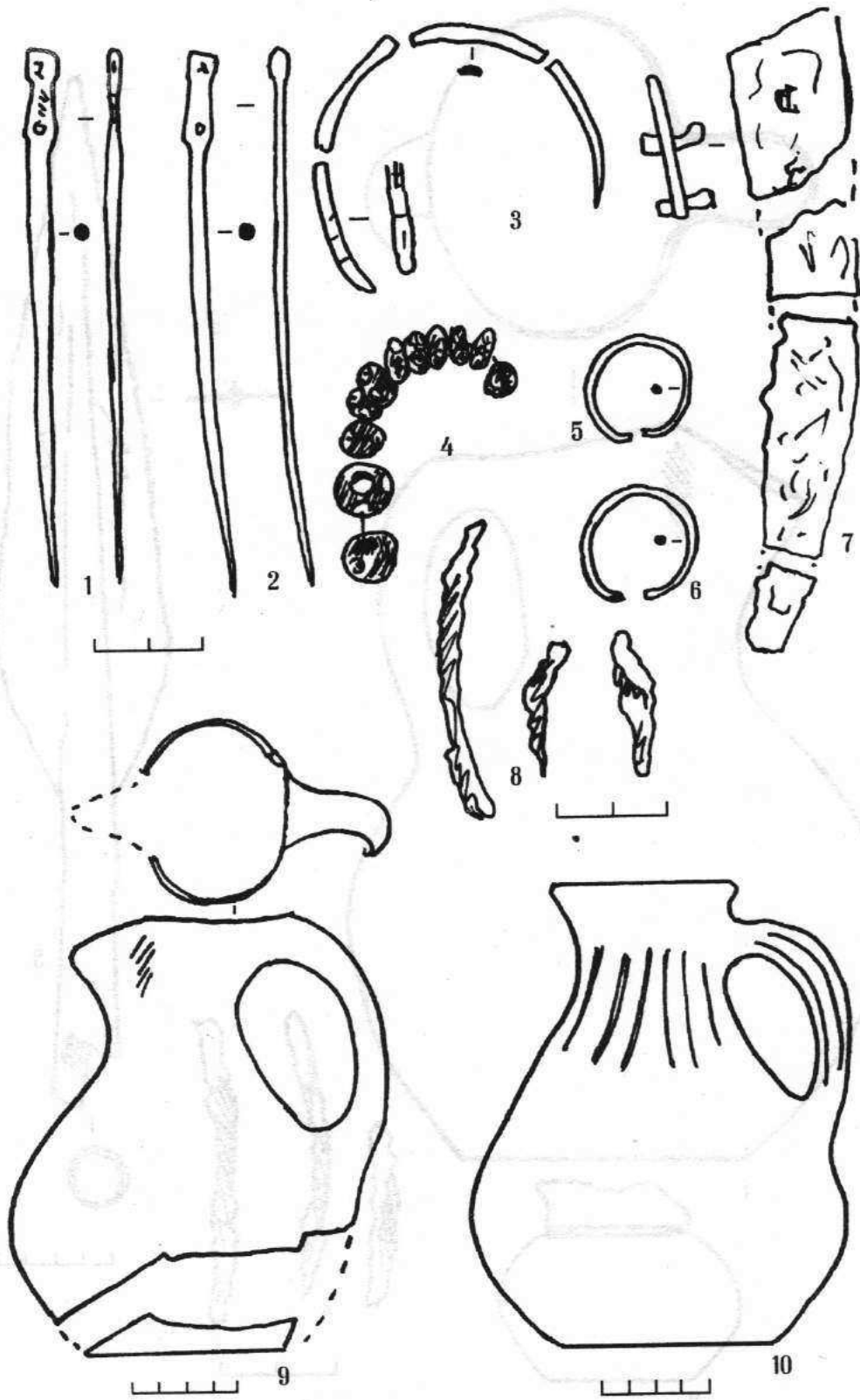
CXVII

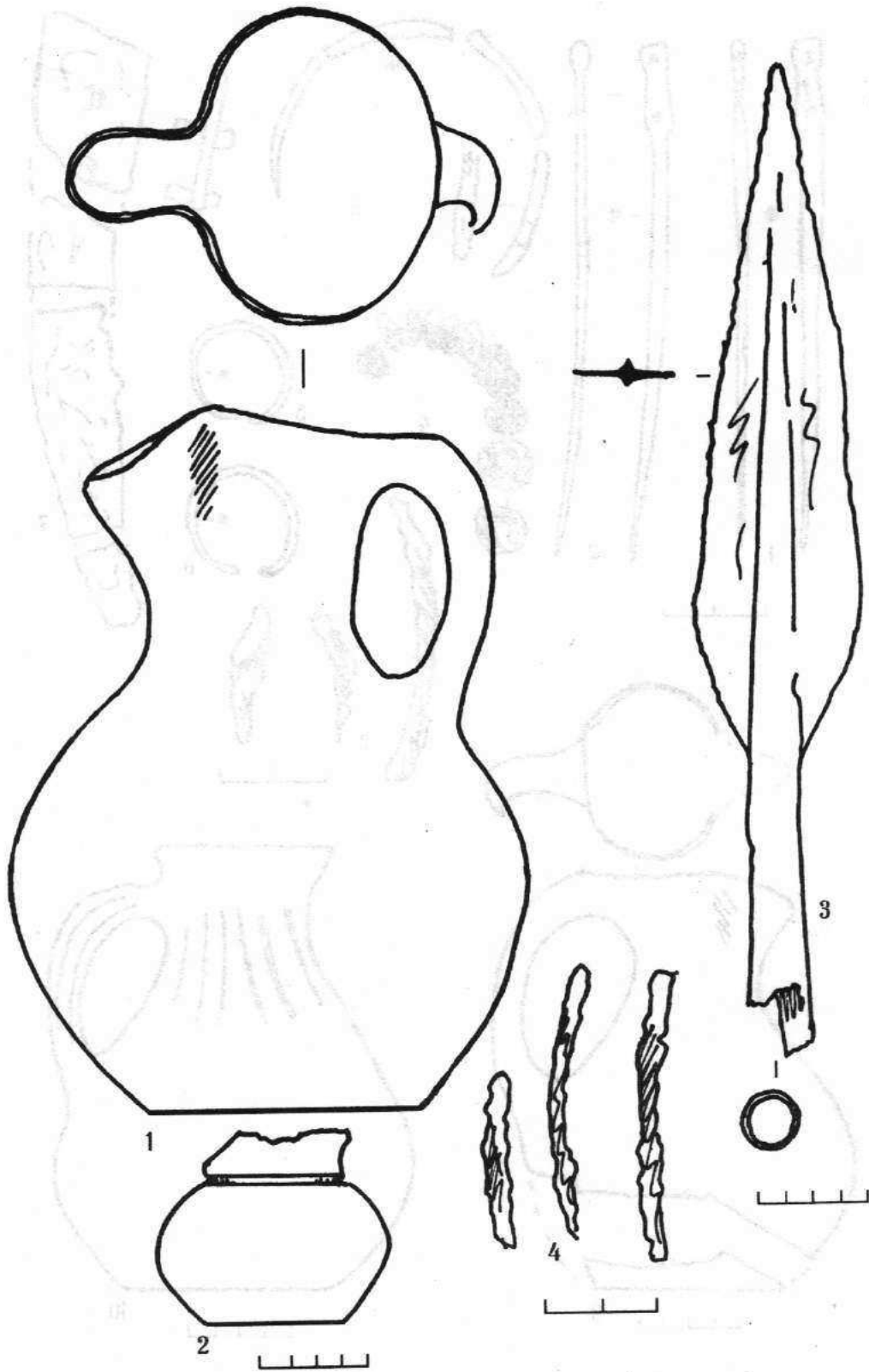
CXVIII

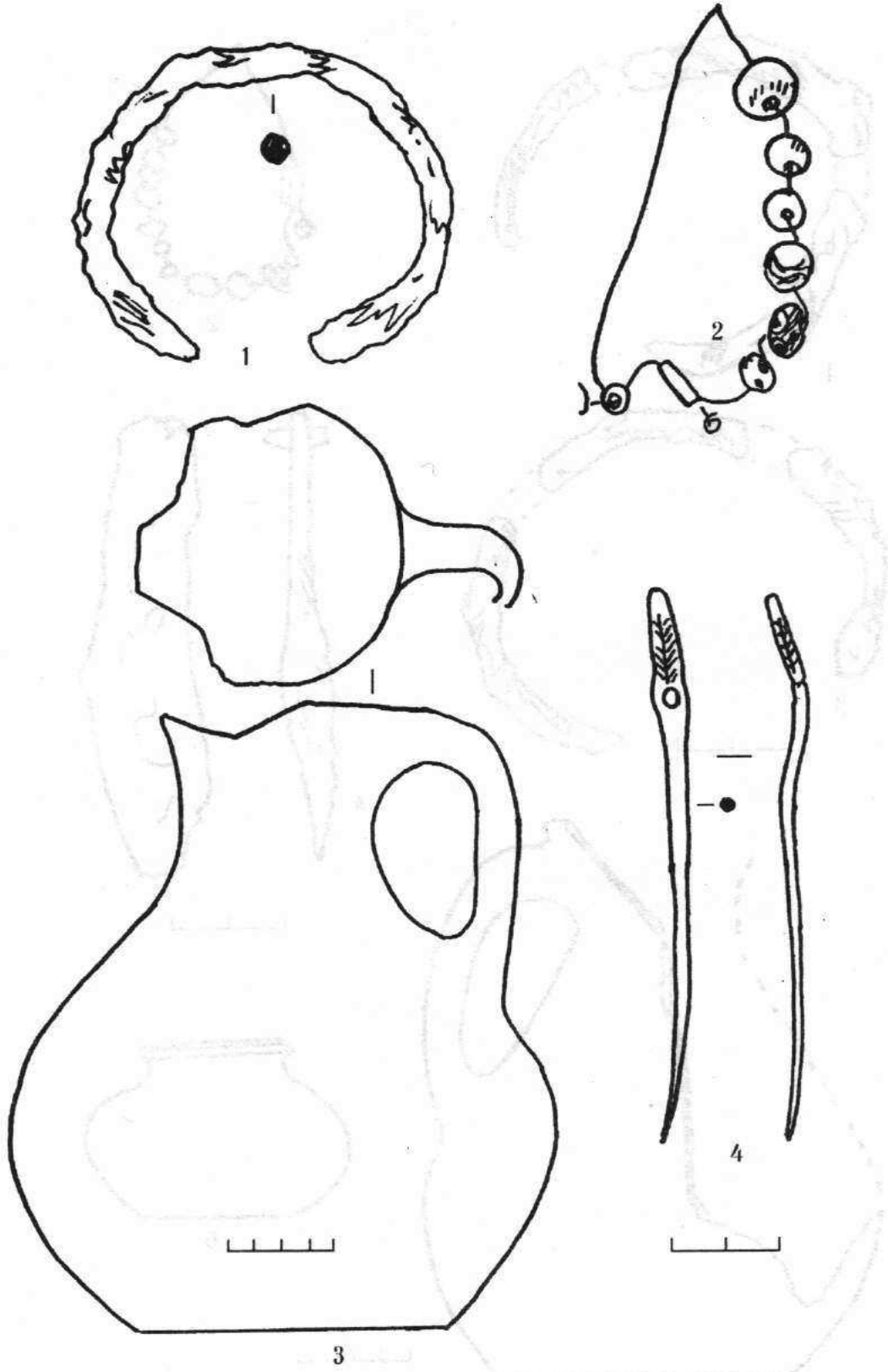

CXIX

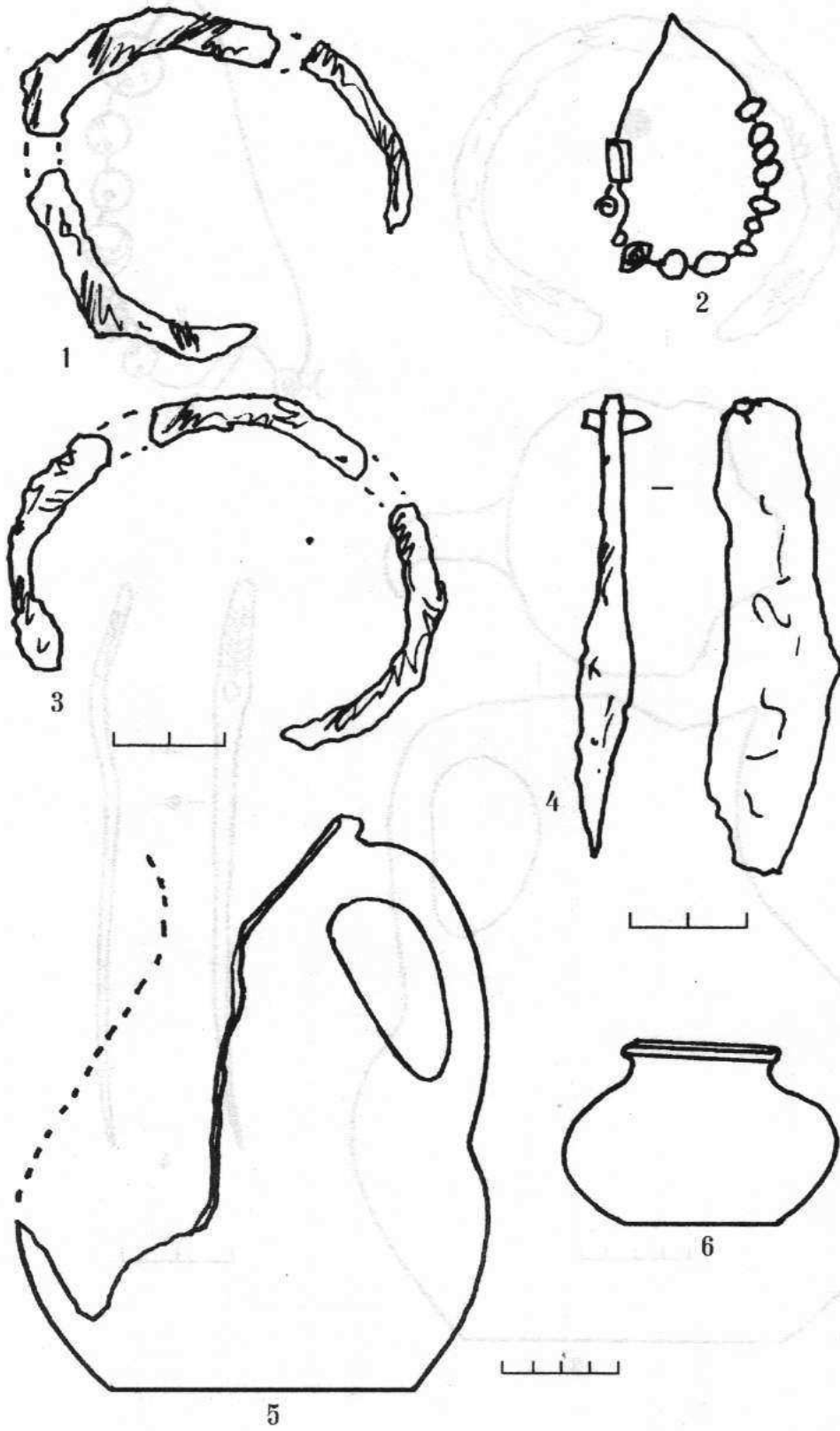

CXX

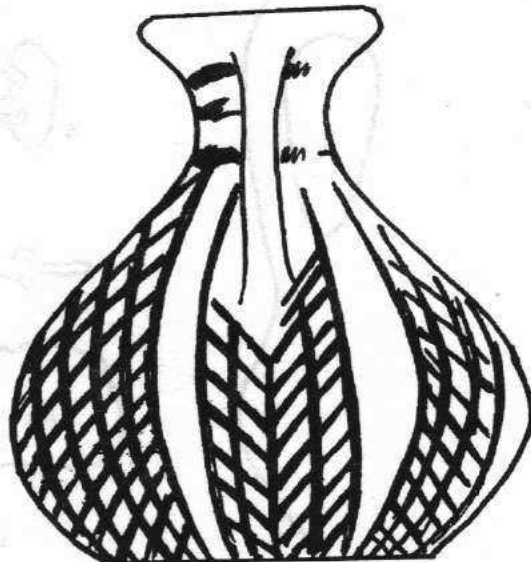
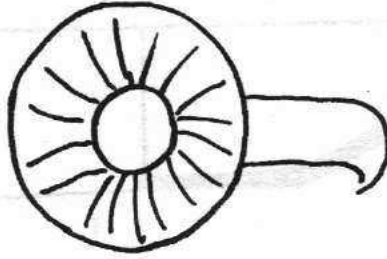

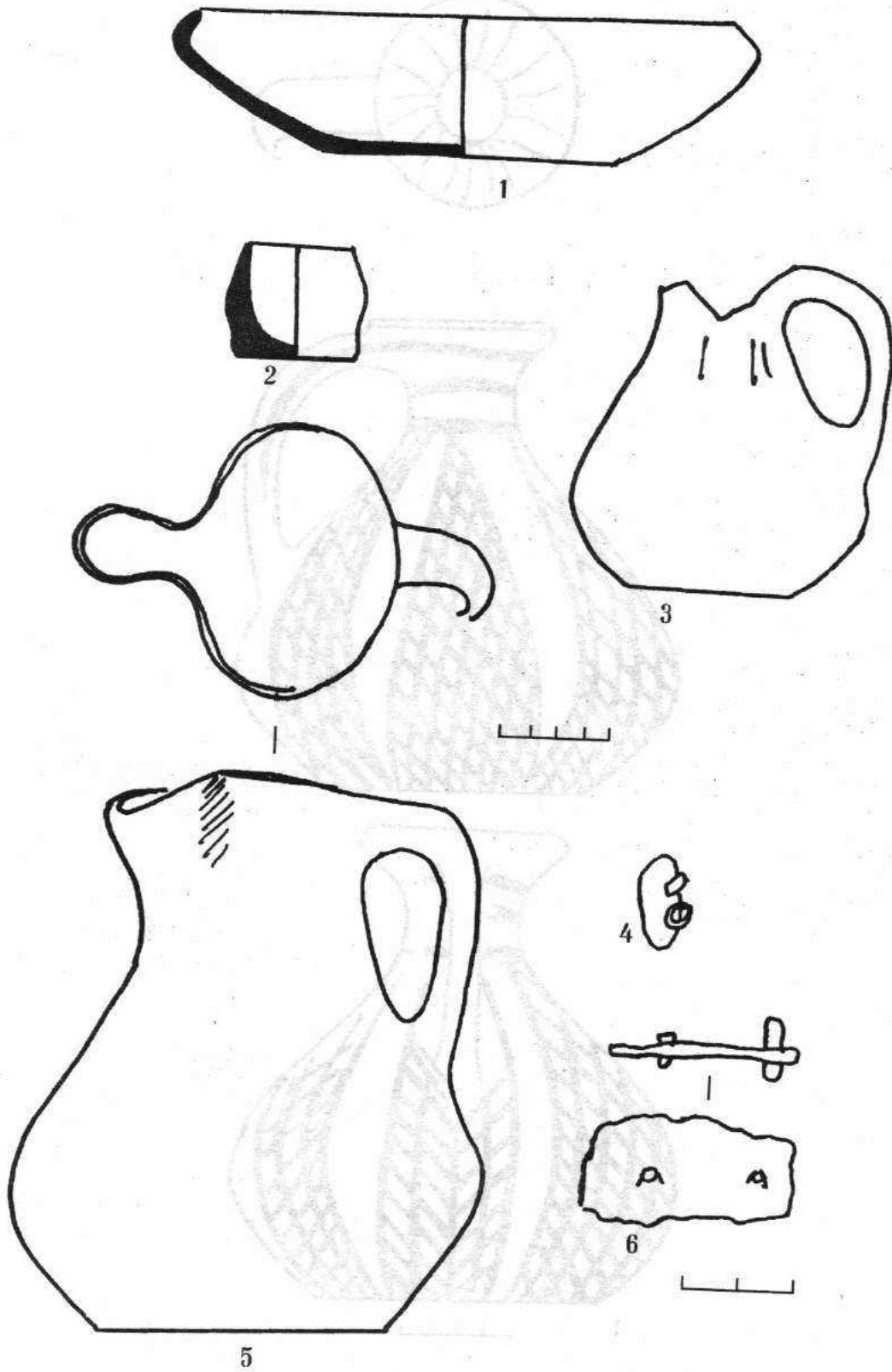
CXXII

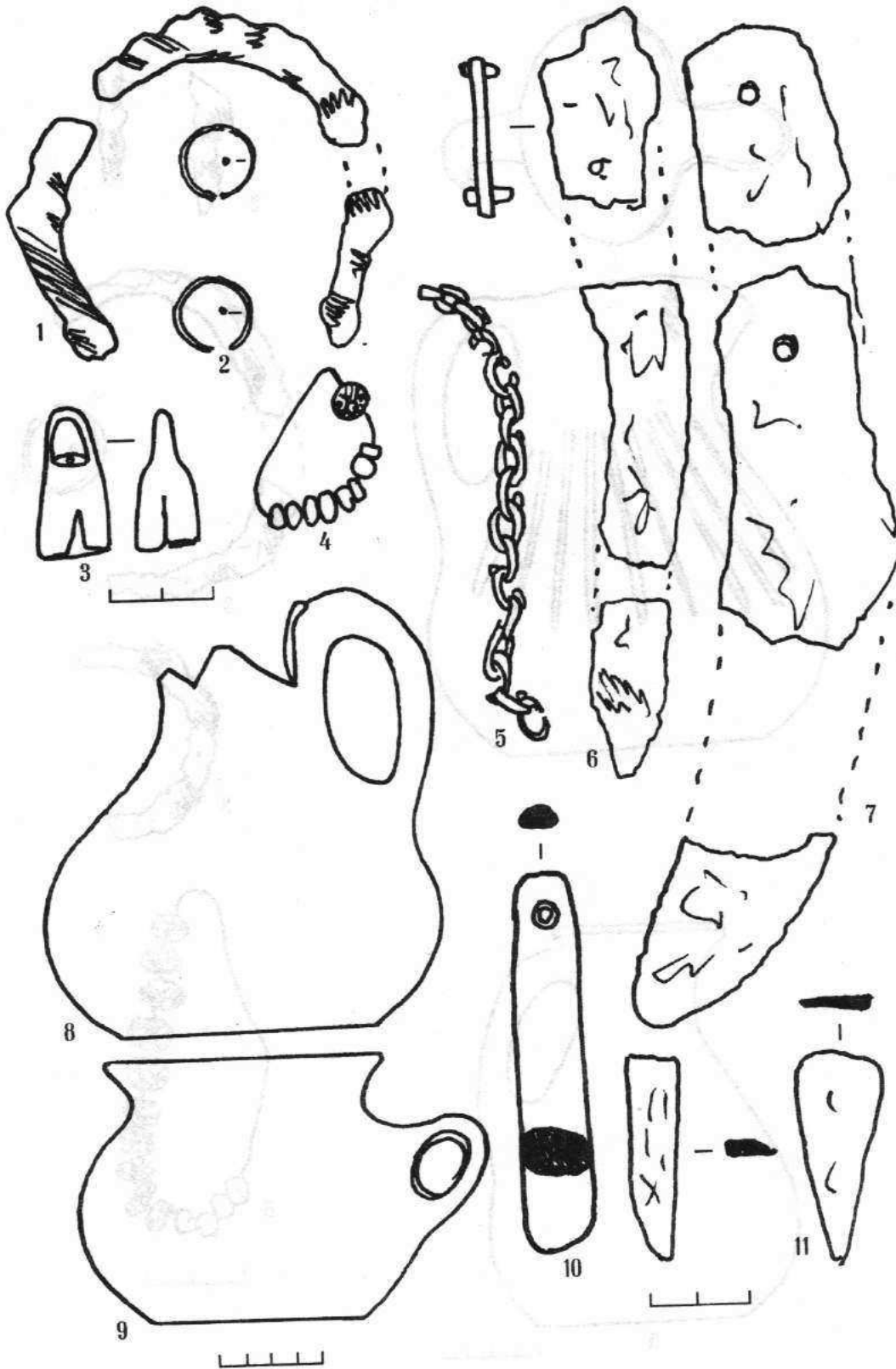

CXXIII

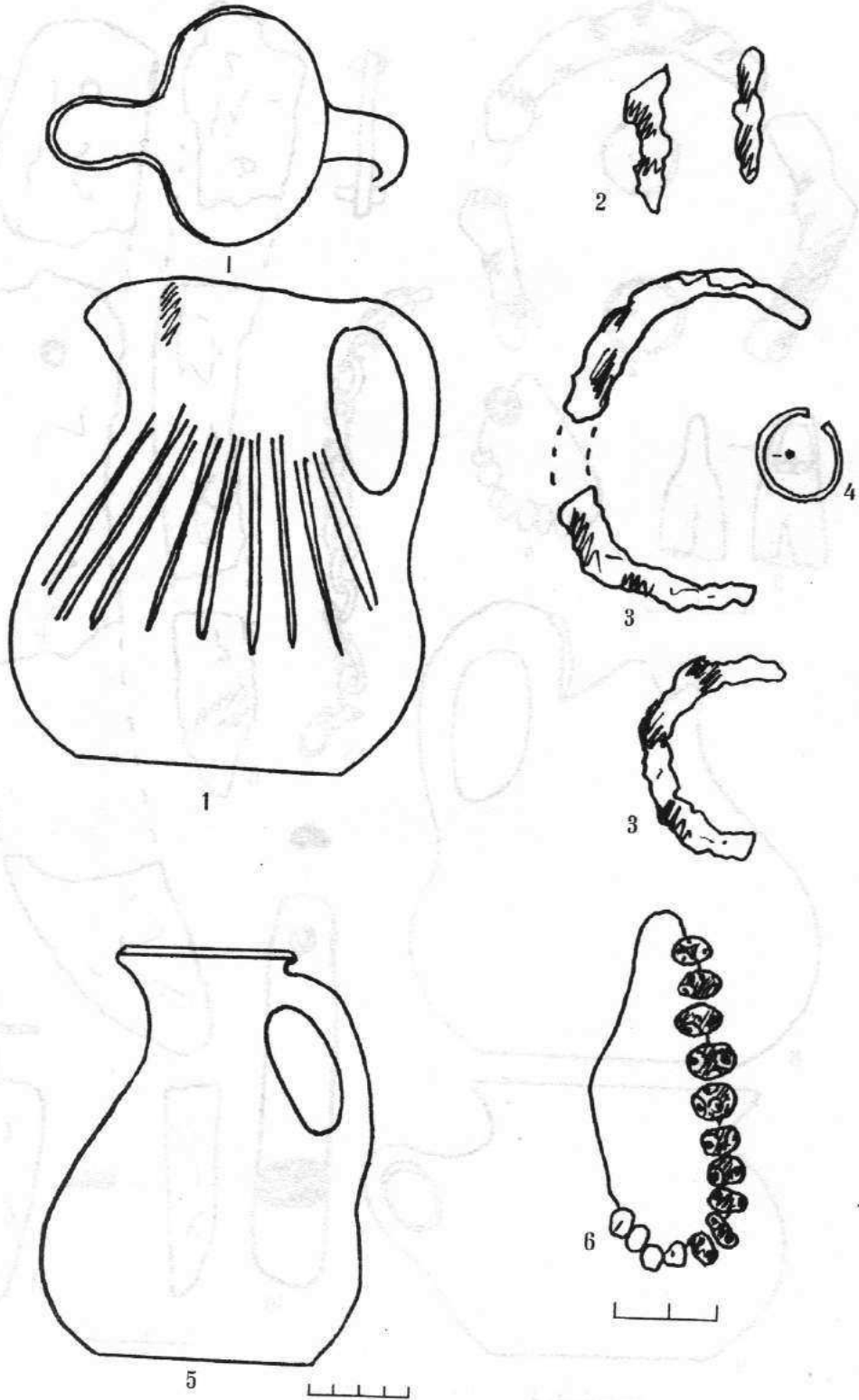

CXXIV

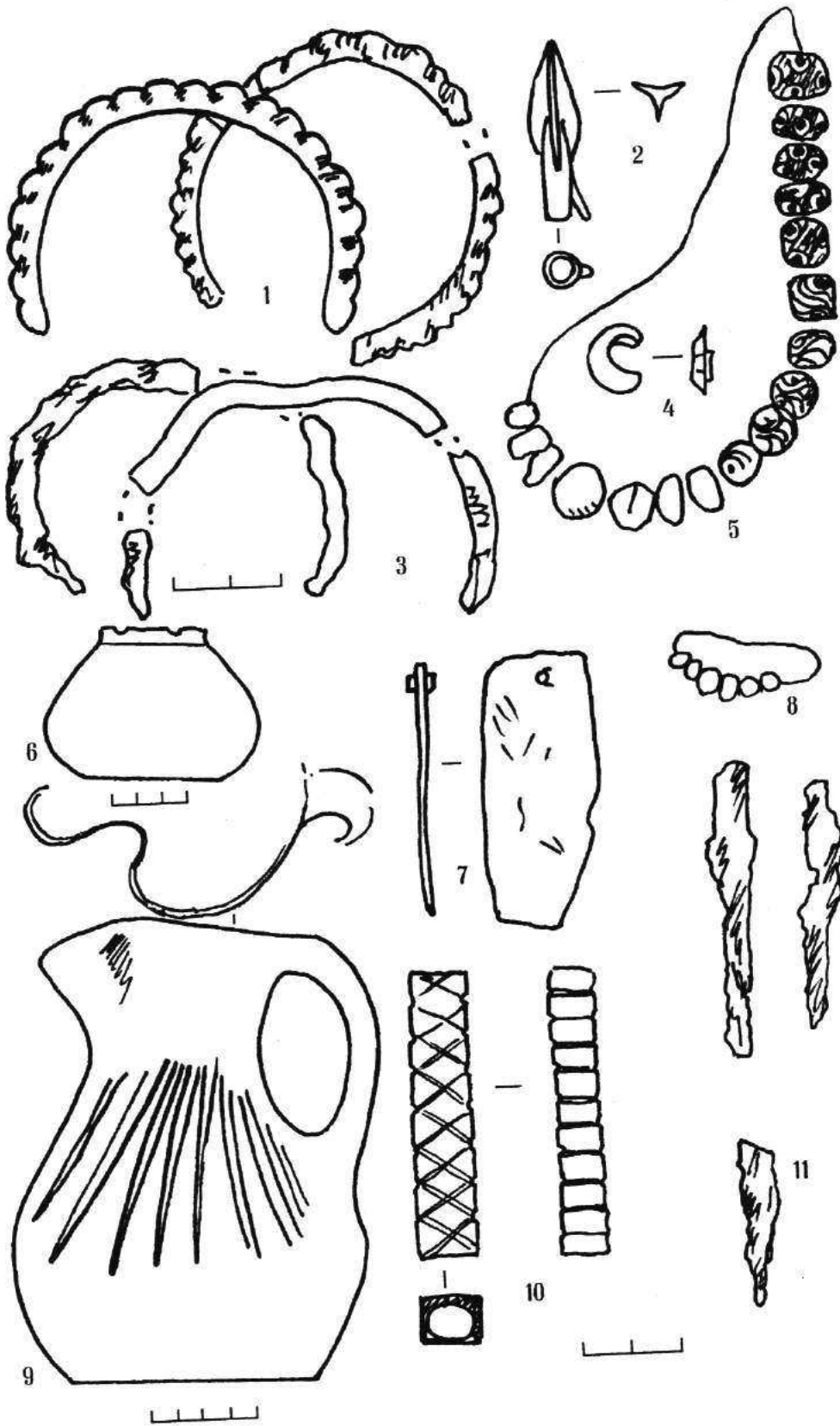

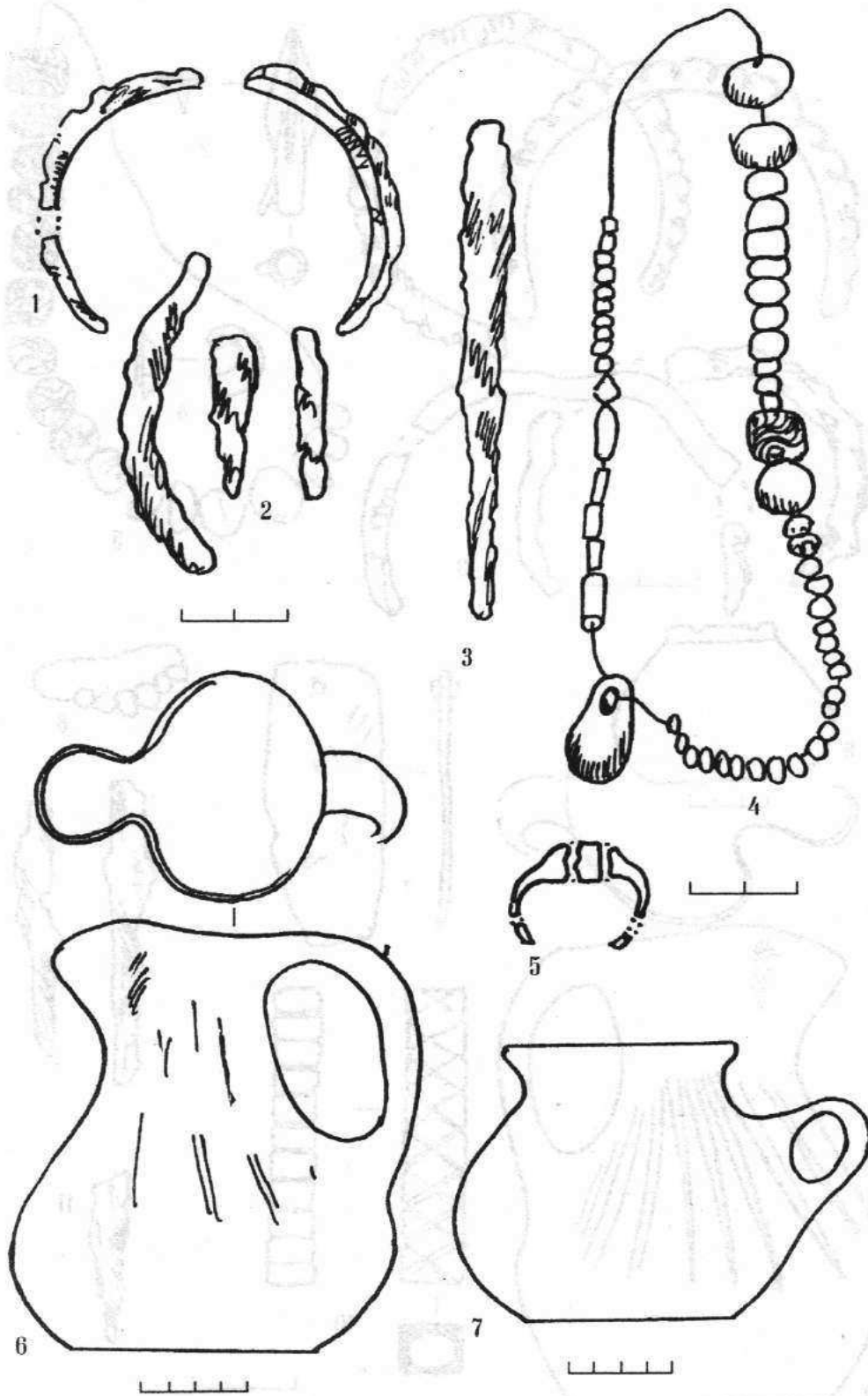
CXXVI

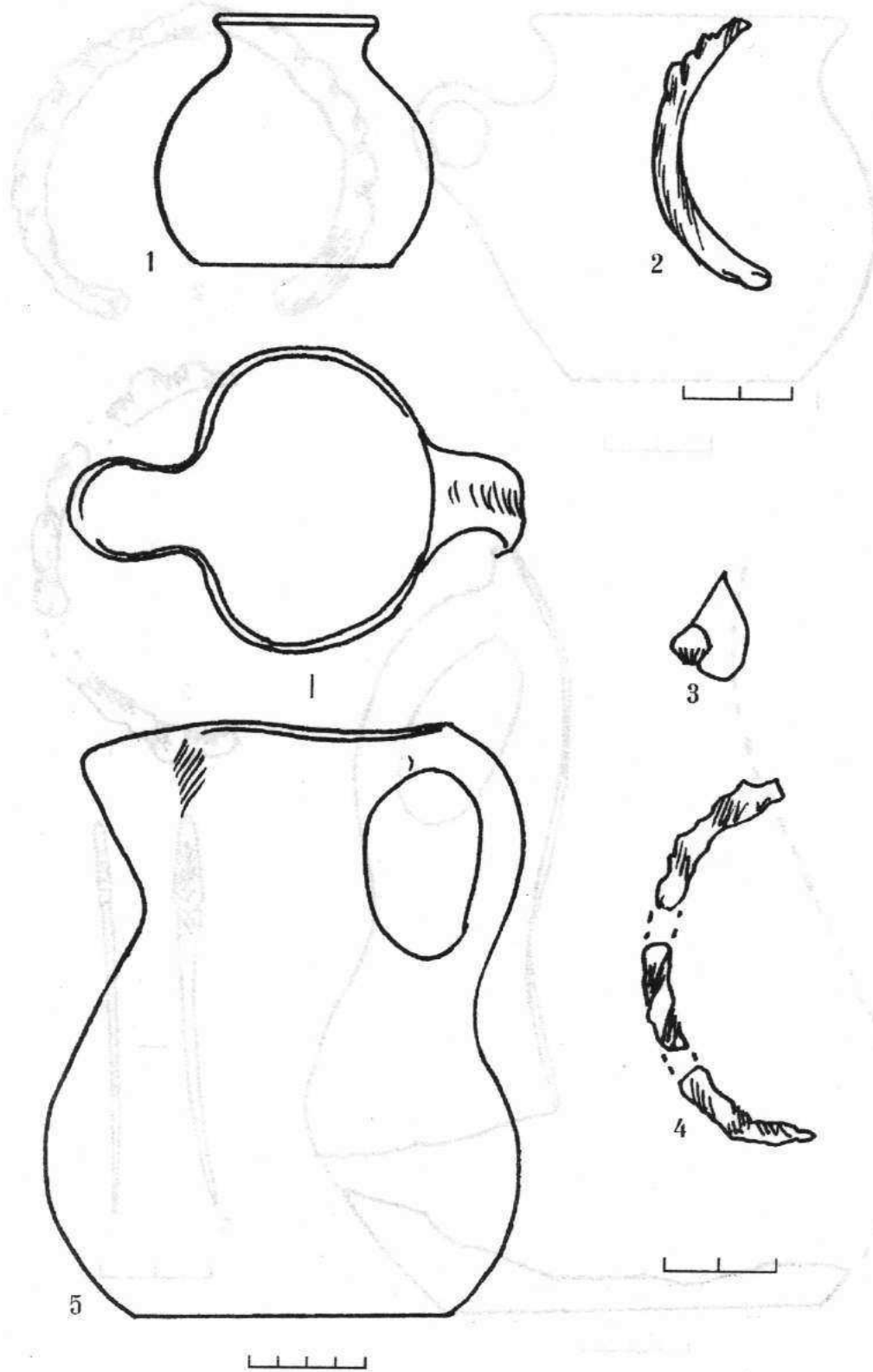

CXXVII

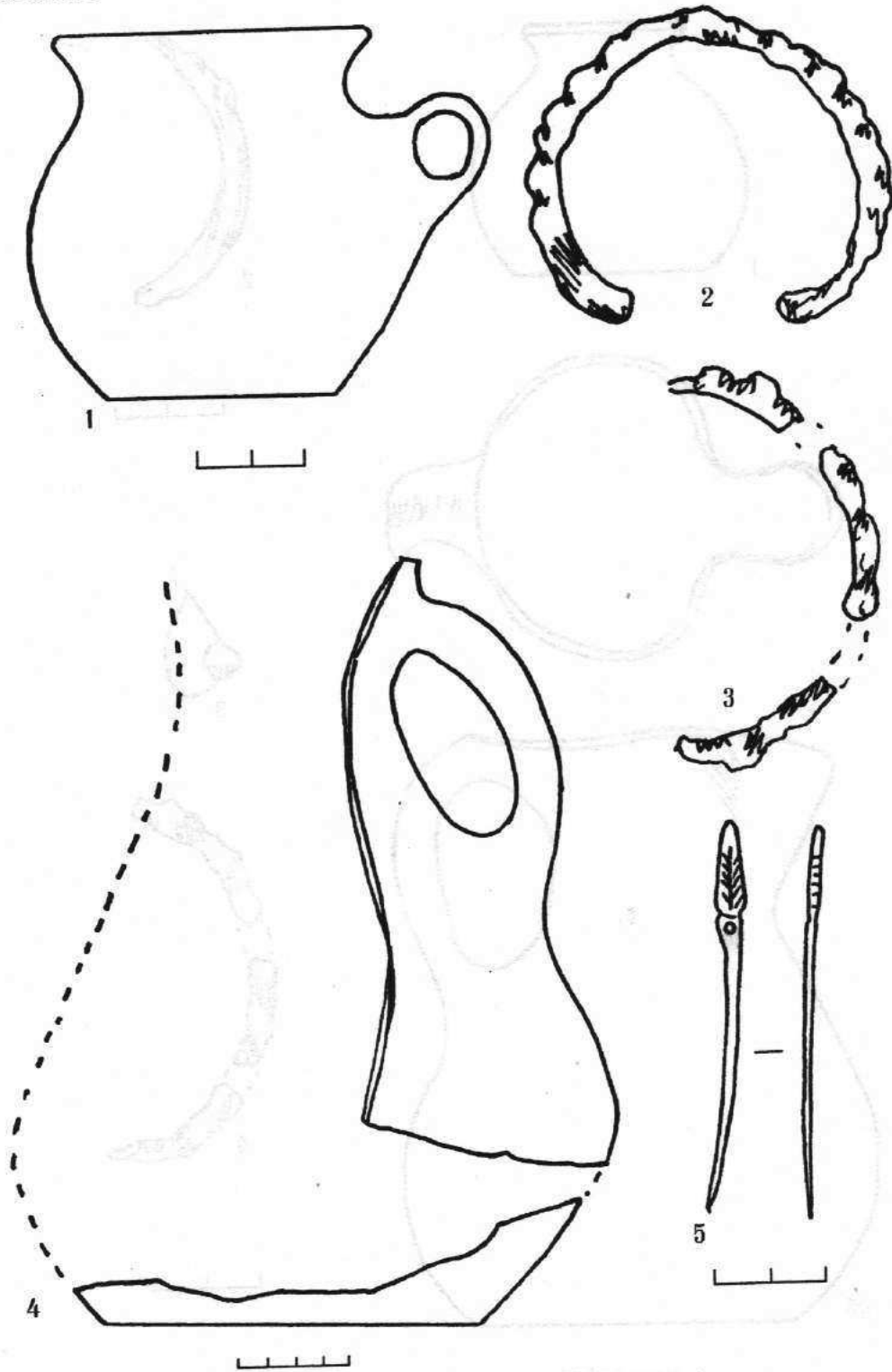

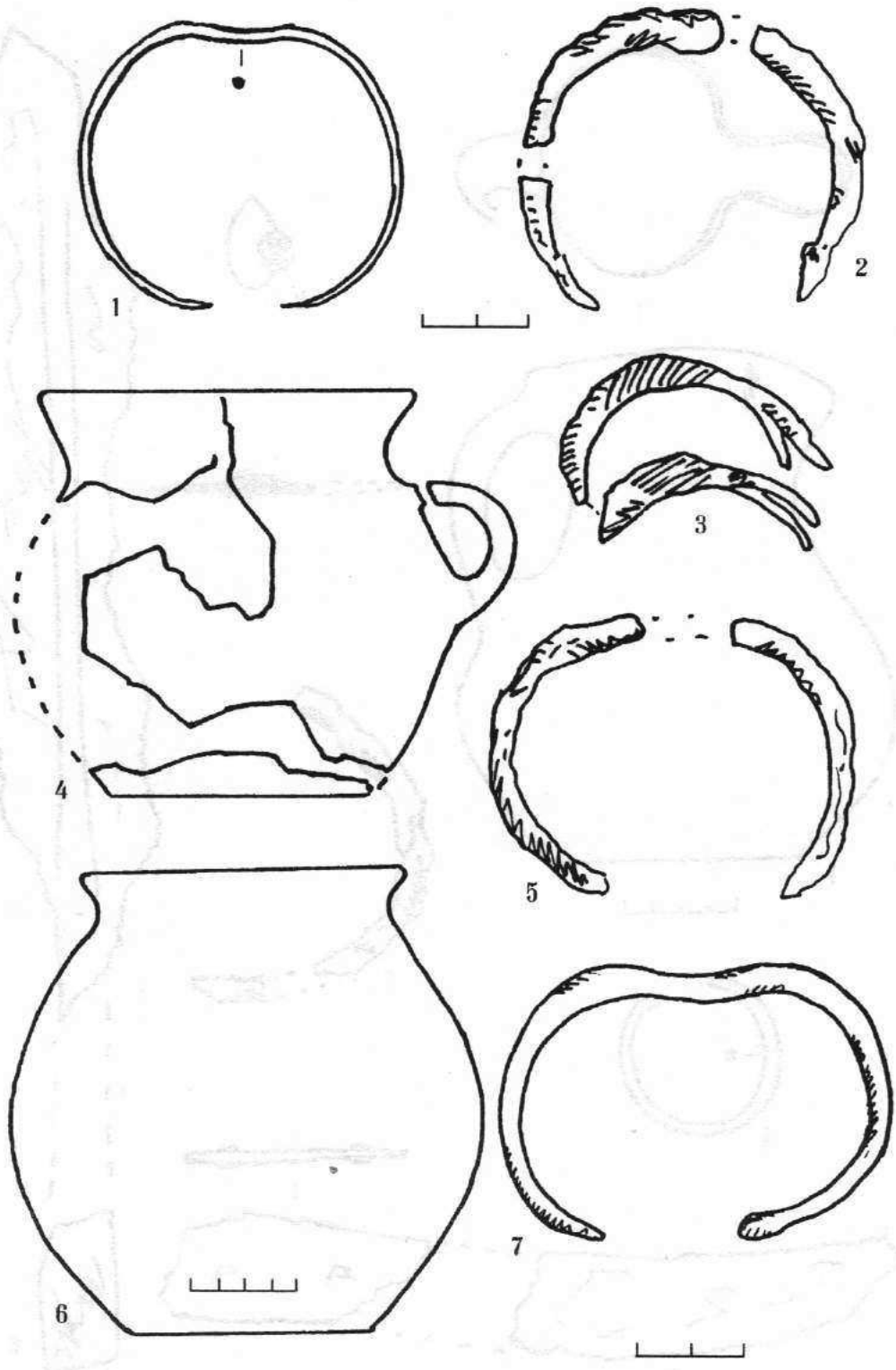
CXXVIII

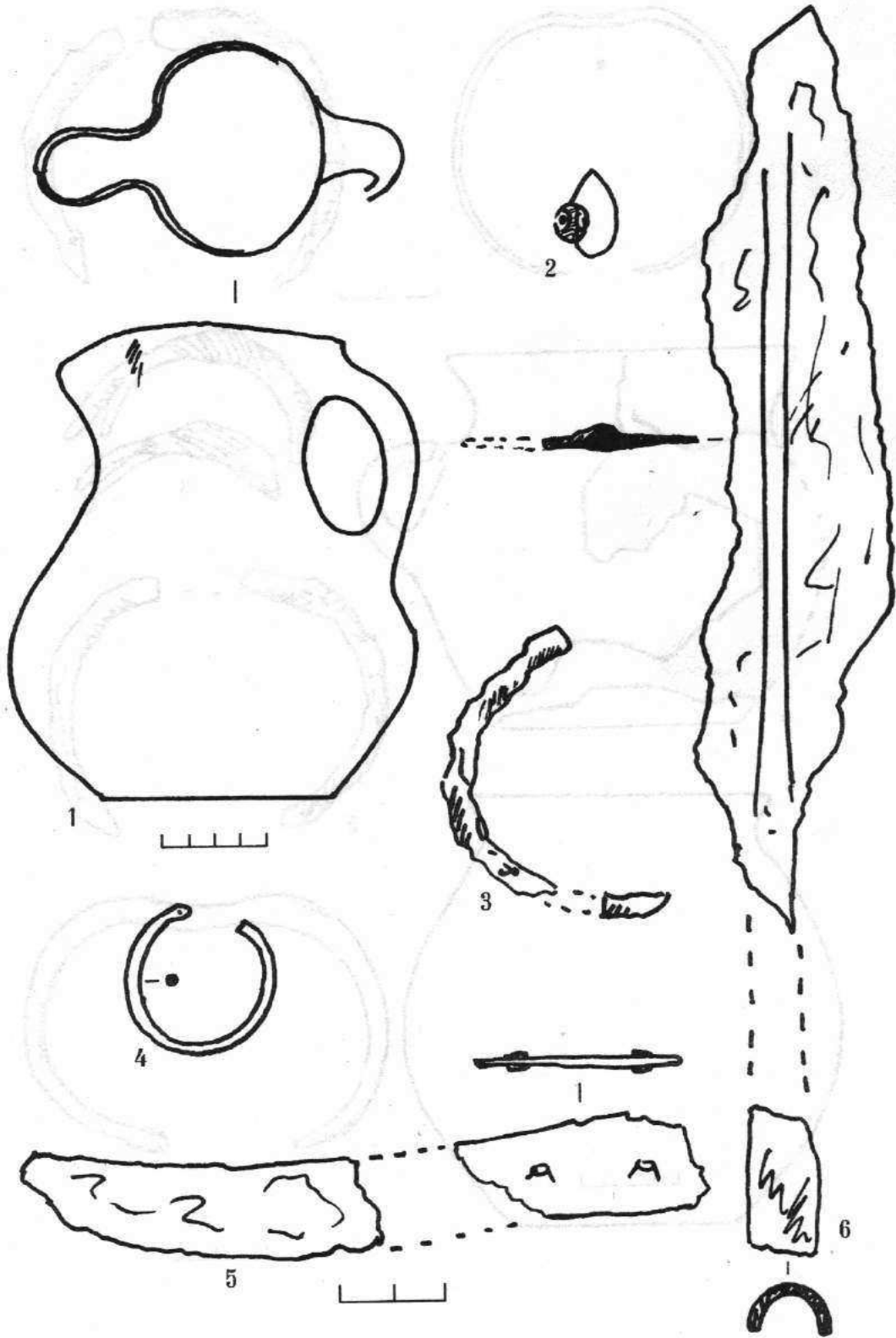

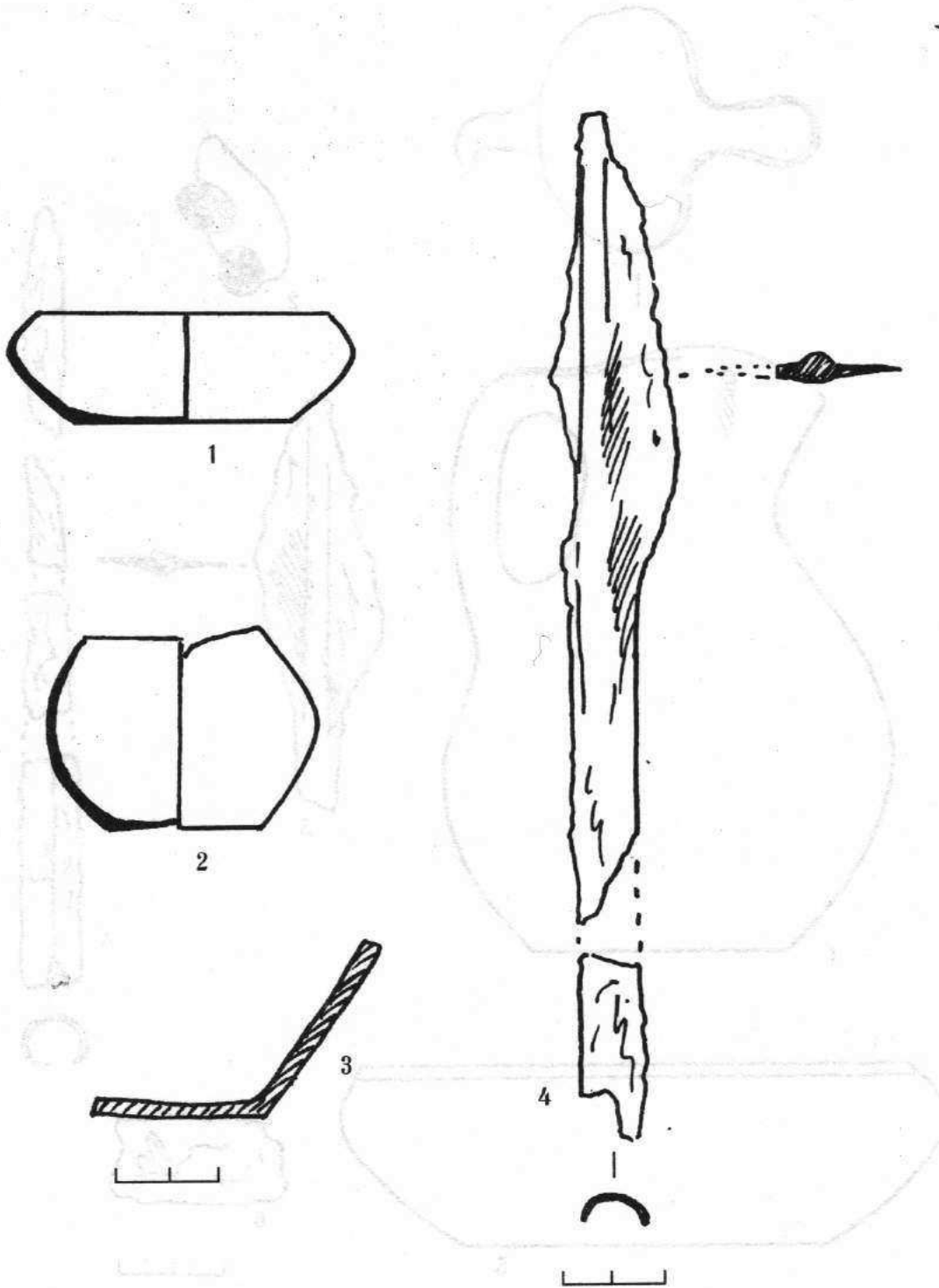
CXXX

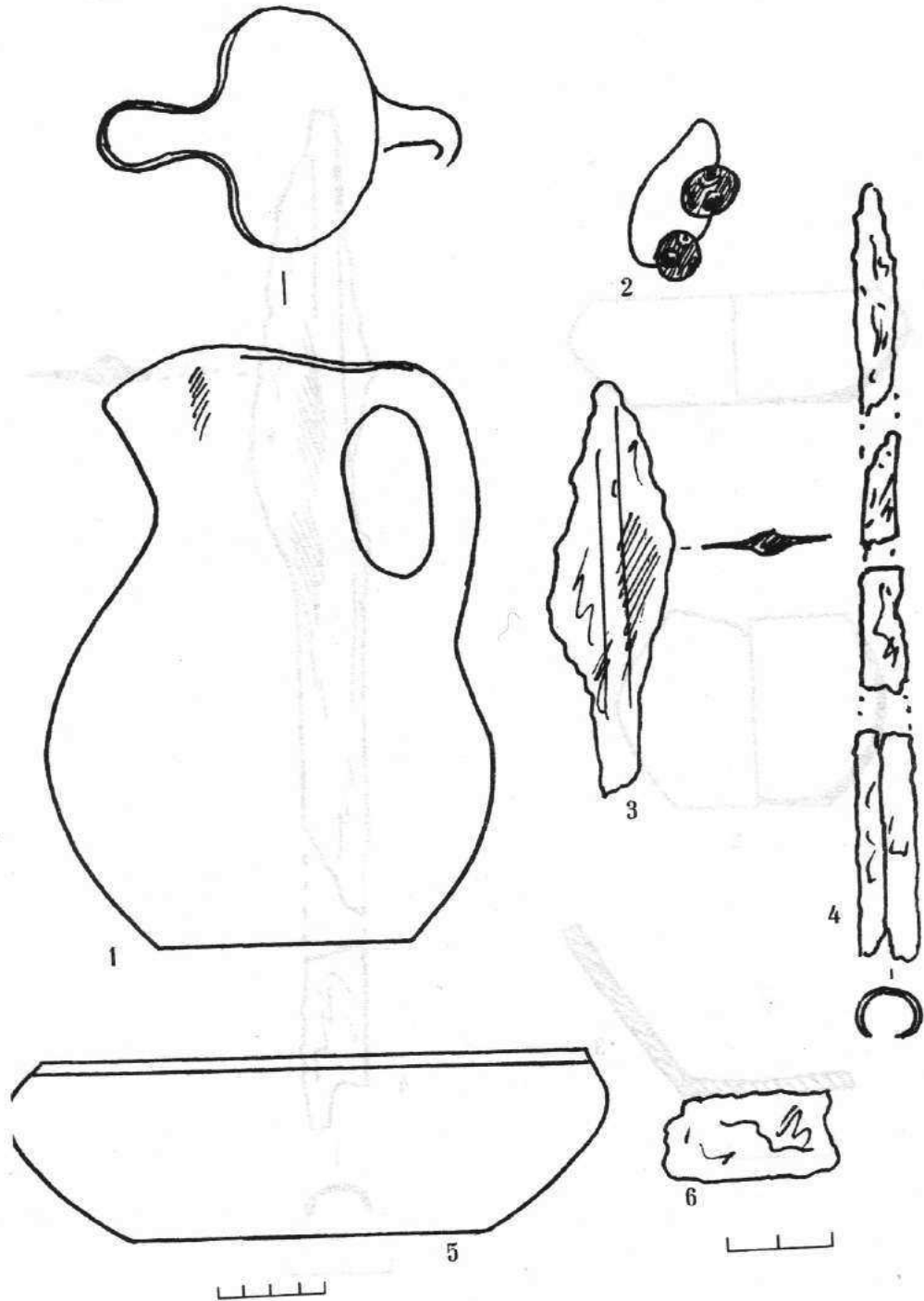

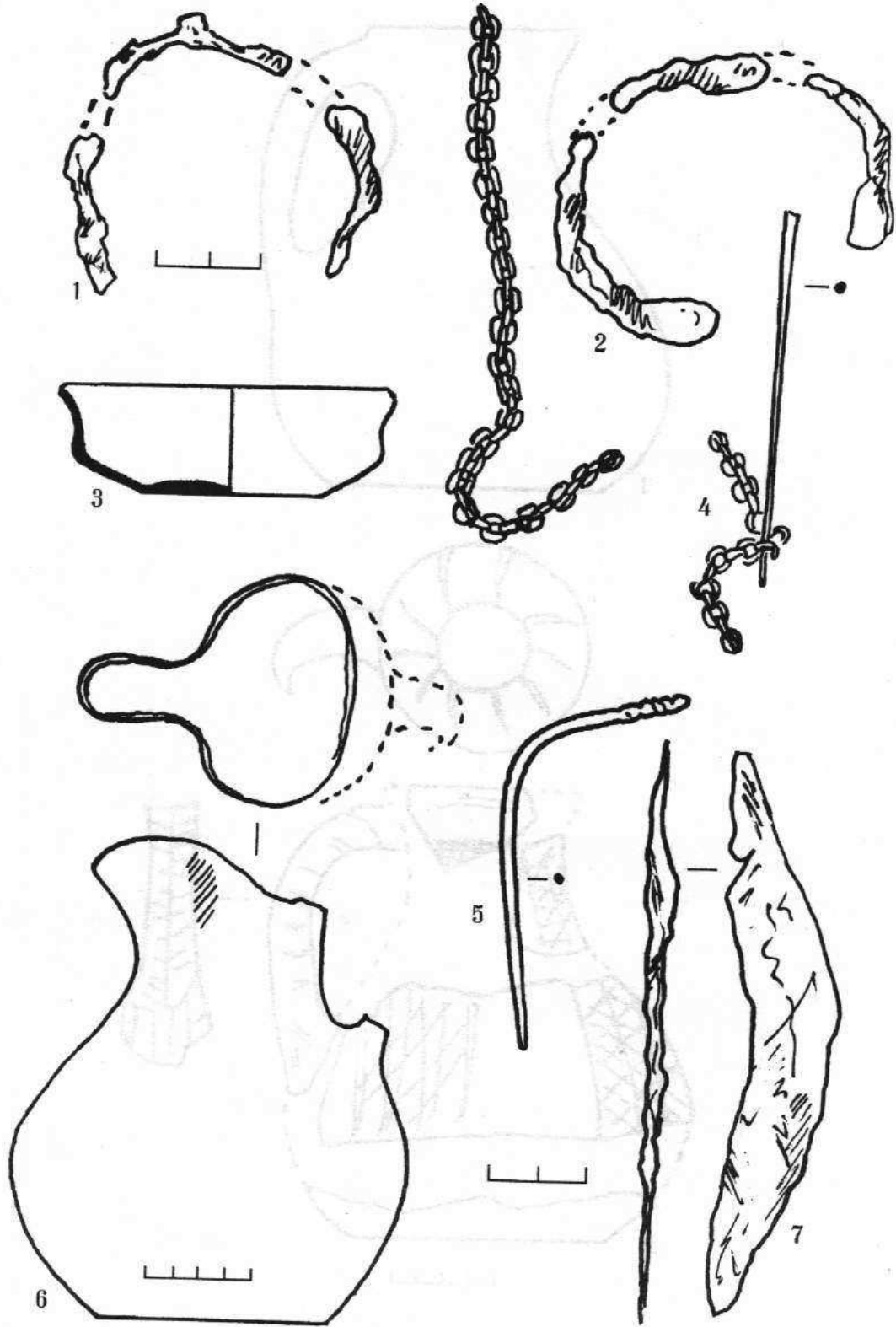
CXXXII

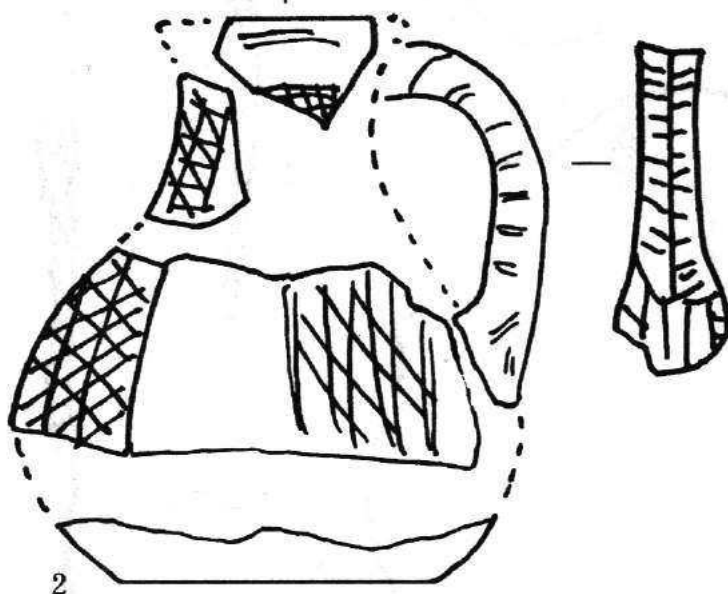
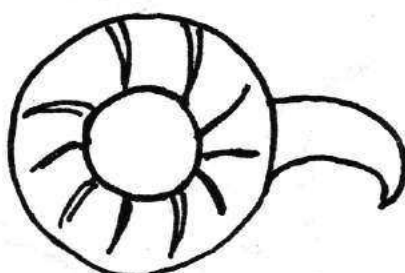
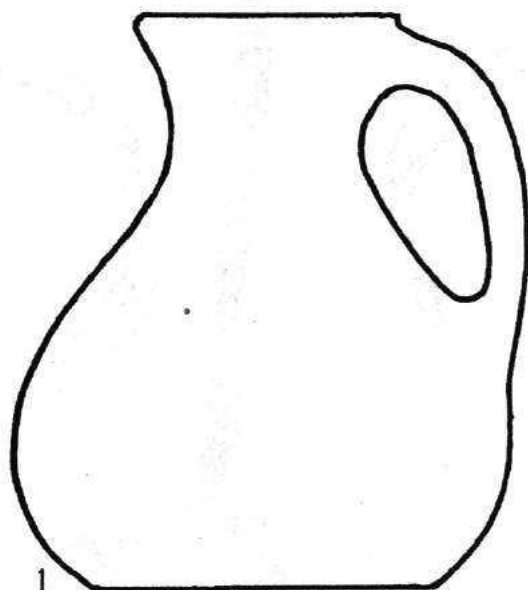

CXXXIV

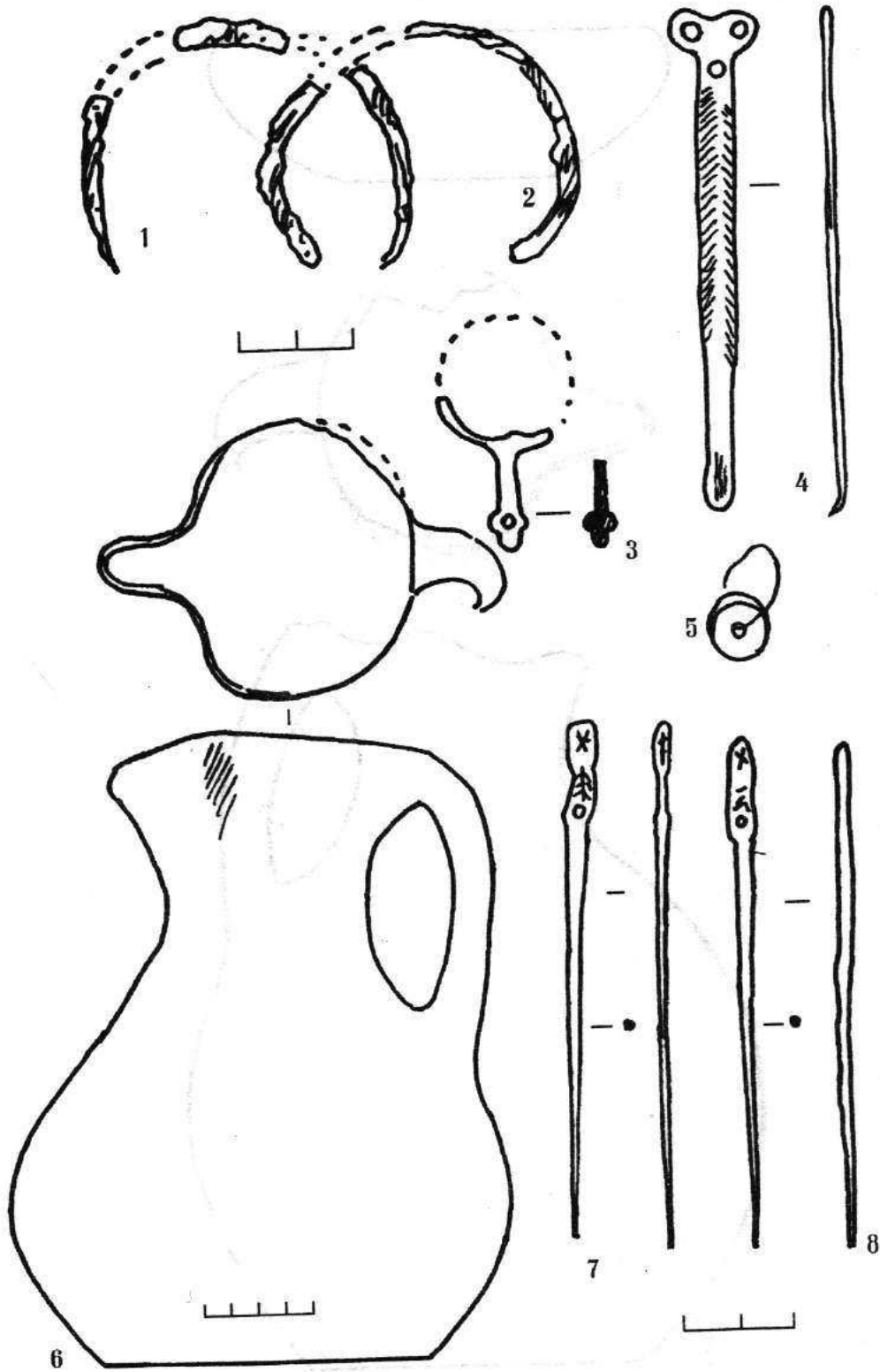

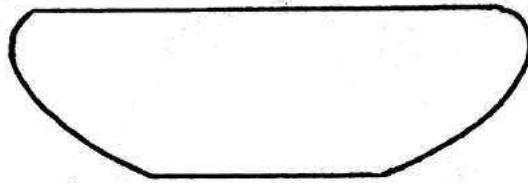
CXXXVI

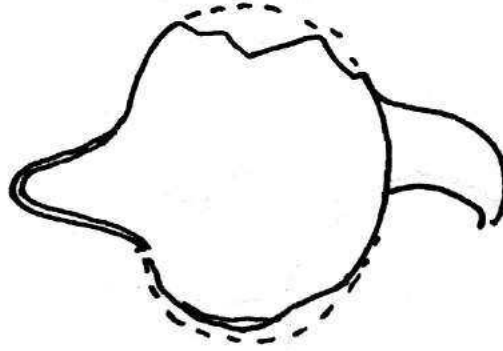
CXXXVII

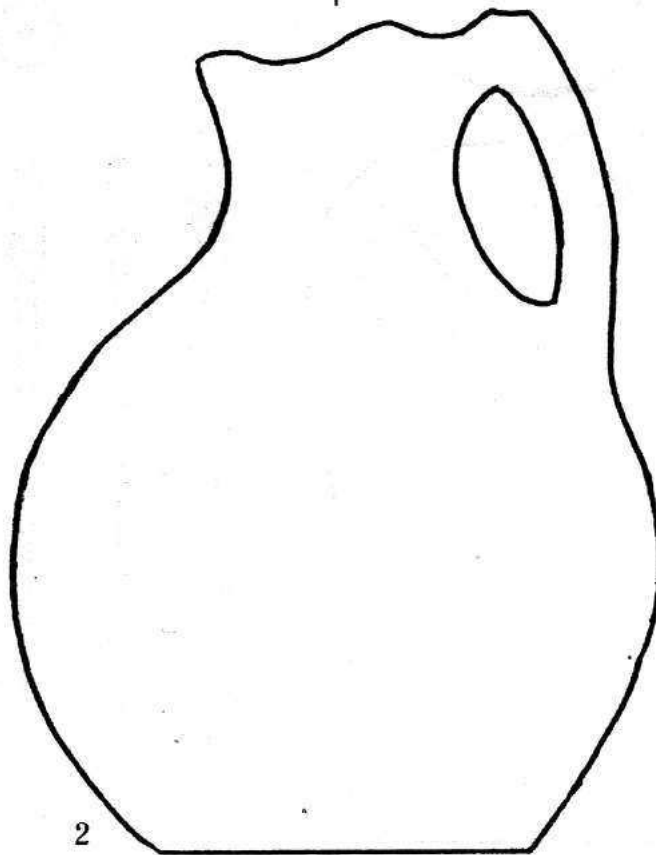
CXXXVIII

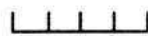
1

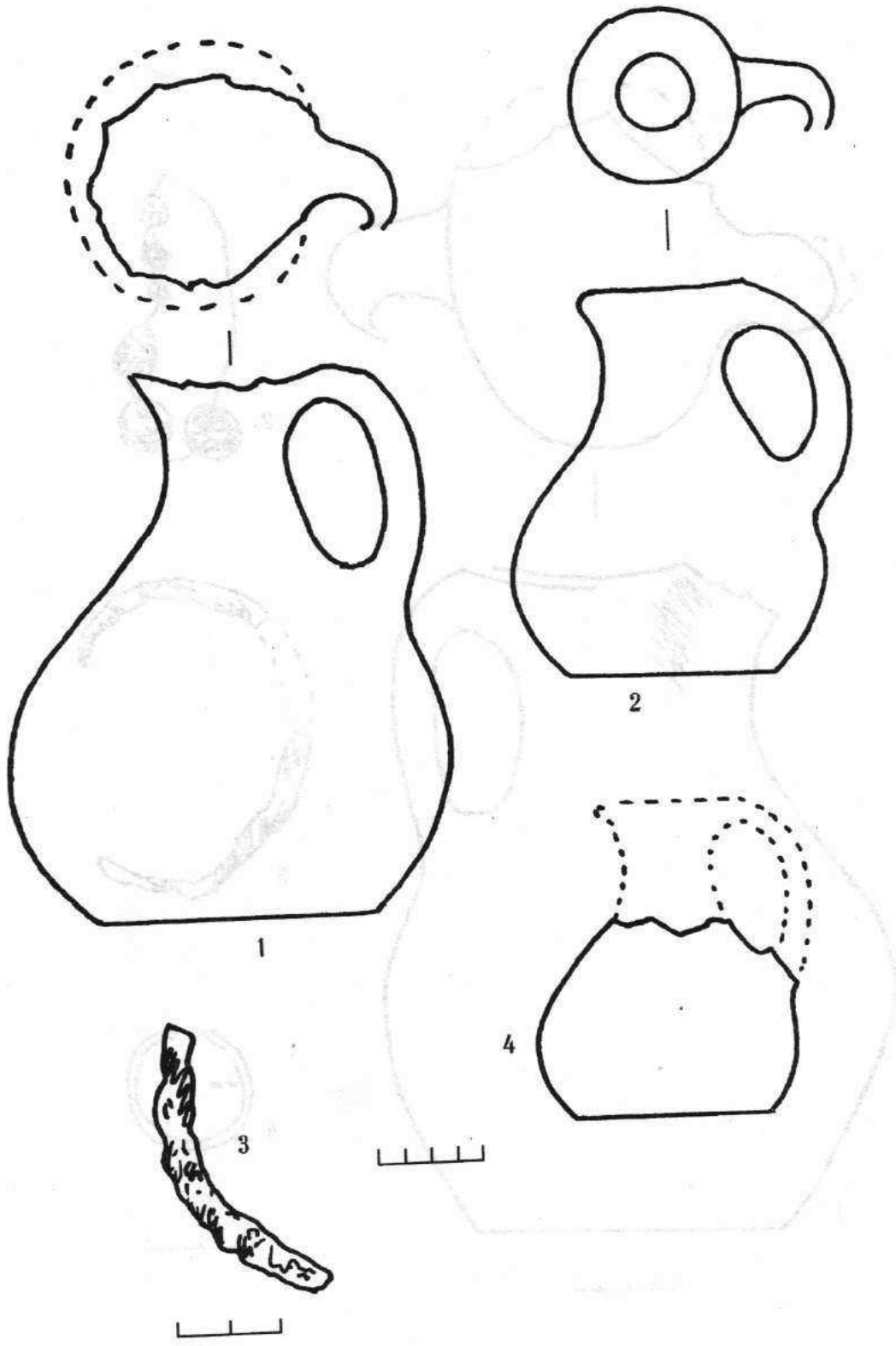
1

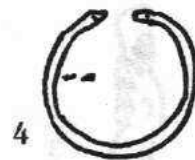
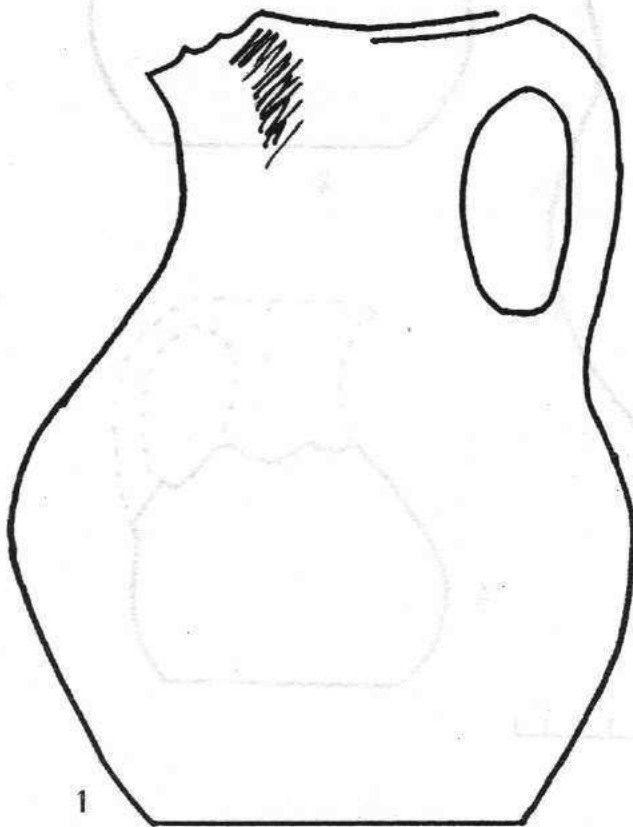
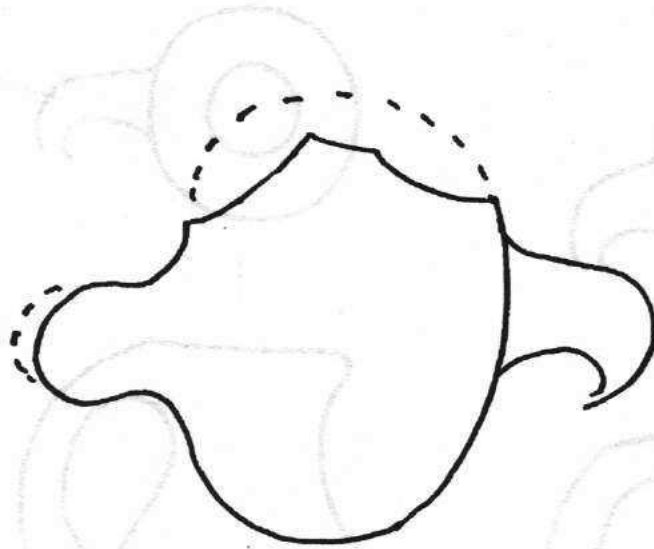
2

CXXXIX

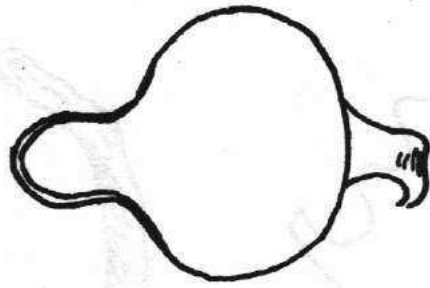
CXL

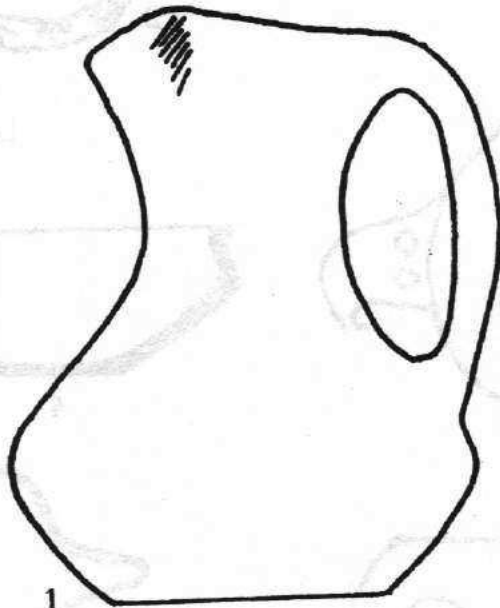
1

4

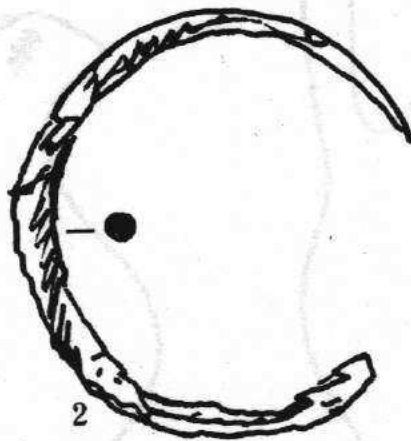
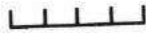

1

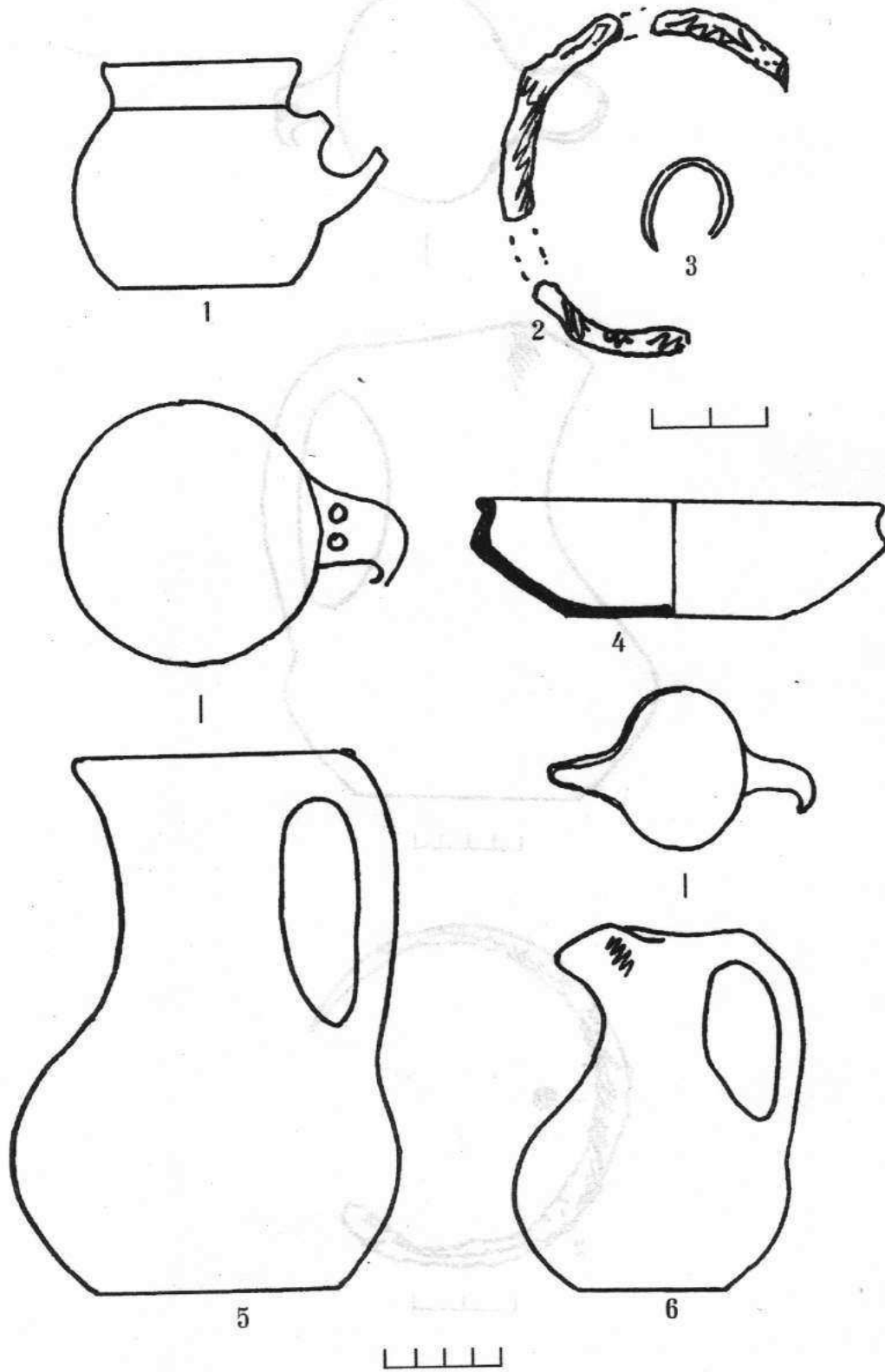
1

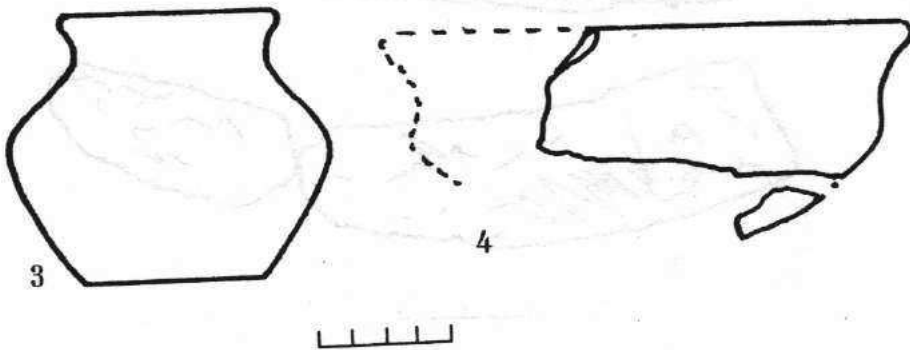
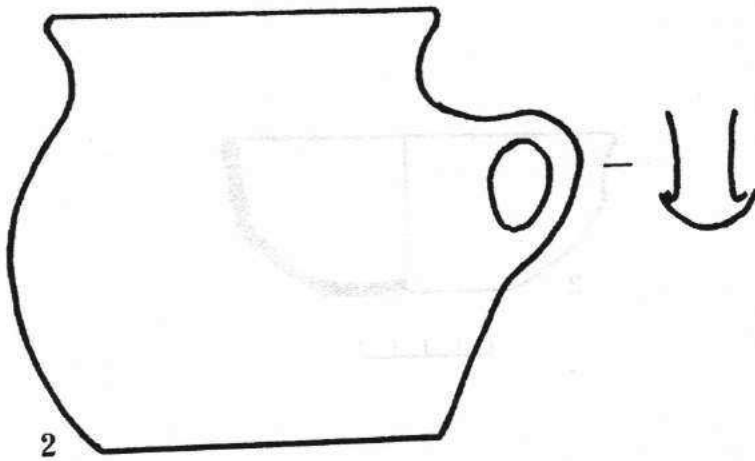
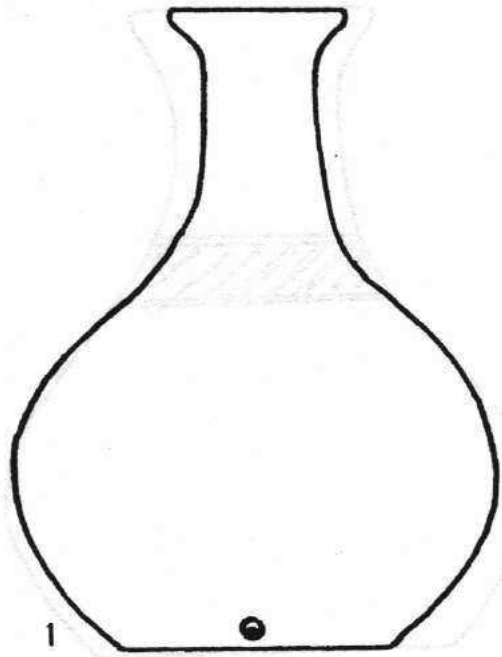

2

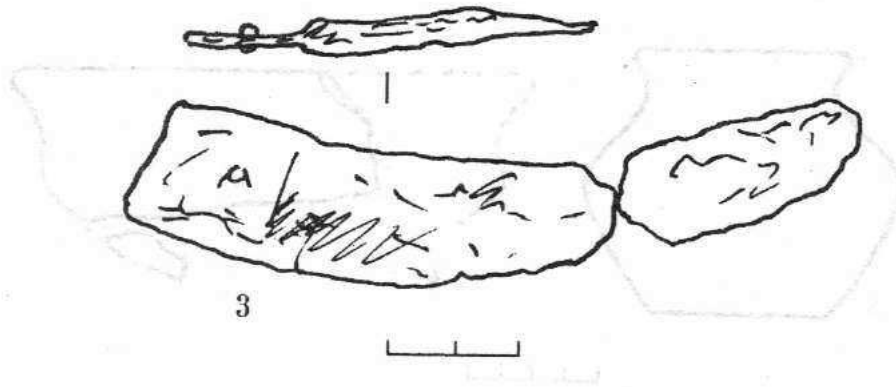
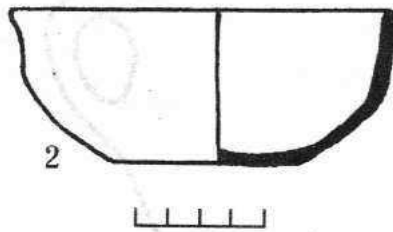
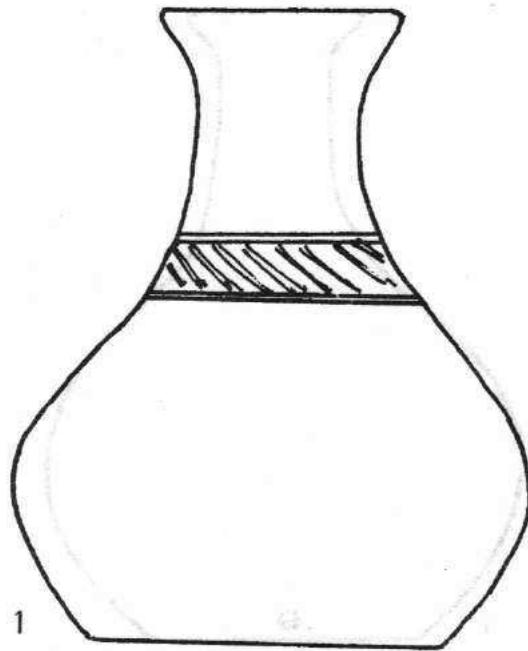

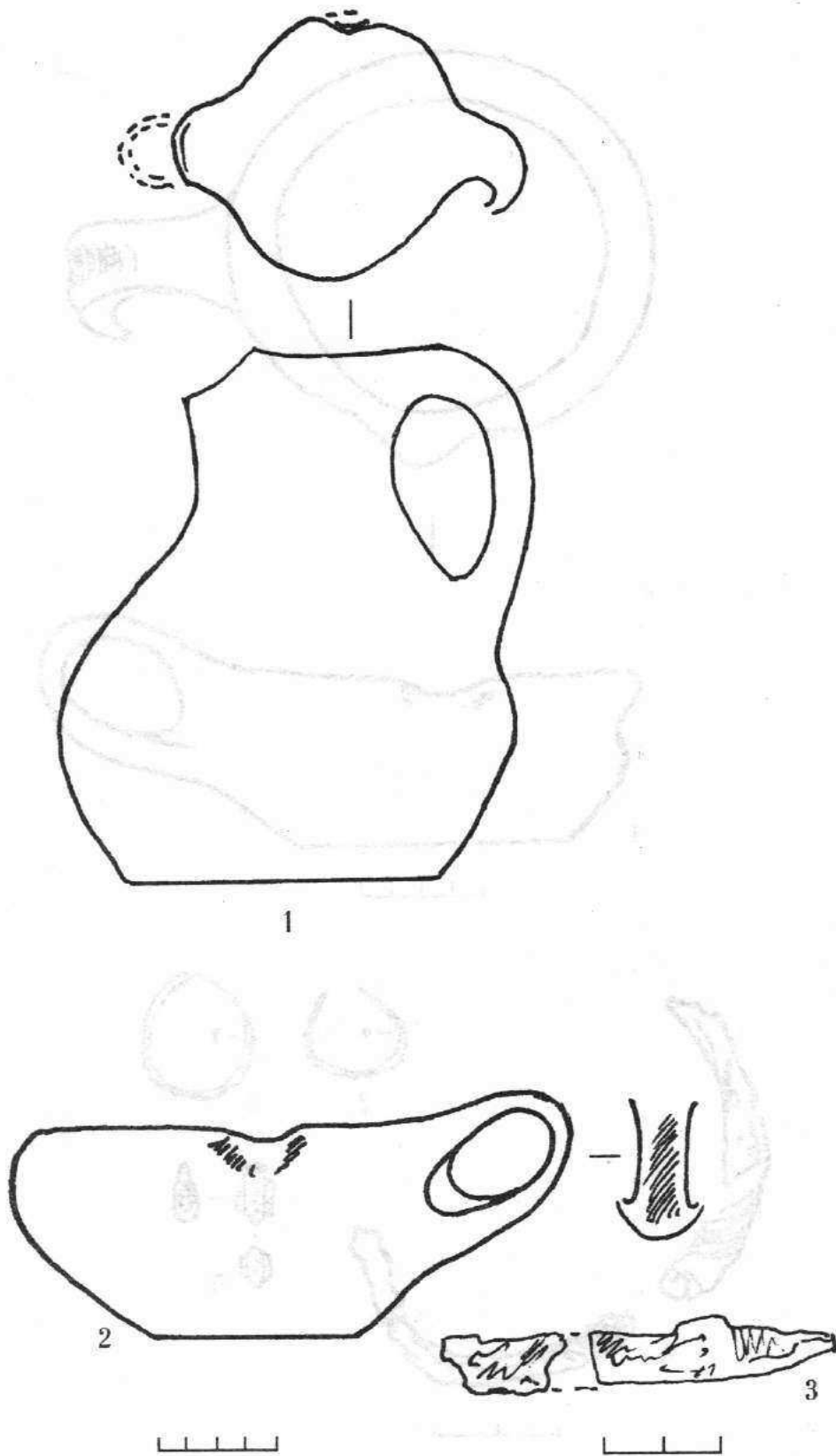
CXLII

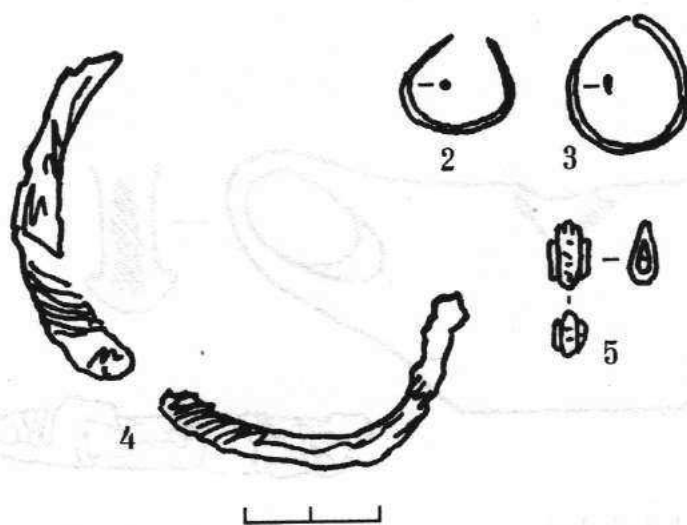
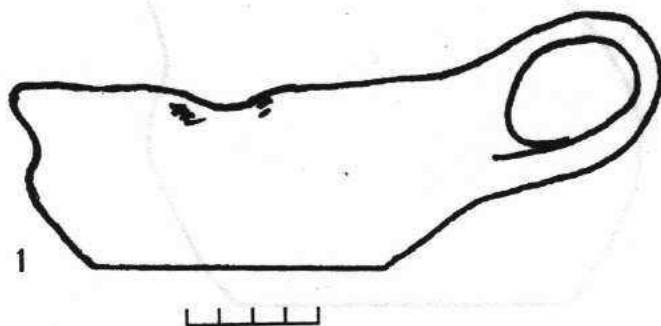
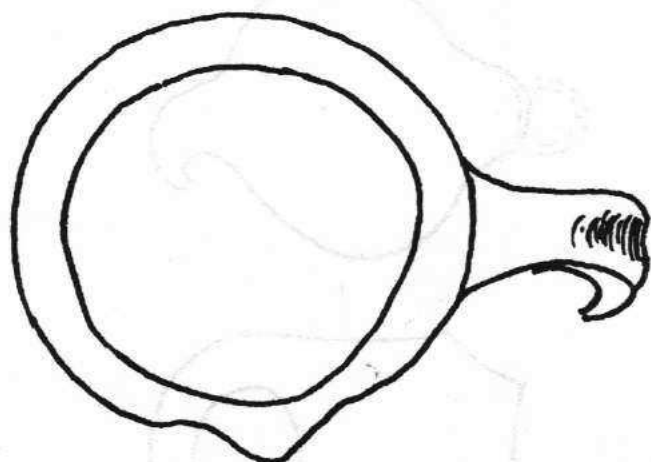

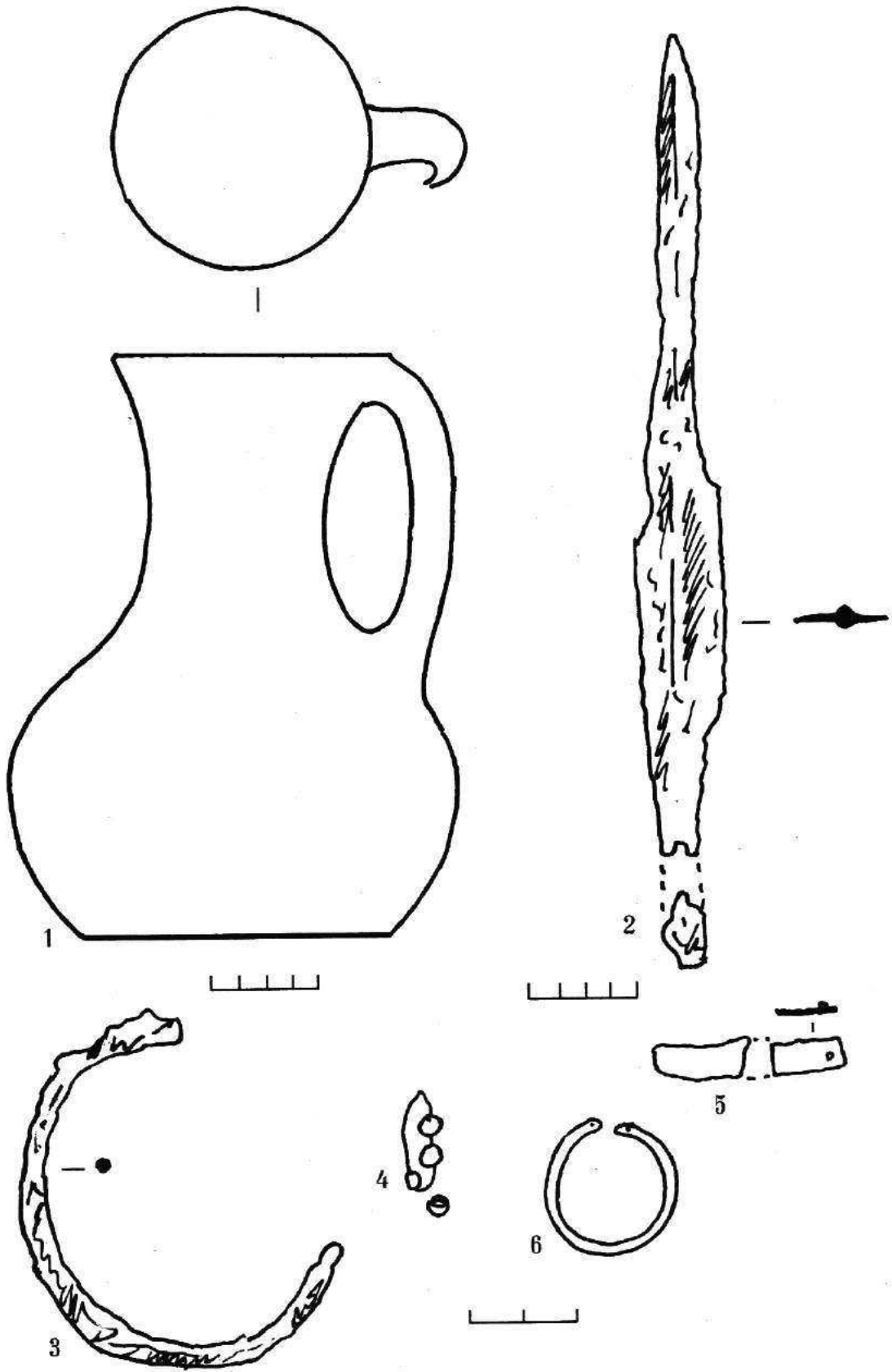
CXLIV

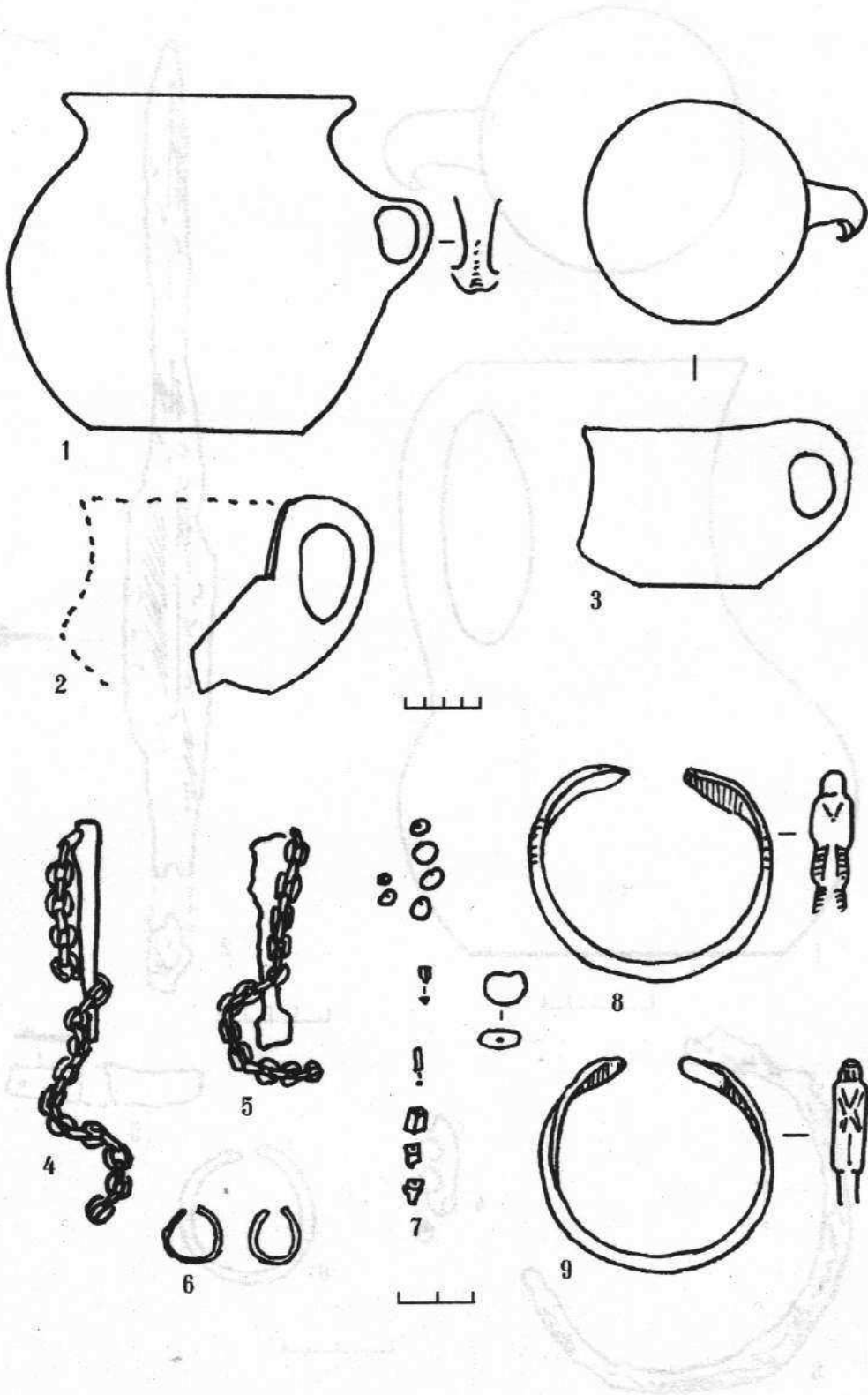

CXLVI

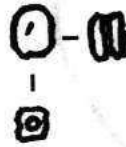
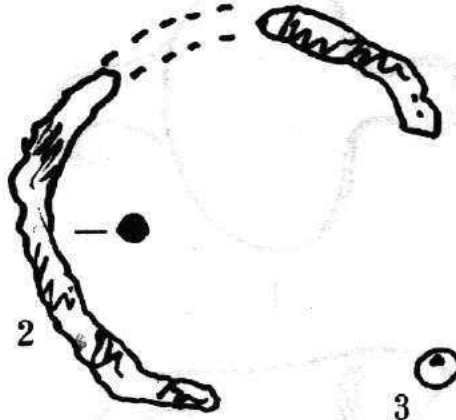
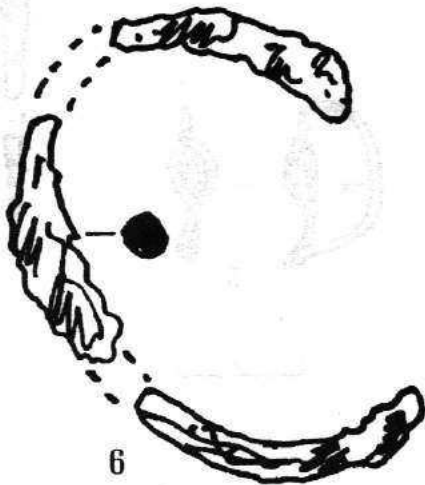
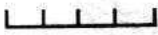
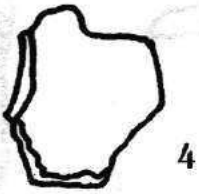
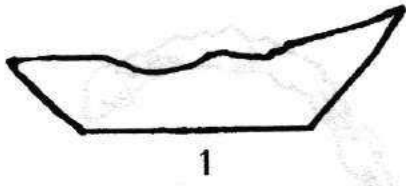

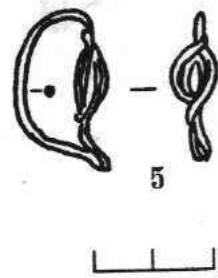
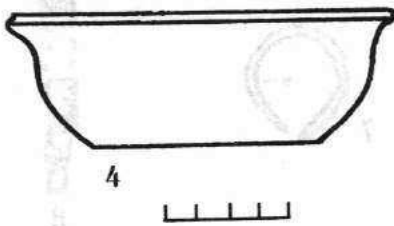
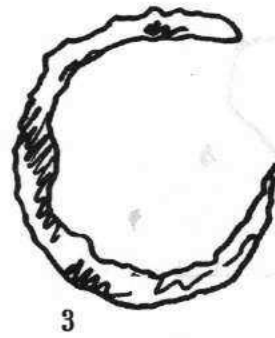
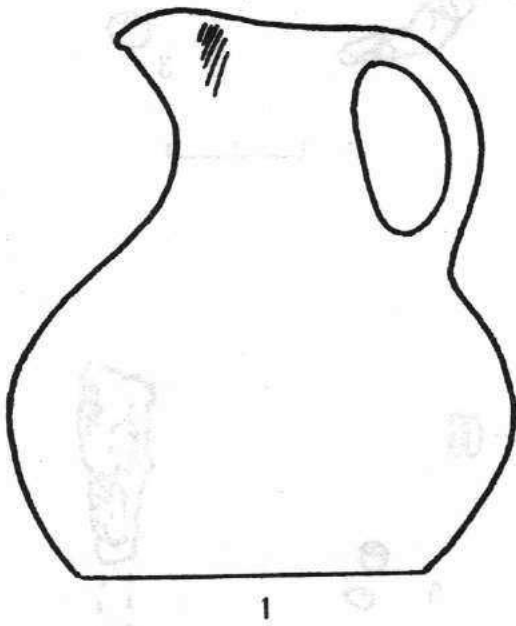
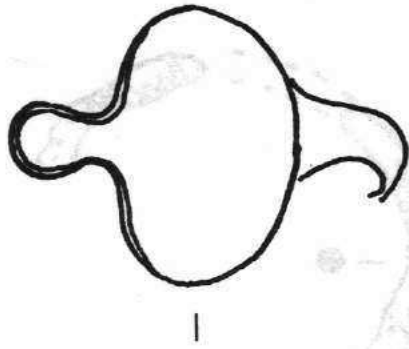
CXLVIII

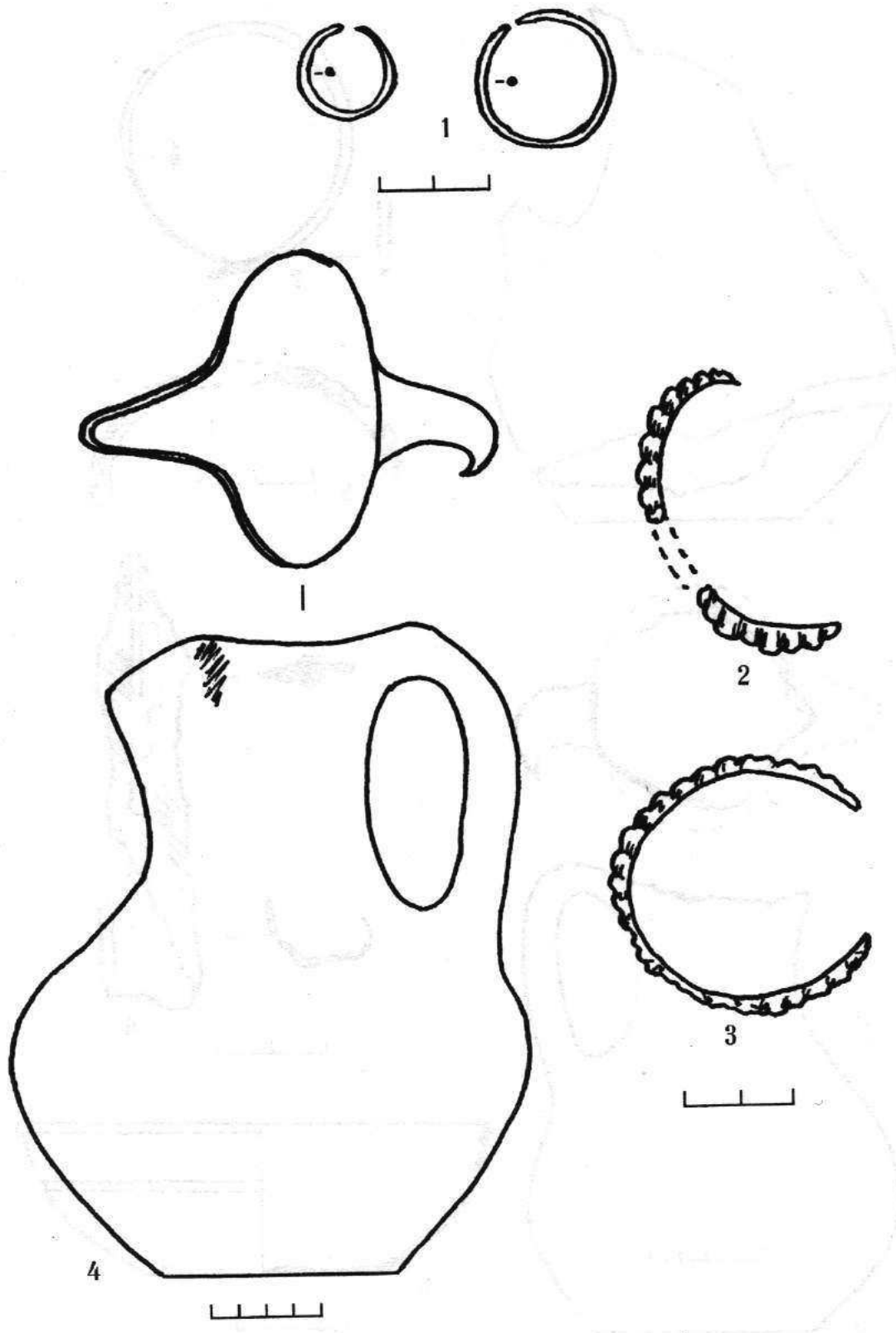

CXLIX

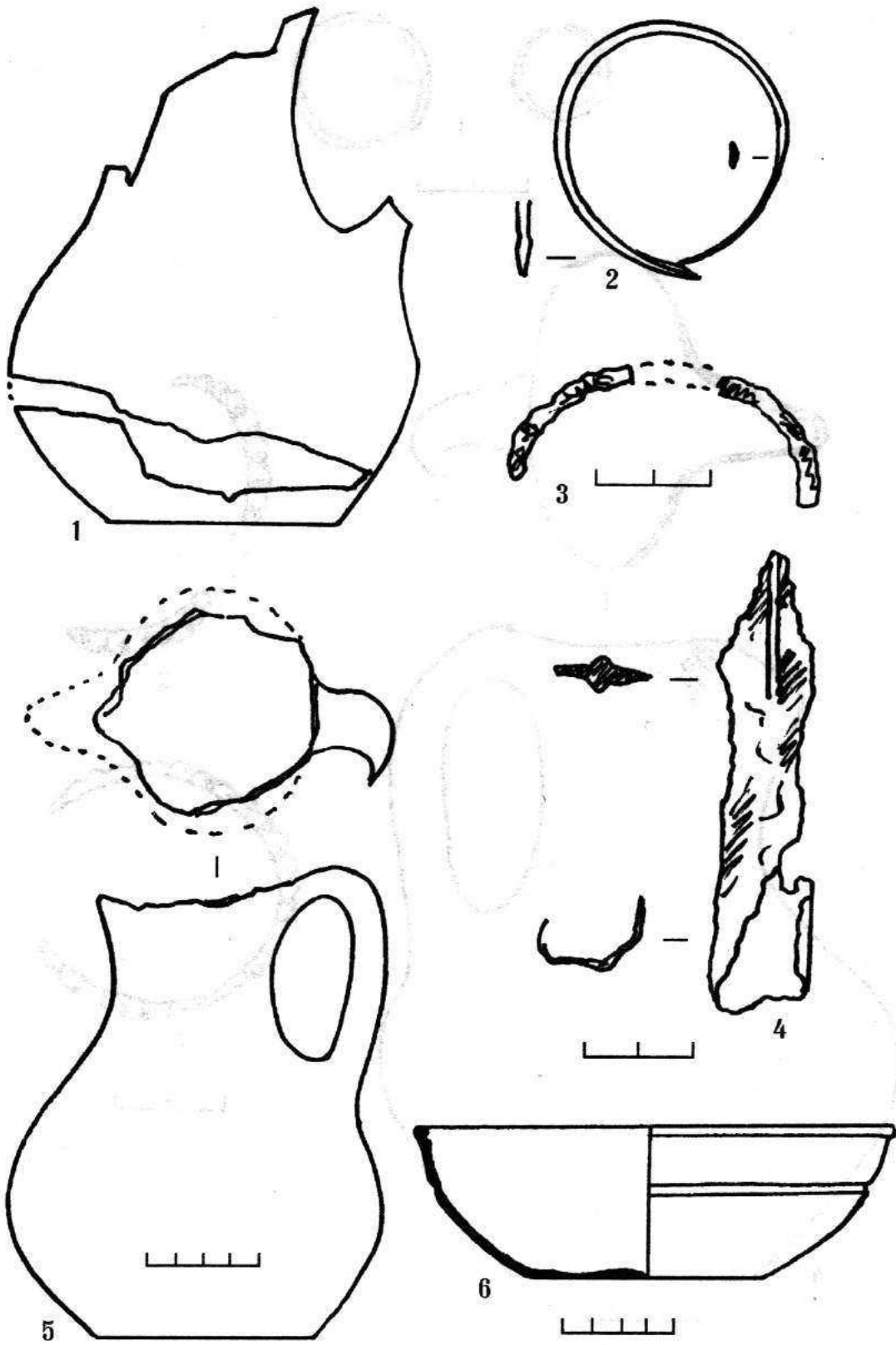

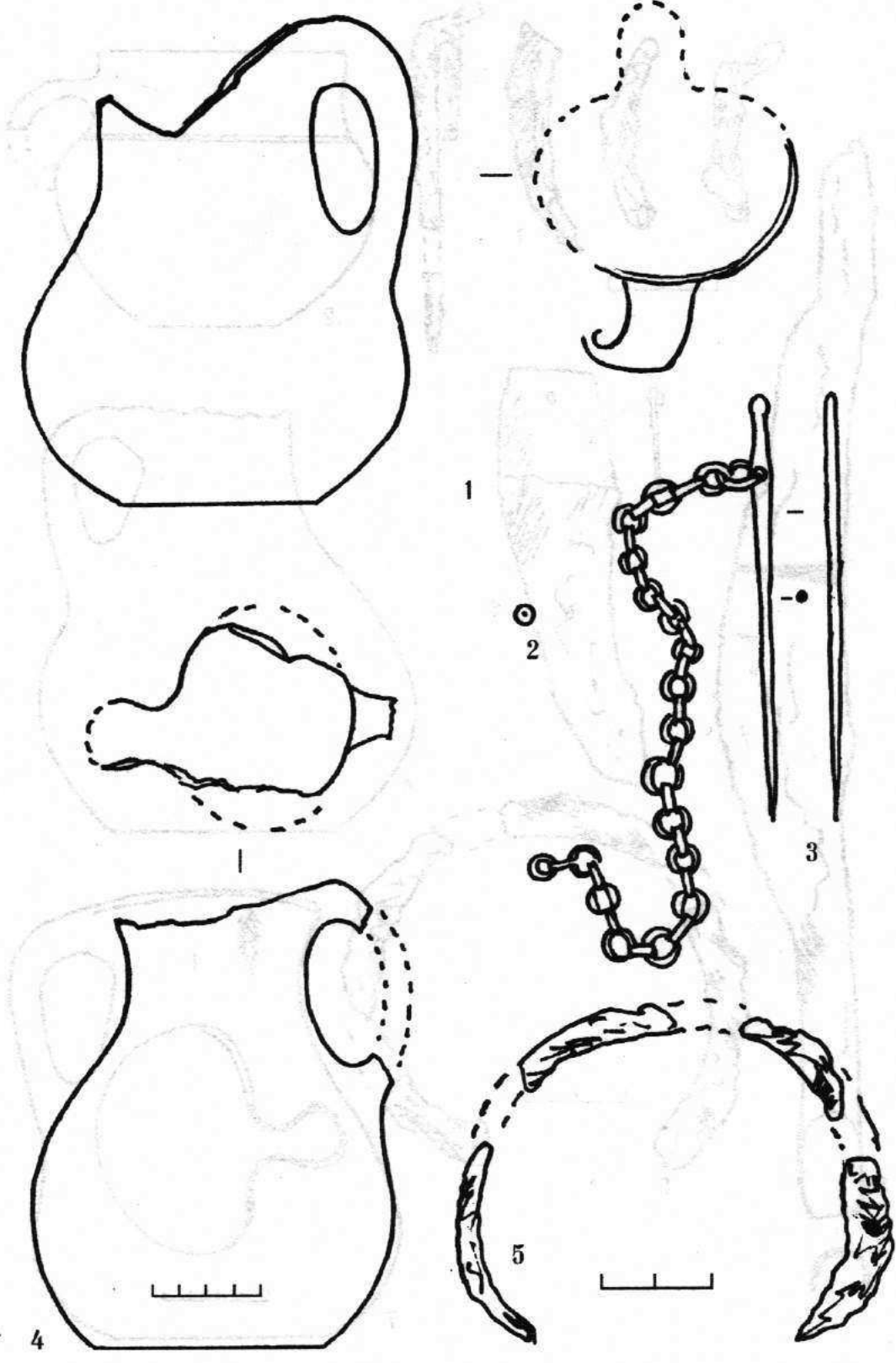
CLIXD

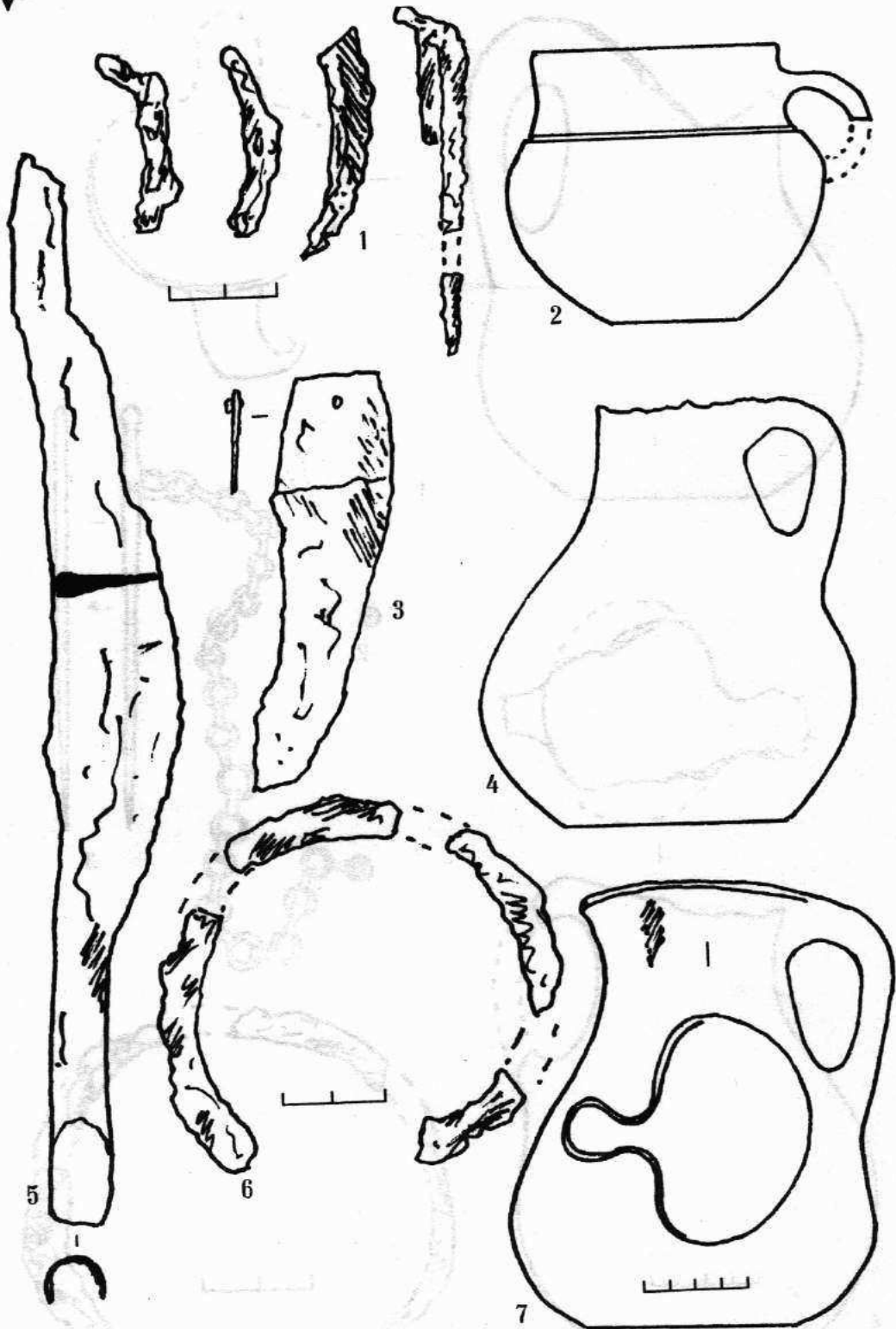

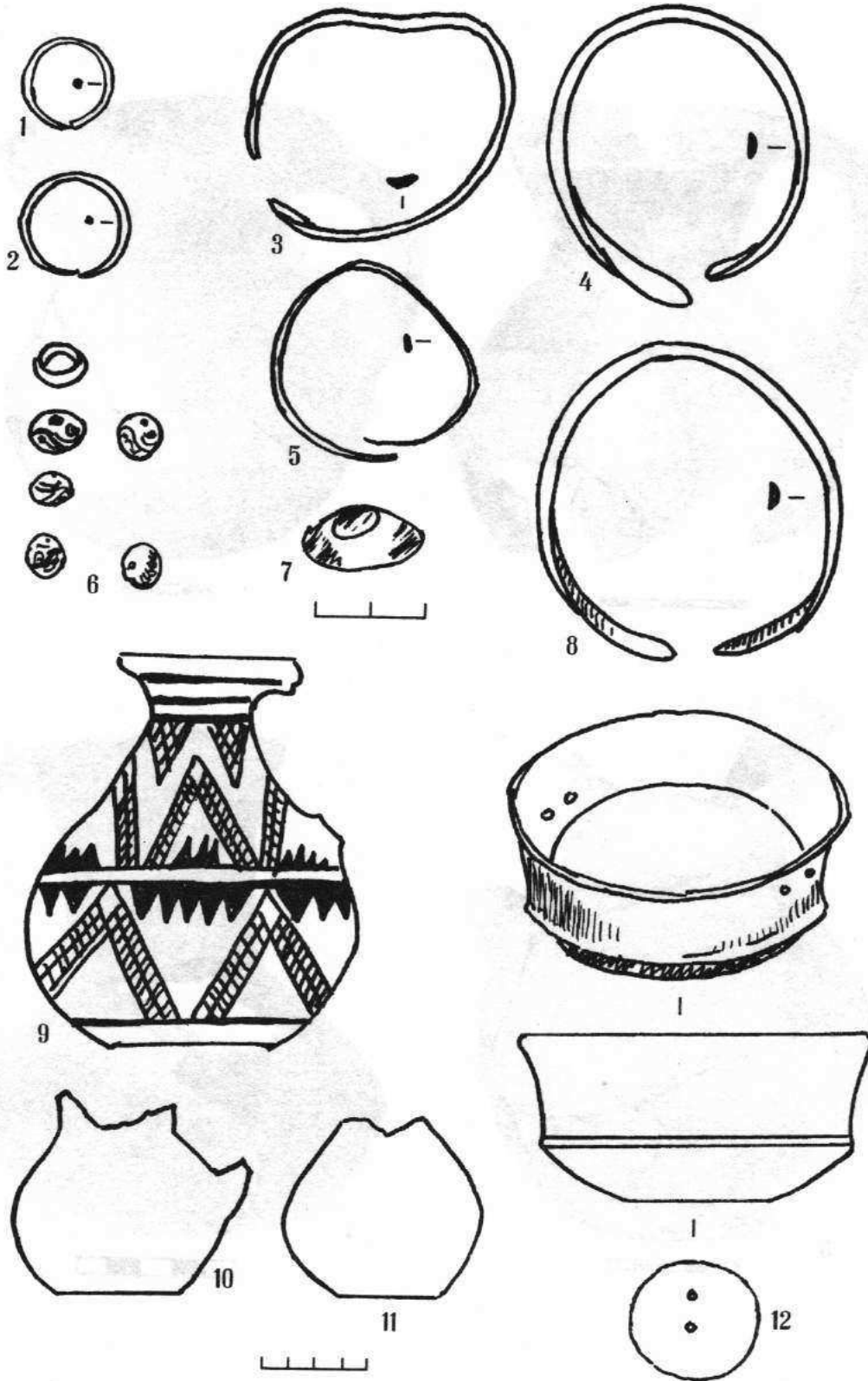
CLII

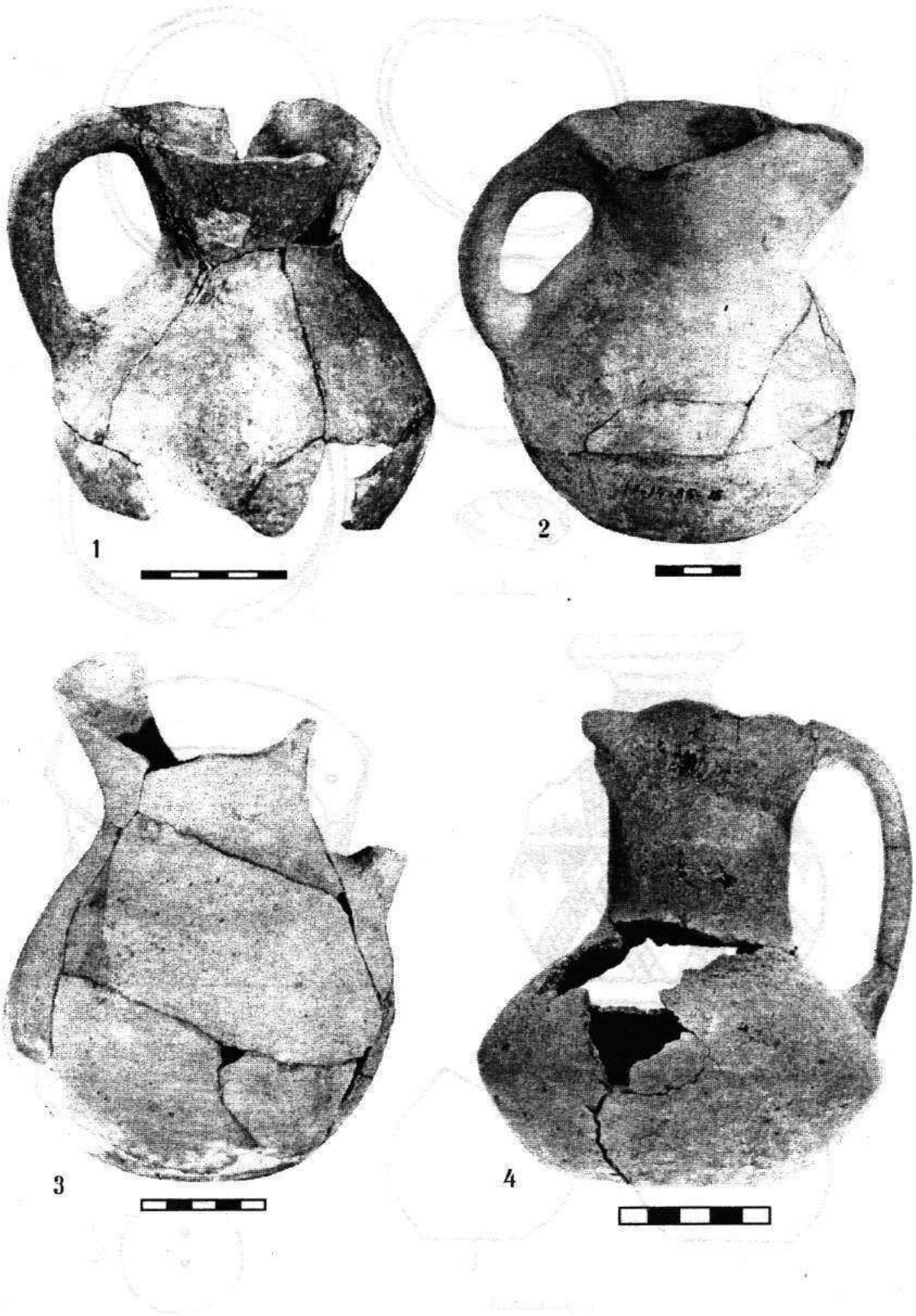

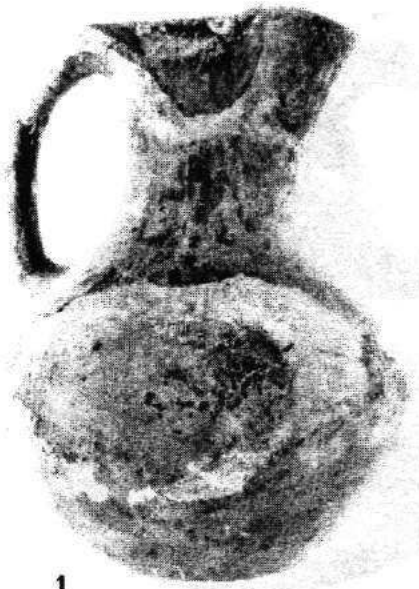
CLIV

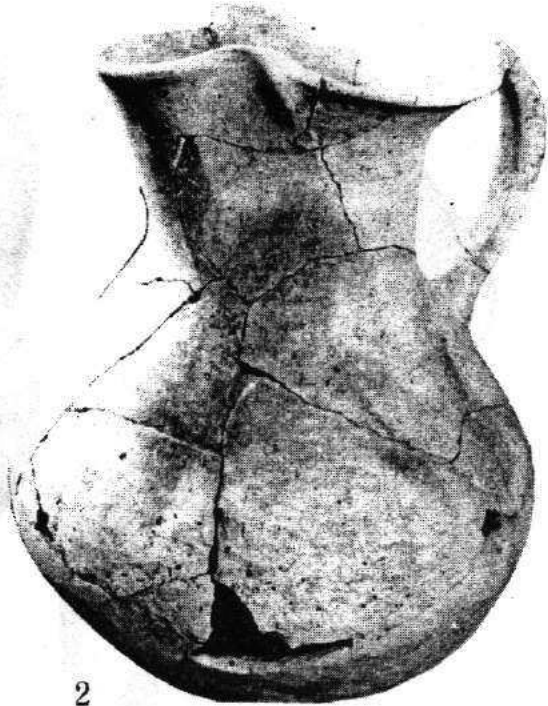

CLVI

1

2

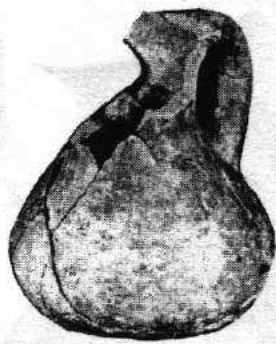
3

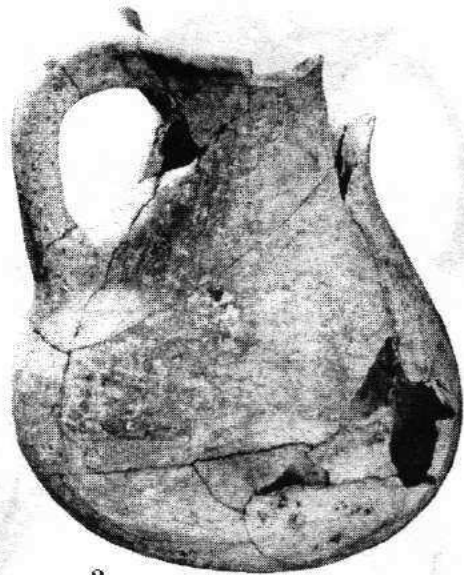
4

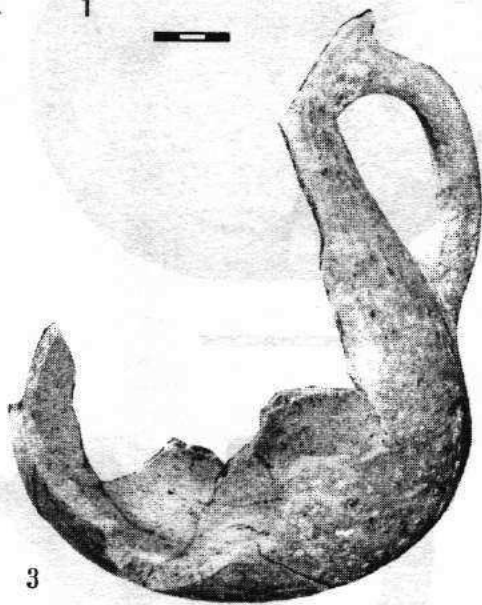
CLVIII

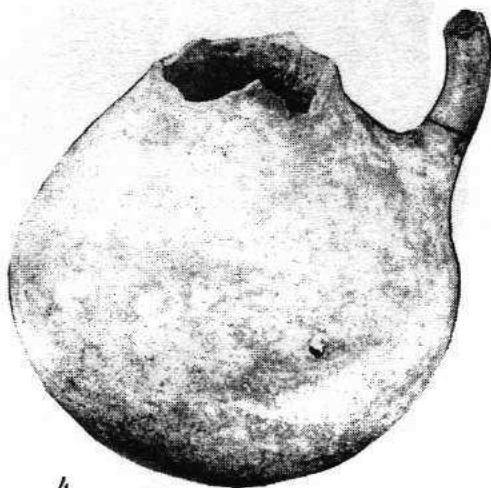
1

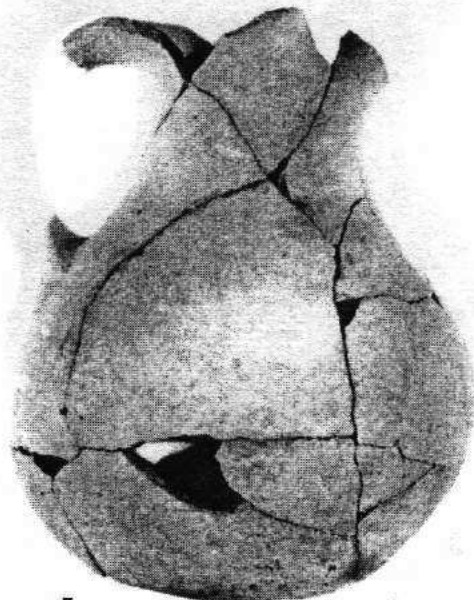
2

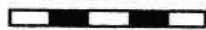
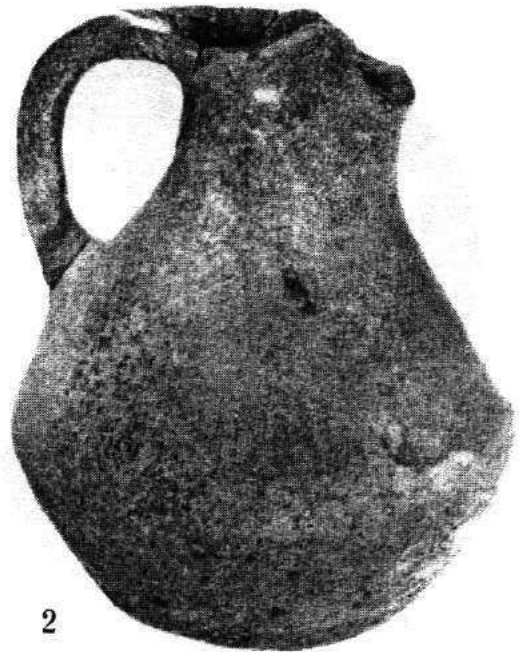
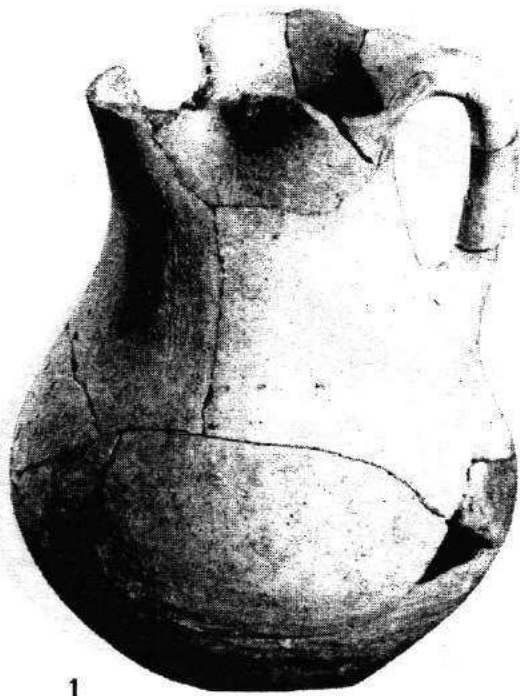
3

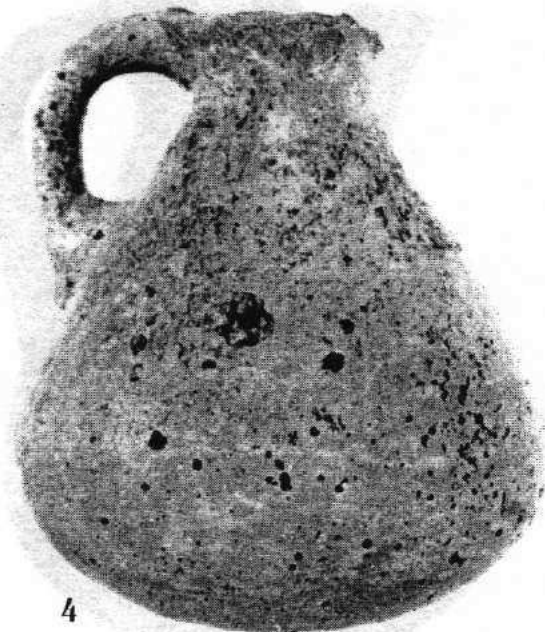
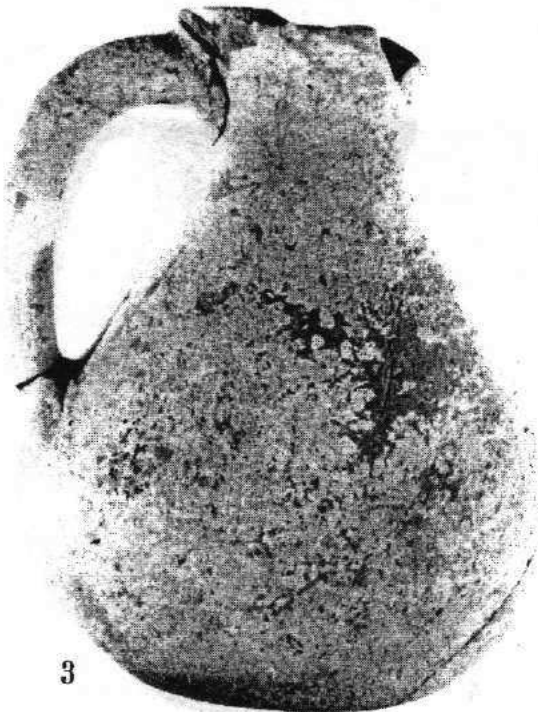
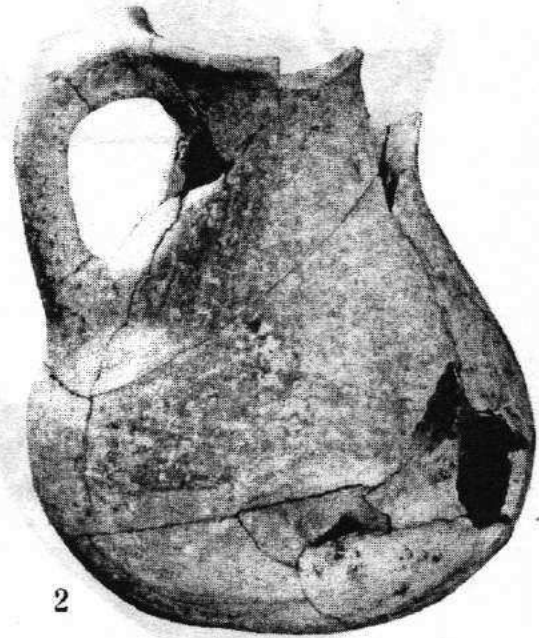

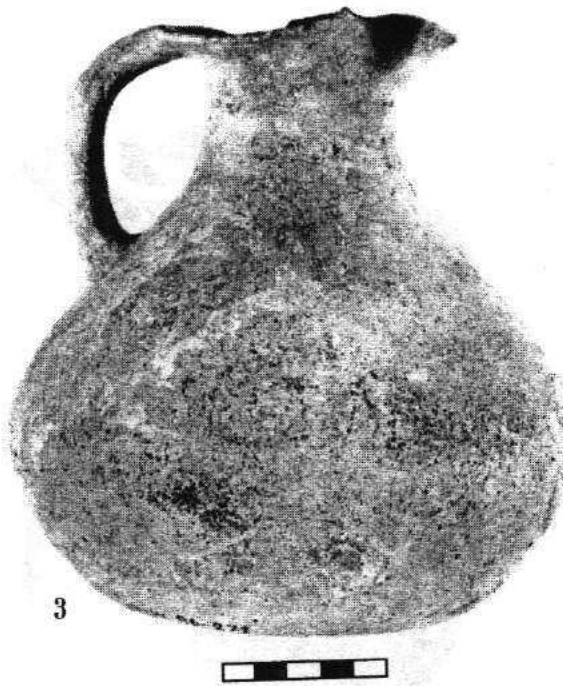
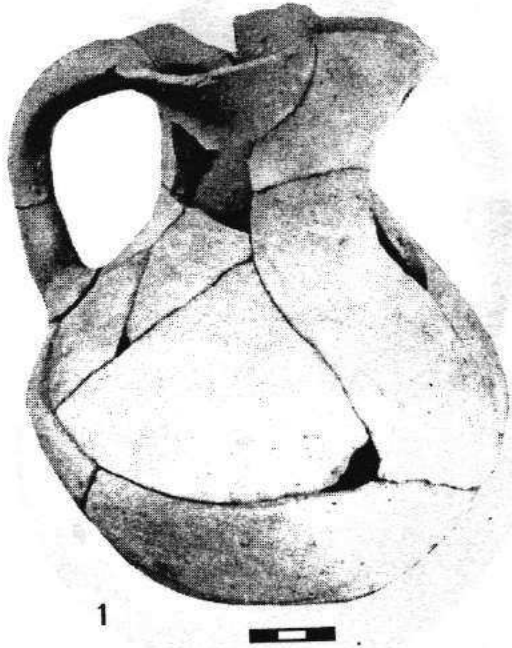
4

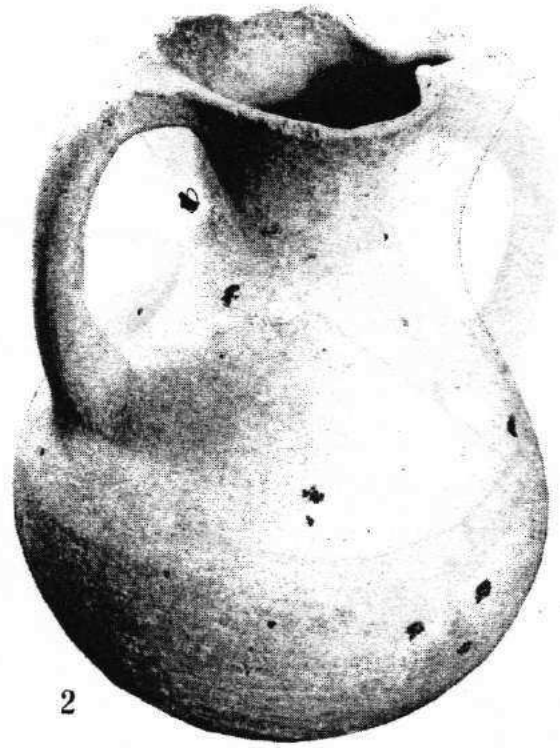
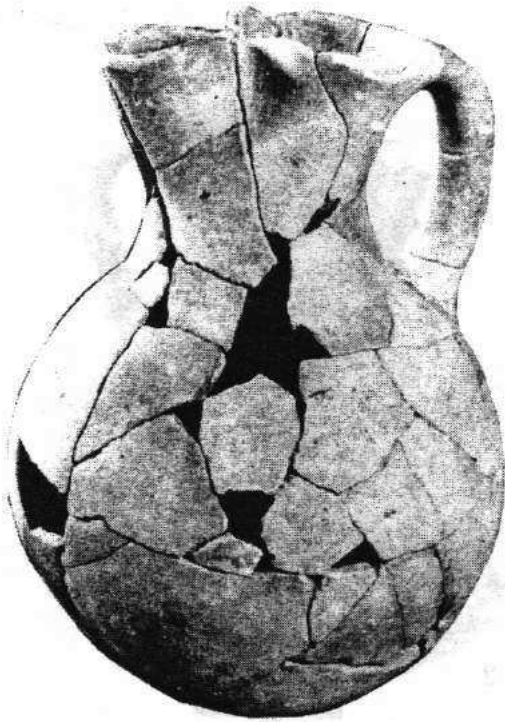
5

CLXII

2

3

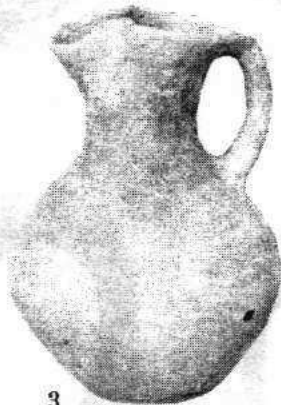
4

1

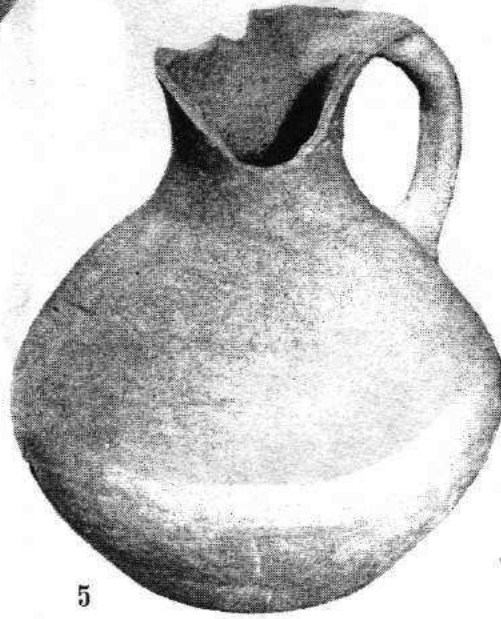
2

3

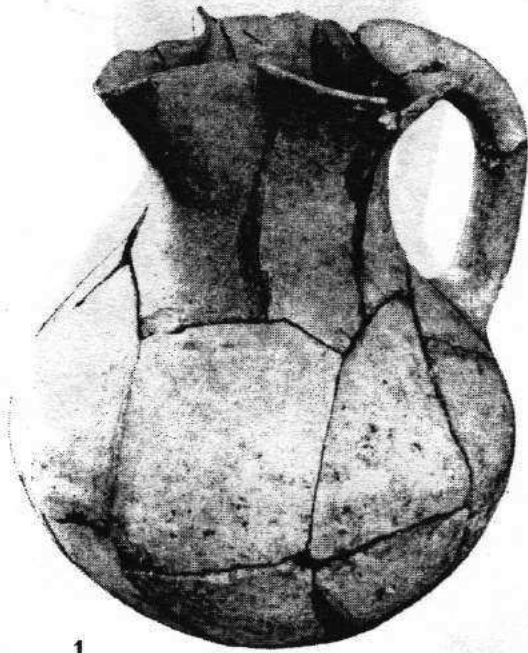
4

5

CLXIV

1

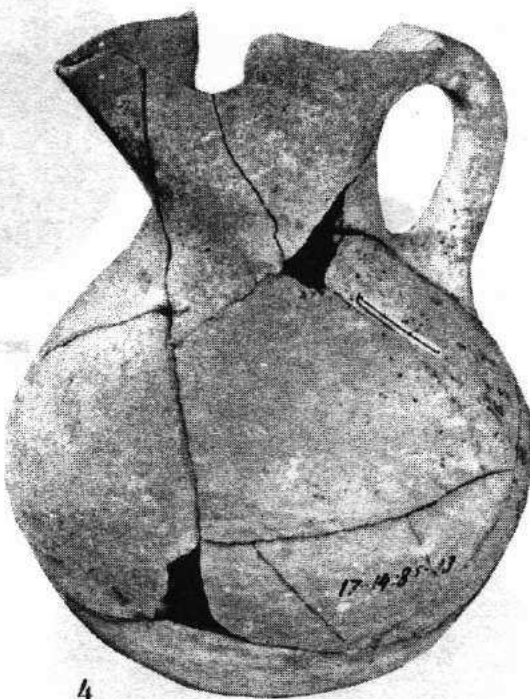
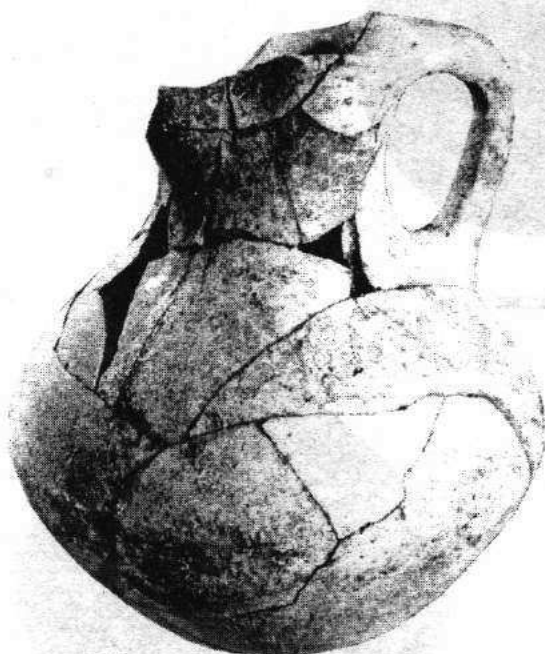
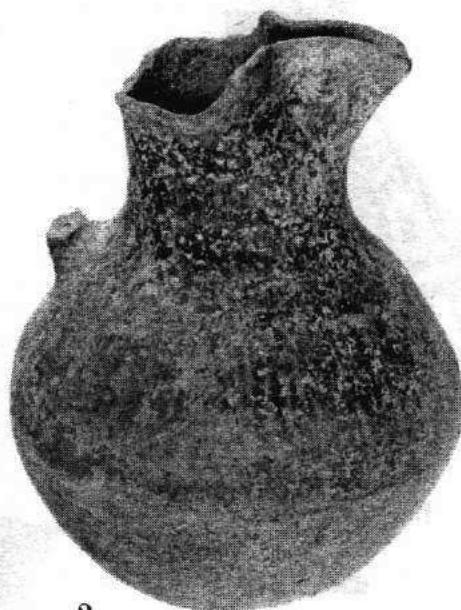
2

3

4

17-4-25-11

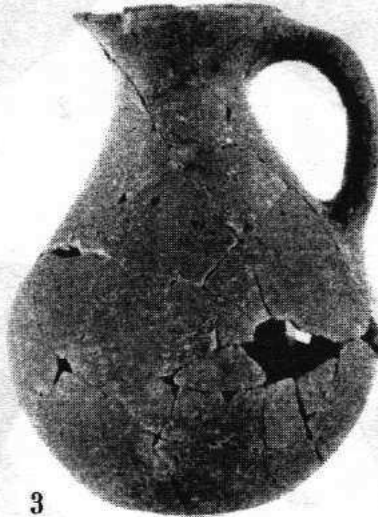
CLXVI

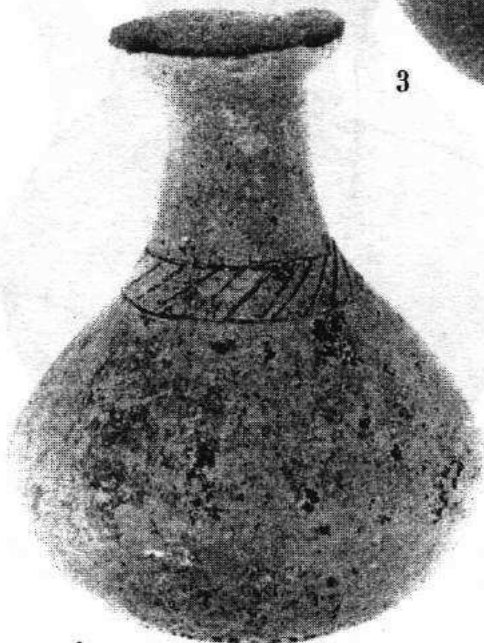
1

2

3

4

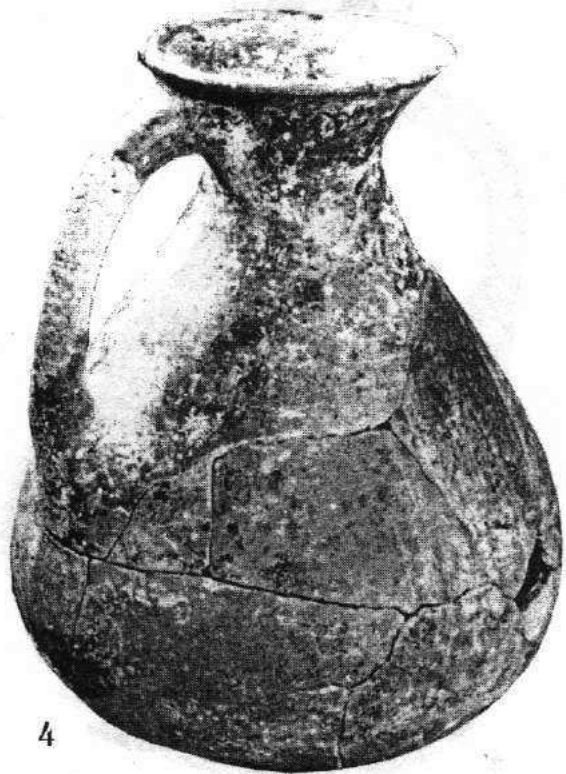

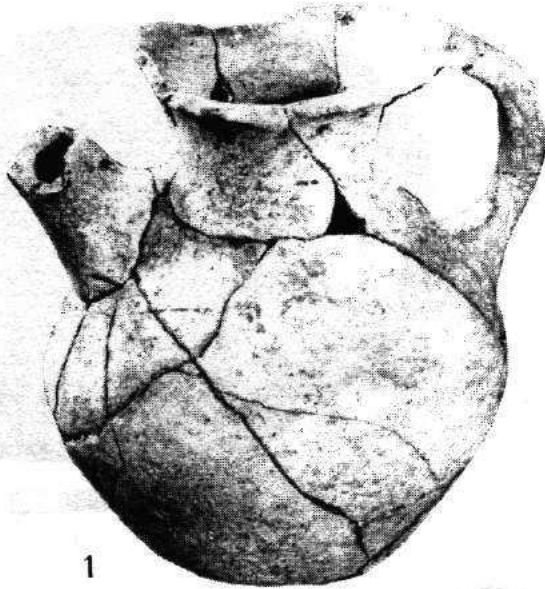
5

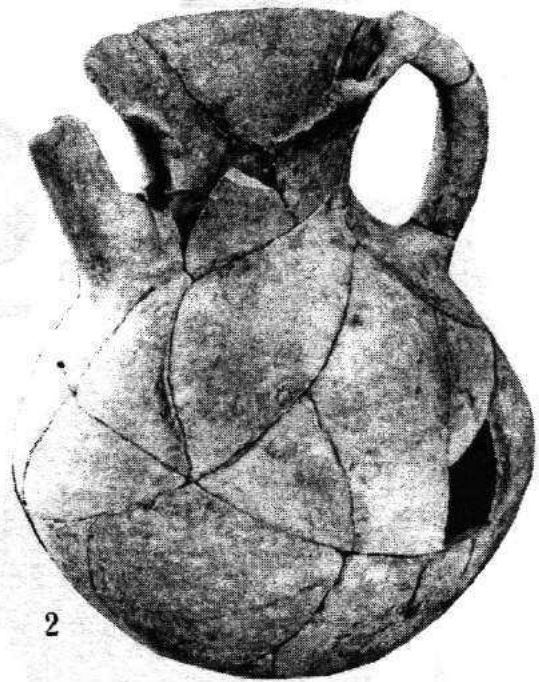

CLXVIII

1

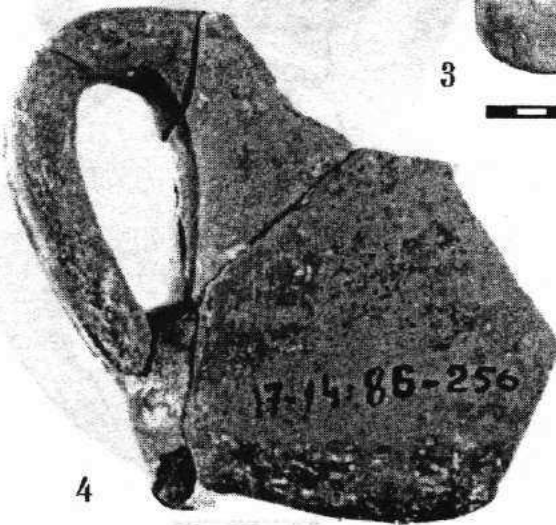
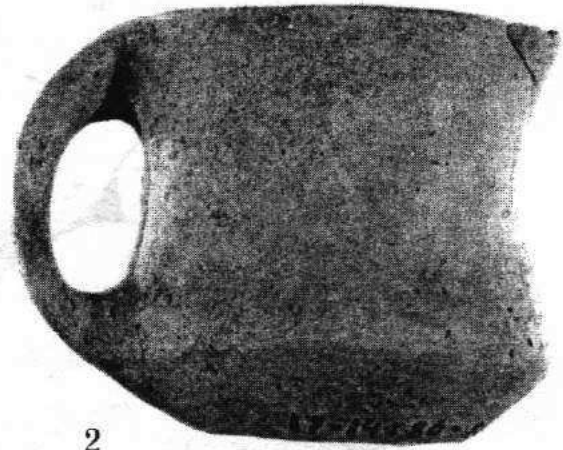
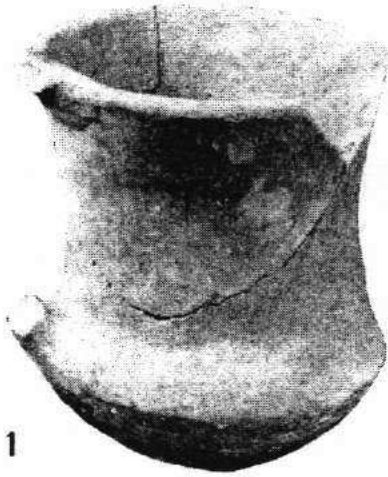

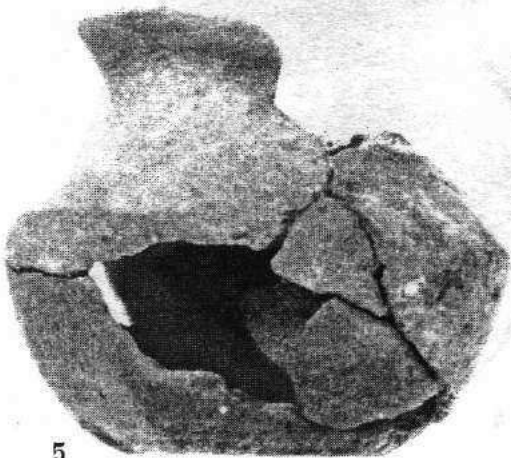
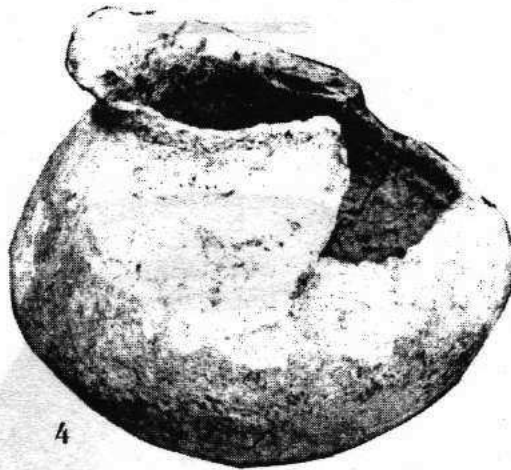
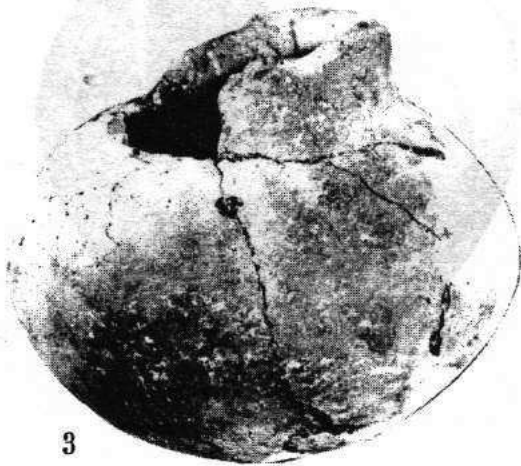
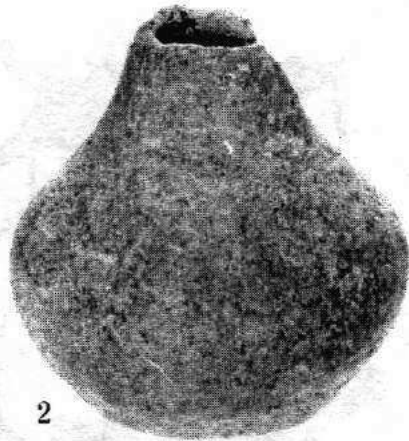
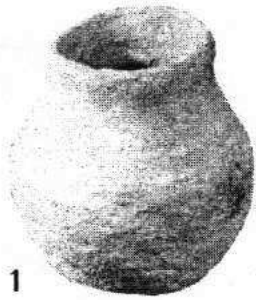
2

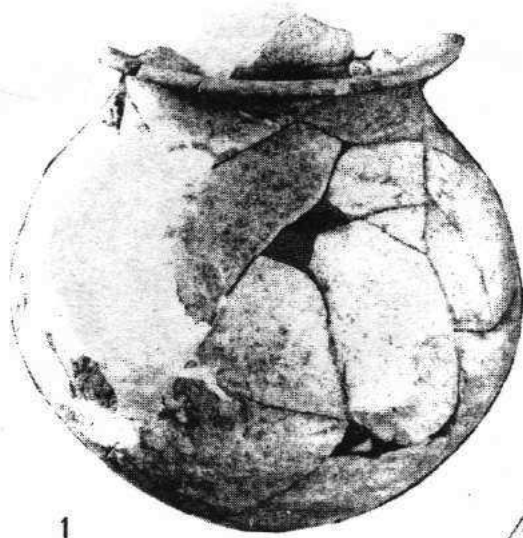
3

CLXX

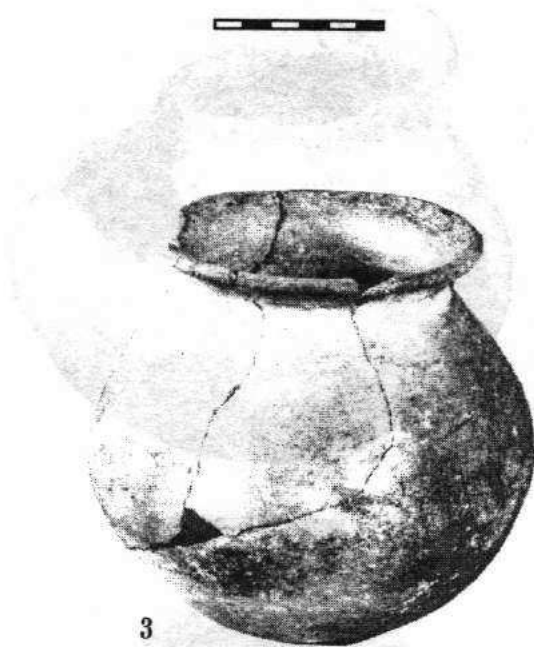
CLXXII

1

2

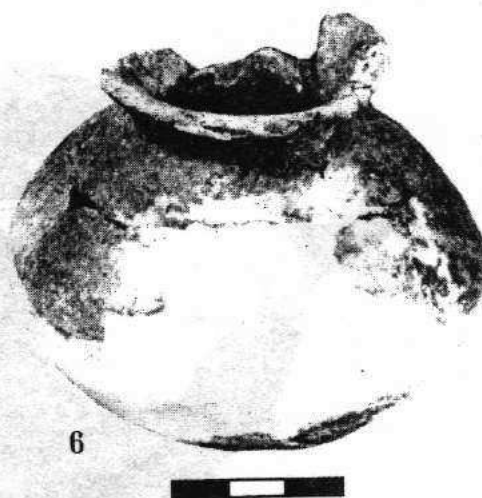
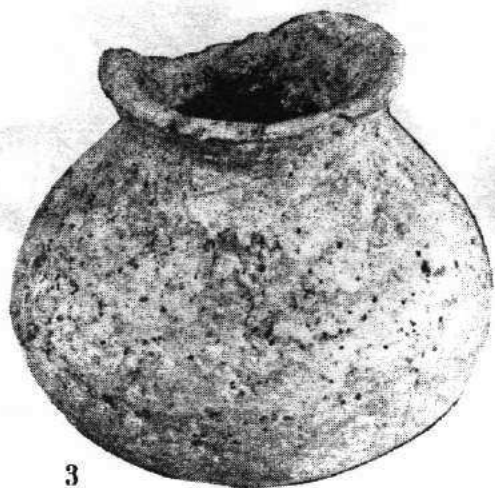

3

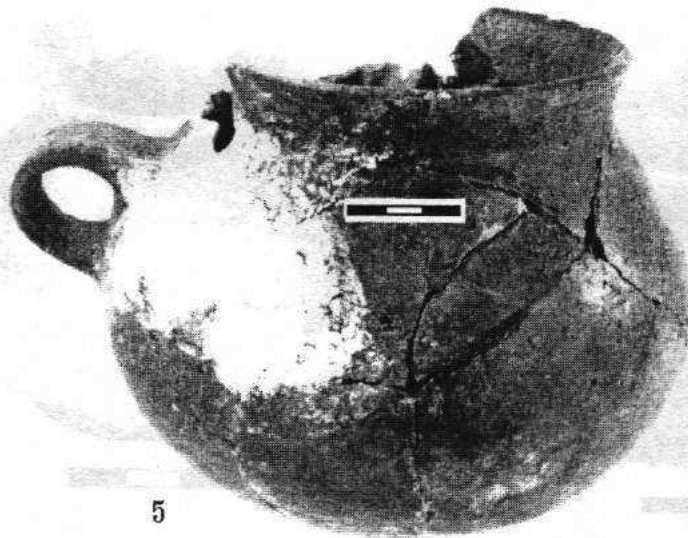
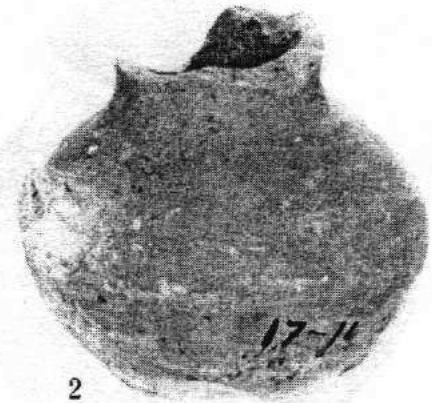
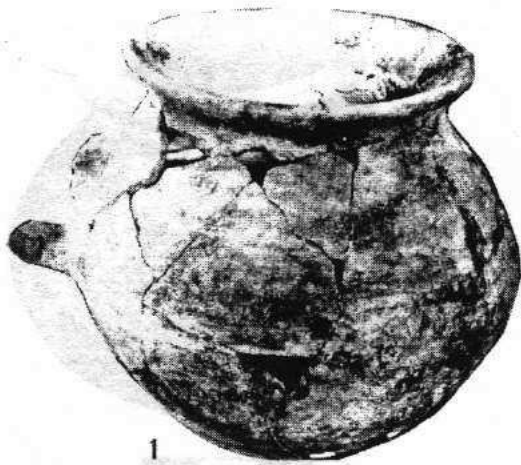

4

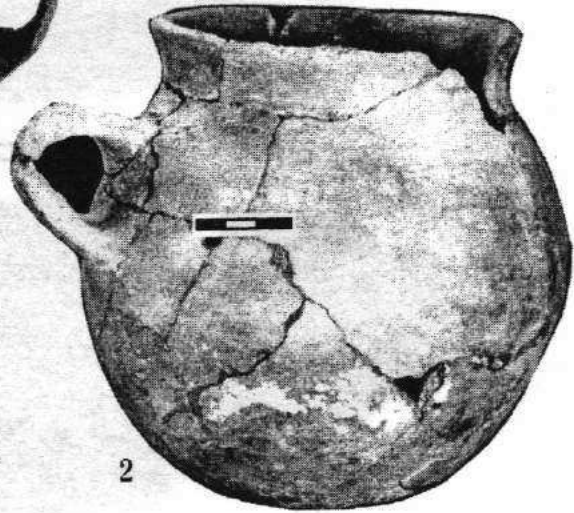

CLXXIV

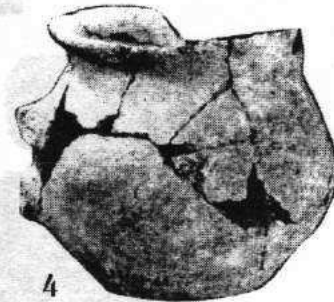
1

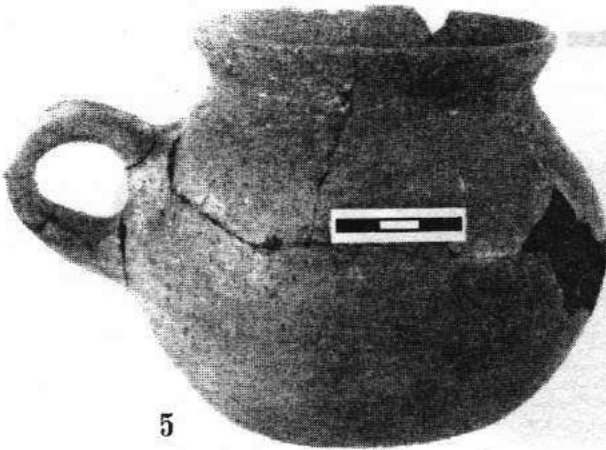
2

3

4

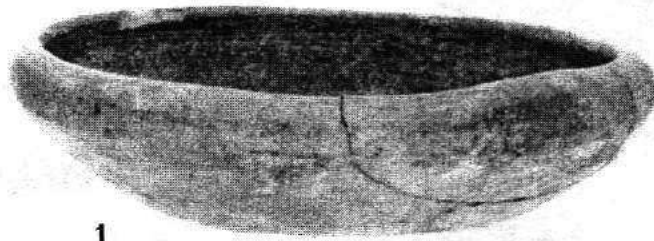

5

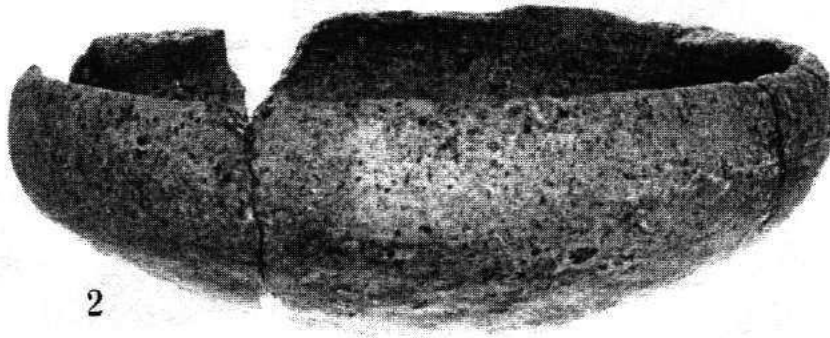

6

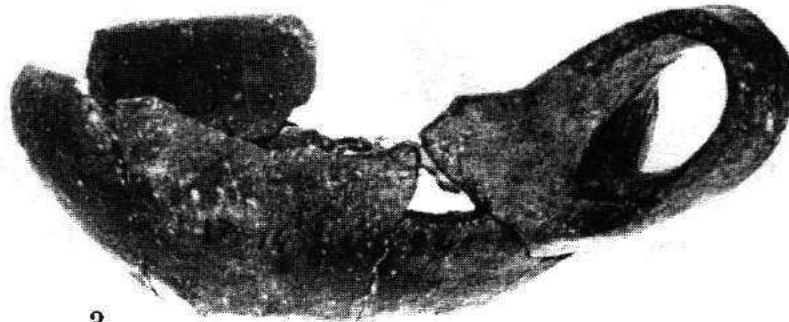
CLXXVI

1

2

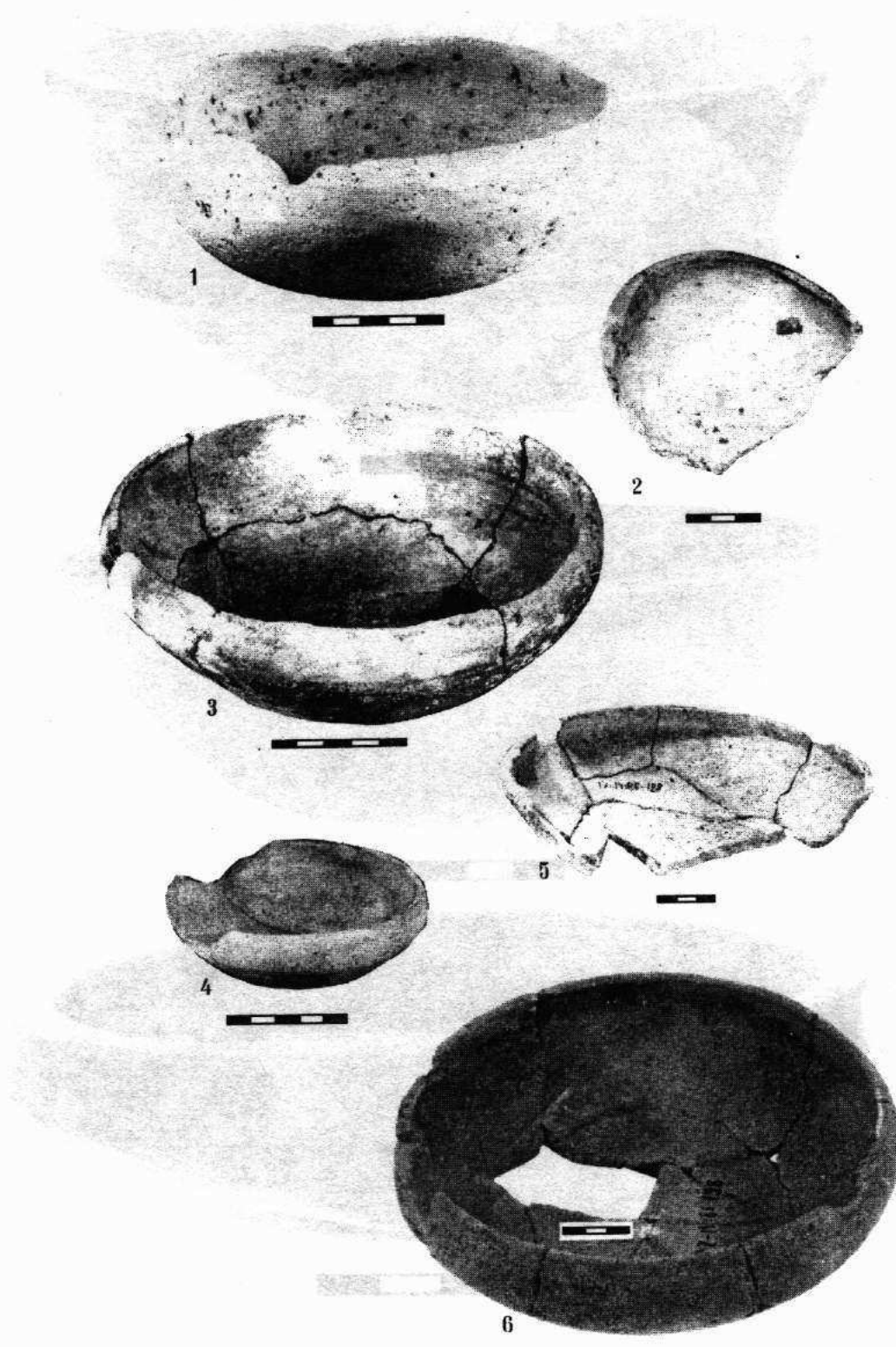

3

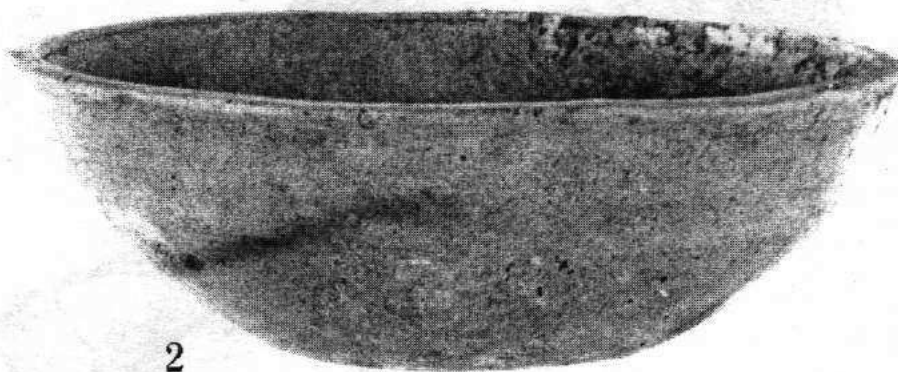
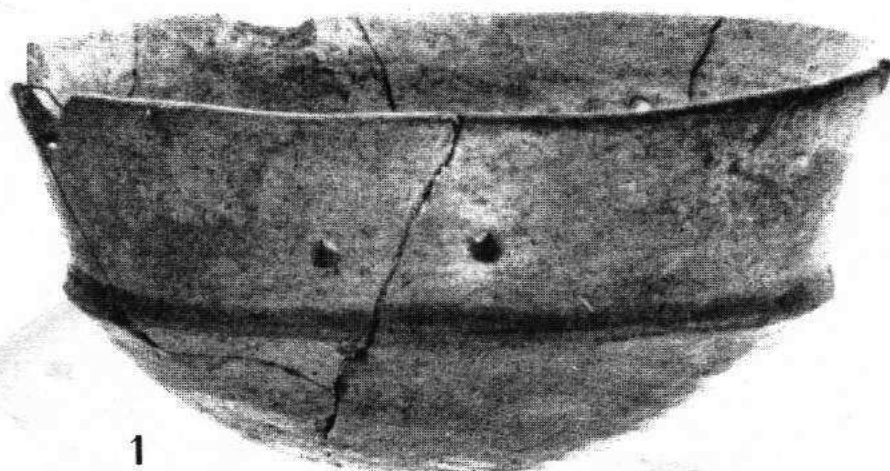

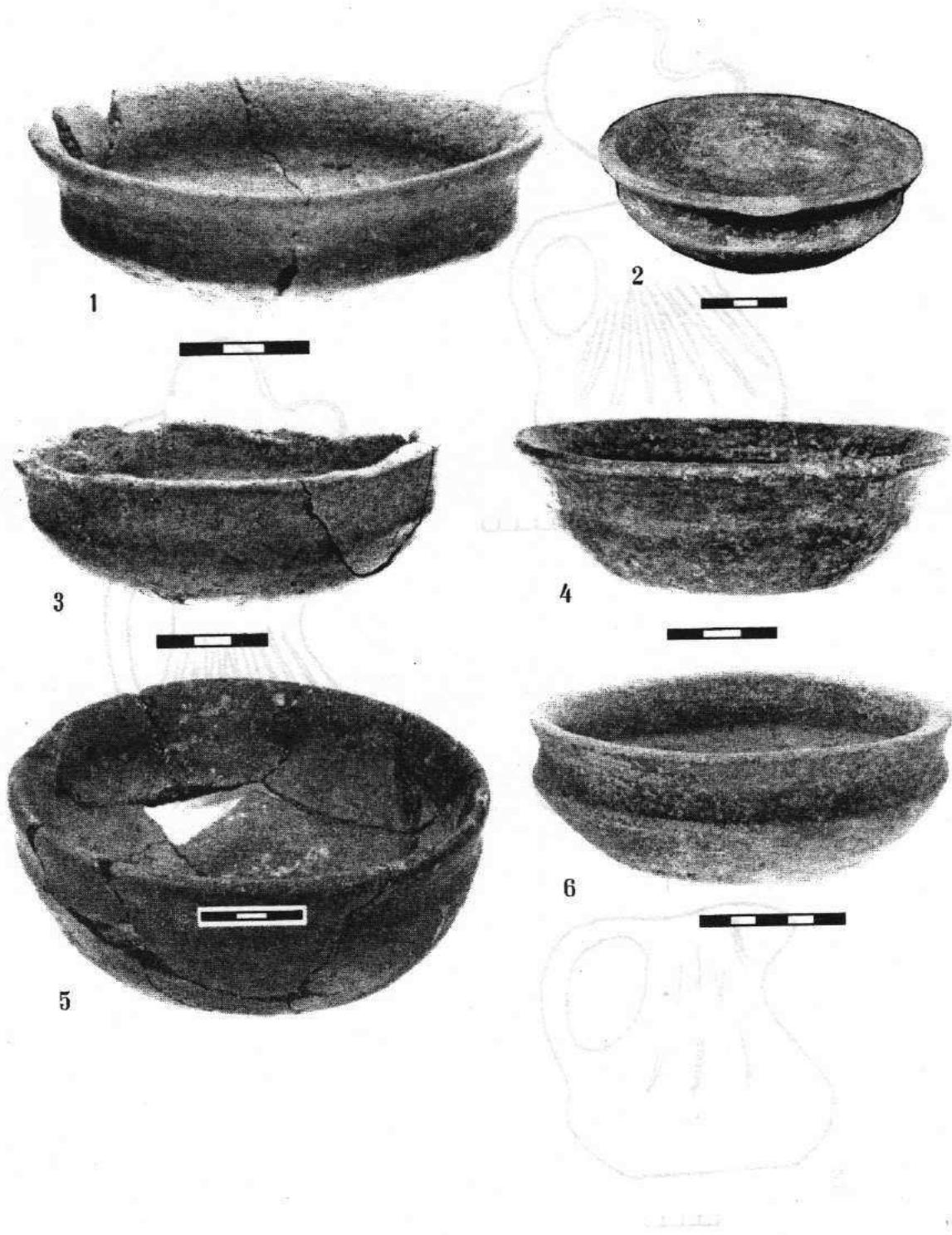
4

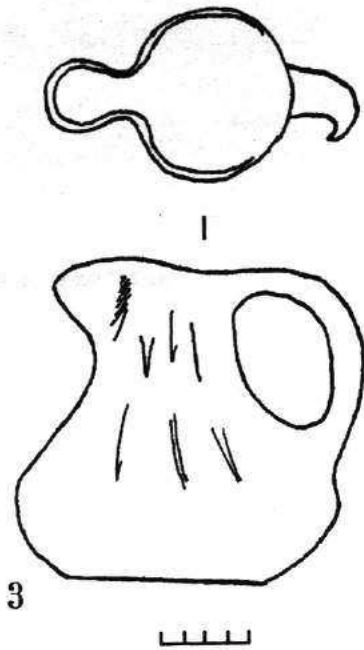
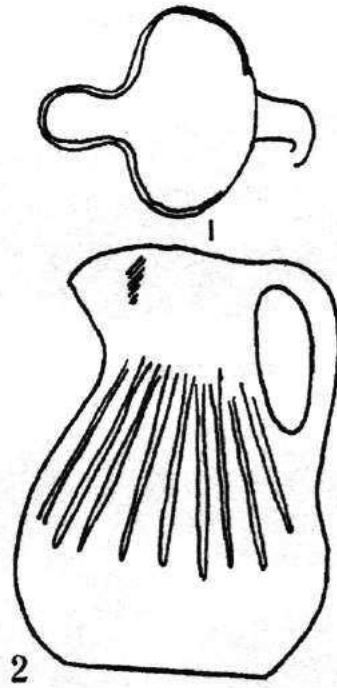
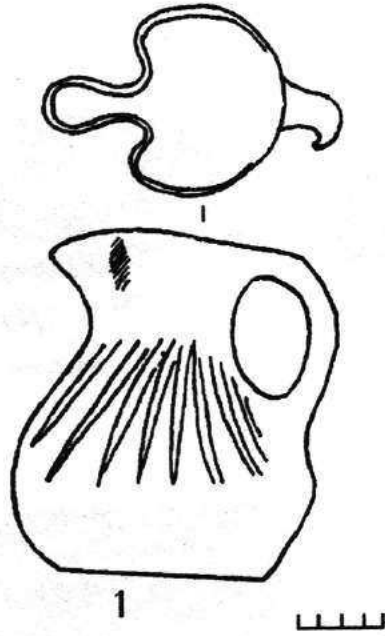

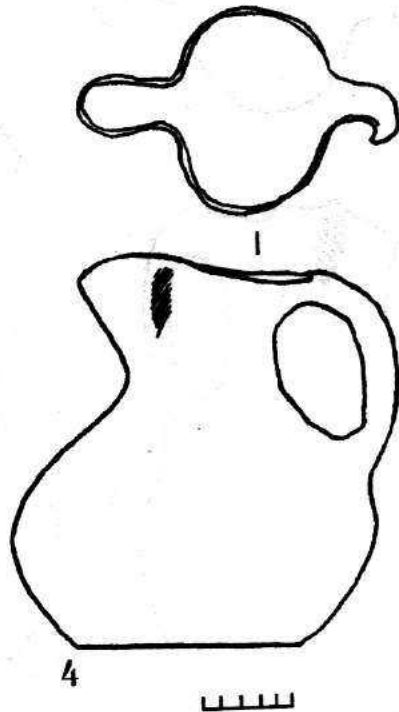
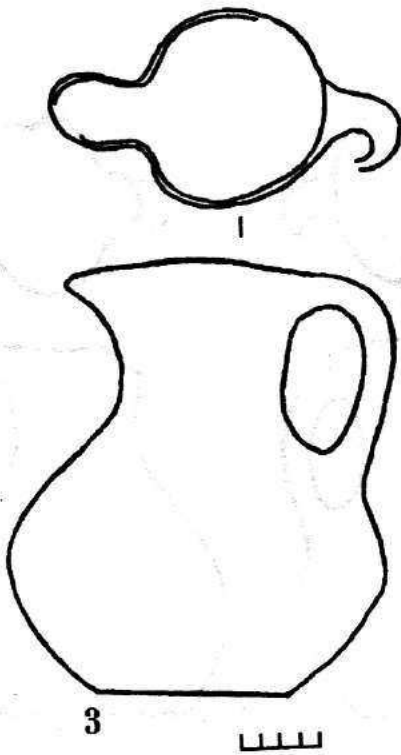
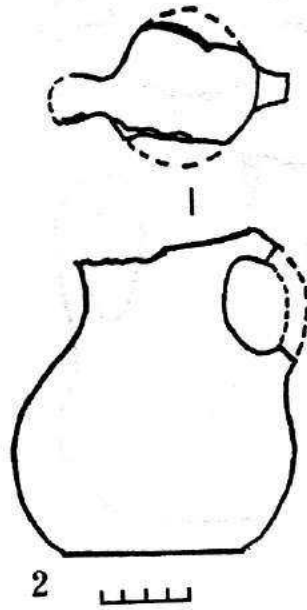
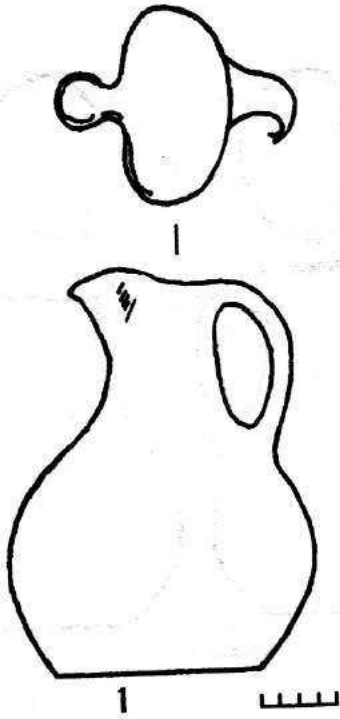

CLXXVIII

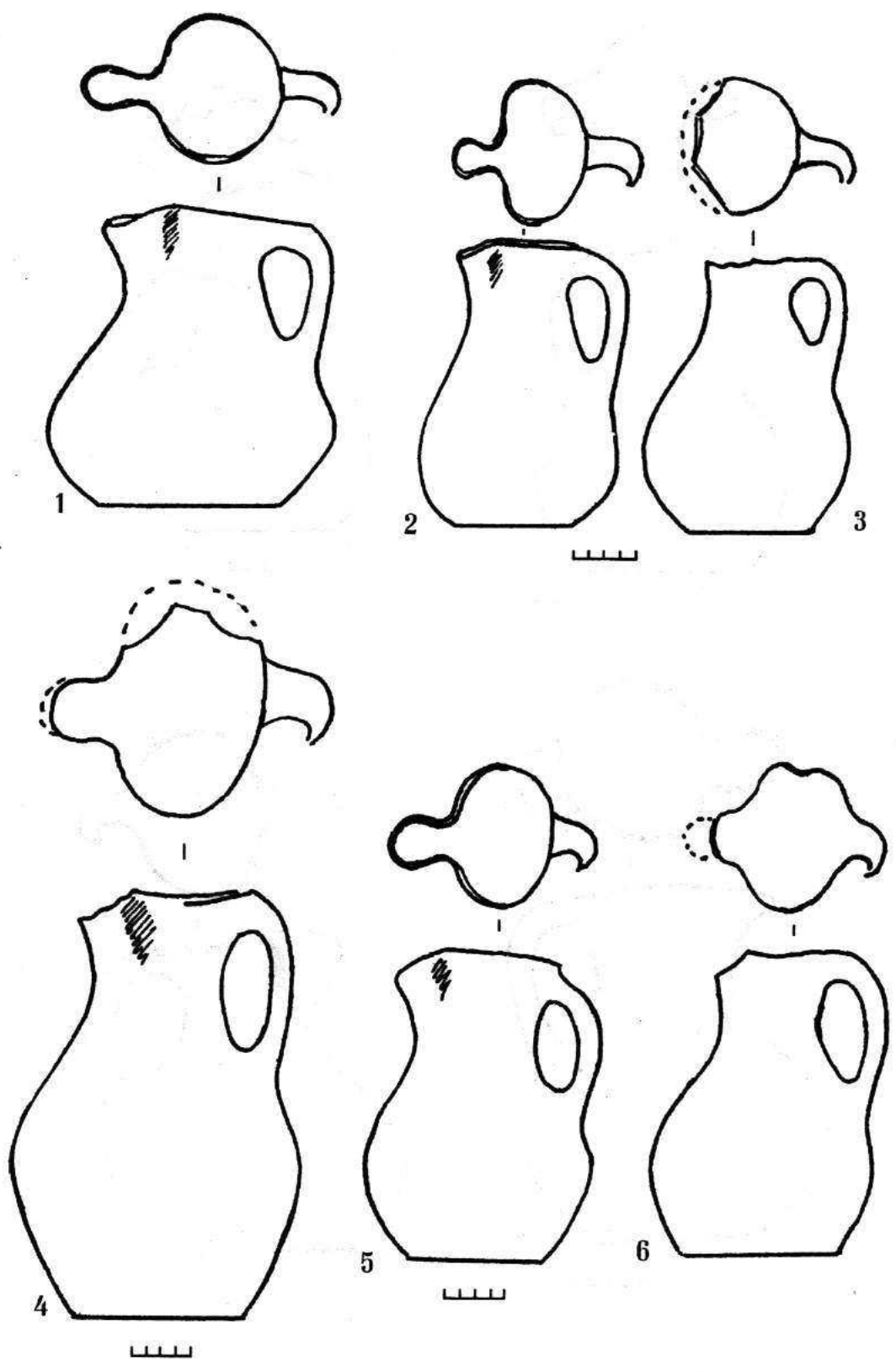

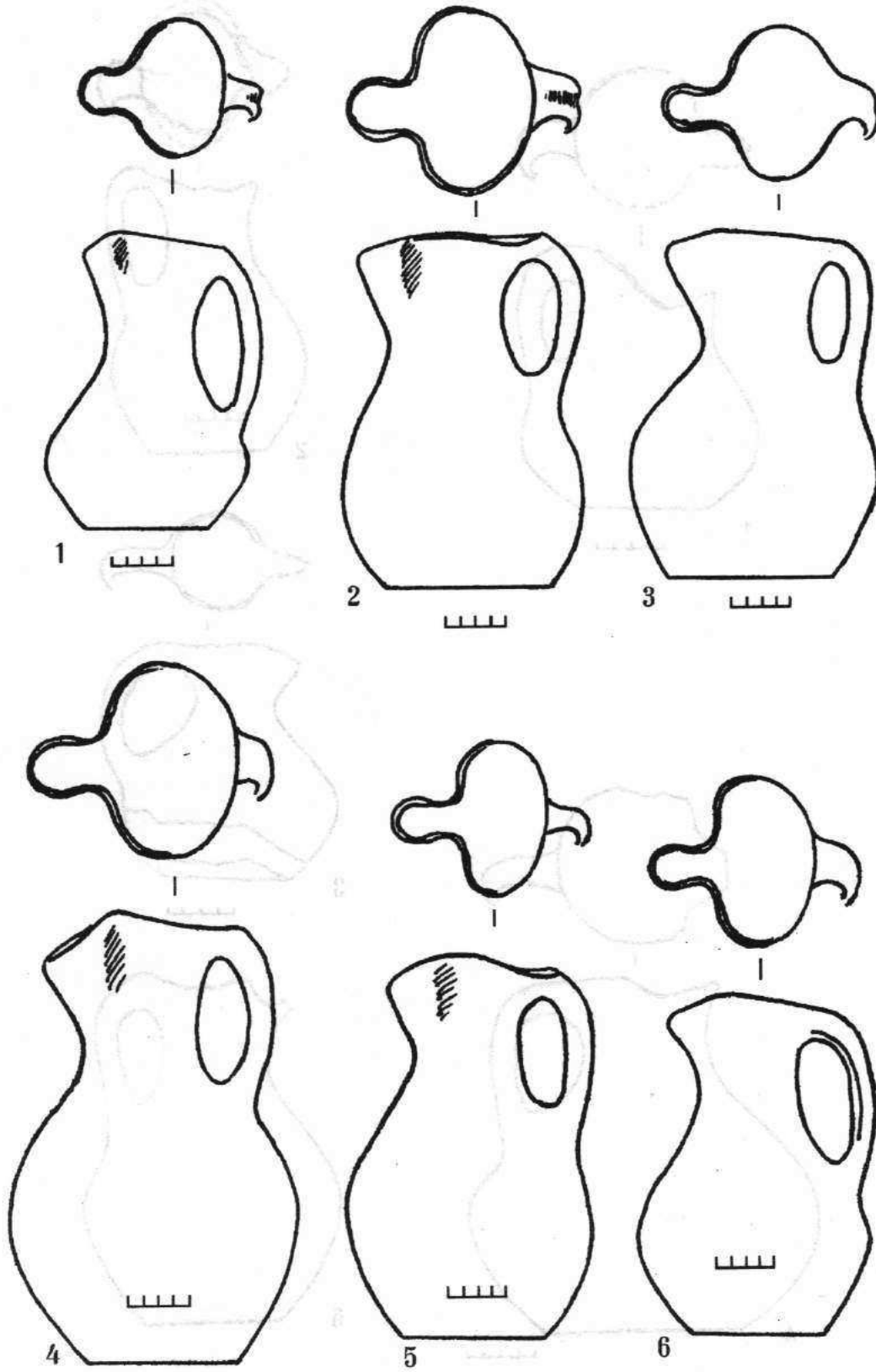

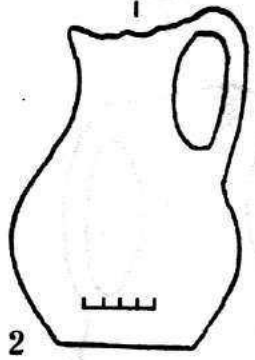
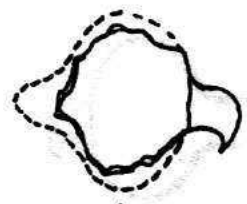
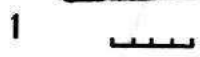
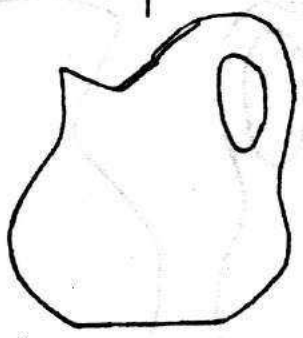
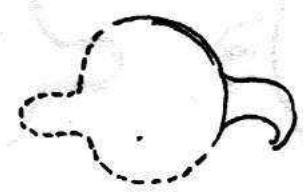

CLXXXII

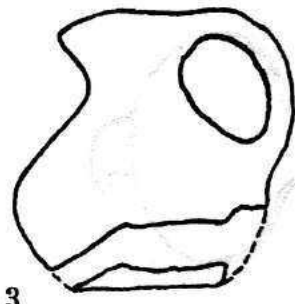
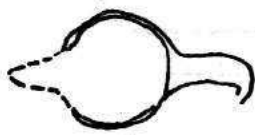

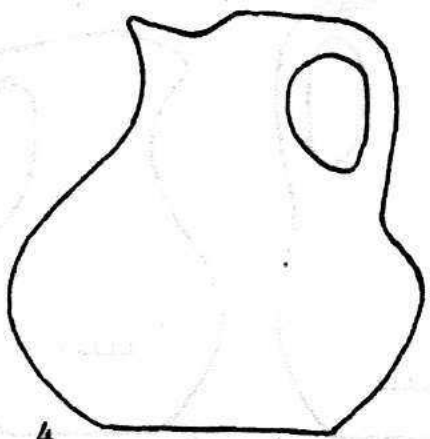
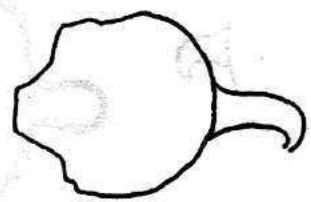
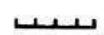
CLXXXIV

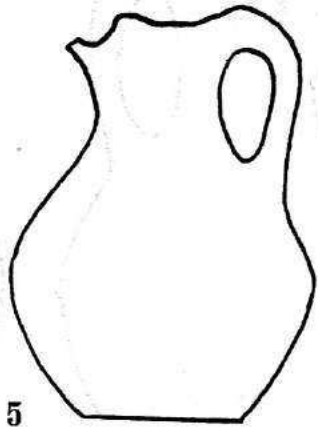
2

3

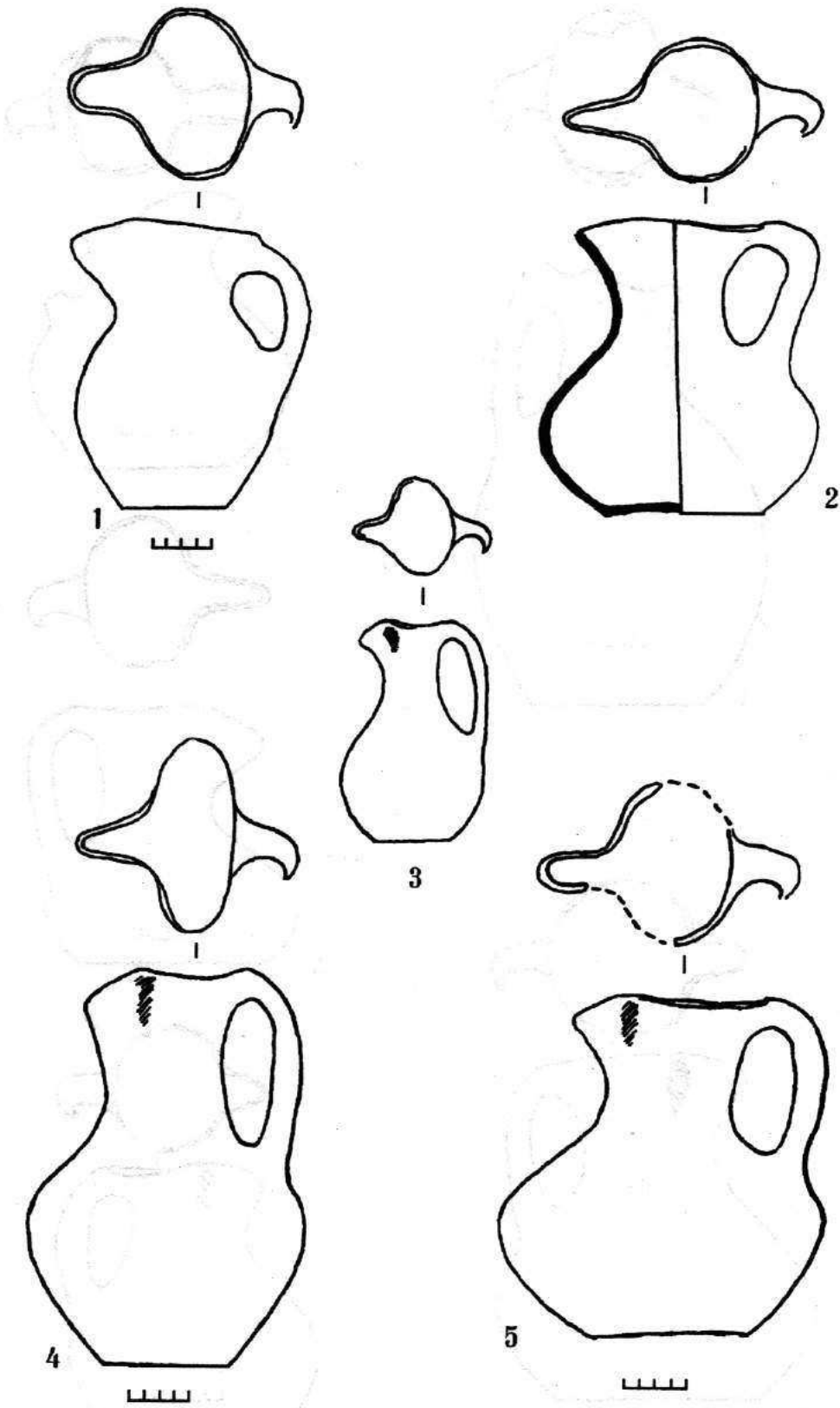

4

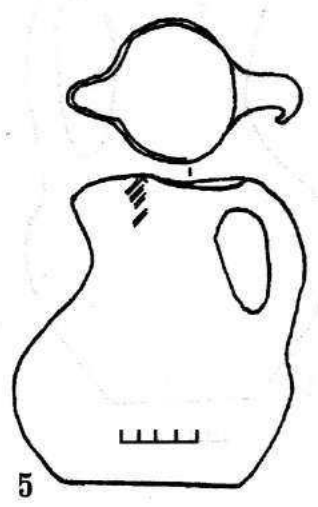
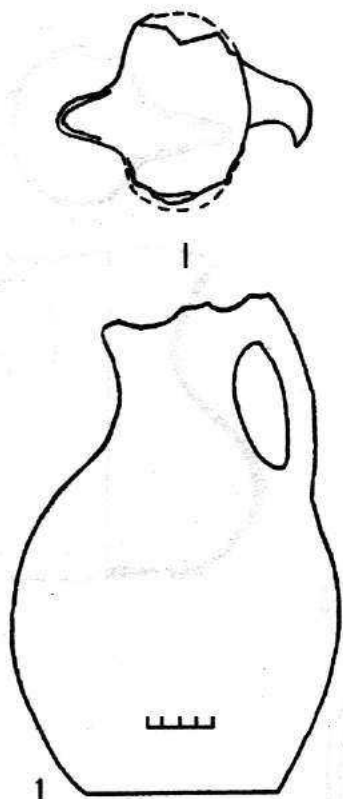

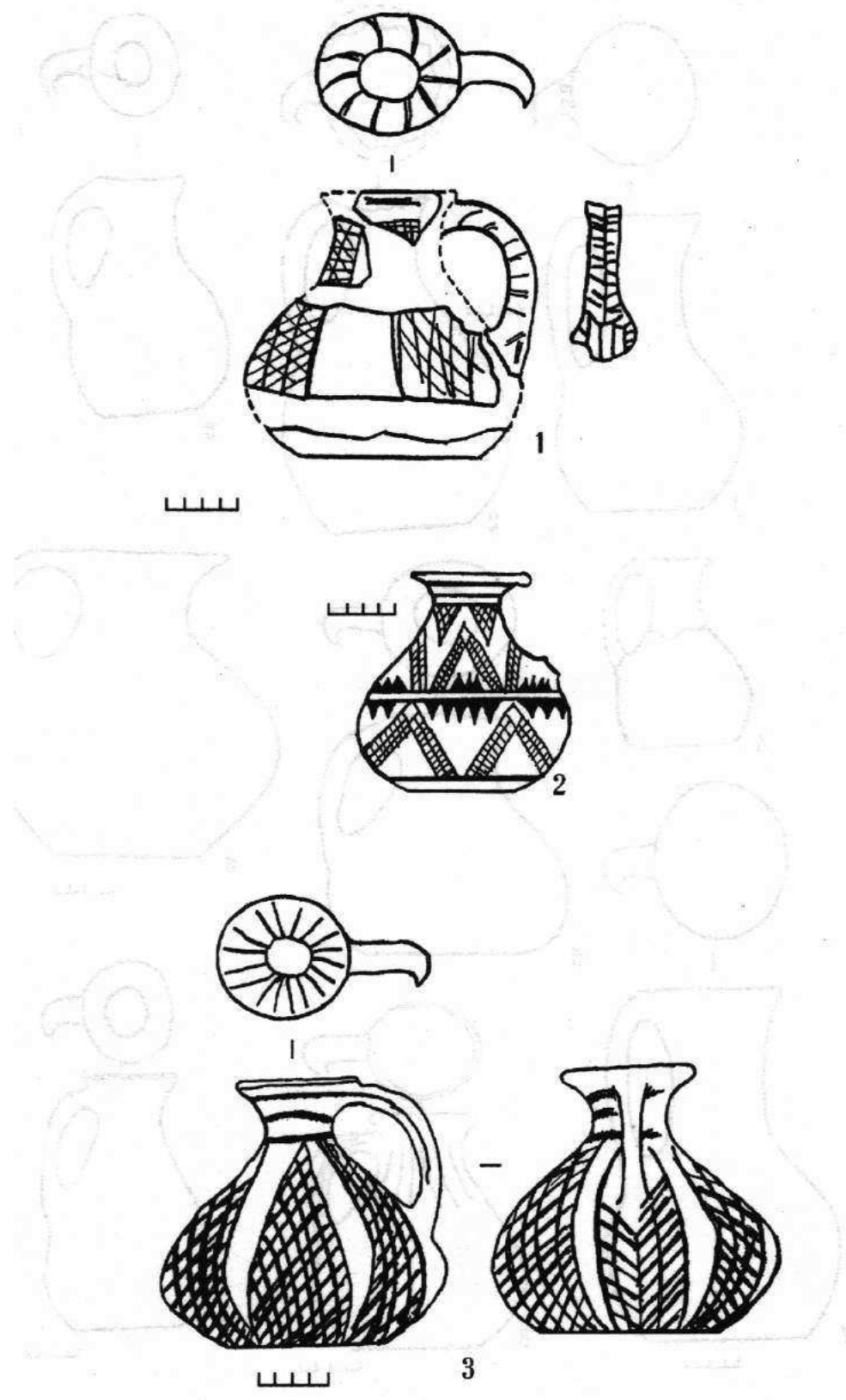
5

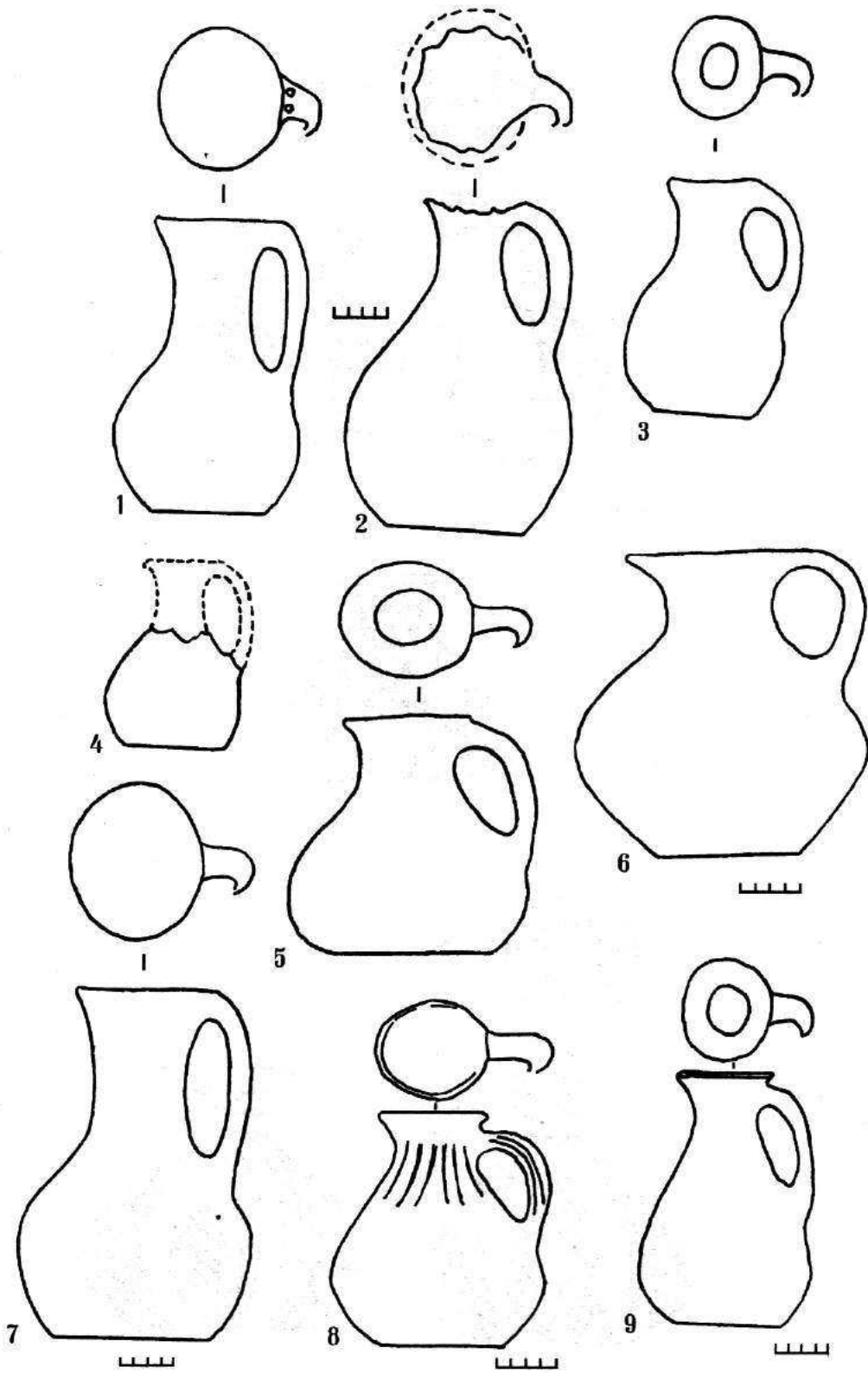

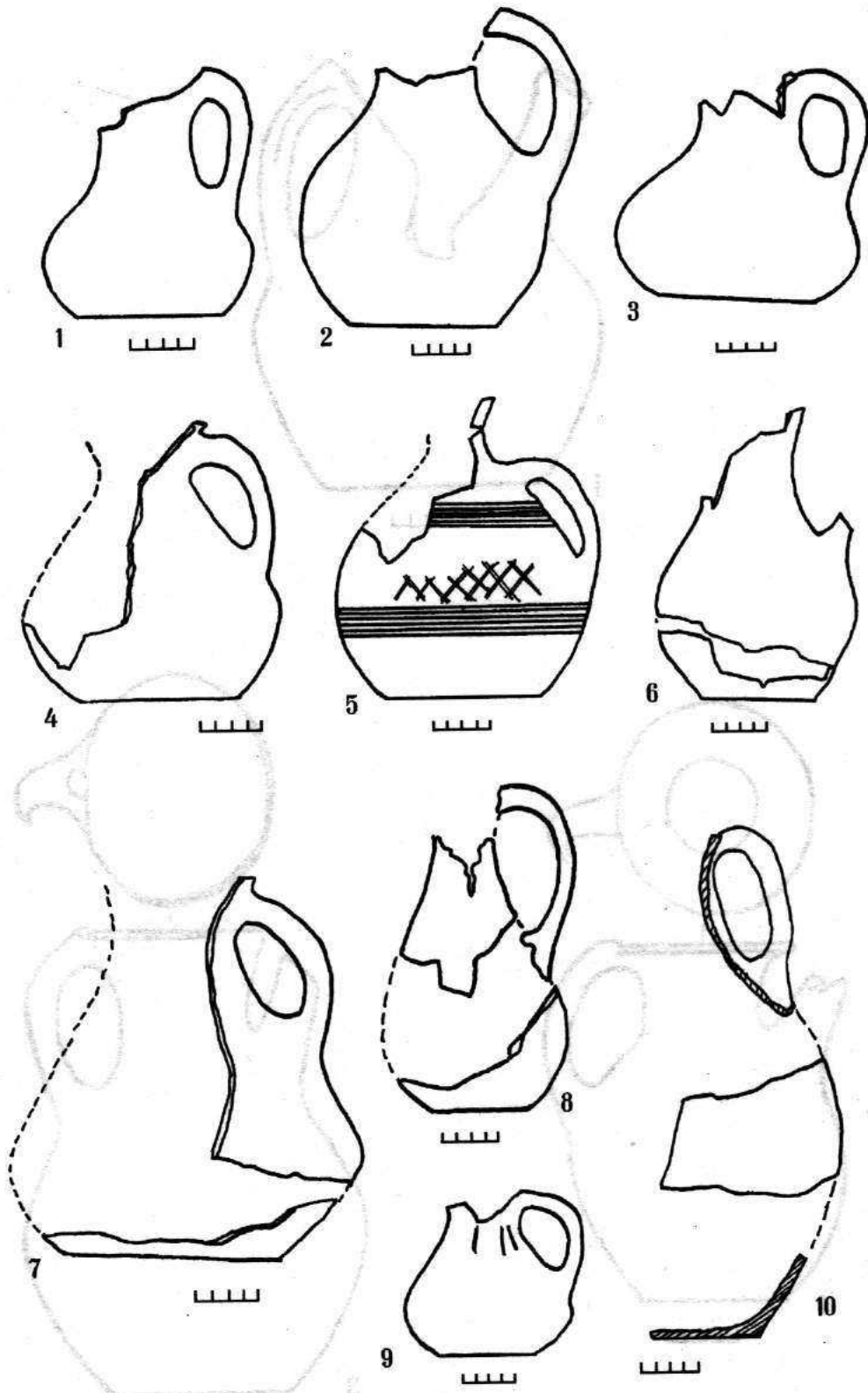
CLXXXVI

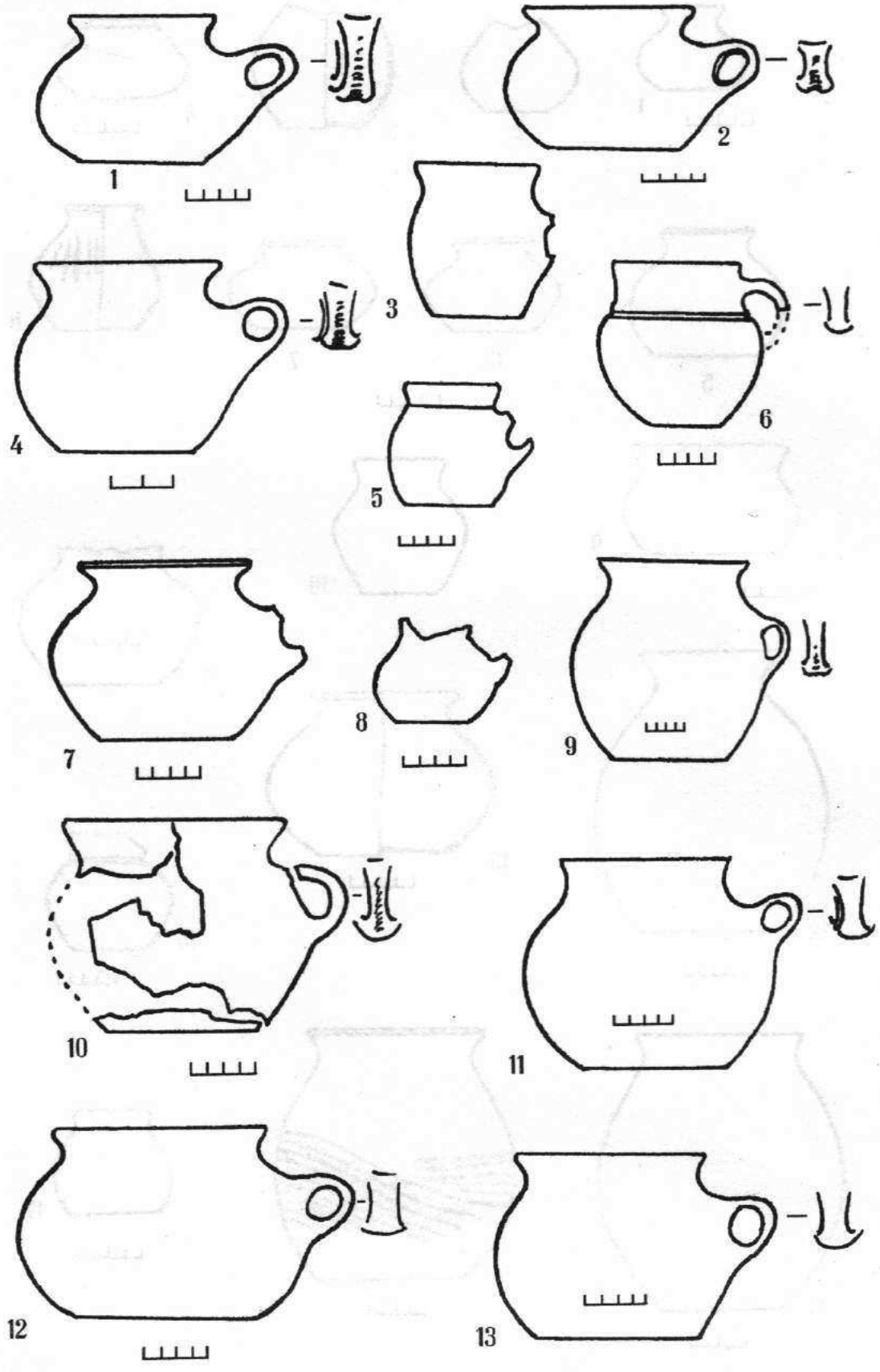

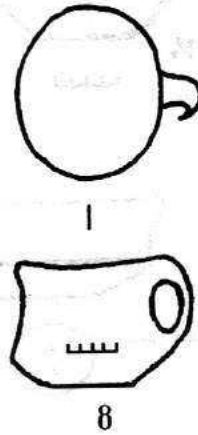
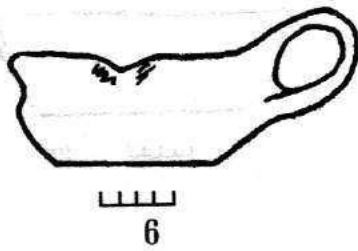
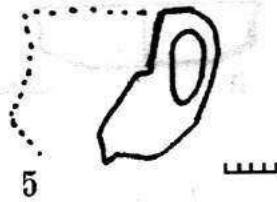
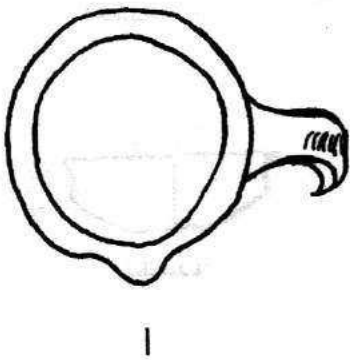
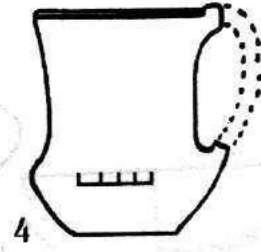
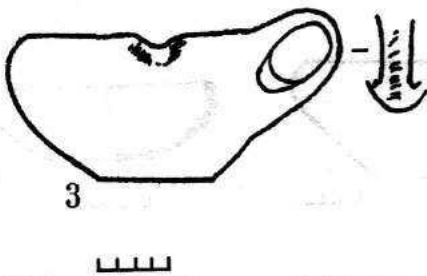
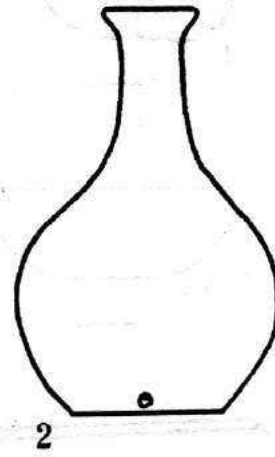
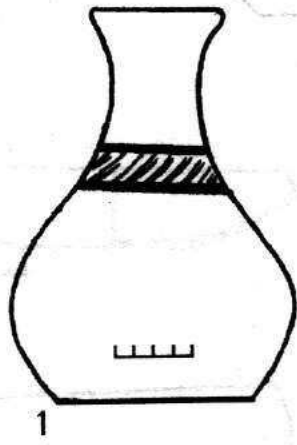

CLXXXVIII

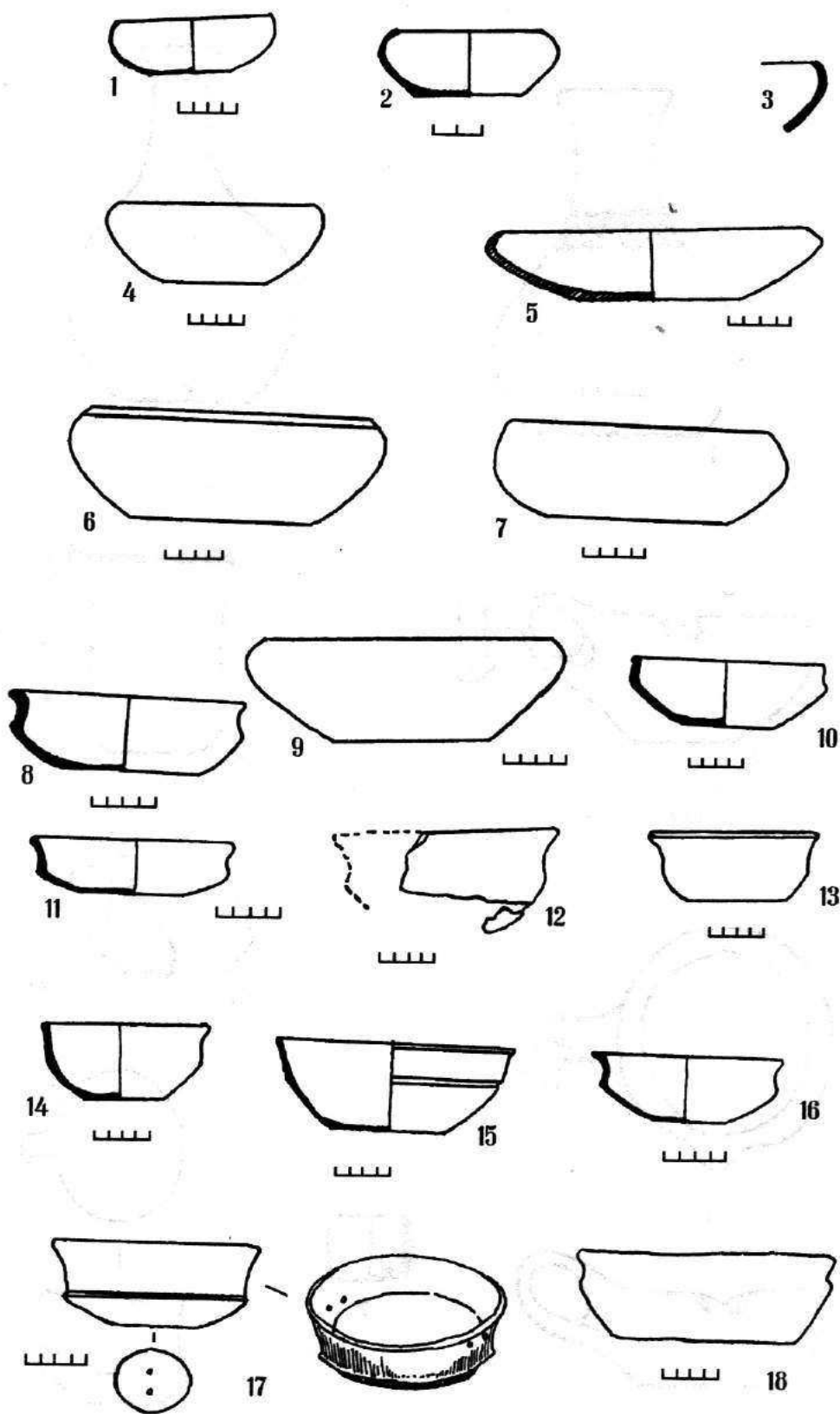

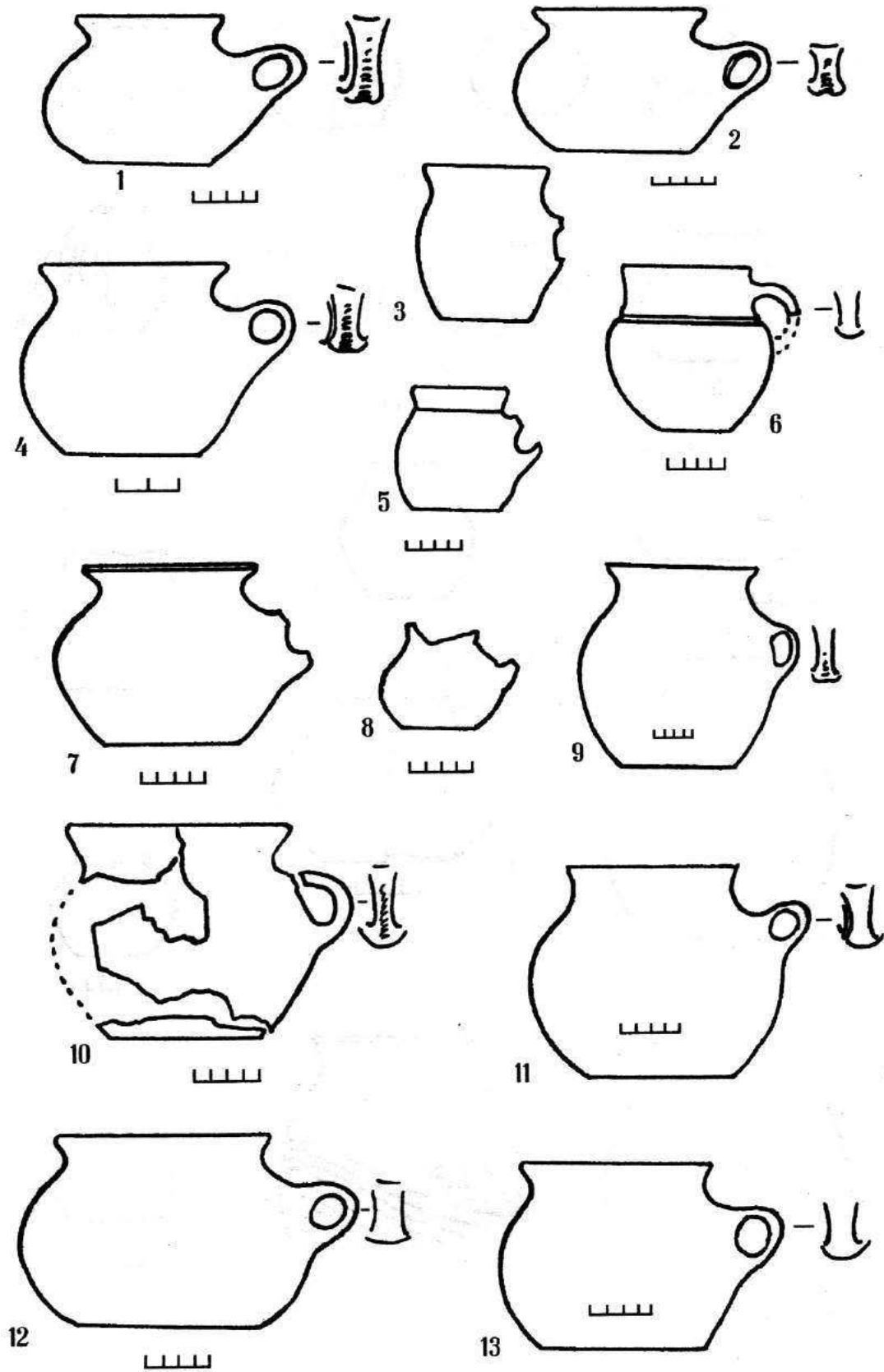

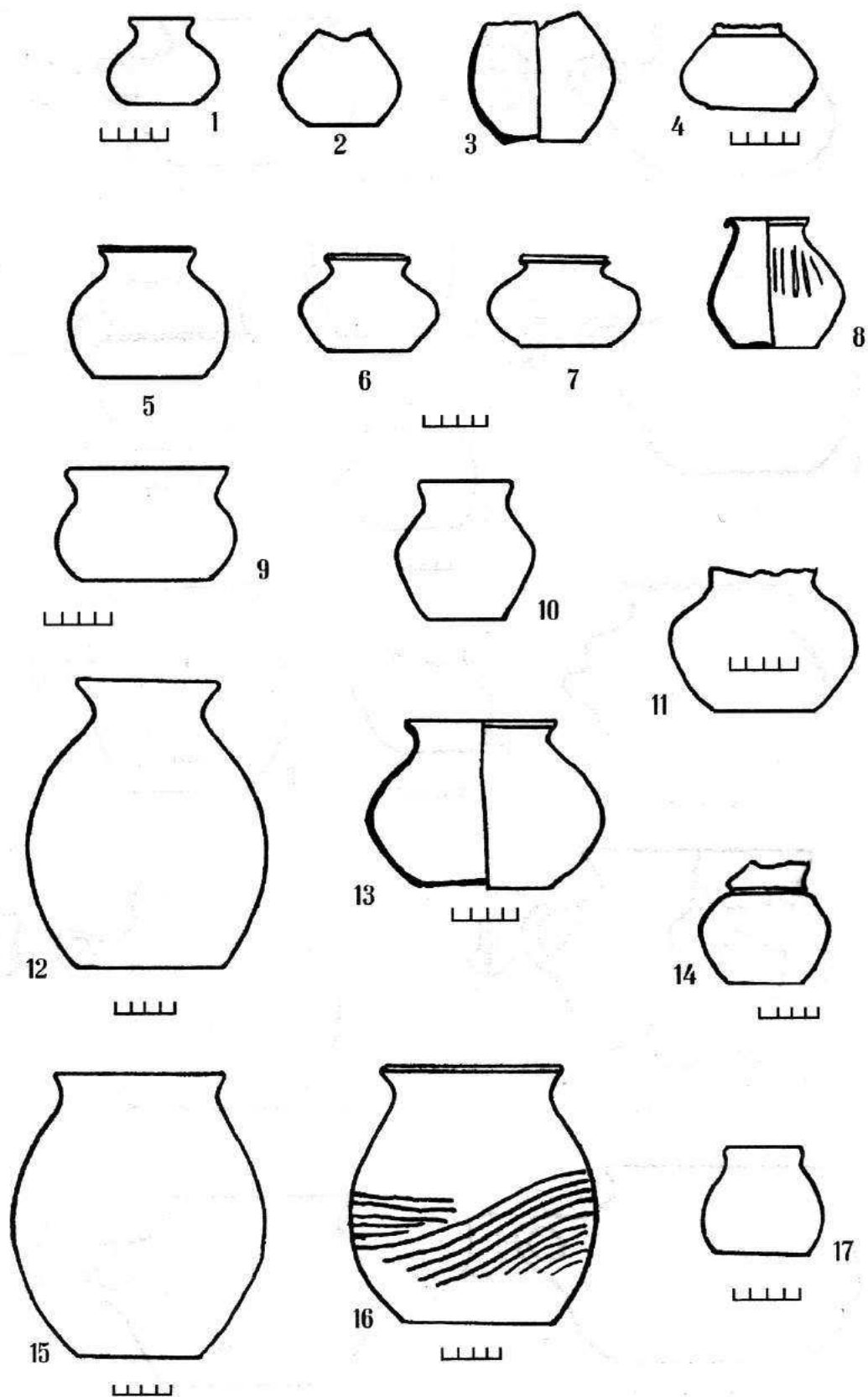

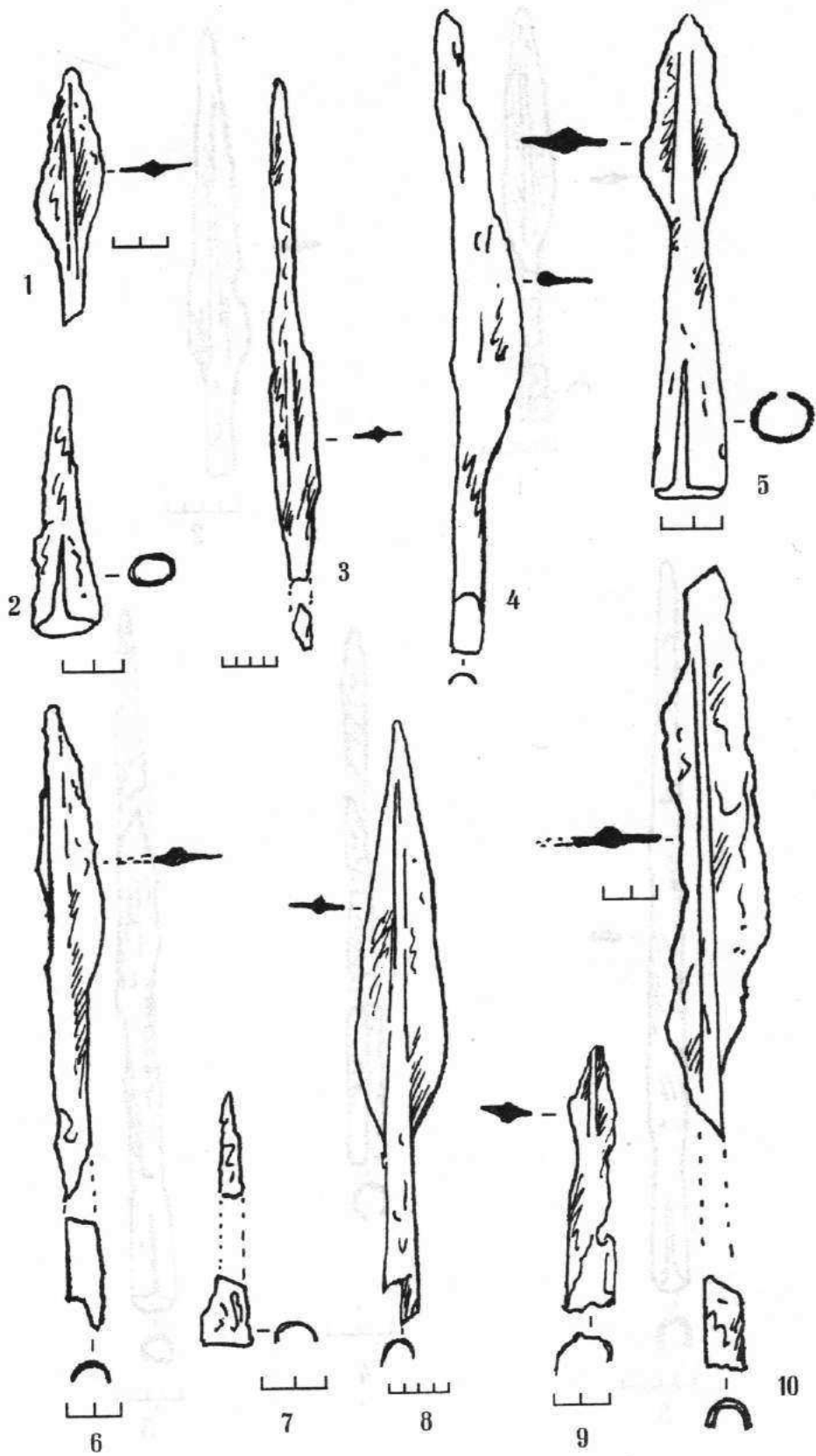
CXCII

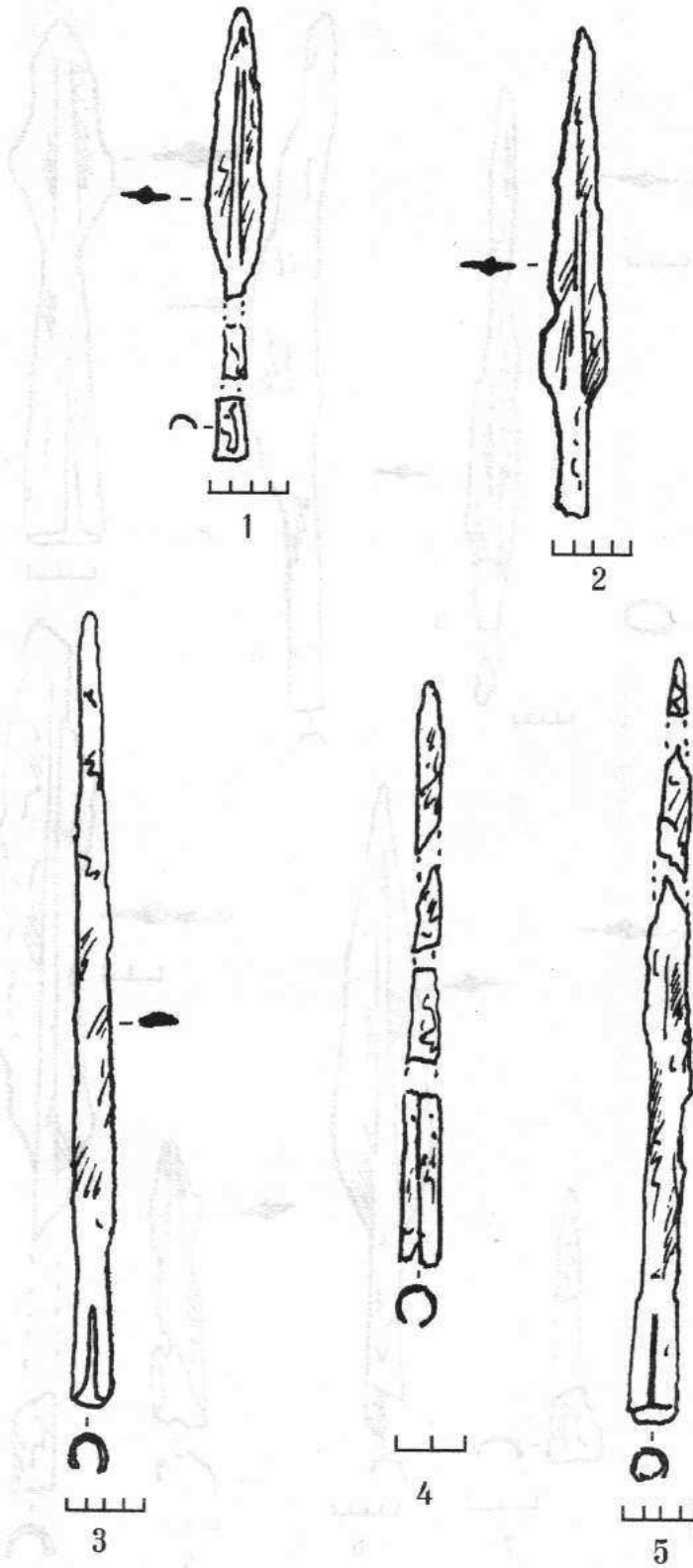

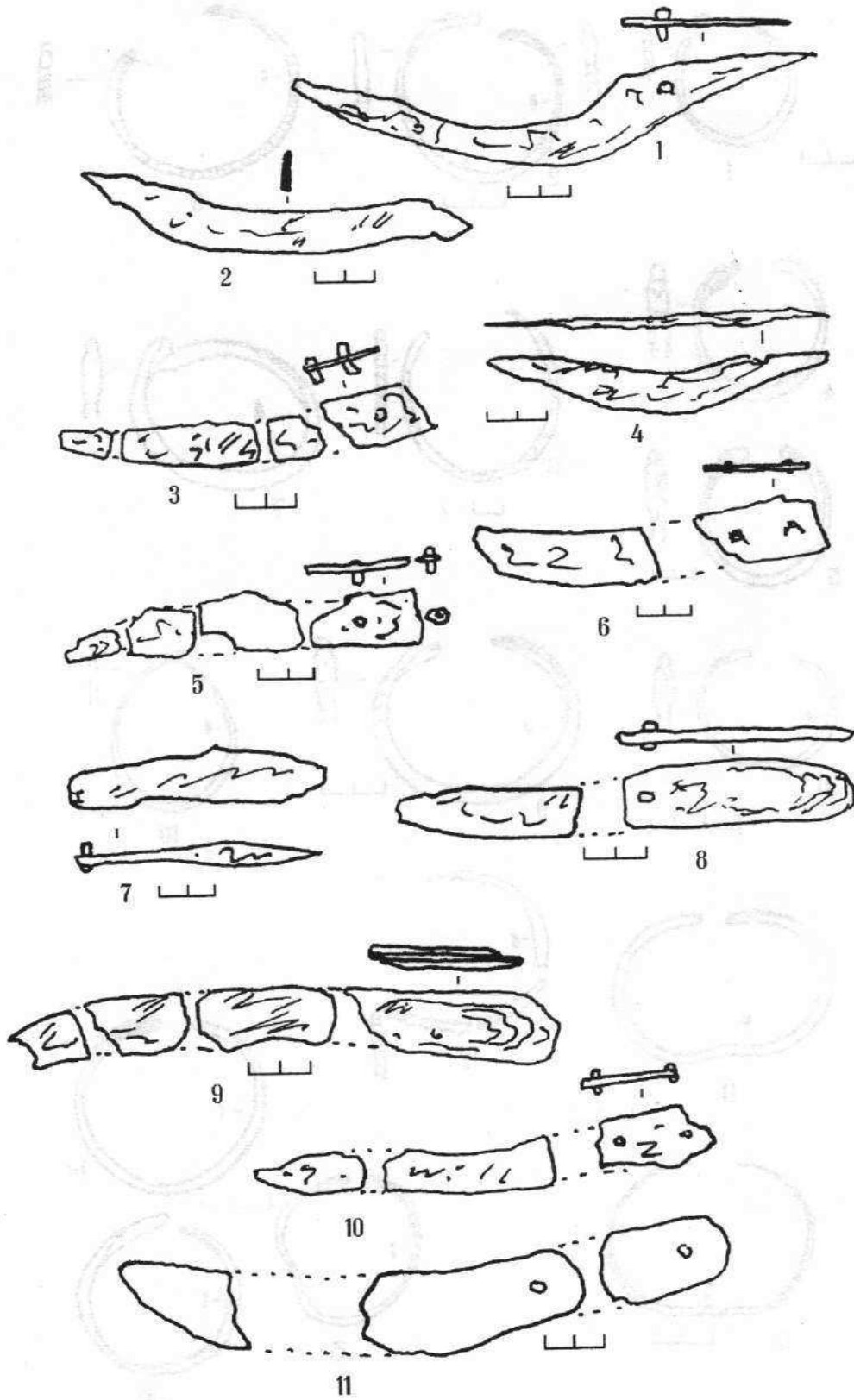
CXCIV

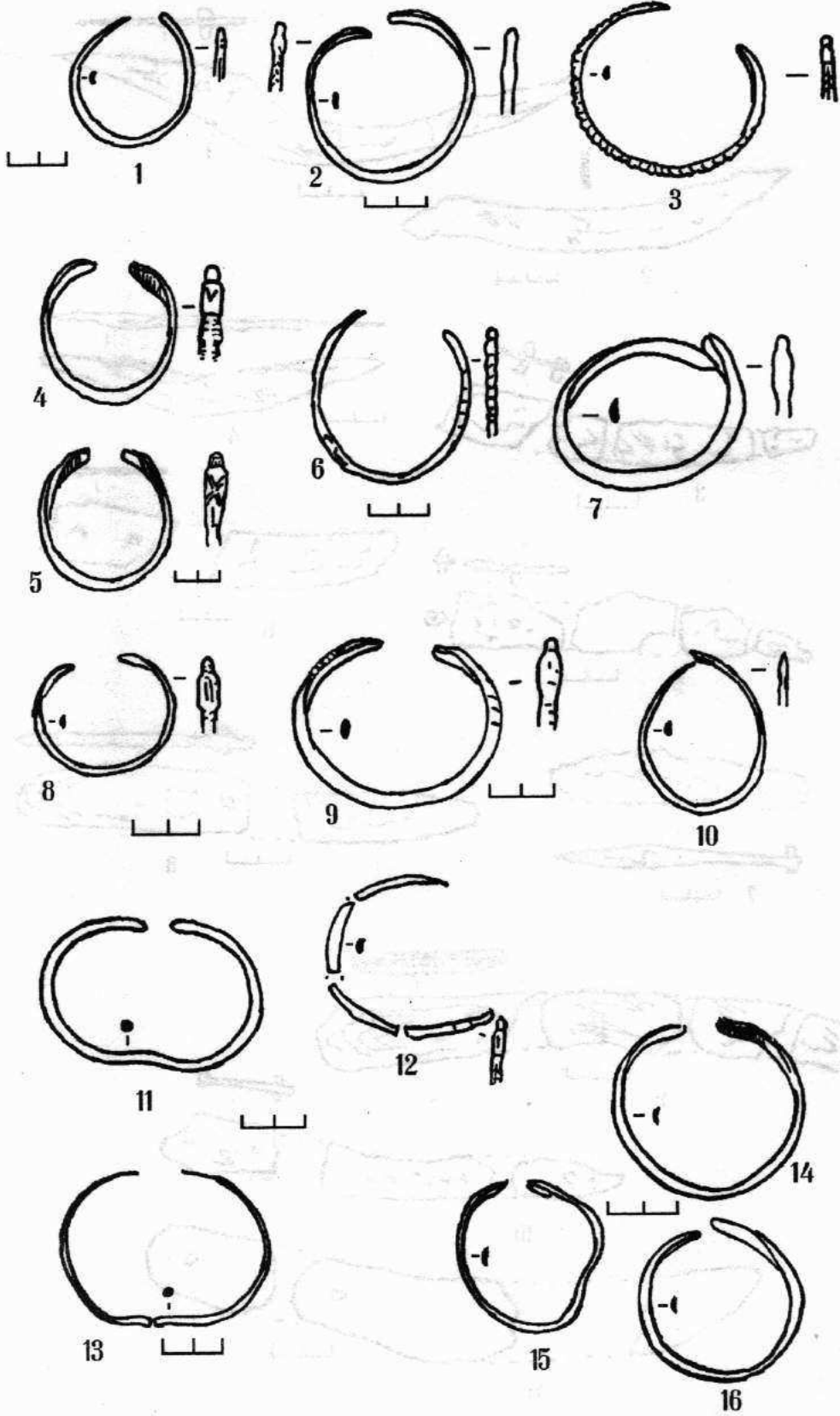

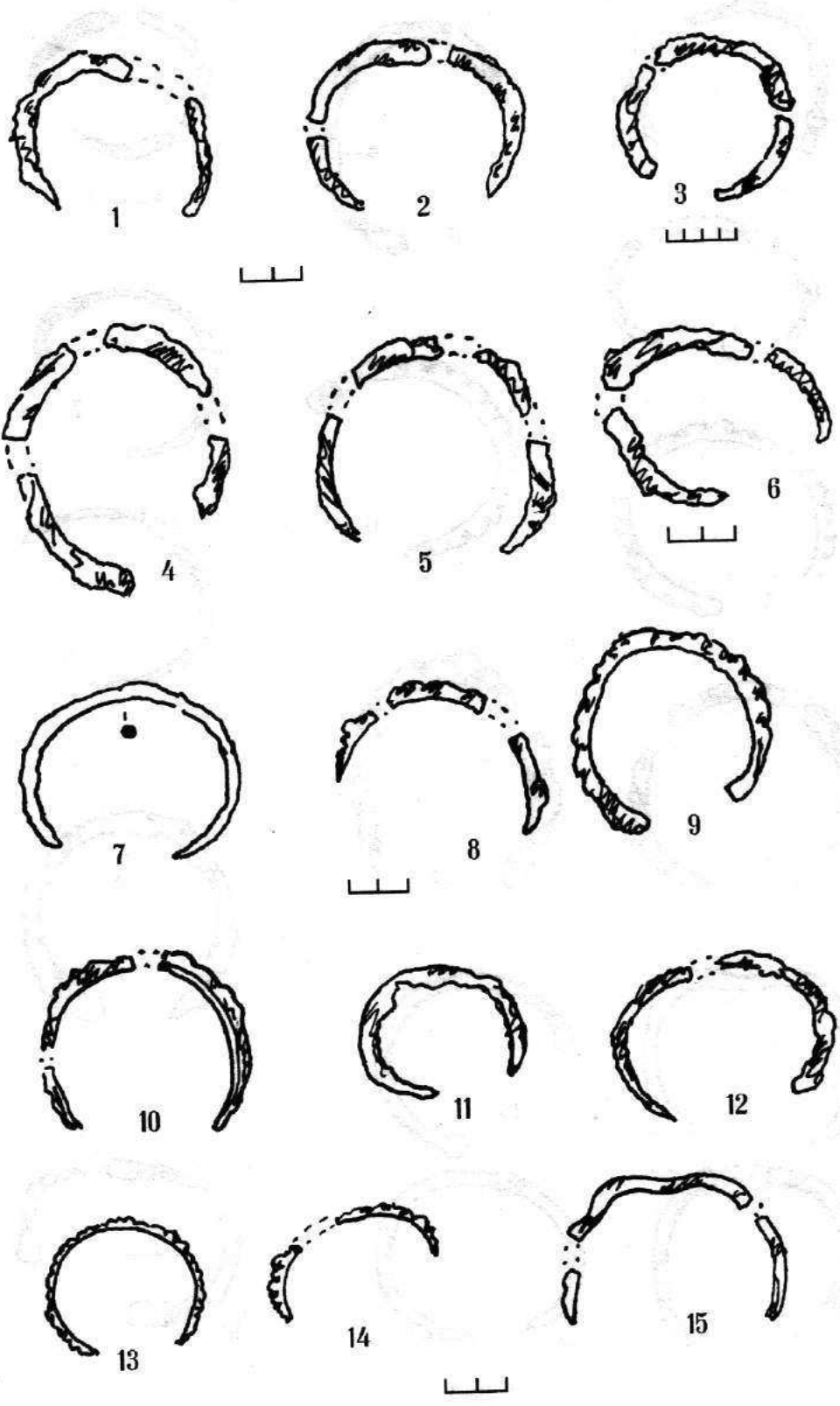
CXCVI

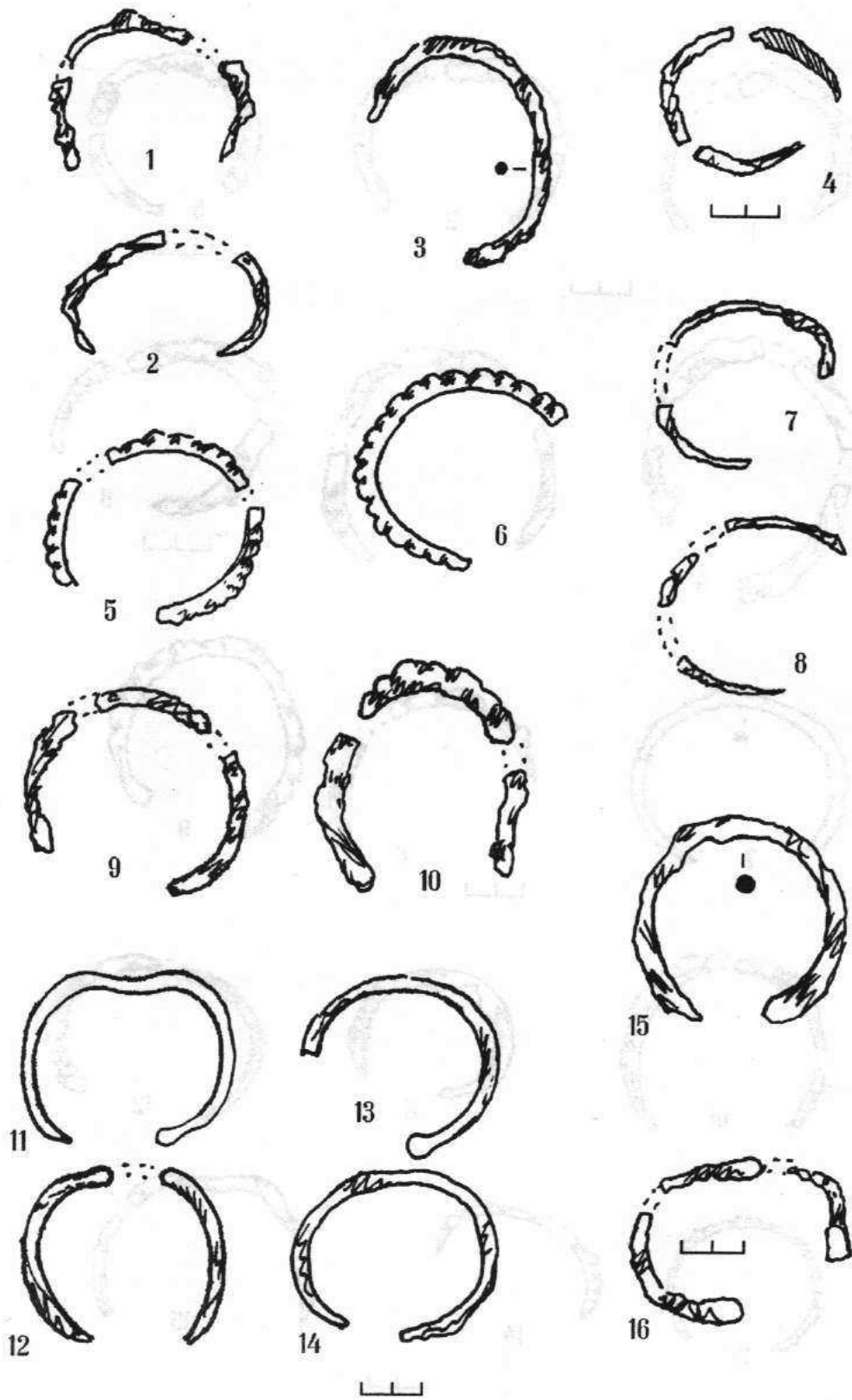

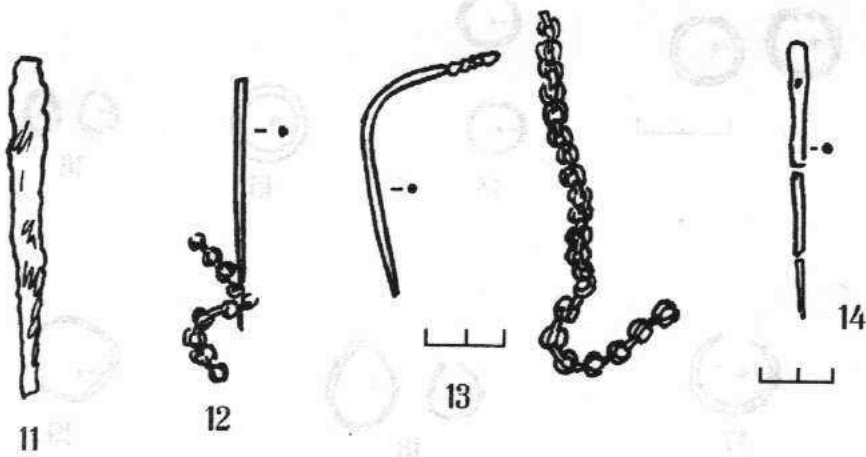
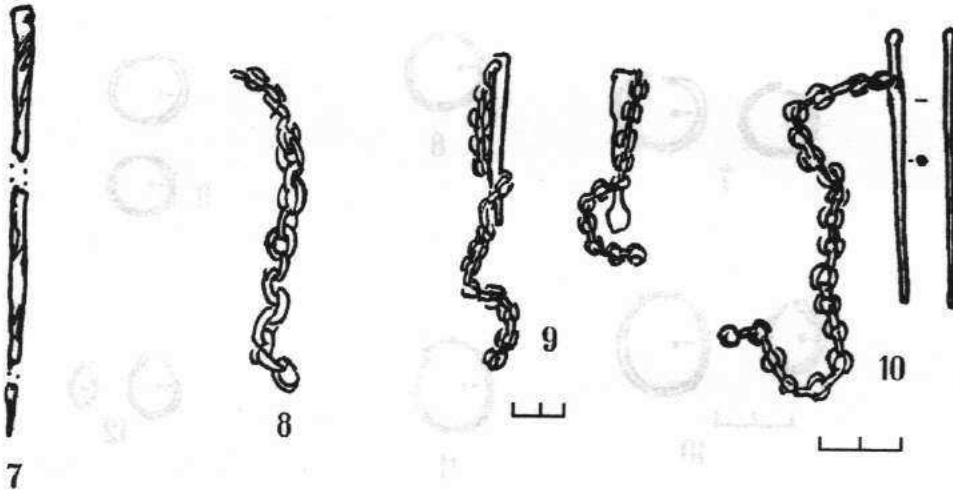
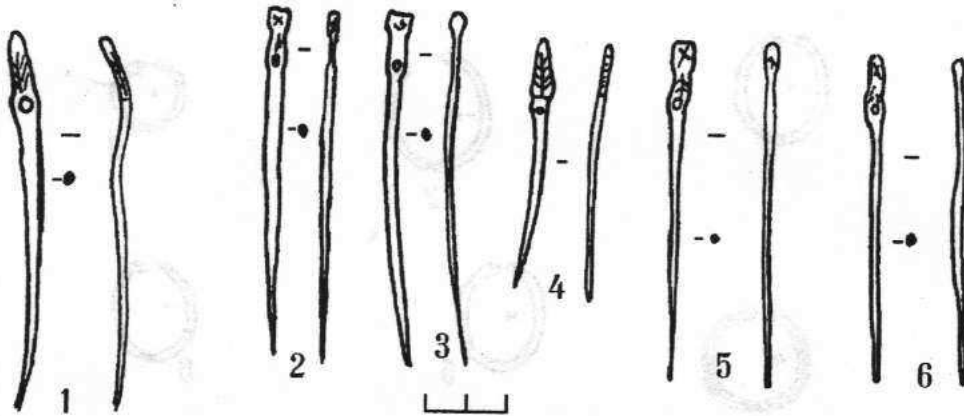

CXCVIII

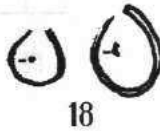
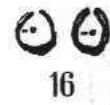
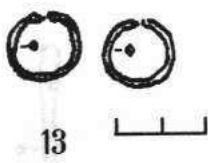
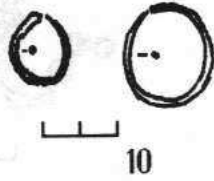
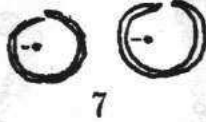

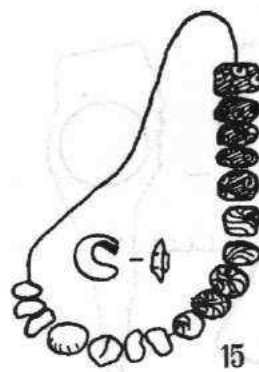
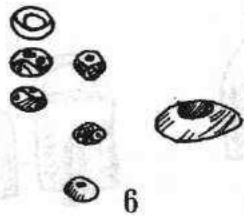

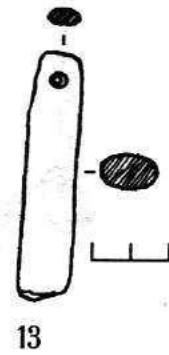
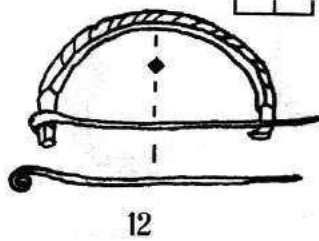
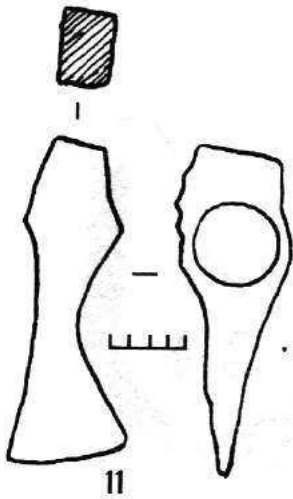
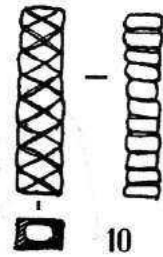
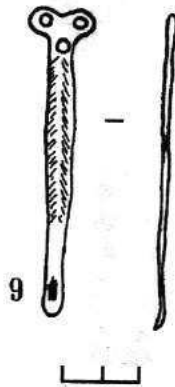
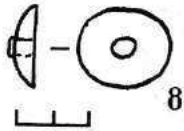
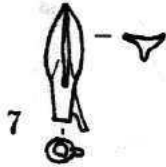
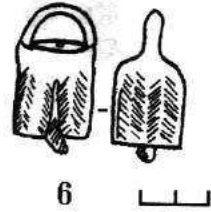
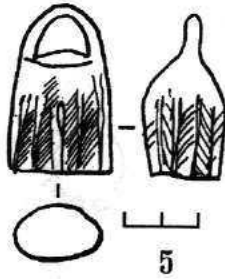
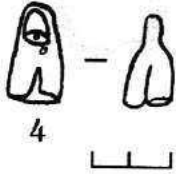
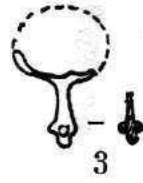
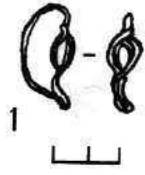

CCII

CCIV

შინაარსი

შესავალი	5
თავი I ჰაპიგორას სამაროვანი	10
თავი II შავსაყდარა I სამაროვანი	65
ღასკენა	128
Античные археологические памятники Алгетского ущелья, резюме	132
Algeti valley archaeological relics of the Classical period, summury	138
ტაბულების აღწერილობა	143
Пояснения к иллюстрациям	162
Discription of the plates	182
ილუსტრაციები	201
Иллюстрации	201
Plates	201

კულტურული ანთროპოლოგიის განვითარების საერთაშორისო ფონდი

სამხრეთ საქართველოს მთიანეთში 1992-1998 წლებში კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების აღრიცხვა-ფიქსაციაზე და კვლევაზე მუშაობდა არქეოლოგებით, არქიტექტორებით, ხელოვნებათმცოდნეებით და ეთნოლოგებით დაკომპლექტებული ჯგუფი, რომლის წევრებმაც 1998 წელს მოიპოვეს ფონდ „ღია საზოგადოება საქართველოს“ გრანტი. საქმის უკეთ გაძღოლის, მომავალში სამუშაოთა ორგანიზებულად წარმართვის და სხვა დაინტერესებულ პირთა ხელშეწყობის მიზნით, ჯგუფის წევრებმა გადაწყვიტეს შეექმნათ არასამთავრობო ორგანიზაცია.

კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის, მოვლისა და კვლევის გაუმჯობესების და კერძო ინიციატივებისათვის ხელშეწყობის მიზნით 1999 წელს დაფუძნებულ იქნა არასამთავრობო ორგანიზაცია „კულტურული ანთროპოლოგიის განვითარების საერთაშორისო ფონდი“ (რეგისტრირებულია საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სარეგისტრაციო კოლეგიის მიერ 1999 წლის 11 ივნისს № 10/15 დადგენილებით. წესდების რეგისტრაციის № 400).

ფონდის მიზანია: ხელი შეუწყოს კულტურული ანთროპოლოგიის განვითარებას; კულტურული მემკვიდრეობის სულიერი და მატერიალური ძეგლების გამოვლენას, აღრიცხვას, ფიქსაციას, შესწავლასა და დაცვას; ყოფითი კულტურის ძეგლების კვლევას; ანთროპოგენური პროცესებისა და გარემოს კვლევასა და ანალიზს; კულტურული მემკვიდრეობის დაცვასთან მიმართებაში გარემოს დაცვით პრობლემებზე მუშაობას; ტრადიციულისა და ნოვაციურის ურთიერთობათა პრობლემების კვლევას; ეთნიკური უმცირესობებისა და ეთნიკური ურთიერთობების კვლევას.

ფონდის მიერ შესრულებული სამუშაოები:

1998-1999 წწ. ფონდ „ღია საზოგადოება საქართველოს“ გრანტით და არქეოლოგიური კვლევის ცენტრის ხელშეწყობით მოხდა თრიალეთის „ციკლოპური“ ნამოსახლარებისა და სიმაგრეების აღრიცხვა-ფიქსაცია (მოკლე ანგარიში გამოქვეყნდა ეროვნული კულტურული მემკვიდრეობის პროგრამის საანგარიშო კრებულში: გ. ნარიმანიშვილი, გ. მინდიაშვილი, ნ. შანშაშვილი, ლ. ახალაია, გ. ჭანიშვილი, შ. მელიქიძე, ა. თევზაძე, ბ. გლურჯიძე, თრიალეთის „ციკლოპური“ ნაგებობები).

1999 წელს, არქეოლოგიური კვლევის ცენტრის დახმარებით, მოხდა წალკის წყალსაცავის დაცლის შედეგად გამოვლენილი

არქეოლოგიური ძეგლების აღრიცხვა და ფიქსაცია. პრინც ჰანს ფონ ზაქსენ-ალტენბურგის და ი.მ.დ. ვ. ლიჩელის შუამდგომლობით მცირე მასშტაბის არქეოლოგიური გათხრები (გ. ნარიმანიშვილი, ზ. მახარაძე, გ. მინდიაშვილი, გ. ტატიშვილი, შ. მელიქიძე, ა. თევზაძე) აშშ მოქალაქემ დონ ოლსენმა დააფინანსა (იხ. გ. ნარიმანიშვილი, ძვ.წ. II ათასწლეულის სარიტუალო გზები თრიალეთში. ჟურნალი „ძიებანი“ № 5, 2000 წ.).

ამავე წელს ფონდმა (გ. ნარიმანიშვილი, ნ. შანშაშვილი) მონაწილეობა მიიღო ბათუმის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის აჭარის ტრადიციული კულტურის შემსწავლელი კომპლექსური ეთნოლოგიური ექსპედიციის მუშაობაში (ნ. მგელაძე, გ. ნარიმანიშვილი გოდერძის უღელტეხილის ნამოსახლარები. - ჯავახეთი. ისტორია და თანამედროვეობა. 2002 წ.).

2000 წელს AES თელასის დაფინანსებით მოხდა წალკის წყალსაცავის დაცლის შედეგად ფსკერზე გამოვლენილი არქეოლოგიური და არქიტექტურული ძეგლების კინო და ფოტოგადაღება ვერტმფრენიდან (კ. ხიმშიაშვილი, შ. მელიქიძე, გ. მინდიაშვილი, ზ. მახარაძე, გ. ნარიმანიშვილი, ნ. ვაჩიშვილი, შ. ლეჟავა, გ. კვიციანი), რამაც შესაძლებელი გახდა დადგენილიყო წყალსაცავში წყლის დონის ცვალებადობის არქეოლოგიურ ძეგლებზე მავნე ზემოქმედების ხარისხი და გამოვლენილიყო მრავალი ახალი ძეგლი. მოგვიანებით, ამავე წელს, კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ფონდის ფინანსური დახმარებით და არქეოლოგიური კვლევის ცენტრის მხარდაჭერით განხორციელდა წალკის წყალსაცავის ფსკერზე მოქცეული შუა საუკუნეების ქ. წალკის სიძველეთა აღწერა, ვიდეო და ფოტოგადაღება (კ. ხიმშიაშვილი, გ. კვიციანი, ზ. მახარაძე, ნ. ვაჩიშვილი, გ. ტატიშვილი, გ. ნარიმანიშვილი).

ფონდის წევრებმა (გ. ნარიმანიშვილი, გ. მინდიაშვილი, შ. მელიქიძე, ნ. შანშაშვილი, გ. ტატიშვილი, ლ. ახალაია, ა. თევზაძე) არქეოლოგიური კვლევის ცენტრის თანადგომით და ფონდ „ღია საზოგადოება საქართველოს“ გრანტით შეისწავლეს ჯავახეთის „ციკლოპური“ სიმაგრეები (შაორი, აბული), მოახდინეს მათი გეოდეზიური და არქიტექტურული აგეგმვა.

2001 წელს კულტურული მემკვიდრეობის ფონდის პროგრამით შედგა ახალქალაქის რაიონის სოფ. აზმანას VI საუკუნის ეკლესიის რესტავრაციის პროექტი (შ. მელიქიძე).

არქეოლოგიური კვლევის ცენტრთან ერთად ჩატარდა წალკის წყალსაცავის ფსკერზე გამოვლენილი ძეგლების დაზვერვა და

ფიქსაცია (ნ. შანშაშვილი, გ. ნარიმანიშვილი, გ. ტატიშვილი, ლ. ახალაია, ა. თევზაძე).

2002 წელს ფონდმა მონაწილეობა მიიღო ბათუმის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის აჭარის ტრადიციული კულტურის შემსწავლელი კომპლექსური ეთნოლოგიური ექსპედიციის მუშაობაში (ნ. მგელაძე, გ. ნარიმანიშვილი). შესწავლილი იქნა აჭარისწყლის ხეობის გზები. მოპოვებული მასალები საფუძვლად დაედო ნაშრომს „ჭოროხ-აჭარისწყალზე გამავალი გზა სამხრეთ საქართველოს უძველესი სავაჭრო-სატრანზიტო გზების სისტემაში“.

წინამდებარე მონოგრაფიით ფონდი იწყებს სერიის „საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები“ გამოცემას და დგამს კიდევ ერთ ნაბიჯს დასახული მიზნების განსახორციელებლად.

